

GL SANS 491.25
VIJ

125463
LBSNAA

त्री राष्ट्रीय प्रशासन अकादमी

Academy of Administration

मसूरी

MUSSOORIE

पुस्तकालय

LIBRARY

अवधि संख्या

Accession No.

वर्ग संख्या

Class No.

पुस्तक संख्या

Book No.

~~1-206~~

125463

GLS

491.25

125463

॥ श्रीः ॥

विश्वसत्त्वानुग्रहविहितानेकग्रन्थसन्दर्भसर्वतन्त्रस्वतन्त्र-
तपोगच्छाधिपति-आचार्यप्रचरभट्टारकश्री-
विजयनेमिसूरि प्रणीतम् ॥

॥ श्रीलघुहेमप्रभा-
व्याकरणम् ॥

अस्य पृथक्भागः प्रास्ताविकानीय शास्त्राचार्यद्वयसंराज
इत्यस्य इत्यमाचार्यस्य मुद्रितः-यवशिष्टभागः पूर्णः भागः
प्राग्भाट्यणिर्विज्ञानसंज्ञकः पुणेणश्रेष्ठियमनसुख-
भाईतनुजनुमणिकलालभाईश्रेष्ठिप्रवरणश्रेयो
निमित्तं श्रीग्रन्थप्रकाशकसभाद्वारा

संस्कृत प्रकाशितः ॥

मेष्य १९७८

गीर्ननिर्वाणनं

सन १९७९

प्रथमावृत्तिः

१९७८

प्रतयः ५००

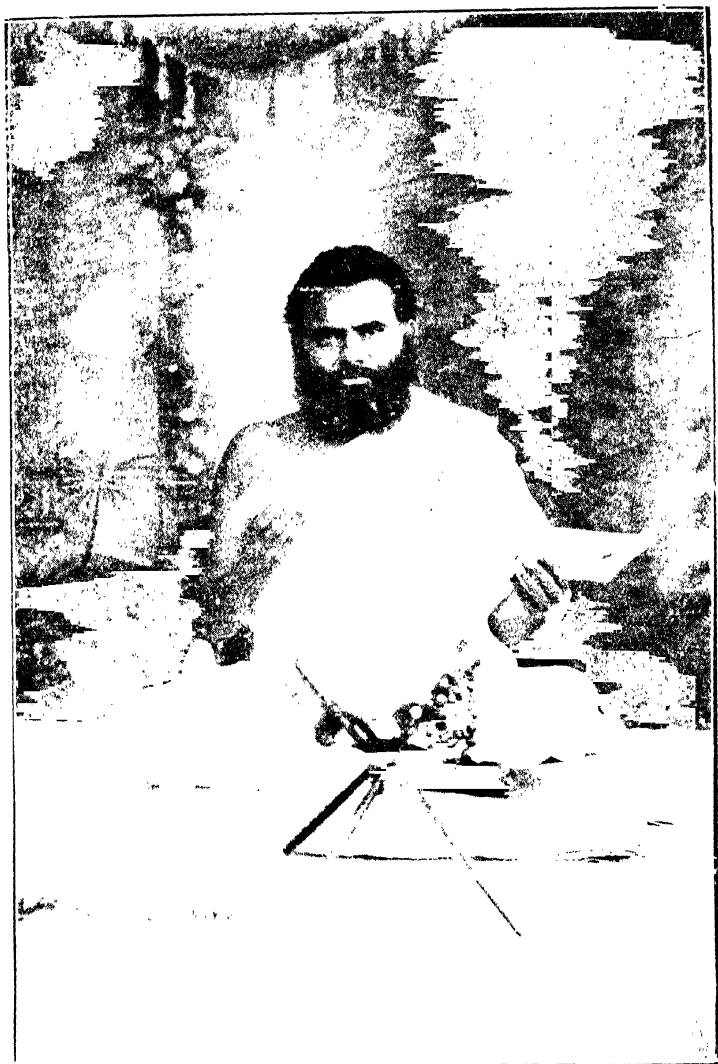
॥ पुस्तकमिदं श्रीजैन-एडवोकेटमुद्रणालये
शा. चीमनलाल गोकलदासेन मुद्रितम् ॥
घीकांटा वाडी-अमदावाद.

॥ अस्य च पुनर्मुद्रणादिकां सत्ता १८६७ वर्षीय २५
नियम(एक्ट)पुरस्सरं प्रकाशकंन स्वायत्ती कृता ॥

तपोमच्छाधिपति-शासनमन्त्राट्-तार्थरक्षणपरायण-विद्वद्-दायनम्-

आचार्यमहाराजाधिराज-

श्रीमद्-विजयनेमिसूरीश्वरजी.

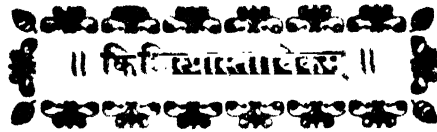

जन्म सं. १९२९
कातिक शक्र १.

दीक्षा सं. १९४५
चैष्ठ शक्र ७.

आचार्यपद सं. १९६४
चैष्ठ शा ५.

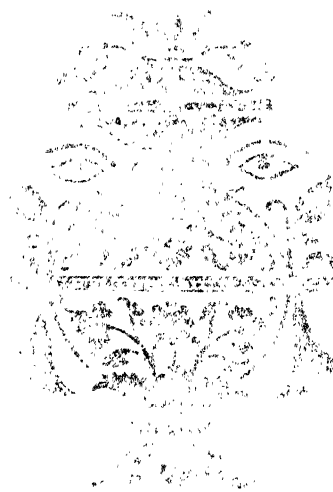
॥ अङ्कम ॥

इह खलु नाप्रसिद्धमेतद्विष्टपेऽस्मिन्विश्वदर्शनविदुषां यदुक्तं जै-
नमुगतमीमांसककपिलाक्षपादादिनिःशेषमतानुयायिराजान्तग्रन्थानां
व्योतिर्वैदिकग्रन्थपुद्गेकानिमित्तमाहिन्यादिग्रन्थान च बाहुस्येन
गीर्वाणगीर्गुम्फितत्वात् तद्विसंवादिपरिज्ञानंशाब्दं ज्ञानमृते मुश-
कं, तत्सम्पादकं च व्याकरणमत एवास्यावश्यकमध्ययन-
मिति तदेवाभिसन्धाय गुर्जरपतिश्रीसिद्धराजाभ्यर्चनया सा-
धत्रिकोटिग्रन्थसौधसूत्रणसूत्रधारैः प्रतिबोधितकृपाधर्मप्रचारकपरर-
मणीसहोदरपरमार्हताराजर्षिश्रीकुमारपालाद्यगण्यभव्यनिवहैः क-
लिकालसर्वज्ञैः श्रीहेमचंद्रसूरिपार्दः प्रणीतमशेषशब्दशास्त्रसारं
“ श्रीसिद्धेश्वरानन्दगुप्तानामभिधानं ” व्याकरणं स्वोपज्ञवृ-
हल्लघुवृत्तिबृहद्व्यामादिविभूषितमिति ॥

परमस्य प्रयोगाननुपातिमृत्रक्रमेण संव्यवत्वाच्छब्दान्सिपाध्य-
पूणां न तथा प्रत्ययलभावमङ्गीकरिष्यति तत्सम्पादनायेत्यवलम्ब्य सङ्के-
तसन्विलिङ्गकारकादिप्रकरणक्रमतस्तत एव मद्दिक्ष्य च व्यरचि “हे-
मप्रभाह्वयं” व्याकरणं विद्वद्वृन्दवन्दिताङ्घ्रिपाथोजैः सदाप्रागमोप-
निषद्दिभिर्भव्योपकारपरायणंस्तीर्थत्राणप्रवणान्तःकरणस्तपोगच्छो-
दयगगननभोमणिभट्टारकपुरन्दरैस्तत्रभवद्विरस्मद्गुरुपार्दः श्रीवि-
जयनेमिसूरीशानैः । ततो मन्दशेखरीशालिनोऽत एवानतिव्या-
सेन शाब्दप्रतिपत्त्यभिलाषिणो देहिनोऽनुगृहीतुं निर्मितं “ लघुहे-
मप्रभाव्याकरणं ” तैरेवाराध्यपार्दैः ॥

गन्धोच्चास्मिन् ते लक्ष्म्याभिरुज्जनना गग्ग्यभ्रमप्रमादादिदोषा-
न्तशोषनकर्मानुपातिनो दोषा ईष्यन्तु श्रव्यापारनिवृत्तनगनाभो-
गादिशिङ्खलजन्दा अक्षमायादिभुज्याभिरयस्थानधिनिमयच्छेदचि-
ह्नद्वयार्थितोपासनाय विप्ररीतागम्यन्ति निर्गमनोत्पन्नवल्गनाय-
नामप्यर्चयन्ती ज्यमप्यगुणनिरीक्षणनिवद्धा कर्मभानोर्गभयुक्ता इ-
त्यत्रादृशति इति लक्ष्म्याः शुद्धीकोपासनपरां शुक्तिर्वाजिनः ॥

॥ श्रीः ॥

॥ तपोगच्छाचार्यभट्टारकश्रीविजयनेमि मुरि-
विरचितः ॥

लघुहेमप्रभायाः पूर्वाधर्मः ॥

तदेतत्

मरुधरस्यजावालनगरवास्तव्यशा.लालचंदहंसराज-

इत्यस्य द्रव्यसाहाय्येन राजनगरस्थ-

श्रीजैनग्रन्थप्रकाशकसभायाः

कार्यवाहक शा. वाडीलाल-बापूलाल

इत्येतेन संमुद्य प्रकाशितम् ।

संवत् १९७७

सन् १९२१

प्रथमावृत्तिः

अमूल्य.

प्रतयः ५००

આ પુસ્તક શ્રી જૈન એડવોકેટ પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં શા.
ચીમનલાલ ગોકલદાસે છાપ્યું ધીકાંટાવાડી-
અમદાવાદ.

અને

આ પુસ્તકનો કોપીરાઇટ સન્ને ૧૯૬૭ ના એક પ્રમાણે છા-
પવા હપાવવા વિગેરે સર્વ હક પ્રસિદ્ધકર્તા સ્વાધીન
રહ્યા છે.

॥ ॐ नमो वीतरागाय ॥

गीतार्थत्वादिगुणोपेतसंस्मारितातीतयुगप्रधानजगद्गुरु-

श्रीवृद्धिविजयचरणकमलेभ्यो नमः॥

आचार्यश्रीमद्विजयनेमिसूरिविरचितम् ॥

॥ श्रीलघुहेमप्रभाव्याकरणम् ॥

सच्चेतोऽम्भोजभानुं प्रविदितसकलं पार्श्वमाप्तं सुरेज्यं
विद्वद्बृन्दैकमत्यस्तुतगुणनिवहं हेमचन्द्रं मुनीन्द्रम् ॥
स्तुत्वा श्रीवृद्धिचन्द्रं गुरुममितगुणां भारतीमार्हतींच
सोऽहं हेमप्रभां तां लघुमतिसुगमां नेमिसूरिः प्रकुर्वे ॥१॥

अहम् ॥ १ । १ । १ ॥

इत्येतदक्षरं परमेश्वरस्य परमेष्ठिनो वाचकं मङ्गलार्थं प्रणिदध्महे ॥

सिद्धिः स्याद्वादात् ॥ १ । १ । २ ॥

नित्यानित्याद्यनेकधर्माणामेकवस्तुनि स्वीकारः स्याद्वादः । ततः
शब्दानां निष्पत्तिर्ज्ञप्तिश्च ज्ञेया ॥

लोकात् ॥ १ । १ । ३ ॥

अनुक्तानां संज्ञानां न्यायानां च सिद्धिः । वर्णसमाप्तायस्य च ॥ तत्र ॥

औदन्ताः स्वराः ॥ १ । १ । ४ ॥

एकद्वित्रिमात्रा ह्रस्वदीर्घप्लुताः ॥ १ । १ । ५ ॥

औदन्ताः ॥ मात्रा कालविशेषः । ते चोदात्तानुदात्तस्वरितभेदात्
त्रिधा, सानुनासिकनिरनुनासिकभेदेन पुनर्द्विधा । उच्चैरुदात्तः, नीचैर-
नुदात्तः, समाहारः स्वरितः । मुखनासिकेनोच्चार्यमाणः सानुनासिकः,

मुखेनैवोच्चार्यमाणो निरनुनासिकः ॥

अनवर्णा नामी ॥ १ । १ । ६ ॥

लृदन्ताः समानाः ॥ १ । १ । ७ ॥

ए ऐ ओ औ सन्ध्यक्षरम् ॥ १ । १ । ८ ॥

अंअः अनुस्वारविसर्गौ ॥ १ । १ । ९ ॥

कादिर्व्यञ्जनम् ॥ १ । १ । १० ॥

हान्तः ॥

अपञ्चमान्तस्थो धुट् ॥ १ । १ । ११ ॥

पञ्चको वर्गः ॥ १ । १ । १२ ॥

कादिषु ॥

आद्यद्वितीयशपसा अघोषाः ॥ १ । १ । १३ ॥

अन्यो घोषवान् ॥ १ । १ । १४ ॥

यरलवा अन्तस्थाः ॥ १ । १ । १५ ॥

यरलवाः सानुनासिका निरनुनासिकाश्च ॥

अंअः ५ क ५ पशपसाः शिट् ॥ १ । १ । १६ ॥

तुल्यस्थानास्यप्रयत्नः स्वः ॥ १ । १ । १७ ॥

यत्र पुद्गलस्कन्धस्य वर्णभावापत्तिस्तत्स्थानं कण्ठादि । अवर्ण-
हविसर्गकवर्गाः कण्ठ्याः । इवर्णचवर्गयशास्तालव्याः । उवर्ण-
पवर्गोपध्मानीया ओष्ठ्याः । ऋवर्णटवर्गरषा मूर्धन्याः । लृवर्ण-
तवर्गलसा दन्त्याः । एऐ तालव्यौ । ओऔ ओष्ठ्यौ । वो दन्त्योष्ठ्यः ।
जिह्वश्च जिह्वामूर्त्तयः । नासिकयोऽनुस्वारः । डवणनमा स्वस्थान-
नासिकास्थानाः । सपञ्चमान्तस्थो ह उरस्यः ॥ आस्यप्रयत्न आन्तरः
संरम्भः, स सप्तधा, स्पृष्टेत्स्पृष्टविट्तेपद्विट्त्वविट्त्वतरानिविट्त्वतराति-

विट्त्वतमभेदात् । स्पृष्टं करणं वर्ग्याणाम् । ईपत्स्पृष्टमन्तस्थानाम् ।
विट्त्वं स्वराणाम् । ईपद्विट्त्वं शपसहानाम् । विट्त्वततरमेदौतोः । अ-
तिविट्त्वततरमेदौतोः । अतिविट्त्वततममवर्णस्य ॥

अनन्तः पञ्चम्याः प्रत्ययः ॥ १ । १ । ३८ ॥

विहितः ॥

स्यौजसमौशस्तृभ्यांभिसूडेभ्यांभ्यसूडसिभ्यां-
भ्यसूडसोसांडयोस्सुपां त्रयी त्रयी प्रथमादिः ॥

१ । १ । १८ ॥

इजशटडपाश्चेतः ॥

स्त्यादिर्विभक्तिः ॥ १ । १ । १९ ॥

मुप्स्यामद्विपर्यन्तः ॥

तदन्तं पदम् ॥ १ । १ । २० ॥

सविशेषणमाख्यातं वाक्यम् ॥ १ । १ । २६ ॥

क्रियार्थो धातुः ॥ ३ । ३ । ३ ॥

साध्यमानलक्षणा क्रियाऽर्थो यस्य स धातुः ॥

न प्रादिरप्रत्ययः ॥ ३ । ३ । ४ ॥

धातोरवयवः ॥

चादयोऽसत्त्वे ॥ १ । १ । ३१ ॥

अव्ययानि स्युः ॥

धातोः पूजार्थस्वतिगतार्थाधिपर्यतिक्रमार्थातिवर्जः

प्रादिरुपसर्गः प्राक् च ॥ ३ । १ । १ ॥

धातोरिति पञ्चमी षष्ठी च ॥ पञ्च्यर्थो ध्योतकत्वम् । प्रादीनां क्रिया-

योगे गतिसंज्ञा वक्ष्यते । प्र, परा, अप, सम्, अनु, अव, निम्, दुस्, एतौ रान्तावपि, । वि, आङ्, नि, प्रति, परि, उप, अधि, अपि, सु, उत्, अति, अभि ॥

अप्रयोगीत् ॥ १ । १ । ३७ ॥

प्रसक्तस्यादर्शनं लुग्लुब्लोपसंज्ञम् ॥ ×

वर्णग्रहणे स्वसंज्ञकस्य ग्रहणम् ॥ ×

कारग्रहणे केवलस्य ॥ ×

स्वं रूपं शब्दस्याशब्दसंज्ञा ॥ ×

तपरो वर्णस्तन्मात्रस्य ग्राहकः ×

विरामोऽवसानम् ॥ ×

वर्णानामर्द्धमात्रातिरिक्तकालाव्यवायेन कथनं संहिता ॥ ×

स्वरान्यवाहितव्यञ्जनसमुदायः संयोगः ॥ ×

ह्रस्वं लघु ॥ ×

विसर्गानुस्वारयुक् संयोगपरं च गुरु ॥ ×

दीर्घं च ॥ ×

शत्रुवदादेशः ॥ ×

मित्रवदागमः ॥ ×

गुणोऽरेदौत् ॥ ३ । ३ । २ ॥

वृद्धिरारैदौत् ॥ ३ । ३ । १ ॥

शिर्घुट् ॥ १ । १ । २८ ॥

पुंस्त्रियोः स्यमौजस् ॥ १ । १ । २९ ॥

घुट् ॥

इति श्रीतपोगच्छाचार्यविजयदेवसूरिविजयसिंहसूरिपट्टपरम्पराप्र-
तिष्ठितगीतार्थत्वादिगुणोपेतश्रीवृद्धिचन्द्रापरनामवृद्धिविजयचरणकर्म-
लमिलिन्दायमानान्तेवासिसंविग्नशाखीयतपोगच्छाचार्यभट्टारकश्रीवि-
जयनेमिसूरिविरचितायां लघुहमप्रभायां संज्ञाप्रकरणम्॥

॥ अथ परिभाषाप्रकरणम् ॥

स्वरस्य ह्रस्वदीर्घप्लुताः ॥ ×

ह्रस्वादिशब्दैर्विधीयमानाः ॥

पञ्चम्या निर्दिष्टे परस्य ॥ ७ । ४ । १०४ ॥

यदुक्तं तदव्यवधेः स्यात् ॥

सप्तम्या पूर्वस्य ॥ ७ । ४ । १०५ ॥

निर्दिष्टे यदुक्तं तदव्यवधेः स्यात् ॥

षष्ठ्यान्त्यस्य ॥ ७ । ४ । १०६ ॥

षष्ठ्या निर्दिष्टे यदुक्तं तत् षष्ठ्युक्तान्त्यस्य स्यात् ॥

अनेकवर्णः सर्वस्य ॥ ७ । ४ । १०७ ॥

षष्ठ्युक्तोऽपि ॥

प्रत्ययस्य ॥ ७ । ४ । १०८ ॥

विधिः सर्वस्य स्यात् ॥

विशेषणमन्तः ॥ ७ । ४ । ११३ ॥

विशेष्यसमुदायस्य स्यात् ॥

सप्तम्या आदिः ॥ ७ । ४ । ११४ ॥

विशेष्यस्य यद्विशेषणं तत्तस्य स्यात् ॥

प्रत्ययः प्रकृत्यादेः ॥ ७ । ४ । ११५ ॥

समुदायस्य विशेषणं नोनाधिकस्य ॥

स्पर्द्धे ॥ ७ । ४ ।

गौणो ऋयादिः । ७ । ४ ।

११६ ॥

परो विधिः ॥

प्रकृत्यादेः समुदायस्य वि-

परः ॥ ७ । ४ । ११८

शेषणम् ॥

प्रत्ययः प्रकृतेः पर एव ॥

कृत्सगतिकारकस्यापि ॥ ७ । ४ । ११७ ॥

प्रकृत्यादेर्विशेषणम् ॥

आसन्नः ॥ ७ । ४ । १२० ॥

आसन्नानासन्नप्रसङ्गे स्थानार्थप्रमाणादिभिः स्यात् ॥

अपेक्षातोऽधिकारः ॥ ×

परान्नित्यं नित्यादन्तरङ्गमन्तरङ्गाच्चानवकाशं बलीयः ॥ ×

अपवादान् कचिदुत्सर्गोऽपि ॥ ×

असिद्धं बहिरङ्गमन्तरङ्गे ॥ ×

नानिष्टार्था शास्त्रप्रवृत्तिः ॥ ×

न्यायानां स्थविरयष्टिप्रायन्त्वम् ॥ ×

इति श्रीतपोगच्छाचार्यविजयदेवमूरिविजयसिंहमूरिपट्टपरम्परा-
प्रतिष्ठितगीतार्थत्वादिगुणोपेतवृद्धिचन्द्रापरनामवृद्धिविजयचरणकमल-
मिलिन्दायमानान्तेवासिसंविग्नशाखीयतपोच्छाचार्यभट्टारकश्रीविजय-
नेमिमूरिविरचितायां लघुहेमप्रभायां परिभाषाप्रकरणम् ॥

॥ अथ स्वरसन्धिप्रकरणम् ॥

समानानां तेन दीर्घः ॥ १ । २ । १ ॥

आसन्नः ॥ वृषभाजितौ । लोकात् संहिता । दधीदम् । भानु-
दयः । पितृषभः । क्लृकारः ॥

ऋलति ह्रस्वो वा ॥ १ । २ । २ ॥

समानानाम् ॥ बाल ऋड्यः । पक्षे बालड्य इत्यादि । नदि
क्चछति । नद्यृच्छति । ह्रस्वविधाने कार्यान्तरं न स्यादिति ह्रस्व-
स्यापि ह्रस्वः ॥

लृत् रृलृ ऋलृभ्यां वा ॥ १ । २ । ३ ॥

रृकारः । पक्षे लृ ऋकारः । ऋकारः । लृकारः । पक्षे लृ
लृकारः । लृकारः ॥

ऋतो वा नौ च ॥ १ । २ । ४ ॥

ऋत् ऋलृभ्यां सह यथासंख्यं रृलृड्येतौ वा स्यातां नौ च
ऋकारलृकारौ ऋलृभ्यां सह वा स्याताम् । ऋता पितृषभः । पक्षे
पितृ ऋषभः । पितृषभः । लृता । होतृलृकारः पक्षे होतृलृकारः ।
होतृकारः । नौ च पितृषभः होतृलृकारः पक्षे पूर्ववत् ॥

ऋस्तयोः ॥ १ । २ । ५ ॥

तयोः पूर्वस्थानिनोर्लृकारऋकारयोर्यथासंख्यं ऋलृभ्यां सह
ऋडति दीर्घः स्यात् । ऋषभः । होतृकारः ॥

अवर्णस्येवर्णादिनैदोदरलृ ॥ १ । २ । ६ ॥

यथासंख्यमनुदेशः समसंख्याकानाम् ॥ ×

देवेन्द्रः । तवोदकम् । महर्द्धिः । द्वादहेत्यादिना द्वित्वे महर्द्धिः ॥

धुटो धुटि स्वे वा ॥ १ । ३ । ४८ ॥

व्यञ्जनात् परस्य लुक् ॥ इति लुकि द्वित्वाभावे वा एकदम् ।

(८)

श्रीलघुहंमप्रभाव्याकरणम्.

एकधम् । एकदेऽपि लुकि केवलैकधम् । महर्धिः । तवलकारः १ ॥

अदीर्घाद् विरामैकव्यञ्जने ॥ १ । ३ । ३२ ॥

स्वराद्रहस्वरवर्जस्यानु द्वे वा ॥ तवल्लकारः २ ॥

अञ्ज्वर्गस्यान्तस्थातः ॥ १ । ३ । ३३ ॥

अनु द्वे वा ॥ तवलकारः ३ । तवल्लकारः ४ ॥

ऋणे प्रदशार्णवसनकम्बलवत्सरवत्सतरस्यारू ॥ १ । २ । ७ ॥

अवर्णस्य ऋता ॥ प्राणम् । ऋणाणम् ॥

ऋते तृतीयासमासे ॥ १ । २ । ८ ॥

ऋता अवर्णस्यारू ॥ शीतार्चः । तृतीयेति किम् ? परमर्चः ।
समाम् किम् ? दुःखेनर्चः ॥

ऋत्यारूपमर्गस्य ॥ १ । २ । ९ ॥

अवर्णस्य धातौ ऋता ॥ प्रार्च्छति ॥

नास्मि वा ॥ १ । २ । १० ॥

उपसर्गावर्णस्य ऋता ऋति धातावारू ॥ प्रार्षभीयति । प्रर्षभी-
यति ॥

लत्याल्वा ॥ १ । २ । ११ ॥

उपसर्गावर्णस्य ऋता नास्मि धातौ ॥ उपाल्कारीयति । उपल्का-
रीयति ॥

ऐदौत्सन्ध्यक्षरैः ॥ १ । २ । १२ ॥

अवर्णस्य ॥ तवैषा । तवैन्द्री । तवौदनः । तवौपगवः ॥

ऊटा ॥ १ । २ । १३ ॥

अवर्णस्यौत् ॥ धौतः । धौतवान् ॥

प्रस्यैषैष्योढोद्ग्रूहे स्वरेण ॥ १ । २ । १४ ॥ .

ऐदौतौ ॥ प्रैषः । प्रैष्यः । प्रौढः । प्रौढिः । प्रौढः ॥

स्वैरस्वैर्यक्षौहिण्याम् ॥ १ । २ । १५ ॥

अवर्णस्य स्वरेण ऐदौतौ ॥ स्वैरः । स्वैरी । अक्षौहिणी सेना ॥

अनियोगे लुगेवे ॥ १ । २ । १६ ॥

अवर्णस्य ॥ इहेव तिष्ठ नियोगे तु । इहैव तिष्ठ ॥

वौष्ठीतौ समासे ॥ १ । २ । १७ ॥

अवर्णस्य लुक् ॥ विम्बौष्ठी । विम्बौष्ठी । स्थूलोतुः । स्थूलौतुः ।
समासे इति किम् ? । हे राजपुत्रौष्ठं पश्य ॥

ओमाडि ॥ १ । २ । १८ ॥

अवर्णस्य लुक् ॥ अयोम । आ ऊढा ओढा । अयोढा ॥

उपसर्गस्यानिणेषेदोति ॥ १ । २ । १९ ॥

धातौ लुक् ॥ प्रेलयति । प्रोषति । अनिणेषेति किम् ? । उपैति ।
प्रैधते ॥

वा नास्मि ॥ १ । २ । २० ॥

एदोति धातौ उपसर्गावर्णस्य लुक् ॥ उपेडकीयति । उपेडकी-
यति । प्रोषधीयति । प्रौषधीयति । दधि अत्र इति स्थिते ॥

इवर्णादेरस्वे स्वरे यवरलम् ॥ १ । २ । २१ ॥

दध्य् अत्र इति जाते, अदीर्घाद्विरामेति द्वित्वे प्राप्ते ।

स्थानीवावर्णविधौ ॥ ७ । ४ । १०९ ॥

आदेशः ॥

स्वरस्य परे प्राग्विधौ ॥ ७ । ४ । ११० ॥

वर्णविध्यर्थमिदम् । आदेशः परनिमित्तकः स्थानीव ॥ इति स्थानिवद्भावे प्राप्ते ॥

न सन्धिङीयकिङिदीर्घासङ्घिधावस्वलुकि ॥ ७।४।१११॥

आदेशः स्थानीव ॥ इति पूर्वैणातिप्रसक्तस्य स्थानिवद्भावस्य निषेधः । दध्य अत्रेति जाने ॥

तृतीयस्तृतीयचतुर्थे ॥ १ । ३ । ४९ ॥

धुटः ॥

पदस्य ॥ २ । १ । ८९ ॥

संयोगान्तस्य लुक् ॥ स च परे स्याद्विधौ चामन द्रष्टव्यः । इति यलोपे प्राप्ते, बहिरङ्गस्य यस्यामिद्वत्वान्न ॥

ततोऽस्याः ॥ १ । ३ । ३४ ॥

अठवर्गादन्तस्थाया द्वे वा ॥ इति यद्वित्वे चातूरूप्यम् । दध्यत्र १ । दध्यत्र २ । दद्व्यत्र ३ । दद्व्यत्र ४ । पञ्चमीव्याख्याने भूवादयः । बध्वत्र । पितृर्थः । लाकृतिः ॥

हार्दहस्वरस्यानु न वा ॥ १ । ३ । ३१ ॥

स्वरात् पराद् द्वित्वम् ॥ अर्कः १ । ब्रह्मा २ । अन्विति किम् ? ।

प्रोणुनाव । दर्शनमिन्यत्र द्वित्वे प्राप्ते ॥

पुत्रस्यादिन्पुत्रादिन्या क्रोशे ॥ १ । ३ । ३८ ॥ तस्य न द्वित्वम् ॥

पुत्रादिनी त्वमसि पापे । पुत्रपुत्रादिनी भव । आक्रोशे किम् ? । पुत्रादिनी २ शिशुमारी । पुत्रपुत्रादिनी २ नागी ॥ (पंक्ति १६ पङ्क्ति.)

शिरो द्वित्वम् ॥ दर्शनम् ॥

ह्रस्वोऽपदे वा ॥ १ । २ । २२ ॥

इवर्णादीनामस्वः स्वरः निमित्तनिमित्तिनौ ॥ नदि एषा ।
ह्रस्वविधानादसन्धिः । अत एव ह्रस्वस्यापि ह्रस्वः । नद्येषा । अपदे
किम् ? । नद्यौ । नद्यर्थः ॥

एदैतोऽयाय् ॥ १ । २ । २३ ॥

स्वरे ॥ नयनम् । नायकः ॥

ओदौतोऽवाव् ॥ १ । २ । २४ ॥

स्वरे ॥ लवनम् । लावकः ॥

स्वरे वा ॥ १ । ३ । २४ ॥

अवर्णभोभगोऽघोभ्यः परयोः पदान्तस्थयोर्वययोर्लुक् ॥ लृक्-
सन्धिः । पट इह । पटविह । त इह । तयिह ॥

य्यक्ये ॥ १ । २ । २५ ॥

ओदौतोः अवावौ प्रत्यये ॥ गच्यम् । नाच्यति । अक्य इति
किम् ? । औयन । प्रत्यये किम् ? । गोयूतिः । क्रोशद्वये पृषादरादित्वात्
गठयूतिरिति ॥

क्षय्यजय्यौ शक्तौ ॥ ४ । ३ । ९० ॥

शक्तौ किम् ? । क्षयम् । जेयम् ॥

क्रय्यः क्रयार्थे ॥ ४ । ३ । ९१ ॥

क्रयाय प्रसारितेऽर्थे क्रयः । अन्यत्र क्रयः ॥

ऋतोरस्तद्धिते ॥ १ । २ । २६ ॥

यादौ ॥ पिच्यम् । तद्धित इति किम् ? । कार्यम् ॥

एदोतः पदान्तेऽस्य लुक् ॥ १ । २ । २७ ॥

तेऽत्र । पटोऽत्र । पदान्ते किम् ? । नयनम् ॥

इतावतो लुक् ॥ ७ । २ । १४६ ॥

अव्यक्तानुकरणस्यानेकस्वरस्य ॥ पठिति ॥

न हित्वे ॥ ७ । २ । १४७ ॥

पटत्पठदिति ॥

तो वा ॥ ७ । २ । १४८ ॥

द्विन्वेऽतो लुक् । पटत्पठेति ॥

धुटस्तृतीयः ॥ २ । १ । ७६ ॥

पदान्ते ॥ पटत्पठदिति ॥

गोर्नाम्न्यवोऽक्षे ॥ १ । २ । २८ ॥

पदान्तस्थस्योतः ॥ गवाक्षः । नाम्नीति किम् ? । गोऽक्षाणि ॥

स्वरे वाऽनक्षे ॥ १ । २ । २९ ॥

गोरोतः पदान्तस्थस्यावः । गवाग्रम् ॥ गोऽग्रम् । अनक्षे किम् ? ।
गोऽक्षम् । ओतः किम् ? । चित्रगर्थः ।

इन्द्रे ॥ १ । २ । ३० ॥

गोरोतः पदान्तस्थस्य स्वरेऽवः ॥ गवेन्द्रः ॥

वात्यसन्धिः ॥ १ । २ । ३१ ॥

गोरोतः पदान्तस्थस्य ॥ गो अग्रम् । गोऽग्रम् । गवाग्रम् ॥

इति श्रीतपोगच्छाचार्यविजयदेवसूरिविजयसिंहसूरिपट्टपरम्परा-
प्रतिष्ठितगीतार्थत्वादिगुणोपेतवृद्धिचन्द्रापरनामवृद्धिविजयचरणकमल-
मिलिन्दायमानान्तेवासिसंविप्रशास्त्रीयतपोगच्छाचार्यभट्टारकश्रीविजय-
नेमिसूरिविरचितायां लघुद्वेयप्रभायां स्वरसन्धिः ॥

॥ अथासन्धिप्रकरणम् ॥

न सन्धिः ॥ १ । ३ । ५२ ॥

उक्तो वक्ष्यमाणश्च विगमे ॥ दधि अत्र । तद् लुनाति ॥

प्लुतोऽनितौ ॥ १ । २ । ३२ ॥

स्वरेऽसन्धिः ॥ देवदत्त ३ अत्र न्वमि । अनिताविति किम् ? ।
तु श्लोकेति ॥

सम्मत्यसूयाकोपकुत्सनेष्वाद्यामन्ध्यमादौ स्वरे-
ष्वन्त्यश्च प्लुतः ॥ ७ । ४ । ८९ ॥

वाक्यस्य द्विः द्वित्वे वा ॥ माणवक ३ माणवक २ आर्यः
खल्वसि । रिक्तं ते आभिरूप्यम् । इदानीं ज्ञास्यसि जालम् । रिक्ता ते
शक्तिरिति वा । आदाविति किम् ? । भव्यः खल्वसि माणवक ।

भर्त्सने पर्यायेण ॥ ७ । ४ । ९० ॥

वाक्यस्य यदामन्ध्यं तद्विः ॥ द्वित्वे च पूर्वोत्तरपदयोः स्वरेष्वन्त्यः

प्लुतो वा ॥ चौर ३ चौर चौर चौर ३ चौर चौर घातयिष्या-
मि त्वाम् ।

त्यादेः साकाङ्क्षस्याङ्गेन ॥ ७ । ४ । ९१ ॥

भर्त्सनार्थस्य वाक्यस्य स्वरेष्वन्त्यः स्वरस्त्याद्यन्तस्य पदस्य
वाक्यान्तराकाङ्क्षस्य अङ्गेन युक्तस्यांशः प्लुतो वा ॥ अङ्ग कृज ३
अङ्ग कृज, उदानीं ज्ञाम्यामि जालम् । साकाङ्क्षस्येति किम् ? ।
अङ्ग पन् ।

क्षियाशीः प्रैषे ॥ ७ । ४ । ९२ ॥

एतद्वृत्तेर्वाक्यस्य स्वरेष्वन्त्यः स्वरस्त्याद्यन्तस्य वाक्यान्तरा-
काङ्क्षस्यांशः प्लुतो वा ॥ स्वयं हि म्येन याति ३ याति वा
उपाध्यायं पदार्ति गमयति । मिद्धान्तमध्येपीठाः ३ अध्येपीठा
वा तर्कं च तात । कटं च कुरु ३ कुरु वा ग्रामं च गच्छ ॥

चितीवार्थे ॥ ७ । ४ । ९३ ॥

प्रयुक्ते वाक्यस्य स्वरेष्वन्त्यः स्वरः प्लुतो वा ॥ अग्निश्चि-
द्भाया ३ न (२) ॥

प्रतिश्रवणनिगृह्याऽनुयोगे ॥ ७ । ४ । ९४ ॥

वाक्यस्य स्वरेष्वन्त्यः स्वरः प्लुतो वा ॥ गां मे देहि भोः
हन्त ते ददामि ३ (२) अथ आद्धमिन्यान्थ ३ (२) ॥

विचारे पूर्वस्य ॥ ७ । ४ । ९५ ॥

विचारः संशयस्तद्विषये संशय्यमानस्य यत्पूर्वं तस्य स्वरेष्वन्त्यः

स्वरः प्लुतो वा ॥ अहिर्नु ३ (२) रज्जुर्नु ।

ओमः प्रारम्भे ॥ ७ । ४ । ९६ ॥

स्वरेष्वन्त्यः स्वरः प्लुतो वा ॥ अकार्पीः कटं मैत्र । अकार्पी
हि ३ हि वा ॥

हेः प्रश्नाख्याने ॥ ७ । ४ । ९७ ॥

वाक्यस्य स्वरेष्वन्त्यः स्वरः प्लुतो वा ॥ अकार्पीः कटं मैत्र ।
अकार्पी हि ३ हि वा ।

प्रश्ने च प्रतिपदम् ॥ ७ । ४ । ९८ ॥

प्रश्नाख्याने वाक्यस्य स्वरेष्वन्त्यः स्वरः प्लुतो वा । अगमः ३
पूर्वा ३ न ग्रामा ३ न मैत्र ३ । अगमः पूर्वान्ग्रामान्मैत्र । अगमं ३
पूर्वा ३ न ग्रामा ३ न मैत्र ३ । अगमं पूर्वान्ग्रामान्मैत्र ।

दूरादामन्त्यस्य गुरुर्वैकोऽनन्त्योऽपि लनृत् ॥

७ । ४ । ९९ ॥

वाक्यस्य स्वरेष्वन्त्यः स्वरः प्लुतो वा ॥ आगच्छ भो देव-
दत्त ३ (२) सक्तून पिय दे ३ वदत्त देवद ३ न देवदत्त वा ।
आगच्छ भोः कृत् ३ त्पतिग्व कृत्प्रतिग्व वा । अनुदितिकिम् ? ।
कृष्णमि ३ व (२) ॥

हेहैष्वेषामेव ॥ ७ । ४ । १०० ॥

दूरादामन्त्यस्य स्वरः प्लुतो वा ॥ हे ३ मैत्र आगच्छ ॥
आगच्छ हे ३ मैत्र आगच्छ मैत्र हे । एवं हैशब्देऽपि ॥

अस्त्रीशूद्रे प्रत्यभिवादे भोगोत्रनाम्नो वा ॥
७ । ४ । १०१ ॥

वर्तमानस्य वाक्यस्य स्वरेष्वन्त्यः स्वर आमन्व्यस्यांशः प्लुतः ॥
अभिवादये मैत्रोऽहं भोः आयुष्मानेधि भोः ३ । (२) अभिवादयेऽ-
हं गार्ग्यो भोः । आयुष्मानेधि गार्ग्य ३ (२) । राजन्यविशोरधि
गोत्रत्वमेव । अभिवादये मैत्रोऽहं भोः आयुष्मानेधि मैत्र ३ (२) ।
स्त्रीशूद्रवर्जनं किम् ? । अभिवादये गार्ग्यहं भोः आयुष्मती त्वं भव
गार्गि, अभिवादये तुपजकोऽहं कुशल्यसि तुपजक ॥

प्रश्नार्चविचारे च सन्धेयसन्व्यक्षरस्यादिदुत्परः
॥ ७ । ४ । १०२ ॥

प्रत्यभिवादे वर्तमानस्य वाक्यस्य स्वरेष्वन्त्यस्वरस्य प्लुतो
भवन ॥ अगमः ३ पूर्वा ३ न ग्रामा ३ न अग्निभूता ३ इ । पटा ३ उ । शोभनः
खल्वसि अग्निभूता ३ इ । पट । ३ ५ । शोभनः खल्वसि अग्नि-
भूता ३ इ । पटा ३ उ । वस्तव्यं किं निर्ग्रन्थस्य सागारिका ३ इ ।
उतानागारिके । आयुष्मानेधि अग्निभूता ३ इ । सन्धेयेति किम् ? ।
कश्चि ३ त् कुशल ३ म् भवत्योः ३ कन्ये ३ ॥

तयोर्व्यौ स्वरे संहितायाम् ॥ ७ । ४ । १०३ ॥

तयोः प्लुताकारात्परयोरिदुतोऽस्तिर्यथः ॥ अगमः ३ अग्निभूता
३ यत्रागच्छ । अगमः ३ पटावत्रागच्छ । संहितायामिति किम् । ?
अग्ना ३ इ इन्द्रम् ॥

इ ३ वा ॥ १ । २ । ३३ ॥

प्लुतः स्वरेऽसन्धिः ॥ लुनीहि ३ इति । लुनीहीति ॥

ईदूदेद्दिवचनम् ॥ १ । २ । ३४ ॥

स्वरेऽसन्धिः ॥ मुनी इह । साधू एतौ । माले इमे । प-
चेते इति ॥

अदो मुमी ॥ १ । २ । ३५ ॥

स्वरे असन्धी ॥ अमुमुईचः । अमी अम्वाः ॥

चादिः स्वरोऽनाङ् ॥ १ । २ । ३६ ॥

स्वरेऽसन्धिः ॥ अ अपेहि । इ इन्द्रं पश्य । उ उत्तिष्ठ । आ एवं किल
मन्यसे । आ एवं नु तत् । अनाङिति किम् ? । आ उष्णमोष्णम् ।
“ ईषदर्थे क्रियायोगे मर्यादाभिविधौ च यः । एतमातं स्मिन्
विद्याद्वाक्यस्मरणयोरङ्ति ॥ १ ॥ ”

ओदन्तः ॥ १ । २ । ३७ ॥

चादिः स्वरेऽसन्धिः ॥ अहो अत्र ॥

सौ न वेतौ ॥ १ । २ । ३८ ॥

असन्धिः ॥ पटो इति । पटविति ॥

ऊँ चोञ् ॥ १ । २ । ३९ ॥

उञ् चादिरितौ वाऽसन्धिरसन्धौ चोञ् ऊँ वा ॥ उ इति ।
ऊँ इति । विति ॥ सप्तम्यर्थे पर्यवसन्नस्येदूदन्तस्य सन्धिर्न भवतीति
केचित् । तन्मते, गौरी अधिश्रितः । मामकी तनू इति । छान्द-
सत्वात्सप्तम्या लुप ॥

अङ्गवर्गात् स्वरे वोऽसन् ॥ १ । २ । ४० ॥

उय् वा ॥ कुङ्कुस्ते । कुङ्कु आस्ते । असत्त्वाद् द्वित्वम् ॥

अङ्गुवर्णस्यान्तेऽनुनासिकोऽनीदादेः ॥ १ । २ । ४१ ॥

वा ॥ सामँ २ । कुमारी २ । मधुँ २ । अनीदादेः किम् ? ।
अमी । अमी । किमु ॥

इति श्रीतपोगच्छाचार्यविजयदेवसूरिविजयसिंहसूरिपट्टपरम्परा-
प्रतिष्ठितगीतार्थत्वादिगुणोपेतवृद्धिचन्द्रापरनामवृद्धिविजयचरणकम-
लमिलिन्दायमानान्तेवासिसंविग्रशाखीयतपोगच्छाचार्यभट्टारकश्रीवि-
जयनेमिसूरिविगचितायां लघुहेमप्रभायामसन्ध्यधिकारः ॥

॥ अथ व्यञ्जनसन्धिः ॥

तृतीयस्य पञ्चमे ॥ १ । ३ । १ ॥

पदान्तस्थस्यानुनासिको वा ॥ ककुम्मण्डलम् । ककुब्मण्डलम् ॥

प्रत्यये च ॥ १ । ३ । २ ॥

पदान्तस्थस्य तृतीयस्य पञ्चमे नित्यमनुनासिकः ॥ बाङ्मयम् ॥

ततो हश्चतुर्थः ॥ १ । ३ । ३ ॥

पदान्तस्थात् पूर्वसवर्गो वा ॥ वाग्धीनः । वाग्हीनः ॥

अघोषे प्रथमोऽशिटः ॥ १ । ३ । ५० ॥

धुटः ॥ भेत्ता ॥

प्रथमादधुटि शङ्छः ॥ १ । ३ । ४ ॥

पदान्तस्थाद्वा ॥ वाक्छूरः । वाक्शूरः ॥

नोऽप्रशानोऽनुस्वारानुनासिकौ च पूर्वस्याधुट्-
परे ॥ १ । ३ । ८ ॥

पदान्तस्थस्य चटते सद्वितीये शषसाः ॥ भवांश्चरः । भवौश्चरः ।
भवांश्छयति २ । भवांष्टकः २ । भवांष्टकारः २ । भवांस्तनुः २ । भवां-
स्थुहति २ । अप्रशान इति किम् ? । प्रशाब् चरः ॥

पुमोऽशित्व्यन्तोषेऽख्यागि रः ॥ १ । ३ । ९ ॥

अधुट्परेऽनुस्वारानुनासिकौ च पूर्वस्य ॥

पुंसः ॥ २ । ३ । ३ ॥

रस्य कखपफेषु सः ॥ पुंस्कोकिलः २ । पुंस्पुत्रः २ ॥ अख्यागीति
किम् ? । पुंख्यातः ॥

ननः पेषु वा ॥ १ । ३ । १० ॥

रोऽनुस्वारानुनासिकौ च पूर्वस्य ॥

रः कखपफरोः < क > पौ ॥ १ । ३ । ५ ॥

पदान्तस्थस्य वा ॥ नृं > पाहि । नृँ > पाहि ॥

रः पदान्ते विसर्गस्तयोः ॥ १ । ३ । ५३ ॥

विरामाघोषयोः ॥ नृं:पाहि । नृँ:पाहि । नृन् पाहि ॥

शषसे शषसं वा ॥ १ । ३ । ६ ॥

पदान्तस्थस्य रम्य ॥ कःशेते । कःशेते । कण्ण्डः २ । कस्साधुः २ ॥

चटते सद्धितीये ॥ १ । ३ । ७ ॥

पदान्तस्थस्य रस्य शपसा नित्यम् ॥ कश्चरः । कच्छन्नः ।
कष्टः । कण्ठः । कस्तः । कम्थः ॥

ढिः कानः कानि सः ॥ १ । ३ । ११ ॥

अनुस्वारानुनासिकौ च पूर्वस्य ॥ काँस्कान् । काँस्कान् ।
द्विरिति किम् ? । कान् कान् पश्यति ॥

तौ मुमो व्यञ्जने स्वौ ॥ १ । ३ । १४ ॥

म्वागमस्य पदान्तस्थस्य च मस्य व्यञ्जने तस्यैव स्वावनु-
स्वारानुनासिकौ क्रमेण ॥ चंक्रम्यते । चक्क्रम्यते । त्वं करोषि ।
त्वङ्करोषि । कंवः । कव्वः ॥

मनयवलपरे हे ॥ १ । ३ । १५ ॥

पदान्तस्थस्य मस्यानुस्वारानुनासिकौ स्वौ ॥ किं हल्यति । किम्
हल्यति । किं हुते । किन् हुते । किंघः । किंघः । किं हल्यति ।
किं हल्यति । किं ङादते । किं ङादते ॥

सम्राट् ॥ १ । ३ । १६ ॥

निपात्यते ॥ सम्राट् ॥

स्तटि समः ॥ १ । ३ । १२ ॥

सः । अनुस्वारानुनासिकौ च पूर्वस्य ॥ संस्कर्ता । संस्कर्ता ॥

लुक् ॥ १ । ३ । १३ ॥

समः स्सटि ॥ सस्कृत्ता ॥

ङ्णोः कटावन्तौ शिटि न वा ॥ १ । ३ । १७ ॥

पदान्तस्थयोः॥ प्राङ्क्छेते । प्राङ्क् शेते । प्राङ् शेते । सुगण्ट्-
छेते । सुगण्ट् शेते । सुगण् शेते ॥

शित्व्याद्यस्य द्वितीयो वा ॥ १ । ३ । ५९ ॥

प्राङ्स्व शेते २ ॥

ङ्ः सः त्सोऽश्चः ॥ १ । ३ । १८ ॥

पदान्तस्थाद्वा ॥ षट्सीदन्ति । षट्सीदन्ति । भवान्त्साधुः ।
भवान्साधुः । अथ इति किम् ? । षट्श्रयोतन्ति ॥

नः शि ऊच् ॥ १ । ३ । १९ ॥

पदान्तस्थस्य वा ॥ भवाञ्छूरः । भवाञ्च् शूरः । भवाञ् शूरः ।
भवाञ्छूरः । अथ इत्येव ? । भवाञ्श्रयोतति ॥

ह्रस्वान् ङ्णनो हे ॥ १ । ३ । २७ ॥

पदान्तस्थस्य स्वरे ॥ कृङ्किह । सुगण्णिह । कुर्वन्नास्ते ॥

स्वरेभ्यः ॥ १ । ३ । ३० ॥

छस्य द्वे ॥ इच्छति ॥

अनाङ्माङो दीर्घाद्वाच्छः ॥ १ । ३ । २८ ॥

पदान्तस्थाद् द्वे ॥ कन्याच्छत्रम् । कन्याछत्रम् । अनाङ्माङ् इति
किम् ? । आच्छाया । माच्छिदत् ॥

प्लुताद्वा ॥ १ । ३ । २९ ॥

पदान्तस्थाद् दीर्घाच्छस्य द्वे ॥ आगच्छ भो इन्द्रभूते ३
छत्रमानय, पक्षे छत्रमानय ॥

शिटः प्रथमद्वितीयस्य ॥ १ । ३ । ३५ ॥

द्वे वा ॥ त्वं करोषि ॥ त्वं करोषि । त्वं क्वनसि । त्वं खनसि ।

ततः शिटः ॥ १ । ३ । ३६ ॥

द्वे वा । तच् श्शेते । तच् शेते ॥

झां धुङ्वर्गेऽन्त्योऽपदान्ते ॥ १ । ३ । ३९ ॥

निमित्तस्यैवानु ॥ गन्ता । कम्पिता ॥

शिङ्ढेऽनुस्वारः ॥ १ । ३ । ४० ॥

अपदान्तस्थानां म्नामनु ॥ पुंसि । वृंहणम् ॥

उदः स्थास्तम्भः सः ॥ १ । ३ । ४४ ॥

लुक् ॥ उत्थाता । उत्तम्भिता ॥

तवर्गस्य श्रवर्गष्टवर्गाभ्यां योगे चटवर्गो ॥

१ । ३ । ६० ॥

यथासंग्यम् ॥ तच् शेते । भवाञ्शेते । तच्चारु । पेष्टा । तटीका । ईष्टे ॥

सस्य शषौ ॥ १ । ३ । ६१ ॥

श्रवर्गष्टवर्गाभ्यां योगे ॥ श्रोतति । दोष्णु । बम्भणि ॥

न शात् ॥ १ । ३ । ६२ ॥

तवर्गस्य चवर्गः ॥ अश्नाति । प्रश्नः ॥

पदान्ताट्टवर्गादनाम्रगरीनवतेः ॥ १ । ३ । ६३ ॥

तवर्गस्य सस्य च चटवर्गौ न ॥ पण्णयाः । षट्सु ।
 अनाम्नगरीनवतेरितिकिम् । पण्णाम् । पण्णगरी । पण्णवतिः ॥
 (पैक्ति ६ टीमां '
 पि तवर्गस्य ॥ १ । ३ । ६४ । लल्लुनानि ' पछो
 पदान्तस्थस्य टवर्गो न ॥ तीर्थकृत् षोडशः शान्तिः व्यञ्जनात्पञ्चमान्तस्थ
 लिलौ ॥ १ । ३ । ६५ । सरूपे वा ॥ १ । ३ ।
 पदान्तस्थस्य तवर्गस्य ॥ तल्लूनम् । भवाल्लुनानि लुक् । कुङ्ङो । ३
 त्यः । आदिन्यः ॥

इति श्रीतपोगच्छाचार्यविजयदेवमूर्तिविजयसिंहसृग्निपट्टपरम्पराप्र-
 तिष्ठितगीतार्थत्वादिगुणोपेतवृद्धिचन्द्रापरनामवृद्धिविजयचरणकमलामि-
 लिन्दायमानान्तेवासिसंविग्नशाखीयतपोगच्छाचार्यभट्टारकश्रीविजय-
 नेमिसूरिविरचितायां लघुहेमप्रभायां व्यञ्जनसन्धिः ॥

॥ अथ रेफसन्धिः ॥

ख्यागि ॥ १ । ३ । ५४ ॥

पदान्तस्थस्य रस्य विसर्ग एव ॥ कः ख्यातः ॥

शिठ्यघोषात् ॥ १ । ३ । ५५ ॥

पदान्तस्थस्य रस्य विसर्ग एव ॥ वासः श्रौमम् । अद्भिः प्सातम् ॥

व्यत्यये लुग्वा ॥ १ । ३ । ५६ ॥

शिठः परेऽघोषे सति पदान्तस्य रस्य लुग्वा ॥ चक्षुश्च्योतति ३ ॥

नमस्पुरसो गतेः कखपफि रः सः ॥ २ । ३ । १ ॥

नमस्कृत्य । पुरस्कृत्य । गतेः किम् ? । नमःकृत्वा । साक्षादादि-
श्रव्यर्थे नमसो वा गतिसंज्ञा ॥

तिरसो वा ॥ २ । ३ । २ ॥

गतेरस्य कखपफि सः ॥ तिरस्कृत्य । तिरःकृत्य । गतेः किम् ? ।
तिरःकृत्वा काष्ठं गतः ॥

शिरोऽधसःपदे समासैक्ये ॥ २ । ३ । ४ ॥

रः सः ॥ शिरस्पदम् । अधस्पदम् । समासे किम् ? । शिरः पदम् ।
ऐक्य इति किम् ? । परमशिरः पदम् ॥

अतः कृकमिकंसकुम्भकुशाकर्णीपात्रेऽनव्ययस्य ॥
२ । ३ । ५ ॥

रः सः समासैक्ये ॥ अयस्कृत । यशस्कामः । अयस्कंसः ।
पयस्कुम्भः । अयस्कुश । अयस्कणी । अयस्पात्रम् ॥

प्रत्यये ॥ २ । ३ । ६ ॥

अनव्ययस्य रस्य पाशकल्पके सः ॥ पयस्पाशम् । पयस्क-
ल्पम् । यशस्कम् ॥

रोः काम्ये ॥ २ । ३ । ७ ॥

अनव्ययस्य रोरेव सः ॥ पयस्काम्यति । नियमः किम् ? ।
अहः काम्यति ॥

नामिनस्तयोः षः ॥ २ । ३ । ८ ॥

सर्पिष्पाशम् । सर्पिष्काम्यति । तयोरिति किम् ? । मुनिः

करोति २ । गीः काम्यति २ ॥

निर्दुर्वहिराविष्प्रादुश्चतुराम् ॥ २ । ३ । ९ ॥

रस्य कखपफि षः ॥ निष्कृतम् इत्यादि । बहुवचनान्निस्दुसोरपि ॥

सुचो वा ॥ २ । ३ । १० ॥

रस्य कखपफि षो वा ॥ द्विष्करोति ३ । चतुष्फलति ३ ॥

वेसुसोऽपेक्षायाम् ॥ २ । ३ । ११ ॥

स्थानिनिमित्तयोरस्य कखपफि षः ॥ सर्पिष्करोति ३ । धनु-
ष्वादति ३ । अपेक्षायां किम् ? । परमसर्पिः कुण्डम् २ ॥

नैकार्थेऽक्रिये ॥ २ । ३ । १२ ॥

पदे यत्कखपफं तत्र परे इमुस्प्रत्ययान्तस्य रस्य षः ॥ सर्पिः
कालकम् २ । यजुः पीतकम् २ । एकार्थ इति किम् ? । सर्पिष्कुम्भे ३ ।
अक्रिय इति किम् ? । सर्पिष्क्रियते ३ ॥

समासेऽसमस्तस्य ॥ २ । ३ । १३ ॥

पूर्वेण इमुस्प्रत्ययान्तस्य रः कखपफि षः ॥ सर्पिष्कुम्भः ।
धनुष्फलम् । समास इति किम् ? । तिष्ठतु सर्पिः पिब त्वमुदकम् ।
असमस्तस्येति किम् ? । परमसर्पिःकुण्डम् ॥

भ्रातुष्पुत्रकस्कादयः ॥ २ । ३ । १४ ॥

साधवः ॥ भ्रातुष्पुत्रः । परमयजुष्पात्रम् । कस्कः । कौत-
स्कुतः । बहुवचनमाकृतिगणार्थम् ॥

वाहर्पत्यादयः ॥ १ । ३ । ५८ ॥

अहर्पतिः ॥ अहः पतिः २ । प्रचेता राजन् । प्रचेतो राजन् ॥

इति श्रीतपोगच्छाचार्यविजयदेवसूरिविजयसिंहसूरिपट्टपरम्पराप्र-
तिष्ठितगीतार्थत्वादिगुणोपेतश्रीवृद्धिचन्द्रापरनामष्टाङ्गिविजयचरणकम-
लमिलिन्दायमानान्तेवासिसंविग्नशाखीयतपोगच्छाचार्यभट्टारकश्रीवि-
जयनेमिसूरिविरचितायां लघुहेमप्रभायां रेफसन्धिः ॥

॥ अथ स्यादिसन्धिः ॥

सो रुः ॥ २ । १ । ७२ ॥

पदान्ते ॥

अतोऽतिरोरुः ॥ १ । ३ । २० ॥

देवोऽर्च्यः ॥

घोषवति ॥ १ । ३ । २१ ॥

आत् परस्य पदान्तस्य रोरुः ॥ धर्मो जेता । रोरित्युकारानु-
बन्धाग्नेह । प्रातरत्र । धातर्गच्छ ॥

अवर्णभोभगोऽघोर्लुगसन्धिः ॥ १ । ३ । २२ ॥

पदान्तस्थस्य रोर्घोषवति ॥ देवा यान्ति । भो यासि । भगो
हस । अघो वद ॥

व्योः ॥ १ । ३ । २३ ॥

अवर्णात्परयोः पदान्तस्थयोर्घोषवति लुक् ॥ सचासन्धिः ।
वृक्ष याति । अन्य याति ॥

रोर्यः ॥ १ । ३ । २६ ॥

अवर्णभोभगोऽघोभ्यः स्वरे ॥ कयास्ते । भोयत्र । भगोयत्र ।
अघोयत्र ॥ स्वरे वेति पक्षे लोपे क आस्ते इत्यादि ॥

अस्पष्टाववर्णात्त्वञ्जं वा ॥ १ । ३ । २५ ॥

अवर्णभोभगोऽघोभ्यः परयोः पदान्तस्थयोर्व्योर्व्यौ स्वरे ॥ पटवु ।
अमावु ॥ कयु । देवायु ॥ भोयत्रेन्यादि । पटाविह २ । तयिह
२ । अमाविन्दुः २ ।

अहः ॥ २ । १ । ७४ ॥

पदान्ते रुः ॥ स चासन् परे स्यादि विधौ च पूर्वस्मिन् ।
दीर्घाहा निदाघः । अहोभ्याम् ॥

रो लुप्यरि ॥ २ । १ । ७५ ॥

पदान्तेऽन्हः स्यादेः ॥ अहरधीति । लुपीति किम् ? । हे दीर्घा-
होऽत्र । अरीति किम् ? । अहो रूपम् ॥

रो रे लुग्दीर्घश्चादिदुतः ॥ १ । ३ । ४१ ॥

अनु ॥ पुना रमते । अग्नी ग्धेन । पट्ट राजा । अन्विति किम् ? । मनोरथः ॥

ढस्तड्डे ॥ १ । ३ । ४२ ॥

अनु लुक्, दीर्घश्चादिदुतः ॥ माढिः । लीडम् । गृढम् । तन्निमित्ते
ढे इति किम् ? । मधुलिङ्गदौकते ॥

तदः सेः स्वरे पादार्था ॥ १ । ३ । ४५ ॥

लुक् ॥ सैष दाशरथी रामः । सा चेत् पादपूरणीति किम् ? ।

स एष भरतो राजा ॥

एतदश्च व्यञ्जनेऽनग्नञ्समासे ॥ १ । ३ । ४६ ॥

तदः सेल्लक् ॥ एष दत्ते । स लाति । अनग्नञ्समासे किम् ? ।
एषकः कृती । सक्रो याति । अनेषो याति । असो वाति । संहितैक-
पदे नित्या नित्या धातूपसर्गयोः । नित्या समासे वाक्ये तु सा विव-
क्षामपेक्षते ॥ १ ॥

इति श्रीतपोगच्छाचार्यविजयदेवसूरिविजयसिंहसूरिपट्टपरम्परा-
प्रतिष्ठितगीतार्थत्वादिगुणोपेतवृद्धिचन्द्रापरनामवृद्धिविजयचरणकमल-
मिलिन्दायमानान्तेवासिसंविग्नशास्त्रीयतपोच्छाचार्यभट्टारकश्रीविजय-
नेमिसूरिविरचितायां लघुहेमप्रभायां स्यादिसन्धिः ॥

॥ अथ स्वरान्ताः पुँल्लिङ्गाः ॥

अधातुविभक्तिवाक्यमर्थवन्नाम ॥ १ । १ । २७ ॥

देवः ॥

समानामर्थेनैकः शेषः ॥ ३ । १ । ११८ ॥

सहोक्तौ गम्यायाम् ॥

स्यादावसंख्येः ॥ ३ । १ । ११९ ॥

सर्वस्मिन् तुल्यरूपाणां सहोक्तावेकः शिष्यते ॥ देवौ २ ॥

अत आः स्यादौ जरुभ्यां ये ॥ १ । ४ । १ ॥

देवाः ॥

समानादमोतः ॥ १ । ४ । ४६ ॥ .

लुक् ॥ देवम् ॥

शसोऽता सश्च नः पुंसि ॥ १ । ४ । ४९ ॥

पूर्वसमानस्य दीर्घस्तत्सन्नियोगे ॥ देवान् ॥

टाडसोरिनस्यौ ॥ १ । ४ । ५ ॥

अतः ॥ देवेन । देवाभ्याम् ३ ॥

भिस ऐस् ॥ १ । ४ । २ ॥

अतः स्यादेः ॥ देवैः ॥ ऐस्करणादतिजरसैः ।

डेङ्स्योर्यातौ ॥ १ । ४ । ६ ॥

अतः ॥ देवाय ॥

एद्बहुस्भोसि ॥ १ । ४ । ४ ॥

अतः स्यादौ ॥ देवेभ्यः २ ॥

विरामे वा ॥ १ । ३ । ५१ ॥

अक्षिणो धुटः प्रथमः ॥ देवात् । देवाद् । देवस्य । देवयोः २ ॥

ह्रस्वापश्च ॥ १ । ४ । ३२ ॥

सीदूदन्ताच्चासो नाम् ॥

दीर्घो नाम्यतिस्तृचतस्तृष्ः ॥ १ । ४ । ४७ ॥

समानस्य ॥ देवानाम् । अष्ट इतिप्रतिषेधान्नकारव्यवधानेऽपि दीर्घः । पञ्चानाम् । देवे ॥

नाम्यन्तस्थाकवर्गात्पदान्तःकृतस्य सः शिङ्ना-

न्तरेऽपि ॥ २ । ३ । १५ ॥

कृतस्थस्य वा षः ॥ देवेषु । पदमध्ये किं ? । दधिसेक् ॥

वृत्त्यन्तोऽस्ये ॥ १ । १ । २६ ॥

पदं न ॥ परार्थाभिधायी समामादिर्दृष्टिः । इति सेक् शब्दे सस्य पदादित्वम् ॥

अदेतः स्यमोर्लुक् ॥ १ । ४ । ४४ ॥

आमन्वयवृत्तेः ॥ हेदेव । एवं जिनादयः । सर्व । सर्वार्थो विश्वः ।
उभ, अस्य द्विवचनमेव । उभयट्, नास्य द्विवचनम् । अन्य । अन्यतर ।
अस्यापादानात् अन्यतमस्य न ग्रहणम् । इतर । इतर, इतम, अन-
योः स्वार्थिकयोर्ग्रहणमन्येषामग्रहणार्थं दार्थ्यं च ॥ अन्यार्थस्त्वः ।
समुच्चयार्थस्त्वत् । अज्ञाताच्चतः । त्वकतः । अर्थार्थो नेमः ।
समसिमौ सर्वार्थौ । पूर्वपरावरदक्षिणोत्तरापराधराणि व्यवस्थायाम् ।
स्वमज्ञानिधनाख्यायाम् । अन्तरं वहिर्योगोपसंव्यानयोरपुरि । त्यद्
नद् यद् एतद् उदम् अदम् एक द्वि युस्मद् भवतु अस्मद् किम् इत्य-
संज्ञायां सर्वादिः । सर्वः । सर्वा २ ॥

जस इः ॥ १ । ४ । ९ ॥

सर्वादेरदन्तस्य ॥ सर्वे ॥

रषृवर्णान्नो ण एकपदेऽनन्त्यस्यालचटतवर्ग-
शसान्तरे ॥ २ । ३ । ६३ ॥

सर्वेण ॥ लादिवर्जनं किम् ? । विरलेन इत्यादि । अनन्त्य-
स्येति किम् ? । सर्वान् ॥

सर्वादेः स्मैस्मात्तौ ॥ १ । ४ । ७ ॥

अदन्तस्य डेडस्योः ॥ सर्वस्मै । सर्वस्मात् ॥

अवर्णस्यामः साम् ॥ १ । ४ । १५ ॥

सर्वादेः ॥ सर्वेषाम् ॥

डेः स्मिन् ॥ १ । ४ । ८ ॥

सर्वादेरदन्तस्य ॥ सर्वस्मिन् । शेषं देववत् । तत्सम्बन्धिविज्ञानात् , अतिसर्वा इत्यादि । एवं विश्वादयः । उभ-लत-द्वि-युष्मद्-भवत्वस्प्रदां हेत्वर्थप्रयोगे सर्वविभक्त्यादयः प्रयोजनं गणपाठे ॥

नवभ्यः पूर्वेभ्य इस्मात्स्मिन् वा ॥ १।४।१६॥

अदन्तेभ्यो जस्डमिड्डीनाम् ॥ पूर्वे । पूर्वाः । पूर्वस्मात् । पूर्वात् । पूर्वस्मिन् । पूर्वे । एवं परादयः ॥

न सर्वादिः ॥ १ । ४ । १२ ॥

द्वन्द्वे सर्वादिः ॥ पूर्वापरात् । पूर्वापरे । कतरकतमानाम् । कतरकतमकाः ॥

द्वन्द्वे वा ॥ १ । ४ । ११ ॥

अदन्तस्य सर्वादेर्जम डः ॥ पूर्वापरे । पूर्वापराः । शेषं देववत् ॥

तृतीयान्तात् पूर्वावरं योगे ॥ १ । ४ । १३ ॥

सर्वादि न ॥ मासेन पूर्वाय । मासपूर्वाय । दिनेनावराय । दिनावराय । योगे किम् ? यास्यति चैत्रो मासेन । पूर्वस्मै दीयतां कम्बलः ॥

तीयं डित्कार्ये वा ॥ १ । ४ । १४ ॥

सर्वादिः ॥ द्वितीयस्मै । द्वितीयाद्येत्यादि । शेषं देववत् ॥

नेमार्धप्रथमचरमतयायाल्पकतिपयस्य वा ॥

१ । ४ । १० ॥

अदन्तस्य जस इः ॥ नेमे, नेमाः । शेषं सर्ववत् । अर्धे, अर्धाः ।
प्रथमे, प्रथमाः । चरमे चरमाः । द्वितये द्वितयाः । द्वये द्वायाः ।
अल्पे अल्पाः । कतिपये कतिपयाः । शेषं देववत् । व्यवस्थितविभाषा-
विज्ञानात् संज्ञायां न । अर्धा नाम केचित् । निर्जरः ॥

जराया जरस्वा ॥ २ । १ । ३ ॥

स्वसादौ स्यादौ ॥ एकदेशविकृतस्यानन्यन्वात् । निर्जरसौ ।
इनादीन् बाधित्वा परन्वाज्जरस् । निर्जरसा । निर्जरसैरित्यादि ।
शेषं पक्षे च देववत् ।

मासस्त्विह मासः शसादौ लुग्वा ॥ २ । १ । १०० ॥

स्यादौ ॥ मासः ॥

नाम सिदयञ्जने ॥ १ । १ । २१ ॥

पदम् ॥ माभ्याम् ३ । अयिति किम् ? वाच्यति । सिद्ग्रहणं
नियमार्थम् । तेन प्रत्ययान्तरे न । भागवतम् । दन्तः ॥

दन्तपादनासिकाहृदयास्तृग्यूषोदकदो ~~गृह्य~~ कृ-
तो दत्पन्नसहृदसन्पन्नदन्दोषन्यकञ्शकन् वा ॥
२ । १ । १०१ ॥

शसादौ स्यादौ ॥ दतः । दन्तान् । पदः । पादान्
इत्यादि । यूषः ॥

अनोऽस्य ॥ २ । १ । १०८ ॥ .

ङीस्याद्यघुट्स्वरे लृक् ॥ यूष्णः ॥

नाम्नो नोऽनहः ॥ २ । १ । ९१ ॥

पदान्ते लृक्, स चासन् स्यादिविधौ ॥ यूषभ्याम् । यूषम् ।
असत्त्वाद् दीर्घत्वादि न । अनहः किम् ? । अहरेति । अहोरूपम् ॥

ईडौ वा ॥ २ । १ । १०९ ॥

अनोऽस्य लृक् ॥ यूष्णि । यूषणि । अहः ॥

संख्यासायवेरहस्याहन् डौ वा ॥ १ । ४ । ५० ॥

अह्नि । अहनि । अहे । एवं सायाहः । व्यहः । इत्यदन्ताः । विश्वपाः ।

लृगातोऽनापः ॥ २ । १ । १०७ ॥

ङीस्याद्यघुट्स्वरे ॥ विश्वपः । इत्यादि । एवं हाहाः । अनाप इति
किम् ? । शालाः । इत्यादन्ताः । मुनिः ॥

इदुतोऽस्त्रेरीदृत् ॥ १ । ४ । २१ ॥

औता ॥ मुनी । अस्त्रेरिति किम् ? । अतिस्त्रियौ ॥

जस्येदोत् ॥ १ । ४ । २२ ॥

इदुतः ॥ मुनयः ॥

टः पुंसि ना ॥ १ । ४ । २४ ॥

इदुतः ॥ मुनिना ॥

डित्यदिति ॥ १ । ४ । २३ ॥

स्यादाविदुतोरेदोतौ । मुनये । अदितीति किम् ? । बुद्धयै । स्या-
दौ किम् ? । शुची ॥

एदोद्भ्यां डसिडसो रः ॥ १ । ४ । ३५ ॥

मुनेः २ । वचनभेदो यथासंख्यनिवृत्त्यर्थः ॥

डिडौ ॥ १ । ४ । २५ ॥

इदुतः ॥

डित्यन्त्यस्वरदेः ॥ २ । १ । ११४ ॥

लुक् । व्यपदेशिवदेकस्मिन् । मुनौ । अदिदित्येव । बुद्ध्याम् ॥

ह्रस्वस्य गुणः ॥ १ । ४ । ४१ ॥

आमन्व्यार्थवृत्तेः सिना सह । हे मुने । अतिस्त्रिः ॥

स्त्रियाः ॥ २ । १ । ५४ ॥

इवर्णस्य स्वरादौ प्रत्यये इय् । अतिस्त्रियौ । अतिस्त्रियः ॥

वाऽम्शसि ॥ २ । १ । ५५ ॥

स्त्रिया इय् । अतिस्त्रियम् । अतिस्त्रिम । अतिस्त्रियः । अतिस्त्रीन् ।
अतिस्त्रियै । अतिस्त्रिये । स्त्रिया डित्यामिति वा दैः । अतिस्त्रियाः ।
अतिस्त्रेः । अतिस्त्रियोः । अतिस्त्रीणाम् । अतिस्त्रियाम् । अतिस्त्री ।
शेषं मुनिवत् ॥

ऋदुशनस्पुरुदंशोऽनेहसश्च सेडाः ॥ १ । ४ । ८४ ॥

सख्युरितः शेषस्य । सखा । प्रियसखा ॥

सख्युरितोऽशावेत् ॥ १ । ४ । ८३ ॥

शेषे घुटि । सखायौ । प्रियसखायौ । अशाविति किम् ? । अ-
तिसखीनि कुलानि । इतः किम् ? । सख्यौ ॥

न नाडिदेत् ॥ १ । ४ । २७ ॥

केवलसखिपतेः । सख्या । सख्ये । केवलेति किम् ? । प्रियस-
खिना । प्रियसख्ये ॥

खितिखीतीय उर् ॥ १ । ४ । ३६ ॥

ङसिङ्सोः । सख्युः २ । य इति किम् ? । प्रियसखेः । खि-

तीत्यादि किम् ? । मुख्यः । अपत्यः ॥

केवलसखिपतेरौः ॥ १ । ४ । २६ ॥

इदुदन्तात् डिः । सख्यौ । केवलेति किम् ? । प्रियसखौ । स-
खीमतिक्रान्तोऽतिसखिः । मुनिवत् । पतिः । पत्या ॥

डत्यतु संख्यावत् ॥ १ । १ । ३९ ॥

डतिष्णः संख्याया लुप् ॥ १ । ४ । ५४ ॥

जशशसोः । कति २ । तत्सम्बन्धिनोरित्येव । प्रियकतयः । प्रियकतीन् ॥

लुप्यथ्वल्लेनत् ॥ ७ । ४ । ११२ ॥

परप्रत्ययस्य लुब्धूतपरनिमित्तकं पूर्वकार्यं न । इति निषेधान्नै-
कारः । लुपीति किम् ? । गोमान् । “ नन्ता संख्या डतिर्युष्म-दस्मच्च
स्युरल्लिङ्गाः । ” एवं यतिततिशब्दौ ॥

त्रेस्त्रयः ॥ १ । ४ । ३४ ॥

आमः । त्रयाणाम् । तत्सम्बन्धिविज्ञानात् प्रियत्रीणाम् ॥

आद्वेरः ॥ २ । १ । ४१ ॥

त्यदादेः स्वसम्बन्धिनि स्यादौ तसादौ च ॥ द्वौ २ ॥ द्वाभ्याम्
३ । द्वयोः २ । अतिद्विर्मुनिवत् । उडुलोम्नोऽपत्यं पुमान् औडुलोमिः ।
एकत्वे द्वित्वे च मुनिवत् । बहुत्वेऽप्रत्यये उडुलोमशब्दो देववत् । उडु-
लोमाः । रविकविप्रमुखा मुनिवत् । वातं प्रमिमीते वातप्रमीः । वा-
तम्यौ । वातप्रम्यः । वातप्रमीम् । वातप्रमीन् । वातप्रमी । एवंययी-
पप्यादयः । किवन्ते तु अमि शसि डौ च विशेषः । क्विवृत्तेरिति
यत्वम् । वातप्रम्यम् । वातप्रम्यः । वातप्रम्यि ॥

दीर्घड्याब्ध्यञ्जनात्सेः ॥ १ । ४ । ४६ ॥

लुक् ॥ बहुश्रेयसी । दीर्घेति किम् ? । निष्कौशाम्बिः । अतिखट्वः ॥

स्त्रीदूतः ॥ १ । ४ । २९ ॥

स्यादेर्ङितां दैदास्दास्दामः ॥ बहुश्रेयस्यै । बहुश्रेयस्याः । बहुश्रेयस्याम् ॥

नित्यदिद्द्विस्वराम्बार्थस्य ह्रस्वः ॥ १ । ४ । ४३ ॥

आमन्त्र्यार्थवृत्तेर्नित्यदितो द्विस्वराम्बार्थस्य चाबन्तस्य सिना
ह्रस्वः । हे बहुश्रेयसि । नित्यदिदिति किम् ? । हे ग्रामणीः । हे सुश्रीः ।
कुमारीमिच्छन् कुमारीवाचरन् वा ब्राह्मणः कुमारी ॥

योऽनेकस्वरस्य ॥ २ । १ । ५६ ॥

धातोरिवर्णस्य स्वरादौ प्रत्यये । कुमार्यौ । कुमार्यम् । कुमार्यै
कुमारीणाम् । खरकुटीव खरकुटी तस्मै खरकुट्यै ब्राह्मणाय । अति-
लक्ष्मीः । शेषं बहुश्रेयसीवत् । नयतीति नीः ॥

धातोरिवर्णोवर्णस्येयुव् स्वरे प्रत्यये ॥ २ । १ । ५० ॥
निर्यौ । नियः ॥

निय आम् ॥ १ । ४ । ५१ ॥

ङेः ॥ नियाम् । सुष्ठु श्रीर्यस्य स सुश्रीः ।

संयोगात् ॥ २ । १ । ५२ ॥

धातोरिवर्णोवर्णयोः स्वरादौ प्रत्यये इयुवौ । सुश्रियौ । सु-
श्रियः । धातुसम्बन्धिनः संयोगादिति किम् ? । उन्नयौ ॥

वेयुवोऽस्त्रियाः ॥ १ । ४ । ३० ॥

यौ स्त्रीदूतौ तदन्तात् स्यादेर्ङितां दैदास्दाम्दामः ॥ सुश्रियै ।
सुश्रिये । सुश्रियाः । सुश्रियः ॥

आमो नाम्वा ॥ १ । ४ । ३१ ॥

इयुवो यौ स्त्रीदूतौ तदन्तादस्त्रियाः ॥ सुश्रियाम् । सुश्रीणाम् ।
सुश्रियाम् । सुश्रियि । प्रकर्षेण ध्यायतीति प्रधीः ॥

किञ्चुत्तेरसुधियस्तौ ॥ २ । १ । ५८ ॥

धातोरिवर्णोवर्णयोः स्वरादौ स्यादौ खौ ॥ प्रध्यौ । प्रध्यः । प्रध्याम् । असुधियः किम् ? । सुष्ठु ध्यायतीति सुधीः । सुधियौ । किञ्चन्तेनैव वृत्तेरिति किम् ? । शुद्धा धीर्ययोस्तौ शुद्धधियौ । गति-कारकङ्स्युक्तानां प्राक्प्रत्ययोत्पत्तेः कृदन्तेन समासः । एवं परम-धियौ । दुर्धियौ । यवक्रियौ । सह स्वेन वर्तते सखः तमिच्छति स-खायमिच्छतीति वा सखीयति सखीयतीति सखीः । सख्यौ । सुतमि-च्छतीति सुतीः । सख्युः २ । सुत्युः २ । लूनं क्षामं प्रस्तीममिच्छ-तीति लूनीः क्षामीः प्रस्तीमीः । एषां ङभिङ्सोर्यत्वे कृते ॥

त्तादेशोऽपि ॥ २ । १ । ६१ ।

परे कार्ये स्यादिविधौ च कर्तव्ये असन ज्ञेयः ॥ इति नन्वमन्व-योरसत्त्वादुर् । लून्युः २ । क्षाम्युः २ । शुष्कीपक्वीशब्दयोः तु क-त्ववत्वयोरसत्त्वात् तीत्वेऽपि यत्वाभावान्न उर् । शुष्कियः २ । प-क्वियः २ । उन्नीः । उन्न्यौ । उन्न्याम् । ग्रामण्याम् । सेनान्याम् । परमं नयतीति परमनीः । परमन्यौ । कर्मधारये तु परमनिर्यौ । इती-दन्ताः ॥ साधुर्मुनिवत् । इत्युदन्ताः । हूहः । हूह्यौ । हूहः । हूहम् । हूह्यौ । हूहन् । अतिचमूः । अतिचम्बौ । शेषं बहुश्रेयसीवत् । सुलुः । सुल्वौ । खलपूः । खलप्वौ । उल्लूखनीवत् । भूः सुधीवत् । दन्भव-तीति दन्भूः ॥

दन्पुनर्वर्षाकारैर्भुवः ॥ २ । १ । ५९ ॥

किञ्चुत्तेरुवर्णस्य स्वरादौ स्यादौ वः ॥ दन्भवौ । पुनर्भवौ । व-र्षाभवौ । कारभवौ । काराभवाविति केचित् । नियमसूत्रमिदम् । तेन स्वयंभुवौ । दृग्भुवौ । औणादिको दम्भूर्हूहवत् । कटपूः । कटप्रुवौ ॥

स्यादौ वः ॥ २ । १ । ५७ ॥

अनेकस्वरस्य धातोरुवर्णस्य स्वरादौ वः ॥ वसुभिच्छताते
वसूः । वस्वौ । वस्वः । वस्वि । स्यादौ किम् ? । लुलुवतुः । इत्यु-
दन्ताः । पिता ॥

अङ्गो च ॥ १ । ४ । ३९ ॥

घुटि ऋतः ॥ पितरौ ॥

ऋतो हुर् ॥ १ । ४ । ३७ ॥

ङसिङ्सोः ॥ पितुः २ । पितरि । कर्त्ता ॥

तृस्वस्तुनष्टुनेष्टृत्वष्टृक्षतृहोतृपोतृप्रशास्त्रो घुटधार्
॥ १ । ४ । ३८ ॥

ऋतः स्वान्यसम्बन्धिनि । कर्त्तारौ । अतिकर्त्तारौ । ना । नरौ । नरः । नुः ।

नुर्वा ॥ १ । ४ । ४८ ॥

नामि दीर्घः ॥ नृणाम् । नृणाम् ॥

ऋशस्तुनस्तृच् पुंसि ॥ १ । ४ । ९१ ॥

शेषे घुटि । क्रोष्टा । प्रियक्रोष्टा । क्रोष्टारौ । घुटि किम् ? । क्रो-
ष्टृन् । शेषे किम् ? । हे क्रोष्टो ॥

टादौ स्वरे वा ॥ १ । ४ । ९२ ॥

ऋशस्तुनस्तृच् पुंसि ॥ क्रोष्ट्रा । क्रोष्टुना । आमि नित्यत्वात्
पूर्वं नामादेशे, क्रोष्टृनाम् । इति ऋदन्ताः ॥ कृगतधातूनामनुकरणे,
कीः । गीः । तीः । किरावित्यादि । इरभावे कृः । क्रौ । क्रः । कृम् ।
कृन् । इत्यादि ॥ इति ऋदन्ताः ॥ ऋत्कार्यं लृत्कारेऽपि । विदा ॥
ऋफिडादित्वाल्लत्वे । विदलौ । ङसिङ्सोर्विदुल् ॥ इति लृदन्ताः ।
क्लृत्कारैकदेशस्यानुकरणे क्लृः । क्लौ । क्लः । इत्यादि । इति लृद-
न्ताः । अतिहेः । हे अतिहे ॥ इत्येदन्ताः ॥

आ रायो व्यञ्जने ॥ २ । १ । ५ ॥ .

तदतत्सम्बन्धिनि स्यादौ ॥ राः । रायो । राभ्याम् । रासु ।
एवं सुराः । अतिराः । इत्यैदन्ताः ॥

ओत औः ॥ १ । ४ । ७४ ॥

विहिते घुटि । गौः । गावौ । गावः । विहितविशेषणादोकार-
विधानसामर्थ्याच्च चित्रगवः । द्यौः । द्यावौ । द्यावः । प्रियद्यौः । लु-
नातेर्विचि गुणे । लौः । ओतः किम् ? । चित्रगुः ॥

आ अमृशसोऽता ॥ १ । ४ । ७५ ॥

ओतः ॥ गाम् । सुगाम् । गाः । ग्राम् । स्यादावित्येव । अचि-
नवम् । इत्योदन्ताः । मुनौः । मुनावौ । इत्यादि । इत्यौदन्ताः ॥

इति श्रीतपोगच्छाचार्यविजयदेवमूरिविजयसिंहसूरिपट्टपरम्परा-
श्रुतिप्रमाणार्थत्वादिगुणोपेतवृद्धिचन्द्रापरनामवृद्धिविजयधरणकम-
लमिलिन्दायमानान्तेवासिसंविग्नशाखीयतपोगच्छाचार्यश्रीविजयने-
मिमूरिविरचितायां लघुहेमप्रभायां स्वरान्ताः पुंलिङ्गाः ॥

॥ अथ स्वरान्ताः स्त्रीलिङ्गाः ॥

पद्मा ॥

औता ॥ १ । ४ । २० ॥

आबन्तस्य स्वसम्बन्धिनीकारः ॥ पद्मे ॥

टौस्येत् ॥ १ । ४ । १९ ॥

आबन्तस्य स्वसम्बन्धिनि ॥ पद्मया ॥

आपो ङितां यैयास्यास्याम् ॥ १ । ४ । १७ ॥

पद्मायै । पद्मायाः २ । पद्मयोः २ । पद्मायाम् ॥

एदापः ॥ १ । ४ । ४२ ॥

आमन्व्यार्थे सिना ॥ हे पद्मे । एवं मालादयः । हे अम्ब ।
हे प्रियाम्ब । हे अम्बाहे ॥

सर्वादेर्दस्पूर्वाः ॥ १ । ४ । १८ ॥

आबन्तस्य ङितां यैयास्यास्यामः स्युः ॥ सर्वस्यै । सर्वस्याः
२ । सर्वस्याम् । द्वितीयस्यै । द्वितीयार्थै । तत्सम्बन्धिविज्ञानाच्चेह ।
प्रियसर्वार्थै । कर्मधारये दक्षिणपूर्वस्यै । बहुव्रीहौ तु, दक्षिणपूर्वार्थै ।
जरा । जरसौ । जरे । अतिजरे । विभक्तेरापा व्यवधानान्न जरस् ।
पृतनाः । पृतः इत्यपि केचित् । नासिकाः । नसः । निशाः । निशः ।
निज्भ्याम् । निच्छु । तीर्थपा विश्वपावत् । मतिः ॥

स्त्रिया ङितां वा दैदास्दास्दाम् ॥ १ । ४ । २८ ॥

इदुदन्तात् ॥ मत्त्यै । मतये । मत्याः २ मतेः २ । मत्याम् । मती ।
कन्यापत्यं कन्यापतये पुरुषाय स्त्रियै वा ॥ एव स्मृत्यादयः । द्वैत्वे स-
त्याप् । द्वे २ । द्वाभ्याम् ३ ॥

त्रिचतुरस्तिस्त्रचतस्र स्यादौ ॥ २ । १ । १ ॥

स्त्रियाम् ॥

ऋतो रः स्वरेऽनि ॥ २ । १ । २ ॥

तिस्रचतस्रस्थस्य स्वान्यसम्बन्धिनि स्यादौ ॥ सर्वापवादः ।
तिस्रः २ । तिस्रणाम् । प्रियास्तिलोऽस्य प्रियतिसा । प्रियास्त्रयः
प्रियाणि त्रीणि वा यस्याः सा प्रियत्रिर्मतिवत् । अनीति किम् ? ।
तिस्रणाम् । प्रियतिसृणी कुले । देवी । दंभ्यौ ॥ एवं नद्यादयः । लक्ष्मीः ।

“अधीतन्त्रीनरीलक्ष्मी-धीहीश्रीणासुदाहृतः ।

स्त्रीलिङ्गानाममीषान्तु सिलोपो न कदाचन ॥ १ ॥ ”

स्त्री । स्त्रियौ । स्त्रियमिच्छति स्त्रीवाचरति वा स्त्री । धातोरि-

वर्णोवर्णस्येति नित्यमिप् । स्त्रियम् । स्त्रियः । अतिस्त्रियम्
२ । अतिस्त्रियः २ । अतिस्त्रिया । शेषं पुंवत् । श्रीः । श्रियौ ।
श्रियै । श्रिये । अतिश्रियै । अतिश्रिये । स्त्रियै नराय वा । एवं धीही-
प्रभृतयः । प्रवृत्तिनिमित्तैक्ये सति लिङ्गान्तरविशिष्टार्थानभिधायकत्वं
नेत्यङ्गीत्यङ्गितिमते । प्रकृष्टा धीर्यस्य यस्या वेति विग्रहे प्रकृष्टा
धीरिति विग्रहे वा लक्ष्मीवत् । अमि शसि च प्रध्यम्, प्रध्यः ।
पदान्तरं विना स्त्रियां वर्तमानत्वं नित्यस्त्रीत्वमितिमते तु प्रकृष्टं
ध्यायतीति विग्रहेऽपि लक्ष्मीवत् । सुष्टु धीर्यस्या यस्य वा शोभना
धीः सुधीरिति वा विग्रहे सुधीरुभयमतेऽपि श्रीवत् । सुष्टु ध्यायतीति
विग्रहे परमते श्रीवत् । पूर्वमते तु नीवत् । ग्रामणीः पुंवत् । ग्रामनयनं
पुं धर्म उत्तमर्गतः ॥

स्त्रियाम् ॥ १ । ४ । ९३ ॥

कृशस्तुनस्तृच् ॥ निर्निमित्तत्वात् पञ्चक्रोष्टृ इत्यत्र न ठञ्जनिवृत्तिः ॥

स्त्रियां नृतोऽस्वस्त्रादेर्डीः ॥ २ । ४ । १ ॥

क्रोष्ट्री । देवीवत् । इतीदन्ताः ॥ रज्जुतनुधेन्वादयो मतिवत् ॥ इत्यु-
दन्ताः । भूः श्रीवत् ॥

भ्रूश्रोः ॥ २ । १ । ५३ ।

उवर्णस्य संयोगात्परस्य स्वरादौ प्रत्यये उव् ॥ भ्रुवौ । भ्रु-
वः । हे भूः । हे सुभ्रु इत्यादौ स्त्रीपर्यायत्वादङि कृते ह्रस्वः । भ्रु-
वा । भ्रुवः । भ्रूणाम् । भ्रुवाम् । खलपूः पुंवत् । पुनर्भूः । हेपुनर्भू ।
पुनर्भवम् ॥

स्वरवति ॥ २ । ३ । ७६ ॥

उत्तरपदे पूर्वपदस्याद्रष्टवर्णात् परस्य उत्तरपदान्तस्थनागमस्य
स्यादेश नो णः, न नेत्यङ्गीत्यङ्गितिमते ॥ पुनर्भूणाम् । वर्षाभूः । हे वर्षा-

मातुमः पुत्रः सिनामन्त्रे ॥ १। ४। ४० ॥ हे गागीमात ।
अह इति किम् ? । अरे गागीमातृक ॥ (पंक्ति ६ टीमां ' शसि
मातृः ' पछी.)

३। "भेक्यां पुनर्नवायां स्त्री वर्षाभूदेदुरे पुमान् ।" भेकजातौ नित्य-
स्त्रीलाभावात् । हेवर्षाभूः । वर्षाभूवौ । स्वयंभूः पुंवत् । वधूजम्बादयो
देवीवत् । स्वसा ।

“ स्वसा तिस्रश्चतस्रश्च ननान्दा दुहिता तथा ।

याता मातेति ससैते स्वसादय उदाहृताः ॥ १ ॥ ”

माता पितृवत् । शसि मातृः । राः पुंवत् । द्यौर्गोवत् । नौग्लौवत् ॥

इति भीतपोगच्छाचार्यविजयदेवसूरिविजयसिंहसूरिपट्टपरम्परा-
प्रविद्धितगीतार्थत्वादिगुणोपेतदृष्टिचन्द्रापरनामदृष्टिविजयचरणकमल-
मिलिन्दायमानान्तेवासिसंविग्नशास्त्रीयतपोगच्छाचार्यभट्टारकश्रीविज-
यनेमिसूरिविरचितायां लघुहेमप्रभायां स्वरान्ताः स्त्रीलिङ्गाः ॥

॥ अथ स्वरान्ता नपुंसकलिङ्गाः ॥

अतः स्यमोऽम् ॥ १। ४। ५७ ॥

नपुंसकस्य ॥ कुलम् २ ॥

औरीः ॥ १। ४। ५६ ॥

नपुंसकस्य ॥ कुले २ ॥

नपुंसकस्य शिः ॥ १। ४। ५५ ॥

जशसोः ॥

स्वराच्छौ ॥ १। ४। ६५ ॥

नपुंसकाबोज्तः ॥

नि दीर्घः ॥ १। ४। ८५ ॥

शेषघट्टपरे स्वरस्य ॥ कुलानि २ । शेषं पुंवत् ॥

वञ्चतोऽन्यादे देवतास्य दः ॥ १। ४। ५८ ॥

नपुंसकस्य स्यमोः ॥ अन्यत् । अन्यद् । अन्यतरत् २ । इतरत् २ ।
कतरत् २ । कतमत् २ । अनेकतरस्येति किम् ? । एकतरम् । सम्ब-
न्धावेज्ञानात् प्रियान्यम् । सर्वादेरित्येव । अन्यं नाम किञ्चित् । अवि-
जरम् । अतिजरसम् ॥

जरसो वा ॥ १ । ४ । ६० ॥

नपुंसकस्य स्यमोर्लुप् ॥ अतिजरः २ । अतिजरे ।
शौ परत्वाज्जरम् ॥

धुटां प्राक् ॥ १ । ४ । ६६ ॥

स्वरात् परा या धुद्जातिस्त्वदन्तस्य नपुंसकस्य सौ धुद्भ्य एव
प्राग् नोऽन्तः ॥

न्समहतोः ॥ १ । ४ । ८६ ॥

स्वरस्य शेषे घुटि दीर्घः ॥ अविजरांसि । अतिजराणि ।
हृदयानि । हृन्दि । उदकानि । उदानि । आसानि । आसनानि ॥

क्रीवे ॥ २ । ४ । ९७ ॥

स्वरान्तस्य ह्रस्वः ॥ विश्वपम् ॥

अनतो लुप् ॥ १ । ४ । ५९ ॥

नपुंसकस्य स्यमोः ॥ लुप्करणं स्थानिवद्भावनिषेधार्थम् । तेन
यत् तदित्यादि । प्रियत्रि ॥

नामिनो लुग् वा ॥ १ । ४ । ६१ ॥

नपुंसकस्य स्यमोः ॥ प्रियतिसृ ॥

अनामृस्वरे नोऽन्तः ॥ १ । ४ । ६४ ॥

नाम्यन्तस्य नपुंसकस्य स्यादौ ॥ प्रियतिसृणी । प्रियवितृणि ॥

वान्यतः एमांष्टादौ स्वरे ॥ १ । ४ । ६२ ॥

नाम्यन्तो नपुंसकः ॥ प्रियतिहा । प्रियतिसृणा । प्रियतिसृ-
णाम् । शब्दा द्विविधाः । दध्यादिवत् केचित्स्वतो लिङ्गभाजः, परे
गुणक्रियादिप्रवृत्तिनिमित्ताः पटुचिकीर्ष्वदयो विशेष्यानुरूपलि-
ङ्गभाजः । वारि । हे वारे । हे वारि । ग्रामणि । ग्रामण्या । ग्रामणिना ।
ग्रामण्याम् । ग्रामणीनाम् । एवं सुधिप्रध्यादयः । प्ररि । आत्वे ।
प्रराभ्याम् । प्ररीणाम् ॥

दध्यस्थिसक्थ्यक्ष्णोऽन्तस्यान् ॥ १ । ४ । ६३ ॥

नाम्यन्तस्य नपुंसकस्य टादौ स्वरे ॥ दध्ना । प्रियदध्ना । अस्थि ।
सक्थि । अक्षि । मधु । त्रपु । सानु । पटु । पटवे । पटुने । प्रियक्रोष्टु ।
प्रियक्रोष्टू । प्रियक्रोष्टुना । अतिगु । अतिगुना । एवं : लुङ् । दयः ।
कर्तु । हे कर्तु । हे कर्तः । कर्त्ता । कर्तृणा ॥

इति श्रीतपोगच्छाचार्यविजयदेवदेवजयसिंहसूत्रिणास्वरा-
प्रतिष्ठितगीतार्थत्वादिगुणोपेतवृद्धिचन्द्रापरनामवृद्धिविजयचरणकमल-
मिलिन्दायमानान्तेवासिसंनिहितलघुहेमप्रभाष्याचार्यभट्टारकश्रीविज-
यनेमिसूरिविरचितायां लघुहेमप्रभाष्यां स्वरान्ता नपुंसकलिङ्गाः ॥

॥ अथ व्यञ्जनान्ताः पुँलिङ्गाः ॥

चजः कगम् ॥ २ । १ । ८६ ॥

धुटि प्रत्यये पदान्ते च तच्चासत्परे स्यादिविधौ च पूर्वस्मिन् ॥
सुवाक् । सुवाग् । सुवाचौ । सुवाक्षु ॥

अञ्चोऽनर्चायाम् ॥ ४ । २ । ४६ ॥

एवोपान्त्यनस्य लुक् किति ङिति च ॥ अनर्चायामिति
किम् ? । अञ्चितोऽतिथिः ॥

घुटि ॥ १ । ४ । ६८ ॥

निमित्तविशेषोपादानं विनाऽऽपादपरिसमाप्तेर्यत् कार्यं दक्ष्यते
तद्घुटि वेदितव्यम् ॥

अचः ॥ १ । ४ । ६९ ॥

धुहन्तस्याश्चतेर्धातोस्तदत्सम्बन्धिनि घुटि धुढः प्राग् नोऽन्तः ॥

युजश्चक्रुश्चो नो डः ॥ २ । १ । ७१ ॥

पदान्ते ॥ प्राङ् । प्राञ्चौ ॥

अच्च प्राग्दीर्घश्च ॥ २ । १ । १०४ ॥

णिक्यघुह्वर्जिते यकारादौ स्वरादौ च प्रत्यये ॥ प्राचः ।
प्राग्भ्याम् । प्राक्षु । हे प्राङ् । एवं प्रत्यङ् । प्रतीचः । अम्वाचयशिष्ट-
त्वाद् दीर्घत्वस्य तदभावेऽपि चादेशो भवति । ह्यचः ॥

उदच उदीच् ॥ २ । १ । १०३ ॥

णिक्यघुह्वर्जे यकारादौ स्वरादौ च । उदीचः । उदग्भ्याम् ॥

सहसमः सधिसमि ॥ ३ । २ । १२३ ॥

क्विबन्तेऽश्चतौ । सहाश्चतीति सध्यङ् । समश्चतीति सम्यङ् ।
समीचः ॥

तिरसस्तिर्यति ॥ ३ । २ । १२४ ॥

क्विबन्तेऽश्चतौ । तिर्यङ् । तिर्यञ्चौ । तिरश्चः । तिर्यग्भ्याम् ॥

सर्वादिविष्वग्देवाङुद्रिः कव्यञ्चौ ॥ ३ । २ । १२२ ॥

अन्तः ॥ अदग्रङ् ॥

वाऽद्रौ ॥ २ । १ । ४६ ॥

अन्तेऽदसो दस्य मः ॥

गङ्गुर्णोऽनु ॥ २ । १ । ४७ ॥

अदसो वर्णमात्रस्य आसन्नः ॥ द्वावत्र दकारौ तत्र मविकल्पे
चत्तूरूप्यम् । अदमुयङ् । अङ्गुयङ् । अमुमुयङ् । अदमुयञ्चौ । शसि
अदमुईषः । अदमुयग्भ्याम् । विष्ण्वयङ् । देवयङ् । अर्चायां तु नो-
ऽन्वो न । सत्सादौ, प्राञ्चः । प्राङ्भ्याम् । प्राङ्पु । प्राङ्मु । एवं प्र-
त्यञ्चादयः । कुञ्चेः क्विपि कुञ्च इति सौत्रनिर्देशाबलुगभावः ।
कुङ् । कुञ्चौ । कुञ्चः ॥

संयोगस्यादौ स्कोर्लुक् ॥ २ । १ । ८८ ॥

धुटि प्रत्यये पदान्ते च ॥

यजसृजमृजराजभ्राजभ्रस्जत्रश्चपरित्राजः शः षः

॥ २ । १ । ८७ ॥

एषां चजोर्धातोः शस्य च धुटि प्रत्यये पदान्ते च षः ॥
मूलं वृश्चति मूलवृट् २ । मूलवृश्चौ । मूलवृड्सु । मूलवृट्सु । देवेट् २ ।
उपयट् २ । तीर्थसृट् २ । सृट् २ । सम्राट् २ । भ्राट् २ । भृट् २ ।
भृजौ । परिव्राट् २ ॥

युज्जोऽसमासे ॥ १ । ४ । ७१ ॥

धुडन्तस्य घुटि परे धुटः प्राग् नोऽन्तः ॥ युनक्तीति युङ् । युञ्जौ ।
युञ्जः । असमासे किम् ? । अन्वयुक् । ऋदिनिर्देशः किम् ? । युजिच्
समाधावित्यस्य मा भूत् । युज्यते इति युक् । युजौ । युजः । विभ्राक् ।
विभ्राग्भ्याम् ॥

ऋत्विज्जदिशदृशस्पृशस्त्रज्जदधृषुष्णिहो गः ॥ २

। १ । ६९ ॥

पदान्ते ॥ ऋत्विग् २ । ऋत्विजौ ॥

वसुराटोः ॥ ३ । २ । ८१ ॥

उत्तरपदयोर्विभ्वस्य दीर्घः ॥ विश्वाराट् । विश्वराजौ ॥

रात्सः ॥ २ । १ । ९० ॥

पदस्य संयोगान्तस्य रात्सस्यैव लुक् ॥ ऊर्क् । ऊर्ग । ऊर्जौ ।
मसू । मरुतौ ॥

ऋदुदितः ॥ १ । ४ । ७० ॥

धुदन्तस्य घुटि धुटः प्राक् स्वरात्परो नोऽन्तः ॥ मडान् ।
महान्तौ । हे महन् । महतः ॥

अभ्वादेरत्वसः सौ ॥ १ । ४ । ९० ॥

शेषे दीर्घः ॥ भवान् । भवन्तौ । हे भवन् । एवं गोमान् । अ-
भ्वादेः किम् ? । पिण्डग्रः । गोमन्तमिच्छति क्यनि क्तिप् गोमान् ।
शतृप्रत्ययान्तानां दीर्घाभावो विशेषः । पचन् । भवन् । महन् ॥

अन्तो नो लुक् ॥ ४ । २ । ९४ ॥

द्व्युक्तजक्षपञ्चतः परस्य शितोऽवितः ॥ ददत् । दधत् । जक्षत् ।
जाग्रत् । दरिद्रत् । शासत् । चकासत् । दधिमत् । दधिमद् । दधिमधौ ।
इत्यादि । सुपाद् २ । सुपादौ ॥

यस्वरे पादः पदणिक्यघुटि ॥ २ । १ । १०२ ॥
प्रत्यये ॥ सुपदः ॥

लुगस्यादेत्यपदे ॥ २ । १ । ११३ ॥

अपदे इति किम् ? । दण्डाग्रम् ॥

तः सौ सः ॥ २ । १ । ४२ ॥

त्यदादीनां स्वसम्बन्धिनि ॥ स्यः । त्यौ । त्ये । शेषं सर्ववत् ।
मियत्यत् पुमान् । सः । तौ । ते । यः । यौ । ये । एषः । एतौ । एते ॥

त्यदामेनदेतदो द्वितीयाटौस्यवृत्त्यन्ते ॥ २ । १ । ३३ ॥

अन्वादेशे ॥ कस्यचिद्वस्तुनः किञ्चित्क्रियादिकं विधातुं कथितस्य तेनान्येन वा शब्देन पुनरन्यद्विधातुं कथनमन्वादेशः । उद्दिष्टमेतदध्ययनमथो एनदनुजानीत । एतकं साधुमावश्यकमध्यापयथो एनमेव सूत्राणि । अत्र साकोऽप्यादेशः । एतेन रात्रिरधीताऽथो एनेनाहरप्यधीतम् । एतयोः शीलं शोभनमथो एनयोर्महती कीर्त्तिः । सर्वाणि शास्त्राणि ज्ञातवन्तावेतौ अथो एनयोस्तिष्ठतोर्नान्यः पूजार्हः । अवृत्त्यन्त इति किम् ? । अथो परमैतं पश्य । अन्तग्रहणं किम् ? । एनच्छिन्नकः । द्वितीयाटौसीति किम् ? । एते मेधाविनो विनीता अथो एते शास्त्रस्य पात्रम् । अन्वादेश इत्येव । जिनदत्तमध्यापय एतं च गुरुदत्तम् ॥

गडदवादेश्वतुर्थान्तस्यैकस्वरस्यादेश्वतुर्थः स्त्वोश्च प्रत्यये ॥ २ । १ । ७७ ॥

भाववयवस्य पदान्ते ॥ भुत् । भुद् । बुधौ । बुधः । भुद्भ्याम् । राजा । राजानौ ॥

नामन्त्ये ॥ २ । १ । ९२ । ॥

नाम्नो नस्य लृक् पदान्ते ॥ हे राजन् । राज्ञः । राजभ्याम् । राज्ञि । राजनि । यज्वा ॥

न वमन्तसंयोगात् ॥ २ । १ । १११ ॥

परस्यानोऽकारस्य लृक् ॥ यज्वनः । आत्मा । आत्मनः । प्रतिदिवा ॥

भ्वादेर्नामिनो दीर्घो वीर्व्यञ्जने ॥ २ । १ । ६३ ॥

प्रतिदीन्नः ॥ वीर्भ्वादिसम्बन्धिविशेषणं किम् ? । दीन्नः । नामिनो भ्वादिसम्बन्धिविशेषणं किम् ? । दधिन्नज्या । प्रत्यासत्त्या तस्यैवेति विशेषणाद् ग्रामणिन्नज्या ॥

इन् हन् पूषार्यम्णः शिस्योः ॥ १ । ४ । ८७ ॥

इन्नन्तस्य हनादीनां च स्वरस्य शौ शेषे सावेव च दीर्घः । द-
ण्डी । दण्डिनौ । तपस्वी । वाग्मी । वृत्रहा । वृत्रहणौ । हे वृत्रहन् ॥

हनो ह्यो घ्नः ॥ २ । १ । ११२ ॥

हनो घि ॥ २ । ३ । ९४ ॥

हन्तेर्नो विः निमित्तकार्यिणोरन्तरे सति णो न । वृत्रघ्नः ।
वृत्रहभ्याम् । वृत्रघ्नि । वृत्रहणि । पूषा । पूषणौ । अर्यमा । अर्यमणौ ॥

श्वन्युवन्मघोनो डीस्याद्यघुट्स्वरे व उः ॥ २ ।

१ । १०६ ॥

सस्वरः । श्वा । श्वानौ । शुनः । युवा । यूनः । मघवा । मघोनः ।
अर्वा । अर्वाणौ ॥

पथिन्मथिनृभुक्षः सौ ॥ १ । ४ । ७६ ॥

एषां नान्तानामन्तस्य सौ आः ॥

एः ॥ १ । ४ । ७७ ॥

पथ्यादीनां नान्तानामन्तस्य घुटि परे आः ॥

थो न्थ् ॥ १ । ४ । ७८ ॥

पथिमथोर्नान्तियोस्थस्य घुटि परे न्थ् स्यात् । पन्थाः । हे प-
न्थाः । पन्थानौ ॥

इन् डीस्वरे लुक् ॥ १ । ४ । ७९ ॥

पथ्यादीनामघुटि च स्यादौ इन् लुक् । पथः । पथा ।
मन्थाः । मन्थानौ । मथः । मथा । ऋभुक्षणौ । ऋभुक्षः । पञ्च २ ।
पञ्चभिः ॥

सङ्ख्यानां ण्णाम् ॥ १ । ४ । ३३ ॥

आमो नाम् । पञ्चनाम् । पञ्चसु । एवं सप्तादयः । प्रियपञ्चादयो
राजवत् । प्रियपञ्चः ॥

वाष्टन आः स्यादौ ॥ १ । ४ । ५२ ॥

तदतत्सम्बन्धिनि ॥

अष्ट और्जशशसोः ॥ १ । ४ । ५३ ॥

स्वसम्बन्धिनोः ॥ अष्ट इति कृतात्वस्याष्टनो निर्देशः ॥ अष्टौ
२ । अष्ट २ । अष्टाभिः । अष्टभिः । अष्टभ्यः । अष्टाभ्यः २ । अष्टा-
नाम् । अष्टसु । अष्टासु । परमाष्टौ । परमाष्ट । प्रियाष्टाः । प्रियाष्टा ।
प्रियाष्टौ । प्रियाष्टानौ । इत्यादि ॥

अपः ॥ १ । ४ । ८८ ॥

स्वरस्य शेषे घुटि दीर्घः ॥ स्वाप् । स्वापौ । हे स्वप् ॥

अपोऽद् भे ॥ २ । १ । ४ ।

स्यादौ ॥ स्वद्भ्याम् । तुण्डिभमाचष्टे तुण्डिप् २ । तुण्डिभौ ।
एवं गर्धप् । गर्धभौ । गर्धब्भ्याम् ॥

अयमियं पुंस्त्रियोः सौ ॥ २ । १ । ३८ ॥

त्यदामिदमः ॥ अयम् । परमायम् । साकोऽप्येवम् । त्यदामिति
किम् ? । अतीदम् ना स्त्री वा ॥

दो मः स्यादौ ॥ २ । १ । ३९ ॥

त्यदामिदमः ॥ इमौ २ । इमे । इमम् । इमकम् । त्यदामित्येव । प्रियेदमौ ॥

इदमः ॥ २ । १ । ३४ ॥

त्यदादेरिदमो द्वितीयादौसि अन्वादेशे एनत् स्यादवृत्त्यन्ते ॥
एनम् । एनौ । एनान् । एनेन । एनयोः २ ॥

अद्वयज्ञने ॥ २ । १ । ३५ ॥

त्यदादेरिदमः स्यादावन्वादेशोऽवृत्त्यन्ते । आभ्याम् । एषु । अनक्
इति वचनात् साकोऽपि विधिः ॥

टौस्यनः ॥ २ । १ । ३७ ॥

त्यदामनक इदमः ॥ अनेन । अनक इति किम् ? । इमकेन ॥

अनक् ॥ २ । १ । ३६ ॥

त्यदादेर्व्यञ्जनादौ स्यादौ परे अग्वर्ज इदमत् । आभ्याम् ॥

इदमदसोऽक्येव ॥ १ । ४ । ३ ॥

आत्परस्य भिस ऐस् । इमकैः । नियमः किम् ? । एभिः । प-
रमैभिः । अस्मै । एभ्यः । अस्मात् । अस्य । अनयोः । एषाम् । अ-
स्मिन् । एषु ॥

किमः कस्तसादौ च ॥ २ । १ । ४० ॥

त्यदां स्यादौ ॥ साकोऽपि । कः । कौ । के । शेषं सर्ववत् ।
त्यदामित्येव । प्रियकिम् ? ॥

मो नो म्वोश्च ॥ २ । १ । ६७ ॥

भ्वादेः पदान्ते, स चासन् परे ॥ प्रशाम्यतीति प्रशान् । प्रशामौ ।
प्रशान्भ्याम् । एवं प्रदान् । प्रतान् । परिक्रान् ॥

वाः शेषे ॥ १ । ४ । ८२ ॥

घृष्टि परेऽनडुच्चतुरोस्तः ॥ चत्वारः । प्रियचत्वाः । चतुरः । चतुर्णाम् ॥

अरोः सुपि रः ॥ १ । ३ । ५७ ॥

एव रस्य । चतुर्षु ॥

उतोऽनडुच्चतुरो वः ॥ १ । ४ । ८१ ॥

सम्बोधने सौ ॥ हे प्रियचत्वः ॥

दिव औः सौ ॥ २ । १ । ११७ ॥

सुद्यौः । सुदिवौ । हे सुद्यौः ॥

उः पदान्तेऽनूत् ॥ २ । १ । ११८ ॥

दिवः ॥ सुद्युभ्याम् । अनूत् किम् ? । द्युभवति । शब्दप्राट् २ ।
शब्दप्राशौ । एवं विश् । तादृक् । तादृशौ । एवं सुदिशसदृशघृत-
स्पृशादयः ॥

नशो वा ॥ २ । १ । ७० ॥

पदान्ते गः ॥ जीवनक् २ । जीवनट् २ । जीवनशौ ॥

सजुषः ॥ २ । १ । ७३ ॥

रुः पदान्ते ॥

पदान्ते ॥ २ । १ । ६४ ॥

भ्वादेर्वोभ्वदिर्नामिनो दीर्घः ॥ सह जुषते इति सजृः । सजुषौ ॥

णषमसत्परे स्यादिविधौ च ॥ २ । १ । ६० ॥

इतः सूत्रादारभ्य यत्परं कार्यं विधास्यते तस्मिन् स्याद्यधिका-
रविहिते च पूर्वस्मिन्नपि कर्त्तव्ये णत्वं षत्वं वा असिद्धं द्रष्टव्यम् ॥
एतत्सूत्रनिर्दिष्टयोश्च णषयोः परे षे णोऽसन् । णषशास्त्रं वा ॥ इति
षत्वस्यासिद्धत्वात् पिपटीः । पिपटिषौ । पिपटीःषु । पिपटीण्डु । द-
धृक् २ । दधृषौ । रत्रमुट् २ । रत्रमुषौ । एवं प्रियषट् २ । षट् २ । ष-
द्भिः । षण्णाम् । चिकीर्षतीति चिकीः । चिकीषौ । चिकीर्षु ।
विवक्षतीति विवक् २ । तट् २ । तक्षौ । ष्यन्तात् क्विपि तु । तक् २ ।
एवं गोरट् । गोरक् । दिधक् । पिपक् । मुपीः । मुपिसौ । मुतुः ।
मुतुमौ । विद्वान् । विद्वांसौ । हे विद्वन् ॥

क्वसुष्मतौ च ॥ २ । १ । १०५ ॥

अणिक्यघृटि यस्वरे प्रत्यये ॥ विदुषः ॥

स्वसध्वंसकस्सनडुहो दः ॥ २ । १ । ६८ ॥

पदान्ते स चासन् परे स्यादिविधौ च । विद्वद्भ्याम् । कस्सिति
द्विःसकारपाठः किम् ? । विद्वान् । एवं सेदिवान् । सेदिवांसौ । सेदुषः ।
सेदिवद्भ्याम् । मुहिनस्तीति मुहिन । मुहिंसौ । ध्वत् २ । ध्वसौ ।
सत् २ ॥

पुंसोः पुमन्स् ॥ १ । ४ । ७३ ॥

तदन्तत्सम्बन्धिनि घृटि ॥ पुमान् । पुमांसौ । हे पुमन् । पुंसः ।
पुंभ्याम् ३ । पुंसु । श्रेयान् । श्रेयांसम् । हे श्रेयन् । उशना । उशनसौ ॥

वोशनसो नश्चामन्थ्ये सौ ॥ १ । ४ । ८० ॥

लुक् ॥ हे उशनन् । हे उशन । हे उशनः । एवमनेहा । हे अ-
नेहः । पुरुदंश । हे पुरुदंशः । वेधाः । वेधसौ । हे वेधः । सुवः ।
सुवसौ २ । पिण्डग्रः । पिण्डग्रसौ २ ॥ दोः ॥ दोषौ । दोष्णः । दोषः ॥

अदसो दः सेस्तु डौः ॥ २ । १ । ४३ ॥

त्यदां सौ सः ॥ असौ । असकौ । हे असौ । हे असकौ ।
त्यदामिति किम् ? । अत्यदाः ॥

असुको वाकि ॥ २ । १ । ४४ ॥

त्यदां सावदसः ॥ असुकः । हे असुक ॥

मोवर्णस्य ॥ २ । १ । ४५ ॥

त्यदादेरदसो दः ॥ मादुवर्णोऽनु । अम् २ ॥

बहुष्वेरीः ॥ २ । १ । ४९ ॥

अदसो मः परस्य ॥ अमी । अमुम् । अमून् ॥

प्रागिनात् ॥ २ । १ । ४८ ॥

अदसो मः परस्य वर्णस्योवर्णः ॥ अमुना । अमूभ्याम् ३ ।
अमीभिः । अमुष्मै । अमीभ्यः २ । अमुष्मात् । अमुष्य । अमुयोः

२ । अमीषाम् । अमुष्मिन् । अमीषु । अमुकौ । अमुके । अमुकैः ।
इत्यादि ॥

अनडुहः सौ ॥ १ । ४ । ७२ ॥

तदतत्सम्बन्धिनि धुडन्तस्य धुटः प्राग् नोऽन्तः ॥ अनड्वान् ।
अनड्वाहौ । हे अनड्वन । अनडुद्भ्याम् । अनडुत्सु ॥

हो धुट्पदान्ते ॥ २ । १ । ८२ ॥

हः ॥ लिट् । लिङ् । लिङ्भ्याम् । विश्ववाट् २ । विश्ववाहौ ।
शसादौ विश्वौह इत्यादीति केचित् ॥ एवं पर्णघुट्प्रमुखाः ॥

भ्वादेर्दादेर्घः ॥ २ । १ । ८३ ॥

हो धुटि प्रत्यये पदान्ते च ॥ गोधुक् २ । गोदुहौ । गोधुक्षु ।
भ्वादेः किम् ? । दामलिट् २ ॥

मुहद्रुहण्णुहण्णिहो वा ॥ २ । १ । ८४ ॥

हो यो धुटि प्रत्यये पदान्ते च ॥ मुक् २ । मुट् २ । मुहौ । ध्रुक्
२ । ध्रुट् २ । स्नुक् २ । स्नुट् २ । स्नुहौ । स्निक् २ । स्निट् २ ।
उष्णिग् २ । उष्णिहौ । उष्णिग्भ्याम् ३ ॥

इति श्रीतपोगच्छाचार्यविजयदेवसूरिविजयसिंहसूरिपट्टपरम्पराप्र-
तिष्ठितगीतार्थत्वादिगुणोपेतवृद्धिचन्द्रापरनामवृद्धिविजयचरणकमलामि-
लिन्दायमानान्तेवासिसंविग्नशास्त्रीयतपोगच्छाचार्यभट्टारकश्रीविजय-
नेमिसूरिविरचितायां लघुहेमप्रभायां व्यञ्जनान्ताः पुँल्लिङ्गाः ॥

॥ अथ व्यञ्जनान्ताः स्त्रीलिङ्गाः ॥

वाग्स्कृत्वगादयः सुवाग्वत् ॥ सक् । सग् । सजौ । सजः ।
आद्वेर इत्यान्वे आदित्यापि, स्या । त्ये । त्याः । सर्वाशब्दवत् ।

सा । या । एषा । एताम् । अन्वादेशे एनाम् । समित् २ ।
समिधौ । सुपर्वा । सुपर्वाणौ । आपः । अपः । अद्भिः । क-
कुप् । ककुभौ । इयम् । इमे । इमाः । इमाम् । एनाम् । अ-
नया । आभ्याम् । आभिः । अस्यै । अत्र परत्वात्पूर्वमदादेशे पश्चात्
डस् । अस्याः । अनयोः । आसाम् । अस्याम् । आसु । का । के ।
काः । चतस्रः २ । चतसृभिः । चतसृभ्यः २ । चतसृणाम् । चत-
सृषु । हे चतस्रः ॥ पदान्ते इति दीर्घे, गीः । गिरौ । गीर्भ्याम् ।
गीर्षु । एव पुंश्रुदयः । द्यौः पुंवत् । दिक् २ । दिशौ । दृक् २ ।
दृशौ । प्रावृट् । प्रावृड् । प्रावृषौ । आशीः । षत्वस्यासच्चाद्रत्वम् ।
आशिषौ । असौ । अम् । अम् । अमम् । अमुया । अमूभ्याम् ।
अमूभिः । अमुष्यै । अमुष्याः । अमुयोः । अमूषाम् । अमूषु ॥

नहाहोर्धितौ ॥ २ । १ । ८५ ॥

हो ध्रुटि प्रत्यये पदान्ते च ॥ उपानत् २ । उपानहौ । उपानद्भ्याम् ॥

इति श्रीतपोगच्छाचार्यविजयदेवसूरिविजयसिंहसूरिपट्टपरम्परा-
प्रतिष्ठितगीतार्थ... ॥ ८५ ॥ उपेतवृद्धिचन्द्रापरनामवृद्धिविजयचरणकमल-
मिलिन्दायमानान्तेवासिसंविग्नशाखीयतपोगच्छाचार्यभट्टारकश्रीविज-
यनेमिसूरिविरचितायां लघुहेमप्रभायां व्यञ्जनान्ताः स्त्रीलिङ्गाः ॥

॥ अथ व्यञ्जनान्ता नपुंसकलिङ्गाः ॥

प्राक् ॥ प्राची । प्राश्चि । प्रत्यक् । प्रतीची । प्रत्यश्चि । एवं
सम्यगादयः ॥ गवाक् । गोअक् । गोक् । पूजायां गवाङ् । गोअङ् ।
गोङ् । गोची । गवाश्ची । गोअश्ची । गोश्ची । सुबल् । सुबल्ली ॥

लौ वा ॥ १ । ४ । ६७ ॥

रलाभ्यां परा या धुङ्जातिस्तदन्तस्य नपुंसकस्य शौ धुद्भ्य
एव प्राग् नोऽन्तो वा ॥ सुवल्ङ्गि । सुवल्गि । असृक् २ । असृजी ।
असृजि । असानि । अस्ता । असृजा । ऊर्क् २ । ऊर्जी । ऊर्जि ।
ऊर्जि । बहूर्जि । बहूर्जि । अन्येतु ऊर्जादौ नरजानां नित्यं संयोगं
बहूर्जशब्दे तु रनजानां वा संयोगमिच्छन्ति । जगत् २ । जगती ।
जगन्ति ॥

अवर्णादश्नोऽन्तो वातुरीङ्योः ॥ २ । १ । ११५ ॥

तुदत् । तुदन्ती । तुदती । तुदन्ति । भात् २ । भान्ती । भाती ।
भान्ति । अश्न इति किम् ? । क्रीणत् । क्रीणती ॥

इयशवः ॥ २ । १ । ११६ ॥

ईङ्योरतुरन्तो नित्यम् ॥ दीव्यन्ती । पचन्ती । भवत् । भ-
न्ती । महत् । महती । महान्ति । यकृन्ति । यकानि । शकृन्ति ।
शकानि । ददत् २ । ददती ॥

शौ वा ॥ ४ । २ । ९५ ॥

द्व्युक्तजक्षपञ्चतः परस्यान्तो नो लुक् ॥ ददन्ति । ददति ।
जक्षन्ति । जक्षति । एवं जाग्रदादि । त्यत् २ । तत् २ । यत् २ । एनत् २ ।
अन्वादेशे एनत् इत्यादि । वेभित् २ । वेभिदी । वेभिदि । एवं चेच्छित्
२ । अहः । अही । अहनी । अहानि । अह्ना । अहोभ्याम् । अह्नि ।
अहनि । अहःसु २ । हे अहः । ब्रह्म । ब्रह्मणी । ब्रह्माणि ॥

क्लीवे वा ॥ २ । १ । ९३ ॥

आमन्त्र्ये नाम्नो नो लुक् ॥ हे ब्रह्मन् । हे ब्रह्म । दण्डि । द-
ण्डिनी । दण्डीनि । बहुवृत्रहाणि । बहुपूषाणि । बह्वर्यमाणि ।
स्वप् । स्वपी ॥

नि वा ॥ १ । ४ । ८९ ॥

(५८)

श्रीलघुहेमप्रः व्याकरणम्.

व्यञ्जनादौ तद्धितानि स्यादौ आः स्यात् ॥ युवाम् २ ।
आवाम् २ ॥

यूयंवयं जसा ॥ २ । १ । १३ ॥

युष्मदस्मदोः प्राक् चाकः ॥ यूयम् । वयम् । यूयकम् । वयकम् ॥

त्वमौ प्रत्ययोत्तरपदे चैकस्मिन् ॥ २ । १ । ११ ॥

स्यादौ युष्मदस्मदोर्मन्तस्य । त्वाम् । माम् ॥

शसो नः ॥ २ । १ । १७ ॥

युष्मदस्मद्भ्यां परस्य ॥ युष्मान् । अस्मान् ॥

टाड्योसि यः ॥ २ । १ । ७ ॥

युष्मदस्मदोः ॥ त्वया । मया । युवाभ्याम् ३ । आवाभ्याम् ३ ।
युष्माभिः । अस्माभिः ॥

तुभ्यमह्यं ड्या ॥ २ । १ । १४ ॥

युष्मदस्मदोः ॥ तुभ्यम् । मह्यम् । प्राक् चाक इत्येव ।
तुभ्यकम् । मह्यकम् ॥

अभ्यं भ्यसः ॥ २ । १ । १८ ॥

युष्मदस्मद्भ्यां परस्य चतुर्थीबहुवचनस्य ॥

शेषे लुक् ॥ २ । १ । ८ ॥

आत्वयत्वनिमित्तेतरस्यादौ युष्मदस्मदोरन्तस्य लुक् ॥ युष्म-
भ्यम् । अस्मभ्यम् । शेषे क्तिम् ? । त्वयि । मयि ॥

ङसेश्वाद् ॥ २ । १ । १६ ॥

युष्मदस्मद्भ्यां परस्य पञ्चमीभ्यसः ॥ त्वद् । मद् । युस्मद् । अस्मद् ॥

तवमम ङसा ॥ २ । १ । १५ ॥

युष्मदस्मदोः ॥ तव । मम । प्राक् चाक इत्येव । तवक् । ममक् ।
युवयोः २ । आवयोः २ ॥

आम आकम् ॥ २ । १ । २० ॥

युष्मदस्मद्भ्यां परस्य ॥ युष्माकम् । अस्माकम् । त्वयि । मयि ।
युष्मासु । अस्मासु । युष्मानस्मान् वाचष्टे युष्मयतेस्मयतेश्च क्तिपि
युष्म अस्म इति मान्तत्वे एकदेशविकृतन्यायेन त्वमादय आदेशाः । त्वम् ।
अहम् । युषाम् २ । असाम् २ । यूयम् । वयम् । युषाम् । असाम् ।
युषान् । असान् । युष्या । अस्या । युषाभ्याम् ३ । असाभ्याम् ३ ।
युषाभिः । असाभिः । तुभ्यम् । मङ्गम् ॥

मोर्वा ॥ २ । १ । ९ ॥

शेषे स्यादौ युष्मदस्मदोर्लृक् ॥ युषभ्यम् । युष्मभ्यम् । अस-
भ्यम् । अस्मभ्यम् । युषत् । युष्मत् । असत् । अस्मत् । तव ।
मम । युष्योः । अस्थोः । युषाकम् । युष्माकम् । असाकम् ।
अस्माकम् । युष्यि । अस्थि । युषासु । असासु । त्वां मां
वातिक्रान्तः, अतित्वम् । अत्यहम् । अतित्वाम् ३ । अतिमाम्
३ । अतियूयम् । अतिवयम् । अतित्वान् । अतिमान् । अतित्वया ।
अतिमया । अतित्वाभ्याम् ३ । अतिमाभ्याम् ३ । अतित्वाभिः ।
अतिमाभिः । अतितुभ्यम् । अतिमङ्गम् । अतित्वभ्यम् । अतिमभ्य-
म् । अतित्वत् २ । अतिमत् २ । अतितव । अतिमम । अतित्वयोः २ ।
अतिमयोः । अतित्वाकम् । अतित्वयि । अतिमयि । अति-
त्वाम् । अतिमाम् । युवामावां वातिक्रान्तः, अतित्वम् । अत्यहम् ।
अतियुवाम् ३ । अत्यावाम् ३ । अतियूयम् । अतिवयम् । अतियु-
वाम् । अत्यावाम् । अतियुवान् । अत्यावान् । अतियुवया । अत्या-
वया । अतियुवाभ्याम् ३ । अत्यावाभ्याम् ३ । अतियुवाभिः । अ-
त्यावाभिः । अतितुभ्यम् । अतिमङ्गम् । अतियुवभ्यम् । अत्यावभ्य-

म। अतियुवत् २। अत्यावत् २। अतितव। अतिमम। अतियुवयोः २।
 अत्यावयोः २। अतियुवाकम्। अत्यावाकम्। अतियुवयि। अत्या-
 वयि। अतियुवासु। अत्यावासु। युष्मानस्मान्वातिक्रान्तः। अति-
 त्वम्। अत्यहम्। अतियुष्माम् ३। अत्यस्माम् ३। अतियूयम्।
 अतिवयम्। अतियुष्मान्। अत्यस्मान्। अतियुष्मया। अत्यस्मया।
 अतियुष्माभ्याम् ३। अत्यस्माभ्याम् ३। अतियुष्माभिः। अत्यस्मा-
 भिः। अतितुभ्यम्। अतिमह्यम्। अतियुष्मभ्यम्। अत्यस्मभ्यम्।
 अतियुष्मत् २। अत्यस्मत् २। अतितव। अतिमम। अतियुष्मयोः २।
 अत्यस्मयोः २। अतियुष्माकम्। अत्यस्माकम्। अतियुष्मयि। अत्य-
 स्मयि। अतियुष्मासु। अत्यस्मासु ॥

पदाद्युग्विभक्त्यैकवाक्ये वल्लसौ बहुत्वे ॥ २। १। २१ ॥

युष्मदस्मदोः ॥ अन्वादेशे नित्यं विधानादिह विकल्पः। धर्मो
 वो रक्षतु। धर्मो नो रक्षतु। युष्मानस्मान् वा। तपो वो दीयते।
 तपो नो दीयते। युष्मभ्यमस्मभ्यं वा। शीलं वः स्वम्। शीलं नः
 स्वम्। युष्माकमस्माकं वा। पदादिति किम्?। युष्मान् धर्मो र-
 क्षतु। एकवाक्ये इति किम्?। अतियुष्मान् पश्यति ॥ ओदनं
 पचत युष्माकं भविष्यति।

द्वित्वे वाम्नौ ॥ २। १। २२ ॥

पदात् परयोर्युष्मदस्मदोरेकवाक्ये ॥ धर्मो वां युवां वा नौ
 आवां वा रक्षतु। एवं चतुर्थीषष्ठीभ्यामपि।

डेङसा तेमे ॥ २। १। २३ ॥

पदात्परयोर्युष्मदस्मदोरेकवाक्ये ॥ धर्मस्ते दीयते। धर्मो मे दी-
 यते। तुभ्यं मह्यं वा। धर्मस्ते स्वम्। धर्मो मे स्वम्। तव मम वा ॥

अमा त्वामा ॥ २। १। २४ ॥

पदात्परयोर्ऽष्मदस्मदोरेकवाक्ये ॥ धर्मस्त्वा त्वां वा पातु ।
धर्मो मा मां वा पातु ॥

असादेवान्त्वं पूर्वम् ॥ २ । १ । २५ ॥

युष्मदस्मद्भ्यां पदम् ॥ जन ! जनी ! जना ! वा त्वां युवां
युष्मान् वा पातु धर्मः । पूर्वमिति किम् ? ।

“मयैतत् सर्वमाख्यातं युष्माकं मुनि पुंगवाः ॥ ”

व्यवहितेऽप्यत्र पूर्वशब्दः । तेन चैत्र धर्मो वोऽथो रक्षतु इत्यत्र
सपूर्वादिति विकल्पो न ॥

जस्विशेष्यं वामन्त्ये ॥ २ । १ । २६ ॥

युष्मदस्मद्भ्यां पूर्वमामन्त्यमसद् विशेषणे ॥ जिनाः ! शरण्या !
युष्मान्वो वा शरणं प्रपद्ये । अन्वादेशेऽपि । सिद्धाः क्षीणाष्टकर्माणो-
ऽथो सिद्धाः ! शरण्या ! युष्मान्वो वा शरणं प्रपद्ये । जसिति किम् ? ।
साधो सुविहित वोऽथो शरणं प्रपद्ये ॥

नान्यत् ॥ २ । १ । २७ ॥

युष्मदस्मद्भ्यां पूर्वं जसन्तादन्यदामन्त्यं विशेष्यमामन्त्ये विशेषणे
परेऽसदिव न स्यात् ॥ साधो सुविहित त्वा शरणं प्रपद्ये ॥

पादाद्योः ॥ २ । १ । २८ ॥

पदात् परयोर्ऽष्मदोर्वस्मसादिर्न ॥

“ वीरो विश्वेश्वरो देवो युष्माकं कुलदेवता ।

स एव नाथो भगवानस्माकं पापनाशनः ॥ १ ॥ ”

द्विवचनं युष्मदस्मदोरभिसम्बन्धार्थम् ॥ पादाद्योः किम् ? ।

“पान्तु वो देशनाकाले जैनेन्द्रा दशनांशवः ।

अथकूपपतज्जन्तुजातोद्धरणरज्जवः ॥ १ ॥ ”

चाहहवैवयोगे ॥ २ । १ । २९ ॥

पदात् परयोर्युष्मदस्मदोर्नन्दादेः ॥ ज्ञानं युष्मान्श्च रक्षतु ।
एवम्, अह-ह-वैवैरप्युदाहार्यम्, योगग्रहणं साक्षाद्योगप्रतिपक्ष्यर्थम् ।
तेन ज्ञानं च शीलं च मे स्वमित्यादि सिद्धम् ॥

दृश्यर्थैश्चिन्तायाम् ॥ २ । १ । ३० ॥

धातुभिर्योगे युष्मदस्मदोर्वस्नसादिर्न ॥ जनो युष्मान् संदृश्या-
गतः । जनो मामपेक्षते । दृश्यर्थैरिति किम् ? । जनो वो मन्यते ।
चिन्तायामिति किम् ? । जनो वः पश्यति ॥

नित्यमन्वादेशे ॥ २ । १ । ३१ ॥

पदात् परयोर्युष्मदस्मदोर्वस्नसादिः ॥ यूयं विनीतास्तद्वो गुरवो
मानयन्ति । इत्यादि ॥

सपूर्वात् प्रथमान्ताद्वा ॥ २ । १ । ३२ ॥

पदात्परयोर्युष्मदस्मदोर्वस्नसादिः ॥ यूयं विनीतास्तद् गुरवो वो
युष्मान् वा मानयन्ति । इत्यादि । गम्येऽप्यन्वादेशे भवति । ग्रामे
कम्बलो वो युष्माकं वा स्वमथो । विद्यमानपूर्वादिति किम् ? । पटो
युष्माकं स्वम् अथो वः कम्बलः स्वम् ॥

इति श्रीतपोगच्छाचार्यविजयदेवसूरिविजयसिंहसूरिपट्टपरम्परा-
प्रतिष्ठितगीतार्थत्वादिगुणोपेतवृद्धिचन्द्रापरनामवृद्धिविजयचरणकम-
लमिलिन्दायमानान्तेवासिसंनिष्ठाऽयतपोगच्छाचार्यश्रीविजयने-
मिसूरिविराजिता लघुहमप्रभाषायां युष्मदस्मत्प्रक्रिया ॥

॥ अथाव्ययानि ॥

स्वरादयोऽव्ययम् ॥ १ । १ । ३० ॥

स्वर् अन्तर् सनुत् पुनर् प्रातर् ५ सायम् नक्तम् अस्तम् दिवा
दोषा ५ ह्यस् भ्वस् कम् शम् योस् १५ मयस् विहायसा रोदसी ओम्
भूस् २० भुवस् स्वस्ति समया निकषा अन्तरा २५ पुरा बहिस् अ-
वस् अधस् असाम्प्रतम् ३० अच्चा ऋतम् सत्यम् इच्चा मुधा ३५
मृषा वृथा मिथ्या मिथो मिथु ४० मिथस् मिथुस् मिथुनम् अनि-
शम् मुहुस् ४५ अभीक्षणम् मङ्क्षु इति उच्चैस् नीचैस् ५० शनैस्
अवश्यम् सामि साचि विष्वक् ५५ अन्वक् ताजक् द्राक् स्राक् ऋधक्
६० पृथक् धिक् हिरक् ज्योक् मनाक् ६५ ईषत् ज्योषम् जोषम् तृ-
ष्णीम् कामम् ७० निकामम् प्रकामम् अरम् वरम् परम् ७५ आरात्
तिरस् मनस् नमस् भूयस् ८० प्रायस् प्रबाहु प्रबाहुक् प्रबाहुकम् आ-
र्य ८५ हलम् आयहलम् स्वयम् अलम् कु ९० बलवत् अतीव सुष्ठु
दुष्ठु ऋते ९५ सपदि साक्षात् सन प्रशान सनात् १०० सनत् सना
नाना विना क्षमा १०५ आशु सहसा युगपत् उपांशु पुरतस् ११० पु-
रस् पुरस्तात् शश्वत् कुवित् आविस् प्रादुस् ११६ । इति स्वरादयः ।
बहुवचनमाकृतिगणार्थम् ॥ स्वरादयः स्वार्थस्य वाचका न तु चादि-
बद् द्योतकाः । अन्वर्थसंज्ञेयम् ॥

“सदृशं त्रिषु लङ्गेषु सर्वासु च विभक्तिषु ।

वचनेषु च सर्वेषु यन्न व्येति तदव्ययम् ॥ १ ॥”

अन्वर्थाश्रयणेन च तदन्तविज्ञानात् परमोर्चैरित्यादावप्यव्ययसंज्ञा ॥

चादयोऽसत्त्वे ॥ १ । १ । ३१ ॥

अव्ययानि स्युः ॥ निपाता इत्यपि पूर्वेषाम् । सत्त्वं लिङ्गस-
ङ्गत्वावद् द्रव्यम् । इदं तदित्यादिसर्वनामव्यपदेश्यं विशेष्यमिति या-
वत् । असत्त्वं इति किम् ? । चः समुच्चये । च अहं हं वा
एव एवम् नूनम् शश्वत् सूपत् रूपत् कुवित् नेत् चेत् । नचेत् चण क-
यत्र नहं नहि हन्त माकिस न किस मा माङ्क न नञ् वाव

त्वाव न्वाव वावत् त्वावत् न्वावत् त्वै तुवै न्वै नुवै रै वै श्रौषट् वौषट्
 वषट् वट् वाट् वेट् पाट् प्याट् फट् हुंफट् छंभट् अध आत् स्वधा स्वा-
 हा अलम् चन् हि अथ ओम् अथो नो नोहि भोस् भगोस् अघोस्
 अङ्गो हंहो हो अहो आहो उताहो हा ही हे है ह्ये अयि अये अररे
 अंग रे अरे अवे ननु शुक्म सुक्म नुकम् हिकम् नहिकम् ऊंम् हुम्
 कुम् उञ् सुञ् कम् हम् किम् हिम् अद् कद् यद् तद् इद् चिद् क्तिद्
 स्विद् उत वत इव तु नु यच्च कच्चन किमुत किल किंकिल किंस्वित्
 उदस्वित् आहोस्वेत् अहह नहवै नवै नवा अन्यत् अन्यत्र शब् शप्
 अथकिम् विषु पट् पथु खलु यदिनाम यदुत प्रत्युत यदा जातु यदि
 यथाकथाच यथा तथा पुद् अथ पुरा यावत् तावत् दिष्ट्या मर्या
 आम नाम स्म इतिह सह अमा समम् सत्रा साकम् सार्धम् ईम् सीम्
 कीम् आम् आस् इति अव अह अट बाह्या अनुषक् खोस् अ आ इ
 ई उ ऊ ऋ ॠ लृ ए ऐ ओ औ प्रादयः इति चादयः । बहुवच-
 नमाकृतिगणार्थम् ॥

अधण्तस्वाद्या शसः ॥ १ । १ । ३२ ॥

एतदन्तं नामान्ययम् ॥ देवा अर्जुनतोऽभवन् । ततः । तत्र । इह ।
 क । कदा । एतर्हि । अधुना । इदानीम् । सद्यः । अद्य । परेद्यवि ।
 पूर्वेषुः । उभयेषुः । परस्त् । परारि । ऐषमः । कर्हि । यथा । कथम् ।
 पञ्चथा । एकथा । ऐक्यम् । द्वैधम् । द्वेधा । पञ्चकृत्वः । द्विः । स-
 कृत् । बहुधा । प्राक् । दक्षिणतः । पश्चात् । पुरः । पुरस्तात् । उपरि ।
 उपरिष्ठात् । दक्षिणा । दक्षिणाहि । दक्षिणेन । द्वितीयाकरोति क्षे-
 त्रम् । शुक्लीकरोति । अग्निसात् सम्पद्यते । देवत्राकरोति । बहुशः ।
 अधणिति किम् ? । पथि द्वैधानि । आ शस इति किम् ? । पच-
 निरूपम् ॥

विभक्तिथमन्ततसाद्याभाः ॥ १ । १ । ३३ ॥

अव्ययानि स्युः ॥ अहंयुः । शुभंयुः । अस्तिक्षीरा । कुतः ।
यथा । तथा । कथम् । अहम् । शुभम् १ । कृतम् । पर्याप्तम् । २ ।
येन । तेन । चिरेण । अन्तरेण ३ । ते । मे । चिराय । अद्वाय । ४ ।
चिरात् । अकस्मात् । ५ । चिरस्य । अन्योन्यस्य । मम । ६ । ए-
कपदे । अग्रे । प्रगे । प्राङ्गे । हेतौ । रात्रौ । ७ । इत्यादयः स्याद्य-
न्तप्रतिरूपकाः । अस्ति । नास्ति । असि । अस्मि । ब्रूहि । मन्ये ।
शङ्के । अस्तु । भवतु । पूर्वते । स्यात् । इत्यादयस्त्याद्यन्तप्रतिरूपकाः ।

वत्तस्याम् ॥ १ । १ । ३४ ॥

एतदन्तमव्ययम् ॥ मुनिवद्वृत्तम् । उरस्तः । उच्चैस्तराम् ॥

त्त्वातुमम् ॥ १ । १ । ३५ ॥

एतदन्तमव्ययम् ॥ कृत्वा । प्रकृत्य । कर्तुम् । यावज्जीवमदात् ।
स्वादुंकारं शुङ्क्ते ॥

गतिः ॥ १ । १ । ३६ ॥

अव्ययम् ॥ अदःकृत्य । अत्राव्ययत्वात्सो न ॥

अव्ययस्य ॥ ३ । २ । ७ ॥

स्यादेर्लुप् ॥ स्वसम्बन्धिविज्ञानाच्चेह । अन्युच्चैसी ॥

इति श्रीतपोगच्छाचार्यविजयदेवमूरिविजयसिंहमूरिपट्टपरम्परा-
प्रतिष्ठितगीतार्थत्वादिगुणोपेतवृद्धिचन्द्रापरनामवृद्धिविजयचरणकम-
लमिलिन्दायमानान्तेवासिसंविद्शास्त्रीयतपोगच्छाचार्यभट्टारकश्रीवि-
जयनेमिमूरिविरचितायां लघुहेमप्रभायामव्ययप्रकरणम् ॥

॥ अथ स्त्रीप्रत्ययाः ॥

स्त्रियां नृतोऽस्वस्त्रादेर्डीः ॥ २ । ४ । १ ॥

राज्ञी ॥ कर्त्री ॥

अधातूदितः ॥ २ । ४ । २ ॥

नाम्नः स्त्रियां ङीः ॥ भवन्ती । पचन्ती । भवती अतिभवती ।
अधात्विति किम् ? । मुकन् ॥

अञ्चः ॥ २ । ४ । ३ ॥

नाम्नः स्त्रियां ङीः ॥ प्राची । प्रतीची ॥

णस्वराघोषादनो रश्च ॥ २ । ४ । ४ ॥

नाम्नः स्त्रीयां ङीः ॥ वन् इति वन्क्निङ्क्वनिपामविशेषेण
ग्रहणम् । ण, अवावरी । अवावेति केचित् । धीवरी । मेरुद्वरी ।
विहितविशेषणात् शर्वरी । णस्वराघोषादिति किम् ? । सहयुध्वा ॥

वा बहुव्रीहेः ॥ २ । ४ । ५ ॥

णस्वराघोषाद् विहितो यो वन् तदन्तात् स्त्रियां ङी रश्चान्ता-
देशः ॥ प्रियावावरी । प्रियावावा स्त्री ॥

वा पादः ॥ २ । ४ । ६ ॥

बहुव्रीहेस्तन्निमित्तकपाच्छब्दात् स्त्रियां ङीर्वा ॥ द्विपदी । द्वि-
पात् । पादमाचष्टे पात् त्रयः पादोऽस्यास्त्रिपादित्यत्र तन्निमित्तक-
त्वाभावात् ॥

ऊध्नः ॥ २ । ४ । ७ ॥

बहुव्रीहेः स्त्रियां ङीः ॥ कुण्डोधी ।

अशिशोः ॥ २ । ४ । ८ ॥

बहुव्रीहेः स्त्रियां ङीः ॥ अशिश्वी ॥

संख्य देर्हायनाद् वयसि ॥ २ । ४ । ९ ॥

गम्ये बहुव्रीहेः स्त्रियां ङीः ॥

अस्य इथां लुक् ॥ २ । ४ । ८६ ॥ .

द्विहायनी ॥

चतुस्त्रेर्हायनस्य वयसि ॥ २ । ३ । ७४ ॥

नो णः स्यात् ॥ त्रिहायणी । चतुर्हायणी । वयसोऽन्यत्र
त्रिहायना, चतुर्हायना शाला ।

दान्नः ॥ २ । ४ । १० ॥

सङ्ख्यादेर्वहुव्रीहेः स्त्रियां ङीः ॥ द्विदाम्नी ।

अनो वा ॥ २ । ४ । ११ ॥

बहुव्रीहेः स्त्रियां ङीः ॥ बहुराश्यौ । बहुराजानौ । बहुराजे ॥

नाम्नि ॥ २ । ४ । १२ ॥

अन्नताद् बहुव्रीहेः स्त्रियां नित्यं ङीः ॥ अधिराज्ञी नाम ग्रामः ॥

नोपान्त्यवतः ॥ २ । ४ । १३ ॥

अन्ताद् बहुव्रीहेः स्त्रियां ङीः ॥ सुपर्वा । बहुव्रीहेरित्येव । अतिपर्णी ॥

मनः ॥ २ । ४ । १४ ॥

नाम्नः स्त्रियां ङीर्न ॥ सीमा । सीमानौ ॥

ताभ्यां वाप् ङित् ॥ २ । ४ । १५ ॥

मन्तादमन्ताच्च बहुव्रीहेः स्त्रियां वाप् स च ङित् ॥ सीमे ।
सीमानौ । सुपूर्वे । उपर्वाणौ ॥

अजादेः ॥ २ । ४ । १६ ॥

तस्यैव स्त्रियामाप् ॥ अजा । बाला । ज्येष्ठा । पूर्वापहाणा ।
अपरापहाणा । त्रिफला । क्रुञ्चा । तस्यैवेति किम् ? । पञ्चाजी ॥

ऋचि पादः पात्पदे ॥ २ । ४ । १७ ॥

कृतपाद्भवपादस्य ऋच्यर्थे पात्पदेति निपात्यते । त्रिपात् । त्रि-
पदा । ऋचीति किम् । द्विपदी । द्विपात् ॥

आत् ॥ २ । ४ । १८ ॥

नाम्नः स्त्रियामाप् ॥ खट्वाका । या । सा ॥

इच्चांपुंसोऽनित्क्याप्परे ॥ २ । ४ । १०७ ॥

विहितस्यापो ह्रस्वो वा ॥ खट्वाका । खट्वाका । खट्वाका ।
अपुंस इति किम् ? । सर्विका । निद्वर्जनं किम् ? । दुर्गका । आवेव
परो यरमादिति किम् ? । अतिप्रियखट्वाका । विहितस्येति किम् ? ।
अखट्वाका ॥

स्वज्ञाजभस्त्राधातुत्ययकात् ॥ २ । ४ । १०८ ॥

आपोऽनित्क्याप्परे इर्वा ॥ स्विक्का । स्वका । झिका । झका ।
अजिका २ । अभस्त्रिका २ । आर्यिका २ । चट्किका २ । धातुत्य-
वर्जनात् सुनयिका । सुपाकिका । इहत्पिका ॥

द्व्येषसूतपुत्रवृन्दारकस्य ॥ २ । ४ । १०९ ॥

अनित्क्याप्परे वा इः ॥ द्व्येषः । द्व्येषः । एषका । एषिका । कृतपत्व-
निर्देशाच्चेह । एतिके । एतिकाः । मूतिका । मूतिका । पुत्रिका । पु-
त्रका । वृन्दारिका । वृन्दारका । अप्परे इति किम् ? । अनेषका । अद्व्येषः ॥

वौ वार्तिका ॥ २ । ४ । ११० ॥

वा निपात्यते ॥ वर्तिका । वर्तिका । वेरन्यत्र वर्तिका ॥

अस्यायत्तत्क्षिपकादीनाम् ॥ २ । ४ । १११ ॥

अनित्क्याप्परे इः ॥ कारिका । अनिदिति पर्युदासात् शका ।
यदादिवर्जनं किम् ? । यका । सका । क्षिपका । बहुवचनमाकृतिगणार्थम् ॥

नरिका मामिका ॥ २ । ४ । ११२ ॥

इत्वं निपात्यते ॥

तारका वर्णकः । ज्योतिस्तान्तवपितृदेवत्ये ॥

२ । ४ । ११३ ॥

निपात्यते ॥ अन्यत्र तारिका । वर्णिका । अष्टिका खारी ॥

गौरादिभ्यो ऋष्यान्डः ॥ २ । ४ । १९ ॥

स्त्रियाम् ॥ मुख्यादित्यधिकारोऽयम् । गौरी । शबली । अन-
ह्वाही । अनडुही । बहुवचनमाकृतिगणार्थम् । मुख्यादिति किम् ? ।
बहुनदा भूमिः ॥

मत्स्यस्य यः ॥ २ । ४ । ८७ ॥

इयां लुक् ॥ मत्सी ॥

व्यञ्जनात्तद्धितस्य ॥ २ । ४ । ८८ ॥

यो इयां लुक् ॥ मनुषी । तद्धितस्येति किम् ? । वैश्यी ॥

अणजेयेकणनञ्स्नञ्ठिताम् ॥ २ । ४ । २० ॥

अणादीनां योऽत् तदन्तात्तेषामेव स्त्रियां ङीः ॥ औपगवी ।
औत्सी । सौपर्णेयी । शिलेयी । आक्षिकी । स्त्रैणी । पौत्सी ।
जानुदघ्नी ।

वयस्यनन्त्ये ॥ २ । ४ । २१ ॥

अदन्तान्नाम्नः स्त्रियां ङीः ॥ कुमारी । तरुणी । अनन्त्य इति
किम् ? । वृद्धा । द्विवर्षेत्यादी त्वर्थाद् वयो गम्यते ॥

द्विगोः समाहारात् ॥ २ । ४ । २२ ॥

अदन्तान्नाम्नः स्त्रियां ङीः । पञ्चपूली । दशराजी । त्रिफलेत्यजदी ॥

“ पात्रादिवर्जितादन्तोत्तरपदः समाहारे ।

द्विगुरन्नाबन्तान्तो वाच्यस्तु सर्वो नपुंसकः ” ॥ १ ॥

परिमाणान्तद्वितलुक्विस्तारचेतः ॥

२ । ४ । २३ ॥

द्विगोरदन्तात् स्त्रियां ङीः ॥ द्विकुडवी । द्विपली । परिमाणादिति किम् ? । पञ्चाश्वा । तद्वितलुकीति किम् ? । द्विपण्या । विस्तादि-
वर्जनात् द्विविस्ता । व्याचिता । द्विकम्बल्या ॥

काण्डात्प्रमाणादक्षेत्रे ॥ २ । ४ । २४ ॥

द्विगोस्तद्वितलुकि स्त्रियां ङीः ॥ द्विकाण्डी रज्जुः । प्रमाणादिति किम् ? । द्विकाण्डा शाटी । अक्षेत्रे इति किम् ? । द्विकाण्डा क्षेत्रभक्तिः ॥

पुरुषाद्वा ॥ २ । ४ । २५ ॥

प्रमाणवाचिनो द्विगोः स्त्रियां ङीः ॥ द्विपुरुषी द्विपुरुषा परि-
खा । तद्वितलुकीत्येव । पञ्चपुरुषी ॥

रेवतरोहिणान्द्वे ॥ २ । ४ । २६ ॥

स्त्रियां ङीः ॥ रेवती । रोहिणी ॥

नीलात्प्राणोषधयोः ॥ २ । ४ । २७ ॥

स्त्रियां ङीः ॥ नीली गौः । नीली ओषधिः । अन्यत्र नीला शाटी ॥

क्ताच्च नाम्नि वा ॥ २ । ४ । २८ ॥

नीलात् स्त्रियां ङीः ॥ नीली । नीला । प्रवृद्धविल्ली । प्रवृद्धविल्लीना ॥

कवलमामकभागधयपापापरसमानायकृतसुमङ्ग-
लभेषजात् ॥ २ । ४ । २९ ॥

स्त्रियां ङीर्नाम्नि ॥ केवली नाम ज्योतिः । मामकीत्यादि ।

भाजगोणनागस्थलकुण्डकालकुशकामुककटक-

बरात् पकावपनस्थूलाकृत्रिमामत्रकुण्णायसीरिरंसुश्रो-
णिकेशपाशो ॥ २ । ४ । ३० ॥

स्त्रियां नाम्नि ङीः ॥ भाजी पका चेत् । भाजान्या ।
गोणी आवपनम् । गोणान्या । नागी स्थूला । नागान्या । स्थली
अकृत्रिमा । स्थलान्या । कुण्डी अमत्रम् । कुण्डान्या । काली कृष्णा ।
कालान्या । कुशी आयसी । कुशान्या । कामुकी रिरंसुः । कामुकान्या ।
कटी श्रोणिः । कटान्या । कवरी केशपाशः । कवरान्या । जातो
तु नाभ्येव तस्याः स्थौल्याभावात् । अमृते जारजः कुण्ड इति जाति-
वचनात् कुण्डशब्दाज्जातिलक्षणो ङीर्भवत्येव । जानपदशब्दादपि
वृत्ताविच्छत्यन्यः । जानपदी वृत्तिः । अन्यत्र जानपदा मदिरा ॥

नवा शोणादेः ॥ २ । ४ । ३१ ॥

स्त्रियां ङीः ॥ शोणी । शोणा । बह्वी । बहुः ।

इतोऽक्त्यर्थात् ॥ २ । ४ । ३२ ॥

नाम्नः स्त्रियां ङीर्वा ॥ भूमी । भूमिः । अक्त्यर्थादिति किम् ? ।
कृतिः । अजननिः ॥

पद्धतेः ॥ २ । ४ । ३३ ॥

स्त्रियां ङीर्वा ॥ पद्धती । पद्धतिः ॥

शक्तेः शस्त्रे ॥ २ । ४ । ३४ ॥

स्त्रियां ङीर्वा । शक्ती । शक्तिः ॥

स्वरादुतो गुणादखरोः ॥ २ । ४ । ३५ ॥

नाम्नः स्त्रियां ङीर्वा ॥ पट्वी । पटुः । स्वरात् किम् ? । पा-
ण्डुर्भूमिः । अखरोरिति किम् ? । खरुः ॥

इयेतैतहरितभरतरोहिताद्वर्णात्तो नश्च ॥ २ । ४ । ३६ ॥

स्त्रियां ङीर्वा ॥ श्येनी । श्येता । एवमेत्यादयः । लत्वे लोहिनी । लोहिता ॥

क्रः पलितासितात् ॥ २ । ४ । ३७ ॥

स्त्रियां ङीर्वा तत्संनियोगे । पलिक्री । पलिता । असिक्री । असिता ॥

असहनञ्विद्यमानपूर्वपदात् स्वाङ्गादक्रोडादि-
भ्यः ॥ २ । ४ । ३८ ॥

अदन्तानाम्नः स्त्रियां ङीर्वा ॥ अतिकेशी । अतिकेशा । सहा-
दिवर्जनात् सकेशा । अकेशा । विद्यमानकेशा । स्वाङ्गात् किम् ? ।
बहुयवा । अक्रोडादिभ्य इति किम् ? । कल्याणक्रोडा ।

“ अविकारोऽद्रवं मूर्त्तं प्राणिस्थं स्वाङ्गमुच्यते ।

च्युतं च प्राणिनस्तत्तन्निभं च प्रतिमादिषु ॥ १ ॥ ”

बहुशोका । बहुकफा । मुञ्जाना । दीर्घमुखा शाला इत्यत्र स्वाङ्ग-
त्वाभावात् ङीः । च्युतं चेत्यादि किम् ? । बहुकेनी रथ्या । पृथुमुखी
पृथुमुखा प्रतिमा ॥

नासिकोदरौष्ठजङ्घादन्तकर्णशृङ्गाङ्गान्नकण्ठात् ॥

२ । ४ । ३९ ॥

सहादिवर्जपूर्वपदात् स्वाङ्गात् स्त्रियां ङीर्वा ॥ तुङ्गनासिकी । तु-
ङ्गनासिका । कुशोदरी । कुशोदरा । विम्बोष्ठी । विम्बोष्ठा । दीर्घ-
जङ्घो । दीर्घजङ्घा । समदन्ती । समदन्ता । चारुकर्णी । चारुकर्णा ।
तीक्ष्णशृङ्गी । तीक्ष्णशृङ्गा । मृदङ्गी । मृदङ्गा । सुगात्री । सुगात्रा । सुकण्ठी ।
सुकण्ठा । नियमार्थमिदम् । तेन बहुस्वरसंयोगोपान्त्येभ्योऽन्येभ्यो
न । सुललाटा । सुपार्श्वा ॥

नखमुखादनाम्नि ॥ २ । ४ । ४० ॥

सहादिवर्जपूर्वपदात् स्वाङ्गात् स्त्रियां ङीर्वा ॥ शूर्पनखी । शूर्प-

नखा । चन्द्रमुखी । चन्द्रमुखा । अनाङ्गीति किम् ? । शूर्पणखा । पूर्व-
पदस्थादिति णत्वम् ।

पुच्छात् ॥ २ । ४ । ४१ ॥

सहादिवर्जपूर्वपदात् स्वाङ्गात् स्त्रियां ङीर्वा ॥ सुपुच्छी । सुपुच्छा ॥

कबरमणिषिषशरादेः ॥ २ । ४ । ४२ ॥

पुच्छात् स्त्रियां नित्यं ङीः ॥ कबरपुच्छी । मणिपुच्छी । वि-
षपुच्छी । शरपुच्छी ॥

पक्षाच्चोपमानादेः ॥ २ । ४ । ४३ ॥

पुच्छात् स्त्रियां ङीः ॥ उलूकपक्षी । उलूकपुच्छी ॥

क्रीतात् करणादेः ॥ २ । ४ । ४४ ॥

अदन्तात् स्त्रियां ङीः ॥ अश्वक्रीती । करणग्रहणं किम् ? ।
मुक्रीता । केचित्तु धनेन क्रीतेति आवन्तेनापि समासमिच्छन्ति ।
धनक्रीता ॥

क्तादल्पे ॥ २ । ४ । ४५ ॥

नाम्नः करणादेः स्त्रियां ङीः ॥ अभ्रविलिप्ती द्यौः । अल्पे कि-
म् ? । चन्दनानुलिप्ता ॥

स्वाङ्गादेरकृतमितजातप्रतिपन्नाद् बहुव्रीहेः ॥ २ । ४ । ४६ ॥

क्तान्तात् स्त्रियां ङीः ॥ शङ्खभित्री । कृतादिवर्जनात् दन्तकृ-
तेत्यादि । बहुव्रीहेः किम् ? । हस्तपतिता ॥

अनाच्छादजाल्यादेर्ङी ॥ २ । ४ । ४७ ॥

कृतादिवर्जितक्तान्ताद् बहुव्रीहेः स्त्रियां ङीः ॥ शाङ्गरजग्धी ।
शाङ्गरजग्धा । अच्छादवर्जनात् वक्षच्छा । जाल्यादेः किम् ? ।

मासयाता । अन्ताधन्तादित्येव । कुण्डकृता ॥

पत्युर्नः ॥ २ । ४ । ४८ ॥

बहुव्रीहेः । स्त्रियां ङीर्वा तद्योगेऽन्तस्य नश्च ॥ दृढपत्नी । दृढपतिः । मुख्यादित्येव । बहुस्थूलपतिः पुरी ॥

सादेः ॥ २ । ४ । ४९ ॥

पत्युः स्त्रियां ङीर्वा तद्योगेऽन्तस्य नश्च ॥ ग्रामपत्नी । ग्रामपतिः । सादेः किम् ? । पतिरियम् । ग्रामस्य पतिरियम् । मुख्यादित्येव । अतिपतिः । गौणादपीच्छन्त्यन्ये ॥

सपत्न्यादै ॥ २ । ४ । ५० ॥

पत्युः स्त्रियां ङीर्वाऽन्तस्य ॥ सपत्नी ।

ऊढायाम् ॥ २ । ४ । ५१ ॥

पत्युर्ङीः स्त्रियां नश्चान्तस्य ॥ पत्नी ॥

पाणिगृह्णातीति ॥ २ । ४ । ५२ ॥

पाणिगृह्णातीति शब्दा ऊढायां निपात्यन्ते ॥ पाणिगृहीती । करगृहीती । ऊढायां किम् ? । पाणिगृहीता ॥

पतिवत्त्यन्तर्वत्त्यौ भार्यागर्भिण्योः ॥ २ । ४ । ५३ ॥

निपात्येते ॥ पतिवत्नी । अन्तर्वत्नी । भार्येति किम् ? । पतिमती पृथ्वी । गर्भिणीति किम् ? । अन्तरस्यां शालायामस्ति ॥

जातेरयान्तनित्यस्त्री शूद्रात् ॥ २ । ४ । ५४ ॥

अदन्तात् स्त्रियां ङीः ॥ जातिः काचित् संस्थानव्यङ्ग्या । नटी । सकृदुपदेशव्यङ्ग्यत्वे सति अत्रिलिङ्गान्या । ब्राह्मणी । सत्यन्नं किम् ? । देवदत्ता । विशेष्यं किम् ? । शुक्रा । गोत्रचरणरक्षण

च तृतीया । नाडायनी । बह्वृची । यदाहुः

“ आकृतिप्रहणा जातिर्लिङ्गानां च न सर्वभाक् ।

सकृदाख्यातनिर्माद्या गोत्रं च चरणैः सह ” ॥ १ ॥

जातेः किम् ? । मुण्डा । यान्तादिवर्जनात् क्षत्रिया । खट्वा ।
शूद्रा । ध्वयोगे तु शूद्री । मुख्यादित्येव । बहुसूकरा भूमिः ॥

पाककर्णपर्णवालान्तात् ॥ २ । ४ । ५५ ॥

जातेः स्त्रियां ङीः ॥ ओदनपाकी । आस्तुकर्णी । मुद्गपर्णी ।
गोवाली । जातेः किम् ? । बहुपाका यवागुः ॥

असत्काण्डप्रान्तशतैकाश्चः पुष्पात् ॥ २ । ४ । ५६ ॥

जातेः स्त्रियां ङीः ॥ शङ्खपुष्पी । सदादिवर्जनात् सत्पुष्पेन्यादि ॥

असंभस्त्राजिनैकशणपिण्डात्फलात् ॥ २ । ४ । ५७ ॥

जातेः स्त्रियां ङीः ॥ दासीफली । समादिवर्जनात् सम्फलेन्यादि ।
ओषध्य एताः ॥

अनञ्जो मूलात् ॥ २ । ४ । ५८ ॥

जातेः स्त्रियां ङीः ॥ दर्भमूली । अनञ्जः किम् ? । अमूला ॥

धवाद्योगदपालकान्तात् ॥ २ । ४ । ५९ ॥

स्त्रियामदन्तान्ङीः ॥ प्रष्टी । पालकान्तवर्जनात् गोपालिका ॥

पूतक्रतुवृषाकप्यग्निकुसितकुसिदादै च ॥ २ । ४ । ६० ॥

योगात् स्त्रियामेभ्यो धववाचिभ्यो ङीस्तद्योगे चैषामैरन्तस्य ॥
पूतक्रतायी । एवं वृषाकपायी इत्यादयः । योगात् किम् ? । पूतक्रतुः ॥

मनोरौ च वा ॥ २ । ४ । ६१ ॥

धवाद्योगात् स्त्रियां ङीर्वा तद्योगे च ऐरन्तस्य । मनावी
। मनायी । मनुः ॥

वरुणेन्द्ररुद्रभवशर्वमृडादा- चान्तः ॥ २ । ४ । ६२ ॥

धवाद्योगात् स्त्रीवृत्तेर्डीः ॥ वरुणानी । एवमिन्द्राणीत्यादयः ॥

मातुलाचार्योपाध्यायाद्वा ॥ २ । ४ । ६३ ॥

धवाद्योगात् स्त्रीवृत्तेर्डीस्तद्योगे चानन्तः ॥ मातुलानी । मातु-
ली । आचार्यानी । आचार्यी । क्षुभ्रादित्वाणत्वाभावः । उपाध्या-
यानी । उपाध्यायी ॥

सूर्यादेवतायां वा ॥ २ । ४ । ६४ ॥

धवाद्योगात् स्त्रियां डीस्तद्योगे चानन्तः ॥ सूर्याणी । सूर्या ।
देवतायां किम् ? । मानुषी सूरि । सूर्याणीति नेच्छन्त्यन्ये ॥

सूर्यागस्त्ययोरीये च ॥ २ । ४ । ८९ ॥

यो ड्यां लुक् ॥ सूरि । आगस्ती ॥

यवयवनारण्यहिमाद् दोषलिप्युरुमहत्वे ॥ २ । ४ । ६५ ॥

स्त्रियां डीस्तद्योगे चानन्तः ॥ दुष्टो यवो यवानी । यवनानां
लिपिर्यवनानी । अरण्यानी । हिमानी ॥

अर्यक्षत्रियाद्वा ॥ २ । ४ । ६६ ॥

स्त्रियां डीस्तद्योगे चानन्तः ॥ अर्याणी । अर्या । क्षत्रियाणी ।
क्षत्रिया । धवयोगे तु अर्यी । क्षत्रियी ॥

यजो डायन् च वा ॥ २ । ४ । ६७ ॥

यजन्तात् स्त्रियां डीस्तद्योगे च डायजन्तो वा ॥ गार्ग्यायणी । गार्गी ॥

लोहितादिशकलान्तात् ॥ २ । ४ । ६८ ॥

यजन्तात् स्त्रियां डीस्तद्योगे डायन् चान्तः ॥ लौहित्यायनी ।
शाकल्यायनी ॥

षावटाद्वा ॥ २ । ४ । ६९ ॥

यवन्तात् स्त्रियां ङीस्तद्योगे ढायन्नन्तः ॥ पौत्तेमाष्ययणी ।
पौत्तिमाष्या । आवव्यायनी । आवव्या ॥

कौरव्यमाण्कासुरेः ॥ २ । ४ । ७० ॥

स्त्रियां ङीस्तद्योगे ढायन चान्तः ॥ कौरव्यायणी । माण्डका-
यनी । आसुरायणी ॥

इज इतः ॥ २ । ४ । ७१ ॥

स्त्रियां ङीः ॥ सौतंगमी ॥

नुर्जातेः ॥ २ । ४ । ७२ ॥

इदन्तात् स्त्रियां ङीः ॥ कुन्ती । दाक्षी । नुः किम् ? । तित्तिरिः ॥

उतोऽङ्गाणेनश्चायुरज्वादिभ्य ऊङ् ॥ २ । ४ । ७३ ॥

नुर्जातिवाचिनः स्त्रियाम् ॥ कुरुः । कर्कन्धुः ॥

वाहन्तकद्रुकमण्डलोर्नाम्नि ॥ २ । ४ । ७४ ॥

स्त्रियामूङ् ॥ मद्रवाहः । कद्रुः । कण्डलः । नाम्नि किम् ? ।
वृत्तवाहुः ॥

उपमानसहितसंहितसहशफवामलक्ष्मणाद्यूरोः

॥ २ । ४ । ७५ ॥

स्त्रियामूङ् ॥ करभोरुः । एवं सद्वितोरुरित्यादयः ॥ उपमा-
नाद्यादेरिति किम् । पीनोरुः ॥

नारी सखी पङ्गू श्वश्रू ॥ २ । ४ । ७६ ॥

एते निपात्याः ॥

गुनास्तेः ॥ २ । ४ । ७७ ॥

स्त्रियाम् ॥ युवतिः । युवतीत्यत्र तु इतोऽक्त्यर्थादिति ङीर्भविष्यति ॥

अनार्षे वृद्धेऽणिजो बहुस्वरगुरूपान्त्यस्यान्त्यस्य
प्यः ॥ २ । ४ । ७८ ॥

कारीषगन्ध्या ॥ वाराहा । अनार्षे किम् ? । वासिष्ठी । वृद्धे
किम् ? । वाराही । अणिज इति किम् ? । आर्त्तभागी । बहुस्वरेति
किम् ? । दाक्षी । गुरूपान्त्यस्येति किम् ? । औपगवी । अणिज-
न्तस्य सतो बहुस्वरस्येति किम् ? । दौवार्या ॥

प्या पुत्रपत्योः केवलयोरीच् तत्पुरुषे ॥ २ । ४ । ८३ ॥

कारीषगन्धीपुत्रः ॥ कारीषगन्धीपतिः । केवलयोरिति किम् ? ।
कारीषगन्ध्यापुत्रकुलम् । मुख्य इत्येव । अतिकारीषगन्ध्यापुत्रः ॥

बन्धौ बहुव्रीहौ ॥ २ । ४ । ८४ ॥

मुख्य आवन्तः प्यः केवले ईच् ॥ कारीषगन्धीबन्धुः । केवल
इत्येव । कारीषगन्ध्याबन्धुकुलम् । मुख्य इत्येव । अतिकारीषग-
न्ध्याबन्धुः ॥

मातमातृमातृके वा ॥ २ । ४ । ८५ ॥

मुख्य आवन्तः प्यः केवले बहुव्रीहवीच् ॥ कारीषगन्धीमातः ।
कारीषगन्ध्यामातः । कारीषगन्धीमाता । कारीषगन्ध्यामाता । कारी-
षगन्धीमातृकः । कारीषगन्ध्यामातृकः ॥

तिष्यपुष्यार्भाणि ॥ २ । ४ । ९० ॥

यो लृक् ॥ तैषी रात्रिः । पौषमहः ॥

कुलाख्यानाम् ॥ २ । ४ । ७९ ॥

अनार्षवृद्धाणिजन्तानामन्तस्य स्त्रियां प्यः ॥ पौणिक्का । गौ-
प्या । अनार्ष इत्येव । गौतमी ॥

कौड्यादीनाम् ॥ २ । ४ । ८० ॥

आणेवन्त नामन्तस्य स्त्रियां ष्यः ॥ क्रौड्या । चौपयत्या ॥

भोजसूतयोः क्षत्रियायुवत्योः ॥ २ । ४ । ८१ ॥

अन्तस्य स्त्रियां ष्यः । भोज्या । सूत्या ॥

दैवयज्ञिशौचिवृक्षिसात्यमुग्रिकाण्ठेविद्धेर्वा ॥ २

। ४ । ८२ ॥

स्त्रियामन्तस्य ष्यः ॥ दैवयज्ञी । दैवयज्ञ्या । शौचिवृक्ष्या । शौ-
चिवृक्षी । सात्यमुग्र्या । सात्यमुग्री । काण्ठेविद्ध्या । काण्ठेविद्धी ॥

इति श्रीतपोगच्छाचार्यविजयदेवमूरिविजयसिंहसूरिपट्टपरम्परा-
प्रतिष्ठितगीतार्थत्वादिगुणोद्देशतट्टिचन्द्रापरनामट्टिचिजयचरणकमल-
मिलिन्दायमानान्तेवासिसंविग्रशाखीयतपोगच्छाचार्यभट्टारकश्रीविज-
यनेमिमूरिविरचितायां लघुहेमप्रभायां स्त्रीप्रत्ययाः ॥

॥ अथ कारकाणि ॥

क्रियाहेतुः कारकम् ॥ २ । २ । १ ॥

कर्त्रादि ॥

स्वतन्त्रः कर्त्ता ॥ २ । २ । २ ॥

क्रियाहेतुः क्रियासिद्धौ स्वप्रधानो यः स कर्त्ता ॥ देवदत्तः प-
चति । देवदत्तेन पाचयति चैत्रः ॥

कर्तुर्व्याप्यं कर्म ॥ २ । २ । ३ ॥

कर्त्रा क्रियया यद्विशेषेणाप्तुमिष्यते तत्कारकं व्याप्यं कर्म च स्यात् ॥
तत्रेधा निर्वर्त्यं विकार्यं प्राप्यं च । तत्र यदसज्जायते जन्मना वा प्रका-
शयते तन्निर्वर्त्यम् । कष्टं करोति । पुत्रं प्रसूते । प्रकृत्युच्छेदेन । गुणान्तरा-

धानेन वा यद्विकारमापाद्यते तद्विकार्यम् । काष्ठं दहति । काष्ठं लुना-
ति । यत्र तु क्रियाकृतो विशेषो नास्ति तत्प्राप्यम् । आदित्यं पश्य-
ति । अस्य तु त्रिविधस्यापि अवान्तरव्यापारा निर्द्वैतविकृत्याभासोप-
गमनानि । त्रिविधमप्येतत् त्रिविधम् । इष्टमनिष्टमनुभयं च । शिष्यं
करोति । अहिं लङ्घयति । वृक्षच्छायां लङ्घयति । तत्कर्म द्विविधं प्र-
धानेतरभेदात् । तच्च द्विकर्मकेषु दुहिभिक्षिरुधिप्रच्छिचिग्ब्रूग्शास्वर्थेषु
याचिजयतिप्रभृतिषु नीहृकृष्वहेषु च भवति । याचिरनुनयार्थस्तेन भि-
क्ष्यार्थाद्भेदः । गां दोग्धि पयः । यदर्थं क्रियारभ्यते तत्प्रधानं तस्मि-
च्छै यत्क्रियया व्याप्यते गवादि तदप्रधानम् । प्रधानाविवक्षायां ग-
वादेरेव प्राधान्यम् । आश्वर्यो गवां दोहोऽगोपेन । तत्र दुहादीनाम-
प्रधाने कर्मणि कर्मजः प्रत्ययो भवति । गौर्दुहते पयो मैत्रेण । न्या-
दीनां तु प्रधाने कर्मणि । नीयते नीता वा ग्राममजा । गत्यर्थाना-
मकर्मकाणां तु णिगन्तानामप्रधान एष कर्मणि । गम्यते मैत्रो ग्रामम् ।
आस्यते मासं मैत्रः । बोधाहारार्थशब्दकर्मकाणां तु णिगन्तानामुभ-
यत्र । बोध्यते शिष्यो धर्मम् । बोध्यते शिष्यं धर्म इति वा । भोज्य-
तेऽतिथिमोदनः । भोज्यतेऽतिथिरोदनम् । पाठ्यते शिष्यो ग्रन्थम् ।
पाठ्यते शिष्यं ग्रन्थ इति वा । सर्वत्र चोक्ते कारके प्रथमा । अभिधानं
च प्रायेण न्यादिकृतञ्चितसमासैः ॥

वाऽकर्मणामणिकर्त्ता णौ ॥ २ । २ । ४ ॥

कर्म ॥ पाचयति चैत्रं चैत्रेण वा । अत्राविवक्षितकर्माणो ग्राह्या
उत्तरत्र नित्यग्रहणात् । गत्यर्थादीनां परत्वान्नित्य एव विधिः ॥

गतिबोधाहारार्थशब्दकर्मनित्याऽकर्मणामनी-
खाद्यदिह्वाशब्दायक्रन्दाम् ॥ २ । २ । ५ ॥

अणेगन्त्याणां कर्त्ता णौ कर्म ॥ गमयति मैत्रं ग्रामम् ।
देशान्तरप्राप्तेरन्यत्र न भवति । स्त्रियं गमयति मैत्रेण चैत्रः । बोधयति

गुरुः शिष्यं धर्मम् । दर्शयति रूपतर्कं कार्षापणम् । भोजयति बटुमोदनम् । जल्पयति मैत्रं द्रव्यम् । अध्यापयति बटुं वेदम् । आसयति मैत्रं चैत्रः ॥ गत्यथादीप्तापिति किम् ? । पाचयत्योदनं चैत्रेण मैत्रः । न्यादेवर्जनात् नाययति भारं चैत्रेणेत्यादि । प्रयोजकव्यापारेण णिगन्तवाच्चेष्टा।।प्रेक्ष्युष्यत्वात् कर्मसंज्ञा सिद्धैव नियमार्थं तु वचनम् । तेनान्यथातुसम्बन्धिनः कर्तृत्वमेव ॥

भक्षोर्हिंसायाः ॥ २ । २ । ६ ॥

स्वार्थिकण्यन्तस्याणिकर्ता णौ कर्म ॥ भक्षयति सस्यं बलीवर्दान् मैत्रः । हिंसायां किम् ? । भक्षयति पिण्डीं शिशुना । आहारार्थत्वात् प्राप्ते नियमार्थं वचनम् ॥

वहेः प्रवेयः ॥ २ । २ । ७ ॥

अणिकर्ता णौ कर्म ॥ वाहयति भारं बलीवर्दान् । प्रवेय इति किम् ? । वाहयति भारं भैत्रेण । प्राप्त्यर्थस्य प्रापणार्थस्य च वहेर्गत्य श्रत्वादकर्मकस्य च नित्याकर्मकत्वात् पूर्वेण प्राप्ते नियमार्थं वचनम् । अविवक्षितकर्मकस्य तु पक्षे विध्यर्थं चेदम् ॥

हृक्रोर्नवा ॥ २ । २ । ८ ॥

अणिकर्ता णौ कर्म ॥ प्राप्तेऽप्राप्ते चायं विकल्पः । प्राप्ते, विहारयति देशमाचार्यमाचार्येण वा । विकारयति सैन्धवान् सैन्धवैर्वा । अप्राप्ते, हारयति द्रव्यं मैत्रं भैत्रेण वा । कारयति कटं चैत्रं चैत्रेण वा ॥

दृश्यभिवादोऽज्ञातः ॥ २ । २ । ९ ॥

अतिकर्ता णौ वा कर्म ॥ दर्शयते राजा भृत्यान् भृत्यैर्वा । अभिवादयते गुरुः शिष्यं शिष्येण वा । आत्मने इति किम् ? । दर्शयति रूपतर्कं कार्षापणम् ।

नाथः ॥ २ । २ । १० ॥

आत्मनेपदविषयस्य व्याप्यं वा कर्म ॥ सर्पिषः सर्पिर्वा नाथते ।
आत्मन इत्येव । पुत्रमुपनाथति पाठाय ॥

स्मृत्यर्थदयेशः ॥ २ । २ । ११ ॥

व्याप्यं कर्म वा ॥ मातरं मातुर्वा स्मरति । सर्पिषः सर्पिर्वा द-
यते । लोकानां लोकान्वष्टे ॥

कृगः प्रतियत्ने ॥ २ । २ । १२ ॥

व्याप्यं कर्म वा । एधोदकस्योपस्कुरुते, एधोदकं वा ॥

रुजाऽर्थस्याऽज्वरिसन्तापेर्भावे कर्त्तरि ॥ २ । २ । १३ ॥

व्याप्यं वा कर्म ॥ चौरस्य चौरं वा रुजति रोगः । अज्वरिस-
न्तापेरिति किम् ? । आशूनं ज्वरयति सन्तापयति वा रोगः । भावं
कर्त्तरोति किम् ? । मैत्रं रुजति श्लेष्मा ॥

जासनाटक्राथपिषो हिंसायाम् ॥ २ । २ । १४ ॥

व्याप्यं कर्म वा ॥ चौरस्य चौरं बोजासयति । चौरस्य चौरं
वा बोजाटयति । चौरस्योऽक्राथयति । चौरस्तक्रथयाते । चौरस्य
चौरं वा पिनष्टि । आकारोपान्त्यनिर्देशादाकारश्रुतावेदेदम् । तेन
दस्युमुदजीजसत् । अत एव क्राथेः कर्माभावे ह्रस्वत्वाभावः । हिंसाया-
मिति किम् ? । चौरं बन्धनाज्जासयति ॥

निप्रेभ्यो घ्नः ॥ २ । २ । १५ ॥

हिंसार्थस्य व्याप्यं कर्म वा ॥ बहुवचनं समस्तव्यस्तविपर्यस्त-
परिग्रहार्थम् । चौरस्य चौरं वा निप्रहन्ति । निहन्ति । प्रहन्ति । प्र-
णिहन्ति । हिंसायामित्येव । रागादीभिहन्ति ।

विनिमेयवृत्तपणं पणव्यवहोः ॥ २ । २ । १६ ॥

व्याप्यं कर्म वा ॥ शतस्य शतं वा पणायति । दशानां दश वा .
व्यवहरति । विनिमेयघृतपणमिति किम् ? । साधून् पणायति ।

उपसर्गादिवः ॥ २ । २ । १७ ॥

व्याप्यौ विनिमेयघृतपणौ कर्मसंज्ञौ वा ॥ शतस्य शतं वा प्रदीव्यति ॥

न ॥ २ । २ । १८ ॥

अनुपसर्गस्य दिवो विनिमेयघृतपणौ व्याप्यौ कर्म संज्ञौ ॥
शतस्य दीव्यति ॥

करणञ्च ॥ २ । २ । १९ ॥

दिवः करणं कर्म करणञ्च युगपत् । अध्वानक्षैर्वा दीव्यति ।
अर्धैर्देवयते मैत्रश्चैत्रेण ॥

अधेः शीङ्स्थास आधारः ॥ २ । २ । २० ॥

कर्म ॥ ग्राममधिशेते, अधितिष्ठति, अध्यास्ते ॥

उपान्वध्याङ्वसः ॥ २ । २ । २१ ॥

आधारः कर्म स्यात् ॥ ग्राममुपवसति । अनुवसति । अधि-
वसति । आवसति । साहचर्यादुपस्य स्थानार्थस्दैव ग्रहणम् । तेनेह न ।
ग्रामे उपवसति । अदाद्यनदाद्योरनदादेरेव ग्रहणमिति वस्तेर्न ॥

वाऽभिनिविशः ॥ २ । २ । २२ ॥

आधारः कर्म ॥ व्यवस्थितविभाषेयम् । तेन ग्राममभिनिविशते ।
कल्याणेऽभिनिविशते ॥

कालाध्वभावदेशं वा कर्म चाकर्मणाम् ॥ २ । २ । २३ ॥

आधारः कर्म युगपत् ॥ मासमास्ते । मासे आस्ते । क्रोशं २
स्वपिति । ऐन्द्रेण २ । कुरूनास्ते २ । अविबक्षितकर्माणोऽप्य-
कर्मकाः । मासं पचति । अकर्म चेति किम् ? मासमाभ्यते । अकर्म-

णामिति किम् ? राजाबुद्धेशोऽधीतः ॥

साधकतमं करणम् ॥ २ । २ । २४ ॥

क्रियायां कारकम् ॥ दानेन शोणानामोते ॥ यद्व्यापारानन्तरं
क्रियासिद्धिर्विवक्ष्यते तत्साधकतमम् ॥

कर्माभिप्रेयः सम्प्रदानम् ॥ २ । २ । २५ ॥

व्याप्येन क्रियया वा यं श्रद्धानुग्रहादिकाम्ययाभिसम्बध्नाति स
कर्माभिप्रेयः ॥ देवाय बलिं ददाति । राज्ञे कार्यमाचष्टे । पत्ये शेते ॥

स्पृहेऽर्घ्याप्यं वा ॥ २ । २ । २६ ॥

सम्प्रदानम् ॥ पुष्पेभ्यः पुष्पाणि वा स्पृहयति ॥

कुद्द्रुहेऽर्घ्याऽर्थैर्यं प्रति कोपः ॥ २ । २ । २७ ॥

तत्सम्प्रदानम् ॥ मैत्राय क्रुध्यति, द्रुयति, ईर्ष्यति, असूयति । यं
प्रतीति किम् ? । मनसा क्रुध्यति । कोप इति किम् ? । शिष्यस्य
क्रुप्यति विनयार्थम् ॥

नोपसर्गात् कुद्द्रुहा ॥ २ । २ । २८ ॥

यं प्रति कोरस्तत्सम्प्रदानम् ॥ मैत्रमभिक्रुध्यति, अभिद्रुयति ॥

अपायेऽवधिरपादानम् ॥ २ । २ । २९ ॥

आपायेनानधिष्ठितः ॥ ग्रामादागच्छति । कुसूलकात्पचति ।
साङ्काश्यकेभ्यः पाटलिपुत्रका अभिरूपतराः । अपायश्च कायसंस-
र्गपूर्वको बुद्धिसंसर्गपूर्वकश्च विभाग उच्यते । तेनाधर्माज्जुगुप्सते, वि-
रमति । धर्मात्प्रमायति । शृङ्गाच्छरो जायते । विवक्षान्तरे त्वपादानत्वा-
भावे यथायोगं विभक्तयो भवन्ति । शृङ्गे शरो जायते इत्यादि ॥

क्रियाश्रयस्याधारोऽधिकरणम् ॥ २ । २ । ३० ॥

तत्षोढा षष्ठिः । षष्ठ्यधिकमभिव्यापकं सामीप्यकं नैमित्ति-

कौञ्चारिकं चेति । दिवि देवाः । कटे भस्ते । विष्टेषु तैलम् ।
गङ्गायां घोषः । युद्धे सन्नयते । अङ्गुल्यग्रे करिशतम् ॥

नाम्नः प्रथमैकद्विबहौ ॥ २ । २ । ३१ ॥

वर्त्तमानात् स्वार्थे ॥ द्वित्यः । गौः । शुक्रः । कारकः । दण्डी ॥

आमन्त्र्ये ॥ २ । २ । ३२ ॥

नाम्नः प्रथमा ॥ हे देव । आमन्त्र्य इति किम् । राजा भव ॥

गौणात्समयानिकषाहाधिगन्तरान्तरेण तियेनते-
नैर्द्वितीया ॥ २ । २ । ३३ ॥

नाम्नः ॥ समया ग्रामम् । निकषा गिरिम् । हा मैत्रं व्याधिः ।
धिग् जालम् । अन्तरान्तरेण च निषधं नीलं च विदेहाः । अन्तरेण
धर्मं न सुखम् । साहचर्याभिपातावेतौ । अतिवृद्धं कुरून्महद्बलम् । येन
पश्चिमां गतः । तेन पश्चिमां नीतः । गौणादिति किम् ? । अन्तरा
गार्हपत्यमाहवनीयं च वेदिः ॥

द्वित्वेऽधोऽध्युपरिभिः ॥ २ । २ । ३४ ॥

योगे गौणान्नाम्नो द्वितीया ॥ षष्ठ्यपवादः । अधोऽधः, अ-
ध्यधि, उपर्युपरि ग्रामम् । द्वित्वे इति किम् ? । अधः प्रासादस्य ।
असामीप्याद्विश्वं न ॥

सर्वोभयाभिपरिणा तसा ॥ २ । २ । ३५ ॥

युक्ताद् गौणान्नाम्नो द्वितीया ॥ सर्वत उभयतोऽभितः परितो
वा ग्रामं क्षेत्राणि ॥

लक्षणाद्विद्येभूतेष्वभिना ॥ २ । २ । ३६ ॥

युक्ताद्वर्त्तमानाद् गौणान्नाम्नो द्वितीया ॥ वृक्षमपि विद्योते

विद्युत् । वृक्षं वृक्षमभि सेकः । साधुर्मैत्रो मातरमभि । लक्षणादिषु कि-
म ? । यदत्र ममाभि स्यात् तद्दीयताम् ॥

भागिनि च प्रतिपर्यनुभिः ॥ २ । २ । ३७ ॥

लक्षणादिषु वर्तमानाद् गौणाभाम्नो द्वितीया ॥ यदत्र मां प्रति,
परि, अनु वा स्यात् तद्दीयताम् । वृक्षं प्रति, परि, अनु वा विद्युत् ।
वृक्षं वृक्षं प्रति, परि, अनु वा सिञ्चति । साधुर्देवदत्तो मातरं प्र-
तिपर्यनु वा । एतेष्विति किम् ? अनु वनस्याशनिर्गता ॥

हेतुर्जनकः ॥ २ । २ । ३८ ॥

हेतुर्जनकः । सहार्थस्तुल्ययोगो विद्यमानता च तद्विषयोऽपि
उपचारात् । तयोर्वर्तमानादनूना युक्ताद् द्वितीया ॥ जिनजन्मोत्सव-
मन्वागच्छन् सुराः । गिरिमन्ववसिता सेना ॥

उत्कृष्टेऽनूपेन ॥ २ । २ । ३९ ॥

युक्ताद् द्वितीया ॥ अनु सिद्धसेनं कवयः । उपोमास्वार्ति संग्रहीतारः ॥

कर्मणि ॥ २ । २ । ४० ॥

नाम्नो द्वितीया ॥ कटं करोति । इत्यादि । क्रियते कटः ।
आरुढवानरो वृक्ष इत्यादिषु त्वाद्देह्युद्धितसमासैरभिहितत्वात्, लो-
कशास्त्रयोश्चाभिहितेऽर्थे शब्दप्रयोगायोगान्न भवति ॥

क्रियाविशेषणात् ॥ २ । २ । ४१ ॥

द्वितीया ॥ स्तोकं पचति ॥

कालाध्वनोव्याप्तौ ॥ २ । २ । ४२ ॥

द्योत्यायां वर्तमानाभाम्नो द्वितीया ॥ मासं गुडधानाः, कल्या-
णी, अधीते वा । क्रोशं गिरिः, कुटिला नदी, अधीते वा । व्याप्तौ
किम् ? । मासस्य मासे वा दृश्यं गुडधानाः । क्रोशस्य क्रोशे वा

एकदेशे कुटिला नदी ॥

सिद्धौ तृताया ॥ २ । २ । ४३ ॥

कालाध्ववाचिभ्याम् ॥ मासेन मासाभ्याम् मासैर्वाविश्यकम-
धीतम् । क्रोशेन क्रोशाभ्यां क्रोशैर्वा प्राभृतमधीतम् । सिद्धौ किम् ? ।
मासमधीत आचारो नानेन गृहीतः ॥

हेतुकर्तृकरणेत्यंभूतलक्षणे ॥ २ । २ । ४४ ॥

नाम्नस्तृतीया ॥ धनेन कुलम् । चैत्रेण कृतम् । दात्रेण लुनाति ।
अपि त्वं कमण्डलुना छात्रमद्राक्षीः ॥

सहार्थे ॥ २ । २ । ४५ ॥

गम्यमानं नाम्नस्तृतीया ॥ पुत्रेण सहागतः ।

“एकेनापि सुपुत्रेण मिह्यी स्वपिनि निर्भयम् ।

सहैव दशभिः पुत्रैर्भारं वहन्ती गर्दभी ॥ १ ॥ ”

गौणादित्येव । सहोभौ चरतो धर्मम् ॥

यद्भेदैस्तद्वदाख्या ॥ २ । २ । ४६ ॥

यस्य भेदिनो भेदैस्तद्वतोऽर्थस्य निर्देशः स्यात् तद्व्याचिन-
स्तृतीया ॥ अक्ष्णा काणः । पादेन खञ्जः । प्रकृत्या दर्शनीयः । तद्वद्-
ग्रहणं किम् ? । अक्षि काणं पश्य । आख्येति प्रसिद्धिपरिग्रहा-
र्थम् । तेन अक्ष्णा दीर्घ इति न स्यात् ।

उताद्यैः ॥ २ । २ । ४७ ॥

निषेधार्थैर्युक्तात् तृतीया ॥ कृतं तेन । किं गतेन । कृतम् भवतु
अलं किम् एवंप्रकाराः कृतादयः ॥

काले भान्नवाधारे ॥ २ । २ । ४८ ॥

तृतीया ॥ पुष्येण पुष्ये वा पायसमश्नीयात् । काले किम् ? ।

पुण्येऽर्कः ॥

प्रासेतोत्तुकाऽवबद्धैः ॥ २ । २ । ४९ ॥

युक्तादाधारः ॥ वा ॥ केशैः केशेषु वा प्रसितः, उत्सुकः,
अवबद्धः ॥

व्याप्ये द्विदोषादिभ्यो वीप्सायाम् ॥ २ । २ । ५० ॥

वा तृतीया ॥ द्विदोषेन, द्विदोषं २ वा धान्यं क्रीणाति । पञ्चकेन
पञ्चकं २ वा पशुन् क्रीणाति ॥

समो ज्ञोऽस्मृतौ वा ॥ २ । २ । ५१ ॥

व्याप्यात्तृतीया ॥ मात्रा मात्रं वा संजानीते । अस्मृताविति
किम् ? । मात्रं सज्जानाति ॥

दामः सम्प्रदानेऽधर्म्य आत्मने च ॥ २ । २ । ५२ ॥

संपूर्वस्य वर्त्तमानात्तृतीया ॥ दास्या सम्प्रयच्छते कामुकः । अ-
धर्म्य इति किम् ? । पत्न्यै सम्प्रयच्छति ॥

चतुर्थी ॥ २ । २ । ५३ ॥

सम्प्रदाने वर्त्तमानात् । शिष्याय धर्ममुपदिशति ॥

तादर्थ्ये ॥ २ । २ । ५४ ॥

सम्बन्धविशेषे द्योत्ये गौणान्नाम्नषष्ठ्यपवादश्चतुर्थी । यूपाय
दारु । रन्धनाय स्थाली ॥

रुचिकृप्यर्थधारिभिः प्रेयविकारोत्तमर्गेषु ॥ २ । २ । ५५ ॥

वर्त्तमानाच्चतुर्थी ॥ मैत्राय रोचते धर्मः । मूत्राय कल्पते यवागुः ।
मैत्राय शतं धारयति ॥

प्रत्याहः श्रुवार्थिनि ॥ २ । २ । ५६ ॥

युक्ताद् वर्त्तमानाच्चतुर्थी ॥ द्विजाय गां प्रतिगृणोति, आगृणोति वा ॥

प्रत्यनोर्गृण ख्यातरि ॥ २ । २ । ५७ ॥

युक्ताद् वर्त्तमानाच्चतुर्थी ॥ गुरवे प्रतिगृणाति, अनुगृणाति वा ॥

यद्वीक्ष्ये राधीक्षी ॥ २ । २ । ५८ ॥

तद्वृत्तेश्चतुर्थी ॥ मैत्राय राध्यति ईक्षते वा ॥

उत्पातेन ज्ञाप्ये ॥ २ । २ । ५९ ॥

वर्त्तमानाच्चतुर्थी ॥

“वानाय कपिला विद्युदातपायानिलोहिनी ।

पीता वर्षाय विज्ञेया दुर्भिक्षाय सिता भवेत् ॥ ? ॥”

श्लाघ्नुस्थाशपा प्रयोज्ये ॥ २ । २ । ६० ॥

युक्ताज्ज्ञाप्ये वर्त्तमानाच्चतुर्थी ॥ मैत्राय श्लाघते ह्रुते तिष्ठते शपते वा ।
प्रयोज्य इति किम् ? । मैत्रायान्मान श्लाघते । आत्मनो मा भूत् ॥

तुमोऽर्थे भाववचनात् ॥ २ । २ । ६१ ॥

स्वार्थे षष्ठीहेतुतृतीयापवादश्चतुर्थी ॥ पाकाय व्रजति ॥

गम्यस्याप्ये ॥ २ । २ । ६२ ॥

तुमो वर्त्तनाच्चतुर्थी ॥ फलेभ्यो व्रजति ॥

गतेर्नवाऽनाप्ते ॥ २ । २ । ६३ ॥

आप्ये वर्त्तमानाच्चतुर्थी ॥ ग्रामं ग्रामाय वा याति । विप्रनष्टः प-
न्थानं पथे वा याति । गतेः किम् ? । स्त्रियं गच्छति । मनसा मेरुं ग-
च्छति । अनाप्त इति किम् ? । सम्प्राप्ते मा भूत् । पन्थानं याति । कृद्योगे
तु परत्वात् षष्ठ्येव । ग्रामस्य गन्ता ॥

मन्यस्यानावादिभ्योऽतिकृत्सने ॥ २ । २ । ६४ ॥

व्याप्ये वर्त्तमानाच्चतुर्थी वा ॥ न त्वा तृणाय तृणं वा मन्ये । मन्य-
स्येति किम् ? । न त्वा तृणं मन्ये । नावादेवर्जनात् न त्वा नावमर्शं
शुकं शृगालं काकं वा मन्ये । कुत्सन इति किम् ? । न त्वा रत्नं
मन्ये । करणाश्रयणं किम् ? । युष्मदो मा भूत् । अतीति किम् ? ।
त्वां तृणं मन्ये ॥

हेतुः स्वाभ्याम् ॥ २ । २ । ६५ ॥

युक्ताच्चतुर्थी वा ॥ आतुराय आतुरस्य वा हितं सुखं वा ॥

तद्भद्रायुष्येणेत्येवमार्थाऽर्थेनाशिषि ॥ २ । २ । ६६ ॥

गम्यायां युक्ताच्चतुर्थी वा ॥ हिनं पथ्यं सुखं शं भद्रमायुष्यं क्षेमं
कुशलमर्थः कार्यं वा जीवेभ्यो जीवानां वा भूयान् ॥

परिक्रयणे ॥ २ । २ । ६७ ॥

वर्त्तमानाच्चतुर्थी वा ॥ शताय शतेन वा परिक्रीतः । परीति किम् ? ।
शतेन क्रीणाति । करणाश्रयणं किम् ? । शताय परिक्रीतो मासम् ।
मासान्माभूत् ॥

शक्तार्थवषट्पदानमःस्वस्तिस्वाहास्वधाभिः ॥ २ । २ । ६८ ॥

युक्ताभित्यं चतुर्थी ॥ शक्तः प्रभुर्वा मल्लो मल्लाय । वषट्पदे ।
नमोऽर्हद्भ्यः । स्वस्ति प्रजाभ्यः । इन्द्राय स्वाहा । पितृभ्यः स्वधा ।
आशिषि परत्वाभित्यमेव । स्वस्ति संघाय भूयात् ॥

पञ्चम्यपादाने ॥ २ । २ । ६९ ॥

ग्रामादागच्छति ॥

आडावधौ ॥ २ । २ । ७० ॥

युक्ताद् वर्त्तमानात् पञ्चती ॥ आपाटलिपुत्राद् वृष्टो मेघः । आ
कुमारेभ्यो यशो गतं गौतमस्य ॥

पर्यपाभ्यां वर्ज्ये ॥ २ । २ । ७१ ॥

वर्त्तमानाद्युक्तात्पञ्चमी । परि अप वा पाटलिपुत्राद् वृष्टो देवः ॥

यतः प्रतिनिधिश्चस्तेदन्ते प्रतिना ॥ २ । २ । ७२ ॥

तद्वाचिनः पञ्चमी ॥ अभयकुमारः श्रेणिकृतः प्रति । तिलेभ्यः
प्रति माषानस्मै प्रयच्छति ॥

आख्यातर्युपयोगे ॥ २ । २ । ७३ ॥

वर्त्तमानात्पञ्चमी ॥ उपयोगो नियमपूर्वकविद्याग्रहणम् । उपा-
ध्यायादधीते शास्त्रम्, आगमयति वा । उपयोग इति किम् ? ।
नटस्य शृणोति ॥

गम्ययपः कर्माधारे ॥ २ । २ । ७४ ॥

वर्त्तमानात् पञ्चमी ॥ प्रासादादामनाद् वा प्रेक्षते ॥

प्रभृत्यन्यार्थदिक्शब्दबहिरारादितरैः ॥ २ । २ । ७५ ॥

युक्तात् पञ्चमी ॥ ततः प्रभृति । ग्रीष्मादारभ्य । अन्यो भिन्नो
मैत्रात् । ग्रामात् पूर्वः । बहिरारादितरो वा ग्रामात् ॥

ऋणाद्धेतोः ॥ २ । २ । ७६ ॥

पञ्चमी ॥ शताब्दः । हेतोरिति किम् ? । शतेन बद्धः ॥

ऋणादास्त्रियां नवा ॥ २ । २ । ७७ ॥

हेतोः पञ्चमी ॥ जाड्याजजाड्येन वा बद्धः । अस्त्रियां किम् ? ।
बुद्ध्या मुक्तः ॥

आरादर्थेः ॥ २ । २ । ७८ ॥

युक्तात्पञ्चमी वा ॥ आराद् दूरतन्त्रेकयोः । दूरमन्तिकं वा ग्रा-
मस्य ग्रामाद्वा ॥

स्तो गल्पकृच्छ्रतिलप्लवस्त्ये करणे ॥ २ । २ । ७९ ॥

पञ्चमी वा ॥ यतो द्रव्ये शब्दप्रवृत्तिः स पर्यायो गुणोऽसत्त्वम् ।
तेनैव वा रूपेणाभिधीयमानं द्रव्यादि । स्तोकात् स्तोकेन वा युक्तः ।
एवमप्लवात् अल्पेनेत्यादि । असत्त्व इति किम् ? । स्तोकेन विषेण हतः ॥

अज्ञाने ज्ञः षष्ठी ॥ २ । २ । ८० ॥

करणे ॥ सर्पिषो जानीते । आज्ञान इति किम् ? । स्वरणे पुत्रं
जानाति ॥

शेषे ॥ २ । २ । ८१ ॥

कर्मादिभ्योऽन्यस्तदविवक्षारूपः स्वस्वामिभावादिसम्बन्धविशेषः
शेषस्तत्र षष्ठी ॥ राज्ञः पुरुषः । माषाणामश्नीयात् ॥

रिरिष्टात्स्तादस्तादसतसाता ॥ २ । २ । ८२ ॥

एतदन्तैर्युक्तात्षष्ठी ॥ उपरि, उपरिष्ठात्, परस्ताद्, पुरस्तात्,
पुरः, दक्षिणतः, अधराद् वा ग्रामस्य ॥

कर्मणि कृतः ॥ २ । २ । ८३ ॥

षष्ठी ॥ अपां स्रष्टा । गवां दोहः । कर्मणीति किम् ? । शस्त्रेण
भेत्ता । स्तोकं पक्ता । कृत इति किम् ? । युक्तपूर्वी ओदनम् ।

द्विषो वाऽतृशः ॥ २ । २ । ८४ ॥

कर्मणि षष्ठी ॥ चौरस्य चौरं वा द्विषन् ॥

वैकत्र छयोः ॥ २ । २ । ८५ ॥

द्विकर्मणु कृत्यत्ययान्तेषु धातुषु कर्मणि षष्ठी । अजाया नेता सुघ्न
सुघ्नस्य वा । अजामजाया वा नेता सुघ्नस्य ॥

कर्त्तरि ॥ २ । २ । ८६ ॥

कुदन्तस्य षष्ठी ॥ यंबतं आसिका । कर्त्तरि किम् ? । गृहे आयिका ॥

दिहेतोरस्यणकस्य वा ॥ २ । २ । ८७ ॥

कृतः कर्त्तरि षष्ठी ॥ विचित्रा सूत्रस्य ~~कुदन्तस्य~~ आहार्येण
वा । दिहेतोरित्येकवचननिर्देशः किम् ? । आश्चर्यमोदनस्य नाम पाको-
ऽतिथीनां च प्रादुर्भावः । अस्यणकस्तेति किम् ? । चिकीर्षा मै-
त्रस्य कान्यानाम् । मेदिका चैत्रस्य काष्ठानाम् ॥

कृत्यस्य वा ॥ २ । २ । ८८ ॥

कर्त्तरि षष्ठी ॥ त्वया तव वा कार्यः कटः । ध्यणृतव्यानीय-
व्यपः कृत्याः ॥

नोभयोर्हेतोः ॥ २ । २ । ८९ ॥

कर्तृकर्मणोः षष्ठीहेतोः कृत्यस्योभयोरेव न षष्ठी ॥ नेतव्या
ग्राममजा मैत्रेण ॥

तृन्तुदन्तव्यएवशाजातुर्धुष्टातुडिणकचखलर्थ
स्य ॥ २ । २ । ९० ॥

कर्मकर्त्रोर्न षष्ठी ॥ वदिता जनापवादान् । कन्यामलंकरिणुः
भक्तास्तत्त्वम् । कटं कृत्वा । ओदनं भोक्तुं व्रजति । तत्त्वं विद्वान् ।
कटं चक्राणः । मलयं पवमानः । ओदनं पचमानः । अधीयंस्तत्त्वार्थम् ।
कटं कुर्वन् । परीषहान् सासहिः । कटं कारको व्रजति । ईषत्करः
कटो भवता । मुहानं तत्त्वं भवता ॥

क्तयारसदाधारे ॥ २ । २ । ९१ ॥

कर्मकर्त्रोर्न षष्ठी ॥ क्तेति ~~क्तयारसदाधारे~~ ग्रहणम् । कृतः कटो मैत्रेण ।
ग्रामं गतवान् । असदाधार इति किम् ? । रात्रां पूजितः । इदं स-
क्तूनां पीतम् ॥

वा क्लीबे ॥ २ । २ । ९२ ॥

विहितस्य क्तस्य कर्त्तरि षष्ठी ॥ मयूरस्य मयूरेण वा नृत्तम् ॥

अकमेरुकस्य ॥ २ । २ । ९३ ॥

कर्मणि न षष्ठी ॥ भोगानभिलाषुकः । अकमेरिति किम् ? ।
दास्याः कामुकः ॥

एष्यद्वेणेनः ॥ २ । २ । ९४ ॥

कर्मणि षष्ठी न ॥ ग्रामं गमी, आगामी वा । शतं दायी । एष्य-
द्वेनेति किम् ? । साधु दायी वित्तस्य ॥

सप्तम्यधिकरणे ॥ २ । २ । ९५ ॥

कटे आस्ते । दिवि देवाः । तिलेषु तैलम् ॥

नवा सुजर्थेः काले ॥ २ । २ । ९६ ॥

युक्तादधिकरणे वर्त्तमानात् सप्तमी ॥ द्विरङ्गि अङ्गो वा शुङ्क्ते ।
पञ्चकृत्वो मासे मासस्य वा शुङ्क्ते । सुजर्थेरिति किम् ? । अङ्गि
शुङ्क्ते ॥

कुशलारुक्तेनासेवायाम् ॥ २ । २ । ९७ ॥

युक्तादाधारवाचिनो वा सप्तमी ॥ कुशलो विद्ययां वि-
द्याया वा । युक्तस्तपसि तपसो वा । आसेवायमिति किम् ? । कुश-
लश्चित्रे न करोति । आयुक्तो गौः-शकटे । आकृष्य युक्त इत्यर्थः ॥

स्वामीश्वराधिपतिदायादसाक्षिप्रतिभूभ्रतिभ्रतैः
॥ २ । २ । ९८ ॥

युक्ताद्वा सप्तमी ॥ गोषु गवां वा स्वामी ईश्वरः, अधिपतिः
दायादः, साक्षी, प्रतिभूः, प्रसूतो वा ॥

व्याप्ये केनः ॥ २ । २ । ९९ ॥

नित्यं सप्तमी ॥ अधीती व्याकरणे । इष्टी यत्ने । केन इति किम् ? । कृतपूर्वी कटम् ॥

तद्युक्ते हेतौ ॥ २ । २ । १०० ॥

वर्त्तमानात् सप्तमी ॥

“ चर्मणि क्षीपिनं हन्ति दन्तयोर्हन्ति कुञ्जरम् ।

केशेषु चमरीं हन्ति मीम्नि पुष्कलको हतः ” ॥ १ ॥

तद्युक्त इति किम् ? । धनेन वसति ॥

अप्रत्यादावसाधुना ॥ २ । २ । १०१ ॥

युक्तात् सप्तमी ॥ असाधुमैत्रो मातरि । प्रत्यादिप्रयोगाभाव इति किम् ? । असाधुमैत्रो मातरं प्रति परि अनु अभि वा ॥

साधुना ॥ २ । २ । १०२ ॥

अप्रत्यादायुक्तात् सप्तमी । साधुमैत्रो मातरि । अप्रत्यादावित्येव । साधुमातरं प्रति परि अनु अभि वा ॥

निर्णेन चार्चयाम् ॥ २ । २ । १०३ ॥

साधुना युक्तादप्रत्यादायुक्तात् सप्तमी ॥ मातरि निपुणः साधुर्वा । चार्चयामिति किम् ? । निपुणो मैत्रो मातुः । माता एवैनं निपुणं न्यते । अप्रत्यादावित्येव । निपुणो मैत्रो मातरं प्रति परि अनु अभि वा ॥

स्वेशेऽधिना ॥ २ । २ । १०४ ॥

वर्त्तमानाद्युक्तात्सप्तमी ॥ अधि मगधेषु श्रेणिकः । अधि श्रेणिके मगधाः ॥

उपेनाधिकिनि ॥ २ । २ । १०५ ॥

युक्तात् सप्तमी ॥ उप स्वार्थो द्रोणः ॥

यद्भावो भावलक्षणम् ॥ २ । २ । १०६ ॥

यस्य भावेनान्यो भावो लक्ष्यते तद्वाचिनः सप्तमी ॥ देवार्चनायां क्रियमाणायाम् गतः, कृतायामगतः ॥

गते गम्येऽध्वनोऽन्तेनैकार्थ्यं वा ॥ २ । २ । १०७ ॥

कुतश्चिदवधेर्विवक्षितस्याध्वनोऽवसानमन्तः । यद्भावो भावलक्षणं तस्याध्ववाचिशब्दस्याध्वन एवान्तेनान्तवाचिना सह सामानाधिकरण्यं वा स्यात् तद्विभक्तिस्तस्मात्स्यादित्यर्थः, गते गम्ये ॥ लोकमध्याल्लोकान्तमुपर्यधश्च सत्खजूनामनान्ते । सप्तसु खजुषु वा । गत इति किम् ? । दग्धेषु लुप्तेष्विति वा प्रतीतौ मा भूत् । गम्य इति किम् ? । गतप्रयोगे मा भूत् । अध्वन इति किम् ? । कार्तिक्या आग्रहायणी मासे । अन्तेनेति किम् ? । अद्य नश्चतुर्षु गव्यूतेषु भोजनम् ॥

षष्ठी वाऽनादरे ॥ २ । २ । १०८ ॥

यद्भावो भावलक्षणं तद्वृत्तेः ॥ रुदतो लोकस्य, रुदति लोके वा प्राव्राजीत् ॥

सप्तमी चाविभागे निर्धारणे ॥ २ । २ । १०९ ॥

गम्ये गौणान्नाम्नः षष्ठी ॥ जातिगुणक्रियासंज्ञाभिः समुदायादेकदेशस्य बुद्ध्या पृथकरणं निर्धारणम् । क्षत्रियो नृणां नृषु वा शूरः । कृष्णा गवां गोषु वा बहुक्षीरा । धावन्तो यातां यात्सु वा शीघ्रतमाः । युधिष्ठिरः शूरतमः कुरुणां कुरुषु वा । अविभाग इति किम् ? । मैत्रश्चैत्रात्पटुः ॥

। क्रियाः ध्वेऽध्वकाले पञ्चमी च ॥ २ । २ । ११० ॥

वर्त्तमानान्नाम्नः सप्तमी ॥ इहस्थोऽयमिष्वासः क्रोशे क्रोशाद् वा
लक्ष्यं विध्यति । अद्य भुक्त्वा मुनिद्वयहे ग्रहाद्या भोक्ता ॥

अधिकेन भूयसस्ते ॥ २ । २ । १११ ॥

योगे सप्तमीपञ्चम्यौ ॥ अधिको द्रोणः खार्यौ खार्या वा ॥

तृतीयाल्पीयसः ॥ २ । २ । ११२ ॥

अधिकेन भूयोवाचिना योगे ॥ अधिका खारी द्रोणेन ॥

पृथग्नाना पञ्चमी च ॥ २ । २ । ११३ ॥

युक्तातृतीया ॥ पृथग्मैत्रात् मैत्रेण वा । नाना चैत्राच्चैत्रेण वा ॥

ऋते द्वितीया च ॥ २ । २ । ११४ ॥

युक्तात्पञ्चमी ॥ ऋते धर्मं धर्माद् वा कुतः सुखम् ॥

विना ते तृतीया च ॥ २ । २ । ११५ ॥

युक्ताद् द्वितीयापञ्चम्यौ ॥ विना वातं वाताद् वातेन वा ॥

तुल्यार्थैस्तृतीयाषष्ठ्यौ ॥ २ । २ । ११६ ॥

युक्तात् ॥ मात्रा मातुर्वा तुल्यः समो वा । उपमा नास्ति कृ-
ष्णस्येत्यादौ उपमादयो न तुल्यार्थाः । गौणादित्यधिकाराद्
गौरिव गवय इत्यादौ न ॥

द्वितीयाषष्ठ्यावेनेनानञ्चेः ॥ २ । २ । ११७ ॥

युक्तात् ॥ पूर्वेण ग्रामं ग्रामस्य वा । अनञ्चेरिति किम् ? ।
प्राग्ग्रामात् ॥

हेत्वर्थैस्तृतीयाद्याः ॥ २ । २ । ११८ ॥

युक्तात् ॥ प्रत्यासत्तेस्तैरेव समानाधिकरणात् । धनेन हेतुनेत्या-

दि । एवं निमित्तादियोगेऽपि ॥

सर्वादः सर्वाः ॥ २ । २ । ११९ ॥

हेत्वर्थैर्युक्तात् ॥ को हेतुः । कं हेतुमित्यादि । तत्त्वज्ञानाधिकारणा-
दित्येव । कस्य हेतुः ॥

असत्त्वारादरथाट्टाडसिङ्घम् ॥ २ । २ । १२० ॥

गौणादिति निवृत्तम् ॥ दूरेण दूरात् दूरे दूरं वा, अन्तिकेन
अन्तिकात् अन्तिके अन्तिकं वा ग्रामस्य ग्रामाद्वा वसति । एवं विप्र-
कृष्टेन अभ्यासेनेत्यादि । असत्त्व इति किम् ? । दूरः पन्थाः ॥

जात्याख्यायां नवैकोऽसङ्ख्यो बहुवत् ॥ २ । २ । १२१ ॥

सम्पन्ना यवाः । सम्पन्नो यवः । जातीति किम् ? । चैत्रः ।
आख्यायामिति किम् ? । काश्यपप्रतिकृतिः काश्यपः । असंख्य
इति किम् ? । एको व्रीहिः संपन्नः सुभिसं करोति ॥

अविशेषणे द्वौ चास्मदः ॥ २ । २ । १२२ ॥

एकोऽर्थो वा बहुवत् ॥ आवां ब्रूवः । वयं ब्रूमः । अहं ब्रवीमि ।
वयं ब्रूमः । अविशेषणे किम् ? । आवां गार्ग्यौ ब्रूवः । अहं
चैत्रो ब्रवीमि ॥

तत्त्वज्ञानाधिकारणादित्येव ॥ २ । २ । १२२ ॥

वर्तमानस्य द्वौ बहुवद्वा ॥ कदा पूर्वे फल्गुन्यौ । कदा पूर्वाः फल्गु-
न्यः । कदा पूर्वे प्रोष्ठपदे । कदा पूर्वाः प्रोष्ठपदाः । भ इति किम् ? ।
फल्गुनीषु जाते फल्गुन्यौ कन्ये ॥

गुरावेकश्च ॥ २ । २ । १२४ ॥

वर्त्तमानस्य शब्दस्य द्वौ बहुवद्वा ॥ त्वं गुरुः । यूयं गुरवः ।
युवां गुरु । यूयं गुरवः । एष मे पिता । एते मे पितरः ॥

इति श्रोतपोगच्छाचार्यविजयदेवसूरिविजयसिंहर रत्नसूत्र-
प्रतिष्ठितगीतार्थत्वादिगुणोपेतवृद्धिचन्द्रापरनामः द्विविजयचरणकमल-
मिलिन्दायमानान्तेवासिसंविग्रशाखीयतपोगच्छाचार्यभट्टारकश्रीविज-
यनेमिसूरिविरचितायां लघुहेमप्रभायां कारकाणि ॥

॥ अथ समासप्रकरणम् ॥

समर्थः पदविधिः ॥ ७ । ४ । १२२ ॥

सर्वः॥ सामर्थ्यं व्यपेक्षा एकार्थोभावश्च । पस्परं साकारुक्षत्वं
व्यपेक्षा । भिन्नप्रवृत्तिनिमित्तानां शब्दानामेकार्थोपस्थापकत्वमेका-
र्थोभावः । पदविधिश्च समासनामधातु-भक्तियुष्मदस्म-
दादेशप्लुतरूपः । धर्मश्रितः । पुत्रीयति । कुम्भकारः । औपगवः । नमो
देवेभ्यः । धर्मस्ते मे स्वप्न । अङ्ग कूज २, इदानीं ज्ञास्यसि जाल्म । स-
विशेषणानां वृत्तिर्न । वृत्तस्य च । वेदेषणयोगो न । क्वचित्तु विशेषणयो-
गेऽपि गमकत्वात् समासः । देवदत्तस्य गुरुकुलम् । समर्थ इति किम् ? ।
पश्य धर्म श्रितो मैत्रो गुरुकुलमित्यादे । पदोक्तेर्वर्णविधिरसामर्थ्ये-
ऽपि । तिष्ठतु दध्याशान त्वं शकेन । एवं समास-नामधातु-कृत-
तद्धितेषु, वाक्ये व्यपेक्षा, ज्ञातेष्वर्थाङ्गावः, शेषेषु पुनर्व्यपेक्षैव-
सामर्थ्यम् ॥

नाम नाम्नैकार्थ्ये समासो बहुलम् ॥ ३ । १ । १८ ॥

लक्षणमिदमधिकारश्च ॥ तेन विशेषसंज्ञाभावेऽप्यनेन समासः ।
विस्पष्टं पटुः । विस्पष्टपटुः । दारुणाध्यापकः । सर्वचर्मिणो रथः ।
कन्ये इव । श्रुतपूर्वः । नामेति किम् ? । चरन्ति गावो धनमस्य ।

(१००)

श्रीलघुहेमप्रभाष्याकरणम्.

नाम्नेति किम् ? । चैत्रः पचति । बहुलग्रहणात् क्दिनामानान्ना
च । भात्यर्कं नभः । अनुव्यचलत् ॥

ऐकार्थ्ये ॥ ३ । २ । ८ ॥

स्यादेर्लुप् ॥ चित्रगुः ॥

सुज्वार्थे सङ्ख्या सङ्ख्येये सङ्ख्यया बहुव्री-
हिः ॥ ३ । १ । १९ ॥

ऐकार्थ्ये समासः ॥ सुजर्थो वारः । वार्थः संशयो विकल्पो वा ॥

संख्या समासे ॥ ३ । १ । १६३ ॥

अनुपूर्वं प्राक् । द्विदशाः । द्वित्राः । सङ्ख्येयेति किम् ? । गावो
वा दश वा । सङ्ख्येयेति किम् ? । दश वा गावो वा । सङ्ख्येये इति
किम् ? । द्विर्विंशतिर्गवाम् ॥

आसन्नादूराधिकाध्यर्धाधादिपूरणं द्वितीयाद्य-
न्यार्थे ॥ ३ । १ । २० ॥

सङ्ख्या नाम्नैकार्थ्ये समासः सङ्ख्येये वाच्ये स च बहुव्रीहिः ॥

प्रथमोक्तं प्राक् ॥ ३ । १ । १४८ ॥

समासप्रकरणे ॥ आसन्नदशाः । अदूरदशाः । अधिकदशाः
अध्यर्धविंशाः । अर्धपञ्चमविंशाः ॥

प्रमाणं सङ्ख्याङ्कः ॥ ७ । ३ । १२८ ॥

बहुव्रीहेः समासान्तः ॥ स्त्रीप्रमाणाः । द्वित्राः ॥

विंशतेस्तेर्दिति लुक् ॥ ७ । ४ । ६७ ॥

अध्यर्धविंशाः ॥

ब. गणं भेदे ॥ १ । १ । ४० ॥

सङ्ख्यायत्

अव्ययम् ॥ ३ । १ । २१ ॥

सङ्ख्याया ऐकार्थ्ये समस्यते द्वितीयाद्यन्यार्थे सङ्ख्येये वाच्ये
स च बहुव्रीहिः । उपदशाः । उपबहवः । उपगणाः ॥

एकार्थं चानेकं च ॥ ३ । १ । २२ ॥

एकमव्ययं च नाम्ना द्वितीयाद्यन्तान्यपदार्थे समस्यते स च ब-
व्रीहिः ॥ आरूढवानरो वृक्षः । सुसूक्ष्मलोचनः । उच्चैर्मुखः । व्यधि-
करणत्वादव्ययस्य न स्यादित्यव्ययानुकर्षणार्थश्चकारः ॥

परतः स्त्री पुंवत् स्त्र्येकार्थेऽनूङ् ॥ ३ । २ । ४९ ॥

उत्तरपदे ॥ दर्शनीयभार्यः । विशेष्यवशादिति किम् ? । द्रुणीभार्यः ।
स्त्रीति किम् ? । खलपुट्टिः । स्त्र्येकार्थ इति किम् ? । कल्याणीवस्त्रम् ।
कल्याणीनेत्राः । कल्याणीमाता । अनूङिति किम् । करभोरुभार्यः ॥

गोश्चान्ते ह्रस्वोऽनंशिसमासेयोबहुव्रीहौ ॥ २ । ४ । ९६ ॥

गौणस्याकिरो ऋचाद्यन्तस्य ॥ चित्रगुः । पिच्छतैलः । अति-
खर्वः । अतिब्रह्मबन्धुः । गौणस्येत्येव । सुगौः । अकिप इत्येव । प्रियकु-
मारी चैत्रः । गोश्चेति किम् ? । अतितन्त्रीः । अन्ते इति किम् ? ।
गोकुलम् । कुमारीप्रियः । कन्यापुरम् । अनंशीत्यादि किम् ? । अ-
र्थपिप्पली । बहुश्रेयसी ना ॥

नाप्प्रियादौ ॥ ३ । २ । ५३ ॥

स्त्र्येकार्थे उत्तरपदे परे परतः स्त्री पुंवत् ॥ कल्याणीपञ्चमा-
रात्रयः । कल्याणीप्रियः । अप्रियादाविति किम् ? । कल्या-
णपञ्चमीकः ॥

तद्धिताककोपान्त्यपूरण्याख्याः ॥ ३ । २ । ५४ ॥

परतः स्त्रियः पुंवन्न । मद्विकाभार्यः । कारिकाभार्यः । पञ्चमी-
भार्यः । दत्ताभार्यः । तद्धिताककेति किम् ? । पाकभार्यः ॥

तद्धितः स्वरवृद्धिहेतुररक्तविकारे ॥ ३ । २ । ५५ ॥

परतः स्त्री पुंवन्न । माथुरीभार्यः । तद्धित इति किम् ? । कु-
म्भकारभार्यः । स्वर इति किम् ? । वैयाकरणभार्यः । वृद्धिहेतुरिति
किम् ? । अर्धमस्थभार्यः । अरक्तविकार इति किम् ? । काषायवृद्-
तिकः । लोहेपः ॥

स्वाङ्गान्डीजातिश्चामानिनि ३ । २ । ५६ ॥

परतः स्त्री पुंवन्न । दीर्घाक्षीभार्यः । कठीभार्यः । शूद्राभार्यः ।
स्वाङ्गात् किम् ? । पदुभार्यः । अमानिनीति किम् ? । दीर्घकेशमानिनी ॥

बहुव्रीहेः काष्ठे टः ॥ ७ । ३ । १२५ ॥

अङ्गुल्यन्तात् समासान्तः । द्व्यङ्गुलं काष्ठम् । काष्ठे किम् ? ।
पञ्चाङ्गुलिर्हस्तः ॥

सक्थ्यक्षणः स्वाङ्गे ॥ ७ । ३ । १२६ ॥

एतदन्ताद्बहुव्रीहेष्टः । दीर्घसक्थः । स्वक्षी । स्वाङ्ग इति किम् ? ।
दीर्घसक्थ्यनः ॥

द्वित्रैर्मूर्ध्नो वा ॥ ७ । ३ । १२७ ॥

बहुव्रीहेष्टः । द्विमूर्धः । द्विमूर्धा । त्रिमूर्धः । त्रिमूर्धा ॥

सुप्रातसुश्वसुदिवशाकिक्षचतुरस्रैणीपदाजपद-
प्रोष्ठपदभद्रपदम् ॥ ७ । ३ । १२९ ॥

एते बहुव्रीहयो दान्ता निपात्यन्ते ॥

पूरणीभ्यस्तत्प्राधान्येऽप् ॥ ७ । ३ । १३० ॥

कल्याणीपञ्चमा रात्रयः । तत्प्राधान्य इति किम् ? । कल्याणप-
ञ्चमीकः पक्षः ॥

नञ्सुव्युपत्रेश्चतुरः ॥ ७ । ३ । १३१ ॥

बहुव्रीहेरप् समासान्तः । अचतुरः । सुचतुरः । विचतुरः । उ-
पचतुराः । त्रिचतुराः ॥

अन्तर्बहिर्भ्यां लोमः ॥ ७ । ३ । १३२ ॥

बहुव्रीहेरप् ॥ अन्तर्लोमः । बहिर्लोमः ॥

भाञ्चेतुः ॥ ७ । ३ । १३३ ॥

बहुव्रीहेरप् । मृगनेत्रा निशा ॥

नाभेर्नाम्नि ॥ ७ । ३ । १३४ ॥

बहुव्रीहेरप् । पद्मनाभः । नाम्नीति किम् ? । विकासेतवारिजनाभि ।

नञ्बहोर्ऋचो माणवचरणे ॥ ७ । ३ । १३५ ॥

बहुव्रीहेरप् ययासङ्ख्यम् । अनृचो माणवः । बह्वृचश्चरणः ।
माणवचरणे इति किम् ? । अनृकं साम । बह्वृकं सूक्तम् । ऋक्पूरित्येव-
सिद्धे नियमार्थं वचनम् ॥

नञ्सुदुर्भ्यः सार्द्धेऽसक्तिहलेर्वा ॥ ७ । ३ । १३६ ॥

सुदुर्भ्यः । असक्तः । असक्तिः । सुसक्तः । सुसक्तिः । दुः-
सक्तः । दुःसक्तिः । एवं सक्विहलिभ्याम् ।

प्रजाया अस् ॥ ७ । ३ । १३७ ॥

नञादिभ्यो बहुव्रीहेः । अप्रजाः । सुप्रजाः । दुष्प्रजाः ॥

मन्दाल्पाच्च मेधायाः ॥ ७ । ३ । १३८ ॥

नत्रादिभ्यश्च बहुव्रीहेरस् । मन्दमेधाः । अल्पमेधाः । अमेधाः ।
सुमेधाः । दुर्मेधाः ॥

जातेरीयः सामान्यवति ॥ ७ । ३ । १३९ ॥

बहुव्रीहेः ॥ ब्राह्मणजातीयः । सामान्याश्रयेऽन्यपदार्थे इति किम् ? ।
बहुजातिर्ग्रामः ॥

भृतिप्रत्ययान्तासादिकः ॥ ७ । ३ । १४० ॥

बहुव्रीहेः । पञ्चकमासिकः । मासात् किम् ? । पञ्चकदिवसकः ॥

द्विपदाद् धर्मादन् ॥ ७ । ३ । १४१ ॥

बहुव्रीहेः । साधुधर्मा । द्विपदादिति किम् ? । परमस्वधर्मैः ॥

सुहरिततृणसोमाज्जम्भात् ॥ ७ । ३ । १४२ ॥

बहुव्रीहेरन् । सुजम्भा । हरितजम्भा । तृणजम्भा । सोमजम्भा ॥

दक्षिणेर्मा व्याधयोगे ॥ ७ । ३ । १४३ ॥

बहुव्रीहिर्निपात्यः । ईर्ष बहु व्रणं वा । दक्षिणेर्मा मृगः । व्याधयोग
इति किम् ? । दक्षिणेर्मा पशुः ॥

सुपूत्युत्सुरभेर्गन्धादिद्गुणे ॥ ७ । ३ । १४४ ॥

बहुव्रीहेः । सुगन्धि, पूतिगन्धि, उद्वगन्धि, सुरभिगन्धि द्रव्यम् ।
गुण इति किम् ? । द्रव्ये सुगन्ध आपणिकः ॥

वागन्तौ ॥ ७ । ३ । १४५ ॥

स्वादिभ्यः परो यो गन्धस्तदन्ताद्बहुव्रीहेरित् । सुगन्धिः सु-
गन्धो वा कायः । एवं पूतिगन्धिः पूतिगन्धः इत्यादि ॥

वाल्पे ॥ ७ । ३ । १४६ ॥

यो गन्धस्तदन्ताद् बहुव्रीहेरित् । सूपगन्धिः सूपगन्धं वा भोजनम् ॥

वोपमानात् ॥ ७ । ३ । १४७ ॥

परो यो गन्धस्तदन्ताद्बहुव्रीहेरित् । उत्पलगन्धि उत्पलगन्धं वा मुखम् ॥

पात्पादस्याहस्त्यादेः ॥ ७ । ३ । १४८ ॥

उपमानात् परस्य बहुव्रीहौ ॥ व्याघ्रपात् । अहस्त्यादेरिति किम् ? ।
इस्तिपादः । अश्वपादः ॥

कुम्भपद्यादिः ॥ ७ । ३ । १४९ ॥

कृतपादन्तो ङ्यन्त एव बहुव्रीहिर्निपात्यः । कुम्भपदी । जालपदी ॥

सुसंख्यात् ॥ ७ । ३ । १५० ॥

पादस्य बहुव्रीहौ पात् । सुपात् । द्विपात् ॥

वयसि दन्तस्य दतृः ॥ ७ । ३ । १५१ ॥

सुसंख्याद् बहुव्रीहौ । सुदन् । द्विदन् । स्त्रियां सुदती । षोडन् ।
वयसि किम् ? । सुदन्तः ॥

स्त्रियां नान्नि ॥ ७ । ३ । १५२ ॥

बहुव्रीहौ दन्तस्य दतृः । अयोदती । स्त्रियां किम् ? । वज्रदन्तः ॥

श्यावारोकाद्वा ॥ ७ । ३ । १५३ ॥

दन्तस्य बहुव्रीहौ दतृर्नान्नि । श्यावदन् । श्यावदन्तः । अरोकदन् ।
अरोकदन्तः ॥

वाऽग्रान्तशुद्धशुभ्रवृषवरा गहिमूषिकशिखरात् ॥

७ । ३ । १५४ ॥

दन्तस्य बहुव्रीहौ दतृः । कुङ्मलाग्रदन् । कुङ्मलाग्रन्तः । एवं
शुद्धदन्, शुद्धदन्त इत्यादि ॥

सम्प्राजानोर्जुज्ञौ ॥ ७ । ३ । १५५ ॥

बहुव्रीहौ ॥ संदुः । संज्ञः । प्रदुः । प्रज्ञः ॥

बोध्वात् ॥ ७ । ३ । १५६ ॥

जानोर्बहुव्रीहौ जुज्ञौ । ऊर्ध्वदुः । ऊर्ध्वज्ञः । ऊर्ध्वजानुः ॥

सुहृददुर्हन्मित्रामित्रे ॥ ७ । ३ । १५७ ॥

निपात्यम् । मित्रामित्र इति किम् ? । सुहृदयो मुनिः । दुर्हृदयो
व्याधः ॥

धनुषो धन्वन् ॥ ७ । ३ । १५८ ॥

बहुव्रीहौ । शार्ङ्गधन्वा ॥

वा नास्ति ॥ ७ । ३ । १५९ ॥

धनुषो बहुव्रीहौ धन्वन् । पुष्पधन्वा । पुष्पधनुः ॥

खरखुरान्नासिकाया नस् ॥ ७ । ३ । १६० ॥

बहुव्रीहौ नास्ति ।

पूर्वपदस्थान्नामन्यगः ॥ २ । ३ । ६४ ॥

रघुर्णात् परस्योत्तरपदस्यस्य नो णः । खरणाः । खुरणाः ।
नाम्नीति णि ? । मेघनासिकः । अग इति किम् ? । ऋगयनम् ॥

अस्थूलाच्च नसः ॥ ७ । ३ । १६१ ॥

खरखुराभ्यां नासिकाया बहुव्रीहौ नास्ति ॥ द्रुणसः ॥
खरणसः । खुरणसः । अस्थूलादिति किम् ? । स्थूलनासिकः ॥

उपसर्गात् ॥ ७ । ३ । १६२ ॥

नासिकाया नसो बहुव्रीहौ ॥

नसस्य ॥ २ । ३ । ६५ ॥

पूर्वपदस्याद्रष्टवर्णात् परस्य नो णः । प्रणसं सुखम् ॥

वेः सुखग्रम् ॥ ७ । ३ । १६३ ॥

नासिकाया बहुव्रीहौ । पितुः । विस्त्रः । विग्रः ॥

जायाया जानिः ॥ ७ । ३ । १६४ ॥

बहुव्रीहौ । युवजानिः ॥

व्युदः काकुदस्य लुक् ॥ ७ । ३ । १६५ ॥

बहुव्रीहौ । विककुत् । उत्काकुत् ॥

पूर्णाढा ॥ ७ । ३ । १६६ ॥

बहुव्रीहौ काकुदस्य लुक् । पूर्णकाकुत् । पूर्णकाकुदः ॥

ककुदस्यावस्थायाम् ॥ ७ । ३ । १६७ ॥

बहुव्रीहौ लुक् ॥ पूर्णककुद् युवा । अककुद् बालः ॥

त्रिककुद्भिरो ॥ ७ । ३ । १६८ ॥

गिरावर्थे त्रेः परस्य ककुदशब्दस्य ककुभिपात्यः । त्रिककुद्भिः ॥

स्त्रियाञ्चसो न् ॥ ७ । ३ । १६९ ॥

बहुव्रीहौ । कुण्डोघ्री गौः ॥

इनः कच् ॥ ७ । ३ । १७० ॥

बहुव्रीहेः स्त्र्यर्थात् । बहुदण्डिका सेना ॥

ऋन्नित्यदितः ॥ ७ । ३ । १७१ ॥

बहुव्रीहेः कच् । बहुकर्तृकः । बहुनदीको देशः । नित्येति किम् ? ।
पृथुश्रीः २ ॥

दध्युरःसर्पिर्मह्यपानच्छालेः ॥ ७ । ३ । १७२ ॥

बहुव्रीहेः कच् । प्रियदधिकः । प्रियोरस्कः । बहुसर्पिष्कः । अ-
मधुकः । बहूपानत्कः । अशालिकः ॥

पुमनदुन्नौपलक्ष्म्या एकत्वे ७ । ३ । १७३ ॥

बहुव्रीहेः कच् । अपुंस्कः । प्रियानदुत्कः । अनौकः । अपयस्कः ।
सुलक्ष्मीकः । एकत्वे किम् ? । द्विपुमान् २ ॥

नञोऽर्थात् ॥ ७ । ३ । १७४ ॥

बहुव्रीहेः कच् । अनर्थकं वचः ॥

शेषादा ॥ ७ । ३ । १७५ ॥

बहुव्रीहेः कच् । बहुखट्वकः । बहुखट्वः । शेषात् किम् ? । प्रियपथः ॥

बहोर्डे ॥ ७ । ३ । ७३ ॥

ढस्य प्राप्तिर्यतस्ततः समासान्तो ढः कच्च न स्यात् ॥ उपबहवो
घटाः । ढ इति किम् ? । प्रियबहुकः ॥

न नास्ति ॥ ७ । ३ । १७६ ॥

कच् । बहुदेवदचो ग्रामः ॥

ईयसोः ॥ ७ । ३ । १७७ ॥

बहुव्रीहेः कच् न । बहुश्रेयान् । लिङ्गवेदिष्ठस्यापि ग्रहणात्
बहुश्रेयसी ॥

ऊयादीदूतः के ॥ २ । ४ । १०४ ॥

ह्रस्वः । पट्विका । सोमपकः । लक्ष्मिका । बधुका । इति प्राप्ते ॥

न कचि ॥ २ । ४ । १०५ ॥

ऊयादीदूतो ह्रस्वः । बहुकुमारीकः । बहुकीलालपाकः । इत्यादि ॥

नवापः ॥ २ । ४ । १०६ ॥

कचि ह्रस्वः । प्रियखट्वकः । प्रियखट्वाकः ॥

उष्ट्रमुखादयः ॥ ३ । १ । २३ ॥

बहुलं बहुव्रीहिसमासा निपात्यन्ते ॥ उष्ट्रस्य मुखमिव मुखमस्य
उष्ट्रमुखः । वृषस्कन्धः ॥

सहस्तेन ॥ ३ । १ । २४ ॥

अन्यपदार्थे समस्यते स च बहुव्रीहिः । सकर्मकः ॥

सहानुल्ययोगे ॥ ७ । ३ । १७८ ॥

बहुव्रीहेः कच् न ॥ सपुत्रो याति । तुल्ययोग इति किम् ? ।
सलोमकः ॥

भ्रातुः स्तुतौ ॥ ७ । ३ । १७९ ॥

बहुव्रीहेः कच् न ॥ मुभ्राता ॥

बहुतन्त्रीभ्यां स्वाङ्गे ॥ ७ । ३ । १८० ॥

बहुव्रीहेः कच् न ॥ बहुनाडिः कायः । बहुतन्त्रीर्ग्रीवा । स्वाङ्ग
इति किम् ? । बहुनाडीकः स्तम्बः ॥

निष्प्रवाणिः ॥ ७ । ३ । १८१ ॥

कजभावो निपात्यः । निष्प्रवाणिः पटः ॥

सुध्वादिभ्यः ॥ ७ । ३ । १८२ ॥

कच् न ॥ सुधूः । बरोरुः ॥

दिशो रूढधान्तराले ॥ ३ । १ । २५ ॥

नाम रूढयैव दिशो वाचिना नाम्नाऽन्यपदार्थे वाच्ये समस्यते
स च बहुव्रीहिः ॥ दक्षिणपूर्वा दिक् । कथं पश्चिमदक्षिणा, कर्मधारयो-
ऽयम् । बहुव्रीहौ हि सर्वनाम्नः पूर्वनिपातः स्यात् । रूढयेति

किम् ? । ऐन्द्राश्च कौर्वेयाश्च यदन्तरालमिति ॥

विशेषणसर्वादिसङ्ख्यं बहुव्रीहौ ॥ ३ । १ । १५० ॥

प्राक् स्यात् ॥ चित्रगुः । सर्वथुलः । द्विकृष्णः ॥

क्ताः ॥ ३ । १ । १५१ ॥

क्तान्तं सर्वं बहुव्रीहौ प्राग् स्यात् । कृतकटः । विशेष्यार्थं वचनम्
स्पर्धे परत्वार्थं च । कृतभव्यकटः । केचित्तु सर्वादिभ्यः क्तान्तस्य
पूर्वनिपातं नेच्छन्ति । बहुवचनं व्याप्त्यर्थम्, तेन कृतप्रिय इत्यत्र
परेणापि स्पर्धे क्तान्तस्यैव पूर्वनिपातः ॥

जातिकालसुखादेर्नवा ॥ ३ । १ । १५२ ॥

बहुव्रीहौ क्तान्तं प्राक् स्यात् ॥ कृतकटः । कटकृतः । मासजा-
ता । जातमासा । सुखजाता । जातसुखा । सुखादयो दश ॥

आहिताग्न्यादिषु ॥ ३ । १ । १५३ ॥

क्तान्तं वा प्राग् बहुव्रीहिषु । आहिताग्निः । अग्न्याह्निः । जात-
दन्तः । दन्तजातः ॥

प्रहरणात् ॥ ३ । १ । १५४ ॥

क्तान्तं बहुव्रीहौ वा प्राक् ॥ उद्यतासिः । अस्युद्यतः ॥

न सप्तमीन्दादिभ्यः ॥ ३ । १ । १५५ ॥

प्रहरणाच्च प्राग् बहुव्रीहौ ॥ इन्दुमौलिः । पद्मनाभः । असि-
पाणिः । बहुलाधिकारात् पाणिवज्रः । बहुवचनं प्रयोगानुसरणा-
र्थम् । एवमुत्तरत्रापि ॥

गड्वादिभ्यः ॥ ३ । १ । १५६ ॥

बहुव्रीहौ सप्तम्यन्तं वा प्राक् ॥ गडुकण्ठः । कण्ठेगडुः । मध्ये-

गुरुः । गुरुमध्यः ॥

प्रियः ॥ ३ । १ । १५७ ॥

बहुव्रीहौ प्राग्वा ॥ प्रियगडुः । गडुप्रियः ॥

॥ इति बहुव्रीहिः ॥

तत्रादाय मिथस्तेन प्रहृत्येति युद्धेऽव्ययीभावः

॥ ३ । १ । २६ ॥

नाम नाम्ना अन्यपदार्थे समासः स्यात् ॥

इज् युद्धे ॥ ७ । ३ । ७४ ॥

यः समासस्तस्मात् समासान्तः ॥

इच्यस्वरे दीर्घ आच्च ॥ ३ । २ । ७२ ॥

उत्तरपदे पूर्वपदस्य ॥ केशाकेशि । दण्डादण्डि । मुष्टीमुष्टि ।
मुष्टामुष्टि । तत्रेति तेनेति किम् ? । केशांश्च २ गृहीत्वा कृतं युद्धम् ।
मुखं च २ प्रहृत्य कृतं युद्धम् । आदायेति प्रहृत्येति किम् ? । केशेषु
च २ स्थित्वा, दण्डैश्च २ आगत्य कृतं युद्धं गृहकोकिलाभ्याम् । सरू-
पेणेति किम् ? । हस्ते च पादे च गृहीत्वा कृतं युद्धम् । युद्ध इति
किम् ? । हस्ते च २ गृहीत्वा कृतं सख्यम् ॥

द्विदण्डयादिः ॥ ७ । ३ । ७५ ॥

इजन्तः साधुः । द्विदण्डि दन्ति । उभादन्ति ॥

नदीभिर्नाम्नि ॥ ३ । १ । २७ ॥

अन्यपदार्थे नाम समस्यते सोऽव्ययीभावः ॥ बहुवचनात् वि-
शेषाणां स्वरूपस्य च ग्रहणम् ॥

अमव्ययीभावस्यातोऽपञ्चम्याः ॥ ३ । २ । २ ॥

स्यादेः ॥ उन्मत्तगङ्गं देशः । अत इति किम् ? । अशिक्षि ।
अपञ्चम्या इति किम् ? । उपकुम्भात् ॥

वा तृतीयायाः ॥ ३ । २ । ३ ॥

अतोऽव्ययीभावस्याम् ॥ किं न उपकुम्भेन । उपकुम्भम् ।
तत्सम्बन्धिन्या इति किम् ? । किं नः प्रियोपकुम्भेन ॥

सप्तम्यं वा ॥ ३ । २ । ४ ॥

अतोऽव्ययीभावस्याम् ॥ उपकुम्भे । उपकुम्भम् । तत्सम्बन्धि-
न्या इति किम् ? । प्रियोपकुम्भे ॥

ऋद्धनदीवंश्यस्य ॥ ३ । २ । ५ ॥

एतदन्तस्याव्ययीभावस्यादन्तस्य सप्तम्या अम् ॥ सुमगधम् ।
उन्मत्तगङ्गम् । एकविंशतिभारद्वाजं वसति । प्रहरेऽहोरात्रस्यैव ग्रहणा-
दिह न । उपगङ्गे ॥

अनतो लुप् ॥ ३ । २ । ६ ॥

अव्ययीभावस्य स्यादेः ॥ उपवधु । अनत इति किम् ? । उप-
कुम्भात् । तत्सम्बन्धिविज्ञानादिह न । प्रियोपवधुः ॥

संख्या समाहारे ॥ ३ । १ । २८ ॥

नदीभिः सहाव्ययीभावः समासः ॥ द्वियमुनम् । पञ्चनदम् ।
समाहारे किम् ? । एकनदी ॥

वंश्येन पूर्वार्थे ॥ ३ । १ । २९ ॥

सङ्ख्या समस्यते सोऽव्ययीभावः ॥ विद्यया जन्मना वा एक-
सन्तानो वंशः । एकमुनि व्याकरणस्य । सप्तकाशि राज्यस्य । विद्यया
तद्वतामभेदविवक्षायामेकमुनि व्याकरणम् । पूर्वार्थं इति किम् ? ।
द्विमुनिकं व्याकरणम् ॥

पारेमध्येऽग्नेन्तः षष्ठ्या वा ॥ ३ । १ । ३० ॥

समासोऽव्ययीभावः ॥ पारेगङ्गम् । मध्येगङ्गम् । अग्नेवणम् ।
अन्तर्गिरिः । अन्तर्गिरिः । पक्षे, गङ्गापारम् । गङ्गामध्यम् । वनाग्रम् ।
गिर्यन्तः ॥

यावदियत्त्वे ॥ ३ । १ । ३१ ॥

नाम नाम्ना पूर्वपदार्थे समस्यते सोऽव्ययीभावः ॥ यावदित्य-
नव्ययं चेह गृह्यते । अव्ययमेवेत्यन्ये । यावदमत्रं भोजय । इयस्व
इति किम् ? । यावद्वत्तं तावद् भुक्तम् ॥

परिग्राह्याहेरत्पञ्चम्या ॥ ३ । १ । ३२ ॥

पूर्वपदार्थे वाच्ये समासोऽव्ययीभावः ॥ परित्रिगर्तम् । अप-
त्रिगर्तम् । आग्रामम् । बहिर्ग्रामम् । प्राग्रामम् । पञ्चम्येति किम् ? ।
परि वृक्षं विद्युत् ॥

लक्षणेनेति गत्याः मुख्ये ॥ ३ । १ । ३३ ॥

पूर्वपदार्थे समस्यते सोऽव्ययीभावः ॥ अभ्यग्नि, प्रत्यग्नि श-
लभाः पतन्ति । लक्षणेनेति किम् ? । सुगन्धं प्रति गतः । पूर्वपदार्थ
इत्येव । अभ्यङ्गा गावः ॥

दैर्घ्येऽनुः ॥ ३ । १ । ३४ ॥

लक्षणवाचिना पूर्वपदार्थे समासोऽव्ययीभावः ॥ अनुगङ्गं वा-
राणसी । दैर्घ्य इति किम् ? । वृक्षमनु विद्युत् ॥

समीपे ॥ ३ । १ । ३५ ॥

अनुः समीपिवाचिना पूर्वपदार्थे समस्यते सोऽव्ययीभावः ॥
अनुवनमशनिर्गता ॥

तिष्ठद्वाग्वेत्यादयः ॥ ३ । १ । ३६ ॥

अव्ययीभावा निपात्यन्ते यथायोगमन्यस्य पूर्वस्य वार्थे ॥ ति-
ष्ठद्गु कालः । अधोनाभम् । आयतीगवम् । तिष्ठद्गवादिराकृतिगणः ।

नित्यं प्रतिनाऽल्पे ॥ ३ । १ । ३७ ॥

नामाव्ययीभावः समासः ॥ शाकप्रति । अल्प इति किम् ? ।
वृक्षं प्रति विद्युत् ॥

सङ्ख्याक्षशलाकं परिणा द्यूतेऽन्यथावृत्तौ ॥ ३ । १ । ३८ ॥

नित्यं समस्यते सोऽव्ययीभावः ॥ एकपरि, अक्षपरि, शला-
परि, एकेनाक्षेण शवाकया वा न तथा वृत्तं यथा पूर्वं जये इत्यर्थः ।
सङ्ख्यादि किम् ? । पाशकेन न तथा वृत्तम् । द्यूत इति किम् ? ।
रथस्याक्षेण न तथा वृत्तम् ॥

विभक्तिसमीपसमृद्धिवृद्धयर्थाभावात्ययासम्प्र-
तिपश्चात्क्रमख्यातियुगपत्सदृक्सम्पत्साकल्यान्तेऽव्य-
यम् ॥ ३ । १ । ३९ ॥

नाम नाम्ना पूर्वपदार्थे वाच्ये नित्यं समस्यते सोऽव्ययीभावः ।
विभक्तिर्विभक्त्यर्थः कारकम्, अधिकृति । समीपे, उपकुम्भम् । ऋद्धेरा-
धिक्यं समृद्धिः, सुमद्रम् । विगता ऋद्धिर्वृद्धिः, दुर्यवनम् । अर्था-
भावे, निर्मक्षिकम् । अत्ययोऽतीतत्वम्, अतिवर्षम् । असम्प्रतीति
सम्प्रति उपभोगाद्यभावः, अतिकम्बलम् । पश्चादर्थे, अनुरथम् । क्रमे,
अनुज्येष्ठम् । ख्यातौ, इतिभद्रबाहु । युगपदर्थे, सचक्रं धेहि । सदृशि,
सब्रतम् । सम्पदि, सब्रह्म साधूनाम् । साकल्ये, सत्पणमभ्यवहरति ।
अन्ते, सपिण्डैषणमधीते ।

अकालेऽव्ययीमावे ॥ ३ । २ । १४६ ॥

सहस्य स उत्तरपदे । इति सः । अकाले किम् ? । सहपूर्वार्थम् ॥

योग्यतावीप्सार्थानतिवृत्तिसादृश्ये ॥ ३ । १ । ४० ॥

अव्ययं नाम्ना सह पूर्वपदार्थे नित्यं समस्यते सोऽव्ययीभावः ।
अनुरूपं चेष्टते । प्रत्यर्थम् । वीप्सायां द्वितीयाविधानाद्वाक्यमपि ।
अर्थमर्थं प्रति । यथाशक्ति । सशीलमनयोः ॥

यथाऽथा ॥ ३ । १ । ४१ ॥

नाम नाम्ना पूर्वपदार्थे नित्यं समस्यते सोऽव्ययीभावः । यथारूपं
चेष्टते । यथावृद्धमर्चय । यथामूत्रमधीष्व । अथा इति किम् । यथा
चैत्रस्तथा भैत्रः ॥

प्रतिपरोऽनोरव्ययीभावात् ॥ ७ । ३ । ८७ ॥

अक्षणः समासान्तोऽत् । प्रत्यक्षम् । परोक्षम् । अन्वक्षम् ॥

अनः ॥ ७ । ३ । ८८ ॥

अव्ययीभावादत् ॥

नोऽपदस्य तद्धिते ॥ ७ । ४ । ६१ ॥

अन्त्यस्वरादेर्लुक् । उपनक्षम् ॥

नपुंसकाद्वा ॥ ७ । ३ । ८९ ॥

अनोऽव्ययीभावादत् ॥ उपचर्मम् । उपचर्म ॥

गिरिनदं षोडशस्याग्रहायण्यपञ्चमवर्ग्याद्वा ॥

७ । ३ । ९० ॥

अव्ययीभावादत् । अन्तर्गिरम् । अन्तर्गिरि । उपनदम् ।
उपनदि । उपषोर्णमासम् । उपषोर्णमासि । उपाग्रहायणम् । उपा-
ग्रहायणि । उपसुचम् । उपसुक् ॥

सङ्ख्याया नदीगोदावरीभ्याम् ॥ ७ । ३ । ९१ ॥

सङ्ख्यादेर्नदीप्रोत्पत्त्यन्तादव्ययीभावादत् ॥ पञ्चनदम् । द्वि-
गोदावरम् ॥

शरदादेः ॥ ७ । ३ । ९२ ॥

अव्ययीभावादत् ॥ उपशरदम् । प्रतित्यदम् ॥

जराया जरस् च ॥ ७ । ३ । ९३ ॥

अव्ययीभावादत् ॥ उपजरसम् ॥

स खल्लोपशुनानुगवम् ॥ ७ । ३ । ९४ ॥

एतेऽव्ययीभावा अदन्ता निपात्याः ॥ सरजसं भुङ्क्ते । उप-
शुनमास्ते । अनुगवमनः ॥

॥ इत्यव्ययीभावः ॥

ऊर्याद्यनुकरणच्चिडाचश्च गतिः ॥ ३ । १ । २ ॥

उपसर्गा धातोः सम्बन्धिनस्ते च प्राग्धातोः ॥ एवमुत्तरेषु ।
ऊरीकृत्य । उररीकृत्य । खाट्कृत्य । भुक्कीकृत्य । पटपटाकृत्य ।
प्रकृत्य ॥

कारिका स्थित्यादौ ॥ ३ । १ । ३ ॥

गतिः ॥ स्थितिर्मयादा वृत्तिर्वा । कारिकाकृत्य ॥

भूषादरक्षेपेऽलंसदसत् ॥ ३ । १ । ४ ॥

गतिसंज्ञम् ॥ अलंकृत्य । सत्कृत्य । भूषादिष्विति किम् ? ।
अलंकृत्वा ॥

अग्रहानुपदेशेऽन्तरदः ॥ ३ । १ । ५ ॥

यथासङ्ख्यं गतिः ॥ अन्तर्हृत्य । अदःकृत्य । अग्रहेत्यादि
किम् ? । अन्तर्हृत्वा मूषिकां श्येनो गतः । अदःकृत्वा गत इति

परस्य कथयति ।

कणेमनस्तृप्तौ ॥ ३ । १ । ६ ॥

गम्यायां गतिः । कणेहत्य, मनोहत्य पयः पिबति । वृक्षा-
विति किम् ? । तण्डुलावयवे कणे हत्वा ॥

पुरोऽस्तमव्ययम् ॥ ३ । १ । ७ ॥

गतिः ॥ पुरस्कृत्य । अस्तंगत्य । अव्ययं किम् ? । पुरःकृत्वा ।
नगरीरित्यर्थः ॥

गत्यर्थवदोऽच्छः ॥ ३ । १ । ८ ॥

गतिः ॥ अच्छगत्य । अच्छोत्र ॥

तिरोऽन्तर्धौ ॥ ३ । १ । ९ ॥

गतिः । तिरोभूय ॥

कृगो नवा ॥ ३ । १ । १० ॥

तिरोऽन्तर्धौ गतिः ॥ तिरस्कृत्य । तिरःकृत्य । पक्षे तिरःकृत्वा ॥

मध्येपदेनिवचनेमनस्युरस्यनत्याधाने ॥ ३ । १ । ११ ॥

एते कृगो योगे गतयो वा स्युः ॥ मध्येकृत्य । मध्येकृत्वा । पदे-
कृत्य । पदेकृत्वा । निवचनेकृत्य । निवचनेकृत्वा । मनसिकृत्य । मनसि-
कृत्वा । उरसिकृत्य । उरसिकृत्वा ॥

उपाजेऽन्वाजे ॥ ३ । १ । १२ ॥

एतौ दुर्बलस्य भग्नस्य वा बलाधानार्थौ कृगो योगे गती वा ॥
उपाजेकृत्य । उपाजेकृत्वा । अन्वाजेकृत्य । अन्वाजेकृत्वा ॥

स्वाम्येऽधिः ॥ ३ । १ । १३ ॥

कृग्योगे वा गतिः ॥ चैत्रं ग्रामे अधिकृत्य । अधिकृत्वा वा गतः ।

(११८)

श्रीलघुहमप्रभाव्याकरणः.

स्वाम्ये इति किम् । ग्राममधि कृत्वा, उद्दिश्येत्यर्थः ॥

साक्षादादिश्च्यर्थे ॥ ३ । १ । १४ ॥

कृग्योगे गतिर्वा ॥ साक्षात्कृत्य । साक्षात्कृत्वा । मिथ्याकृत्य ।
मिथ्याकृत्वा ।

नित्यं हस्तेपाणावुदाहे ॥ ३ । १ । १५ ॥

एतौ कृग्योगे गती ॥ हस्तेकृत्य । पाणौकृत्य । उद्धाह इति
किम् ? । हस्ते कृत्वा कार्षापणं गतः ॥

प्राध्वं बन्धे ॥ ३ । १ । १६ ॥

कृग्योगे गतिः ॥ प्राध्वंकृत्य । बन्धे किम् ? । प्राध्वं कृत्वा
अकटं गतः ॥

जीवकोपनिषदोपम्ये ॥ ३ । १ । १७ ॥

कृग्योगे गतिः ॥ जीविकाकृत्य । उपनिषत्कृत्य ॥

गतिकन्यस्तत्पुरुषः ॥ ३ । १ । ४२ ॥

नाम्ना सह नित्यं समासः । ऊरीकृत्य । कुब्राह्मणः । बहुव्रीह्या-
दिलक्षणरहित इति किम् ? । कुपुरुषः ॥

दुर्निन्दाकुच्छे ॥ ३ । १ । ४३ ॥

नाम्ना सह नित्यं समासस्तत्पुरुषः । दुष्पुरुषः । दुष्कृतम् ॥

सुः पूजायाम् ॥ ३ । १ । ४४ ॥

नाम्ना नित्यं समासस्तत्पुरुषः । सुराजा ॥

अतिरतिक्रमे च ॥ ३ । १ । ४५ ॥

पूजायां नाम्ना नित्यं समासस्तत्पुरुषः । अतिस्तुत्य । अतिराजा ॥

आकल्पे ॥ ३ । १ । ४६ ॥

नाम्ना सह नित्यं समासस्तत्पुरुषः । आकटारः ॥

प्रात्यवपारैरनिरादयो गतक्रान्तक्रुष्टग्लानक्रान्ता-
द्यर्थाः प्रथमाद्यन्तैः ॥ ३ । १ । ४७ ॥

प्राचार्यः । समर्थः । अतिस्वद्वः । उद्वेलः । अवकोकिलः । प-
रिवीरुत् । पर्यध्ययनः । उत्सङ्ग्रामः । निष्कौशाम्बिः । अपशाखः ।
बाहुलकात् षष्ठीसप्तम्यन्तेनापि । अन्तर्गार्ग्यः । प्रत्युरसम् । गताद्यर्था
इति किम् ? । वृक्षं परि विद्युत् । अन्य इत्येव । प्राचार्यको देशः ।
बहुवचनमाकृतिगणार्थम् । एवमुत्तरत्र ॥

अव्ययं प्रवृद्धादिभिः ॥ ३ । १ । ४८ ॥

नित्यं समासस्तत्पुरुषः । पुनःप्रवृद्धम् । अन्तर्भूतः ॥

ङस्युक्तं कृता ॥ ३ । १ । ४९ ॥

कृत्यत्ययविधायके सूत्रे नाम्ना नित्यं समासस्तत्पुरुषः । कुम्भ-
कारः । इह च गतिकारकङस्युक्तानां विभक्त्यन्तानामेव कृदन्तैर्विभ-
क्त्युत्पत्तेः प्रागेव समास इष्यते । तेन प्रष्ठीत्यादिसिद्धिः । ङस्युक्त-
मिति किम् ? । अलंकृता ॥

तृत्तय्योक्तं वा ॥ ३ । १ । ५० ॥

देशेस्तृतीयया इत्यारभ्य यत्तत्कृता समासस्तत्पुरुषः । मूलको-
पदेशम्, मूलकेनोपदेशं भुङ्क्ते ॥

नञ् ॥ ३ । १ । ५१ ॥

नाम्ना समासस्तत्पुरुषः । असः । अमूर्त्यपश्या राजदाराः ॥

पूर्वापराधरोत्तरमभिन्नेनांशिना ॥ ३ । १ । ५२ ॥

अंशवाचि समस्यते स तत्पुरुषः ॥ पूर्वकायः । अपरकायः । अ-
धरकायः । उत्तरकायः ॥ अभिन्नेनेति किम् ? । पूर्वं छात्राणामाम-

अयस्व । अंशिनेति किम् ? । पूर्वं नामेः कायस्य ॥

साया द्वादयः ॥ ३ । १ । ५३ ॥

अंशितत्पुरुषः साधवः । सायाहः । मध्यंदिनम् । बहुवचनमा-
कृतिगणार्थम् ॥

सर्मेऽशेऽर्धं नवा ॥ ३ । १ । ५४ ॥

अंशिनाऽभिन्नेन समासस्तत्पुरुषः । अर्धपिप्पली । पिप्पल्यर्धम् ।
सर्मेऽश इति किम् ? । ग्रामार्थः ॥

जरत्यादिभिः ॥ ३ । १ । ५५ ॥

अंशिभिरभिन्नैरर्थो वा समासस्तत्पुरुषः । अर्धजरती । जरत्यर्थः ।
अर्थोक्तम् । उक्तार्थम् ॥

द्वित्रिचतुष्पूरणाग्रादयः ॥ ३ । १ । ५६ ॥

अंशवाचिनोऽभिन्नेनांशिना वा समासस्तत्पुरुषः । द्वितीय-
भिक्षा । भिक्षाद्वितीयम् । एवं तृतीयभिक्षा, तुरीयभिक्षा, चतुर्थभिक्षे-
त्यादि । अग्रहस्तः । हस्ताग्रम् । तलपादः । पादतलम् ॥

कालो द्विगौ च मेयैः ॥ ३ । १ । ५७ ॥

समस्यते स तत्पुरुषः । मासजातः । द्वादशमुप्तः । काल इति
किम् ? । द्रोणो धान्यस्य ॥

स्वयंसामी क्तेन ॥ ३ । १ । ५८ ॥

समासस्तत्पुरुषः । स्वयंधीतम् । सामिकृतम् । क्तेनेति किम् ? ।
स्वयं कृत्वा ॥

द्वितीया खट्वा क्षेपे ॥ ३ । १ । ५९ ॥

क्तान्तेन सह समासस्तत्पुरुषः । खट्वाखट्टो जाल्मः । नित्यस-

मासोऽयम्, वाक्येन क्षेपानवगमात् । क्षेपे किम् ? । खट्वामारूढ उपा-
ध्यायोऽध्यापयति ॥

कालः ॥ ३ । १ । ६० ॥

द्वितीयान्तं क्तान्तेन समासस्तत्पुरुषः । रात्र्यारूढाः । अहरतिमृताः ॥

व्याप्तौ ॥ ३ । १ । ६१ ॥

द्वितीयान्तं कालवाचि व्यापकेन समासस्तत्पुरुषः । मृहूर्त्तमुखम् ।
क्षणपाठः । दिनगुडः । व्याप्ताविति किम् ? । मासं पूरको याति ॥

श्रितादिभिः ॥ ३ । १ । ६२ ॥

द्वितीयान्तं समासस्तत्पुरुषः । धर्मश्रितः । शिवगतः ॥

प्राप्तापन्नौ तयाच्च ॥ ३ । १ । ६३ ॥

प्रथमान्तावेतौ द्वितीयान्तेन समासस्तत्पुरुषस्तद्योगे चानयोस्त ।
प्राप्तजीविका । आपन्नजीविका ॥

ईषद्गुणवचनैः ॥ ३ । १ । ६४ ॥

समासस्तत्पुरुषः । ये गुणे वर्त्तित्वा तद्योगाद्गुणिनि वर्त्तन्ते ते
गुणवचनाः । ईषत्पिङ्गलः । ईषद्रक्तः । गुणवच्चरिति किम् ? । ई-
षद्गार्ग्यः ॥

तृतीया तत्कृतैः ॥ ३ । १ । ६५ ॥

गुणवचनैः समासस्तत्पुरुषः । शङ्कुलाखण्डः । मदपटुः । तृ-
तीयार्थकृतैरिति किम् ? । अक्षणा काणः । गुणवचनैरित्येव । दध्ना
पटुः । पट्यापट्यर्थः ॥

चतुर्थार्थम् ॥ ३ । १ । ६६ ॥

तृतीयान्तं तत्कृतार्थेन समासस्तत्पुरुषः । अर्धचतस्रो मात्राः ।

चतस्रेति किम् ? । अर्थेन चत्वारो द्रोणाः ॥

ऊनार्थपूर्वाद्यैः ॥ ३ । १ । ६७ ॥

तृतीयान्तं समासस्तत्पुरुषः । माषोनम् । माषविकलम् । मास-
पूर्वः । मासावरः । आकृतिगणत्वाद् धान्यार्थ इत्यादीनां सिद्धिः ॥

कारकं कृता ॥ ३ । १ । ६८ ॥

• तृतीयान्तं समासस्तत्पुरुषः । आत्मकृतम् । नखनिर्भिन्नः । बहु-
लाधिकारात् स्तुतिनिन्दार्थतायां प्रायः कृत्यैः सह समासः । काक-
पेया नदी । बाष्पच्छेद्यानि तृणानि ॥

नविंशत्यादिनैकोच्चान्तः ॥ ३ । १ । ६९ ॥

तृतीयान्तस्समासस्तत्पुरुषस्तत्सन्नियोगे एकस्य । एकात्रविं-
शतिः । एकाद्नविंशतिः । एकात्रत्रिंशत् । एकाद्नत्रिंशत् ॥

चतुर्थी प्रकृत्या ॥ ३ । १ । ७० ॥

विकारणादि समासस्तत्पुरुषः । यूपदारु । परिणामित्तत्पुत्रेते
किम् ? । रन्धनाय स्थाली ॥

हितादिभिः ॥ ३ । १ । ७१ ॥

चतुर्थ्यन्तं समासस्तत्पुरुषः । गोद्वितम् । गोसुखम् ॥

तदर्थार्थेन ॥ ३ । १ । ७२ ॥

चतुर्थ्यन्तं समासस्तत्पुरुषः । पित्रर्थं पयः । आतुरार्था यत्रागूः ।
ऊर्ध्वो वाच्यवदिति वाच्यलिङ्गता । चतुर्थ्यन्तार्थार्थेनेति किम् ? ।
पित्रेऽर्थः ॥

पञ्चमी भयाद्यैः ॥ ३ । १ । ७३ ॥

समासस्तत्पुरुषः । वृकभयम् । वृकभीतः । बहुलाधिकारादिह न ।

प्रासादात् पतितः ॥

क्तेनासत्त्वे ॥ ३ । १ । ७४ ॥

वर्त्तमाना या पञ्चमी तदन्तं समासस्तत्पुरुषः । स्तोकान्मुक्तः ।
अल्पान्मुक्तः । असत्त्वे इति किम् ? । स्तोकाद्वृद्धः ॥

परःशतादिः ॥ ३ । १ । ७५ ॥

पञ्चमीतत्पुरुषः साधुः । परःशताः । परःसहस्राः ॥

षष्ठ्ययत्नाच्छेषे ॥ ३ । १ । ७६ ॥

नाम्ना समासस्तत्पुरुषः । राजपुरुषः । जिनभद्रगणेः क्षमाश्रमणस्य
भाष्यमित्यादौ सापेक्षत्वान्न । देवदत्तस्य गुरुकुलमित्यादौ सापेक्षत्वे-
ऽपि गमकत्वात् स्यात् । न चेत्स शेषो 'नाथः' इत्यादेर्यत्नादिति
किम् ? । सर्पिणो नाथितम् । शेष इति किम् ? । रुदतः प्रव्रजितः ॥

कृति ॥ ३ । १ । ७७ ॥

कर्मणि कृतः कर्त्तरि इति च या कृत्रिमिता षष्ठी तदन्तं नाम्ना
समासस्तत्पुरुषः । सर्पिर्ज्ञानम् । गणधरोक्तिः ॥

याजकादिभिः ॥ ३ । १ । ७८ ॥

षष्ठ्यन्तं समासस्तत्पुरुषः । ब्राह्मणयाजकः । गुरुपूजकः ॥

पत्तिरथौ गणकेन ॥ ३ । १ । ७९ ॥

षष्ठ्यन्तौ समासस्तत्पुरुषः । पत्तिगणकः । रथगणकः । पत्ति-
रथाविति किम् ? । धनस्य गणकः ॥

सर्वपश्चादादयः ॥ ३ । १ । ८० ॥

षष्ठीतत्पुरुषाः साधवः । सर्वपश्चात् । सर्वचिरम् ॥

अकेन क्रीडाऽऽजीवे ॥ ३ । १ । ८१ ॥

पृथ्यन्तं गम्ये रसाऽऽज्ञापः । उद्दालकपुष्पभक्षिका । नस्-
लेखकः । क्रीडाऽऽजीवे इति किम् ? । पयसः पायकः ॥

न कर्त्तरि ॥ ३ । १ । ८२ ॥

या षष्ठी तदन्तमकन्तेन समस्यते । तव शायिका । कर्त्तरीति
किम् ? । इक्षुभक्षिका ॥

कर्मजा तृचा च ॥ ३ । १ । ८३ ॥

षष्ठी कर्तृविहिताकान्तेन न समस्यते । भक्तस्य भोजकः । अपां
स्रष्टा । कर्मजेति किम् ? । गुणो गुणिविशेषकः । सम्बन्धेऽत्र षष्ठी ।
कर्त्तरीत्येव । पयःपायिका ॥

तृतीयायाः ॥ ३ । १ । ८४ ॥

कर्त्तरि सत्यां कर्मजा षष्ठी न समस्यते । साध्विदं शब्दानाम-
नुशासनमाचार्येण । तृतीयायामिति किम् ? । साध्विदं शब्दानुशा-
सनमाचार्यस्य ॥

तृसार्थपूरणाव्ययात्तृशशत्रानशा ॥ ३ । १ । ८५ ॥

पृथ्यन्तं न समस्यते । फलानां तृप्तः । तीर्थकृतां षोडशः । राज्ञः
साक्षात् । रामस्य द्विषन् । चैत्रस्य पचन् । मैत्रस्य पचमानः ॥

ज्ञानेच्छार्चार्थाधारक्तेन ॥ ३ । १ । ८६ ॥

पृथ्यन्तं न समस्यते ॥ राज्ञां ज्ञातः, इष्टः, पूजितः । इदमेषां
यातम् । इदमेषां भुक्तम् ॥

अस्वस्थगुणैः ॥ ३ । १ । ८७ ॥

पृथ्यन्तं न समस्यते । पटस्य शुक्लः । गुहस्य मधुरः । अस्वस्थ-
गुणैरिति किम् ? । घटवर्णः । चन्दनगन्धः ॥

सप्तमी शौण्डाद्यैः ॥ ३ । १ । ८८ ॥

समासस्तत्पुरुषः । पानशीण्डः । अक्षधूतः ॥

सिंहाद्यैः स्त्रायाः ॥ ३ । १ । ८९ ॥

सप्तम्यन्तं समासस्तत्पुरुषः । समरसिंहः । भूमिवासवः ॥

काकाद्यैः क्षेपे ॥ ३ । १ । ९० ॥

सप्तम्यन्तं समासस्तत्पुरुषः । तीर्थकाकः । तीर्थश्वा । क्षेपे किम् ? । तीर्थे काकस्तिष्ठति ॥

पात्रेसमितेत्यादयः ॥ ३ । १ । ९१ ॥

क्षेपे निपात्याः । पात्रेसमिताः । गेहेशूरः । इतिशब्दः समासान्तरनिवृत्त्यर्थः ॥

क्तेन ॥ ३ । १ । ९२ ॥

सप्तम्यन्तं समासस्तत्पुरुषः । क्षेपे ॥ भस्मनिहृतम् । अवतप्तेनकुलस्थितम् ॥

तत्राहोरात्रांशम् ॥ ३ । १ । ९३ ॥

सप्तम्यन्तं क्तान्तेन समासस्तत्पुरुषः ॥ तत्रकृतम् । पूर्वाह्नकृतम् । पूर्वरात्रकृतम् । तत्राहोरात्रांशमिति किम् ? । घटे कृतम् । अहोरात्रग्रहणं किम् ? । श्रुक्पक्षे कृतम् । अंशग्रहणं किम् ? । अद्भि श्रुक्तम् ॥

नाम्नि ॥ ३ । १ । ९४ ॥

सप्तम्यन्तं नाम्ना समासस्तत्पुरुषः । अरण्ये तिलकाः ॥

कृद्येनावश्यके ॥ ३ । १ । ९५ ॥

सप्तम्यन्तं समासस्तत्पुरुषः । मासदेयम् । कृदिति किम् ? । मासे पित्र्यम् ॥

विशेष्येणैकार्थं कर्मधारयश्च ॥ ३ । १ । ९६ ॥

समासस्तत्पुरुषः । नीलोत्पलम् । खञ्जकुण्डः । कुण्डखञ्जः ।
एकार्थमिति किम् ? । वृद्धस्योक्षा वृद्धोक्षा ॥

पूर्वकालैकसर्वजरत्पुराणनवकेवलम् ॥ ३ । १ । ९७ ॥

परेण नाम्ना समासस्तत्पुरुषः कर्मधारयश्च ॥ स्नातानुलिप्तः । एक-
शाटी । सर्वान्नम् । जरद्वलिनः । पुराणवैयाकरणः । नवोक्तिः । केव-
लज्ञानम् । एकार्थमित्येव । स्नात्वानुलिप्तः ॥

दिगधिकं संज्ञातद्धितोत्तरपदे ॥ ३ । १ । ९८ ॥

नाम्ना समासस्तत्पुरुषः कर्मधारयश्च । दक्षिणकोशलः । पूर्वेषु-
कामशमी । दाक्षिणशलः । अधिकषाष्टिकः । उत्तरगवधनः । अधि-
कगवप्रियः ॥

सङ्ख्यम् समाहारे च द्विगुश्चानाम्न्ययम् ॥ ३ । १ । ९९ ॥

परेण नाम्ना समासस्तत्पुरुषः कर्मधारयश्च संज्ञातद्धितयोर्विषये
उत्तरपदे च परे । पञ्चाम्नाः । सप्तर्षयः । द्वैमातुरः । अर्ध्यर्धकंसः ।
पञ्चगवधनः । पञ्चनावप्रियः । पञ्चराजी । समाहारे चेति किम् ? ।
अष्टौ प्रवचनमातरः । अनाम्नीति किम् ? । पाञ्चर्षम् ॥

निन्द्यं तुत्तरेणैषा पाद्यैः ॥ ३ । १ । १०० ॥

समासस्तत्पुरुषः कर्मधारयश्च । वैयाकरणखशूचिः । मीमांसक-
दुर्दुरुद्धः । निन्द्यमिति किम् ? । वैयाकरणश्चौरः । अपापात्रैरिति किम् ? ।
पापवैयाकरणः । हतविधिः ॥

उपमानं सामान्यैः ॥ ३ । १ । १०१ ॥

एकार्थं समासस्तत्पुरुषः कर्मधारयश्च स्यात् । शस्त्रीश्यामा । मृग-
चपला । उपमानमिति किम् ? । देवदत्ता श्यामा ॥

उपमेयं व्याघ्राद्यैः साम्यानुक्तौ ॥ ३ । १ । १०२ ॥

एकार्थमुपमानवाचिभिः समासस्तत्पुरुषः कर्मधारयश्च स्यात् ॥
पुरुषव्याघ्रः । श्वसिंही । साम्यानुक्ताविति किम् ? । पुरुषव्याघ्रः
शूर इति माभूत् ॥

पूर्वापरप्रथमचरमजघन्यसमानमध्यमध्यमवीरम्
॥ ३ । १ । १०३ ॥

एकार्थं नाम्ना समासस्तत्पुरुषः कर्मधारयश्च । पूर्वपुरुषः । अपर-
पुरुष इत्यादि ॥

वोत्तरपदेऽर्द्धे ॥ ७ । २ । १२५ ॥

अपरस्य केवलस्य दिक्पूर्वपदस्य च पश्चः ॥ पश्चार्द्धम् । अपरार्द्धम् ।
दक्षिणपश्चार्द्धः ॥

श्रेण्यादि कृताद्यैश्चव्यर्थे ॥ ३ । १ । १०४ ॥

एकार्थं गम्ये समासस्तत्पुरुषः कर्मधारयश्च ॥ श्रेणिकृताः । ऊक-
कृताः । चव्यर्थे इति किम् ? । श्रेणयः कृताः ॥

क्तं नञादिभिन्नैः ॥ ३ । १ । १०५ ॥

एकार्थं समासस्तत्पुरुषः कर्मधारयश्च । कृताकृतम् । अशिता-
नशितम् । पीतावपीतम् । क्तमिति किम् ? । कर्त्तव्यमकर्त्तव्यं
च । नञादिभिन्नैरिति किम् ? । कृतं प्रकृतम् ॥

सेट् नानिटा ॥ ३ । १ । १०६ ॥

क्तान्तं नञादिभिन्नेन न समस्यते । पूर्वापवादः । क्लिशितमक्लि-
ष्टम् । शितमशातम् । सेडिति किम् ? । कृताकृतम् । अनिटेति किम् ? ।
अशितानशितम् ॥

सन्महत्परमोत्तमोत्कृष्टं पूजायाम् ॥ ३ । १ । १०७ ॥

पूज्यवचनैः समासस्तत्पुरुषः कर्मधारयश्च । सत्पुरुषः । महापुरुषः ।

परमपुरुषः । उत्तमपुरुषः । उत्कृष्टपुरुषः । जायामिति किम् ? ।
सन् घटः अस्तीत्यर्थः ॥

वृन्दारकनागकुञ्जैः ॥ ३ । १ । १०८ ॥

पूजायां पूज्यवाच्येकार्थं समासस्तत्पुरुषः कर्मधारयश्च । गोवृन्दा-
रकः । गोनागः । गोकुञ्जरः । पूजायामिति किम् ? । सुसीमो नागः ॥

कतरकतमौ जातिप्रश्ने ॥ ३ । १ । १०९ ॥

जात्यर्थेन समासस्तत्पुरुषः कर्मधारयश्च । कतरकठः । कतप्रगार्यः ॥

किं क्षेपे ॥ ३ । १ । ११० ॥

किराजा । किंगौः ॥

पोटायुवतिस्तोककतिपयगृष्टिधे-वशावेहद्वष्क-
यणीप्रवक्तृश्रोत्रि-ध्याकधूर्त्तप्रशंसारूढैर्जातिः ॥ ३ ।

१ । १११ ॥

समासस्तत्पुरुषः कर्मधारयश्च । इभ्यपोढ । नामयुवतिः । अ-
ग्रिस्तोकम् । दधिकतिपयम् । गोमृष्टिः । गोधेनुः । गोवशा । गोवेहत् ।
गोवष्कयणी । कठप्रवक्ता । कठश्रोत्रियः । कठाध्यापकः । मृमधूर्त्तः ।
गोमतल्लिका । गोप्रकाण्डम् ॥

चतुष्पाद् गर्भिण्या ॥ ३ । १ । ११२ ॥

जातिः समासस्तत्पुरुषः कर्मधारयश्च । गोगर्भिणी । जातिरित्येव ।
कालाक्षी गर्भिणी ॥

युवा लखतिपल्लवखरद्वलिनैः ॥ ३ । १ । ११३ ॥

समासस्तत्पुरुषः कर्मधारयश्च । युवसलितः । युवपलितः ।
युवज्वरम् । युववलिनः ।

कृत्यतुल्याख्यमजात्या ॥ ३ । १ । ११४ ॥

समासस्तत्पुरुषः कर्मधारयश्च । भोज्योष्णम् । स्तुत्यपटुः । तु-
ल्यसन् । सदृशमहान् । अजात्येति किम् ? । भोज्य ओदनः ॥

कुमारः श्रमणादिना ॥ ३ । १ । ११५ ॥

समासस्तत्पुरुषः कर्मधारयश्च । कुमारश्रमणा । कुमारप्रव्रजिता ॥

मयूरव्यंसकेत्यादयः ॥ ३ । १ । ११६ ॥

एते तत्पुरुषसमासा निपात्यन्ते । मयूरव्यंसकः । कम्बोजमुण्डः ।
एहीडादयोऽन्यपदार्थे । एहीडं कर्म । आख्यातमाख्यातेन सातत्ये ।
अश्रीतपिबता । हन्तं स्वकर्मणा बहुलमाभीक्ष्ये कर्त्तरि समासाभि-
धेये । कुरुकटो वक्ता । गतप्रत्यागतादयः । गतप्रत्यागतम् । क्रयक-
यिका । शाकपार्थिवादयः । शाकपार्थिवः । दध्योदनः । गुडधानाः ।
त्रिभागः । सर्वश्वतः ॥

राजदन्तादिषु ॥ ३ । १ । १४९ ॥

अप्राप्तप्राप्तिपातं प्राक् स्यात् । राजदन्तः । लिप्तावासितम् ।
जम्पती । दम्पती । जायापती । गणपात्रजायाशब्दस्य जम्भावो
दम्भावश्च वा निपात्यते ॥

कडारादयः कर्मधारये ॥ ३ । १ । १५८ ॥

प्राग्वा स्युः ॥ कडारजैमिनिः । जैमिनिकडारः । काणद्रोणः ।
द्रोणकाणः ॥

जातमहद्वृद्धादुक्षः कर्मधारयात् ॥ ७ । ३ । ९५ ॥

अत् समासान्तः । जातोक्षः । महोक्षः । वृद्धोक्षः । कर्मधारया-
दिति किम् ? । जातस्योक्षा जातोक्षा ॥

स्त्रियाः पुंसो द्वन्द्वाच्च ॥ ७ । ३ । ९६ ॥

कर्मधारयादत् समासान्तः ॥ स्त्रीपुंसौ । स्त्रीपुंसः स्त्रिलिङ्गी । द्व-
न्द्वाच्चेति किम् ? । स्त्रियाः पुमान् स्त्रीपुमान् ॥

द्विगोरल्लोऽट् ॥ ७ । ३ । ९९ ॥

ःप्राप्तार्थात् । पञ्चतक्षी । पञ्चतक्षम् । द्वयः । द्विगोरिति किम् ? ।

समहः ॥

द्वित्रेरायुषः ॥ ७ । ३ । १०० ॥

समाहारार्थात् द्विगोर्ट् । द्वायुषम् । त्रयायुषम् ॥

वाञ्जलेरलुकः ॥ ७ । ३ । १०१ ॥

द्वित्रिभ्यां द्विगोर्ट् ॥ द्व्यञ्जलम् । द्व्यञ्जलि । त्र्यञ्जलमयम् ।
त्र्यञ्जलिमयम् । अलुक इति किम् ? । द्व्यञ्जलिर्घटः ॥

स्वार्या वा ॥ ७ । ३ । १०२ ॥

द्विगोरलुकोऽट् । द्विस्वारम् । द्विस्वारि । पञ्चस्वारधनः । पञ्च-
स्वारीधनः ॥

वार्धाच्च ॥ ७ । ३ । १०३ ॥

स्वार्याः समासादलुकोऽट् ! अर्धस्वारम् । अर्धस्वारी ॥

नावः ॥ ७ । ३ । १०४ ॥

अर्धात् परात् समासाद् द्विगोश्चालुकोऽट् । अर्धनावम् । अर्ध-
नावी । पञ्चनावम् । अलुक इत्येव । द्विनौः ॥

गोस्तत्पुरुषात् ॥ ७ । ३ । १०५ ॥

अलुकोऽट् ॥ राजगवी । तत्पुरुषादिता किम् ? । चित्रगुः । अ-
लुक इत्येव । पञ्चगुः षट् ॥

राजन्सखेः ॥ ७ । ३ । १०६ ॥

तत्पुरुषादट् । देवराजः । राजसखः । नान्तनिर्देशादिह न ।
मद्राज्ञी ॥

राष्ट्राख्याद् ब्रह्मणः ॥ ७ । ३ । १०७ ॥

तत्पुरुषादट् । सुराष्ट्रब्रह्मः । राष्ट्राख्यादिति किम् ? । देवब्रह्मा
नारदः ॥

कुमहद्भ्यां वा ॥ ७ । ३ । १०८ ॥

ब्रह्मणस्तत्पुरुषादट् । कुब्रह्मः । कुब्रह्मा । महाब्रह्मः । महाब्रह्मा ॥

ग्रामकौटात् तक्षणः ॥ ७ । ३ । १०९ ॥

तत्पुरुषादट् । ग्रामतक्षः । कौटक्षः ॥

गोष्ठातेः शुनः ॥ ७ । ३ । ११० ॥

तत्पुरुषादट् । गोष्ठश्वः । अतिश्वो वराहः ॥

प्राणिन उपमानात् ॥ ७ । ३ । १११ ॥

शुनस्तत्पुरुषादट् । व्याघ्रश्वः । प्राणिन इति किम् ? । फलकश्वा ॥

अप्राणिनि ॥ ७ । ३ । ११२ ॥

य उपमानभूतः श्वा तदन्तात् तत्पुरुषादट् । आकर्षश्वः । अप्रा-
णिनीति किम् ? । वानरश्वा ॥

पूर्वोत्तर-गाञ्च सक्थनः ॥ ७ । ३ । ११३ ॥

उपमानार्थात् तत्पुरुषादट् । पूर्वसक्थम् । उत्तरसक्थम् । मृगस-
क्थम् । फलकसक्थम् ॥

उरसोऽग्रे ॥ ७ । ३ । ११४ ॥

तत्पुरुषादट् । अश्वोरसम् । सेनाया मुखमित्यर्थः । अश्वोरसम्
प्रधानमित्यर्थः ॥

सरोऽनोऽश्मायसो जातिनाम्नोः ॥ ७ । ३ । ११५ ॥

तत्पुरुषादट् यथासम्भवम् । जालसरसम् । उपानसम् । स्थूला-
श्रमः । कालायसम् । जातिनाम्नोरिति किम् ? । परमसरः ॥

अहः ॥ ७ । २ । ११६ ॥

तत्पुरुषादट् । रात्राद्वाहाः पुंसि । परमाहः ॥

सङ्ख्यातादहश्च वा ॥ ७ । ३ । ११७ ॥

अहस्तत्पुरुषादट् । सङ्ख्याताहः ॥

सर्वांशसङ्ख्याव्ययात् ॥ ७ । ३ । ११८ ॥

अहस्तत्पुरुषादट् अहश्चाहः ॥

अतोऽहस्य ॥ २ । ३ । ७३ ॥

रादिमतः पूर्वपदान्नो ण् । सर्वाहः । पूर्वाहः । द्यहः । अत्यह्नी कथा ॥

सङ्ख्यातैकपुण्यवर्षादीर्घाच्च रात्रेरत् ॥ ७ । ३ । ११९ ॥

सर्वादिस्तत्पुरुषात् । सङ्ख्यातरात्रः । एकरात्रः । पुण्यरात्रः ।
वर्षारात्रः । दीर्घरात्रः । सर्वरात्रः । पूर्वरात्रः । द्विरात्रः । त्रिरात्रः ।
अतिरात्रः ॥

पुरुषायुषद्विस्तावत्रिस्तावम् ॥ ७ । ३ । १२० ॥

एते तत्पुरुषा अदन्ता निपात्याः । पुरुषायुषम् । द्विस्तावा, त्रि-
स्तावा वेदिः ॥

श्वसो वसीयसः ॥ ७ । ३ । १२१ ॥

तत्पुरुषादट् । श्वोवसीयसम् ॥

निसश्च श्रेयसः ॥ ७ । ३ । १२२ ॥

श्वसस्तत्पुरुषादत् । निःश्रेयसम् । श्वःश्रेयसम् ॥

नञ्जव्ययात् सङ्ख्याया डः ॥ ७ । ३ । १२३ ॥

तत्पुरुषात् । अदशाः । निस्त्रिंशः खड्गः ॥

सङ्ख्याव्ययादङ्गुलेः ॥ ७ । ३ । १२४ ॥

तत्पुरुषाद्दः । द्वाङ्गुलम् । निरङ्गुलम् ॥

नञ्जतत्पुरुषात् ॥ ७ । ३ । ७१ ॥

समासान्तो न । अनृक् । अराजा । तत्पुरुषादिति किम् ? ।
अधुरं शकटम् ॥

पुंवत्कर्मधारये ॥ ३ । २ । ५७ ॥

परतः स्त्री अनृङ् स्त्र्येकार्थे उत्तरपदे । प्रतिषेधनिवृत्त्यर्थ आर-
म्भः । कल्याणप्रिया । मद्रकभार्या । माथुरवृन्दारिका । चन्द्रमुखवृ-
न्दारिका । वातण्ड्यवृन्दारिका । परतः स्त्रीत्येव । खट्वावृन्दारिका ।
अनृङित्येव । ब्रह्मबन्धूवृन्दारिका ॥

चवौ कचित् ॥ ३ । २ । ६० ॥

परतः स्त्र्यनृङ् पुंवत् । महद्भूता कन्या । क्वचिदिति किम् ? ।
गोमती भूता ॥

सर्वादयोऽस्यादौ ॥ ३ । २ । ६१ ॥

परतः स्त्रियः पुंवत् । सर्वस्त्रियः । भवत्पुत्रः । अस्यादाविति
किम् ? । सर्वस्यै । बहुवचनाद् भूतपूर्वसर्वादिरपि । दक्षिणोत्तर-
पूर्वाणाम् ॥

मृगक्षीरादिषु वा ॥ ३ । २ । ६२ ॥

परतः स्त्री उत्तरपदे पुंवत् । मृगक्षीरम् । काकशावः । काकीशावः ॥

महतः करघासावेति ङे डाः ॥ ३ । २ । ६८ ॥

वोत्तरपदे । महाकरः । महत्करः । महाघासः । महद्घासः । महाविशिष्टः । महाविशिष्टः ॥

स्त्रियाः ॥ ३ । २ । ६९ ॥

महतः करादावुत्तरपदे नित्यं डाः । महाकरः । महाघासः । महाविशिष्टः ॥

जातीयैकार्थेऽच्चेः ॥ ३ । २ । ७० ॥

महत उत्तरपदे डाः । महाजातीयः । महावीरः । जातीयैकार्थे इति किम् ? । महत्तरः । अच्चेरिति किम् ? । महद्भूता कन्या ॥

न पुंवन्निषेधे ॥ ३ । २ । ७१ ॥

महत उत्तरपदे डाः । महतीप्रियः ॥ इक्षूणां छाया इक्षुच्छायमित्यादिषु लिङ्गविशेषव्यवस्था तु लिङ्गानुशासनादवसेया ॥

॥ इति तत्पुरुषः ॥

॥ अथ द्वन्द्वः ॥

चार्थे द्वन्द्वः सहोक्तौ ॥ ३ । १ । ११७ ॥

नाम नाम्ना । समुच्चयान्वाचयेतररेतरयोगसमाहाराश्चत्वारश्चार्थाः । तत्रैकमर्थं प्रति ह्यादीनां क्रियाकारकद्रव्यगुणानां तुल्यबलानामविरोधिनामनियतक्रमयौगपद्यानामात्मरूपभेदेन चीयमानता समुच्चयः । चैत्रः पचति पठति च । गुणप्रधानभावमात्रविशिष्टः समुच्चय एवान्वाचयः । बटो भिक्षामटं गां चानय । द्रव्याणामेव परस्परसव्यपेक्षाणामुद्भूतावयवभेदः समूह इतररेतरयोगः । चैत्रश्च मैत्रश्च घटं कुर्वति । स एव तिरोहितावयवभेदः संहतिप्रधानः समाहारः । धवश्च खदिरश्च पलाशश्च तिष्ठति । तत्राद्ययोर्न समासः सहोक्त्यभा-

वात् । प्लक्षन्यग्रोधौ ! वाक्त्वचम् । नाम नाम्नेत्युक्तावपि लघ्वक्ष-
रादिसूत्रे एकग्रहणाद् बहूनामपि । धवस्वदिरपलाशाः । चार्थ
इति किम् ? । वीप्सासहोक्तौ मा भूत् । ग्रामो ग्रामो रमणीयः । स-
होक्ताविति किम् ? । प्लक्षश्च न्यग्रोधश्च वीक्ष्येताम् ॥

धर्मार्थादिषु द्वन्द्वे ॥ ३ । १ । १५९ ॥

अप्राप्तप्राक्तवं वा प्राक् । धर्मार्थौ । अर्थधर्मौ । शब्दार्थौ ।
अर्थशब्दौ ॥

लघ्वक्षरासखीदुत्स्वराद्यदल्पस्वराच्यमेकम् ॥

३ । १ । १६० ॥

द्वन्द्वे प्राक् । शरशीर्यम् । अग्नीषोमौ । वायुतोयम् । असखीति
किम् ? । सुतसखायौ । अस्त्रशस्त्रम् । प्लक्षन्यग्रोधौ । श्रद्धामेधे ।
लघ्वादीति किम् ? । कुक्कुट्यष्टुरौ । मरुकुकुटौ । एकमिति किम् ? ।
शङ्खदुन्दुभिबीणा । द्वन्द्व इत्येव । विस्पष्टपटुः ॥

मासवर्णभ्रात्रनुपूर्वम् ॥ ३ । १ । १६१ ॥

द्वन्द्वे प्राक् । फाल्गुनचैत्रौ । ब्राह्मणक्षत्रियौ । ब्राह्मणक्षत्रियवैश्याः ।
बलदेवः । द्वन्द्वौ ॥

भर्तुतुल्यस्वरम् ॥ ३ । १ । १६२ ॥

द्वन्द्वेऽनुपूर्वं प्राक् । अभिनीभरणीकृत्तिकाः । हेमन्तशिशिर-
वसन्ताः । तुल्यस्वरमिति किम् ? । आर्द्रामृगशिरसी । ग्रीष्मवसन्तौ ॥

त्यदादिः ॥ ३ । १ । १२० ॥

एवैकः शिष्यते त्यदादिनान्येन च सहोक्तौ । स च चैत्रश्च तौ ।
त्यदादीनां मिथः सहोक्तौ स्पर्धे परमिति परमेव शिष्यते । स च
यश्च यौ । अहं च स च त्वं च वयम् । बहुलाधिकारात् क्वचित्पूर्व-
मपि । स च यश्च तौ । स्त्रीपुंनपुंसकानां सह वचने स्यात्परं लिङ्गमिति

यथापरमेव लिङ्गं भवति । सा च चैत्रश्च तौ । परलिङ्गो
द्वद्वोऽशीति समासार्थस्य लिङ्गादेरेत्याह तद्विशेषणस्य त्यदादेरपि त-
लिङ्गतैव न्याय्येति ते कुक्कुटमयूरी ॥

पुण्यार्थाङ्गे पुनर्वसुः ॥ ३ । १ । १२९ ॥

सहोक्तौ द्वार्थः सन्नेकार्थः स्यात् । उदितौ पुण्यपुनर्वसु ।
भ इति किम् ? । पुण्यपुनर्वसवो बालाः ॥

विरोधिनामद्रव्याणां नवा द्वन्द्वः स्वैः ॥३॥१॥१३०॥

एकार्थः स्यात् । सुखदुःखम् । सुखदुःखे । लाभालाभम् । लाभा-
लाभौ । विरोधिनामिति किम् ? । कामक्रोधौ । अद्रव्याणामिति
किम् ? । शीतोष्णे जले । स्वैरिति किम् ? । बुद्धिसुखदुःखानि ।
सर्वमिदं । वेकल्याऽक्रमणं नियमार्थम् । विरोधिनामेवाद्व्यव्याणामेव स्वै-
रेवेति च । तथा च प्रत्युदाहरणे इतरेतरयोग एव ॥

अश्ववडवपूर्वापराधरोत्तराः ॥ ३ । १ । १३१ ॥

त्रयो द्वन्द्वा एकार्था वा स्युः स्वैश्चेत् । अश्ववडवम् । अश्ववडवौ ।
पूर्वापरम् । पूर्वापरे । अधरोत्तरम् । अधरोत्तरे ॥

पशुव्यञ्जनानाम् ॥ ३ । १ । १३२ ॥

स्वैर्द्वन्द्व एकार्थो वा । गोमहिषम् । गोमहिषौ । दधिघृतम् । दधिघृते ॥
तरुतृणधान्यमृगपक्षिणां बहुत्वे ॥ ३ । १ । १३३ ॥

प्रत्येकं स्वैर्द्वन्द्व एकार्थो वा । प्लक्षन्यग्रोधम् । प्लक्षन्यग्रोधाः । कुश-
काशम् । कुशकाशाः । तिलमाषम् । तिलमाषाः । ऋश्यैणम् । ऋश्यै-
णाः । हंसचक्रवाकम् । हंसचक्रवाकाः ॥

सेनाङ्गक्षुद्रजन्तूनाम् ॥ ३ । १ । १३४ ॥

बह्वर्थानां स्वैर्द्वन्द्व एकार्थो नित्यम् । अश्वरथम् । यूकालिप्तम् ॥

फलस्य जातौ ॥ ३ । १ । १३५ ॥

बह्वर्थस्य स्वैर्द्वन्द्व एकार्थो नित्यम् । बदरामलकम् । जातौ किम् ? । एतानि बदरामलकानि सन्ति ॥

उपग्राह्येष्टादेः ॥ ३ । १ । १३६ ॥

द्रव्यवाचिनो जात्यर्थस्य स्वैर्द्वन्द्व एकार्थः । आराशस्त्रि । जाता-वित्येव । सहाविन्ध्यौ । प्राण्यादिवर्जनं किम् ? । ब्राह्मणक्षत्रियविट्-शूद्राः २ । गोमहिषौ २ । प्लक्षन्यग्रोधौ । २ ॥ अश्वरथौ २ । बदरामलके २ ॥

प्राणिन्याङ्गणाम् ॥ ३ । १ । १३७ ॥

स्वैर्द्वन्द्व एकार्थः । कर्णनासिकम् । नादक्षिकशण्डवेकम् । स्वैरित्येव । पाणिगृध्रौ ॥

चरणस्य स्थेणोऽद्यतन्यामनुवादे ॥ ३ । १ । १३८ ॥

कर्तृत्वेन सम्बन्धिनः स्वैर्द्वन्द्व एकार्थः । प्रत्यष्ठात् कठकालापम् । उदगात्कठकौथुमम् । अनुवाद इति किम् ? । उदगुः कठकालापाः । अप्रसिद्धं कथयति ॥

अह्नीवेऽध्वर्युक्रतोः ॥ ३ । १ । १३९ ॥

स्वैर्द्वन्द्व एकार्थः । अर्काश्वमेधम् । अह्नीव इति किम् ? । गवा-मयनादित्यानामयने । अध्वर्युग्रहणं किम् ? । इषुवज्रौ । क्रतोः किम् ? । दर्शपूर्णमासौ ॥

निकटपाठस्य ॥ ३ । १ । १४० ॥

स्वैर्द्वन्द्व एकार्थः । पदकक्रमकम् ॥

नित्यवैरस्य ॥ ३ । १ । १४१ ॥

स्वैर्द्वन्द्व एकार्थः । अहिनकुलम् । नित्यवैरस्येति किम् ? । देवासु-

राः । देवसुरम् ॥

नदीदेशां विालेननाम् ॥ ३ । १ । १४२ ॥

स्वैर्द्वन्द्व एकार्थः । गङ्गाशोणम् । कुरुकुरुक्षेत्रम् । मथुरापाटलि-
पुत्रम् । विलिङ्गानां किम् ? । गङ्गायमुने ॥

पात्र्यशूद्रस्य ॥ ३ । १ । १४३ ॥

स्वैर्द्वन्द्व एकार्थः । तक्षायस्कारम् । पात्र्येति किम् ? । जनङ्गमबुक्ताः ॥

गवाश्वादिः ॥ ३ । १ । १४४ ॥

द्वन्द्व एकार्थः । गवाश्चम् । गवाविकम् ॥

न दधिपयआदिः ॥ ३ । १ । १४५ ॥

द्वन्द्व एकार्थः । दधिपयसी । सर्पिर्मधुनी ॥

सङ्ख्याने ॥ ३ । १ । १४६ ॥

वर्त्तिपदार्थानां द्वन्द्व एकार्थो न । दश गोमहिषाः । बहवः
पाणिपादाः ॥

वान्तिके ॥ ३ । १ । १४७ ॥

वर्त्तिपदार्थानां सङ्ख्यानस्य गम्ये द्वन्द्व एकार्थः । उपदशं गो-
महिषम् । उपदशा गोगहिषाः ॥

ऋक्सामग्यजुषधेन्वनडुहवाङ्मनसाहोरात्र-
रात्रिदिवनक्तंदिवाहर्दिवावर्षीवपदष्टीवाक्षिभ्रुवदारग-
वम् ॥ ७ । ३ । १७ ॥

एते द्वन्द्व अदन्ता निपात्याः । ऋक्सामे । ऋग्यजुषम् । धेन्वन-
डुहम् । वाङ्मनसे । अहोरात्रः । रात्रिदिवम् । नक्तंदिवम् । अहर्दि-
वम् । ऊर्वर्षीवम् । पदष्टीवम् । अक्षिभ्रुवम् । दारगवम् ॥

चवर्गद्वयः समाहारे ॥ ७ । ३ । ९८ ॥

द्वयवर्गद्वयः न्तः । वाक्चवम् । सम्पद्विपदम् । वाक्चवम् ।
छत्रोपानहम् । समाहार इति किम् । प्राट्शरद्भ्याम् ॥

॥ इति द्वन्द्वः ॥

॥ अथैकशेषः ॥

भ्रातृपुत्राः स्वसृदुहितृभिः ॥ ३ । १ । १२१ ॥

सहोक्तौ शिष्यन्ते । बहुवचनं पर्यायार्थम् । भ्राता च स्वसा च
भ्रातरौ । पुत्रश्च दुहिता च पुत्रौ ॥

पिता मात्रा वा ॥ ३ । १ । १२२ ॥

सहोक्तावेकः शिष्यते । माता च पिता च पितरौ । मातापितरौ ॥

इवशुरः श्वश्रूभ्यां वा ॥ ३ । १ । १२३ ॥

सहोक्तावेकः शिष्यते ॥ श्वशुरौ । श्वश्रूश्वशुरौ ॥

वृद्धो यूना तन्मात्रभेदे ॥ ३ । १ । १२४ ॥

सहोक्तौ शिष्यते । गार्ग्यश्च गार्ग्यायणश्च गार्ग्यौ । वृद्ध इति
किम् ? । गर्गगार्ग्यायणौ । यूनेति किम् ? । गार्ग्यगर्गौ । तन्मात्रभेद
इति किम् ? । गार्ग्यवात्स्यायनौ ॥

स्त्री पुंवच्च ॥ ३ । १ । १२५ ॥

वृद्धो यूना सहोक्तौ शिष्यते तन्मात्रभेदे । गार्गी च गार्ग्यायणश्च
गार्ग्यौ । गार्गी च गार्ग्यायणौ गर्गाः । तान् गर्गान् ॥

पुरुषः स्त्रिया ॥ ३ । १ । १२६ ॥

सहोक्तावेकः शिष्यते तन्मात्रभेदे । पुरुषशब्दः प्राणिनि पुंसि

रुढः । ब्राह्मणी च ब्राह्मणश्च ब्राह्मणी । पुरुषः किम् ? । तीरं नद-
नदीपतेः । तन्मात्रभेद इत्येव । स्त्रीपुंसौ ॥

ग्राम्याशिर् द्विशफसङ्घे स्त्री प्रायः ॥ ३ । १ । १२७ ॥

स्त्रीपुरुषसहोक्तौ शिष्यते तन्मात्रभेदे । गावश्च स्त्रियो गावश्च नरा
इमा गावः । ग्राम्येति किम् ? । रुरवश्चेमे रुरवश्चेमा इमे रुरवः । अशि-
श्विति किम् ? । बर्कर्यथ बर्कराश्च बर्कराः । द्विशफेति किम् ? । ग-
र्दभाश्च गर्दभ्यश्च गर्दभाः । सङ्घे किम् ? । गौश्चायं गौश्चयमिमौ गावौ ।
प्रायः किम् ? । छाग्यश्च छागाश्च छागाः ॥

कृबिमन्यनैकं च वा ॥ ३ । १ । १२८ ।

सहोक्तावेः शिष्यते तन्मात्रभेदे शिष्यमाणम् । शुकश्च शुकं च
शुकं शुके वा । शुकश्च शुकश्च शुक्ला च शुकं शुकानि वा । अन्येनेति
किम् ? । शुकं च शुकं च शुके । तन्मात्रभेद इत्येव । हिमहिमान्यौ ॥

॥ इत्येकशेषः ॥

॥ अथ समासान्तः ॥

समासान्तः ॥ ७ । ३ । ६९ ॥

विभक्त्यान्तः प्रत्ययः । अधिकारोऽयम् ॥

न किमः क्षेपे ॥ ७ । ३ । ७० ॥

परं यद्वादि तदन्तात् समासात् समासान्तः । किन्धूः । किंस-
खा । क्षेप इति किम् ? । केषां राजा किंराजः ॥

पूजास्वतेः प्राक्टात् ॥ ७ । ३ । ७२ ॥

परं यद्वादि तदन्तात् समासान्तो न । सुधूः । अविधूः । पू-

जेति किम् ? । अतिराजोऽरिः । प्राक्टादिति किम्. ? । स्वङ्गुलं
काष्ठम् ॥

ऋक्पूःपथ्यपोऽत् ॥ ७ । ३ । ७६ ॥

समासादत्समासान्तः । अर्धर्चः । त्रिपुरम् । जलपथः । बह्वपम् ॥

धुरोऽनक्षस्य ॥ ७ । ३ । ७७ ॥

समासादत्समासान्तः । राजधुरा । अनक्षस्येति किम् ? । अक्षधूः ॥

सङ्ख्यापाण्डूदककृष्णाद् भूमेः ॥ ७ । ३ । ७८ ॥

समासादत्समासान्तः । द्विभूमम् । पाण्डुभूमम् । उदग्भूमम् । कृ-
ष्णभूमम् ॥

उपसर्गादध्वनः ॥ ७ । ३ । ७९ ॥

अत्समासान्तः ॥ प्राध्वो रथः ॥

समवान्धात्तमसः ॥ ७ । ३ । ८० ॥

समासान्तोऽत् । सन्तमसम् । अवतमसम् । अन्धतमसम् ॥

तप्तान्ववाद्रहसः ॥ ७ । ३ । ८१ ॥

अत्समासान्तः ॥ तप्तरहसम् । अनुरहसम् । अवरहसम् ॥

प्रत्यन्ववात्सामलोन्नः ॥ ७ । ३ । ८२ ॥

अत्समासान्तः ॥ प्रतिसामम् । अनुसामम् । अवसामम् । प्रति-
लोमः । अनुलोमः । अवलोमः ॥

ब्रह्महस्तिराजपल्याद्वर्चसः ॥ ७ । ३ । ८३ ॥

समासान्तोऽत् । ब्रह्मवर्चसम् । हस्तिवर्चसम् । राजवर्चसम् ।
पल्यवर्चसम् ॥

प्रतेरुरसः सप्तम्याः ॥ ७ । ३ । ८४ ॥

(१४२)

श्रोलघुहेमभाष्याकरणम्.

समासान्तोऽत् । प्रत्युरसम् । सप्तम्या इति किम् ? । प्रत्युरः ॥

अक्षणोऽप्राण्यङ्गे ॥ ७ । ३ । ८५ ॥

समासान्तोऽत् । लवणाक्षम् । अप्राण्यङ्गे इति किम् ? । अजाक्षी ॥

सङ्कटाभ्याम् ॥ ७ । ३ । ८६ ॥

अक्षणः समासान्तोऽत् । समक्षम् । कटाक्षः ॥

॥ इति समासान्ताः ॥

न नाम्येकस्वरात् खित्युत्तरपदेऽमः ॥ ३ । २ । ९ ॥

लुप् । स्त्रियमन्यः । नावंमन्यः । नामीति किम् ? । क्षममन्यः ।
एकस्वरादिति किम् ? । वधुमन्यः । खितीति किम् ? । स्त्रीमानी ॥

असत्त्वे ङसेः ॥ ३ । २ । १० ॥

उत्तरपदे न लुप् । स्तोकान्मुक्तः । असत्त्वे इति किम् ? । स्तो-
कभयम् । उत्तरपद इत्येव । निःस्तोकः ॥

ब्राह्मणाच्छंसी ॥ ३ । २ । ११ ॥

अत्र ङसेर्लुवभावो निपात्यते । ब्राह्मणाच्छंसिनी । निपातना-
द्विग्विशेषादन्यत्र लुवेव । ब्राह्मणशंसिनी स्त्री ॥

ओजोऽञ्जःसहोम्भस्तमस्तपसष्टः ॥ ३ । २ । १२ ॥

उत्तरपदे परे न लुप् । ओजसाकृतम् । अञ्जसाकृतम् । अम्भसा-
कृतम् । तमसाकृतम् । तपसाकृतम् । ट इति किम् ? । ओजोभावः ॥

पुञ्जनुषोऽनुजान्धे ॥ ३ । २ । १३ ॥

टो न लुप् । पुंसानुजः । अनुजान्धः । ट इत्येव । पुमनुजा ॥

आत्मनः पूरणे ॥ ३ । २ । १४ ॥

उत्तरपदे टो न लुप् । आत्मनाद्वितीयः । आत्मनाषष्ठः ॥

मनसश्चाज्ञायिनि ॥ ३ । २ । १५ ॥

उत्तरपदे आत्मनष्टो न लुप् ॥ मनसाऽऽज्ञायी । आत्मनाऽऽज्ञायी ॥

नाम्नि ॥ १ । २ । १६ ॥

उत्तरपदे मनसष्टो न लुप् । मनसादेवी । नाम्नि किम् ? । मनो-
दत्ता कन्या ॥

परात्मभ्यां डेः ॥ ३ । २ । १७ ॥

उत्तरपदे नाम्नि न लुप् ॥ परस्मैपदम् । आत्मनेपदम् । नाम्नि
किम् ? । परहितम् ॥

अद्व्यञ्जनात् सप्तम्या बहुलम् ॥ ३ । २ । १८ ॥

उत्तरपदे नाम्नि न लुप् । अरण्येतिलकाः । युधिष्ठिरः । बहु-
लवचनात् क्वचिद्विकल्पः । त्वचिसारः । त्ववसारः । क्वचिद्भवति ।
जलकुक्कुटः । अद्व्यञ्जनादिति किम् ? । भूमिपाशः । नाम्नीत्येव ।
तीर्थकाकः ॥

प्राक्कारस्य व्यञ्जने ॥ ३ । २ । १९ ॥

नाम्नि अद्व्यञ्जनात् सप्तम्या उत्तरपदे न लुप् । मृकुटेकार्षापणः ।
समिधिमाषकः । प्रागिति किम् ? । यूथपशुः । कार इति किम् ? ।
अभ्यर्हितपशुः । व्यञ्जने किम् ? । अविकटोरणः । नियमार्थोऽयं
योगः । त्रिविधश्चात्र नियमः । प्राचामेव । कारस्यैव नाम्नि । व्य-
ञ्जनादावेवेति ॥

तत्पुरुषे कृति ॥ ३ । २ । २० ॥

अद्व्यञ्जनात् सप्तम्या उत्तरपदे न लुप् । स्तम्भेरमः । तत्पुरुषे
किम् ? । धन्वकारकः । अद्व्यञ्जनादित्येव । कुरुचरः ॥

मध्यान्ताद् गुरौ ॥ ३ । २ । २१ ॥

सप्तम्या न लुप् । मध्येगुरुः । अन्तेगुरुः ॥

अमूर्धमस्तकात् स्वाङ्गादकामे ॥ ३ । २ । २२ ॥

अद्व्यञ्जनात् सप्तम्या उत्तरपदे न लुप् । कण्ठेकालः । अमूर्धम-
स्तकादिति किम् ? । मूर्धशिखः । मस्तकशिखः ॥

बन्धे घञि नवा ॥ ३ । २ । २३ ॥

अद्व्यञ्जनात् सप्तम्या न लुप् । हस्तेबन्धः । हस्तबन्धः । चक्रे-
बन्धः । चक्रबन्धः । घञीति किम् ? । अजन्ते, हस्तबन्धः ॥

कालात्तनतरतमकाले ॥ ३ । २ । २४ ॥

अद्व्यञ्जनान्तात् सप्तम्या वा न लुप् । पूर्वाह्नितनः २ । पूर्वाह्नित-
राम् । पूर्वाह्नितरे । पूर्वाह्नितमाम् । पूर्वाह्नितमे । पूर्वाह्निकाले २ । का-
लादिति किम् ? । श्रुतरे । श्रुततमे ॥

शयवासिवासेष्वकालात् ॥ ३ । २ । २५ ॥

अद्व्यञ्जनात् सप्तम्या लुप् वा न । विलेशयः । विलम्बयः । बने-
वासी । वनवासी । ग्रामेवासः । ग्रामवासः ॥

वर्षक्षरवराप्सरःशरोरोमनसो जे ॥ ३ । २ । २६ ॥

सप्तम्या उत्तरपदे वा न लुप् । वर्षेजः । वर्षजः । क्षरेजः । क्षरजः ।
धरेजः । धरजः । अप्सुजम् । अब्जम् । सरसिजम् । सरोजम् । श-
रेजम् । शरजम् । उरसिजः । उरोजः । मनसिजः । मनोजः ॥

द्युप्रावृड्वर्षाशरत्कालात् ॥ ३ । २ । २७ ॥

सप्तम्या जे उत्तरपदे न लुप् । दिविजः । प्रावृषिजः । वर्षासुजः ।
शरदिजः । कालेजः ॥

अषो ययोनिमतिचरे ॥ ३ । २ । २८ ॥

सप्तम्या न लुप् । अप्सव्यः । अप्सुयोनिः । अप्सुमतिः ।
अप्सुचरः ॥

नेन्सिद्धस्थे ॥ ३ । २ । २९ ॥

सप्तम्या अलुप् । स्थण्डिलवर्ती । सांकाश्यसिद्धः । समस्थः ॥

षष्ठ्याः क्षेपे ॥ ३ । २ । ३० ॥

गम्ये उत्तरपदे न लुप् । चौरस्यकुलम् ॥

पुत्रे वा ॥ ३ । २ । ३१ ॥

उत्तरपदे क्षेपे षष्ठ्या न लुप् । दास्याःपुत्रः । दासीपुत्रः ॥

पश्यद्वाग्दिशो हरयुक्तिदण्डे ॥ ३ । २ । ३२ ॥

परस्याः षष्ठ्या यथासंख्यं लुप् । पश्यंतोद्वरः । वाचोयुक्तिः ।
दिशोदण्डः ॥

अदसोऽकजायनणोः ॥ ३ । २ । ३३ ॥

अदसः परस्याः षष्ठ्या अकञ्चिषये उत्तरपदे आयनणि च परे
न लुप् । आमुष्यपुत्रिका । आमुष्यायणः ॥

देवानांप्रियः ॥ ३ । २ । ३४ ॥

षष्ठ्या लुबभावो निपात्यते । देवानांप्रियः ॥

शेषपुच्छलाङ्गूलेषु नाम्नि शुनः ॥ ३ । २ । ३५ ॥

परस्याः षष्ठ्या उत्तरपदेषु न लुप् । शुनःशेषः । शुनःपुच्छः ।
शुनोलाङ्गूलः ॥

वाचस्पतिवास्तोष्पतिदिवस्पतिदिवोदासम् ॥ ३ । २ । ३६ ॥

षष्ठ्यलुपि निपात्यते नाम्नि । वाचस्पतिः । वास्तोष्पतिः । दि-
वस्पतिः । दिवोदासः ॥

ऋतां विद्योयोनिस्म्वन्धे ॥ ३ । २ । ३७ ॥

हेतौ सति प्रवृत्तानां सम्बन्धिन्याः षष्ठास्तत्रैव हेतौ सति प्र-
वृत्ते उत्तरपदे न लुप् ॥ होतुःपुत्रः । होतुरन्तेवासी । पितुःपुत्रः ।
पितुरन्तेवासी । ऋतामिति किम् ? । आचार्यपुत्रः । विद्यायोनि-
सम्बन्धे इति किम् ? । भर्तृगृहम् ॥

स्वसृपत्योर्वा ॥ ३ । २ । ३८ ॥

विद्यायोनि-सम्बन्ध-निमित्तानामृदन्तानां षष्ठ्या योनि-सम्बन्ध-
निमित्तयोस्तत्तदर्थोर्लुब् न ॥ होतुःस्वसा । होतृस्वसा । स्वसुःपतिः ।
स्वसृपतिः । विद्यायोनि-सम्बन्ध इत्येव । भर्तृस्वसा । होतृपतिः ॥

मातृपितुः स्वसुः ॥ २ । ३ । १८ ॥

सस्य समासे षः ॥ मातृष्वसा । पितृष्वसा ॥

अलुपि वा ॥ २ । ३ । १९ ॥

मातृपितुः स्वसुः सस्य समासे षः ॥ मातुः ष्वसा । मातुःस्वसा ।
पितुःष्वसा । पितुःस्वसा ॥ इत्यलुक्समासः ॥

॥ अथ समासाश्रयविधयः ॥

आ द्वन्द्वे ॥ ३ । २ । ३९ ॥

विद्यायोनि-सम्बन्धे निमित्ते सति प्रवर्तमानानामृतामुत्तरपदे पूर्व-
पदस्य ॥ होतापोतारौ । मातापितरौ । ऋतामित्येव । गुरुशिष्यौ ।
विद्यायोनि-सम्बन्ध इत्येव । कर्तृकारयितारौ ॥

पुत्रे ॥ ३ । २ । ४० ॥

उत्तरपदे विद्यायोनि-सम्बन्धे निमित्ते सति ऋतामाः । मातापुत्रौ ।
होतापुत्रौ ॥

वेदसहश्रुताऽवायुदेवतानाम् ॥ ३ । २ । ४१ ॥

द्वन्द्वे उत्तरपदे पूर्वपदस्यात् ॥ इन्द्रासोमौ । वेदेति किम् ? । शिववैश्रवणौ । सहेति किम् ? । ऐच्छाष्टौ । श्रुतेति किम् ? । चन्द्रसूर्यौ । वायुवर्जनं किम् ? । अग्निवायू । वाय्वग्नी । देवतानामिति किम् ? । अपचपालौ ॥

ईः षोमवरुणेऽग्नेः ॥ ३ । २ । ४२ ॥

वेदसहश्रुताऽवायुदेवतानां द्वन्द्वे उत्तरपदे ॥ षोमेतिनिर्देशात् ई-सन्नियोगे षत्वं च निपात्यते । अग्नीषोमौ । अग्नीवरुणौ ॥

इवृद्धिमत्यविष्णौ ॥ ३ । २ । ४३ ॥

उत्तरपदे देवताद्वन्द्वेऽग्नेः । आग्निवारुणीमनङ्वाहीमालभेत । वृद्धिमतीति किम् ? । अग्नीवरुणौ ॥

दिवो द्यावा ॥ ३ । २ । ४४ ॥

देवताद्वन्द्वे उत्तरपदे । द्यावाभूमी ॥

दिवस्दिवः पृथिव्यां वा ॥ ३ । २ । ४५ ॥

दिवो देवताद्वन्द्वे उत्तरपदे । दिवस्पृथिव्यौ । दिवःपृथिव्यौ । द्यावापृथिव्यौ ॥

उषासोषसः ॥ ३ । २ । ४६ ॥

देवताद्वन्द्वे उत्तरपदे । उषासामूर्यम् ॥

मातरपितरं वा ॥ ३ । २ । ४७ ॥

द्वन्द्वे मातृपितृशब्दयोः पूर्वोत्तरपदयोर्ङ्कारस्यार इति निपात्यते । मातरपितराभ्याम् । मातापितृभ्याम् ॥

वर्चस्कादिष्ववस्करादयः ॥ ३ । २ । ४८ ॥

कृतशेषसाधुत्तरपदाः साधवः । अवस्करोऽन्नमलय । अवकरोऽन्यः । गोष्पदम् । गोपदम् । हरिश्चन्द्र ऋषिः । हरिचन्द्रोन्यः ॥

ऋदुदित्तरतमरूपकल्पब्रुवचेलङ्गोत्रमतहते वा
ह्रस्वश्च ॥ ३ । २ । ६३ ॥

परतः स्त्री स्त्र्येकार्थे उत्तरपदे पुंवत् । पचन्तितरा । पचत्तरा ।
पचन्तीतरा । एवं तमादिषु । ब्रुवादयः कुत्साशब्दाः ॥

ङयः ॥ ३ । २ । ६४ ॥

परतः स्त्रियास्तरादिषु ब्रुवादिषु चोत्तरपदेषु एकार्थेषु ह्रस्वः ।
गौरितरा । एवं तमादिषु ॥

भोगवद्गौरिमतोर्नाम्नि ॥ ३ । २ । ६५ ॥

ङीप्रत्ययस्य तरादिषु प्रत्ययेषु ब्रुवादिषु चोत्तरपदेष्वेकार्थेषु ह्र-
स्वः ॥ भोगवतितरा । गौरिमतितमा । भोगवतिरूपा । गौरिमति-
कल्पा । भोगवतिब्रुवा । गौरिमतिचेली । भोगवतिगोत्रा । गौरि-
मतिमता । भोगवतिहता । नाम्नीति किम् ? । भोगवतितरा । भो-
गवत्तरा । भोगवतीतरा ॥

नवैकस्वराणाम् ॥ ३ । २ । ६६ ॥

ङ्यन्तानां तरादिषु ब्रुवादिषूत्तरपदेषु च स्त्र्येकार्थेषु ह्रस्वः ॥
स्त्रितरा । स्त्रीतरा । एकस्वराणामिति किम् ? । कुटीतरा ॥

ऊङः ॥ ३ । २ । ६७ ॥

तरादिषु ब्रुवादिषूत्तरपदेषु च स्त्र्येकार्थेषु ह्रस्वः ॥ ब्रह्मबन्धुतरा ।
ब्रह्मबन्धूतरा ॥

हविष्यष्टनः कपाले ॥ ३ । २ । ७३ ॥

उत्तरपदे दीर्घः ॥ अष्टकपालं हविः । हविषीति किम् ? । अ-
ष्टकपालम् । कपाल इति किम् ? । अष्टपात्रं हविः ॥

गवि युक्ते ॥ ३ । २ । ७४ ॥

अष्टन उत्तरपदे दीर्घः ॥ अष्टागवं शकटम् । युक्त इति वि ११
अष्टागवम् ॥

नाम्नि ॥ ३ । २ । ७५ ॥

अष्टन उत्तरपदे दीर्घः ॥ अष्टापदः कैलासः । नाम्नीति किम् ? ।
अष्टदण्डः ॥

कोटरमिश्रकसिधकपुरगसारिकस्य वणे ॥ ३ । २ । ७६ ॥
उत्तरपदे दीर्घो नाम्नि ॥ कोटरावणम् । एवं मिश्रकादीनाम् ॥

अञ्जनादीनां गिरौ ॥ ३ । २ । ७७ ॥

उत्तरपदे दीर्घो नाम्नि ॥ अञ्जनागिरिः । कुक्कुटागिरिः ॥

ऋषौ विश्वस्य मित्रे ॥ ३ । २ । ७९ ॥

उत्तरपदे नाम्नि दीर्घः ॥ विश्वामित्रो नाम ऋषिः ॥

नरे ॥ ३ । २ । ८० ॥

विश्वशब्दस्य उत्तरपदे नाम्नि दीर्घः ॥ विश्वानरो नाम कश्चित् ॥

चितेः कचि ॥ ३ । २ । ८३ ॥

दीर्घः ॥ एकचितीकः ॥

स्वामिचिह्नस्याविष्टाष्टपञ्चभिन्नच्छिन्नच्छिद्रस्तुव-
स्वस्तिकस्य कर्णे ॥ ३ । २ । ८४ ॥

उत्तरपदे दीर्घः ॥ दात्राकर्णः पशुः । स्वामिचिह्नस्येति किम् ? ।
लम्बकर्णः । विष्टादिवर्जनं किम् ? । विष्टकर्णः ॥

गतिकारकस्य नहिवृतिवृषिव्यधिरुचिसहितनौ
को ॥ ३ । २ । ८५ ॥

उत्तरपदे दीर्घः ॥ उपानत् । नीवृत् । प्रावृत् । आवृत् । नी-

रूक् । ऋतीषद् । तुरासद् । तुराषाट् इति लृच्छान्दसम् । परीतत् ।
अत्र चित्प्रहणदन्त्यन् धातुग्रहणे तदादिविधिः, तेनायस्कृतम् ॥

घञ् उपसर्गस्य बहुलम् ॥ ३ । २ । ८६ ॥

उत्तरपदे दीर्घः ॥ नीक्रेदः । कचिन्न । निषादः । कचिद्विक-
ल्पः । प्रतीवेशः । प्रतिवेशः । प्रतीपादः २ । कचिद्विषयभेदेन । प्रा-
सादो गृहम् । प्रसादोऽन्यः ॥

नामिनः काशे ॥ ३ । २ । ८७ ॥

उपसर्गस्याजन्ते उत्तरपदे दीर्घः ॥ नीकाशः ॥

दस्ति ॥ ३ । २ । ८८ ॥

नाम्यन्तस्योपसर्गस्य दीर्घः ॥ नीत्तम् । सूत्तम् । द इति किम् ? ।
बितीर्णम् । तीति किम् ? । सुदत्तम् ॥

अपील्वादेर्वहे ॥ ३ । २ । ८९ ॥

नाम्यन्तस्य उत्तरपदे दीर्घः ॥ ऋषीवहम् । घान्ते तु ऋषीवहः ।
अपील्वादेरिति किम् ? । पीलुवहम् ॥

शुनः ॥ ३ । २ । ९० ॥

उत्तरपदे दीर्घः । श्वादन्तः ॥

एकादश षोडश षोडन् षोढा षड्ढा ॥ ३१२११॥

एते निपात्यन्ते ॥

द्विचष्टानां द्वात्रयोऽष्टाः प्राक्शतादनशीतिबहु-
व्रीहौ ॥ ३ । २ । ९२ ॥

सङ्ख्यायामुत्तरपदे ॥ द्वादश । त्रयोविंशतिः । अष्टात्रिंशत् ।
अनशीतांश्यादि किम् ? । द्व्यशीतिः । द्विन्नाः । त्रयोविंशतिर्विंशतिः
किम् ? । द्विंशत्तम् ॥

चत्वारिंशदादौ वा ॥ ३ । २ । ९३ ॥

द्वित्र्यष्टानां प्राक्शतादुत्तरपदे द्वात्रयोऽष्टा आदेशा वाऽनशीति-
बहुव्रीहौ ॥ द्वित्र्यष्टास्ति ॥ द्विचत्वारिंशत् । त्रयश्चत्वारिंशत् ।
त्रिचत्वारिंशत् । अष्टाचत्वारिंशत् । अष्टचत्वारिंशत् ॥

हृदयस्य हृल्लासलेखाण्ये ॥ ३ । २ । ९४ ॥

हृल्लासः । हृल्लेखः । हार्दम । हृद्यः ॥

पदः शब्दस्य लक्षणं तिगोपहते ॥ ३ । २ । ९५ ॥

पदाजिः । पदातिः । अत एव निर्देशादजेर्वी न । पदगः ।
पदोपहतः ॥

हिम . तिकाषिये पद् ॥ ३ । २ । ९६ ॥

हिमादि . उत्तरपदेषु पादसम्बन्धिनि ये च पादस्य ॥ पञ्चिमम् ।
पञ्चतिः । पत्काषी । पद्याः शर्कराः ॥

ऋचः शशसि ॥ ३ । २ । ९७ ॥

पादस्य पत् ॥ गायत्री पच्छः शंसति । ऋच इति किम् ? ।
पादश्चः श्लोर्कं वक्ति । द्विःशकारपाठात् ऋचः पादान् पश्येत्यत्र न ॥

शब्दनिष्कघोषमिश्रे वा ॥ ३ । २ । ९८ ॥

पादस्य पत् ॥ पच्छब्दः । पादशब्दः । पञ्चिष्कः । पादनिष्कः ।
पद्घोषः । पादघोषः । पन्मिश्रः । पादमिश्रः ॥

नस् नासिकायास्तःक्षुद्रे ॥ ३ । २ । ९९ ॥

नस्तः । नःक्षुद्रः ॥

उदकस्योदः पेषंधिवासवाहने ॥ ३ । २ । १०४ ॥

उदपेषं पिनष्टि । उदधिर्घटः । उदवासः । उदवाहनः ॥

वैकव्यत्वे पूर्ये ॥ ३ । २ । १०५ ॥

उत्तरपदे उदकस्योदः ॥ उदकुम्भः । उदककुम्भः । व्यञ्जन इति
किम् ? । उदकामत्रम् । एकेति किम् ? । उदकस्थालम् । पूर्ये इति
किम् ? । उदकदेशः ॥

मन्थौदनसक्तुबिन्दुवज्रभारहारवीवधगाहे वा
॥ ३ । २ । १०६ ॥

उदमन्यः । उदकमन्थः । इत्यादि ॥

नाम्न्युत्तरपदस्य च ॥ ३ । २ । १०७ ॥

उदकस्य पूर्वपदस्योदः ॥ उदमेघः । उदधिः । लवणोदः । कालोदः ॥

ते लुग्वा ॥ ३ । २ । १०८ ॥

पूर्वोत्तरपदे नास्त्रि ॥ सत्यभामा । सत्याभामा ॥

द्व्यन्तरनवर्णोपसर्गादप ईप् ॥ ३ । २ । १०९ ॥

द्वीपम् । अन्तरीपम् । नीपम् । समीपम् । उपसर्गादिति किम् ? ।
स्वापः । अनवर्णेति किम् ? । प्रापम् ॥

अनोर्देशे ऊप् ॥ ३ । २ । ११० ॥

अपः । अनूपो देशः । देश इति किम् ? । अन्वीपं वनम् ॥

खित्यनव्ययारुषो मोऽन्तो ह्रस्वश्च ॥ ३ । २ । १११ ॥

स्वरस्योत्तरपदे ॥ झमन्यः । कालिमन्या । अरुन्तुदः । खितीति
किम् ? । झमानी । अनव्ययेति किम् ? । दोषामन्यमहः ॥

सत्यागदास्तोः कारे ॥ ३ । २ । ११२ ॥

मोन्तः ॥ सत्यकारः । अगदंकारः । अस्तुंकारः ॥

लोकमृणमध्यन्दिनाद्याशमित्यम् ॥ ३ । २ । ११३ ॥

एते कृतपूर्वपदमान्ता निपात्यन्ते ॥

भ्राष्ट्राग्नेरिन्धे ॥ ३ । २ । ११४ ॥

मोऽन्तः ॥ भ्राष्ट्रमिन्धः । अग्निमिन्धः ॥

अगिलाद्विलगिलगिलयोः ॥ ३ । २ । ११५ ॥

मोन्तः ॥ तिमिङ्गिलः । तिमिङ्गिलगिलः । अगिलादिति किम् ? ।
तिमिङ्गिलगिलः ॥

भद्रोष्णात् करणे ॥ ३ । २ । ११६ ॥

मोन्तः । भद्रंकरणम् । उष्णंकरणम् ॥

नवाऽखित्कृदन्ते रात्रेः ॥ ३ । २ । ११७ ॥

मोऽन्तः ॥ रात्रिचरः । रात्रिचरः । खिद्वर्जनं किम् ? । रात्रि-
म्पन्यमहः । कृदन्तेति किम् ? । रात्रिमुखम् । अन्तेति किम् ? ।
रात्रयिता ॥

धेनोर्भव्यायाम् ॥ ३ । २ । ११८ ॥

मोन्तो वा ॥ धेनुंभव्या । धेनुभव्या ॥

अषष्ठीतृतीयादन्याद्दोऽर्थे ॥ ३ । २ । ११९ ॥

वा ॥ अन्यदर्थः । अन्यार्थः । षष्ठ्यादिवर्जनं किम् ? । अन्यस्य
अन्येन वा अर्थः अन्यार्थः ॥

आशीराशास्थितास्थोत्सुकोतिरागे ॥ ३ । २ । १२० ॥

अषष्ठीतृतीयादन्याद्दः ॥ अन्यदाशीः । अन्यदाशा । अन्य-
दास्थितः । अन्यदास्था । अन्यदुत्सुकः । अन्यदूतिः । अन्यद्रागः ।
अषष्ठीतृतीयादित्येव । अन्यस्यान्येन वाऽऽशीरन्याशीः ॥

ईयकारके ॥ ३ । २ । १२१ ॥

अन्याद् दोन्तः ॥ अन्यदीयः । अन्यत्कारकः ॥

नञत् ॥ ३ । २ । ३२५ ॥

उत्तरपदे ॥ अचौरः । उत्तरपदे किम् ? । न भुङ्क्ते ॥

त्यादौ क्षेपे ॥ ३ । २ । १२६ ॥

पदे नञत् ॥ अपचसि त्वं जाल्म । क्षेपे किम् ? । न पचति चैत्रः ॥

नगोऽप्राणिनि वा ॥ ३ । २ । १२७ ॥

नगः, अगः, गिरिः । अप्राणिनि किम् ? । अगोऽयं शीतेन ॥

नखादयः ॥ ३ । २ । १२८ ॥

नखः । नभ्राट् ॥

अन् स्वरे ॥ ३ । २ । १२९ ॥

नञ उत्तरपदे ॥ अनन्तो जिनः ॥

कोः कत्तत्पुरुषे ॥ ३ । २ । १३० ॥

स्वरे ॥ कदम्बः । तत्पुरुषे किम् ? । कूट्टो देशः । स्वर इत्येव
कुब्राह्मणः ॥

रथवदे ॥ ३ । २ । १३१ ॥

कोः कत् ॥ कद्रथः । कद्वदः ॥

तृणे जातौ ॥ ३ । २ । १३२ ॥

कोः कत् ॥ कत्तृणा रोहिषाख्या तृणजातिः । जाताविति किम् ?
कत्तृणानि ॥

तृणे जातौ ॥ ३ । २ । १३३ ॥

कोः किमो वा ॥ कत्रयः ॥

काक्षपथोः ॥ ३ । २ । १३४ ॥

काक्षः । कापथम् ॥

पुरुषे वा ॥ ३ । २ । १३५ ॥

कोः काः ॥ कापुरुषः । कुपुरुषः ॥

अल्पे ॥ ३ । २ । १३६ ॥

कोरुत्तरपदे काः ॥ कामधुरम् । काम्लम् ॥

काकवौ वोष्णे ॥ ३ । २ । १३७ ॥

कोः ॥ कोष्णम् । कवोष्णम् । बहुव्रीहौ तु कूष्णो देशः ॥

कृत्येऽवश्यमो लुक् ॥ ३ । २ । १३८ ॥

अवश्यकार्यम् ॥ कृत्य इति किम् ? । अवश्यंलावकः ॥

समस्ततहिते वा ॥ ३ । २ । १३९ ॥

लुक् ॥ सततम् । मन्ततम् । सहितम् । संहितम् ॥

तुमश्च मनःकामे ॥ ३ । २ । १४० ॥

समो लुक् ॥ भोक्तुमनाः । गन्तुकामः । समनाः । सकामः ॥

मांसस्यानङ्घञि पचि नवा ॥ ३ । २ । १४१ ॥

लुक् ॥ मांसपचनम् । मांसपचनम् । मांस्पाकः । मांसपाकः ॥

दिक्शब्दात् तीरस्य तारः ॥ ३ । २ । १४२ ॥

वा ॥ दक्षिणतारम् । दक्षिणतीरम् ॥

सहस्य सोऽन्यार्थे ॥ ३ । २ । १४३ ॥

उत्तरपदे वा ॥ पुत्रेण सह सपुत्रः । सहपुत्रः । अन्यार्थे किम् ? । सहजः ॥

नाम्नि ॥ ३ । २ । १४४ ॥

अन्यार्थे उत्तरपदे सहस्य सः ॥ साभृत्यं वनम् । अन्यार्थ

इत्येव । सहदेवः ॥

अदृश्याधिके ॥ ३ । २ । १४५ ॥

उत्तरपदेऽन्यार्थे सहस्य सः ॥ साग्निः कपोतः । सद्रोणा खारी ॥

ग्रन्थान्ते ॥ ३ । २ । १४७ ॥

उत्तरपदेऽव्ययीभावे सहस्य सः । सकलं ज्योतिषमधीते ॥

नाशिष्यगोवत्सहले ॥ २ । २ । १४८ ॥

उत्तरपदं सहस्य सः ॥ स्वस्ति गुखे सदृशिष्याय । आशिषि-
किम् ? । सपुत्रः । गवादिवर्जनं किम् ? । स्वस्ति तुभ्यं सगवे २ । सव-
त्साय २ । सहलाय २ ॥

समानस्य धर्मादिषु ॥ ३ । २ । १४९ ॥

उत्तरपदेषु सः ॥ सधर्मा । सनामा । बहुवचनादाकृतिगणोऽयम् ॥

सब्रह्मचारी ॥ ३ । २ । १५० ॥

निपात्यते ॥

दृग्दृशदृक्षे ॥ ३ । २ । १५१ ॥

उत्तरपदे समानस्य सः ॥ सदृक् । सदृशः । सदृक्षः ॥

अन्यत्यदादेराः ॥ ३ । २ । १५२ ॥

दृग्दृशदृक्षेपुत्तरपदेषु ॥ अन्यादृग् । अन्यादृशः । अन्यादृक्षः ।
त्यादृक् । त्यादृशः । त्यादृक्षः ॥

इदंकिमीत्की ॥ ३ । २ । १५३ ॥

दृगादावुत्तरपदे ॥ ईदृक् । कीदृक् ॥

पृषोदरादयः ॥ ३ । २ । १५५ ॥

निपात्यन्ते ॥ पृषोदरम् । बलादृक् । शकन्धुः । कर्कन्धुः ।

कुलटा इत्यादि । बहुवचनमाकृतिगणार्थम् ॥

वावाप्योस्तनिक्रीधानहोर्वषी ॥ ३ ॥ १५६ ॥

यथासङ्ख्यम् ॥ वतंसः । अवतंसः । वक्रयः । अवक्रयः ।
पिधानम् । अपिधानम् । पिनद्धम् । अपिनद्धम् । धातुनियमं ने-
च्छन्त्येके । पृषोदरादिप्रपञ्च एषः । तेन शिट्प्रयोगोऽनुसरणीयः ॥

समासेऽग्नेः स्तुतः ॥ २ । ३ । १६ ॥

सस्य षः ॥ अग्निष्टुत् ॥

ज्योतिरायुर्भ्यां च स्तोमस्य ॥ २ । ३ । १७ ॥

अग्नेः परस्य सस्य षः समासे ॥ ज्योतिःष्टोमः । आयुःष्टोमः ।
अग्निष्टोमः ॥

निनद्याः स्नातेः कौशले ॥ २ । ३ । २० ॥

समासे सस्य षः ॥ निष्णः । निष्णातः । नदीष्णः । नदी-
ष्णातः । कौशले किम् ? । निस्नातः । नदीस्रः ॥

प्रतेः स्नातस्य सूत्रे ॥ २ । ३ । २१ ॥

सस्य षः समासे ॥ प्रतिष्णातं सूत्रम् ॥

स्नानस्य नास्त्रि ॥ २ । ३ । २२ ॥

प्रतेः सस्य षः समासे सूत्रे ॥ प्रतिष्णानं सूत्रम् । नास्त्रि किम् ? ।
प्रतिस्नानमन्यत् ॥

वेः स्रः ॥ २ । ३ । २३ ॥

सस्य षः समासे नास्त्रि ॥ विष्टरो वृक्षः ॥

अभिनिष्ठानः ॥ २ । ३ । २४ ॥

निपात्यते नास्त्रि ॥ अभिनिष्ठानो वर्णः ॥

गवियुधेः स्थिरस्य ॥ २ । ३ । २५ ॥

सस्य षः समासे नान्नि ॥ गविष्ठिरः ! युधिष्ठिरः ॥

एत्यकः ॥ २ । ३ । २६ ॥

नाम्यन्तस्थाकवर्गात्सस्य षः समासे नान्नि ॥ हरिषेणः । अकः
किम् ? । विष्वक्सेनः ॥

भादितौ वा ॥ २ । ३ । २७ ॥

सस्य षः समासे नान्नि एकारे ॥ रोहिणिषेणः । रोहिणिसेनः ।
इतः किम् ? । पुनर्वसुषेणः ॥

विकुशमिपरेः स्थलस्य ॥ २ । ३ । २८ ॥

सस्य षः समासे ॥ विष्ठलम् ? कुष्ठलम् । शमिष्ठलम् । परिष्ठलम् ॥

कपेगोत्रे ॥ २ । ३ । २९ ॥

स्थलस्य सस्य समासे षः ॥ कपिष्ठलो नाम गोत्रस्य प्रवर्त्तयिता ॥

गोऽम्बाऽम्बरऽव्यापद्वित्रिभूम्यग्निशेकुशङ्कुङ्कु-
मज्जिपुज्जिवर्हिःपरमेदिवेः स्थस्य ॥ २ । ३ । ३० ॥

सस्य षः समासे ॥ गोष्ठम् । अम्बाष्ठः । ङ्यापो बहुलं ना-
प्तीति ह्रस्वत्वे अम्बष्ठः । श्लिष्ठनिर्देशादुभाभ्यामपि । आम्बष्ठः । स-
व्यष्ठः इत्यादि ॥

निर्दुस्सोः सेधसन्धिसाम्नाम् ॥ २ । ३ । ३१ ॥

सस्य षः समासे ॥ निःषेधः । दुःषेधः । सुषेधः । इत्यादि ॥

प्रष्ठोऽग्रगे ॥ २ । ३ । ३२ ॥

निपात्यते ॥ प्रष्ठः । प्रस्थोऽन्यः ॥

भीरुष्ठानादयः ॥ २ । ३ । ३३ ॥

भीरुष्ठानम् । अङ्गुलिषङ्गः ॥

निष्प्राग्नेऽन्तःखदिरकाश्याम्रशरेक्षुप्लक्षपीयूक्षा-
भ्यो वनस्य ॥ २ । ३ । ६६ ॥

नस्य णः ॥ निर्वणम् । प्रवणम् । इत्यादि ॥

द्वित्रिस्वरौषधिवृक्षेभ्यो नवाऽनिरिकादिभ्यः ॥ २ ।

३ । ६७ ॥

वनस्य नस्य णः ॥ दूर्वावणम् । दूर्वावनम् । नीवारवणम् ।
नीवारवनम् । शिग्रुवणम् । शिग्रुवनम् । शिरीषवणम् । शिरीषवनम् ॥
अनिरिकादिभ्य इति किम् ? । इरिकावनम् । मिरिकावनम् ॥

गिरिनद्यादीनाम् ॥ २ । ३ । ६८ ॥

नस्य णो वा ॥ गिरिणी । गिरिनी । गिरिगखः । गिरिनखः ॥

पानस्य भावकरणे ॥ २ । ३ । ६९ ॥

पूर्वपदस्थेभ्यो रघृवर्णेभ्यः पस्य नस्य णो वा ॥ क्षीरपाणं
क्षीरपानं स्यात् । क्षीरपाणं क्षीरपानं भाजनम् ॥

देशे ॥ २ । ३ । ७० ॥

पूर्वपदस्थाद्रघृवर्णात् पानस्य नस्य नित्यं णः ॥ क्षीरपाणा उ-
शीनराः । तात्स्थ्यान्मनुष्याभिधानेऽपि देशो गम्यते । देश इति किम् ? ।
क्षीरपाना गोपालकाः ॥

ग्रामाग्रान्नियः ॥ २ । ३ । ७१ ॥

नस्य णः ॥ ग्रामणीः । अग्रणीः ॥

वाह्याद्वाहनस्य ॥ २ । ३ । ७२ ॥

बोढव्यं वाह्यम् । तद्वाचिनो रेफादिमतः पूर्वपदाद्वाहनस्य नस्य

णः ॥ इवाहणम् । उहतेऽनेनेति वहनम् । तस्मात् स्वार्थिकः प्रज्ञा-
यण्, अतो वा निपातनादुपान्त्यदीर्घत्वम् । बाह्यादिति किम् ? ।
सुरवाहनम् ॥

वोत्तरपदान्तनस्यादेरयुवपक्काहः ॥ २ । ३ । ७५ ॥

पूर्वपदस्याद्रष्टृवर्णाभस्य णः ॥ व्रीहिवापिणौ । व्रीहिवापिनौ ।
व्रीहिवापाणि, व्रीहिवापानि कुञ्जानि । प्राहिण्वन् । प्राहिवन् । ब-
हुलवचनादानाम्नापि समासः । व्रीहिवापेण । व्रीहिवापेन । अयुवपक्काह
इति किम् ? । आर्ययूना । प्रपक्वेन । दीर्घाद्भी शरत् ॥

वेदूतोऽनव्ययवृद्धीच्ङीयुवः पदे ॥ २ । ४ । ९८ ॥

ह्रस्व उत्तरपदे ॥ लक्ष्मिपुत्रः । लक्ष्मीपुत्रः । ब्रह्मबन्धुपुत्रः २ ।
अव्ययादिवर्जनं किम् ? । काण्डीभूतम् । शकहूपुत्रः । कारीषगन्धी-
पुत्रः । गार्गीपुत्रः । श्रीहूलम् । भूकूलम् ॥

ड्यापो बहुलं नाम्नि ॥ २ । ४ । ९९ ॥

उत्तरपदे ह्रस्वः ॥ गरणिगुप्तः । शिलवहः । कचिद्विकल्पः ।
रेवतिमित्रः । रेवतीमित्रः । कचिन्न, नान्दीमुखम् । फल्गुनीमित्रः ॥

त्वे ॥ २ । ४ । १०० ॥

क्याबन्तस्य बहुलं ह्रस्वः । रोहिणित्वम् । रोहिणीत्वम् । अ-
जबम् । अजात्वम् ॥

भ्रुवोऽच्च कुंसकुट्योः ॥ २ । ४ । १०१ ॥

ह्रस्व उत्तरपदयोः । भ्रुकुंसः । भ्रकुंसः । भ्रुकुटिः । भ्रकुटिः ।
भ्रुकुंसभ्रुकुटिबद्धावपीच्छन्त्यन्ये ॥

मालेवीकेष्टकस्यान्तेऽपि भारितूलचिते ॥ २ । ४ । १०२ ॥

उत्तरपदे ह्रस्वः ॥ मालभारी । उत्पलमालभारी । मालभारिणी ।
इषीकतूलम् । मुञ्जेषीकतूलम् । इष्टकचितम् । पक्वेष्टकचितम् ॥

गोण्या मेये ॥ २ । ४ । १०३ ॥

ह्रस्वः ॥ गोण्या मितो गोणिः ॥ इति समासाश्रयविधयः ॥

॥ अथ सर्वसमासशेषः ॥

कृतद्धितसमासैकशेषसनाद्यन्तधातुरूपाः पञ्च वृत्तयः । परार्था-
भिधायिनी वृत्तिः । विग्रहो वृत्त्यर्थप्रतिपादकं वाक्यम् । स च लौ-
किकोऽलौकिकश्चेति द्विधा । लौकिको यथा, राज्ञः पुरुष इति । अयं
साधुः परिनिष्ठस्त्याद् । अलौकिकः, राजन् अस् पुरुष स् इति ।
अयञ्च प्रयोगानर्हत्वादसाधुः । समासः कचिन्नित्यः कचिद्वैकल्पि-
कः । अविग्रहः स्वयटकयावत्पदाप्रदितविग्रहो वा नित्यसमासः ।
यथा उन्मत्तगङ्गम् । हरौ इति अधिहरि, इत्यादि । तदितरो वैक-
ल्पिकः । यथा राज्ञः पुरुषः, राजपुरुष इत्यादि । समासश्चतुर्द्धेति तु
प्रायोवादः । बहुव्रीह्यव्ययीभावतत्पुरुषद्वन्द्वाधिकारबहिर्भूतानामपि वि-
स्पष्टपदसंख्यादीनां समासानां विधानात् । पूर्वपदार्थप्रधानोऽव्ययी-
भावः । उत्तरपदार्थप्रधानस्तत्पुरुषः । अन्यपदार्थप्रधानो बहुव्रीहिः ।
उक्त्यपदार्थप्रधानो द्वन्द्वः, इत्यपि प्रवादः प्रायोऽभिप्राय एव ।
शाकप्रति उन्मत्तगङ्गमित्याद्यव्ययीभावे निष्कौशाम्बिरित्यादौ तत्पुरुषे
त्रिचतुरा इत्यादिबहुव्रीहौ पाणिपादमित्यादिद्वन्द्वे च तत्त्वाभावात् ।
किन्तु वक्ष्यमाणरीत्या षड्विधाः समासाः । स्याद्यन्तस्य स्याद्यन्तेन,
राजपुरुषः । त्याद्यन्तेन, अनुव्यचलत् । नाम्ना, कुम्भकारः । धातुना,
अजस्रम् । त्याद्यन्तस्य त्याद्यन्तेन अश्रीतपिबता । स्याद्यन्तेन, कुरु-
कटः । तत्पुरुषविशेषः कर्मधारयः । तद्विशेषो द्विगुः । अनेकपदत्वं
द्वन्द्वबहुव्रीह्योरेव । तत्पुरुषस्य कचिदेव । बहुव्रीहिर्द्विविधः । तद्गु-
णसंविज्ञानोऽतद्गुणसंविज्ञानश्च । अवयवार्थः क्रियान्वयी यस्य स

आद्यः । यथा, लम्बकर्ण आगच्छतीति । तदिरो द्वितीयः, यथा,
दृष्टसागरः । नात्रावयवार्थस्य क्रियान्वयित्वम् ॥ इति सर्वसमासशेषः ॥

इति श्रोतपोगच्छ चार्यविजयदेवसूरिविजयसिंहसूत्रेपट्ट ॥ रा-
प्रतिष्ठितगीतार्थत्वादियुगोपेतद्वद्धि चन्द्रापरनामद्वद्धिविजयचरणकमल-
मिलिन्दायमानान्तेवासिसंविग्रशास्त्रीयतपोगच्छाचार्यभट्टारकश्रीविज-
यनेमिसूरिविरचितायां लघुहेमप्रभायां समासप्रकरणम् ॥

॥ अथ तद्धिताः ॥

तद्धितोऽणादिः ॥ ६ । १ । १ ॥

वक्ष्यमाणः ॥ औपगवः ॥

वाऽऽद्यात् ॥ ६ । १ । ११ ॥

पदद्वयमधिधिकृतं स्यात् । तेन पक्षे वाक्यं समासश्च, सूत्रादौ
च निर्दिष्टात्मत्ययः ॥

प्राग्जितादण् ॥ ६ । १ । १३ ॥

येऽर्थास्तेषु वा ॥ औपगवः । माञ्जिष्ठम् ॥

वृद्धिः स्वरेष्वादेर्जिणति तद्धिते ॥ ७ । ४ । १ ॥

प्रकृतेः ॥ दाक्षिः । भार्गवः ॥

धनादेः पत्युः ॥ ६ । १ । १४ ॥

प्राग्जितीयेऽर्थेऽण् ॥

अवर्णेवर्णस्य ॥ ७ । ४ । ६८ ॥

अपदस्य तद्धिते लुक् ॥ धानपतः । आश्वपतः ॥

अनिदम्यणपत्रादे च दित्यदित्यादित्ययमपत्-

त्तरपदाञ्ज्यः ॥ ६ । १ । १५ ॥

प्राग्जितीयेऽपत्याद्यर्थे ॥ दैत्यः । आदित्यः । आदित्यः ।
याम्यः । प्राजापत्यः । अपपवादे च, आदित्यः । अत्र परत्वात् इञ्
स्यात् । अनिदमीति किम् ? । आदितीयम् ॥

बहिवक्ष्यन् च ॥ ६ । १ । १६ ॥

ज्यः प्राग्जितीयेऽर्थे ॥

प्रायोऽव्ययस्य ॥ ७ । ४ । ६५ ॥

तद्धितेऽपदस्यान्त्यस्वरादेर्लुक् । बाहीकः । बाह्यः ॥

कल्यग्नेरेयन् ॥ ६ । १ । १७ ॥

प्राग्जितीयेऽर्थेऽनिदम्यणपवादे च । कालेयम् । आलेयम् ॥

पृथिव्या जाञ् ॥ ६ । १ । १८ ॥

पार्थिवः । पार्थिवा । पार्थिवी ॥

उत्सादेरञ् ॥ ६ । १ । १९ ॥

औत्सम् । औदपानम् ॥

बष्कयादसमासे ॥ ६ । १ । २० ॥

अञ् ॥ बाष्कयः । असमास इति किम् ? । सौबष्कयिः ॥

देवाद्यञ् च ॥ ६ । १ । २१ ॥

अव् ॥ दैव्यम् । दैवम् ॥

अः स्थाप्नः ॥ ६ । १ । २२ ॥

अश्वत्थामः ॥ इत्यपत्यादिप्राग्जितीयार्थसाधारणाः प्रत्ययाः ॥

द्विगो-नपत्ये यस्वरादेर्लुबद्धिः ॥ ६ । १ । २४ ॥

प्राग्जितीयेऽर्थे भूतस्य प्रत्ययस्य ॥ द्विगः । पञ्चकपालः ।
अनपत्य इति किम् ? । द्वैमातुरः । अद्विरिति किम् ? । पञ्च-
कपालम् ॥

प्राग्वत्तः स्त्रीः साद नञ्स्त्वञ् ॥ ६ । १ । २५ ॥

येऽर्थास्तेष्वनिदभ्यणपादे च ॥ स्त्रैणम् । पौंस्रम् । प्राग्वत् इति
किम् ? । स्त्रीवत् ॥

त्वे वा ॥ ६ । १ । २६ ॥

स्त्रीपुंसाभ्यां नञ्स्त्वञौ । स्त्रैणम् । स्त्रीत्वम् । स्त्रीता । पौंस्रम् ।
पुंस्त्वम् । पुंस्ता ॥

गोः स्वरे यः ॥ ६ । १ । २७ ॥

गव्यम् । गव्यः । स्वर इति किम् ? । गोमयम् ॥

ङस्माऽपत्ये ॥ ६ । १ । २८ ॥

यथाभिहितमणादयः ॥

अस्वयन्पुंवोऽव् ॥ ७ । ४ । ७० ॥

उवर्णान्तस्यापदस्य तद्धिते ॥ औपगवः । औपगवी ॥

आद्यात् ॥ ६ । १ । २९ ॥

अपत्ये यस्तद्धितः स परमप्रकृतेरेव ॥ पौत्राद्यपत्यं सर्वपूर्वजानामा
परमप्रकृतेः पारंरर्षेण संबन्धादपत्यं भवतीति अन्तरङ्गवर्चस्योऽपि
प्रत्ययः प्राप्नोतीति नियमार्थ आरम्भः । उपगोरपत्यमनन्तरं वृद्धं वा
औपगवः । तस्यापि औपगविः । औपगवरेपि औपगवः ॥

पौत्रादि वृद्धम् ॥ ६ । १ । ३० ॥

परमप्रकृतेरपत्यम् ॥ गार्ग्यः । पौत्रादीति किम् ? । गार्गिः ॥

वंश्यज्यायोभ्रात्रोर्जीवति प्रपौत्राद्यस्त्री युवा ॥ ६ । १ । ३१ ॥

वंश्यः पित्रादिरात्मनः कारणम् । ज्यायान् भ्राता वयोधिक
एकपितृकः एकमातृको वा । गार्ग्यायणः । अस्त्रीति किम् ? । गार्गी ॥

सपिण्डे वयःस्थानाधिके जीवद्वा ॥ ६ । १ । ४ ॥

जीवति प्रपौत्राद्यस्त्री युवा ॥ पितृव्ये पितापह्नय भ्रान्ति वा
वयोधिके जीवति जीवद्वाग्यस्यापत्यं गार्ग्यः गार्ग्यायणो वा । अन्यत्र
गार्ग्यः ॥

युववृद्धं कुत्सार्चे वा ॥ ६ । १ । ५ ॥

यथासंख्यं युवा ॥ गार्ग्यः गार्ग्यायणो वा युवा जाल्मः । अन्यत्र
गार्ग्यायण एव । वृद्धमर्चिः । गार्ग्यायणः गार्ग्योवा । अन्यत्र गार्ग्य
एव । अस्त्रीत्येव । स्त्री गार्गी ॥

वृद्धाद्यनि ॥ ६ । १ । ३० ॥

यून्यपत्ये विवक्षिते यःप्रत्ययः स आद्याद् वृद्धात् परमप्रकृतेर्यो
वृद्धप्रत्ययस्तदन्ताद्भवति । आद्यात् इत्यस्यापवादः । गार्ग्यस्यापत्यं
युवा गार्ग्यायणः । एवं दाक्षायणादिः । आद्यादित्येव । औपगविः ॥

अत इञ् ॥ ६ । १ । ३१ ॥

इत्सन्तादपत्ये । दाक्षिः ॥

वहीनरस्यैत् ॥ ७ । ४ । ४ ॥

ङ्गिति तद्धिते स्वरेष्वादेः स्वरस्य ॥ वैहीनरिः ॥

य्वः पदान्तात्प्रागैदौत् ॥ ७ । ४ । ५ ॥

ङ्गिति तद्धिते इवर्णोवर्णयोः तच्चाक्षौ वृद्धिः संगे तयोः स्थाने
यौ य्वौ पदान्तौ ताभ्यां प्राग् यथासंख्यमैदौतौ स्याताम् । वैयः नयः ।
सौवशिः । य्व इति किम् ? । सौवर्णयः । पदान्तादिति किम् ? ।
यत इमे याताः ॥

द्वारादेः ॥ ७ । ४ । ६ ॥

यवयोस्समीपस्य स्वरेष्वादेस्स्वरस्य वृद्धिप्राप्तौ ताभ्यामेव प्रा-

गैदौतौ ङिति तद्धिते । दौवारिकः । श्वादेरितीति प्रतिषेधाद् द्वा-
रादिपूर्वाणामपि । दौवारपालिः ॥

न जस्वङ्गादेः ॥ ७ । ४ । ९ ॥

ङिति तद्धिते खः प्रागैदौतौ । व्यावक्रोशी । स्वाङ्गिः । व्याङ्गिः ॥

इवादेरिति ॥ ७ । ४ । १० ॥

ङिति तद्धिते वः प्रागौर्न । स्वाभस्त्रिः । इतीति किम् ? ।
शौवहानम् ॥

इजः ॥ ७ । ४ । ११ ॥

श्वादेर्वः प्रागौर्न ङिति तद्धिते । स्वाभस्त्रम् ॥

बाह्वादिभ्यो गोत्रे ॥ ६ । १ । ३२ ॥

अपत्ये इञ् । स्वापत्यसंतानस्य स्वव्यपदेशकारणमृषिरनृषिर्वा
यः प्रथमस्तदपत्यं गोत्रम् । बाह्विः । औपवाक्विः । नैवाक्विः ।
इतःप्रभृति गोत्र इत्यधिकारात् गोत्रे सम्भवति ततोऽन्यन् प्रतिषेधः ॥

शीर्षः स्वरे तद्धिते ॥ ३ । २ । १०३ ॥

शिरसः ॥ हास्तिशीर्षिः ॥

वर्मणोऽचक्रात् ॥ ६ । १ । ३३ ॥

अपत्ये इञ् ॥ ऐन्द्रवर्मिः । अचक्रादिति किम् ? । चाक्रवर्मणः ।
अनो लोपे प्राप्ते ॥

अणि ॥ ७ । ४ । ५२ ॥

अब्रन्तस्यान्त्यस्वरादेर्लुङ् न ॥ इति निषेधः ॥

संयोगादिनः ॥ ७ । ४ । ५३ ॥

संयोगात्परो य इन् तदन्तस्यान्त्यस्वरादेरणि लुङ् न । शंखिनः ॥

गाथिबिदधिकेशिपणिगणिनः ॥ ७ । ४ । ५४ ॥

अण्यन्त्यस्वरादेर्लुग्न ॥ गाथिनः । वैदथिनः । केशिनः । पा-
णिनः । गाणिनः ॥

अवर्मणो मनोऽपत्ये ॥ ७ । ४ । ५९ ॥

अण्यन्त्यस्वरादेर्लुक् । सौषामः । अदर्मण इति किम् ? । चा-
क्रवर्मणः ॥

हितनाम्नो वा ॥ ७ । ४ । ६० ॥

अपत्यार्थेऽण्यन्त्यस्वरादेर्लुक् ॥ हैतनामः । हैतनामनः ॥

षादिहन्धृतराज्ञोऽणि ॥ २ । १ । ११० ॥

अतो लुक् ॥ औक्षणः । भ्रौणघ्नः । वार्त्रघ्नः । धार्त्तराज्ञः ॥

लोम्नोऽपत्येषु ॥ ६ । १ । २३ ॥

अः । उडुलोमाः । बहुवचननिर्देशात् एकस्मिन्नपत्ये द्वयोश्च बा-
ह्यादित्वादिवेव । औडुलोमिः । औडुलोमी ॥

अजादिभ्यो धेनोः ॥ ६ । १ । ३४ ॥

अपत्ये इञ् ॥ आजधेनविः । वाष्कधेनविः ॥

ब्राह्मणाद्वा ॥ ६ । १ । ३५ ॥

धेनोरपत्ये इञ् ॥ ब्राह्मणधेनविः । ब्राह्मणधेनवः ॥

भूयःसंभूयोऽम्भोऽमितौजसः स्लुक् च ॥ ६ । १ । ३६ ॥

अपत्ये इञ् ॥ भौयिः । सांभूयिः । आम्भिः । आमितौजिः ॥

शालङ्क्यौदिषाडिवाड्वलि ॥ ६ । १ । ३७ ॥

इयन्तं निपात्यते ॥ शालङ्किः । और्दिः । षाडिः । वाड्वलिः ॥

व्यासवरुटसुधातृनिषादबिम्बन्ण्डादन्त्यस्य

चाक् ॥ ६ । १ । ३८ ॥

अपत्ये इञ् तद्योगे ण्णाम् ॥ वैयासकिः । बाण्डकिः । सौधा-
तकिः । नैषादकिः । बैम्बकिः । चाण्डालकिः ॥

पुनर्भूपुत्रदुहितृननान्दुरनन्तरेऽञ् ॥ ६ । १ । ३९ ॥
पौनर्भवः । पौत्रः । दौहित्रः । नानान्द्रः ॥

परस्त्रियाः परशुश्चासावर्ण्ये ॥ ६ । १ । ४० ॥

अनन्तरेऽञ् ॥ पारशत्रुः । असावर्ण्य इति किम् ? । पारस्त्रैगेयः ॥

विदादेवृद्धे ॥ ६ । १ । ४१ ॥

अञ् ॥ वैदः । और्वः ॥

यञञोऽश्यापर्णान्तगोपवनादेः ॥ ६ । १ । १२६ ॥

बहुगोत्रार्थस्य यः प्रत्ययस्तस्यास्त्रियां लुप् ॥ गर्गाः । विदाः ।
अश्यापर्णे यादि किम् ? । गोपवनाः ॥

गर्गादेर्यञ् ॥ ६ । १ । ४२ ॥

वृद्धे ॥ गार्ग्यः । वात्स्यः । गर्गाः । इत्साः । वैयाघ्रपद्यः ।
आवध्यः । कात्यः । पौत्रिमाव्यः । कौण्डिन्यः ॥

जातिश्च णितद्धितयस्वरे ॥ ३ । २ । ५१ ॥

अन्या परतः स्त्री विषयभूते पुंवदन्तः ॥ इति पुंवद्भावस्तु न ।
कौण्डिन्यागस्त्येति निर्देशेन तस्यानित्यत्वात् ॥

कौण्डिन्यागस्त्ययोः कुण्डिनागस्ती च ॥ ६ । १ । १२७ ॥

बहुगोत्रार्थयोर्यञोऽणश्चास्त्रियां लुप् ॥ कुण्डिनाः । अगस्तयः ॥

मधुबभ्रोर्ब्राह्मणकौशिके ॥ ६ । १ । ४३ ॥

वृद्धे यञ् ॥ मध्वयो ब्राह्मणः । बभ्रव्यः कौशिकः ॥

कपिवोधादाङ्गिरसे ॥ ६ । १ । ४४ ॥

वृद्धे यञ् ॥ काप्यः आङ्गिरसः । एवं बौध्यः ॥

वतण्डात् ॥ ६ । १ । ४५ ॥

आङ्गिरसे वृद्धे यमेव ॥ वातण्ड्य आङ्गिरसः ॥

स्त्रियां लुप् ॥ ६ । १ । ४६ ॥

वतण्डादाङ्गिरसे यञ् ॥ वतण्डी

कुञ्जादेर्जायन्यः ॥ ६ । १ । ४७ ॥

वृद्धे ॥ कौञ्जायन्यः । ब्राध्नायन्यः ॥

स्त्रीबहुष्वायनञ् ॥ ६ । १ । ४८ ॥

कुञ्जादेर्वहुत्वविशिष्टे वृद्धे स्त्रियां चाऽबहुत्वेऽपि आयनञ् ॥ कौ-
ञ्जायनी । ब्राध्नायनी । कौञ्जायनाः । ब्राध्नायनाः ॥

अश्वादेः ॥ ६ । १ । ४९ ॥

वृद्धे आयनञ् ॥ आश्वायनः । शाङ्गायनः ॥

शपभरद्वाजादात्रेये ॥ ६ । १ । ५० ॥

वृद्धे आयनञ् ॥ शपायनः । भारद्वाजायनः ॥

भर्गाद्यैर्गर्ते ॥ ६ । १ । ५१ ॥

वृद्धे आयनञ् ॥ भार्गायणत्वेर्गर्तः ॥

आत्रेयान्भरद्वाजे ॥ ६ । १ । ५२ ॥

यून्यायनञ् ॥ आत्रेयायणो भारद्वाजः ॥

त्रिदार्षादणिजोः ॥ ६ । १ । १४० ॥

त्रिदार्षश्च योऽपत्यप्रत्ययस्तदन्तात्परस्य यून्यण इवश्च लुप् ॥
इतीजो लुप् । तैकायनिः पिता । तैकायनिः पुत्रः । वासिष्ठः पिता
वासिष्ठः पुत्रः ॥

नडादिभ्य आयनण् ॥ ६ । १ । ५३ ॥

वृद्धे ॥ नादायनः । चारायणः । आमुष्यायणः ॥

दण्डिहस्तिनायने ॥ ७ । ४ । ४५ ॥

अन्त्यस्वरादेर्लुग् न ॥ दाण्डिनायनः ॥ हास्तिनायनः ॥

यजिजः ॥ ६ । १ । ५४ ॥

वृद्धे यून्यायनम् ॥ गार्ग्यायणः । दाक्षायणः ॥

हरितादेरजः ॥ ६ । १ । ५५ ॥

विदाद्यन्तर्गणो हरितादिः ॥ वृद्धे योऽव् ज्येष्ठ्यायनम् ।
हारितायनः । कैन्दासायनः ॥

ज्येष्ठ्यायनम् च ॥ ६ । १ । ५६ ॥

वृद्धे आयनम् ॥ क्रोष्टायनः । शालङ्कायनः ॥

दर्भकृष्णाग्निशर्मरणशरदच्छुनकादाग्रायणब्राह्म-
णवार्षगम्यवाशिष्ठभार्गववात्स्ये ॥ ६ । १ । ५७ ॥

वृद्धे यथासंख्यमायनम् ॥ दार्भायण आग्रायणः । काष्ण्यायनो
ब्राह्मणः । आग्निशर्मायनो वार्षगम्यः । राणायनो वाशिष्ठः । शारद-
तायनो भार्गवः । शौनकायनो वात्स्यः ॥

जीयन्तपर्वताद्या ॥ ६ । १ । ५८ ॥

वृद्धे आयनम् ॥ जैवन्तायनः । जैवन्तिः । पार्वतायनः । पार्वतिः ॥

द्रोणदा ॥ ६ । १ । ५९ ॥

अपत्यमात्रे आयनम् ॥ द्रौणायनः । द्रौणिः ॥

शिवादेरण् ॥ ६ । १ । ६० ॥

अपत्ये ॥ शैवः । प्रौष्ठः ॥

ऋषिवृष्ययन्धककुरुभ्यः ॥ ६ । १ । ६१ ॥

अपत्येऽण् ॥ वाशिष्ठः । वैश्वामित्रः । वामुदेतः । श्वाफल्कः ।
नाकुलः ॥

कन्यात्रिवेण्याः कनीनत्रिवणं च ॥ ६ । १ । ६२ ॥
अपत्येऽण् ॥ कानीनः । त्रैवणः ॥

शुङ्गाभ्याम्भारद्वाजे ॥ ६ । १ । ६३ ॥
अपत्येऽण् ॥ शौङ्गो भारद्वाजः ॥

विकर्णच्छगलाद्वात्स्यात्रेये ॥ ६ । १ । ६४ ॥
अपत्येऽण् ॥ वैकर्णः । छागलः ॥

णश्च विश्रवसो विश्लुक् च वा ॥ ६ । १ । ६५ ॥
अपत्येऽण् ॥ वैश्रवणः । रावणः ॥

संख्यासंभद्रान्मातुर्मातुर् च ॥ ६ । १ । ६६ ॥
अपत्येऽण् ॥ द्वैमातुरः । सांमातुरः । भाद्रमातुरः ॥

सम्बन्धिनां सम्बन्धे ॥ ७ । ४ । १२१ ॥
संबन्धिसन्धानां यत्कारिभुक्तं तत्संबन्ध एव ॥ इतिवचनाज्जन्य-
मातुर्न । द्वैमात्रः ॥

अदोर्नदीमानुषीनाम्नः ॥ ६ । १ । ६७ ॥
अपत्येऽण् । यामुनः प्रणेतः । दैवदत्तः । अदोरिति किम् ? ।
चान्द्रभागेयः ॥

साल्वास्ताल्वाभ्ण्डुकाद्वा ॥ ६ । १ । ६८ ॥
अपत्येऽण् ॥ पैलः । पैलेयः । साल्वः । साल्वेयः । माण्डूकः ।
माण्डूकिः ॥

दितेश्चैयण् वा ॥ ६ । १ । ६९ ॥
माण्डूकादपत्ये ॥ दैतेयः । दैत्यः । माण्डूकेयः । माण्डूकिः ॥

ऊचाप्त्यूङः ॥ ६ । १ । ७० ॥

अपत्ये एयण् ॥ सौपर्णेयः ॥

एयेऽन्नायी ॥ ३ । २ । ५२ ॥

तद्धिते परतः स्त्री पुंवत् ॥ आग्नेयः । जातिश्च णितद्धितयस्वरे
इति सिद्धे नियमार्थमिदम् । तेन यौवतेय इत्यादौ न पुंवत् ॥ वैन-
तेयः । यौवतेयः ॥

अकद्रूपाण्ड्वोरुवर्णस्यैये ॥ ७ । ४ । ६९ ॥

तद्धिते लुक् ॥ कामण्डलेयः । कटपाण्ड्वोस्तु । काद्रवेयः ।
पाण्डवेयः ॥

द्विस्वरादनद्याः ॥ ६ । १ । ७१ ॥

ऊचाप्त्यूङन्तादपत्ये एयण् ॥ दाक्षेयः । अनद्या इति किम् ? । सैप्रः ॥

इतोऽनिञः ॥ ६ । १ । ७२ ॥

द्विस्वरादपत्ये एयण् ॥ नाभेयः । नैधेयः । अनिञ इति किम् ? ।
दाक्षायणः । द्विस्वरादित्येव । मारीचः ॥

शुभ्रादिभ्यः ॥ ६ । १ । ७३ ॥

अपत्ये एयण् ॥ शौभ्रेयः । वैष्टपुरेयः । गान्धेयः ॥

प्रावाहणस्यैये ॥ ७ । ४ । २१ ॥

ज्जिति तद्धिते स्वरेष्वादेर्द्विद्धिः प्रस्य तु वा ॥ प्रावाहणेयः ।
प्रवाहणेयः ।

एयस्य ॥ ७ । ४ । २२ ॥

एयान्तांशात्प्रात्परस्य वाहनस्य ज्जिति तद्धिते स्वरेष्वादेर्द्विद्धिः
प्रस्य तु वा ॥ प्रावाहणेयिः । प्रवाहणेयिः ॥

एये जिह्माशिनः ॥ ७ । ४ । ४७ ॥

अन्त्यस्वरादेर्लुङ् न ॥ जैह्वाशिनेयः ॥

श्यामलक्षणाद्वाशिष्टे ॥ ६ । १ । ७४ ॥

अपत्ये एयण् ॥ श्यामेयो लाक्षणेयो वाशिष्ठः ॥

विकर्णकुपीतकात्काश्यपे ॥ ६ । १ । ७५ ॥

अपत्ये एयण् ॥ वैकर्णेयः कौपीतकेय. काश्यपः । वैकर्णि
पीतकिरन्यः ॥

भ्रुवो भ्रुव् च ॥ ६ । १ । ७६ ॥

अपत्ये एयण् ॥ भ्रौवेयः ॥

कल्याण्यादेरिन् चान्तस्य ॥ ६ । १ । ७७ ॥

अपत्ये एयण् ॥ काल्याणिनेयः ॥

हृद्भगासेन्धोः ॥ ७ । ४ । २५ ॥

हृदाद्यन्तानां पूर्वपदस्योत्तरपदस्य च स्वरेष्वाऽर्द्धद्विर्जिति त-
द्धिते ॥ सौहार्दम् । सौभागिनेयः । साक्तुसैन्धवः । बहुलाधिकारात्
सौहृदं दौर्हृदमित्यपि ॥

अनुशतिकादीनाम् ॥ ७ । ४ । २७ ॥

जिति तद्धिते पूर्वीत्तरपदयोः स्वरेष्वादेः स्वरस्य वृद्धिः ॥ पारस्वैनेयः ॥

कुलटाया वा ॥ ६ । १ । ७८ ॥

अपत्ये एयण् इन् चान्तस्य ॥ कौलटिनेयः । कौलटेयः ॥

चटकाणैरः स्त्रियां तु लुप् ॥ ६ । १ । ७९ ॥

अपत्ये ॥ चाटकैरः । अस्त्रियामित्येव सिद्धे प्रत्ययान्तरबाधनायै
णैरविधानम् ॥

क्षुद्राभ्य एरण् वा ॥ ६ । १ । ८० ॥

अपत्ये ॥ अङ्गहीना अनियतपुंस्का वा स्त्रियः क्षुद्राः । काणेरः ।
काणेरः । दासेरः । दासेयः । नाटेरः । नाटेयः ॥

गोधाया दुष्टे णारश्च ॥ ६ । १ । ८१ ॥

अपत्ये एरण् ॥ गौधारः । गौधेरः । योऽहिना गोधायां जन्यते ॥

जण्टपण्टात् ॥ ६ । १ । ८२ ॥

अपत्ये णारः ॥ जाण्टारः । पाण्टारः ॥

चतुष्पाद्भ्य एयञ् ॥ ६ । १ । ८३ ॥

अपत्ये ॥ कामण्डलेयः । सौरभेयः ॥

गृष्टधादेः ॥ ६ । १ । ८४ ॥

अपत्ये एयञ् ॥ गार्ष्टेयः । हार्ष्टेयः । मित्रयोरपत्यमिति विग्रहे
ऋष्यणि प्राप्ते एयञ् ॥

केकयमित्रयुप्रलयस्य यादेरिय् च ॥ ७ । ४ । २ ॥

ञ्जिति तद्धिते स्वरेष्वादेः स्वरस्य वृद्धिः ॥ इतीयादेशे प्राप्ते ॥

सारवैक्ष्वाकमैत्रेयभ्रौणहत्यधैवत्यहिरण्मयम् ॥

७ । ४ । ३० ॥

एते निपात्यन्ते ॥ इति युलोपः । मैत्रेयः ॥

यस्कादेर्गोत्रे ॥ ६ । १ । १२५ ॥

यः प्रत्ययस्तदन्तस्य बहुगोत्रार्थस्य यस्कादेर्यः प्रत्ययस्तस्या-
स्त्रियां लुप् ॥ यस्काः । लब्धाः । मित्रयवः । गोत्र इति किम् ? ।

यास्काश्छात्राः ॥

वाडवेयो वृषे ॥ ६ । १ । ८५ ॥

एयणेयञ् वा निपात्यते ॥ वाडवेयः ॥

रेवत्यादेरिकण् ॥ ६ । १ । ८६ ॥

अपत्ये ॥ रैवतिकः । आश्वपालिकः ॥

वृज्जदेष्टाः क्षेपे णश्च ॥ ६ । १ । ८७ ॥

अपत्ये इकण् ॥

तद्धितयस्वरेऽनाति ॥ २ । ४ । ९२ ॥

व्यञ्जनादपत्यस्य तद्धिते लुक् ॥ गार्गो गार्गिको वा जाल्मः ॥

भ्रातुर्व्यः ॥ ६ । १ । ८८ ॥

अपत्ये ॥ भ्रातृव्यः ॥

ईयः स्वसुश्च ॥ ६ । १ । ८९ ॥

भ्रातृरपत्ये ॥ भ्रात्रीयः । स्वस्त्रीयः ॥

मातृपित्रादेर्डेयणीयणौ ॥ ६ । १ । ९० ॥

स्वसुरपत्ये ॥ मातृष्वसेयः । मातृष्वस्त्रीयः । पैतृष्वसेयः । पैतृष्वस्त्रीयः ॥

श्वर् राद्यः ॥ ६ । १ । ९१ ॥

अपत्ये ॥ श्वश्रुयः । सम्बन्धिनं सम्बन्धे । श्वशुरो नाम कश्चित् तस्यापत्यं श्वाशुरिः ॥

जातौ राज्ञः ॥ ६ । १ । ९२ ॥

अपत्ये यः ॥

अनोऽट्ये ये ॥ ७ । ४ । ५१ ॥

अन्त्यस्वरादेर्लुग् न ॥ राजन्यः क्षत्रियजातिश्चेत् । अट्य इति किम् ? । राज्यम् ॥

क्षत्रादियः ॥ ६ । १ । ९३ ॥

अपत्ये जातौ ॥ क्षत्रियो जातिश्चेत् ॥

मनोर्याणौ षश्चान्तः ॥ ६ । १ । ९४ ॥

अपत्ये जातौ । मनुष्याः । मानुः ॥

माणवः कुत्सायाम् ॥ ६ । १ । ९५ ॥

मनुशब्दादौत्सर्गिकेऽणप्रत्यये णत्वं निपात्यते ॥ मनोर्याणं कु-
त्सितं मूढं माणवः ॥

कुलादीनः ॥ ६ । १ । ९६ ॥

अपत्ये ॥ कुलीनः । उत्तरसूत्रे समासे प्रतिषेधात् । कुलान्तः के-
वलश्च गृह्यते । बहुकुलीनः ॥

यैयकजावसमासे वा ॥ ६ । १ । ९७ ॥

कुलन्तात् कुलाच्चापत्ये ॥ कुल्यः । कौलेयकः । कुलीनः । बहु-
कुल्यः । बाहुकुलेयकः । बहुकुलीनः । असमास इति किम् ? । आ-
द्यकुलीनः ॥

दुष्कुलादेयण् वा ॥ ६ । १ । ९८ ॥

अपत्ये ॥ दौष्कुलेयः । दुष्कुलीनः ॥

महाकुलाद्वाजीनजौ ॥ ६ । १ । ९९ ॥

अपत्ये ॥ महाकुलः । महाकुलीनः । महाकुलीनः ॥

कुर्वादेज्यः ॥ ६ । १ । १०० ॥

अपत्ये ॥ कौरव्यः । शाङ्गव्यः ॥

सम्राजः क्षत्रिये ॥ ६ । १ । १०१ ॥

अपत्ये ज्यः ॥ साम्राज्यः क्षत्रियश्चेत् ॥

सेनान्तकारुलक्ष्मणादिञ् च ॥ ६ । १ । १०२ ॥

ज्योऽपत्ये । हारिषेणिः । हारिषेण्यः । तान्नुवायिः । तान्नुवाय्यः ।

लाक्ष्मणिः । लाक्ष्मण्यः ॥

सुयाम्नः सौवीरेष्वायनिञ् ॥ ६ । १ । १०३ ।

अपत्ये ॥ सौयामायनिः ॥

पाण्टाहृतिमिमताण्णश्च ॥ ६ । १ । १०४ ॥

सौवीरेषु जनपदे योऽर्थस्तत्र वर्तमानादपत्ये आयनिञ् । पाण्टा-
हृतः, पाण्टाहृतायनिर्वा सौवीरगोत्रः ॥ मैमतः । मैमतायनिः ॥

भागवित्तिताण्णिन्दिवाऽऽकशापेयान्निन्दायामि-
कण् वा ॥ ६ । १ । १०५ ॥

सौवीरेषु यो वृद्धस्तत्र वर्तमानाद्युनि ॥ भागवित्तिकः, भाग-
वित्तायनो वा जाल्मः । ताण्णिन्दविकः । ताण्णिन्दविः । आकशा-
पेयिकः । आकशापेयिः ॥

सौयामायनिथामुन्दायनिवाष्प्यायणीरीयश्च वा ॥
६ । १ । १०६ ॥

सौवीरवृद्धवृत्तेर्युनीकण् निन्दायाम् ॥ सौयामायनीयः । सौया-
मायनिकः । सौयामायनिर्वा निन्द्यो युवा । यामुन्दायनीयः । यामुन्दा-
यनिकः । यामुन्दायनिः । वाष्प्यायणीयः । वाष्प्यायणिकः ।
वाष्प्यायणिः ॥

तिकादेरायनिञ् ॥ ६ । १ । १०७ ॥

अपत्ये ॥ तैकायनिः । तैकवायनिः ॥

दगुकोशलकर्मा वृषाद्यादिः ॥ ६ । १ । १०८ ॥

अपत्ये आयनिञ् ॥ दागव्यायनिः । कौशल्यायनिः । कार्मा-
र्यायणिः । लाग्यायनिः । वाष्प्यायणिः ॥

हिस्वरादणः ॥ ६ । १ । १०९ ॥

अपत्ये आयनिञ् ॥ कार्त्तयणिः ॥

वृद्धिर्यस्य स्वरेष्वादिः ॥ ६ । १ । ८ ॥

स दुसंज्ञः ॥

अवृद्धादोन्नवा ॥ ६ । १ । ११० ॥

अपत्ये आयनिञ् ॥ आम्रगुप्तायनिः । आम्रगुप्तिः ॥

वाशिन आयनौ ॥ ७ । ४ । ४६ ॥

अन्त्यस्वरादेर्लुग् न ॥ वाशिनायनिः ॥

पुत्रान्तात् ॥ ६ । १ । ११ ॥

दोरपत्ये आयनिञ् वा ॥ गार्गीपुत्रायणिः । गार्गीपुत्रिः ॥

चर्मिर्मिगारेटकार्कट्यकाकलङ्कावाकिनाच्च क-
श्चान्तोऽन्त्यस्वरात् ॥ ६ । १ । ११२ ॥

पुत्रान्तादोरायनिञ् वा ॥ चर्मिकायणिः । चर्मिणः । चर्मि-
कायणिः । चर्मिणः । गारेटकायनिः । गारेटिः । कार्कट्यकायनिः ।
काकट्यायनः । काककायनिः । काकिः । लाङ्काकायनिः । लाङ्केयः ।
वाकिनकायनिः । वाकिनिः । गार्गीपुत्रकायणिः । गार्गीपुत्रिः ॥

अदोरायनिः प्रायः ॥ ६ । १ । ११३ ॥

अपत्ये वा ॥ ग्लुचुकायनिः । ग्लौचुकिः । प्रायः किम् ? । दा-
क्षिः । अदोरिति किम् ? । औपगविः ॥

राष्ट्रक्षत्रियात्सरूपाद्राजापत्ये द्विरञ् ॥ ६ । १ । ११४ ॥

यथासंख्यम् । वैदेहः । वैदेहौ । विदेहाः राजानोऽपत्यानि वा ॥
सरूपादिति किम् ? । दाशरथिः ॥

गान्धारिसाल्वेयाभ्याम् ॥ ६ । १ । ११५ ॥

राष्ट्रक्षत्रियार्थाभ्यां सरूपाभ्यां राजापत्ये द्विरञ् । गान्धारयः ।
साल्वेयाः ॥

पुरुमगधकलिः सूरमसाद्वेस्वरादण् ॥ ६ । १ । ११६ ॥

राष्ट्रक्षत्रियार्थात्सरूपाद्राजापत्ये द्विः ॥ पौरवः । मागधः । म-
मगधाः । कालिङ्गः । सौरमसः । आङ्गः ॥

साल्वांशप्रत्यग्रथकालकूटाऽश्वमकादिञ् ॥ ६ । १ । ११७ ॥

सरूपराष्ट्रक्षत्रियार्थाद्राजापत्ये द्विः ॥ औदुम्बरिः । उदुम्बराः ।
प्रात्यग्रथिः । कालकूटिः । आश्वमकिः ॥

दुनादिकुर्वित्कोशलजादाञ्ज्यः ॥ ६ । १ । ११८ ॥

सरूपराष्ट्रक्षत्रियार्थाद्राजापत्ये द्विः ॥ आम्बष्ठाः । अम्बष्ठाः ।
नैपथ्यः । कौरव्यः । आवन्त्यः । कौशल्यः । आजाद्यः ॥

पाण्डोड्यण् ॥ ६ । १ । ११९ ॥

राष्ट्रक्षत्रियार्थात्सरूपाद्राजापत्ये द्विः ॥ पाण्ड्यः । पाण्ड्यौ ।
पाण्डवः ॥

शकादिभ्यो द्रेर्लुप् ॥ ६ । १ । १२० ॥

शकानां राजा शकस्यापत्यं वा शकः । यवनः ॥

कुन्त्यवन्तेः स्त्रियाम् ॥ १ । १ । १२१ ॥

द्रेर्ज्यस्य लुप् ॥ कुन्ती । अवन्ती । स्त्रियामिति किम् ? । कौन्त्यः ॥

कुरोर्वा ॥ ६ । १ । १२२ ॥

द्रेर्ज्यस्य स्त्रियां लुप् । कुरुः । कौरव्यायणी ॥

द्रेरञ्जणोऽप्राच्यभर्गादेः ॥ ६ । १ । १२३ ॥

स्त्रियां लुप् । शूरसेनी । मट्टी । दरत । मत्सी । अञ्जण्यः ॥ दे

किम् ? । पाञ्चाली । भार्गी । कारुषी ॥

बहुष्वस्त्रियाम् ॥ ६ । १ । १२४ ॥

द्यन्तस्य बह्वर्थस्य यो द्विस्तस्य लुप् ॥ पञ्चालाः । अस्त्रि-
यामिति किम् ? । पाञ्चाल्यः ॥

भृगवङ्गिरस्कुत्सवशिष्टगोतमाऽत्रेः ॥ ६ । १ । १२८ ॥

यः प्रत्ययस्तदन्तस्य बहुगोत्रार्थस्य यः प्रत्ययस्तस्यास्त्रियां लुप् ॥
भृगवः । अङ्गिरसः । कुत्साः । वशिष्ठाः । गोतमाः । अत्रयः ॥

प्राग्भरते बहुस्वरादिञः ॥ ६ । १ । १२९ ॥

बहुषु गोत्रे यः प्रत्ययस्तस्यास्त्रियां लुप् । क्षीरकलम्भाः । उद्वा-
लकाः । प्राग्भरत इति किम् ? । बालाकयः । बहुस्वरादिति किम् ? ।
पौष्पयः ॥

वोपकादेः ॥ ६ । १ । १३० ॥

यः प्रत्ययस्तदन्तस्य बहुगोत्रार्थस्य यः प्रत्ययस्तस्याऽस्त्रियां
लुप् ॥ उपकाः । औपकायनाः । लम्काः । लामकायनाः ॥

तिककितवादौ द्वन्द्वे ॥ ६ । १ । १३१ ॥

यः सप्रत्ययस्तस्यास्त्रियां लुप् ॥ तिककितवाः । उज्जककुभाः ॥

द्रथादेस्तथा ॥ ६ । १ । १३२ ॥

द्रथादिप्रत्ययान्तानां द्वन्द्वे बह्वर्थे यः सञ्चादिस्तस्य तथा लुप्
यथा पूर्वम् ॥ वृकलोहध्वजकुण्डीविसाः । तथेति किम् ? । गार्गीव-
त्सवाजाः । तत्रास्त्रियामित्युक्तेर्गार्गीत्यत्र न स्यात् ॥

वाऽन्येन ॥ ६ । १ । १३३ ॥

द्यादेरन्येन सह द्यादीनां द्वन्द्वे बह्वर्थे यः सञ्चादिस्तस्य तथा

वा लुप् यथा पूर्वम् ॥ अङ्गवङ्गदाक्षयः । आङ्गवाङ्गदाक्षयः ॥

द्व्येकेषु षष्ठ्यास्तत्पुरुषे यजादेर्वा ॥ ६ । १ । १३४ ॥

षष्ठीतत्पुरुषे यत्पदं षष्ठ्या विषये द्वयोरेकस्मिंश्च स्यात्तस्य यः
सयवादिस्तस्य तथा वा लुप् ॥ गर्गकुलम् । गार्ग्यकुलम् । बिदकुम् ।
बैदकुलम् । द्व्येकेष्विति किम् ? । गर्गाणां कुलं गर्गकुलम् ॥

न प्राग्जितीये स्वरे ॥ ६ । १ । १३५ ॥

गोत्रे उत्पन्ने बहुष्वित्यादिना या लुबुक्ता सा प्राग्जितीयेऽर्थे यः
स्वरादिस्तद्धितस्तद्विषये न स्यात् ॥ गर्गाणां छात्राः गार्गीयाः ।
आत्रेयीयाः । प्राग्जितीय इति किम् ? । अत्रीयः । स्वर इति किम् ? ।
गर्गमयम् ॥

गर्गभार्गविका ॥ ६ । १ । १३६ ॥

द्वन्द्वात्प्राग्जितीये विवाहे योऽकल् तस्मिन्नणो लुबभावे निपा-
त्यते ॥ गर्गभार्गविका ॥

यूनि लुप् ॥ ६ । १ । १३७ ॥

विहितस्य प्रत्ययस्य प्राग्जितीयेऽर्थे स्वरादौ प्रत्यये विषयभूते ।
लुपि सत्यां यः प्राप्नोति स स्यादित्यर्थः ॥ पाण्डाहृतस्यापत्यं पाण्डा-
हृतिस्तस्यापत्यं युवा पाण्डाहृतः तस्यच्छात्रा इति प्राग्जितीयेऽर्थे
स्वरादौ प्रत्यये चिकीर्षिते णस्य लुप्, ततो वृद्धेन इत्यञ् ।
पाण्डाहृताः ॥

वाऽऽयनणाऽऽयनिजोः ॥ ६ । १ । १३८ ॥

युवार्थयोः प्राग्जितीये स्वरादौ विषये लुप् ॥ गार्गीयाः । गा-
र्गयणीयाः ॥ हौत्रीयाः । हौत्रायणीयाः ॥

द्रीजो वा ॥ ६ । १ । १३९ ॥

युवार्थस्य लुप् ॥ औदुम्बरिः । औदुम्बरायणः ॥

अब्राह्मणात् ॥ ६ । १ । १४१ ॥

वृद्धप्रत्ययान्ताद्युवार्थस्य लुप् ॥ आङ्गः पिता । आङ्गः पुत्रः ।
अब्राह्मणादिति किम् ? । गार्ग्यः पिता । गार्ग्यायणः पुत्रः ॥

पैलादेः ॥ ६ । १ । १४२ ॥

यूनि प्रत्यस्य लुप् ॥ पैलः पिता पुत्रश्च । शालङ्किः पिता पुत्रश्च ॥

प्राच्येऽजोऽतौल्वल्यादेः ॥ ६ । १ । १४३ ॥

यूनि प्रत्ययस्य लुप् ॥ पान्नागारिः पिता पुत्रश्च । मान्थरषेणिः
पिता पुत्रश्च ॥ प्राच्य इति किम् ? । दाक्षिः पिता । दाक्षायणः पुत्रः ॥
तौल्वल्यादिवर्जनं किम् ? । तौल्वलिः पिता । तौल्वलायनः पुत्रः ॥

॥ इत् पत्याधिकारः ॥

॥ अथ रक्ताद्यर्थकाः ॥

रागाद्यो रक्ते ॥ ६ । २ । १ ॥

रज्यते येन कुसुम्भादिना तदर्थान्तृतीयान्ताद्रक्तमित्यर्थे यथाविहितं
प्रत्ययः । कौसुम्भं वासः ॥

लाक्षारोचनादिकण् ॥ ६ । २ । २ ॥

दान्ताद्रक्ते । लाक्षिकम् । रौचनिकम् ॥

शकलकर्दमाद् वा ॥ ६ । २ । ३ ॥

दान्ताद्रक्त इकण् । शाकलिकम् ॥ शाकलम् । कार्दमिकम् । कार्दमम् ॥

नीलपीतादकम् ॥ ६ । २ । ४ ॥

दान्ताद्रक्ते यथासंख्यम् ॥ नीलम् । पीतकम् ॥

उदितगुरोर्भाद्युक्तेऽब्दे ॥ ६ । २ । ५ ॥

दान्ताद्यथाविहितं प्रत्ययः ॥ पौषं वर्षम् ॥

चन्द्रयुक्तात्काले लुप्तवप्रयुक्ते ॥ ६ । २ । ६ ॥

दान्ताद्भाद्युक्ते यथाविहितं प्रत्ययः । पौषमहः ॥ पौषी रात्रिः ।
अद्य पुष्यः ॥

द्वन्द्वादीयः ॥ ६ । २ । ७ ॥

दान्ताच्चन्द्रयुक्तभाद्युक्ते काले । राधानुराशीयमहः ॥

श्रवणाश्वत्थान्नाम्न्यः ॥ ६ । २ । ८ ॥

दान्ताच्चन्द्रयुक्तार्थाद्युक्ते काले ॥ श्रवणा रात्रिः । अश्वत्था पौर्ण-
मासी । नाम्नीति किम् ? । श्रावणमहः । आश्वत्थमहः ॥

षष्ठ्याः समूहे ॥ ६ । २ । ९ ॥

यथाविहितं प्रत्ययाः ॥ चाषम् ॥ स्त्रैणम् ॥

भिक्षादेः ॥ ६ । २ । १० ॥

षष्ठ्यन्तात्समूहे यथाविहितं प्रत्ययाः । भैक्षम् ॥

अष्टम्ये ॥ ७ । ४ । ५५ ॥

इन्नन्तस्याऽप्यन्त्यस्वरादेर्लुग् न ॥ गार्भिणम् ॥

क्षुद्रकमालवात्सेनानाम्नि ॥ ६ । २ । ११ ॥

षष्ठ्यन्तात्समूहेऽण् ॥ क्षौद्रकमालवी सेना ॥

गोत्रोक्षवत्सोष्ट्रवृद्धाजोरभ्रमनुष्यराजराजन्य-
राजरादकञ् ॥ ६ । २ । १२ ॥

समूहे । गार्गकम् । औक्षकम् । वात्सकम् । आण्ड्रकम् । वार्द्ध-
कम् । आजकम् । औरभ्रकम् ॥

न राजन्यमनुष्ययोरके ॥ २ । ४ । ९४ ॥

यो लुक् । मानुष्यकम् । राजकम् । राजन्यकम् । राजपुत्रीकम् ॥

कैदाराण्यश्च ॥ ६ । २ । १३ ॥

समूहेऽकम् । कैदार्यम् । कैदारकम् ॥

कवचिहस्त्यचित्ताच्चेकण् ॥ ६ । २ । १४ ॥

कैदारात् समूहे ॥ कावचिकम् । हास्तिकम् । आपूपिकम् ।
शाष्कुलिकम् । कैदारिकम् ॥

धेनोरनञः ॥ ६ । २ । १५ ॥

समूहे इकण् ॥

ऋवर्णोवर्णदोसिसुस्रश्वदकस्मात् इकस्येतो

लुक् ॥ ७ । ४ । ७१ ॥

धैनुकम् । अनञ इति किम् ? । आधैनवम् ॥

ब्राह्मणमाणववाडवाद्यः ॥ ६ । २ । १६ ॥

समूहे । ब्राह्मण्यम् । माणव्यम् । वाडव्यम् ॥

गणिकाया ण्यः ॥ ६ । २ । १७ ॥

समूहे । गाणिक्यम् ॥

केशाद्वा ॥ ६ । २ । १८ ॥

समूहे ण्यः ॥ कैश्यम् । कैशिकम् ॥

वाश्वद्वयः ॥ ६ । २ । १९ ॥

समूहे ॥ अश्वीयम् । आश्वम् ॥

पश्वा इवण् ॥ ६ । २ । २० ॥

समूहे ॥ पार्श्वम् ॥

ईनोऽहः क्रतौ ॥ ६ । २ । २१ ॥

समूहे ॥ अहीनः क्रतुः । क्रताविति किम् ? । आहम् ॥

अनीनादव्यहोऽतः ॥ ७ । ४ । ६६ ॥

अपदस्य तद्धिते लुक् ॥ इत्यतो लुक् ॥

पृष्ठाद्यः ॥ ६ । २ । २२ ॥

समूहे क्रतौ ॥ पृष्ठ्यः । क्रतावित्येव । पार्ष्टिकम् ॥

चरणाद्धर्मवत् ॥ ६ । २ । २३ ॥

समूहे प्रत्ययः ॥ कठानां धर्मः काठकम् । तथा समूहेऽपि ॥

गोरथवातात्त्रलुकटधलूलम् ॥ ६ । २ । २४ ॥

समूहे यथासंख्यम् ॥ गोत्रा । रथकट्या । वातूलः ॥

पाशादेश्च ल्यः ॥ ६ । २ । २५ ॥

गवादेः समूहे ॥ पाश्या । तृण्या । गव्या । रथ्या । वात्या ॥

इवादे-गोऽञ् ॥ ६ । २ । २६ ॥

समूहे ॥ शौचम् । आहम् ॥

खलादिभ्यो लिन् ॥ ६ । २ । २७ ॥

समूहे ॥ खलिनी । पाशादित्वाल्ल्योऽपि । खल्या । ऊकिनी ॥

ग्रामजनबन्धुगजसहायात्तल् ॥ ६ । २ । २८ ॥

समूहे ॥ ग्रामता । जनता । बन्धुता । गजता । सहायता ॥

रुषात्कृताहेतवधविकारे चैयञ् ॥ ६ । २ । २९ ॥

समूहे ॥ पौरुषेयो ग्रन्थः । पौरुषेयमार्हतं शासनम् । पौरुषेयो बधो विकारो वा । पौरुषेयम् ॥

विकारे ॥ ६ । २ । ३० ॥

पठ्यन्त वृ यथाविहितं प्रत्ययाः ॥

वाश्मनो विकारे ॥ ७ । ४ । ६३ ॥

अपदस्य तद्धितेऽन्त्यस्वरादेर्लुक् ॥ आश्मः । आश्मनः ॥

चर्मशुनः कोशसङ्कोचे ॥ ७ । ४ । ६४ ॥

अपदस्य यथासंख्यं तद्धितेऽन्त्यस्वरादेर्लुक् । चर्मः कोशः ।
शौवः संकोचः ॥

पदस्यानिति वा ॥ ७ । ४ । १२ ॥

श्वादेर्ङिणति तद्धिते वकारात्प्रागौकारः ॥ श्वापदम् । शौवापदम् ।
अनितीति किम् ? । श्वापदिकः ॥

प्राण्योषधिवृक्षेभ्योऽवयवे च ॥ ६ । २ । ३१ ॥

षष्ठ्यन्तेभ्यो विकारे यथाविहितं प्रत्ययः ॥ कापोतं सक्थि मांसं
वा । दौर्वम् । बैल्वम् ॥

तालाद्धनुषि ॥ ६ । २ । ३२ ॥

विकारेऽण् ॥ तालं धनुः । धनुषीति किम् ? । तालमयं काण्डम् ॥

त्रपुजतोः षोन्तश्च ॥ ६ । २ । ३३ ॥

विकारेऽण् ॥ त्रापुषम् । त्रातुषम् ॥

शम्याश्च लः ॥ ६ । २ । ३४ ॥

विकारेऽवयवे चाण् ॥ शामीलं भस्म । शामीली शाखा ॥

पयोद्रोर्यः ॥ ६ । २ । ३५ ॥

विकारे ॥ पयस्यम् । द्रव्यम् ॥

उष्ट्रादकञ् ॥ ६ । २ । ३६ ॥

विकारेऽवयवे च । औष्ट्रकं मांसमङ्गं वा ॥

उमोर्णद्वा ॥ ६ । २ । ३७ ॥

विकारेऽवयवे चाकञ् ॥ औमकम् । औमम् । और्णकम् ।
और्णः कम्बलः ॥

एण्या ण्यञ् ॥ ६ । २ । ३८ ॥

विकारेऽवयवे च ॥ ऐणेयं मांसमङ्गं वा ॥

कौशेयम् ॥ ६ । २ । ३९ ॥

कौशेयं वस्त्रं सूत्रं वा ॥

परश्व्याल्लुक् च ॥ ६ । २ । ४० ॥

विकारेऽण् ॥ पारश्वम् ॥

कंसीयाञ् ज्यः ॥ ६ । २ । ४१ ॥

विकारे तद्योगे यल्लुक् च ॥ कांस्यम् ॥

हेमार्थान्माने ॥ ६ । २ । ४२ ॥

विकारेऽण् ॥ हाट्को निष्कः । मान इति किम् ? । हाटकमयी यष्टिः ॥

द्रोर्वयः ॥ ६ । २ । ४३ ॥

माने विकारे ॥ द्रुवयं मानम् ॥

मानात्क्रीतवत् ॥ ६ । २ । ४४ ॥

विकारे ॥ मानं संख्यादि । शतेन क्रीतं शत्यम् । शतिकम् ।
एवं विकारेऽपि ॥

हेमादिभ्योऽञ् ॥ ६ । २ । ४५ ॥

विकारेऽवयवे च यथायोगम् ॥ हैमम् । राजतः ॥

अभक्ष्याच्छादने वा मयट् ॥ ६ । २ । ४६ ॥

विकारेऽवयवे च यथायोगम् ॥ भस्ममयम् । भास्मनम् । अभक्ष्या-
च्छादन इति किम् ? । मौहः सूपः । कार्पासः पटः ॥

शरदभर्त्तुवात्प्राप्तोऽबल्वजात् ॥ ६ । २ । ४७ ॥

अभक्ष्याच्छादने विकारेऽवयवे च नित्यं मयट् ॥ शरमयम् ।
दर्भमयम् । कूदीमयम् । तृणमयम् । सौममयम् । बल्वजमयम् ॥

एकस्वरात् ॥ ६ । २ । ४८ ॥

नाम्नोऽभक्ष्याच्छादने विकारेऽवयवे च नित्यं मयट् ॥ वाहूमयम् ॥

दोरप्राणिनः ॥ ६ । २ । ४९ ॥

अभक्ष्याच्छादने विकारेऽवयवे च मयट् । आन्नमयम् । अप्राणिन
इति किम् ? । शौवाविधम् । स्वाविन्मयम् ॥

गोः पुरीषे ॥ ६ । २ । ५० ॥

नित्यं मयट् ॥ गोमयम् । पयस्तु गव्यम् । पुरीषे नियमार्थं वचनम् ।

ब्रीहेः पुरोडाशे ॥ ६ । २ । ५१ ॥

विकारे नित्यं मयट् ॥ ब्रीहिमयः पुरोडाशः । पुरोडाश इति
किम् ? । ब्रैह ओदनः । वैह भस्म ॥

तिलयवाद-ऽऽदि ॥ ६ । २ । ५२ ॥

विकारेऽवयवे च मयट् ॥ तिलमयम् । यवमयम् । अनान्नीति
किम् ? । तैलम् । यावः ॥

पिष्टात् ॥ ६ । २ । ५३ ॥

विकारेऽनाम्नि मयट् ॥ पिष्टमयम् ॥

नाम्नि कः ॥ ६ । २ । ५४ ॥

पिष्टाद्विकारे ॥ पिष्टिका ॥

द्योगोहादीनश्च हियद्गुश्चास्य ॥ ६ । २ । ५५ ॥

विकारे नाम्नि ॥ दैयङ्गवीनं नवनीतं घृतं वा । नाम्नीत्येव । शौ-

गोदोहं तक्रम ॥

अपो यञ् वा ॥ ६ । २ । ५६ ॥

विकारे ॥ आप्यम् । अम्प्यम् ॥

लुब् बहुलं पुष्पमूले ॥ ६ । २ । ५७ ॥

विकाराऽवयवार्थस्य प्रत्ययस्य ॥

उधादेर्गौणस्याकिपस्तद्धितलुक्प्रयोगोनीसूच्योः ॥

२ । ४ । ९५ ॥

लुक् ॥ सप्तकुमारः । पञ्चेन्द्रः । पञ्चयुवा । द्विपद्भुः । गौणस्येति किम् ? । अवन्ती । अकिप इति किम् ? । पञ्चकुमारी । अगोणी-सूच्योरिति किम् ? । पञ्चगोणिः । दशसूचिः ॥ अनेन स्त्रीप्रत्यय-निवृत्तौ “ हरीतक्यादिप्रकृतिर्न लिङ्गमतिवर्तते ” इति लुबन्तस्य स्त्रीत्वात्पुनः स्त्रीप्रत्ययः । मल्लिका पुष्पम् । विदारी मूलम् । क-चिन्न । वारणानि पुष्पाणि । ऐरण्डानि मूलानि । कचिद्विकल्पः । शिरीषाणि शैरीषाणि पुष्पाणि । ह्रिवेराणि ह्रैवेराणि मूलानि । क-चिदन्यत्रापि । आमलकी वृक्षः ॥

फले ॥ ६ । २ । ५८ ॥

विकारेऽवयवे चार्थे प्रत्ययस्य लुप् ॥ आमलकम् ॥

प्लक्षादेरण् ॥ ६ । २ । ५९ ॥

विकारेऽवयवे वा फले ॥ प्लाक्षम् । आश्वत्थम् ॥

न्यग्रोधस्य केवलस्य ॥ ७ । ४ । ७ ॥

यो यस्तत्सम्बन्धिनः स्वरेष्वादेः स्वरस्य वृद्धिप्राप्तौ तस्मादेव यः प्रागेत् ङिति तद्धिते ॥ नैयग्रोधम् । केवलस्येति किम् ? । न्याग्रो-धमूलाः शालयः ॥

जम्बा वा ॥ ६ । २ । ६० ॥

विकारेऽवयवे वा फलेऽण् ॥ जाम्बवम् । जम्बु । जम्बूः । लुपि
स्त्रीनपुंसकते ॥

न द्विरद्रुवयगोमयफलात् ॥ ६ । २ । ६१ ॥

विकारावयवयोः प्रत्ययः ॥ कापोतस्य विकारोऽवयवो वेति न
मयट् । अद्रुवयेत्यादि किम् ? । द्रौवयं खण्डम् । गोमयं भस्म । का-
पित्यो रसः ॥

पितृमातुर्व्यङ्गुलं भ्रातरि ॥ ६ । २ । ६२ ॥

यथासंख्यम् ॥ पितृव्यः । मातुलः ॥

पित्रोर्दामहट् ॥ ६ । २ । ६३ ॥

पितृमातुः ॥ पितामहः । पितामही । मातामहः । मातामही ॥

अवेर्दग्धे सोढदूसमरीसम् ॥ ६ । २ । ६४ ॥

अविसोढम् । अविदूसम् । अविमरीसम् ॥

राष्ट्रेऽनङ्गादिभ्यः ॥ ६ । २ । ६५ ॥

षष्ठ्यन्तेभ्योऽण् । शैवम् । अङ्गादिवर्जनं किम् ? । अङ्गानां व-
ङ्गानां वा राष्ट्रमिति वाक्यमेव ॥

राजन्यादिभ्योऽकञ् ॥ ६ । २ । ६६ ॥

राष्ट्रे ॥ राजन्यकम् । दैवयातवकम् ॥

वसातेर्वा ॥ ६ । २ । ६७ ॥

राष्ट्रेऽकञ् ॥ वासातकम् । वासातम् ॥

भौरिक्यैषुकार्यादेर्विधभक्तम् ॥ ६ । २ । ६८ ॥

राष्ट्रे यथासंख्यम् ॥ भौरिकिविधम् । भौलिकिविधम् । ऐषुकारि-
भक्तम् । सारसायनभक्तम् ॥

निवासादूरभवे इति देशे नाम्नि ॥ ६ । २ । ६९ ॥

षष्ठ्यन्ताद्यथाविहितं प्रत्ययः । इतिकरणो विवक्षार्थः । तेनानुवृत्ते व्यवहारमनुपतिते नाम्नि विज्ञेयं न संगीते । शैवम् । वैदिशं पुरम् ॥

तदत्रास्ति ॥ ६ । २ । ७० ॥

तदिति प्रथमान्तादत्रेति सप्तम्यर्थे यथाविहितं प्रत्ययः प्रथमान्तश्चेदस्तीति प्रत्ययान्तश्चेद्देशनाम ॥ अत्रापीतिकरणोऽनुवर्तते, तेन प्रसिद्धे नाम्नि भूमादौ चार्थे भवति । अत एव चोभयप्राप्तौ परोऽपि मत्वर्थीयोऽनेन बाध्यते । औदुम्बरं नगरम् ॥

तेन निवृत्ते च ॥ ६ । २ । ७१ ॥

तेनेति तृतीयान्तान्निवृत्तेऽर्थे देशे नाम्नि यथाविहितं प्रत्ययः । कौशाम्बी नगरी ॥

नद्यां मतुः ॥ ६ । २ । ७२ ॥

निवासाद्यर्थचतुष्के यथायोगं देशे नाम्नि ॥

नाम्नि ॥ २ । १ । ९५ ॥

मतोर्मो वः ॥

अनजिरादिबहुस्वरशरादीनां मतौ ॥ ३ । २ । ७८ ॥

नाम्नि दीर्घः । उदुम्बरावती । शरावती । अहीवती । मृनिवती । अनजिरादीति किम् ? । अजिरवती । हिरण्यवती ॥

मध्वादेः ॥ ६ । २ । ७३ ॥

चातुरर्थिको मतुर्देशे नाम्नि । मधुमान् । विसवान् ॥

नडकुमुदवेतसमहिषाडित् ॥ ६ । २ । ७४ ॥

चातुरर्थिको मतुर्देशे नाम्नि । नड्वान् । कुमुदान् ॥

न स्तं मत्वर्थे ॥ १ । १ । २३ ॥

नाम पदम् । वेतस्वान् । महिष्मान् ॥

नडशादाद्वलः ॥ ६ । २ । ७५ ॥

चातुरर्थिको देशे नाम्नि द्वित् ॥ नड्वलम् । शाद्वलम् ॥

शिखायाः ॥ ६ । २ । ७६ ॥

चातुरर्थिको बलो देशे नाम्नि । शिखावलं नगरम् ॥

शिरीषादिऋक्षौ ॥ ६ । २ । ७७ ॥

चातुरर्थिकौ देशे नाम्नि । शिरीषिकः । शैरीषकः ॥

शर्कराया इकणीयाण्च ॥ ६ । २ । ७८ ॥

अर्थचतुष्के इककणौ देशे नाम्नि । शार्करिकः । शर्करीयः ।
शार्करः । शर्करिकः । शार्करकः ॥

रोऽश्मादेः ॥ ६ । २ । ७९ ॥

चातुरर्थिको देशे नाम्नि । अश्मरः । यूषरः ॥

प्रेक्षादेरिन् ॥ ६ । २ । ८० ॥

चातुरर्थिको देशे नाम्नि । प्रेक्षी । फलकी ॥

तृणादेः सल् ॥ ६ । २ । ८१ ॥

चातुरर्थिको देशे नाम्नि ॥ तृणसा । नदसा ॥

काशादेरिलः ॥ ६ । २ । ८२ ॥

चातुरर्थिको देशे नाम्नि । काशिलम् । वाशिलम् ॥

अरीहणादेरकण् ॥ ६ । २ । ८३ ॥

चातुरर्थिको देशे नाम्नि । आरीहणकम् । स्वाण्डवकम् ॥

सुपन्थ्यादेर्ज्यः ॥ ६ । २ । ८४ ॥

चातुरर्थिको देशे नाम्नि । सौपन्थ्यम् । सौवन्थ्यम् । अत एव
निपातनात्सुपथिन्शब्दस्य नागमः पस्य च वा वकारः ॥

सुतंगमादेरिब् ॥ ६ । २ । ८५ ॥

चातुरर्थिको देशे नास्ति ॥ सौतंगमिः । मौनिवित्तिः ॥

बलादेर्यः ॥ ६ । २ । ८६ ॥

चातुरर्थिको देशे नास्ति ॥ बल्यम् । पुल्यम् ॥

अहरादिभ्योऽब् ॥ ६ । २ । ८७ ॥

चातुरर्थिको देशे नास्ति ॥ आह्रम् । लौमम् ॥

सख्यादेरेयण् ॥ ६ । २ । ८८ ॥

चातुरर्थिको देशे नास्ति ॥ साखेयः । साखिदत्तेयः ॥

पन्थ्यादेरायनण् ॥ ६ । २ । ८९ ॥

चातुरर्थिको देशे नास्ति ॥ पान्थायनः । निपातनाज्ञागमः ।
पाक्षायणः ॥

कर्गादेरायनिञ् ॥ ६ । २ । ९० ॥

चातुरर्थिको देशे नास्ति ॥ कार्णायनिः । वाशिष्ठायनिः ॥

उत्करादेरीयः ॥ ६ । २ । ९१ ॥

चातुरर्थिको देशे नास्ति ॥ उत्करीयः । सङ्करीयः ॥

नडादेः कीयः ॥ ६ । २ । ९२ ॥

चातुरर्थिको देशे नास्ति ॥ नढकीयः । प्लक्षकीयः । बिल्वकीया
नाम नदी ॥

बिल्वकीयादेरीयस्य ॥ २ । ४ । ९३ ॥

तद्धितयस्वरे लुक् ॥ बिल्वकाः । एवं वैणुकाः । बिल्वकीयादेरिति
किम् ? । नाढकीयः ॥

कृशाश्वादेरीयण् ॥ ६ । २ । ९३ ॥

चातुरर्थिको देशे नास्ति ॥ कार्शाश्वीयः । आरिष्टीयः ॥

ऋश्यादेः कः ॥ ६ । २ । ९४ ॥

चातुरर्थिको देशे नास्ति ॥ ऋश्यकः । न्यग्रोधकः ॥

वराहादेः कण् ॥ ६ । २ । ९५ ॥

चातुरर्थिको देशे नास्ति ॥ वाराहकः । पालाशकः ॥

कुमुदादेरिकः ॥ ६ । २ । ९६ ॥

चातुरर्थिको देशे नास्ति ॥ कुमुदिकम् । इकटिकम् ॥

अश्वत्थादेरिकण् ॥ ६ । २ । ९७ ॥

चातुरर्थिको देशे नास्ति ॥ आश्वत्थिकम् । फौलुदिकम् ॥

सास्य पौर्णमासी ॥ ६ । २ । ९८ ॥

सेति प्रथमान्तादस्येति षष्ठ्यर्थे यथाविहितं नास्ति प्र ययः प्रथ-
मान्तंचेतपौर्णमासी ॥ पौषो मासोऽर्धमासो वा ॥

आग्रहायण्यश्वत्थादिकण् ॥ ६ । २ । ९९ ॥

प्रथमान्तात् षष्ठ्यर्थे तच्चेत्त पौर्णमासी नास्ति ॥ आग्रहायणिको
मासोऽर्द्धमासो वा । आश्वत्थिकः ॥

चैत्रांकार्तिकीफाल्गुनीश्रवणाद्वा ॥ ६ । २ । १०० ॥

सास्य पौर्णमासीत्यस्मिन् विषये नाम्नोकण् ॥ चैत्रिकः चैत्रो
मासोऽर्धमासो वा । एवं कार्तिकिकः । कार्तिकः । फाल्गुनिकः ।
काल्गुनः । श्रावणिकः । श्रावणः ॥

देवता ॥ ६ । २ । १०१ ॥

देवतार्थात्प्रथमान्तात् षष्ठ्यर्थे यथाविहितं प्रत्ययः ॥ जैनः । आ-
ग्नेयः । आदित्यः ॥

देवतानामात्वादौ ॥ ७ । ४ । २८ ॥

पूर्वोत्तरपदयोः स्वरेष्वादेर्द्विर्द्धिर्णिगति तद्धिते ॥ आग्नावैष्णवं

सूक्तम् । आत्वादाविति किम् ? । ब्राह्मप्रजापत्यम् ॥ .

आतो नेन्द्रवरुणस्य ॥ ७ । ४ । २९ ॥

पूर्वपदात्परस्योत्तरपदस्य स्वरेष्वादेर्बुद्धिः ॥ आग्नेन्द्रं सूक्तम् ।
ऐन्द्रावरुणम् । आत इति किम् ? । आग्निवारुणम् ॥

पैङ्गाक्षीपुत्रादेरीयः ॥ ६ । २ । १०२ ॥

सास्य देवतेति विषये ॥ पैङ्गाक्षीपुत्रीयम् । तार्णविन्द्रवीर्यं हविः ॥

शुक्रादियः ॥ ६ । २ । १०३ ॥

सास्य देवतेति विषये ॥ शुक्रियं हविः ॥

शतरुद्रात्तो ॥ ६ । २ । १०४ ॥

सास्य देवतेति विषये ॥ शतरुद्रीयम् । शतरुद्रियम् ॥

अपोनपादपान्नपातस्तृ चातः ॥ ६ । २ । १०५ ॥

सास्य देवतेति विषये इय ईयश्च ॥ अपोनप्त्रीयम् । अपोनप्त्रियम् ।
अपान्नप्त्रीयम् । अपान्नप्त्रियम् ॥

महेन्द्राढा ॥ ६ । २ । १०६ ॥

सास्य देवतेति विषये तौ ॥ महेन्द्रीयम् । महेन्द्रियम् । माहेन्द्रं हविः ॥

कसोमाट्ठ्यण् ॥ ६ । २ । १०७ ॥

सास्य देवतेति विषये ॥ कायं हविः । सौम्यं हविः ॥

द्यावापृथिवीशुनासीराग्नीषोममरुत्वद्वास्तोष्पति-
गृहमेधादीयौ ॥ ६ । २ । १०८ ॥

सास्य देवतेति विषये ॥ द्यावापृथिवीयम् । द्यावापृथिव्यम् ।
शुनासीरीयम् । शुनासीर्यम् । अग्नीषोमीयम् । अग्नीषोम्यम् ।
मरुत्वतीयम् । मरुत्वत्यम् । वास्तोष्पतीयम् । वास्तोष्पत्यम् । गृहमे-
धीयम् । गृहमेध्यम् ॥

वाय्वृतुपित्रुषसो यः ॥ ६ । २ । १०९ ॥

सास्य देवतेति विषये ॥ वायव्यम् । ऋतव्यम् । पित्र्यम् । उषस्यम् ।

महाराजप्रोष्ठपदादिकण् ॥ ६ । २ । ११० ॥

सास्य देवतेति विषये ॥ माहाराजिकः । प्रौष्ठपदिकः ॥

कालान्ध्रववत् ॥ ६ । २ । १११ ॥

कालविशेषवाचिभ्यो यथा भवे प्रत्ययास्तथा सास्य देवतेति विषयेऽपि स्युः ॥ यथा मासे भवं मासिकम् । प्रावृषि प्रावृषेण्यम् । तथा मासप्रावृड्देवताकमपि ॥

आदेशछन्दसः प्रगाथे ॥ ६ । २ । ११२ ॥

प्रथमान्तादस्येति षष्ठ्यर्थे यथाविहितं प्रत्ययः ॥ पाङ्क्तः प्रगाथः । आदेरिति किम् ? । अनुष्टुब्मध्यमस्य प्रगाथस्य ॥

योद्धृप्रयोजनाद्युद्धे ॥ ६ । २ । ११३ ॥

प्रथमान्तात्षष्ठ्यर्थे युद्धे यथाविहितं प्रत्ययः ॥ वैद्याधरं युद्धम् । सौभद्रं युद्धम् ॥

भावघञोऽस्यां णः ॥ ६ । २ । ११४ ॥

प्रथमान्तात् ॥ प्रापाता तिथिः । भावेति किम् ? । प्राकारोऽस्याम् ॥

झ्यैनंपाता तैलंपाता ॥ ६ । २ । ११५ ॥

झ्येनतिलयोः भावघञन्ते पातशब्दे मोन्तो निपात्यते ॥ झ्येनंपाता । तैलंपाता तिथिः । क्रिया भूमिः क्रीडा वा ॥

प्रहरणात् क्रीडायां णः ॥ ६ । २ । ११६ ॥

प्रथमान्तात्संम्यर्थे ॥ दाण्डा क्रीडा । क्रीडायामिति किम् ? । खड्गः प्रहरणमस्यां सेनायाम् ॥

तद्वेत्यधीते ॥ ६ । २ । ११७ ॥

द्वितीयान्ताद् यथाविहितं प्रत्ययः ॥ मौहूर्तः । नैमित्तिकः ॥

न्याय देरिकण् ॥ ६ । २ । ११८ ॥

वेत्यधीते वेत्यर्थे ॥ नैयायिकः । नैयासिकः ॥ ऐतिहासिकः ।
पौराणिकः ॥

इकण्यथवर्णः ॥ ७ । ४ । ४९ ॥

अन्त्येस्वरादेर्लुग् न ॥ आथर्वणिकः ॥

पदकल्पलक्षणान्तक्रत्वाख्यानाख्यायिकात् ॥

६ । २ । ११९ ॥

वेत्यधीते वेत्यर्थे इकण् ॥ पौर्वपदिकः । मातृकल्पिकः । गौलक्ष-
णिकः । आग्नेष्टेष्टिष्टः । यावक्रीतिकः । वासनदत्तिकः ॥

अकल्पात् सूत्रात् ॥ ६ । २ । १२० ॥

वेत्यधीते वेत्यर्थे इकण् ॥ वार्त्तिसूत्रिकः । अकल्पादिति किम् ?
सौत्रः । काल्पसौत्रः ॥

अधर्मक्षेत्राद्वेत्तं सार्गङ्गादिद्यायाः ॥ ६ । २ । १२१ ॥

वेत्यधीते वेत्यर्थे इकण् ॥ वायसविद्यिकः । अधर्मादेरिति किम् ?
वैद्यः । धर्मविद्यः । क्षात्रविद्यः । त्रैविद्यः । सांसर्गविद्यः । आङ्गविद्यः ॥

गाल्लेखौक्थिकलौकायितिकम् ॥ ६ । २ । १२२ ॥

वेत्यधीते वेत्यर्थे इकणन्तं निपात्यते ॥ याज्ञिकेति यज्ञशब्दा-
द्याज्ञिक्यशब्दाच्चेकणि निपात्यते । याज्ञिकः । औक्थिकः । लौका-
यितिकः ॥

अब्राह्मणादिन् ॥ ६ । २ । १२३ ॥

वेच्यधीते वेत्यर्थे ॥ अ० ब्राह्मणी ॥

शतषष्टेः पथ इकट् ॥ ६ । २ । १२४ ॥

वेच्यधीते वेत्यर्थे ॥ शतपथिकः । शतपथिकी । षष्टिपथिकः ॥

पदोत्तरपदेभ्य इकः ॥ ६ । २ । १२५ ।

वेच्यधीते वेत्यर्थे ॥ पूर्वपदिकः । पदिकः । पदोत्तरपदिकः ॥

पदक्रमादेशक्षामीमांसासाम्नोऽकः ॥ ६ । २ । १२६ ॥

वेच्यधीते वेत्यर्थे ॥ पदकः । क्रमकः । शिक्षकः । मीमांसकः । सामकः ? ।

ससर्वपूर्वाल्लुप् ॥ ६ । २ । १२७ ॥

वेच्यधीते वेत्यर्थे प्रत्ययस्य ॥ सवार्त्तिकः । सर्ववेदः ॥

संख्याकात् सूत्रे ॥ ६ । २ । १२८ ॥

वेच्यधीते वेत्यर्थे प्रत्ययस्य लुप् ॥ अष्टकाः पाणिनीयाः । दशका
उमास्वातीयाः । द्वादशका आर्हताः ॥

प्रोक्तात् ॥ ६ । २ । १२९ ॥

प्रोक्तार्थप्रत्ययान्ताद् वेच्यधीते वेत्यर्थे प्रत्ययस्य लुप् ॥ गौतमेन
प्रोक्तं गौतमम् । तद्वेच्यधीते वा गौतमः ॥

वेदेन्ब्राह्मणमत्रैव ॥ ६ । २ । १३० ॥

प्रोक्तप्रत्ययान्तं प्रयुज्यते ॥ कठेन प्रोक्तं वेदं विदन्त्यधीयते वा
कठाः । ताण्ड्येन प्रोक्तं ब्राह्मणं विदन्त्यधीयते वा ताण्डिनः । ब्रा-
ह्मणेऽनिम्नन्तस्य नियमनिवृत्त्यर्थमिन्ब्राह्मणग्रहणम् । उभयावधारणा-
र्थमेवकारः । प्रोक्तप्रत्ययान्तस्यात्रैव वृत्तिर्नान्यत्र तथात्र वृत्तिरेव न
केवलस्यावस्थानम् ॥

तेनच्छन्ने रथे ॥ ६ । २ । १३१ ॥

तृतीयान्ताद्यथाविहितं प्रत्ययः॥ वासो रयः । काम्बलः । द्वैपः ।
वैयाघ्रः ॥

पाण् कम्बलादेन् ॥ ६ । २ । १३२ ॥

दान्ताच्छन्ने रथे ॥ पाण्डुकम्बली रथः ॥

* दृष्टे सान्नि नास्ति ॥ ६ । २ । १३३ ॥

दान्ताद्यथाविहितं प्रत्ययः ॥ क्रौञ्चं साम । वाशिष्ठम् । कालेयम् ॥

गात्रादङ्कवत् ॥ ६ । २ । १३४ ॥

दान्ताद् दृष्टे सान्नि प्रत्ययः ॥ औपगवकं साम ॥

वामदेवाद्यः ॥ ६ । २ । १३५ ॥

दान्ताद् दृष्टे सान्नि ॥ वामदेव्यं साम ॥

डिवाऽण् ॥ ६ । २ । १३६ ॥

दृष्टे सान्नि ॥ औशनम् । औशनसम् ॥

तत्रोद्धृते पात्रेभ्यः ॥ ६ । २ । १३८ ॥

तत्रेति सप्तम्यन्तात् पात्रार्थादुद्धृते यथाविहितं प्रत्ययः ॥ शा-
राव ओदनः ॥

स्थाण्डिलच्छेते व्रती ॥ ६ । २ । १३९ ॥

सप्तम्यन्ताद्यथाविहितं प्रत्ययः ॥ स्थाण्डिलो भिक्षुः ॥

संस्कृते भक्ष्ये ॥ ६ । २ । १४० ॥

सप्तम्यन्ताद् यथाविहितं प्रत्ययः ॥ भ्राष्ट्रा अपूषाः ॥

शूलोखाद्यः ॥ ६ । २ । १४१ ॥

सप्तम्यन्तात् संस्कृते भक्ष्ये ॥ शूल्यम् । उख्यं मांसम् ॥

क्षीरादेयण् ॥ ६ । २ । १४२ ॥

(२००)

श्रीलघुहेमप्रभान्याकरणम्.

सप्तम्यन्तात्संस्कृते भक्ष्ये ॥ क्षैरेयी यवागुः ॥

दध्न इकण् ॥ ६ । २ । १४३ ॥

सप्तम्यन्तात्संस्कृते भक्ष्ये ॥ दाधिकम् ॥

वोदश्वितः ॥ ६ । २ । १४४ ॥

सप्तम्यन्तात्संस्कृते भक्ष्ये इकण् ॥ औदश्वित्कम् । औदश्वितम् ॥

कचित् ॥ ६ । २ । १४५ ॥

अपत्यादिभ्योऽन्यत्राप्यर्थे यथाविहितं प्रत्ययाः ॥ चाक्षुषं रूपम् ।
आश्वो रथः ॥

॥ इति रक्ताद्यर्थकाः ॥

॥ अथ शौषिकाः ॥

शेषे ॥ ६ । ३ । १ ॥

अधिकारोऽयम् ॥ अपत्यादिभ्योऽन्यस्मिन् प्राग्जितीयेऽर्थे इतो-
ऽनुक्रम्यमाणं वेदितव्यम् ॥ इदं विशेषेष्वपत्यसमूहादिष्वेयणाद्यभा-
वार्थं प्राग् जितात् कृतादिषु सर्वेष्वर्थेषु प्रत्यया यथास्युरित्येवमर्थं च
शेषवचनम् ॥

नद्याद्रेण् ॥ ६ । ३ । २ ॥

प्राग्जितीये शेषेऽर्थे ॥ नादेयः । वानेयः । शेष इत्येव । समूहे
नादिकम् ॥

राष्ट्रादियः ॥ ६ । ३ । ३ ॥

प्राग्जितीये शेषेऽर्थे ॥ राष्ट्रियः ॥

दरादेत्यः ॥ ६ । ३ । ४ ॥

शेषेऽर्थे ॥ दूरेत्वः ॥

उत्तराणां ह्य ॥ ६ । ३ । ५ ॥

शेषे ॥ औचराहः ॥

पारावारादीनः ॥ ६ । २ । ६ ॥

शेषे ॥ पारावारीणः ॥

व्यस्तव्यत्यस्तात् ॥ ६ । ३ । ७ ॥

पारावाराच्छेषे ईनः ॥ पारीणः । अवारीणः । अवारपारंणः ॥

दद्युप्रागप्युत्पद्यतीत्ये यः ॥ ६ । ३ । ८ ॥

अन्वयानव्ययाच्छेषेऽर्थे ॥ दिव्यम् । प्राप्त्वम् । अपाप्त्वम् ।
पदीष्यम् । प्रतीष्यम् ॥

ग्रामादीनञ् च ॥ ६ । ३ । ९ ॥

शेषे यः ॥ ग्रामीणः ॥ ग्राम्यः ॥

कन्यादेश्वेञ्जकञ् ॥ ६ । ३ । १० ॥

ग्रामाच्छेषे ॥ कात्रेयकः । कौष्करेयकः । ग्रामेयकः ॥

कुण्डधादिभ्यो यलुक् च ॥ ६ । ३ । ११ ॥

शेषे एयकञ् ॥ कौण्डेयकः ॥ कौजेयकः ॥

कुलकुक्षीमावाच्छवास्याल्लारे ॥ ६ । ३ । १२ ॥

शेषे एयकञ् । कौण्डेयकः । आ । कौक्षेयकोऽसिः ॥ ग्रैवेयकोऽकङ्कारः ॥

दक्षिणापश्चात्पुरसस्त्यण् ॥ ६ । ३ । १३ ॥

शेषे ॥ दक्षिणात्यः । पाश्चात्यः । पौरस्त्यः ॥

वल्गुर्दिपर्दिकापिद्याष्टायनण् ॥ ६ । ३ । १४ ॥

शेषे । बालहायनः । और्दायनः । पार्दायनः । कापिद्यायनी द्राक्ता ॥

रङ्गोः प्राणिनिवा ॥ ६ । ३ । १५ ॥

(२०२)

शेषे दायनण् ॥ राङ्गवायणः । राङ्गवो गौः । कम्बलस्तु राङ्गवः ॥

क्वे ामात्रतसस्त्यच् ॥ ६ । ३ । १६ ॥

शेषे । कत्यः । इहत्यः । अमात्यः । तत्रत्यः । कुतस्त्यः ॥

नेर्ध्रुवे ॥ ६ । ३ । १७ ॥

त्यच् । नित्यं ध्रुवम् ॥

निसोगते ॥ ६ । ३ । १८ ॥

त्यच् ॥

ह्रस्वान्नास्ति ॥ २ । ३ । ३४ ॥

विहिते प्रत्यये नामिनः परस्य सः ष् । निष्ठयश्चण्डालः । विहि-
तविशेषणं किम् ? । सर्पिस्तत्र ॥

ऐषमोह्यःश्चसोवा ॥ ६ । ३ । १९ ॥

शेषे त्यच् । ऐषमस्त्यम् । ऐषमस्तनम् । णस्त्यम् । णस्तनम् । ण-
स्त्यम् । णस्तनम् । णस्तस्तादिरितीकणपि । शौबस्तिकम् ॥

कन्थाया इकण् ॥ ६ । ३ । २० ॥

शेषे । कान्थिकः ॥

वर्णावकञ् ॥ ६ । ३ । २१ ॥

कन्थायाः शेषे । कान्थिकः ॥

रूप्योत्तरपद रूपाण्यः ॥ ६ । ३ । २२ ॥

शेषे । वार्तरूप्यः । आरण्याः सुमनसः । माणिरूप्यक इत्यत्र तु
दुसङ्गकत्वेन परत्वादकमेव । अन्तग्रहणेनैवसिद्धे उत्तरपदग्रहणं बहु-
प्रत्ययपूर्वनिवृत्त्यर्थम् ॥

दिग्पूर्वादिनाम्नः ॥ ६ । ३ । २३ ॥

शेषे णः । पूर्वशाब्दः । अनाम्न इति किम् ? । त्रैलोक्यात्मनः ॥

मद्रादञ् ॥ ६ । ३ । २४ ॥

दिक्पूर्वपदाच्छेषे । पौर्वमद्री ॥

उदग्ग्रामाद्यल्लोमः ॥ ६ । ३ । २५ ॥

शेषे अञ् । याकुल्लोमः । उदग्ग्रामादिति किम् ? । अग्न्यस्मा-
दण् । याकुल्लोमनः ॥

गोम्रील्लैः नैकेतीगोमतीशूरसेनवाहीकरोमकपट-
ञ्चरात् ॥ ६ । ३ । २६ ॥

शेषेऽञ् । गौष्ठः । नैकः । नैकेतः । गोमतः । शूरसेन । वाहीकः ।
रौमकः । पाटञ्चरः ॥

शकलादेर्यञः ॥ ६ । ३ । २७ ॥

शेषेऽञ् । शकलाः । काण्वाः । यञ इति किम् ? । शकलीयम् ॥

वृद्धेजः ॥ ६ । ३ । २८ ॥

शेषेऽञ् । दाक्षाः । वृद्धेति किम् ? । सौतङ्गमीयः ॥

न द्विस्वरात्प्राग्भरतात् ॥ ६ । ३ । २९ ॥

वृद्धेयन्तादञ् । चैङ्गीयाः । काशीयाः । द्विस्वरादिति किम् ? ।
पान्नागाः ॥

भवतोत्किञ्जीयस्ते ॥ ६ । ३ । ३० ॥

शेषे । भावत्कम् । भवदीयम् । उकारान्तप्रणाच्छत्रन्ताञ् । भावतम् ॥

परजनराज्ञोऽकीयः ॥ ६ । ३ । ३१ ॥

शेषे । परकीयः । जनकीयः । राजकीयः ॥

संज्ञा दुर्वा ॥ ६ । १ । ६ ॥

या संज्ञा संव्यवहाराय हठाभियुज्यते सा दुसंज्ञा वा ॥

स्वदादेः ॥ ६ । १ । ३ ॥

दुः ॥

प्राग्देशे ॥ ६ । १ । १० ॥

प्राग्देशार्थस्य यस्य स्वराणामादिरेदोष्ठा स प्राग्देश्ये दुः ।
देश्येतिद्वयपक्षि च्यर्थं वचनम् ॥

बोरीयः ॥ ६ । ३ । ३२ ॥

शेषे । देवदत्तीयः । तदीयः । शालीयः ॥

उष्णादिभ्यः कालात् ॥ ६ । ३ । ३३ ॥

शेषे ईयः । उष्णकालः वः ॥

ठ्यादिभ्यो णिकेकणौ ॥ ६ । ३ । ३४ ॥

कालाच्छेषे । कैकालिका । कैकालिकी । आनुकालिका ।
आनुकालिकी ॥

काशिकादेः ॥ ६ । ३ । ३५ ॥

दोः शेषे णिकेकणौ । काशिका । काशिकी । वैदिका । वैदिकी ॥

वाहीकेषु ग्रामात् ॥ ६ । ३ । ३६ ॥

दो णिकेकणौ । कारन्तपिका । कारन्तपिकी ॥

एवेयादौ ॥ ६ । १ । ८ ॥

देशार्थस्यैव यस्य स्वराणामादिरेदोष्ठा स ईयादौ विभक्त्ये दुः ।
सैपुरिकः । स्कौनगरीका । स्कौनगरीकी ॥

बोशानरे ॥ ६ । ३ । ३७ ॥

ग्रामार्थादोणिकेकणौ । आहजालिका । आहजालिकी ।
आहजालीवः ॥

वृजिमद्रादेशात्कः ॥ ६ । ३ । ३८ ॥

शेषे । वृजिकः । मद्रकः ॥

उवर्णादिकण् ॥ ६ । ३ । ३९ ॥

देशवाचिनः शेषे । शावरजस्युकः ॥

दोरेव प्राचः ॥ ६ । ३ । ४० ॥

उवर्णान्तादि ङ् । आपाडजस्युकः ॥

इतोऽकञ् ॥ ६ । ३ । ४१ ॥

प्राग्देशवाचिनो दोः । काकन्दकः ॥

रोपान्त्यात् ॥ ६ । ३ । ४२ ॥

प्राचो दोः शेषेऽकञ् । पाटलिपुत्रकः ॥

प्रस्थपुरवहान्तयोपान्त्यधन्वार्थात् ॥ ६ । ३ । ४३ ॥

देशवृत्तेर्दोः शेषेऽकञ् । मालाप्रस्थकः । नान्दीपुरकः । पैलुव-
हकः । सांकाश्यकः । पारेधन्वकः ॥

राष्ट्रेभ्यः ॥ ६ । ३ । ४४ ॥

दुभ्यः शेषेऽकञ् । आभिसारकः ॥

बहुविषयेभ्यः ॥ ६ । ३ । ४५ ॥

राष्ट्रेभ्यः शेषेऽकञ् । आङ्गकः ॥

सुसर्वाधाद्राष्ट्रस्य ॥ ७ । ४ । १५ ॥

उत्तरपदस्य जिणिति तद्धिते स्वरेष्वादेः स्वरस्य वृद्धिः । सुपा-
ञ्चालकः । सर्वपाञ्चालकः । अर्धपाञ्चालकः ॥

रामद्रस्य दिशः ॥ ७ । ४ । १६ ॥

राष्ट्रस्य जिणिति तद्धिते स्वरेष्वादेः स्वरस्य वृद्धिः । पूर्वपाञ्चा-
लकः । अपरपाञ्चालकः ॥

धूमादः ॥ ६ । ३ । ४६ ॥

देशवृत्तेः शेषेऽकञ् । धौमकः । षाढण्डकः ॥

सौवीरेषु कूलात् ॥ ६ । ३ । ४७ ॥

शेषेऽकञ् । कौलकः ॥

समुद्राच्छिद्योः ॥ ६ । ३ । ३८ ॥

देशार्थाच्छेषेऽकञ् ॥ सामुद्रको ना सामुद्रिका नौः ॥

नगरात्कुत्सादाक्ष्ये ॥ ६ । ३ । ४९ ॥

देशार्थाच्छेषेऽकञ् । चौरा हि नागरकाः । दक्षा हि नागरकाः ॥

कच्छाग्निवक्त्रवर्तोत्तरपदात् ॥ ६ । ३ । ५० ॥

देशार्थाच्छेषेऽकञ् । भारुकच्छकः । काण्डाग्नकः । ऐन्दुवक्त्रकः । बाहुवर्तकः ॥

अरण्यत्पथिन्यायाध्यायेभनरविहारे ॥ ६ । ३ । ५१ ॥

देशार्थाच्छेषेऽकञ् । आरण्यकः । पन्था न्यायोऽध्याय इभोविहारो वा ॥

गोमये वा ॥ ६ । ३ । ५२ ॥

अरण्याद्देशार्थाच्छेषेऽकञ् । आरण्यका गोमयाः । आरण्या वा ॥

कुरुयुगन्धराद्वा ॥ ६ । ३ । ५३ ॥

देशार्थाच्छेषेऽकञ् । कौरवकः । कौरवः । यौगन्धरकः । यौगन्धरः ॥

साल्वाङ्गोयवाग्रपत्तौ ॥ ६ । ३ । ५४ ॥

देशार्थान्मनुष्ये शेषेऽकञ् । साल्वको गौः । साल्विका यवाग्रः । साल्वको ना ॥

कच्छादेर्नृनृस्थे ॥ ६ । ३ । ५५ ॥

देशार्थाच्छेषेऽकञ् । काच्छकोना काच्छकमस्य स्मितम् । सैन्धवकः ॥

कोपान्त्याच्चाण् ॥ ६ । ३ । ५६ ॥

कच्छादेर्देशार्थाच्छेषे । आर्षिकः । काच्छः । सैन्धवः ॥

गर्तोत्तरपदादीयः ॥ ६ । ३ । ५७ ॥

देशार्थाच्छेषे । स्वाविहर्तीयः ॥

कटपूर्णात्तुचः ॥ ६ । ३ । ५८ ॥

देशार्थाच्छेषे ईयः । कटग्रामीयः ॥

कखोपान्त्यकन्थापलदनगरग्रामदोत्तरपदादोः
॥ ६ । ३ । ५९ ॥

देशार्थाच्छेषे ईयः । आरोहणकीयः । कौटशिखीयः । दासिक-
थीयः । दासिपलदीयः । दासिनगरीयः । माहकिग्रामीयः । दा-
सिहृदीयः ॥

पर्वतात् ॥ ६ । ३ । ६० ॥

देशार्थाच्छेषे ईयः । पर्वतीयो राजा ॥

अनरे वा ६ । ३ । ६१ ॥

पर्वताद्देशार्थादीयः । पर्वतीयानि पार्वतानि फलानि ॥

पर्णकृकणान्धारद्वाजात् ॥ ६ । ३ । ६२ ॥

शेषे ईयः । पर्णीयः । कृकणीयः ॥

गहादिभ्यः ॥ ६ । ३ । ६३ ॥

यथासंभवं देशवाचिभ्यः शेषे ईयः । गहीयः । अन्तस्थीयः ॥

पृथिवीमध्यान्मध्यमश्चास्य ॥ ६ । ३ । ६४ ॥

देशार्थाच्छेषे ईयः । मध्यमीयः ॥

निवासाच्चरणेऽण् ॥ ६ । ३ । ६५ ॥

पृथिवीमध्याद्देशार्थान्निवस्तरि शेषे मध्यमादेशश्चास्य । माध्यमा-
श्वरणाः ॥

वेणुकादिभ्य ईयण् ॥ ६ । ३ । ६६ ॥

मथायोगं देशार्थेभ्यः शेषे । वैणुकीयः । वैत्रकीयः ॥

वा युष्मदस्मदोऽजीनजौ युष्माकास्माकौ चा-
स्यैकत्वे तु तवकममकम् ॥ ६ । ३ । ६७ ॥

शेषे । यौष्माकः । यौष्माकीणः । आस्माकः । आरमाकीनः ।
पक्षे युष्मदीयः । अस्मदीयः । तावकः । तावकीनः । मामकः । मा-
मकीनः । त्वदीयः । मदीयः ॥

द्वीपादनुसमुद्रं ण्यः ॥ ६ । ३ । ६८ ॥

शेषे । द्विप्यो ना तद्वासोवा ॥

अर्धाद्यः ॥ ६ । ३ । ६९ ॥

शेषे । अर्धम ॥

सपूर्वादिकण् ॥ ६ । ३ । ७० ॥

अर्धाच्छेषे । पौष्कराद्भिकः ॥

दिक्पूर्वपदात्तौ ॥ ६ । ३ । ७१ ॥

अर्धाच्छेषे पूर्वार्धम । पौर्वार्धिकम् ॥

ग्रामराष्ट्रांशादणिकणौ ॥ ६ । ३ । ७२ ॥

दिक्पूर्वादिकर्धाच्छेषे । ग्रामस्य राष्ट्रस्य वा पौर्वार्धिः पौर्वार्धिकः ॥

परावराधमोत्तमादेर्यः ॥ ६ । ३ । ७३ ॥

अर्धाच्छेषे । परार्धम । अवरार्धम । अधमार्धम । उत्तमार्धम ॥

अमोऽन्तावोऽधसः ॥ ६ । ३ । ७४ ॥

शेषे । अन्तमः । अवमः । अधमः ॥

पश्चादावन्ताग्रादिमः ॥ ६ । ३ । ७५ ॥

शेषे । पश्चिमः । आदिमः । अन्तिमः । अग्रिमः ॥

मध्यान्मः ॥ ६ । ३ । ७६ ॥

शेषे । मध्यमः ।

मध्य उत्कर्षापकर्षयोरः ॥ ६ । ३ । ७७ ॥

मध्याच्छेषे । नात्युत्कृष्टो नात्यपकृष्टो मध्यपरिमाणो मध्यो वैयाकरणः ॥

अध्यात्मादिभ्य इकण् ॥ ६ । ३ । ७८ ॥

शेषे । आध्यात्मिकम् । आधिदैविकम् ॥

समानपूर्वलोकोत्तरपदात् ॥ ६ । ३ । ७९ ॥

शेषे इकण् । सामानग्रामिकः । सामानदेशिकः । ऐहलौकिकः ।
योगद्वयेऽपि भवार्थ एव प्रत्यय इत्यन्ये ॥

वर्षाकालेभ्यः ॥ ६ । ३ । ८० ॥

शेषे इकण् । वार्षिकः । मासिकः ॥

अंशादृतोः ॥ ७ । ४ । १४ ॥

उत्तरपदस्य स्वरेष्वादेः स्वरस्य जिणिति तद्धिते वृद्धिः । पूर्ववा-
र्षिकः । अपरवार्षिकः ।

शब्दः श्राद्धेकर्मणि ॥ ६ । ३ । ८१ ॥

शेषे इकण् । शारदिकं श्राद्धम् ॥

नद रोगातपे ॥ ६ । ३ । ८२ ॥

शब्दः शेषे इकण् । शारदिकः शारदारोग आतपो वा ॥

नैशाप्रदोषात् ॥ ६ । ३ । ८३ ॥

शेषे इकण् वा । नैशिकः । नैशः । प्रादोषिकः । प्रादोषः ॥

श्वसस्तादिः ॥ ६ । ३ । ८४ ॥

कालार्थाच्छेषे इकण् वा । शौवस्तिकः । श्वस्त्यः । श्वस्तनः ॥

चिरपरुत्परारेस्तनः ॥ ६ । ३ । ८५ ॥

शेषे वा । चिरत्नम् परुत्तनम् । परारित्तनम् । पक्षे सायमित्यादिना तनट् । चिरंतनमित्यादि ॥

पुरोनः ॥ ६ । ३ । ८६ ॥

कालार्थाच्छेषे वा । पुराणम् । पुरातनम् ॥

पूर्वाह्णापराह्णात्तनट् ॥ ६ । ३ । ८७ ॥

शेषे वा । पूर्वाह्नेतनः २ । अपराह्नेतनः २ । पौर्वाह्निकः । आपराह्निकः ॥

सायंचिरंप्राह्णेप्रगेऽव्ययात् ॥ ६ । ३ । ८८ ॥

कालाच्छेषे नित्यं तनट् । सायन्तनम् । चिरन्तनम् । प्राह्नेतनम् । प्रगेतनम् । दिवातनम् । दोषातनम् । कालेभ्य इत्येव सौवम् ॥

भर्तुसंध्यादेरण् ॥ ६ । ३ । ८९ ॥

कालार्थाच्छेषे । पौषः । ग्रैष्मः । सान्ध्यः । आमावास्यः । एकदेशविकृतत्वादमावस्याशब्दादपि । आमावस्यः । शाश्वतम् । ऋवर्णोवर्णादिति सूत्रेऽशश्वदिति प्रतिषेधादिकणपि । शाश्वतिकम् ॥

सांवत्सरत्तत्पर्वणोः ॥ ६ । ३ । ९० ॥

शेषेऽण् । सांवत्सरं फलं, पर्व वा ॥

हेमन्ताद्वातलुक् च ॥ ६ । ३ । ९१ ॥

शेषेऽण् । हैमनम् । हैमन्तम् । हैमन्तिकम् । पूर्वहैमनम् ॥

प्रावृष एण्यः ॥ ६ । ३ । ९२ ॥

प्रे । प्रावृष्यः ॥

स्थामाजिनान्ताल्लुप् ॥ ६ । ३ । ९३ ॥

शैषिकस्य । अश्वत्यामा । सिंहाजिनः ॥

तत्र कृतलब्धक्रीतसंभूते ॥ ६ ॥ ३ । ९४ ॥

यथायोगमणादय एयणादयश्च स्युः । स्रौघः । माथुरः । औत्सः । बाह्यः । बाहीकः । नादेयः । राष्ट्रियः ॥

कुशले ॥ ६ । ३ । ९५ ॥

सप्तम्यन्ताद्यथाविहितमण्येयणादयः । स्रौघः । नादेयः ॥

पथोऽकः ॥ ६ । ३ । ९६ ॥

सप्तम्यन्तात् कुशले । पथकः ॥

कोऽश्मादेः ॥ ६ । ६ । ९७ ॥

सप्तम्यन्तात् कुशले । अश्मकः । अशनिकः ॥

जाते ॥ ६ । ३ । ९८ ॥

सप्तम्यन्ताद्यथाविहितमण्येयणादयः । माथुरः । औत्सः । बाह्यः । नादेयः । राष्ट्रियः ॥

पोष्ठमद्राज्जातेः ॥ ७ । ४ । १३ ॥

पदोत्तरपदस्य स्वरेण्वादेः स्वरस्य ङिति तद्धिते वृद्धिः । प्रोष्ठ-
पादः । भद्रपादो बहुः ॥

प्रावृष इकः ॥ ६ । ३ । ९९ ॥

सप्तम्यन्ताज्जाते । प्रावृषिकः ॥

नाम्नि शरदोऽकत्र ॥ ६ । ३ । १०० ॥

सप्तम्यन्ताज्जाते । शरदका दर्भाः । नाम्नीति किम् ? । शरदं सस्यम् ॥

सिन्ध्वपकरात्काणौ ॥ ६ । ३ । १०१ ॥

सप्तम्यन्ताज्जाते नाम्नि । सिन्धुकः । सैन्धवः । अपकरकः । आपकरः ॥

पूर्वाह्णाऽपराह्णार्द्रामूलप्रदोषावस्करादकः ॥ ६ ।

३ । १०२ ॥

सप्तम्यन्ताज्जाते नाम्नि । पूर्वाह्नकः । अपराह्नकः । आर्द्रकः । मूलकः । प्रदोषकः । अवस्करकः ॥

पथः पन्थ च ॥ ६ । ३ । १०३ ॥

सप्तम्यन्ताज्जातेऽको नाम्नि ॥ पन्थकः ॥

अथ वामावास्यायाः ॥ ६ । ३ । १०४ ॥

अस्मात्सप्तम्यन्ताज्जाते अः अकथ नाम्नि । अमावास्यः । अमावास्यकः ॥ आमावास्यः । अमावस्यः ॥

श्रविष्ठाषाठादीयं च ॥ ६ । ३ । १०५ ॥

सप्तम्यन्ताज्जाते अः नाम्नि । श्रविष्ठीयः । श्रविष्टः । षाषादीयः । अपादः ॥

फल्गुन्याष्टः ॥ ६ । ३ । १०६ ॥

सप्तम्यन्ताज्जाते नाम्नि । फल्गुनः । फल्गुनी स्त्री ॥

बहुलानुराधापुष्यार्धपुनर्वसुहस्तविशाखास्वाते-

लृप् ॥ ६ । ३ । १०७ ॥

सप्तम्यन्ताद्भाणो जाते नाम्नि । बहुलः । अनुराधः । पुण्यः ।
तिष्यः । पुनर्वसुः । हस्तः । विशाखः । स्वातिः ॥

चित्रारेवतीरोहिण्याः स्त्रियाम् ॥ ६ । ३ । १०८ ॥

एभ्यः सप्तम्यन्तेभ्यो जाते नाम्नि स्त्रियां लृप् । चित्रा । रे-
वती । रोहिणी ॥

बहुलमन्येभ्यः ॥ ६ । ३ । १०९ ॥

सप्तम्यन्तेभ्यो भाणोजाते लृप् नाम्नि । अभिजित् । आभिजितः ।
अश्वयुक् । आश्वयुजः । कचिन्नित्यम् । अश्विनः । कचिन्न । माघः ॥

वा जाते द्विः ॥ ६ । २ । १३७ ॥

योऽण् सडिद्वा । शतभिषः । शतभिषजः । द्विरिति क्तिम् ? ।
हैमवतः ॥

स्थानान्तगोशालखरशालात् ॥ ६ । ३ । ११० ॥

सप्तम्यन्ताज्जाते प्रत्ययस्य नाम्नि लृप् । गोस्थानः । गोशालः ।
खरशालः । शिशुः ॥

वत्सशालाद्वा ॥ ६ । ३ । १११ ॥

सप्तम्यन्ताज्जाते प्रत्ययस्य नाम्नि लृप् । वत्सशालः । वात्सशालः ॥

सोदर्यसमानोदर्यौ ॥ ६ । ३ । ११२ ॥

जाते निपात्येते । सोदर्यः । समानोदर्यौ भ्राता ॥

कालाद्देये ऋणे ॥ ६ । ३ । ११३ ॥

सप्तम्यन्ताद्यथाविहितं प्रत्ययः । मा।सेकः णम् ॥

कलापः । दृष्टव्यवबुसोमाव्यासेषः सोऽकः ॥ ६ । ३ । ११४ ॥

कालार्थात् सप्तम्यन्ताद्देये ऋणे । कालापकम् । अश्वत्थकम् ॥
यव सकम् । उभाव्यासकम् । ऐषमकमृणम् ॥

ग्रीष्मावरसमादकञ् ॥ ६ । ३ । ११५ ॥

कालार्थात्सप्तम्यन्ताद्देयेऋणे । ग्रैष्मकम् । आवरसमकमृणम् ॥

संवत्सराहग्रहायण्या इकण च ॥ ६ । ३ । ११६ ॥

आभ्यां सप्तम्यन्ताभ्यां देये ऋणे इकणकञ् च । सांवत्सरिकम् ।
सांवत्सरकं । फलं पर्ववा । आग्रहायणिकम् । आग्रहायणकम् ।
वेत्यकृत्वेकञ् चेति विधानमण्बाधनार्थम् ॥

साऽप्युत्पद्यमाने ॥ ६ । ३ । ११७ ॥

सप्तम्यन्तात्कालविशेषार्थाद्यथाविहितं प्रत्ययाः । हैमनमनुलेपनम् ।
हैमन्तम् । हैमन्तिकम् । वासन्त्यः कुन्दलताः । ग्रैष्म्यः पाटलाः ।
शारदाः शालयः ॥

उत्ते ॥ ६ । ३ । ११८ ॥

सप्तम्यन्तात्कालार्थाद्यथाविहितं प्रत्ययः । शारदा, यवाः । हैमनाः ॥

आश्वयुज्या अकञ् ॥ ६ । ३ । ११९ ॥

अस्मात्सप्तम्यन्तादुऽकञ् । आश्वयुजका । माषाः ॥

ग्रीष्मवसन्ताद्वा ॥ ६ । ३ । १२० ॥

सप्तम्यन्तादुऽकञ् । ग्रैष्मकं ग्रैष्मं सस्यम् । वासन्त्यकम् । वासन्तम् ॥

व्याहरति मृगे ॥ ६ । ३ । १२१ ॥

सप्तम्यन्तात्कालार्थाद्यथाविहितं प्रत्ययः । नैशिको नैशो वा
शृगालः । प्रादोषिकः । प्रादोषो वा ॥

जयिनि च ॥ ६ । ३ । १२२ ॥

सप्तम्यन्तात्कार्थाद्यथाविहितं प्रत्ययः । निशाभिवमध्ययनं
निशा । तत्रजयी नैशिकः । नैशः । प्रादोषिकः । प्रादोषः । वार्षिकः ॥

भवे ॥ ६ । ३ । १२३ ॥

सप्तम्यन्ताद्यथाविहितमण्येयणादयः । सौप्रः । औत्सः । नादेयः ।
देविकाशिंशपादीर्घसत्रश्रेयसस्तत्प्राप्तावाः ॥ ७ । ४ । ३ ॥

एषां स्वरेष्वादेः स्वरस्य ङिति तद्धिते वृद्धिप्राप्तावाः । दा-
विकमुदकम् । दाविकाकूलाः शालयः । शांशपः स्तम्भः । दार्घसत्रम् ।
श्रायसं द्वादशाङ्गम् । तत्प्राप्ताविति किम् ? । सौदेविक इत्यत्र निषे-
धार्थं पूर्वोत्तरपदानामपि यथा स्यादित्येवमर्थं च । तेनपूर्वदाविकः ।
अत्र प्राग्रग्रामाणामित्युत्तरपदवृद्धिप्राप्तिः ॥

प्राग्रग्रामाणाम् ॥ ७ । ४ । १७ ॥

प्राग्देशग्रामवाचिनां योऽवयवो दिग्वाची ततः परस्यावयवस्य
दिशः परेषां च प्राग्रमावाचिनां ङिति तद्धिते स्वरेष्वादेः स्वरस्य
वृद्धिः । पूर्वकार्णामृत्तिकः । पूर्वेषुकामशमः । पूर्वकान्यकुब्जः ॥

जङ्गलधेनुवलजस्योत्तरपदस्य तु वा ॥ ७ । ४ । २४ ॥

आदेर्ङिति तद्धिते स्वरेष्वादेः स्वरस्य नित्यं वृद्धिः । कौरुज-
ङ्गलः । कौरुजाङ्गलः । वैश्वधेनवः । वैश्वधैनवः । सौवर्णवलजः ।
सौवर्णवालजः ॥

प्राचां नगरस्य ॥ ७ । ४ । २६ ॥

प्राग्देशार्थस्य नगरान्तस्य ङिति तद्धिते पूर्वोत्तरपदयोः स्वरे-
ष्वादेर्वृद्धिः । सौमहनागरः । प्राचामिति किम् ? । माहनगरः ॥

दिगादिदेहांशाद्यः ॥ ६ । ३ । १२४ ॥

सप्तम्यन्ताद्भवे । दिश्यः । अप्सव्यः । मूर्धन्यः ॥

येऽवर्णे ॥ ३ । २ । १०० ॥

प्रत्यये नासिकाया नस् । नस्यम् ॥

शिरसः शीर्षन् ॥ ३ । २ । १०१ ॥

ये । शीर्षण्यः स्वरः ॥

केशे वा ॥ ३ । २ । १०२ ॥

ये शिरसः शीर्षन् । शीर्षण्याः शिरस्याः केशाः ॥

नाम्न्युदकात् ॥ ६ । ३ । १२५ ॥

सप्तम्यन्ताद्भवे यः । उदक्या रजस्वला ॥

मध्यादिनाण्येया मोऽन्तश्च ॥ ६ । ३ । १२६ ॥

सप्तम्यन्ताद्भवे । माध्यंदिनाः । माध्यमः । मध्यमीयः ॥

जिह्वामूलादङ्गुलेश्चैयः ॥ ६ । ३ । १२७ ॥

मध्याद्भवे । जिह्वामूलीयः । अङ्गुलीयः । मधीयः ॥

वर्गान्तात् ॥ ६ । ३ । १२८ ॥

सप्तम्यन्ताद्भवे ईयः । कवर्गीयो वर्णः ॥

ईनयौ चाशब्दे ॥ ६ । ३ । १२९ ॥

वर्गान्तात्सप्तम्यन्ताद्भवे ईयः । भरतवर्गीणः । भरतवर्ग्यः । भरतवर्गीयः । शब्दे तु कवर्गीयः ॥

दतिकृक्षिकलशिवस्त्यहेरेयण् ॥ ६ । ३ । १३० ॥

सप्तम्यन्ताद्भवे । दार्तेयं जलम् । कौक्षेयो व्याधिः । कालसेयं तक्रम् । वास्तेयं पुरीषम् । आहेयं विषम् ॥

आस्तेयम् ॥ ६ । ३ । १३१ ॥

अस्तेर्धनविद्यमानार्थात्तत्रभवे एयण् असृजोवास्त्यादेशश्च । आस्तेयम् ॥

ग्रीवातोऽण् च ॥ ६ । ३ । १३२ ॥

भवे एयण् । ग्रैवम् । ग्रैवेयम् ॥

चतुर्मासान्नाम्नि ॥ ६ । ३ । १३३ ॥

तत्र भवेऽण् । चातुर्मासी । आषाढादिपौर्णमासी ॥

यज्ञे ज्यः ॥ ६ । ३ । १३४ ॥

चतुर्मासात्तत्रभवे । चातुर्मास्यानि यज्ञकर्माणि ॥

गम्भीरपञ्चजनबहिर्देवात् ॥ ६ । ३ । १३५ ॥

तत्रभवे ज्यः । गाम्भीर्यः । पाञ्चजन्यः । बाह्यः । दैव्यः ॥

परिमुखादेरव्ययीभावात् ॥ ६ । ३ । १३६ ॥

तत्रभवे ज्यः । परिमुख्यः । पारिहृन्व्यः ॥

अन्तःपूर्वादिकण् ॥ ६ । ३ । १३७ ॥

अव्ययीभावात्तत्रभवे । आन्तरगारिकः ॥

पर्यनोर्ग्रामात् ॥ ६ । ३ । १३९ ॥

अव्ययीभावात्तत्रभवे इकण् । पारिग्रामिकः । आनुग्रामिकः ॥

उपाजानुनीविकर्णात् प्रायेण ॥ ६ । ३ । १३९ ॥

अव्ययीभावादिकण् तत्रभवे । औपजानुकः । सेवकः । औप-
नीविकं ग्रीवादाम् । औपकर्णिकः सूचकः ॥

रूढावन्तःपुरादिकः ॥ ६ । ३ । १४० ॥

तत्रभवे । अन्तःपुरिका स्त्री । रूढाविति किम् ? । आन्तःपुरः ॥

कर्णललाटात्कल् ॥ ६ । ३ । १४१ ॥

तत्रभवे तदन्तस्य रूढौ । कर्णिका कर्णाभरणम् । ललाटिका
ललाटमण्डनम् ॥

तस्य व्याख्याने च ग्रन्थात् ॥ ६ । ३ । १४२ ॥

तत्रभवे यथाविहितं प्रत्ययः । कर्तृम् । प्रातिपदिकीयं व्याख्या-
नं भवं वा ॥

प्रायोबहुस्वरादिकण् ॥ ६ । ३ । १४३ ॥

ग्रन्थार्थात्तस्य व्याख्याने तत्रभवे च । पात्वणत्विकम् । प्रायोवच-
नात् सांहितम् ॥

ऋगृद्द्विस्वरयागेभ्यः ॥ ६ । ३ । १४४ ॥

ग्रन्थवाचिभ्यस्तस्य व्याख्याने तत्रभवे चेकण् । आर्चिकम् ।
चातुर्होतृकम् । आङ्गिकम् । राजसूयिकम् ॥

ऋषेरध्याये ॥ ६ । ३ । १४५ ॥

ग्रन्थवृत्तेस्तस्य व्याख्याने तत्रभवे चेकण् । वासिष्ठिकोऽध्यायः ।
अध्याय इति किम् ? । वाशिष्ठी ऋक् ॥

पुरोडाशपौरोडाशादिकेकटौ ॥ ६ । ३ । १४६ ॥

ग्रन्थार्थात्तस्य व्याख्याने तत्रभवे च । पुरोडाशेष्टम् । पुरोडा-
शिकी । पौरोडाशिका । पौरोडाशिकी ॥

छन्दसोयः ॥ ६ । ३ । १४७ ॥

ग्रन्थार्थात्तस्य व्याख्याने तत्रभवे च । छन्दस्यः ॥

शिक्षादेश्चाण् ॥ ६ । ३ । १४८ ॥

छन्दसोग्रन्थार्थात्तस्य व्याख्याने तत्रभवे च । शैक्षः । आर्ग-
यनः । छान्दसः ॥

तत आगते ॥ ६ । ३ । १४९ ॥

यथाविहितमण्येयणादयः । सौम्रः । गन्धः । नादेयः । ग्राम्यः ॥

वेद्यागोनिसंबन्धादकञ् ॥ ६ । ३ । १५० ॥

तत आगते । आचार्य्यकम् । पैतामहकम् । मातामहकम् ॥

पितुर्यो वा ॥ ६ । ३ । १५१ ॥

योनिसम्बन्धार्थात्तत आगते । पित्र्यम् । पैतृकम् ॥

ऋत इकण् ॥ ६ । ३ । १५२ ॥

विद्यायोनिसंबन्धार्थात्ततः आगते । हौतृकम् । मातृकम् ॥

आयस्थानात् ॥ ६ । ३ । १५३ ॥

स्वामिग्राह्योभागीयत्रोत्पद्यते, तदर्थत्तत आगते इकण् । आतरिकम् ॥

३ ण्डिकादेरण् ॥ ६ । ३ । १५४ ॥

तत आगते । शौण्डिकम् । औदपानम् ॥

गोत्रादङ्कवत् ॥ ६ । ३ । १५५ ॥

तत आगते प्रत्ययः । वैदम् । औपगवकम् ॥

नृहेतुभ्यो रूप्यमयटौवा ॥ ६ । ३ । १५६ ॥

चैत्ररूप्यम् । चैत्रमयम् । चैत्रीयम् । समरूप्यम् । सममयम् । समीयम् ॥

प्रभवति ॥ ६ । ३ । १५७ ॥

पञ्चम्यन्तात्प्रागुपलभ्ये यथाविहितं प्रत्ययाः । हैमवती गङ्गा ॥

वैडूर्यः ॥ ६ । ३ । १५८ ॥

निपात्यते । वैडूर्योमणिः ॥

त्यद_देर्मयद् ॥ ६ । ३ । १५९ ॥

ततः प्रभवति । तन्मयम् । भवन्मयी ॥

तस्येदम् ॥ ६ । ३ । १६० ॥

षष्ठ्यादिद्वयेत्यर्थे यथाविहितं प्रत्ययाः । औपगवम् । दैत्यम् ।
कालेयम् । नादेयम् । पारीणः । भानवीयः ॥

गोत्रोत्तरपदाद्गोत्रादिवाऽजिह्वाकात्यहरितका-
त्यात् ॥ ६ । १ । १२ ॥

गोत्रप्रत्ययान्तोत्तरपदात् गोत्रप्रत्ययान्तादिव तद्धितः । यथा
चारायणीयास्तथा कम्बलचारायणीयाः । अग्निद्वेत्यादि किम् ? ।
यथेह कातीयाः न तथा जैह्वाकाताः । हारितकाताः ॥

उक्ष्णोलुक् ॥ ७ । ४ । ५६ ॥

अनपत्येऽण्यन्त्यस्वरादेः । औक्षं पदम् । अनपत्य इत्येव । उ-
क्ष्णोऽपत्यमौक्षणः ॥

ब्रह्माणः ॥ ७ । ४ । ५७ ॥

अनपत्येऽण्यन्त्यस्वरादेर्लुक् । ब्राह्ममन्त्रम् ॥

जातौ ॥ ७ । ४ । ५८ ॥

ब्रह्मणोऽनपत्येऽण्यन्त्यस्वरादेर्लुक् । ब्राह्मी औषधिः । जाता-
वनपत्ये एवेति नियमार्थं वचनम् । तेन ब्रह्मणोऽपत्यं ब्राह्मणः । जाता-
विति किम् ? । ब्राह्मो नारदः ॥

न्यङ्कोर्वा ॥ ७ । ४ । ८ ॥

वृणिति तद्धिते यात्यागैत् । नैयङ्कवम् । न्याङ्कवम् ॥

नञः क्षेत्रज्ञेश्वरकुशलचपलनिर्णयशुचैः ॥ ७ ।

४ । २३ ॥

ङिणिति तद्धिते स्वरेष्वादेर्वृद्धिर्नवस्तुदा । अक्षौचम् । आक्षौ-
चम् । अनैश्वरम् । आनैश्वरम् । अकौशलम् । आकौशलम् । अ-
चापलम् । आचापलम् । अनैपुणम् । आनैपुणम् । अशौचम् ।
आशौचम् ॥

हलसीरादिकण् ॥ ६ । ३ । १६१ ॥

तस्येदमित्यर्थे । हालिकम् । सैरिकम् ॥

समिध आधाने टेन्यण् ॥ ६ । ३ । १६२ ॥

तस्येदमित्यर्थे । सामिधेन्योमन्त्रः । सामिधेनी ऋक् ॥

विवाहे द्वन्द्वादकल् ॥ ६ । ३ । १६३ ॥

। अत्रिभस्द्वाजिका ॥

सुरादिभ्यां वैरे ॥ ६ । ३ । १६४ ॥

द्वन्द्वेभ्यस्तस्येदमर्थे विवाहेऽकल् । बाभ्रवशालङ्गायनिका । अदे-
वादीति किम् ? । दैवासुरम् । राक्षोसुरम् ॥

नटान्नृत्ते ज्यः ॥ ६ । ३ । १६५ ॥

तस्येदमर्थे । टानामिदं नृत्यं नाट्यम् ॥

छन्दोगौक्तिगकयाज्ञिकबहुवृत्ताच्च धर्मनाम्नायसंघे
॥ ६ । ३ । १६६ ॥

नटात्तस्येदमर्थे ज्यः । छान्दोग्यं धर्मादि । औक्तिव्यम् । या-
ज्ञिक्यम् । बहुवृत्त्यम् । नाट्यम् ॥

आथर्वणिकादणिकलुक्च ॥ ६ । ३ । १६७ ॥

तस्येदमर्थे धर्मादौ । आथर्वणः ॥

चरणादकल् ॥ ६ । ३ । १६८ ॥

तस्येदमर्थे धर्मादौ । काठको धर्मादिः । चारककः ॥

गोत्राददण्डमाणवशिष्ये ॥ ६ । ३ । १६९ ॥

तस्येदमर्थेऽकञ् । औपगवकम् । अदण्डेत्यादि किम् ? । का-
ण्वा दण्डमाणवाः शिष्या वा ॥

रैवतिकादेरीयः ॥ ६ । ३ । १७० ॥

गोत्रार्थात्तस्येदमित्यर्थे । रैवतिकीयाः शिष्याः । गौरग्रीवीयं शकटम् ॥

कौपिञ्जलहास्तिपदादण् ॥ ६ । ३ । १७१ ॥

गोत्रार्थात्तस्येदमित्यर्थे । कौपिञ्जलाः शिष्याः । हास्तिपदाः ॥

संघघोषाङ्गलक्षणेऽज्यजिजः ॥ ६ । ३ । १७२ ॥

बैदः सङ्घादिः । वैदं लक्षणम् । एवं गार्गः । गार्गम् । दाक्षः । दाक्षम् ॥

शाकलादकञ् च ॥ ६ । ३ । १७३ ॥

तस्येदमित्यर्थे संघादावण् । शाकलकः । शाकलः । सङ्घादिः ।
शाकलकम् । शाकलं लक्षणम् ॥

गृहेऽग्नीधोरण् धश्च ॥ ६ । ३ । १७४ ॥

तस्येदमर्थे । आग्नीध्रम् ॥

रथात्सादेश्च वोढूङ्गे ॥ ६ । ३ । १७५ ॥

तस्येदमर्थे प्रत्ययः । रथ्योऽश्वः । रथ्यंचक्रम् । द्विरथोऽश्वः ।
द्विरर्थं चक्रम् ॥

यः ॥ ६ । ३ । १७६ ॥

रथात्सादेश्चतस्येदर्थे । रथ्यः । द्विरथः ॥

पत्रार्वादञ् ॥ ६ । ३ । १७७ ॥

रथात्तस्येदमर्थे । आश्वरथं चक्रम ॥

वाहनात् ॥ ६ । ३ । १७८ ॥

तस्येदमर्थेऽञ् । औष्णोरथः । हास्तः ॥

वाह्यपथ्युपकरणे ॥ ६ । ३ । १७९ ॥

वाहनादुक्तः प्रत्ययो वाह्यादावेव । आश्वोरथः । पन्था वा ।
आश्वं पल्ययनम् । आश्वी कसा । अन्यत्र तु वाक्यमेव । अश्वानां घासः ॥

वहेस्तुरिश्वादिः ॥ ६ । ३ । १८० ॥

तस्येदमर्थेऽञ् । रात्रिप्रेष्टम् ॥

तेनप्रोक्ते ॥ ६ । ३ । १८१ ॥

यथाविहितं प्रत्ययः । प्रकर्षेणव्याख्यातमध्यापितं वा प्रोक्तं न-
तुकृतम् । भाद्रव द्वाभ्यामुत्तराध्ययनानि । पाणिनीयम् । तर्हस्पत्यः ॥

कलापिकुथुमितैतलिजाजलिलाङ्गलशिखणिः-
शिलालिसवह्यचारिपीठसर्पिसूकरसन्नसुपर्वणः ॥ ७
। ४ । ६२ ॥

अपदस्य तद्धितेऽन्त्यस्वरादेर्लुक् । कालापाः । कौथुमाः । तै-
तलाः । जाजलाः । लाङ्गलाः । शैखण्डाः । शैलालाः । सात्रह्यचाराः ।
पैठसर्पाः । सौकरसन्नाः सौपर्वाः ॥

मौदादिभ्यः ॥ ६ । ३ । १८२ ॥

तेन प्रोक्ते यथाविहितमण् । मौदेन प्रोक्तं वेदं विदन्त्यधीयते वा
मादाः ! पैष्पलादाः ॥

कृत्वादिभ्यो वेदे लुप् ॥ ६ । ३ । १८३ ॥

प्रोक्तप्रत्ययस्य । कठाः । चरकाः ॥

तित्तिरिवरतन्तुखण्डकोखादियण् ॥ ६ । ३ । १८४ ॥

तेन प्रोक्ते वेदे । तैत्तिरीयाः । वारतन्तवीयाः । खाण्डिकीयाः ।
औखीयाः । इत्येव । तैत्तिराः श्लोकाः ॥

छगलेयिनो णेयिन् ॥ ६ । ३ । १८५ ॥

तेन प्रोक्ते वेदे । छागलेयिनः ॥

शौनकादिभ्योणिन् ॥ ६ । ३ । १८६ ॥

तेन प्रोक्ते वेदे । शौनकिनः । शाङ्गरविणः । आकृतिगणोऽयम् ।

पुराणे कल्पे ॥ ६ । ३ । १८७ ॥

दान्तात्प्रोक्ते णिन् । पैङ्गीकल्पः ॥

काश्यपकौशिकाद्वेदवच्च ॥ ६ । ३ । १८८ ॥

तेन प्रोक्ते पुराणे कल्पे णिन् । काश्यपिनः । कौशिकिनः । का-
श्यपको धर्मादिः ॥

शिलालिपाराशर्यान्नटभिक्षुसूत्रे ॥ ६ । ३ । १८९ ॥

तेन प्रोक्ते णिन् वेदवच्चकार्यमस्मिन् ॥ शैलालिनो नटाः ।
पाराशरिणो भिक्षवः ॥

कुशाश्वकर्मन्दादिन् ॥ ६ । ३ । १९० ॥

तेन प्रोक्ते यथासंख्यं नटसूत्रे भिक्षुसूत्रे च । वेदवच्चकार्यमास्मेन् ।
कुशाश्विनो नटाः कर्मन्दिनो भिक्षवः ॥

उपज्ञाते ॥ ६ । ३ । १९१ ॥

दान्ताद्यथाविहितं प्रत्ययः । पाणिनीयं शास्त्रम् ॥

कृते ॥ ६ । ३ । १९२ ॥

अन्ताद्यथाविहितं प्रत्ययः । शैवो ग्रन्थः । सिद्धसेनीयः स्तवः ॥

नाम्नि माक्षिकादिभ्यः ॥ ६ । ३ । १९३ ॥

दान्तेभ्यो यथाविहितं कृते प्रत्ययः । माक्षिकं मधु । सारघम् ॥

कुलालादेरकञ् ॥ ६ । ३ । १९४ ॥

तेन कृते नाम्नि । कौलालकं घटादिभाण्डम् । वारुटकं
सूर्यपिटकादि ॥

सर्वचर्मण ईनेनञौ ॥ ६ । ३ । १९५ ॥

तेन कृते नाम्नि । सर्वचर्मीणः । सार्वचर्मीणः ॥

उरसो याणौ ॥ ६ । ३ । १९६ ॥

तेन कृते नाम्नि । उरस्यः । औरसः ॥

छन्दस्यः ॥ ६ । ३ । १९७ ॥

छन्दसस्तेन कृते नाम्नि यो निपात्यः । छन्दस्यः ॥

अमोऽधिकृत्य ग्रन्थे ॥ ६ । ३ । १९८ ॥

कृते यथाविहितं प्रत्ययः । भाद्रः । सौभद्रः ॥

ज्योतिषम् ॥ ६ । ३ । १९९ ॥

ज्योतिषोऽमोऽधिकृत्य कृते ग्रन्थे अण् वृद्ध्यभावश्च निपात्यः ॥

शिशुकन्दादिभ्य ईयः ॥ ६ । ३ । २०० ॥

अमोऽधिकृत्य कृते ग्रन्थे । शिशुकन्दीयः । यमसभीयो ग्रन्थः ॥

द्वन्द्वात्प्रायः ॥ ६ । ३ । २०१ ॥

अधिकृत्य कृते ग्रन्थे ईयः । प्रायपदोयम् । प्राय इति किम् ?
दैवासुरम् ॥

अभिनेष्काः ति द्वारे ॥ ६ । ३ । २०२ ॥

अमन्ताद्यथोक्तं प्रत्ययः । माथुरम् । नादेयम् । राष्ट्रियं द्वारम् ॥

गच्छन्ते पथि दूते ॥ ६ । ३ । २०३ ॥

अमन्ताद्यथोक्तं प्रत्ययः ॥ स्त्रौघः पन्था दूतो वा । ग्राम्यः ॥

भजति ॥ ६ । ३ । २०४ ॥

अमो यथोक्तं प्रत्ययः । स्त्रौघः । राष्ट्रियः ॥

महाराजादिकण् ॥ ६ । ३ । २०५ ॥

अमो भजति । माहाराजिकः ॥

अचित्ताददेशकालात् ॥ ६ । ३ । २०६ ॥

अमो भजतीकण् । आपूपिकः । अचित्तादिति किम् ? । दैव-
दत्तः । अदेशेत्यादि किम् ? । स्त्रौघः । हैमनः ॥

वासुदेवार्जुनादकः ॥ ६ । ३ । २०७ ॥

अमन्ताद् भजत्यर्थे । वासुदेवकः । अर्जुनकः ॥

गोत्रक्षत्रियेभ्योऽकञ् प्रायः ॥ ६ । ३ । २०८ ॥

अमन्तेभ्यो भजति । औपगवकः । नाकुलकः । प्राय इति किम् ? ।
पाणिनीयः ॥

सरूपाद्द्रेः सर्वं राष्ट्रवत् ॥ ६ । ३ । २०९ ॥

राष्ट्रक्षत्रियार्थादमो भजति । वृजिकः । मद्रकः । पाण्डवकः । स-
रूपादिति किम् ? । पौरवीयः ॥

टस्तुल्यदिशि ॥ ६ । ३ । २१० ॥

यथोक्तं प्रत्ययः । सौदामनी विद्युत् ॥

तसिः ॥ ६ । ३ । २११ ॥

दान्तातुल्यादेहे । सुदामतो विद्युत् ॥

यश्चोरसः ॥ ६ । ३ । २१२ ॥

दान्तात्तुल्यदिक्के तसिः । उरस्यः । उरस्तः ॥

सेर्निवासादस्य ॥ ६ । ३ । २१३ ॥

यथोक्तं प्रत्ययः । स्त्रौघ्नः । नादेयः ॥

आभिजनात् ॥ ६ । ३ । २१४ ॥

अभिजनाः पूर्वबान्धवास्तन्निवासात्स्यन्तात्षष्ठ्यर्थे यथोक्तं
प्रत्ययः । स्त्रौघ्नः । राष्ट्रियः ॥

शण्डिकादेर्ण्यः ॥ ६ । ३ । २१५ ॥

स्यन्तादाभिजननिवासार्थादस्येत्यर्थे । शण्डिक्यः । कौचवार्यः ॥

सिन्ध्वादेरञ् ॥ ६ । ३ । २१६ ॥

स्यन्तादाभिजननिवासार्थात्षष्ठ्यर्थे । सैन्धवः । वार्णवः ॥

सलातुरादीयण् ॥ ६ । ३ । २१७ ॥

स्यन्तादाभिजननिवासार्थात्षष्ठ्यर्थे । सालातुरीयः पाणिनिः ॥

तूदीवर्मत्या एयण् ॥ ६ । ३ । २१८ ॥

आभ्यां स्यन्ताभ्यामाभिजननिवासार्थाभ्यां षष्ठ्यर्थे एयण् ।
तौदेयः । वार्मतेयः ॥

गिररीयोऽस्त्राजीवे ॥ ६ । ३ । २१९ ॥

गिरेर्य आभिजनो निवासस्तदर्थत्स्यन्तात्षष्ठ्यर्थेऽस्त्राजीवे ईयः ।
द्वद्गोलीयः ।

॥ इति शैषिकाः ॥

इकण् ॥ ६ । ४ । १ ॥

आपादान्ताद्यदनुक्तं स्यात्तद्याद्यधेकृतो ज्ञेयः ॥

तेन जितजयद् व्यत्खनत्सु ॥ ६ । ४ । २ ॥

इकण् । आक्षिकम् । आक्षिकः । आश्रिकः ॥

संस्कृते ॥ ६ । ४ । ३ ॥

यान्तादिकण् । दाधिकम् । वैद्यिकः ॥

कुलत्थकोपान्त्यादण् ॥ ६ । ४ । ४ ॥

तेन संस्कृते । कौलत्थम् । तौत्तेडीत् ॥

संसृष्टे ॥ ६ । ४ । ५ ॥

यान्तादिकण् । दाधिकम् ॥

लवणादः ॥ ६ । ४ । ६ ॥

तेन संसृष्टे । लवणः सूयः ॥

चूर्णमुद्राभ्यामिनणौ ॥ ६ । ४ । ७ ॥

तेन संसृष्टे । चूर्णिनोऽपूपाः । मौद्गी यवागूः ॥

व्यञ्जनेभ्य उपसित्ते ॥ ६ । ४ । ८ ॥

यान्तेभ्य इकण् । तैलकं शाकम् । उपसित्तं संसृष्टमेव तत्र संसृष्ट इत्येव सिद्धे नियमार्थं वचनम् । व्यञ्जनैः संसृष्टे उपसित्त एव उपसित्ते च व्यञ्जनैरेव ॥

तरति ॥ ६ । ४ । ९ ॥

यान्तादिकण् । औडुपिकः ॥

नौद्विस्वरादिकः ॥ ६ । ४ । १० ॥

दान्ताचरति । नाविकः । बाहुका स्त्री ॥

चरति ॥ ६ । ४ । ११ ॥

दान्तादिकण् । हास्तिकः । दाधिकः ॥

पर्पादेरिकट् ॥ ६ । ४ । १२ ॥

दान्ताच्चरति । पर्पिकी । अश्विकी ॥

पदिकः ॥ ६ । ४ । १३ ॥

पादाच्चरतीकट् पञ्चास्य । पदिकः ॥

श्वगणाद्वा ॥ ६ । ४ । १४ ॥

चरतीकट् । श्वगणिकी । श्वागणिकः ॥

वेतनादेर्जीवति ॥ ६ । ४ । १५ ॥

दान्तादिकण् । वैतनिकः । वाहिकः ॥

व्यस्ताच्च क्रयविक्रयादिकः ॥ ६ । ४ । १६ ॥

समस्तात् तेन जीवतीकः । क्रयविक्रयिकः । क्रयिकः । विक्रयिकः ॥

वस्नात् ॥ ६ । ४ । १७ ॥

तेन जीवतीकः । वस्निकः ॥

आयुधादीयश्च ॥ ६ । ४ । १८ ॥

तेन जीवतीकः । आयुधीयः । आयुधिकः ॥

व्रातादीनञ् ॥ ६ । ४ । १९ ॥

तेन जीवति । व्रातीनाभार्यः ॥

निर्वृत्तेऽक्षय्यूतादेः ॥ ६ । ४ । २० ॥

दान्तादिकण् । आक्षयूतिकम् । जाङ्गमहतिकं वैरम् ॥

भावादिमः ॥ ६ । ४ । २१ ॥

तेन निर्वृत्ते । पाकिमम् ॥

याचितापमित्यात्कण् ॥ ६ । ४ । २२ ॥

तेन निर्वृत्ते । याचितकम् । आपमित्यकम् ॥

हरत्युत्सङ्गादेः ॥ ६ । ४ । २३ ॥

दान्तादिकण् । औत्सङ्गिकः । औडुपिकः ॥

भस्त्रादेरिकट् ॥ ६ । ४ । २४ ॥

दान्ताद्धरति । भस्त्रिकी । भरटिकी ॥

विवधवीवधाद्वा ॥ ६ । ४ । २५ ॥

तेन द्रतीकट् । विवधिकी । वीवधिकी । वैवधिकः ॥

कुटिलिकाया अण् ॥ ६ । ४ । २६ ॥

अस्माद्दान्ताद्धरति । कौटिलिकः । कर्मारदिः ॥

ओजःसहोम्भसो वर्तते ॥ ६ । ४ । २७ ॥

दान्तदिकण् । औजसिकः । साहसिकः । आम्भसिकः ॥

तं प्रत्यनोलोमेपकूलात् ॥ ६ । ४ । २८ ॥

वर्तते इत्यर्थे इकण् । प्रातिलोमिकः । आनुलोमिकः । प्राती-
पिकः । आन्वीपिकः । प्रातिकूलिकः । आनुकूलिकः ॥

परेर्मुखपाश्वात् ॥ ६ । ४ । २९ ॥

तृतीयान्ताद्धर्तत इत्यर्थे इकण् । पारिमुखिकः । पारिपाश्विकः ॥

रक्षदुञ्छतोः ॥ ६ । ४ । ३० ॥

द्वितीयान्तादिकण् । सामाजिकः । नागरिकः । बादरिकः ॥

पक्षिमत्स्यमृगार्थाद्घ्नति ॥ ६ । ४ । ३१ ॥

द्वितीयान्तादिकण् । पाक्षिकः । मात्स्यिकः । मार्गिकः ॥

परिपन्थात्तिष्ठति च ॥ ६ । ४ । ३२ ॥

द्वितीयान्ताद् घ्नतीकण् । पारिपन्थिकश्चौरः ॥

परिपथात् ॥ ६ । ४ । ३३ ॥

द्वितीयान्तात्तिष्ठत्यर्थे इकण् । पारिपथिकः ॥

अवृद्धेर्गृह्णति गर्ह्ये ॥ ६ । ४ । ३४ ॥

द्वितीयान्तादिकण् । द्वैगुणिकः । अवृद्धेरिति किम् ? । वृद्धिं गृह्णातीति वाक्यभेदः ॥

कुसीदादिकट् ॥ ६ । ४ । ३५ ॥

द्वितीयान्ताद् गर्ह्ये गृह्णति । कुसीदिकी ॥

दशैकादशादिकश्च ॥ ६ । ४ । ३६ ॥

द्वितीयान्ताभिन्ध्ये गृह्णतीकट् । दशैकादशिका । दशैकादशिकी । दशैकादशादित्यत एव निपातनादकारान्तत्वम् । तच्च वाक्ये प्रयोगार्थम् । दशैकादशान् गृह्णतीति ॥

अर्थपदपदोत्तरपदललाप्यादेकण्ठात् ॥ ६ । ४ । ३७ ॥

द्वितीयान्ताद्गृह्णतीकण् । आर्थिकः । पादिकः । पूर्वपदिकः । लालामिकः । प्रातिकण्ठिकः ॥

परदारादिभ्यो गच्छति ॥ ६ । ४ । ३८ ॥

द्वितीयान्तेभ्य इकण् । पारदारिकः । गच्छति ॥

प्रतिपथादिकश्च ॥ ६ । ४ । ३९ ॥

द्वितीयान्तादिकण् । प्रतिपथिकः । प्रातिपथिकः ॥

माथोत्त पदपदव्याक्रन्दः ॥ ६ । ४ । ४० ॥

द्वितीयान्तादिकण् । दाण्डमाथकः । पादविकः । आक्रन्दिकः ॥

पश्चात्यनुपदात् ॥ ६ । ४ । ४१ ॥

द्वितीयान्ताद्धावतीकण् । आनुपदिकः ॥

सुस्नातादिभ्यः पृच्छति ॥ ६ । ४ । ४२ ॥

द्वितीयान्तेभ्य इकण् । सौस्नातिकः । सौखरात्रिकः ॥

प्रभूतादिभ्यो ब्रुवति ॥ ६ । ४ । ४३ ॥

द्वितीयान्तेभ्य इकण् । प्राभूतिकः । पार्याप्तिकः ॥

माशब्द इत्यादिभ्यः ॥ ६ । ४ । ४४ ॥

ब्रुवतीकण् । माशब्दिकः । कार्यशब्दिकः ।

शाब्दिकः । लालाटिकः । कौकुटिकम् ॥ ६ । ४ । ४५ ॥

इकण्प्रत्ययान्तं निपात्यते । शाब्दिको वैयाकरणः । दार्दुरिको
गालाटिकः । लालाटिकः प्रमत्तः सेवाकृत् । कौकुटिको भिक्षुः ॥

समूहार्थात्समवेते ॥ ६ । ४ । ४६ ॥

द्वितीयान्तादिकण् । सामूहिकः । सामाजिकः ॥

पर्वदो ण्यः ॥ ६ । ४ । ४७ ॥

अस्माद् द्वितीयान्तात् समवेते ण्यः । पार्षद्यः ॥

सेनाया वा ॥ ६ । ४ । ४८ ॥

द्वितीयान्तात् समवेते ण्यः । सैन्यः । सैनिकः ॥

धर्माधर्माच्चरति ॥ ६ । ४ । ४९ ॥

द्वितीयान्तादिकण् । धार्मिकः । आधार्मिकः ।

षष्ठ्या धर्म्ये ॥ ६ । ४ । ५० ॥

इकण् । शौल्कशालिकम् ॥

ऋन्नरादेरण् ॥ ६ । ४ । ५१ ॥

षष्ठ्यन्ताद्धर्म्ये । नारं नुर्थर्म्यम् । पैत्रम् । नारम् । मादिषम् ॥

विभाजयितृविशसितुर्णीड्लुकू च ॥ ६ । ४ । ५२ ॥

षष्ठ्यन्ताद्धर्म्येऽण् । वैभाजित्रम् । वैशस्त्रम् ॥

अवक्रये ॥ ६ । ४ । ५३ ॥

षष्ठ्यन्तादिकण् । आपणिकः ॥

तदस्य पण्यम् ॥ ६ । ४ । ५४ ॥

इकण् । आपूपिकः ॥

किशरादेरिकट् ॥ ६ । ४ । ५५ ॥

तदस्य पण्यमिति विषये । किशरिकी । तगरिकी ॥

शलालुनो वा ॥ ६ । ४ । ५६ ॥

तदस्य पण्यमिति विषये इकट् । शलालुकी । शालालुकी ॥

शिल्पम् ॥ ६ । ४ । ५७ ॥

तदस्येत्यर्थे इकण् तच्छिल्पं चेत् । नार्तिकः । मार्दङ्गिकः ॥

मड्डुकझझराद्वाऽण् ॥ ६ । ४ । ५८ ॥

तदस्य शिल्पमिति विषये । माड्डुकः । माड्डुकिकः । झझरः ।
झझरिकः ॥

शीलम् ॥ ६ । ४ । ५९ ॥

तदस्येत्यर्थे इकण् । आपूपिकः ॥

अङ्स्थाच्छत्रादेरञ् ॥ ६ । ४ । ६० ॥

तदस्य शीलमिति विषये । आस्थः । छात्रः । तापसः ॥

तूष्णीकः ॥ ६ । ४ । ६१ ॥

तूष्णीमस्तदस्य शीलमिति विषये को मलुप् च निपात्यते । तूष्णीकः ॥

प्रहरणम् ॥ ६ । ४ । ६२ ॥

तदस्येत्यर्थे इकण् तत्प्रहरणं चेत् । आसिकः ॥

परश्वधाद्वाण् ॥ ६ । ४ । ६३ ॥

तदस्य प्रहरणमिति विषये । पारश्वधः । पारश्वधिकः ॥

शक्तियष्टेष्टीकण् ॥ ६ । ४ । ६४ ॥

तदस्य प्रहरणमिति विषये । शाक्तीकी । याष्टीकी ॥

वेष्ट्यादिभ्यः ॥ ६ । ४ । ६५ ॥

तदस्य प्रहरणमित्यर्थे टीकण् । ऐष्टीकी । ऐष्टिकी । ऐषीकी । ऐषिकी ॥

नास्तिकास्तिकदैष्टिकम् ॥ ६ । ४ । ६६ ॥

तदस्येत्यर्थे इकणन्तं निपात्यते । नास्तिकः । आस्तिकः । दैष्टिकः ॥

वृत्तोऽपपाठोऽनुयोगे ॥ ६ । ४ । ६७ ॥

तदस्येत्यर्थे इकण् । ऐकान्यिकः ॥

बहुस्वरपूर्वादिकः ॥ ६ । ४ । ६८ ॥

प्रथमान्नात्षष्ठ्यर्थे तच्चेत्परीक्षायां वृत्तोऽपपाठः । एकादशान्यिकः ॥

भक्ष्यं हितमस्मै ॥ ६ । ४ । ६९ ॥

इकण् । आपूपिकः ॥

नियुक्तं दीयते ॥ ६ । ४ । ७० ॥

प्रथमान्ताच्चतुर्थ्यर्थे इकण् । तच्चेन्नियुक्तमन्यभिचारेण नित्यं वा दीयते । आग्रभोजनिकः ॥

श्राणामांसौदनादिको वा ॥ ६ । ४ । ७१ ॥

तदस्मै नियुक्तं दीयते इति विषये । श्राणिका । मांसौदनिका । श्राणिकी । मांसौदनिकी ॥

भक्तौदनाद्वाणिकट् ॥ ६ । ४ । ७२ ॥

तदस्मै नियुक्तं दीयते इति विषये । भाक्तः । औदनिकी । भाक्तिकः ॥ औदनिकः ॥

नवयज्ञादयोऽस्मिन् वर्तन्ते ॥ ६ । ४ । ७३ ॥

इकण् । नावयज्ञिकः । पाकयज्ञिकः ॥

तत्र नियुक्ते ॥ ६ । ४ । ७४ ॥

इकण् । शौल्कशालिकः ॥ दौवारिकः ॥

अगारान्तादिकः ॥ ६ । ४ । ७५ ॥

तत्र नियुक्ते । देवगारिकः ॥

अदेशकालादध्यायिनि ॥ ६ । ४ । ७६ ॥

सप्तम्यन्तादिकण् । आशुचिकः । सान्ध्यिकः । अदेशकालादिति किम् ? । स्वाध्यायभूमावध्यायी ॥

निकटादिषु वसति ॥ ६ । ४ । ७७ ॥

इकण् । नैकटिकः । आरण्यिको भिक्षुः । वार्त्तमूलिकः ॥

सतीर्थः ॥ ६ । ४ । ७८ ॥

समानतीर्थाच्च वसत्यर्थे यो निपात्यः समानस्य च सभावः ।
सतीर्थः ॥

प्रस्तारसंस्थानतदन्तकठिनान्तेभ्यो व्यवहरति ॥

६ । ४ । ७९ ॥

इकण् । प्रास्तारिकः । सांस्थानिकः । कांस्यप्रस्तारिकः । गौ-
संस्थानिकः । वांशकठिनिकः ॥

संख्यादेश्चाहदलुचः ॥ ६ । ४ । ८० ॥

वक्ष्यमाणः प्रत्ययः स्यात् । चान्द्रायणिकः । द्वैचन्द्रायणिकः ।
अलुच इति किम् ? । द्विशूर्पेण क्रीतेन क्रीतं द्विशूर्पिकम् ॥

गोदानादीनां ब्रह्मचर्ये ॥ ६ । ४ । ८१ ॥

इकण् । गौदानिकम् । आदित्यव्रतिकम् ॥

चन्द्रायणं च चरति ॥ ६ । ४ । ८२ ॥

अस्माद् द्वितीयान्ताद्गोदानादेश्च चरत्यर्थे इकण् । चान्द्रायणिकः ।
गौदानिकः ॥

देवव्रतादीन् दिन ॥ ६ । ४ । ८३ ॥

चरति । देवव्रती । महाव्रती ॥

उकश्चाष्टाचत्वारिंशतं वर्षाणाम् ॥ ६ । ४ । ८४ ॥

चरत्यर्थे दिन । अष्टाचत्वारिंशकः । अष्टाचत्वारिंशी ॥

चातुर्मास्यं तौ यलुक च ॥ ६ । ४ । ८५ ॥

चरति । चातुर्मासकः । चातुर्मासी ॥

ज्ञेय्यो जनपूर्वाच्छताद्योजनाच्चाभिगमाहं ॥

६ । ४ । ८६ ॥

पञ्चम्यन्तादिकण् । क्रौशशतिको मुनिः । यौजनशतिकः । यौजनिकः ॥

तद्यातेभ्यः ॥ ६ । ४ । ८७ ॥

इकण् । क्रौशशतिकः । यौजनशतिकः । यौजनिको दूतः ॥

पथ इकट् ॥ ६ । ४ । ८८ ॥

यान्यर्थे । पथिकी । द्विपथिकी ॥

नित्यं णः पन्थश्च ॥ ६ । ४ । ८९ ॥

पथो याति । पान्थः । द्वैपन्थः ॥

शङ्कूत्तरकान्ताराजवारिस्थलजङ्गलादेस्तेनाह-
ते च ॥ ६ । ४ । ९० ॥

पथिन्नन्ताद् याति चार्थे इकण् । शङ्कुपथिकः । औत्तरपथिकः ।
कान्तारपथिकः । आजपथिकः । वारिपथिकः । स्थालपथिकः । जा-
ङ्गलपथिकः ॥

स्थलादेर्मधुकमरिचेऽण ॥ ६ । ४ । ९१ ॥

पथिन्नन्तादाहते स्थालपथं । मधुकं मरिचं वा ॥

तुरायणपारायणं यजमानाधीयाने ॥ ६ । ४ । ९२ ॥

यथासंख्यमिकण् । तौरायणिकः । पारायणिकः ॥

संशयं प्राप्ते ज्ञेये ॥ ६ । ४ । ९३ ॥

इकण् । सांशयिकोऽर्थः ॥

तस्मै योगादेः शक्ते ॥ ६ । ४ । ९४ ॥

इकण् । यौगिकः । सान्तापिकः ॥

योगकर्मभ्यां योकजौ ॥ ६ । ४ । ९५ ॥

चतुर्थ्यन्ताभ्यां शक्ते । योग्यः । कार्मुकम् ॥

यज्ञानां दक्षिणायाम् ॥ ६ । ४ । ९६ ॥

इकण् । आग्निष्टोमिकी ॥

तेषु देये ॥ ६ । ४ । ९७ ॥

यज्ञार्थेभ्यः सप्तम्यन्तेभ्यो देये इकण् । आग्निष्टोमिकम् । वाज-
पेयिकं भक्तम् ॥

काले कार्ये च भववत् ॥ ६ । ४ । ९८ ॥

देये प्रत्ययः । यथा वर्षासु भवं वार्षिकम् तथा कार्यं देयं च ॥

व्युष्टादिष्वण् ॥ ६ । ४ । ९९ ॥

देये कार्ये च । वैयुष्टम् । नैत्यम् ॥

यथाकथाचाणः ॥ ६ । ४ । १०० ॥

देये कार्ये च । याथाकथाचम् ॥

तेन हस्ताद्यः ॥ ६ । ४ । १०१ ॥

देये कार्ये च । हस्त्यम् ॥

शोभमाने ॥ ६ । ४ । १०२ ॥

दान्तादिकण् । कार्णवेष्टकिं मुखम् ॥

कर्मवेषाद्यः ॥ ६ । ४ । १०३ ॥

दान्ताच्छोभमाने । कर्मण्यं शौर्यम् । वेष्यो नटः ॥

कालात्परिजय्यलभ्यकार्यं करे ॥ ६ । ४ । १०४ ॥

अन्त्यादेः । मासिको व्याधिः पटः चान्द्रायणं प्रासादो वा ॥

निर्वृत्ते ॥ ६ । ४ । १०५ ॥

कालार्थाद्विन्तादिकण् । आह्निकम् ॥

तं भाविभूते ॥ ६ । ४ । १०६ ॥

कालार्थादिकण् । मासिक उत्सवः ॥

तस्मै भृताधीष्टे च ॥ ६ । ४ । १०७ ॥

कालार्थादिकण् । मासिकः कर्मकर उपाध्यायो वा ॥

षण्मासादवयसि ण्येकौ ॥ ६ । ४ । १०८ ॥

कालार्थात्तेन निर्वृत्ते तं भाविनि भूते तस्मै भृताधीष्टे चेति विषये ।
पाष्मास्यः । षण्मासिकः । अवयसीति किम् ? । षण्मास्यः ॥

समाया ईनः ॥ ६ । ६ । १०९ ॥

तेन निर्वृत्त इत्यादिष्वश्वविषये ईनः । समीनः ॥

रात्र्यहःसंवत्सराच्च द्विगोर्वा ॥ ६ । ४ । ११० ॥

समान्तात्तेननिर्वृत्ते इत्यादिष्वश्वविषये ईनः । द्विरात्रीणः ।
द्वयहीनः । द्विसंवत्सरीणः । द्विसमीनः । पक्षे इकण् । द्वैरात्रिकः ।
द्वैह्निकः ॥

मानसंवत्सरस्याशाणकुलिजस्यानाम्नि ॥ ७ । ४ । १११ ॥

संख्याार्थाधिकाभ्यां परस्य ङिति तद्धिते स्वरेष्वादेः स्वरस्य
वृद्धिः । द्विकौडविकः । अधिककौडविकः । द्विषाष्टिकः । द्विसाम्बत्स-
रिकः । अशाणकुलिजस्येति किम् ? । द्वैशाणम् । द्वैकुलिजिकं । अना-
म्नीति किम् ? । पाञ्चलोहितिकम् ? । द्वैसमिकः ॥

वर्षादश्च वा ॥ ६ । ४ । १११ ॥

कालवाचिनो द्विगोस्तेन निवृत्त इत्यादिपञ्चविषये ईनः ।
द्विवर्षः । द्विवर्षीणः ॥

संख्याधिकाभ्यां वर्षस्याभाविनि ॥ ७ । ४ । १८ ॥

ज्जिगति तद्धिते स्वरेष्वादेः स्वरस्य वृद्धिः । द्विवार्षिकः । अधि-
कवार्षिकः । अभाविनीति किम् ? । द्वैवर्षिकं धान्यम् ॥

प्राणिनि भूते ॥ ६ । ४ । ११२ ॥

कालार्थाद् वर्षान्ताद् द्विगोरः । द्विवर्षो वत्सः ॥

मासाद्वयसि यः ॥ ६ । ४ । ११३ ॥

द्विगोर्भूते । द्विमास्यः शिशुः ॥

ईनञ् च ॥ ६ । ४ । ११४ ॥

मासाद् भूते यो वयसि । मासीनो मास्यो दारकः ॥

षण्मासाद्ययणिकण् ॥ ६ । ४ । ११५ ॥

कालार्थाद् भूते वयसि । षण्मास्यः । षाण्मास्यः । षाण्मासिकः शिशुः ॥

सोऽस्य ब्रह्मचर्यतद्वतोः ॥ ६ । ४ । ११६ ॥

प्रथमान्तात्कालार्थादिकण् । मासिकं ब्रह्मचर्यम् । मासिकस्तद्वान् ॥

प्रयोजनन् ॥ ६ । ४ । ११७ ॥

तदस्येकण् । जैनमहिकं देवागमनम् ॥

एकागाराचौरे ॥ ६ । ४ । ११८ ॥

तदस्य प्रयोजनमिति विषये इकण् । एकागारिकः । चौरे निय-
मार्थं वचनम् । तेनेह न एकागारं प्रयोजनमस्य भिक्षोः ॥

चूडादिभ्योऽण् ॥ ६ । ४ । ११९ ॥

तदस्य प्रयोजनमिति विषये । चौडम् । श्राद्धम् ॥

विशारखाषाढान्मन्थदण्डे ॥ ६ । ४ । १२० ॥

तदस्य प्रयोजनमिति विषये यथासंख्यमण् । वैशाखो मन्थः ।
आषाढो दण्डः ॥

उत्थापनादेरीयः ॥ ६ । ४ । १२१ ॥

तदस्य प्रयोजनमिति विषये । उत्थापनीयः । उपस्थापनीयः ॥

विशिरुहिपदिपूरिसमापेरनात् सपूर्वपदात् ॥

६ । ४ । १२२ ॥

तदस्य प्रयोजनमिति विषये ईयः । गृहप्रवेशनीयम् । आरोह-
णीयम् । गोप्रपदनीयम् । प्रपापूरणीयम् । २. ॥

स्वर्गस्वस्तिवाचनादिभ्यो यलुपौ ॥ ६ । ४ । १२३ ॥

तदस्य प्रयोजनमित्यर्थे यथासंख्यम् । स्वर्गम् । आयुष्यम् । स्व-
स्तिवाचनम् । शान्तिवाचनम् ॥

समयात् प्राप्तः ॥ ६ । ४ । १२४ ॥

प्रथमान्तात्षष्ठ्यर्थे इकण् चेत् समयः । सामयिकं कार्यम् ॥

ऋत्वादिभ्योऽण् ॥ ६ । ४ । १२५ ॥

प्रथमान्तेभ्यः सोऽस्य प्राप्त इत्यर्थे । आर्तवं फलम् । औपवस्त्रम् ॥

कालाद्यः ॥ ६ । ४ । १२६ ॥

सोऽस्य प्राप्त इत्यर्थे । काल्यस्तापसः । काल्या मेघाः ॥

दीर्घः ॥ ६ । ४ । १२७ ॥

कालात्प्रथमान्तादस्येत्यर्थे इकण् प्रथमान्तश्चेद्दीर्घः । कालिकमृणम् ॥

आकालेकिकश्चाद्यन्ते ॥ ६ । ४ । १२८ ॥

आकालादिक इकण् च भवत्यर्थे आदिरेव यद्यन्तः । आकालि-
कोऽनध्यायः । पूर्व्वद्युर्थस्मिन् काले प्रवृत्तोऽपरेचुरप्येतस्मात् कालाद्-
भवतीत्यर्थः । आकालिका आकालिकी वा विद्युत् । आजन्मकालमेव
स्याज्जन्मानन्तरनाशिनीत्यर्थः ॥

त्रिंशद्विंशतेर्दकोऽसंज्ञायामार्हदर्थे ॥ ६ । ४ । १२९ ॥

त्रिंशकम् । विंशकम् । त्रिंशकः । विंशकः । असंज्ञायामिति
किम् ? । त्रिंशत्कम् । विंशतिकम् ॥

संख्याडतेश्चाशत्तिष्ठेः कः ॥ ६ । ४ । १३० ॥

त्रिंशद्विंशतिभ्यामार्हदर्थे । द्विकम् । बहुकम् । गणकम् । यावत्कम् ।
कतिकम् । त्रिंशत्कम् । विंशतिकम् । अशत्तिष्ठेरिति किम् ? । चा-
त्वारिंशत्कम् । साप्ततिकम् । षाष्टिकम् ॥

कसमासेऽध्यर्धः ॥ १ । १ । ४१ ॥

संख्यावत् । अध्यर्धकम् । अध्यर्धशूर्पम् ॥

अर्धपूर्वपदः पूरणः ॥ १ । १ । ४२ ॥

कसमासे संख्यावत् । अर्धपञ्चमकम् । अर्धपञ्चमशूर्पम् ॥

शतात्केवलादतस्मिन्येकौ ॥ ६ । ४ । १३१ ॥

आर्हदर्थे । शत्यम् । शतिकम् । केवलादिति किम् ? । द्विशत-
कम् । अतस्मिन्निति किम् ? । शतकं स्तोत्रम् ॥

वातोरिकः ॥ ६ । ४ । १३२ ॥

संख्याया आर्हदर्थे । यावतिकम् । यावत्कम् ॥

कार्षापणादिकट् प्रतिश्चास्य वा ॥ ६ । ४ । १३३ ॥

आर्हदर्थे । कार्षापणिकी । प्रतिकी ॥

अर्धात्पलकंसकर्षात् ॥ ६ । ४ । १३४ ॥

आर्हदर्थे इकट् । अर्धपलिकम् । अर्धकंसिकम् । अर्धकर्षिकी ॥

कंसार्धात् ॥ ६ । ४ । १३५ ॥

आर्हदर्थे इकट् । कसिकी । अर्थिकी ॥

सहस्रशतमानादण ॥ ६ । ४ । १३६ ॥

आर्हदर्थे । सहस्रः । शतमानः ॥

शूर्पाद्वाञ् ॥ ६ । ४ । १३७ ॥

आर्हदर्थे । शूर्पम् । शूर्पिकम् ॥

वसनात् ॥ ६ । ४ । १३८ ॥

आर्हदर्थेऽञ् । वासनम् ॥

विंशतिकात् ॥ ६ । ४ । १३९ ॥

आर्हदर्थेऽञ् । विंशतिकम् ॥

द्विगोरीनः ॥ ६ । ४ । १४० ॥

विंशतिकशब्दान्तादाहर्दर्थे । द्विविंशतिकीनम् ॥

अनाम्यद्विः प्लुप् ॥ ६ । ४ । १४१ ॥

द्विगोराहर्दर्थे जातस्य प्रत्ययस्य । द्विकंसम् । अनाम्यीति किम् ? ।
पाञ्चलोहितिकम् । अद्विरिति कम् । द्विशूर्पेण क्रीतं द्विशूर्पिकम् ॥

व्यङ्मानिपित्तद्धिते ॥ ३ । २ । ६० ॥

परतःस्त्री पुंवदन्तुः । श्येतायत । दर्शनीयमानी । पञ्चगर्गः ॥

नवाऽणः ॥ ६ । ४ । १४२ ॥

द्विगोः परस्यार्हदर्थेपिल्लुब् न तु द्विः । द्विसहस्रम् । द्विसाहस्रम् ॥

सुवर्णकार्षापणात् ॥ ६ । ४ । १४३ ॥

द्विगोः परस्यार्हदर्थे प्रत्ययस्य वा लुप् न तु द्विः । द्विसुवर्णम् । द्विसौवर्णिकम् । द्विकार्षापणम् । द्विद्विकार्षापणिकम् । द्विप्रति । द्विप्रतिकम् ।

द्वित्रिबहोर्निष्कविस्तात् ॥ ६ । ४ । १४४ ॥

द्विगोराहदर्थे प्रत्ययस्य लुब् वाऽद्विः । द्विनिष्कम् । द्विनैष्किकम् । त्रिनिष्कम् । त्रिनैष्किकम् । बहुनिष्कम् । बहूनैष्किकम् । द्विविस्तम् । द्विवैस्तिकम् । त्रिविस्तम् । त्रिवैस्तिकम् । बहुविस्तम् । बहुवैस्तिकम् ॥

शताव्यः ॥ ६ । ४ । १४५ ॥

द्विगोराहदर्थे वा ॥ द्विशत्यम् । द्विशतम् ॥

शाणात् ॥ ६ । ४ । १४६ ॥

द्विगोराहदर्थे यो वा ॥ पञ्चशाण्यम् । पञ्चशाणम् ॥

द्वित्र्यादेर्याण् वा ॥ ६ । ४ । १४७ ॥

शाणान्ताद् द्विगोराहदर्थे ॥ वाग्रहणम् उत्तरत्र वानिवृत्त्यर्थम् । द्विशान्यम् । द्वैशाणम् । द्विशानम् । त्रिशान्यम् । त्रैशाणम् । त्रिशानम् ॥

पणपादमाषाद्यः ॥ ६ । ४ । १४८ ॥

द्विगोराहर्दर्थे यः ॥ विधानसामर्थ्यान्न लुप् । द्विपण्यम् । द्विपाद्यम् ।
अध्यर्धमाष्यम् ॥

खारीकाकणीभ्यः कच् ॥ ६ । ४ । १४९ ॥

एतदन्ताद् द्विगोराभ्यां चार्हदर्थे कच् ॥ द्विखारीकम् । द्विका-
कणीकम् । खारीकम् । काकणीकम् ॥

मूल्यैः क्रीते ॥ ६ । ४ ॥ १५० ॥

यथोक्तं प्रत्ययाः ॥ प्रास्थिकम् । त्रिंशकम् ॥

अर्धात्परिमाणस्यानतो वा त्वादेः ॥ ७ । ४ । २० ॥

ज्जिति तद्धिते स्वरेष्वादेः स्वरस्य वृद्धिः ॥ अर्धकौडविकम् ।
आर्द्धकौडविकम् । अनत इति किम् । अर्धप्रस्थिकम् । आर्द्धप्रस्थिकम् ॥

तस्य वापे ॥ ६ । ४ । १५१ ॥

यथोक्तमिकणादयः ॥ प्रास्थिकम् । खारीकम् ॥

वातपित्तश्लेष्मसंनिपाताच्छमनकोपने ॥ ६ । ४ । १५२ ॥

षष्ठ्यन्ताद्यथोक्तमिकण् ॥ वातिकम् । पैत्तिकम् । श्लेष्मि-
कम् । सान्निपातिकम् ॥

हेतौ संयोगोत्पाते ॥ ६ । ४ । १५३ ॥

षष्ठ्यन्ताद्यथोक्तं प्रत्ययाः ॥ शत्यः शतिको दातृसंयोगः । सौ-
मग्रहणिको भूमिकम्पः ॥

पुत्राद्येयौ ॥ ६ । ४ । १५४ ॥

षष्ठ्यन्ताद्धेतौ, चेद्धेतुः संयोग उत्पातो वा ॥ पुत्र्यः । पुत्रीयः ॥

द्विस्वरब्रह्मवर्चसाद्योऽसंख्यापरिमाणाश्वादेः ॥

६ । ४ । १५५ ॥

षष्ठ्यन्ताद्धेतौ संयोगोत्पाते ॥ धन्यः । ब्रह्मवर्चस्यः । संख्या-
दिवर्जनं किम् । पञ्चकः । प्रास्थिकः । अश्विकः । गाणिकः ॥

पृथिवीसर्वभूमेरीशज्ञातयोश्चाञ् ॥ ६ । ४ । १५६ ॥

षष्ठ्यन्तात्तस्य हेतुः संयोगोत्पात इति विषये ॥ पार्थिवः ।
सार्वभौमः । ईशो ज्ञातः संयोगोत्पातरूपो हेतुर्वि ॥

लोकसर्वलोकाज्ज्ञाते ॥ ६ । ४ । १५७ ॥

षष्ठ्यन्तादिकण् ॥ लौकिकः । सार्वलौकिकः ॥

तदत्रास्मै वा वृद्धयायलाभोपदाशुल्कं देयम् ॥

६ । ४ । १५८ ॥

यथोक्तं प्रत्ययः ॥ वृद्धिः, पञ्चकं शतम् । आयः, पञ्चको ग्रामः ।
लाभः, पञ्चकः पटः । उपदा लज्जा, पञ्चको व्यवहारः । शुल्कम्,
पञ्चकं शतम् । एवं शतं शतिकम् ॥

पूरणार्द्धादिकः ॥ ६ । ४ । १५९ ॥

प्रथमान्तादस्मिन्नस्मै वा दीयते इत्यर्थयोः, प्रथमान्तं चेद् वृद्ध्या-
दि । द्वितीयिकः । अर्थिकः ॥

भागाद्येकौ ॥ ६ । ४ । १६० ॥

तदस्मिन्नस्मै वा वृद्ध्याग्रन्यतमं देयमिति विषये ॥ भाग्यः ।
भागिकः ॥

तं पचति द्रोणाद्वाऽञ् ॥ ६ । ४ । १६१ ॥

द्रौणी । द्रौणिकी स्याली ग्रहणी वा ॥

संभवदवहरतोश्च ॥ ६ । ४ । १६२ ॥

द्वितीयान्तात्पचति यथोक्तं प्रत्ययः ॥ प्रास्थिकी स्थाली ॥

पात्राचिताढकादीनो वा ॥ ६ । ४ । १६३ ॥

द्वितीयान्तात् पचदाद्यर्थे ॥ पात्रीणा । पात्रिकी । अचितीना ।
आचितिकी । आढकीना । आढकिकी ॥

द्विगोरीनेकटौ वा ॥ ६ । ४ । १६४ ॥

पात्राचिताढकादीनाद् द्वितीयान्तात्पचदाद्यर्थे ॥ द्विपात्रीणा ।
द्विपात्रिकी । द्विपात्री । द्विपात्रिका । द्विपात्राचिता । द्विपात्राचिता ।
द्विपात्राढकीना । द्विपात्राढकिकी । द्विपात्राढकी ॥

कुलिजाढा लुप् च ॥ ६ । ४ । १६५ ॥

द्विगोर्द्वितीयान्तात्पचदाद्यर्थे ईनेकटौ वा, पक्षे इकण्, तस्य
च वा लुप् ॥ द्विकुलिजीना । द्विकुलिजिकी । द्विकुलिजी । द्वैकु-
लिजिकी ॥

वंशादेभोराद्धरहदावहत्सु ॥ ६ । ४ । १६६ ॥

वंशादेः परो यो भारस्तदन्ताद्द्वितीयान्तादेष्वर्थेषु यथोक्तं प्रत्य-
यः ॥ वांशभारिकः । कौटभारिकः । अपरोऽर्थः, भारभूतेभ्यो द्विती-
यान्तेभ्यो हरंदादिष्वर्थेषु यथोक्तं प्रत्ययः । वांशिकः । कौटिकः ।
बाल्वजिकः ॥

द्रव्यवस्त्रात्केकम् ॥ ६ । ४ । १६७ ॥

द्वितीयान्ताद्धरदाद्यर्थे यथासंख्यम् ॥ द्रव्यकः । वस्त्रिकः ॥

सोऽस्य भृतिवस्नांशः ॥ ६ । ४ । १६८ ॥

यथाविहितं प्रत्ययः ॥ पञ्चकः कर्मकरः पटो ग्रामो वा । साहस्रः ॥

मानम् ॥ ६ । ४ । १६९ ॥

प्रथमान्तात्षष्ठ्यर्थे यथोक्तं प्रत्ययः स्यन्तं चेन्मानम् ॥ द्रौणिकः ।
खारीको राशिः ॥

जीवितस्य सन् ॥ ६ । ४ । १७० ॥

जीवितमानार्थात्स्यन्तात्षष्ठ्यर्थे यथोक्तं प्रत्ययस्तस्य च न
लुप् । षाष्टिकः । द्विषाष्टिको ना ॥

संख्यायाः संघसूत्रपाठे ॥ ६ । ४ । १७१ ॥

अस्मात् स्यन्तादस्यमानमित्यर्थे यथोक्तं प्रत्ययः षष्ठ्यर्थश्च-
त्सङ्घः सूत्रं पाठो वा । पञ्चकः सङ्घः । अष्टकं पाणिनीयं सूत्रम् ।
अष्टकः पाठः ॥

नाम्नि ॥ ६ । ४ । १७२ ॥

संख्याार्थात्तदस्य मानमित्यर्थे प्रत्ययः ॥ पञ्चकाः शकुनयः ॥

विंशत्यादङ् ॥ ६ । ४ । १७३ ॥

तदस्य मानमित्यर्थे साधवो नाम्नि ॥ द्वौ दशतौ मानमेषां
विंशतिः । त्रिंशत् ॥

त्रैशचात्वारिंशम् ॥ ६ । ४ । १७४ ॥

त्रिंशच्चत्वारिंशदित्येताभ्यां तदस्य मानमित्यर्थेऽण् नाम्नि ॥
त्रैशानि चात्वारिंशानि ब्राह्मणानि ॥

पञ्चदशद्वर्गे वा ॥ ६ । ४ । १७५ ॥

एतौ तदस्य मानमिति विषये वर्गेऽर्थे ङित्ययान्तौ निपात्येते
वा ॥ पञ्चत् । दशत् । पञ्चकः । दशको वर्गः ॥

स्तोमे डट् । ६ । ४ । १७६ ॥

संख्यायात्तदस्य मानमिति विषये ॥ विंशः स्तोमः ॥

तमर्हति ॥ ६ । ४ । १७७ ॥

यथाविधि प्रत्ययः । वैषिकः । साहस्रः ॥

दण्डादेयः ॥ ६ । ४ । १७८ ॥

द्वितीयान्तादर्हति । दण्डयः । अर्धयः ॥

यज्ञादियः ॥ ६ । ४ । १७९ ॥

द्वितीयान्तादर्हति । यज्ञियो देशः ॥

पात्रात्तौ ॥ ६ । ४ । १८० ॥

द्वितीयान्तादर्हति । पात्र्यः । पात्रियः ॥

दक्षिणाकडङ्गरस्थालीविलादीयौ ॥ ६ । ४ । १८१ ॥

द्वितीयान्तादर्हति । दक्षिणीयो दक्षिण्यो गुरुः । कडङ्गरीयः
कडङ्गर्यो गौः । कडङ्गरं मानात्किञ्चम् । स्थालीविलीयाः स्थाली-
विल्यास्तण्डुलाः ॥

छेदादेर्नित्यम् ॥ ६ । ४ । १८२ ॥

द्वितीयान्तादर्हति यथेत्तं प्रत्ययः । छेदिकः । भेदिकः ॥

विरागाद्विरङ्गश्च ॥ ६ । ४ । १८३ ॥

द्वितीयान्तान्नित्यमर्हत्यर्थे यथाविधि प्रत्ययः । वैरङ्गिकः ॥

शीर्षच्छेदाद्यो वा ॥ ६ । ४ । १८४ ॥

द्वितीयान्तान्नित्यमर्हत्यर्थे । शीर्षच्छेद्यश्चौरः । शीर्षच्छेदिकः ॥

शालीनकौपीनार्त्विजीनम् ॥ ६ । ४ । १८५ ॥

एते तमर्हतीत्यर्थे ईनयन्ता निपात्याः । शालीनोऽष्टृष्टः । कौ-
पीः पापकर्मादि । आर्त्विर्ज नो यजमानः । ऋत्विग् वा ॥

॥ इतीकणधिकारः ॥

यः ॥ ७ । १ । १ ॥

यदित ऊर्ध्वमनुक्रमिन्तास्सोपादेशर्थात् य इत्यधिकृतं ज्ञेयम् ॥

बह्वि रथयुगप्रसङ्गात् ॥ ७ । १ । २ ॥

द्वितीयान्ताद्यः । रथ्यः । द्विरथ्यः । युग्यः । प्रासङ्ग्यः ॥

धुरो यैयण ॥ ७ । १ । ३ ॥

द्वितीयान्ताद्वहति ॥

न यि तद्विते । २ । १ । ६५ ॥

बोःपरयोर्नामिनो दीर्घः । धुर्यः । धौरेयः ॥

वामाद्यादेरीनः ॥ ७ । १ । ४ ॥

धुरन्तादमन्ताद्वहति । वामधुरीणः । सर्वधुरीणः ॥

अश्वैकादेः ॥ ७ । १ । ५ ॥

धुरन्तादमन्ताद्वहत्यर्थे ईनः । एकधुरः । एकधुरीणः ॥

हलसीरादिकण् ॥ ७ । १ । ६ ॥

तं बह्वत्यर्थे । हालिकः । सैरिकः ॥

शकटादण् ॥ ७ । १ । ७ ॥

तं बह्वत्यर्थे । शाकटो गौः ॥

विध्यत्यनन्येन ॥ ७ । १ । ८ ॥

द्वितीयान्ताद्यः । पद्याः शर्कराः । अनन्देनेनि किम् । चौरं
विध्यति चैत्रः ॥

धनगणाल्लब्धरि ॥ ७ । १ । ९ ॥

अमन्ताद्यः । धन्यः । गण्यः ॥

णोऽन्नात् ॥ ७ । १ । १० ॥

अमन्ताल्लब्धरि । आन्नः ॥

हृद्यपद्यतुल्यमूल्यवश्यपथ्यवयस्यधेनुष्यागार्ह-

पत्यजन्यधर्म्यम् ॥ ७ । १ । ११ ॥

एतेऽर्थविशेषेण यान्ता निपात्याः । हृद्यमौषधम् । पथ्यः पङ्कः ।
तुल्यं माण्डम् । मूल्यं धान्यम् । वश्यो गौः । पथ्यमोदनादि ।
वयस्यःसखा । धेनुष्या पीतदुग्धा गौः । गार्हपत्यो नामाग्निः ।
जन्या द्रव्यस्याः । धर्म्यं सुखम् ॥

नौविषेण तार्यवश्ये ॥ ७ । १ । १२ ॥

यथासंख्यं यः । नाव्या नदी । विष्णो गजः ॥

न्यायार्थादनपेते ॥ ७ । १ । १३ ॥

यः । न्याय्यम् । अर्थ्यम् ॥

मतमदस्य करणे ॥ ७ । १ । १४ ॥

यः । करणं साधकतमं कृतिर्वा । मत्तम् । मद्यम् ॥

तत्र साधौ ॥ ७ । १ । १५ ॥

यः । सभ्यः ॥

पथ्यतिथिवसतिस्वपतेरेयण् ॥ ७ । १ । १६ ॥

तत्र साधौ । पाथेयम् । आतिथेयम् । वासतेयम् । स्वापतेयम् ॥

भक्ताण्णः ॥ ७ । १ । १७ ॥

तत्र साधौ । भाक्तः शालिः ॥

पर्वदो ण्यजौ ॥ ७ । १ । १८ ॥

तत्र साधौ । पार्षद्यः । पार्षदः ॥

सर्वजनाण्येनजौ ॥ ७ । १ । १९ ॥

तत्र साधौ । सार्वजन्यः । सार्वजनीनः ॥

प्रतिजनादेनीनञ् ॥ ७ । १ । २० ॥

तत्र साधौ । प्रातिजनीनः । आनुजनीनः ॥

कथादेरिकण ॥ ७ । १ । २१ ॥

तत्र साधौ । काथिकः । वैकथिकः ॥

देवतान्तात्तदर्थे ॥ ७ । १ । २२ ॥

यः । अग्निदेवत्यं हविः ॥

पाद्याध्वे ॥ ७ । १ । २३ ॥

एतौ तदर्थे यान्तौ निपात्यौ । पाद्यम् । अर्घ्यम् ॥

ण्योऽतिथेः ॥ ७ । १ । २४ ॥

तदर्थेऽर्थे । आतिथ्यम् ॥

सादेश्चातदः ॥ ७ । १ । २५ ॥

अधिकारोऽयम् । केवलस्य वक्ष्यमाणो विधिर्वेदितव्यः ॥

हलस्य कर्षे ॥ ७ । १ । २६ ॥

यः । हल्या । द्विहल्या ॥

सीतया संगते ॥ ७ । १ । २७ ॥

यः । सीत्यम् । द्विसीत्यम् ॥

॥ ॥ इति याधिकारः ॥

ईयः ॥ ७ । १ । २८ ॥

आतदोऽर्थेष्वधिकृतो वेदितव्यः ॥

हविस्त्रभेदापूपादेर्यो वा ॥ ७ । १ । २९ ॥

आतदोऽर्थेष्वधिक्रियते । ईयापवादः । आमिष्यम् । आमिषी-
यम् । ओदन्याः ओदनीयास्तण्डुलाः । अपूष्यम् । अपूषीयम् ।
यवापूष्यम् । यवापूषीयम् ॥

उवर्णयुगादेर्यः ॥ ७ । १ । ३० ॥

आतदोऽर्थेषु । शङ्खव्यं दाह । युग्यम् । हविष्यम् । गव्यम् ॥

नाभेनम् वाऽदेहांशात् ॥ ७ । १ । ३१ ॥

आतदोऽर्थेषु यः । नभ्यमन्नम् । अदेहांशादिति किम् । नाभ्यं तैलम् ॥

नू चोधसः ॥ ७ । १ । ३२ ॥

आतदोऽर्थेषु यः । ऊधन्यम् ॥

शुनो वश्चोदृत् ॥ ७ । १ । ३३ ॥

आतदोऽर्थेषु यः । शुन्यम् । शून्यम् ॥

कम्बलान्नाम्नि ॥ ७ । १ । ३४ ॥

आतदोऽर्थेषु यः । कम्बल्यमूर्णापलक्षतम् । नाम्नीति किम् ।
कम्बलीयोर्णा ॥

तस्मै हिते ॥ ७ । १ । ३५ ॥

यथाऽधिकृतं प्रत्ययः । वत्सीयः । आमिष्यः । आमिषीयः । युग्यः ॥

न राजाचार्यब्राह्मणवृष्णः ॥ ७ । १ । ३६ ॥

चतुर्थः नाद्धितेऽधिकृतः प्रत्ययः । राज्ञे आचार्याय ब्राह्मणाय
वृष्णे वा हितमिति वाक्यमेव ॥

प्राण्यङ्गस्थलतिलयवृषव्रह्ममापाद्यः ॥ ७ । १ । १७ ॥

चतुर्थ्यन्ताद्धिः । दन्त्यम् । रथ्या भूमिः । खल्यम् । तिल्यम् ।
यव्यम् । वृष्यम् । ब्रह्मण्योदेशः । माण्यः । राजमाण्यः ॥

अव्यजात्यम् ॥ ७ । १ । १८ ॥

तस्मै हि । अस्थ्यम् । अनध्यम् । भित्त्वं पुंवन्नवार्यम् ।
अजथ्या युतिः ॥

चक्रमणवादीनञ् ॥ ७ । १ । १९ ॥

तस्मै हि । चारकीनः । मागीनः ॥

भोगोत्तरपदात्मभ्यामीनः ॥ ७ । १ । २० ॥

तस्मै हि । मातृभोगीनः ॥

ह्युभ्नादीनाम् ॥ २ । ३ । ९६ ॥

नो ण् न । आचार्यभोगीनः ॥

ईनेऽन्वात्मनोः ॥ ७ । ४ । ४८ ॥

अन्त्यस्वरदेकेण् न । आत्मनीनः ॥

पञ्चमर्षिर्वाज्जनात्कर्त्तृधारये ॥ ७ । १ । ४१ ॥

तस्मै हि ईनः । पञ्चतनीनः । सरजनीनः । विज्वजनीनः ॥

महत्सर्वादिकण् ॥ ७ । १ । ४२ ॥

जनात्कर्त्तृधारयुक्तेनै हि । माहाजनिकः । सार्वजनिकः ॥

सर्वाण्यो वा ॥ ७ । १ । ४३ ॥

तस्मै हि । सार्वः । सर्वीयः ॥

परिणामिनि तदर्थे ॥ ७ । १ । ४४ ॥

चतुर्थ्यन्ताद्धिर्वा यथाभिकृत् प्रत्ययः । अङ्गारीयाणि का-
द्यानि । शङ्क्यं दाह ॥

चर्मण्यञ् ॥ ७ । १ । ४५ ॥

चतुर्थ्यन्तात्तदर्थे परिणामिनि । बाधं च ॥

ऋषभोपानहाञ्जयः ॥ ७ । १ । ४६ ॥

चतुर्थ्यन्तात्परिणामिनि तदर्थे । आर्षभ्यो वत्सः । औशनह्यो मुञ्जः ॥

दृदिबलेरेयण् ॥ ७ । १ । ४७ ॥

चतुर्थ्यन्तात्परिणामिनि तदर्थे । छादिषेयाणि वृणानि । बाले-
यास्तण्डुलाः ॥

परिखाऽस्य स्यात् ॥ ७ । १ । ४८ ॥

अस्मात् यन्तात्पष्ठचर्थे परिणामिनि एदण्, सा संसंभाव्या ।
पारित्येय इष्टकाः ॥

अत्र च ॥ ७ । १ । ४९ ॥

परिखायाः स्यादिति संभाव्यायाः स्यन्तायाः सप्तम्यर्थे एयण् ।
पारित्येयी भूमिः ॥

तद् ॥ ७ । १ । ५० ॥

स्यन्तात्स्यादिति संभाव्यात्पष्ठचर्थे परिणामिनि सप्तम्यर्थे च
यथाधिकृतं प्रत्ययः । प्राकारीया इष्टकाः । परशब्दस्य । प्रास्ता-
दीयो देशः ॥

॥ इती याधिकारः ॥

तस्याहं क्रियायां वत् ॥ ७ । १ । ५१ ॥

राजवद् वृत्तं राज्ञः । क्रियायामिति किर । राज्ञोऽर्शमणिः ॥

रगादेरिवे ॥ ७ । १ । ५२ ॥

क्रियायां वत् । अश्ववद्याति चैत्रः । देववत् पश्यन्ति मुनिम् ॥

मनुर्नभोऽङ्गिरो वति ॥ १ । १ । २४ ॥

पदं न । मनुष्वत् । नभस्वत् । अङ्गिरस्वत् ॥

तत्र ॥ ७ । १ । ५३ ॥

इवार्थे बत्स्यात् । सुखत्साकृते परिखा ॥

तस्य ॥ ७ । १ । ५४ ॥

इवार्थे वत् । चैत्रवन्मैत्रस्य भूः ॥

भावे त्वतल् ॥ ७ । १ । ५५ ॥

षष्ठ्यन्तात् । भावः शब्दस्य प्रवृत्तिनिमित्तम् । गोत्वम् । गोता
श्रुतत्वम् । श्रुता ॥

त्वते गुणः ॥ ३ । २ । ५९ ॥

परतः स्यनूङ् पुंवत् ॥ पठ्या भावः पठुत्वम् । पठता ॥

प्राक् त्वादगडुलादेः ॥ ७ । १ । ५६ ॥

त्वतलावधिकृतौ ज्ञेयौ । तत्रैवोदाहरिष्येते । अगडुलादंरिति
किम् । गाडुल्यम् । कामण्डलवम् ॥

नञ्त्तत्पुरुषादबुधादेः ॥ ७ । १ । ५७ ॥

प्राक्त्वात्त्वत्तत्त्वे स्यातामित्यधिकृतं ज्ञेयम् । अश्रुत्वम् ।
अश्रुता । अपतित्वम् । अपतिता । अबुधादेरिति किम् । आबु-
ध्यम् । आचतुर्यम् ॥

पृथ्यादेरिन् वा ॥ ७ । १ । ५८ ॥

भावे ॥

पृथुमृदुभृशकृशदृढपारं दृढ य ऋतोः ॥ ७ । ४ । ३९ ॥
इमं नि णीष्टेयमुषु च ॥

अन्त्यस्वरादेः ॥ ७ । ४ । ४३ ॥

इमनि णीष्ठेयसुषु च लृक् । प्रथिमा । पृथुत्वम् । पृथुता । पार्थ-
वम् । अदिमा । मृदुत्वम् । मृदुता । मार्दवम् ॥

प्रियस्थिरसिद्धिरेल्लुप्तं च लृक् । दीर्घवृद्धवृन्दा-
कस्येमनि च प्रास्थास्फावरगरवंहत्रपद्राघवर्ष
वृन्दम् ॥ ७ । ४ । ३८ ॥

यथासंभवं णीष्ठेयसुषु । प्रेमा । दृढादेरातिगणत्वादिमन् ।
स्थेमा । वरिमा । गरिमा । बंहिमा । त्रपिमा । द्राघिमा । वर्षिमा ।
वृन्दिमा ॥

स्थूलदूरयुवहस्वाक्षेप्रक्षुद्रस्यान्तस्थादेर्गुणश्च
नामिनः ॥ ७ । ४ । ४२ ॥

यथासंभवमिमनि णीष्ठेयसुषु च लृक् । इसिमा । क्षेपिमा ।
क्षोदिमा ॥

भूल्लृक् चैवर्णस्य । ७ । ४ । ४१ ॥

बहोरीयसाविमि च ॥ भूमा ॥

वर्णदृढादिभ्यष्टयण् च वा ॥ ७ । १ । ५९ ॥

भावे इमन् । शौक्ल्यम् । शुक्लिमा । शुक्लत्वम् । शुक्लता । शैत्यम् ।
शितिमा । शितित्वम् । शितिता । शैतम् । दाढ्यम् । द्रढिमा । दृढ-
त्वम् । दृढता । बाढ्यम् । ब्रढिमा । वृढत्वम् । वृढता । वैमत्यम् ।
विमतिम् । विमतित्वम् । विमतिता । वैमतम् ॥

पतिराजान्तगुणाङ्गराजादिभ्यः कर्मणि च ॥ ७ । १ । ६० ॥

तस्य भावे द्यण् । आधिपत्वम् । अधि।तित्वम् । अधिपति-
ता । एवमाधिराज्यम् ३ । मौढ्यम् ३ । राज्यम् ३ । काव्यम् ३ ।
राजादिराकृतिगणः ॥

अर्हतस्तो न्तु च ॥ ७ । १ । ६१ ॥

तस्य भावे कर्मणि च द्यण् । आर्हन्त्यम् । आर्हन्ती । अर्ह-
न्त्वम् । अर्हता ॥

सहायाद्वा ॥ ७ । १ । ६२ ॥

तस्य भावे कर्मणि च द्यण् । साहाय्यम् । पक्षे साहायकम् ।
प्राक् त्वादिति त्वतलौ । सहायत्वम् । सहायता ॥

सखिवणिगदूताद्यः ॥ ७ । १ । ६३ ॥

तस्य भावे कर्मणि च । सख्यम् । सखित्वम् । सखिता । व-
णिज्या । वणिज्यम् । वणिक्त्वम् । वणिकूता । वाणिज्यम् । दूत्यम् ।
दूतत्वम् । दूतता । दौत्यम् ।

स्तेनान्नलुकु च ॥ ७ । १ । ६४ ॥

तस्य भावे कर्मणि च यः । स्तेयम् ४ ॥

ज्ञापेक्षतेरेयण् ॥ ७ । १ । ६५ ॥

तस्य भावे कर्मणि च । ज्ञापेयम् ३ । ज्ञातेयम् ३ ॥

प्राणिजातिवयोऽर्थादञ् ॥ ७ । १ । ६६ ॥

तस्य भावे कर्मणि च । आश्वम् ३ । कौमारम् ३ ॥

युवादेरण् ॥ ७ । १ । ६७ ॥

तस्य भावे कर्मणि च । यूनो लिङ्गविशिष्टस्य ग्रहणाद् युवतेर्वा
भावः कर्म वा यौवनम् ३ । स्थाविरम् ३ ॥

हायनान्ता ॥ ७ । १ । ६८ ॥

तस्य भावे कर्मणि चाण् । द्वैहायनम् ३ ॥

यवृवर्णाल्लघ्वादेः ॥ ७ । १ । ६९ ॥

तस्य भावे कर्मणि चाण् । शौचम् ३ । हारीतकम् ३ । पाटवम् ३ ।
वाधवम् ३ । पैत्रम् ३ । लघ्वादेरिति किम् ? ॥ १७७ ॥

पुरुषहृदयादसमासे ॥ ७ । १ । ७० ॥

तस्य भावे कर्मणि चाण् । पौरुषम् ३ । हार्दम् ३ । असमास
इति किम् ? परमपुरुषत्वम् । परमपौरुषमिति मा भूत् ॥

श्रोत्रियाद्यलुक् च ॥ ७ । १ । ७१ ॥

श्रोत्रम् । श्रोत्रियत्वम् । श्रोत्रियता । श्रोत्रियकम् ॥

योपान्त्याद् गुरुपोत्तमादसुप्रख्यादकञ् ॥ ७ । १ । ७२ ॥

तस्य भावे कर्मणि च । त्रिप्रभृतीनान्त्यस्य समीपमुपोत्तमम् ।
रामणीयकम् । रमणीयत्वम् । रमणीयता । आचार्यकम् । गुरुपोत्त-
मादिति किम् ? । क्षत्रियत्वम् । कायत्वम् । अत्यप्रख्यादादिति किम् ? ।
सुप्रख्यत्वम् । सौप्रख्यम् ॥

चौरादेः ॥ ७ । १ । ७३ ॥

तस्य भावे कर्मणि चाकञ् । चौरिका । चौरत्वम् । चौरता ।
एवं धौर्त्तिका ३ ॥

यूनोऽके ॥ ७ । ४ । ६० ॥

अन्त्यस्वरादेर्लुग् न । यौवनिका ॥

द्वन्द्वालित् ॥ ७ । १ । ७४ ॥

तस्य भावे कर्मणि चाकञ् । गौपालपशुपालिका ३ ॥

गोत्रचरणाच्छ्लाघास्त्याकारप्राप्त्यवगमे ॥ ७।१।७५॥

तस्य भावे कर्मणि च लिङ्कञ् । श्लाघा विकत्यनम् । अत्या-
कारः पराधिक्षेपः । गार्गिकया श्लाघते अत्याकुस्ते वा । गार्गिकं
प्राप्तोऽवगतो वा । एवं काठिकयेत्यादि । श्लाघादिभ्येति किम् ?
गार्गम् । काठम् ॥

होहोभ्य ईयः ॥ ७ । १ । ७६ ॥

तस्य भावे कर्मणि च । होत्रा ऋत्विग्विशेषः । मैत्रावरुणीयम् ।
त्वत्तावपि ॥

ब्रह्मणस्त्वः ॥ ७ । १ । ७७ ॥

ऋत्विगर्थोत्तस्य भावे कर्मणि च । ब्रह्मणो भावः कमे वा ब्रह्म-
त्वम् । इति भावकर्माः ॥

शाकटशाकिनौ क्षेत्रे ॥ ७ । १ । ७८ ॥

षष्ठ्यन्तात् । इक्षूणां क्षेत्रम् इक्षुशाकटम् । इक्षुशाकिनम् । शाक-
शाकटम् । शाकशाकिनम् ॥

धान्येभ्य ईनञ् ॥ ७ । १ । ७९ ॥

षष्ठ्यन्तेभ्यः क्षेत्रे । मौद्गीनम् । क्रौद्रवीणम् ॥

ब्रीहिशालेरेयण् ॥ ७ । १ । ८० ॥

तस्य क्षेत्रे । वैहेयम् । शालेयम् ॥

यवयवकषष्टिकाद्यः ॥ ७ । १ । ८१ ॥

तस्य क्षेत्रे । यव्यम् । यवक्यम् । षष्टिक्यम् ॥

वाणुमाषात् ॥ ७ । १ । ८२ ॥

तस्य क्षेत्रेऽर्थे यः । अणव्यम् । आणवीनम् । माण्यम् । माषीणम् ॥

वोमाभङ्गातिलात् ॥ ७ । १ । ८३ ॥

तस्य क्षेत्रेऽर्थे यः । उम्पम् । औमीनम् । भङ्ग्यम् । भाङ्गीनम् ।
तिल्यम् । तैलीनम् ॥

अलाब्वाश्च कटो रजसि ॥ ७ । १ । ८४ ॥

षष्ठ्यन्तादुमादेः । अलाबूकटम् । उमाकटम् । भूकटम् ।
तिलकटम् ॥

अह्ना गम्येऽश्वादीनम् ॥ ७ । १ । ८५ ॥

षष्ठ्यन्तात् । आश्वीनोऽध्वा ॥

कुलाज्जल्पे ॥ ७ । १ । ८६ ॥

षष्ठ्यन्तादीनम् । कौलीनम् ॥

पील्वादेः कुणः पाके ॥ ७ । १ । ८७ ॥

षष्ठ्यन्तात् । पीलुकुणः । शमीकुणः ॥

कर्णादेर्मूले जाहः ॥ ७ । १ । ८८ ॥

षष्ठ्यन्तात् । कर्णजाहम् । अक्षिजाहम् ॥

पक्षात्तिः ॥ ७ । १ । ८९ ॥

तस्य मूले । पक्षतिः ॥

हिमादेलुः सहे ॥ ७ । १ । ९० ॥

षष्ठ्यन्तात् । हिमेलुः ॥

बलवातादूलः ॥ ७ । १ । ९१ ॥

तस्य सहे । बलूलः । वातूलः ॥

शीतोष्णतृप्रादालुरसहे ॥ ७ । १ । ९२ ॥

षष्ठ्यन्तात् ॥ शीतालुः । उष्णालुः । तृपालुः । तृपं दुःखम् ॥

यथामुखसम्पुरवादीनस्तद् दृश्यतेऽस्मिन् ॥ ७ । १ । ९३ ॥

यथामुखं प्रतिबिम्बम् । यथामुखीनः । सम्मुखीनः ॥

सर्वादेः पथ्यङ्गकर्मपत्रपात्रशरावं व्याप्नोति ॥ ७।१।९१॥

ईनः । सर्वपथीनो रथः ॥ सर्वाङ्गीणस्तापः । सर्वकर्मीणो ना ।
सर्वपत्रीणो यन्ता । सर्वपात्रीणं भक्तम् । सर्वशरावीण ओदनः ॥

आप्रपदम् ॥ ७ । १ । ९५ ॥

अस्मादमन्ताद् व्याप्नोतीत्यर्थ ईनः । आप्रपदीनः पटः ॥

अनुपदं वद्धा ॥ ७ । १ । ९६ ॥

ईनः । अनुपदीना उपानत् ॥

अयानयं नेयः ॥ ७ । १ । ९७ ॥

ईनः । अयानयीनः ॥

सर्वान्नमत्ति ॥ ७ । १ । ९८ ॥

ईनः ॥ सर्वाङ्गीनो भिक्षुः ॥

परोवरीणपरंपरीरोणपुत्रपौत्रीणम् ॥ ७ । १ । ९९ ॥

एतेऽनुभवत्यर्थे ईनान्ता निपात्याः ॥ परोवरीणः । अवरस्येत्वं
निपातनात् ॥ परंपरीणः । पुत्रपौत्रीणः ॥

यथाकामानुकामात्यन्तं गामिनि ॥ ७ । १ । १०० ॥

ईनः ॥ यथाकामीनः । अनुकामीना । अत्यन्तीनः ॥

पारावारं व्यस्तव्यत्यस्तं च ॥ ७ । १ । १०१ ॥

गामिनीनः । पारावारीणः । पारीणः । अवारीणः । अवारपारीणः ॥

अनुग्वलम् ॥ ७ । १ । १०२ ॥

गामिनीनः । अनुग्वीनो गोपः ॥

अध्वानं येनौ ॥ ७ । १ । १०३ ॥

अलं गामिनि । अध्वन्यः । अध्वनीनः ॥

अभ्यमित्रमीयश्च ॥ ७ । १ । १० ॥

अलं गामिनि येनौ च । अभ्यमित्रीयः । अभ्यमित्र्यः । अभ्यमित्रीणः ॥

समांसमीनाद्यश्वीनाद्यप्रतीनागवीन-

साप्तपदीनम् ॥ ७ । १ । १०३ ॥

एते ईनान्ता निपात्याः ॥ साप्तपदीनस्त्वीनवन्तः । समांसमीना
गौः । अद्यप्रतीनो लाभः । आगवीनः कर्मकृत् । साप्तपदीनं सख्यम् ॥

अषडक्षाशितंग्वलंकर्मालंपुरुषादीनः ॥ ७ । १ । १०६ ॥

स्वार्थे ॥ अविद्यमानानि षडक्षीण्यस्मिन् अषडक्षीणो मन्त्रः ।
आशितंगवीनमरण्यम् । अलंकर्मीणः । अलंपुरुषीणः ॥

अदिक्स्त्रियां वाऽञ्च ॥ ७ । १ । १०७ ॥

नाम्नः स्वार्थे ईनः ॥ प्राचीनम् । प्राक् ॥ प्राचीना शाखा ।
प्राची ॥ आदिक्स्त्रियामिति किम् ? । प्राची दिक् ॥

तस्य तुल्ये कः संज्ञाप्रतिकृतयोः ॥ ७ । १ । १०८ ॥

अश्वकः । अश्वकं रूपम् ॥

न नृपूजार्थध्वजचित्रे ॥ ७ । १ । १०९ ॥

कः ॥ चञ्चातुल्यः दुरुषश्चञ्चा । अर्हन् । सिंहः । भीमः ॥

अपण्ये जीवने ॥ ७ । १ । ११० ॥

को न ॥ शिवसदृशः शिवः ॥ अपण्य इति किम् ? इत्तिकान्
बिह्नीणीते ॥

देवपथादिभ्यः ॥ ७ । १ । १११ ॥

संज्ञाप्रतिकृत्योः को न तुल्ये ॥ देवपथः । हसंपथः ॥

वस्तेरेयञ् ॥ ७ । १ । ११२ ॥

तस्य तुल्ये । वास्तेयी ग्याल्लेखन ॥

शिलाया एयञ्च ॥ ७ । १ । ११३ ॥

एयञ् । शिलेयम् । शैलेयम् ॥

शाखादेर्यः ॥ ७ । १ । ११४ ॥

तस्य तुल्ये ॥ शाख्यः । मुख्यः ॥

द्रोर्भव्ये ॥ ७ । १ । ११५ ॥

तस्य तुल्ये यः । द्रव्यमयं ना स्वर्णादि च ॥

कुशाग्रादीयः ॥ ७ । ९ । ११६ ॥

तस्य तुल्ये ॥ कुशाग्रीया बुद्धिः ॥

काकतालीयः ॥ ७ । १ । ११७ ॥

तस्य तुल्ये इयान्ताः साधवः ॥ काकतालीयम् । खलतिबित्तीयम् ॥

शर्करादेरण् ॥ ७ । १ । ११८ ॥

तस्य तुल्ये ॥ शर्करं दधि ॥ कापालिकम् ॥

अःसप्तत्यः ॥ ७ । १ । ११९ ॥

तस्य तुल्ये ॥ सप्तनः ॥

एकशालाया इकः ॥ ७ । १ । १२० ॥

तस्य तुल्ये ॥ एकशालिकम् ॥

गोण्यादेश्चेकण् ॥ ७ । १ । १२१ ॥

एकशालायास्तस्य तुल्ये । गौणिकम् । आङ्गुलिकम् । ऐकशालिकम् ॥

कर्कलोहिताटीकण् च ॥ ७ । १ । १२२ ॥

तस्य तुल्ये इकण् ॥ शुक्लोऽश्वः कर्कः । तस्य तुल्यः कार्कीकः ।
कार्कीकः । लौहितीकः । लौहितिकः ॥

वेर्विस्तृते शालशङ्कटौ ॥ ७ । १ । १२३ ॥

विशालः । विशङ्कटः ॥

कटः ॥ ७ । १ । १२४ ॥

वेर्विस्तृते ॥ विकटः ॥

संप्रोद्धेः सङ्कीर्णप्रकाशाधिकसङ्गीपे ॥ ७ । १ । १२५ ॥

यथासङ्गव्यं कटः ॥ सङ्कटः । प्रकटः । उत्कटः । निकटः ॥

अवात्कुटारश्चावनते ॥ ७ । १ । १२६ ॥

कटः । अवकुटारः । अवकटः ॥

नासानतितद्वतोष्टीटनाटभ्रटम् ॥ ७ । १ । १२७ ॥

अवटीटम् । अवनाटम् ! अवभ्रटं नासानमनम् । तद्वद्वा नासादि ॥

नेरिनपिटकाश्चिक्चिचिकश्चास्य ॥ ७ । १ । १२८ ॥

नासानतौ तद्वति च । चिकिनम् । चिपिटम् । चिक्कं नासान-
मनं तद्वन्नासादि च ॥

बिडविरिसौ नीरन्ध्रे च ॥ ७ । १ । १२९ ॥

नासानतितद्वतोः ॥ निबिडम् । निबिसरीसं वस्त्रं नासानमनं
नासादि च ॥

क्लिन्नल्लश्चक्षुषि चिल् पिल् चुल् चास्य ॥ ७ । १ । १३० ॥

चिछम् । पिछम् । चुछम् चक्षुः ।

उपत्यक धित्यके ॥ ७ । १ । १३१ ॥

उपाधिभ्यां निपात्येते ॥ उपत्यका गिर्यासन्ना भूः । अधित्यका
पर्वताधिरूढा भूः ॥

अवेस्संघातविस्तारे कटपटम् ॥ ७ । १ । १३२ ॥
यथासङ्ख्यम् । अविक्कटः सङ्घातः । अविपटो विस्तारः ॥

पशुभ्यः स्थाने गोष्ठः ॥ ७ । १ । १३३ ॥
गोगोष्ठम् । महिषीगोष्ठम् ॥

द्वित्वे गोयुगः ॥ ७ । १ । १३४ ॥
पश्वर्थेभ्यः । गोगोयुगम् ॥

षट्त्वे षड्गवः ॥ ७ । १ । १३५ ॥
पश्वर्थेभ्यः । उष्ट्रषड्गवम् ॥

तिलादिभ्यः स्नेहे तैलः ॥ ७ । १ । १३६ ॥
तिलतैलः । सर्षपतैलः ॥

तत्र घटते कर्मणष्ठः ॥ ७ । १ । १३७ ॥
कर्मठः ॥

तदस्य सञ्जातं तारकादिभ्य इतः ॥ ७ । १ । १३८ ॥
तारकितं नभः । पुष्पितस्तरुः ॥

गर्भादप्राणिनि ॥ ७ । १ । १३९ ॥
तदस्य सञ्जातमित्यर्थे इतः ॥ गर्भितो व्रीहिः ॥

प्रमाणान् मात्रट् ॥ ७ । १ । १४० ॥
स्यन्तात्पञ्चर्थे ॥ जानुमात्रमुदकम् । तन्मात्री भूः ॥

हस्तिपुरुषाद्वाण् ॥ ७ । १ । १४१ ॥
स्यान्तात्प्रमाणार्थात्पञ्चर्थे ॥ हास्तिनम् । हस्तिमात्रम् । हस्ति-

दघ्नम् । हस्तिद्वयसं जलम् । एवं पौरुषम्॥

बोर्ध्वं दघ्नट् द्वयसट् ॥ ७ । १ । १४२ ॥

ऊर्ध्वप्रमाणार्थात्स्यन्तात्षष्ठ्यर्थे ! ऊरुदघ्नम् । ऊरुद्वयसम् ।
ऊरुमात्रम् ॥

मानादसंशये लुप् ॥ ७ । १ । १४३ ॥

मानार्थ एव साक्षाद्यः प्रमाणशब्दो हस्तवितस्त्यादिर्न तु रज्जा-
दिस्तस्मात्प्रस्तुतस्य मात्रादादेः ॥ हस्तः । वितस्तिः । माना-
दिति किम् ? ऊरुमात्रं जलम् । असंशय इति किम् ? शममात्रं स्यात् ॥

द्विगोः संशये च ॥ ७ । १ । १४४ ॥

मानान्तादसंशये प्रस्तुतस्य मात्रादेर्लुप् । द्विवितस्तिः । द्विप्र-
स्थः स्यात् ॥

मात्रट् ॥ ७ । १ । १४५ ॥

प्रथमान्तान्मानार्थात्षष्ठ्यर्थे संशये । प्रस्थमात्रं स्यात् ॥

शन्शद्दिंशतेः ॥ ७ । १ । १४६ ॥

शन्नन्ताच्छदन्ताच्च संख्याशब्दाद्विंशतिशब्दाच्च मानवृत्ते स्यन्ता-
त्षष्ठ्यर्थे मात्रट् ॥ दशमात्राः । पञ्चदशमात्राः । त्रिंशन्मात्राः । त्रय-
त्रयस्त्रिंशन्मात्राः । विंशतिमात्राः ॥

डिन् ॥ ७ । १ । १४७ ॥

शन् शद् विंशतिभ्यः स्यन्तेभ्यो मानार्थेभ्यः षष्ठ्यर्थे ॥ संश-
य इति निवृत्तम् । पञ्चदश्यर्थमासः । त्रिंशी । विंशिनो भवनेन्द्राः ॥

इदंकिमोऽतुरिय् किय् चास्य ॥ ७ । १ । १४८ ॥

मानार्थात्षष्ठ्यर्थे मेये । इयान् कियान् पटः ।

यत्तदेतदो डावादिः ॥ ७ । १ । १४९ ॥

मानार्थात्षष्ठ्यर्थे मेयेऽतुः । यावान् । तावान् । एतावान् धान्यराशिः ॥

यत्तत्किमः सङ्ख्याया उतिर्वा ॥ ७ । १ । १५० ॥

मानात्षष्ठ्यर्थे सङ्ख्येये ॥ यति । यावन्तः । एवं तति । तावन्तः । कति । कियन्तः ॥

अवयवात्तयट् ॥ ७ । १ । १५१ ॥

सङ्ख्यायार्थास्त्यन्तात्षष्ठ्यर्थेऽवयविनि । चतुष्टयी शब्दानां प्रवृत्तिः । पञ्चतयो यमः ॥

द्वित्रिभ्यामयट् वा ॥ ७ । १ । १५२ ॥

स्यन्तात्षष्ठ्यर्थे । द्वयम् । द्वितयम् । त्रयम् । त्रितयम् ॥

द्वयादेर्गुणान्मूल्यक्रेये मयट् ॥ ७ । १ । १५३ ॥

स्यन्तात्षष्ठ्यर्थे । द्विमयमुदश्विद्यवानाम् । एवं त्रिमयम् । द्विमया य वा उदश्वितः । एवं त्रिमयाः । गुणादिति किम् ? द्वौ ब्रीहियवौ मूल्यमस्योदश्वितः ॥

अधिकं तत्सङ्ख्यमस्मिन् शतसहस्रे

शतिशदशान्ताया उः ॥ ७ । १ । १५४ ॥

विशं योजनशतं योजनसहस्रं वा । एवं त्रिंशम् । एकादशम् ॥

सङ्ख्यापूरणेऽट् ॥ ७ । १ । १५५ ॥

सङ्ख्यायाः । एकादशी ॥

विंशत्यादेर्वा तमट् ॥ ७ । १ । १५६ ॥

सङ्ख्यायाः सङ्ख्यापूरणे ॥ विंशतितमः । विंशः । त्रिंशत्तमः । त्रिंशः ॥

शतादिमासार्धमाससंवत्सरात् ॥ ७ । १ । १५७ ॥

सङ्ख्यापूरणे तमट् ॥ शततमी । सहस्रतमी । मासतमः । अर्धमासतमः । सम्बत्सरतमो दिवसः ॥

पूर्वमिति क्रियाविशेषणाद् द्वितीयत्वाद् केवलात् सादेश्च तृती-
यार्थं कर्त्तरि इन् । पूर्वी । कृतपूर्वी ॥

इष्टादेः ॥ ७ । १ । १६८ ॥

स्यन्ताद्यर्थे कर्त्तरीन् ॥ इष्टी । पूर्ती आद्धे । व्याप्ये क्तेन इति सप्तमी ॥

आद्धमद्य भुक्तमिकेनौ ॥ ७ । १ । १६९ ॥

कर्त्तरि । आद्धमनेनाद्य भुक्तं आद्धिकः । आद्धी । आद्धशब्दः
कर्मसाधने द्रव्ये वर्त्तते ॥

अनुपद्यन्वेष्टा ॥ ७ । १ । १७० ॥

अनुपदमन्वेष्टा अनुपदी गवाम् ॥

दाण्डाजिनिकायःशूलिकपार्श्वकम् ॥ ७ । १ । १७१ ॥

एते यथायोगमिष्णुकान्ता निपात्याः, अन्वेष्ट्यर्थे ॥ दाण्डाजि-
निको दाम्भिकः । आयःशूलिकः तीक्ष्णोपायोऽर्थान्वेष्टा । पार्श्व-
कोऽनृजूपायः स एव ॥

क्षेत्रेन्यस्मिन्नाशय इयः ॥ ७ । १ । १७२ ॥

अन्यस्मिन् क्षेत्रे नाशयः क्षेत्रियो व्याधिः जारश्च ॥

छन्दोऽधीते श्रोत्रश्च वा ॥ ७ । १ । १७३ ॥

इयः ॥ छन्दोऽधीते श्रोत्रियः । पक्षे छान्दसः ॥

इन्द्रियम् ॥ ७ । १ । १७४ ॥

इन्द्रादियो निपात्यः । इन्द्रस्य लिङ्गमिन्द्रियम् ॥

तेन वित्ते चञ्चुचणौ ॥ ७ । १ । १७५ ॥

विद्याचञ्चुः । विद्याचणः । केशचणः ॥

पूरणाद् ग्रन्थस्य ग्राहकेको लुक् चास्य ॥ ७ । १ । १७६ ॥

तृतीयान्तात् । द्विकः शिष्यः ॥

ग्रहणाद्वा ॥ ७ । १ । १७७ ॥

गृह्यतेऽनेनेति ग्रहणम् रूपादि । ग्रन्थस्य ग्रहणार्थात् पूरणप्रत्य-
यान्तात् कः स्वार्थे तद्योगे च पूरणार्थस्य लुप्ता । द्विकं द्वितीयकं
वा ग्रन्थग्रहणम् ॥

सस्याद् गुणात्परिजाते ॥ ७ । १ । १७८ ॥

तेन कः । सस्यकः शालिः ॥

धनहिरण्ये कामे ॥ ७ । १ । १७९ ॥

कः ॥ धनकः । हिरण्यको मैत्रम्य ॥

स्वाङ्गेषु सक्ते ॥ ७ । १ । १८० ॥

कः ॥ नखकः । केशनखकः । दन्तौष्ठकः ॥

उदरे त्विकणाद्यूने ॥ ७ । १ । १८१ ॥

सक्त ॥ औदरिकः । अन्यत्रोदरकः ॥

अंशं हारिणि ॥ ७ । १ । १८२ ॥

कः ॥ अंशको दायादः ॥

तन्त्रादचिरोद्धृते ॥ ७ । १ । १८३ ॥

कः ॥ तन्त्रकः पटः ॥

ब्राह्मणान्नाम्नि ॥ ७ । १ । १८४ ॥

अचिरोद्धृते कः । ब्राह्मणको नाम देशः ॥

उष्णात् ॥ ७ । १ । १८५ ॥

अचिरोद्धृतेऽर्थे को नाम्नि ॥ उष्णिका यवागूः ॥

प्राज्ञात् कारिणि ॥ ७ । १ । १८६ ॥

उष्णादमन्तात्को नास्ति । शीतं मन्दं करोति शीतकोऽकसः ।
उष्णको दक्षः ॥

अधेरारूढे ॥ ७ । १ । १८७ ॥

वर्तमानात् स्वार्थे कः । आरूढ शब्दे कर्त्तरि कर्मणि च क्तः ।
अधिको द्रोणः स्वार्याः । अधिका स्वारी द्रोणेन ॥

अनोः कमितरि ॥ ७ । १ । १८८ ॥

कः ॥ अनुकामयतेऽनुकः ॥

अभेरीश्च वा ॥ ७ । १ । १८९ ॥

कः समुदायेन चेत् कमिता गम्यते ॥ अभिकः । अभीकः ॥

सोऽस्य मुख्यः ॥ ७ । १ । १९० ॥

कः । देवदत्तकः सङ्घः ॥

शृङ्खलकः करभे ॥ ७ । १ । १९१ ॥

कप्रत्ययान्तो निपात्यते । शृङ्खलकः करभः ॥

उत्सोऽत्सुऽसि ॥ ७ । १ । १९२ ॥

उत्कः । उत्सुकः ॥

कालहेतुफलाद्रोगे ॥ ७ । १ । १९३ ॥

स्यन्तादस्येति कः । द्वितीयको ज्वरः । पर्वतको रोगः । शीतको ज्वरः ॥

प्रायोऽन्नमस्मिन्नान्नि ॥ ७ । १ । १९४ ॥

स्यन्तात् कः । गुडापूर्षिका पौर्णमासी ॥

कुल्माषादण् ॥ ७ । १ । १९५ ॥

स्यन्तात्प्रायोऽन्मस्मिन्नित्यर्थे नास्ति ॥ कौल्माषी पौर्णमासी ॥

वटकादिन् ॥ ७ । १ । १९६ ॥

स्यन्तात्प्रायोऽन्नमस्मिन्नित्यर्थे नास्ति ॥ वटकिनी पौर्णमासी ॥

साक्षाद् द्रष्टा ॥ ७ । १ । १९७ ॥

इन् नास्ति ॥ साक्षी ॥

॥ इती क्षेत्रागर्थकाः ॥

॥ अथ मत्वर्थीयाः ॥

तदस्यास्त्यस्मिन्निति मतुः ॥ ७ । २ । १ ॥

प्रथमान्तात् षष्ठ्यर्थे सप्तम्यर्थे वा मतुः, तत्प्रथमन्तमस्तीति चेद्
भवति ॥ गोमान् । यवमान् । वृक्षवान् पर्वतः । इति करणो विव-
क्षार्थः । तेन,

भूमनिन्द्राप्रशंसासु नित्ययोगेऽतिशायने ।

मंसर्गेऽस्तिविवक्षायां प्रायो मन्वादयो मताः ॥

मावर्णान्तोपान्त्यापञ्चमवर्गान् मतोर्मोवः ॥ २ । १ । ९४ ॥

किंवान् । शमीवान् । वृक्षवान् । मालावान् । अहर्वान् । भास्वान् ।
मरुत्वान् ॥

चर्मण्वत्यष्टीवच्चक्रावत्कक्षीवद्रुमण्वत् ॥ २ । १ । ९६ ॥

एते संज्ञायां निपात्यन्ते । चर्मणो नलोपाभावो णत्वं च ।
चर्मण्वती नाम नदी । अस्थिशब्दस्याष्टीभावः । अष्टीवान् जानु ।
चक्रशब्दस्य चक्रीभावः । चक्रीवान् नाम स्वरः । चक्रीवान् नाम
राजा । कक्ष्याशब्दस्य कक्षीभावः । कक्षीवन्नाम ऋषिः । लवणशब्दस्य
रूपणभावः । रुमण्वान्नाम पर्वतः । नास्तीत्येव । चर्मवती । अस्थिमान् ।
चक्रवान् । कक्ष्यावान् । लवणवान्,

उदन्वान् ० धौ च ॥ २ । १ । ९७ ॥

नास्ति निपात्यते । अग्निर्जलाधारः । उदन्वान् वटः ॥

(२७४)

श्रीलघुहेमप्रभान्याकरणम्.

उदन्वान् मेघः । अन्धौ चेति किम् ! उदकवान् घटः ॥

राजन्वान् सुराज्ञि ॥ २ । १ । ९८ ॥

निपात्यते । राजन्वान् देशः । राजन्वत्यः प्रजाः ॥

नोर्मर्यादिभ्यः ॥ २ । १ । ९९ ॥

मनोर्मो वः । ऊर्मिमान् । दल्मिमान् इत्यादि ॥

आ यात् ॥ ७ । २ । २ ॥

रूपात् प्रशस्ताहतात्” इत्या यविधेर्वक्ष्यमाणप्रकृतिभ्यो मतुः,
तदस्यास्ति तदस्मिन्नस्तीति विषये । कुमारीमान् । व्रीहिमान् ॥

नावादेरिकः ॥ ७ । २ । ३ ॥

मत्वर्थे । नाविकः । नौमान् । कुमारिकः । कुमारीमान् ॥

शिखादिभ्य इन् ॥ ७ । २ । ४ ॥

मत्वर्थे । शिखी । शिखावान् । माली । मालावान् ॥

व्रीह्यादिभ्यस्तौ ॥ ७ । २ । ५ ॥

मत्वर्थे । व्रीहिकः । व्रीही । व्रीहिमान् । मायिकः । मायी । मायावान् ॥

अतोऽनेकस्वरात् ॥ ७ । २ । ६ ॥

मत्वर्थे इकेनौ । दण्डिकः । दण्डी । दण्डवान् । अनेकस्वरा-
दिति किम् ! । खरवान् ॥

अशिरसोऽशीर्षश्च ॥ ७ । २ । ७ ॥

मत्वर्थे इकेनौ । अशीर्षिकः । अशीर्षी । अशीर्षवान् ॥

अर्थार्थान्ताद् भावात् ॥ ७ । २ । ८ ॥

अर्थादर्थान्ताच्च भावार्थादेव इकेनावेव स्याताम् ॥ अर्थिकः ।
अर्थी । प्रत्यर्थिकः । प्रत्यर्थी । अत्र मतुर्न । भावादिति किम् । धना-
र्थान्मन्तरेव । अर्थवान् ॥

व्रीह्यर्थतुन्दादेरिलश्च ॥ ७ । २ । ९ ॥.

चादिकेनौ । शालिलः । शालिकः । शाली । शालिमान् ।
तुन्दिलः । तुन्दिकः । तुन्दी । तुन्दवान् । उदरिलः । उदरिकः ।
उदरी । उदरवान् ॥

स्वाङ्गाद्विवृद्धात्ते ॥ ७ । २ । १० ॥

मत्वर्थे इलेकेनाः स्युः । कर्णिलः । कर्णिकः । कर्णी । कर्णवान् ॥

वृन्दादारकः ॥ ७ । २ । ११ ॥

मत्वर्थे वृन्दारकः । वृन्दवान् ॥

शृङ्गात् ॥ ७ । २ । १२ ॥

मत्वर्थे आरकः । शृङ्गारकः । शृङ्गवान् ॥

फलवर्हाच्चेनः ॥ ७ । २ । १३ ॥

शृङ्गान्मत्वर्थे । फलिनः । फलवान् । बर्हिणः । श्रृङ्गिणः ।
शिखादित्वात् । फली । बर्ही ॥

मलादीमसश्च ॥ ७ । २ । १४ ॥

मत्वर्थे । इनः । मलीमसः । मलिनः । मलवान् ॥

मरुत्पर्वणस्तः ॥ ७ । २ । १५ ॥

मत्वर्थे । मरुत्तः । पर्वतः । पक्षे मरुत्वान् । पर्ववान् ॥

वलिवटितुण्डेर्भः ॥ ७ । २ । १६ ॥

मत्वर्थे । वलिभः । वटिभः । तुण्डिभः । वलिमान् ॥

ऊर्णाहं शुभमो युस् ॥ ७ । २ । १७ ॥

मत्वर्थे । ऊर्णायुः । अहंयुः । शुभंयुः ॥

कंशंभ्यां युस्तियस्तुतवभम् ॥ ७ । २ । १८ ॥

मत्वर्थे ॥ कंयुः । शंयुः । कन्तिः । शन्तिः । कंयः । शंयः ।

कंतुः । शंतुः । कन्तः । शन्तः । कंवः । शंवः । कंभः । शंभः ॥

बलवातदन्तललाटादूलः ॥ ७ । २ । १९ ॥

मत्वर्थे । बलूलः । वातूलः । दन्तूलः । ललाटूलः । बलवान् ॥

प्राण्यङ्गादातो लः ॥ ७ । २ । २० ॥

मत्वर्थे । चूडालः । चूडावान् । प्राण्यङ्गादिति किम् ? । जङ्गावान् । प्रासादः ॥

सिंमादिक्षुद्रजन्तुरुग्भ्यः ॥ ७ । २ । २१ ॥

मत्वर्थे लः । सिंमलः । सिंमवान् । वर्ध्मलः । यूकालः । मूर्छालः ॥

प्रज्ञापणोदकफेनाल्लैलौ ॥ ७ । २ । २२ ॥

प्रज्ञालः । प्रज्ञिलः । पणलः । पणिलः । उदकलः । उदकिलः । फेनलः । फेनिलः । फेनवान् ॥

कालाजटाघाटा क्षेपे ॥ ७ । २ । २३ ॥

मत्वर्थे ले लौ । कालालः । कालिलः । जटालः । जटिलः । घाटालः । घाटिलः । क्षेप इति किम् ? । कालवान् ॥

वाच आलाटौ ॥ ७ । २ । २४ ॥

मत्वर्थे । क्षेपे । वाचालः । वाचाटः ॥

ग्मिन् ॥ ७ । २ । २५ ॥

वाचो मत्वर्थे । वाग्मी । वाग्वान् ॥

मध्वादिभ्यो रः ॥ ७ । २ । २६ ॥

मत्वर्थे । मधुरो रसः । खरो गर्दभः ॥

कृष्यादिभ्यो बलच् ॥ ७ । २ । २७ ॥

मत्वर्थे ॥

बलच्यष्टिदेः ॥ ३ । २ । ८२ ॥

दीर्घः । कृषीवलः कुटुम्बी । कृषिमतु क्षेत्रम् । आसुतीवलः
कल्यपालः । आसुतिमान् । अपित्रादेरिति किम् ! । पितृवलः ।
मातृवलः ॥

लोमपिच्छादेः शेलम् ॥ ७ । २ । २८ ॥

मत्वर्थे यथासङ्ख्यम् । लोमशः । लोमवान् । गिरिशः ।
पिच्छिलः । पिच्छवान् । उरसिलः ॥

नोऽङ्गादेः ॥ ७ । २ । २९ ॥

मत्वर्थे । अङ्गना चार्वङ्गी स्त्री । पामनः । पामवान् ॥

शाकीपललीदद्र्वा ह्रस्वश्च ॥ ७ । २ । ३० ॥

मत्वर्थे नश्च । शाकिनः । शाकीमान् । पलालिनः । दद्रुणः ॥

विष्वचो विषुश्च ॥ ७ । २ । ३१ ॥

मत्वर्थे नः ॥ विषुणः रविर्वायुर्वा । विष्वग्वान् ॥

लक्ष्म्या अनः ॥ ७ । २ । ३२ ॥

मत्वर्थे । लक्ष्मणः । लक्ष्मीवान् ॥

प्रज्ञाश्रद्धार्चावृत्तेर्णः ॥ ७ । २ । ३३ ॥

मत्वर्थे । प्राज्ञः । प्रज्ञावान् । श्राद्धः । श्रद्धावान् । आर्चः ।
अर्चावान् । वार्त्तः । वृत्तिमान् ॥

ज्योत्स्नादिभ्योऽण् ॥ ७ । २ । ३४ ॥

मत्वर्थे । ज्यौत्स्नी रात्रिः । तामिस्त्री ॥

सिकताशर्करात् ॥ ७ । २ । ३५ ॥

मत्वर्थे णः । सैकतः । सिकतावान् । शार्करः ॥

इलश्च देशे ॥ ७ । २ । ३६ ॥

सिकताशर्कराभ्यां मत्वर्थे णः । सिकतिलः । सैकतः । सिक-

(२७८) श्रीलघुहेमप्रभाष्याकरणम्.

तावान् । शर्करिलः । शर्करो देशः ॥

द्युद्रोर्मः ॥ ७ । २ । ३७ ॥

मत्वर्थे । द्युमः । द्रमः ॥

काण्डाण्डभाण्डादीरः ॥ ७ । २ । ३८ ॥

मत्वर्थे । काण्डीरः । काण्डवान् । आण्डीरः । भाण्डीरः ॥

कच्छ्वा डुरः ॥ ७ । २ । ३९ ॥

मत्वर्थे । कच्छुरः । कच्छमान् ॥

दन्तादुन्नतात् ॥ ७ । २ । ४० ॥

उन्नत्युपाधेर्दन्ताडुरो मत्वर्थे । दन्तुरः । उन्नतादिति किम् ? ।
दन्तवान् ॥

मेधारथान्नवेरः ॥ ७ । २ । ४१ ॥

मत्वर्थे । मेधिरः । मेधावान् । पक्षे वक्ष्यमाणो विन् । मेधावी ।
रथिरः । रथिकः । रथी ॥

कृपाहृदयादालुः ॥ ७ । २ । ४२ ॥

मत्वर्थे । कृपालुः । हृदयालुः । हृदयी ॥

केशाहः ॥ ७ । २ । ४३ ॥

मत्वर्थे वा ॥ केशवः । केशवान् । केशी ॥

मण्यादिभ्यः ॥ ७ । २ । ४४ ॥

मत्वर्थे वः । मणिवः । हिरण्यवः । मणिमान् ॥

हीनात्स्वाङ्गादः ॥ ७ । २ । ४५ ॥

मत्वर्थे । कर्णः । हीनादिति किम् ? कर्णवान् ॥

अभ्रादिभ्यः ॥ ७ । २ । ४६ ॥

मत्वर्थे अः स्यात् ॥ अश्रं नभः । अर्शसो मैत्रः ॥

अस्तपोमायामेधास्त्रजो विन् ॥ ७ । २ । ४७ ॥

मत्वर्थे । यशस्वी । यशस्वान् । तपस्वी । मायावी । मायावान् ।
मेधावी । स्रग्वी । ज्योत्स्नाद्यणा बाधो मा भूदिति तपोग्रहणम् ॥

आमयाद्दीर्घश्च ॥ ७ । २ । ४८ ॥

मत्वर्थे विन् । आमयावी । आमयवान् ॥

स्वामिन्नीशे ॥ ७ । २ । ४९ ॥

स्वशब्दान्मत्वर्थे मिन् दीर्घश्चास्य निपात्यते । स्वमस्यातीति स्वामी ॥

गोः ॥ ७ । २ । ५० ॥

मत्वर्थे मिन् स्यात् ॥ गोमी । गोमान् ॥

ऊर्जो विन्वलावश्चान्तः ॥ ७ । २ । ५१ ॥

मत्वर्थे । ऊर्जस्वी । ऊर्जस्वलः । ऊर्जवान् ॥

तमिस्राण्वज्योत्स्नाः ॥ ७ । २ । ५२ ॥

एते मत्वर्थे निपात्याः । तमिस्रा रात्रिः । तमः शब्दाद् उपान्त्य-
स्येत्वं च निपात्यते । तमिस्राणि गुहामुखानि । मतुश्च । तमस्वान् ।
अर्णसो वः प्रत्ययोऽन्त्यलोपश्च । अर्णवः । ज्योतिश्शब्दान्न उपान्त्य-
लोपश्च । ज्योत्स्ना चन्द्रप्रभा ॥

गुणादिभ्यो यः ॥ ७ । २ । ५३ ॥

मत्वर्थे गुण्यो ना । हिम्यो गिरिः । हिमवान् ॥

रूपात् प्रशस्ताहतात् ॥ ७ । २ । ५४ ॥

प्रशस्तोपाधेराहतोपाधेश्च रूपान्मत्वर्थे यः । रूप्यो गौः । रूप्यं
कार्षापणम् । रूपवानन्यः ॥

पूर्णमासोऽण् ॥ ७ । २ । ५५ ॥

मत्वर्थे । पूर्णो माश्वन्द्रमा अस्यामिति पौर्णमासी ॥

गोदूर्वादतइकण् ॥ ७ । २ । ५६ ॥

मत्वर्थे । गोशतिकः । अत इति किम् ? । गोर्विशतिमान् ॥

निष्कादेः शतसहस्रात् ॥ ७ । २ । ५७ ॥

मत्वर्थे इकण् । नैष्कशतिकः । नैष्कशतसहस्रिकः । आदेरिति किम् ? । स्वर्णनिष्कतमस्यास्ति ॥

एकादेः कर्मधारयात् ॥ ७ । २ । ५८ ॥

अदन्तादिकण् मत्वर्थे । एकगविकः ॥

सर्वादेरिन् ॥ ७ । २ । ५९ ॥

अदन्तात् कर्मधारयान्मत्वर्थे । सर्वधनी ॥

प्राणिस्थादस्वाङ्गाद्द्वन्द्ववरुगुनिन्यात् ॥ ७ । २ । ६० ॥

अदन्तादिन् । कटकबलयिनी । कुष्ठी । कुकुदावर्ची । प्राणिस्थादिति किम् ? । पुष्पफलवान् वृक्षः । अस्वाङ्गादिति किम् ! स्तन-
केशवती ॥

वातत्वात् सारपिशाचात्कश्चान्तः ॥ ७ । २ । ६१ ॥

वातकी । अतीसारको । पिशाचकी ॥

पूरणाद्वयसि ॥ ७ । २ । ६२ ॥

मत्वर्थे इन्नेव ॥ पञ्चमी बालः ॥

सुखादेः ॥ ७ । २ । ६३ ॥

मत्वर्थे इन्नेव ॥ सुखी । दुःखी ॥

मालायाः क्षेपे ॥ ७ । ३ । ६४ ॥

मत्वर्थे इन्नेव ॥ माली । क्षेप इति किम् ? मालावान् ॥

अगन्तव्यत्वान्तात् ॥ ७ । २ । ६५ ॥

मत्वर्थे इमेव । मुनिधर्मी । यतिशीली । ब्राह्मणवर्णो ॥

वाहूर्वादेर्बलाः ॥ ७ । २ । ६६ ॥

मत्वर्थे इमेव । बाहुबली । ऊरुबली ॥

जजादेर्नाम्नि ॥ ७ । २ । ६७ ॥

मत्वर्थे इमेव । दामिनी । सीमिनी । अग्निनी । ॥

हस्तदन्तकराज्जातो ॥ ७ । २ । ६८ ॥

मत्वर्थे इमेव ॥ हस्ती । दन्ती । करी ॥

वर्णाद् ब्रह्मचारिणि ॥ ७ । २ । ६९ ॥

मत्वर्थे इमेव ॥ वर्णी । ब्रह्मचारीत्यर्थः । वर्णवानत्यः ॥

पुष्करादेर्देशे ॥ ७ । २ । ७० ॥

मत्वर्थे इमेव । पुष्करिणी । पद्मिनी । देश इति किम् ? । पुष्कर-
वान् हस्ती ॥

सूक्तसाम्नोरीयः ॥ ७ । २ । ७१ ॥

मत्वर्थे । अच्छावाकीयं सूक्तम् । यज्ञायज्ञीयं साम ॥

लुब् वाऽध्यायानुवाके ॥ ७ । २ । ७२ ॥

मत्वर्थे ईयस्य । लुब्विधेरेवेयोऽनुमीयते । गर्हभाण्डः । गर्ह-
भाण्डीयोऽध्यायोऽनुवाको वा ॥

विः क्तादेरण् ॥ ७ । २ । ७३ ॥

मत्वर्थेऽध्यायानुवाकयोः । वैश्वक्तः । दैवासुरः । अध्यायोऽ-
नुवाको वा ॥

घोषदक्तेः ॥ ७ । २ । ७४ ॥

मत्वर्थेऽध्यायानुवाकयोः ॥ घोषदकः । गोषदकः । अध्यायोऽ-
नुवाको वा ॥

प्रकारे जातीयर् ॥ ७ । २ । ७५ ॥

प्रथमान्तात् षष्ठ्यर्थे । सामान्यस्य विशेषो विशेषान्तात्पुनरावृत्तः
प्रकारः । पदुजातीयः ॥

रिति ॥ ३ । २ । ५८ ॥

परतः स्वयन्बुद्धं पुंवत् । प्रथमो प्रकारोऽस्याः पदुजातीया ॥

कोऽणवादेः ॥ ७ । २ । ७६ ॥

पूर्वमूत्रविषये । अणुकः । स्थूलकः पटः ॥

जीर्णगोमूत्रावदातसुरायवकृष्णाच्छाल्य -

च्छादनमुराहिब्रीहितिले ॥ ७ । २ । ७७ ॥

तदस्य प्रकार इति विषये कः । जीर्णकः शालिः । गोमूत्रकमा-
च्छादनम् । अवदानिका मुरा । मुरकोऽहिः । यवको ब्रीहिः ।
कृष्णकास्तिलाः ॥

॥ इति मत्स्यार्थीयाः ॥

॥ अथ स्वार्थिकाः ॥

भूतपूर्वे प्वरट् ॥ ७ । २ । ७८ ॥

अतः परं प्रायः स्वार्थिकाः प्रत्ययाः तत्रोपाधिः प्रत्ययेष्विति यते
स च प्रत्ययस्य चो यः तत्र वर्त्तमानाश्चान्नः प्वरट् । पूर्व भूतो भूत
भवः । भूतपूर्वं आह्व्य आह्व्यवरः । आह्व्यवरी ॥

गोष्ठादीनञ् ॥ ७ । २ । ७९ ॥

भूतपूर्वं । गौष्ठीनो देशः ॥

पञ्चमः रूप्यपचरट् ॥ ७ । २ । ८० ॥

भूतपूर्वे । देवदनरूप्यो गौः । देवदत्तचरः ॥

व्याश्रये तसुः ॥ ७ । २ । ८१ ॥

षष्ठ्यन्तान्नानापक्षाश्रये गम्ये तसुः । देवा अर्जनतोऽभवन् ।
रविः कर्णतोऽभवत् ॥

रोगात्प्रतीकारे ॥ ७ । २ । ८२ ॥

षष्ठ्यन्ताद् गम्ये तसुः । प्रवाहिकातः कुरु ॥

पर्यभेः सर्वोभये ॥ ७ । २ । ८३ ॥

यथासङ्ख्यं तसुः ॥ परितः । अभितः । सर्वोभय इति किम् ।
वृक्षं परि अभि वा ॥

जात्यादेभ्यः ॥ ७ । २ । ८४ ॥

सम्भवद्विभक्त्यन्तेभ्यस्तसुः । आदितः । मध्यतः ॥

क्षेपातिग्रहाव्यथेष्वकर्तुस्तृतीयायाः ॥ ७ । २ । ८५ ॥

तसुः । वृत्ततः सिप्तः । वृत्तेन निन्दित इत्यर्थः । वृत्ततोऽति-
गृह्यते । साधुवृत्तोऽन्यानतिक्रम्य वृत्तेन गृह्यते । साध्वाचार इति
सम्भाव्यत इत्यर्थः । वृत्ततो न व्यथते । न चलति न बिभेति वे-
त्यर्थः । अकर्तुरिति किम् ? । मंत्रेण सिप्तः ॥

पापहीयमानेन ॥ ७ । २ । ८६ ॥

योगे तृतीयान्तादकर्तुस्तसुः । वृत्ततः पापः । वृत्ततो हीयते ॥

प्रतिना पञ्चम्याः ॥ ७ । २ । ८७ ॥

प्रतिना योगे या पञ्चमी विहिता तदन्तात्तसुर्वा । अभिम-यु-
र्जुनादर्जुनतो वा प्रति ॥

अहंत्वरुहोऽपादाने ॥ ७ । २ । ८८ ॥

पञ्चम्यन्तात्तसुर्वा ॥ ग्रामाद् ग्रामतो वैति । अशीयद् इति

किम् ? सार्थाब्दीनः । गिरेरधरोहति ॥

किमद्वयादेसर्वाद्यवैपुल्यबहोः पितृ तस् ॥ ७।२।८३॥
पञ्चम्यन्तात् ॥

इतोऽतः कुतः ॥ ७।२।८० ॥

एते तसन्ता निपात्यन्ते । इदमः सर्वादेश इः । इतः । एतदः
अः सर्वादेशः । अतः । किमः कुः । कुतः । सर्वतः । आ द्वेः ।
यतः ततः । बहुतः । द्यादिवर्जनं किम् ? । द्वाभ्याम् । त्वत् । अवै-
पुल्येति किम् ? । बहोः सूपात् ॥

भवत्वाद्दृष्मदीर्घायुर्देवानांप्रेयैकार्थात् ॥ ७।२।८१॥

किमद्वयादेसर्वाद्यवैपुल्यबहोः सर्वमिभक्त्यन्तात्पितृत्वा । स
भवान् । ततो भवान् । ते भवन्तः । ततो भवन्तः । स आयुष्मान् ।
तत आयुष्मान् । स दीर्घायुः । ततो दीर्घायुः । तं देवानांप्रेयम् ।
ततो देवानांप्रियम् ॥

अप्य ॥ ७।२।९२ ॥

भवत्वाद्यैः समानाधिकरणात् किमद्वयादेसर्वाद्यवैपुल्यबहोः सर्व-
स्याद्यन्ताद् वा । स भवान् । तत्र भवान् । ततो भवान् । तस्मिन्
भवति । तत्र भवति । ततो भवति । आयुष्मदादिनाऽप्येवम् ॥

सप्तम्याः ॥ ७।२।९४ ॥

किमद्वयादेसर्वाद्यवैपुल्यबहोः ॥

क कुत्रात्रेह ॥ ७।२।९३ ॥

एते त्रयन्ता निपात्याः ॥ किमः क्वादेशस्त्रपोऽकारः । क्व ।
किमः कुः । कुत्र । एतदोऽकारः । अत्र । इदमः इकारादेशस्त्रपो
इदेशः । इह । अत्रात्रे चैते आदेशाः । तेन भवदादयोऽपि । क
भवान् । कुत्र भवान् ॥

किञ्चित्तत्सर्वैकान्यात्काले वा ॥ ७ । २ । ९५ ॥

सप्तम्यन्तात् । कस्मिन् काले कदा । यदा । तदा । सर्वदा ।
अन्यदा ॥

सदाऽधुनेऽस्मिन्तदानीमेतर्हि ॥ ७ । २ । ९६ ॥

एते काले वाच्ये निपात्यन्ते । सर्वशब्दाद्वाप्रत्ययः सभावश्चास्य ।
सर्वस्मिन् काले सदा । इदमोऽधुना प्रत्ययोऽकारादेशश्च । अस्मिन्
कालेऽधुना । इदमो दानीं प्रत्यय इकारादेशश्च । इदानीम् । तदो दा-
नीम् प्रत्ययः । तदानीम् । इदमो हिः एतादेशश्च । एतर्हि ॥

सद्योऽद्यपरेद्यव्यङ्गि ॥ ७ । २ । ९७ ॥

एवेऽङ्गि काले निपात्याः । समानेऽङ्गि सद्यः । अस्मिन्नहनि
अद्य । परस्मिन्नहनि परेद्यवि ॥

पूर्वापराधरोत्तरान्यान्यतरेतरादेर्गुह् ॥ ७ । २ । ९८ ॥

अङ्गि काले । पूर्वस्मिन्नहनि पूर्वेषुः । अपरेषुः । अधरेषुः ।
उत्तरेषुः । अन्येषुः । अन्यतरेषुः । इतरेषुः ॥

उभयाद् द्युश्च ॥ ७ । २ । ९९ ॥

एद्युस् अङ्गि । उभयद्युः । उभयेद्युः ॥

ऐषमःपरुत्परारि वर्षे ॥ ७ । २ । १०० ॥

ऐषमत्यङ्गे । अस्मिन् संवत्सरे ऐषमः । पूर्वस्मिन् परस्मिन् वा
संवत्सरे परत् । पूर्वतरे परतरे वा संवत्सरे परारि ॥

अनद्यतने हिः ॥ ७ । २ । १०१ ॥

सप्तम्यन्तात्काले वर्तमानाद्यथासम्भवं किमद्यादेसर्वाद्यवैत्यं-
बहोः कस्मिन्नद्यतने काले कर्हि । यर्हि । तर्हि । बहुर्हि ॥

प्रकारे था ॥ ७ । २ । १०२ ॥

सम्भवद्विभक्त्यन्तात्किमद्वादिसर्वाद्यवैल्यबहोः । सर्वथा । अन्यथा ॥

कथमित्थम् ॥ ७।२।१०३ ॥

एतौ प्रकारे निपात्यौ ॥ एकस्यापवादस्थम् । कथम् । इदम्
एतदो वा थम् इदादेशश्च । इत्थम् ॥

सङ्ख्याया धा ॥ ७।२।१०४ ॥

प्रकारे । एकधा । द्विधा । कतिधा ॥

विचाले च ॥ ७।२।१०५ ॥

एकस्यानेकीभावोऽनेकस्य चकीभावो विचालः । तस्मिन् गम्ये
सङ्ख्याया धा वा । एको राशिर्द्वौ द्विधा वा क्रियते । अनेकमेकमे-
कधा वा करोति ॥

वैकाङ्क्ष्यमञ्जू ॥ ७।२।१०६ ॥

सङ्ख्यायात्प्रकारवृत्तेर्विचाले च गम्ये । ऐक्यम् एकधा वा
शुक्ते । अनेकमेकं करोति ऐक्यम् एकधा वा करोति ॥

द्वित्रैर्धमत्रेधौ वा ॥ ७।२।१०७ ॥

प्रकारार्थाद्विचाले च गम्ये । द्वैधम् । त्रैधम् । द्वेधा । त्रेधा ।
द्विधा त्रिधा शुक्ते । एकराशिं द्वौ करोति द्वैधम् त्रैधम् द्वेधा त्रेधा
द्विधा त्रिधा करोति ॥

तद्वति धण् ॥ ७।२।१०८ ॥

द्वित्रिभ्याम् । द्वैधानि । त्रैधानि ॥

वारे कृत्वस् ॥ ७।२।१०९ ॥

वारो धात्वर्थस्यायौगपद्येन वृत्तिः तत्कालो वा । तद्वृत्तेः स-
ङ्ख्यायाद्वारवति धात्वर्थे कृत्वम् । पञ्चकृत्वो शुक्ते ॥

द्वित्रिचतुरः सुच् ॥ ७।२।११० ॥

वारार्थेभ्यस्तद्वति । द्विः । त्रिः । चतुर्भुक्ते ॥

एकात्सञ्चास्य ॥ ७ । २ । १११ ॥

वारार्थात्तद्वति सुच् । सकृद् भुक्ते ॥

बहोर्धाऽऽसन्ने ॥ ७ । २ । ११२ ॥

बहोः सङ्ख्यायादंदूरवारार्थात्तद्वति धा । बहुधा भुक्ते ॥

दिक्शब्दादिग्देशकालेषु प्रथमा-

पञ्चमीसप्तम्याः ॥ ७ । २ । ११३ ॥

वर्त्तमानात्प्रथमाद्यन्तात् स्वार्थे धा ॥

लुब्धञ्चैः ॥ ७ । २ । १२३ ॥

दिक्शब्दादिगादिद्विक्तेः प्रथमाद्यन्ताद्विहितो यो धा एनो वा तस्य । प्राची दिक् रम्या प्राग् रम्यम् । प्राङ् देशः कालो वा रम्यः प्राग् रम्यम् । प्राच्या दिशो देशात्कालाद्वा आगतः प्रागागतः । प्राच्यां दिशि प्राचोर्देशकालयोर्वा वासः प्राग्वासः ॥

ऊर्ध्वादिदिग्देशात्पञ्चम्या ॥ ७ । २ । ११४ ॥

दिग्देशात्पञ्चम्यात् प्रथमाद्यन्तात् । उपरि उपरिष्ठाद्रम्यम् । आगतो वासो वा ॥

पूर्वावराधरेभ्योऽस्तौ पुरवधश्चैषाम् ॥ ७ । २ । ११५ ॥

दिगादिद्विक्तेभ्यः प्रथमाद्यन्तेभ्यः । पुरः । अवः । अधः । पुरस्तात् । अवरस्तात् । अधस्तात् रम्यमागतो वासो वा ॥

परावरास्तात् ॥ ७ । २ । ११६ ॥

दिगाद्यर्थात् प्रथमाद्यन्तात् स्वार्थे । परस्तात् अवरस्तात् रम्यमागतो वासो वा ॥

दक्षिणोत्तराच्चातस ॥ ७ । २ । ११७ ॥

परावर्तशब्दाद् दिगाद्यर्थात् प्रथमाद्यन्तात् स्वार्थे । दक्षिणतः ।
उत्तरतः । परतः । अवरतः रम्यमागतो वासो वा ॥

अधरापराच्चात् ॥ ७ । २ । ११८ ॥

दक्षिणोत्तरात् दिगाद्यर्थात् प्रथमाद्यन्तात् । अधरात् ॥

पश्चोऽपरस्य दिक् पूर्वस्य चाति ॥ ७ । २ । १२४ ॥

पश्चात् । दक्षिणपश्चात् । दक्षिणात् । उत्तरात् रम्यमागतो वासो वा ॥

वा दक्षिणात् प्रथमासप्तम्या आः ॥ ७ । २ । ११९ ॥

दिगाद्यर्थात् । दक्षिणा । दक्षिणतः । दक्षिणाद्रम्यमागतो वासो वा ॥

आही दूरे ॥ ७ । २ । १२० ॥

दूरदिग्देशार्थात् प्रथमासप्तम्यन्ताद्दक्षिणादा आहिश्च स्यात् ।
ग्रामाद्दक्षिणा दक्षिणाहि रम्यं वासो वा ॥

वोत्तरात् ॥ ७ । २ । १२१ ॥

दिगाद्यर्थात् सिङ्घन्तादा आहिश्च वा । उत्तरा । उत्तराहि
उत्तरतः । उत्तरात् रामं वासो वा ॥

अदूरे एनः ॥ ७ । २ । १२२ ॥

दिक् पूर्वार्थात् सिङ्घन्तादेनः । पूर्वेणास्य रम्यं
वसति वा ॥

कृभ्वस्तिभ्यां कर्मकर्तृभ्यां प्राग-

तत्तत्त्वे च्विः ॥ ७ । २ । १२६ ॥

कर्मात्कृणा योगे कर्त्रर्थाच्च भ्वस्तियोगे प्रागतत्तद्भावे गम्ये च्विः ॥

ईश्चवावर्णस्यानव्ययस्य ॥ ४ । ३ । १२७ ॥

शुक्लीकरोति पटम् । प्रागशुक्लं शुक्लं करोतीत्यर्थः । शुक्लीभ-

वति ॥ शुक्लीस्यात् पटः । अनव्ययस्येति किम् ? । दिवाभूता रात्रिः ।
पूर्वसूत्रे प्रागिति किम् ? । अशुक्लं शुक्लं करोत्येकदा ॥

दीर्घश्चिवयङ्यक्क्येषु च ॥ ४ । ३ । १०८ ॥

यादावाशिषि च दीर्घः ॥ शुचीकरोति ॥

अरुर्मनश्चक्षुश्चेतोरहोरजसां लुक् चवौ ॥ ७ । २ । १२७ ॥

अरुस्यात् ॥ बहुवचनात्तदन्तानामपि ग्रहणम् । मद्धारुस्यात् ।
उन्मनीस्यात् । चक्षुस्यात् । चेतीस्यात् । रहीस्यात् । रजीस्यात् ॥

इसुसोर्बहुलम् ॥ ७ । २ । १२८ ॥

चवौ लुक् । सर्पीकरोति नवनीतम् । धनूस्यात् । न च भवति ।
सर्पिर्भवति । धनुर्भवति ॥

व्यञ्जनस्यान्त ईः ॥ ७ । २ । १२९ ॥

चवौ बहुलम् । दृषदीभवति शिला । न च भवति दृषद् भवति शिला ॥

आपत्यस्य क्यच्चयोः ॥ ७ । ४ । ३१ ॥

व्यञ्जनाद्यो लुक् । गार्गीभवति । आपत्यस्येति किम् ? । साङ्गा-
प्यीयति । व्यञ्जनादित्येव । कारिकेयीयति ॥

ऋतो रीः ॥ ४ । ३ । १०९ ॥

चिवयङ्यक्क्येषु ॥ पित्रीस्यात् ॥

व्यासौ स्सात् ॥ ७ । २ । १३० ॥

कुम्भवस्तिभ्यां योगे कर्मकर्तृभ्यां प्रागतत्तच्च इति विषये सादिः
सात् प्रागतत्तच्चस्य सर्वात्मना द्रव्येण सम्बन्धे गम्ये । द्वित्वस्येति
शाब्दः । अग्निसात् काष्ठं करोति । अग्निसाद्भवति । आग्नेसात्स्यात् ॥

जातेः संपदा च ॥ ७ । २ । १३१ ॥

कुम्भवस्तिभिर्योगे कुर्कर्मणो भवस्ति सम्पत्कर्तुश्च प्रागतत्तत्त्वेन

व्याप्तौ रसात् । अस्यां सेनायां सर्वं शस्त्रमग्निसात् करोति दैवद ।
अग्निसाद्भवति । अग्निसात् स्यात् । अग्निसात् सम्पद्यते ॥

तत्राधीने ॥ ७ । २ । १३२ ॥

कृभ्वस्तिसम्पद्योगे रसात् । राजसात् करोति । राजसाद्भवति ।
राजसात् स्यात् । राजसात्सम्पद्यते ॥

देये त्रा च ॥ ७ । २ । १३३ ॥

सप्तम्यन्तादधीने कृभ्वस्तिसंपद्योगे । देवत्रा करोति द्रव्यम् ।
विप्रत्रा भवति स्यात् संपद्यते वा ॥

सप्तमीद्वितीयाद्देवादिभ्यः ॥ ७ । २ । १३४ ॥

स्वार्थे त्रा । देवत्रा वसेत् भवेत् स्यात् करोति वा । एवं मनुष्यत्रा ॥

तीयशम्बबीजात्कृगा कृषौ डाच् ॥ ७ । २ । १३५ ॥

द्वितीयाकरोति क्षेत्रम् । एवं तृतीयाकरोति । शम्बाकरोति ।
बीजाकरोति ॥

सङ्ख्यादेर्गुणात् ॥ ७ । २ । १३६ ॥

कृग्योगे कृषिविषये डाच् । द्विगुणाकरोति क्षेत्रम् ॥

समयाद्यापनागाम् ॥ ७ । २ । १३७ ॥

कृग्योगे डाच् । समयाकरोति । कालं क्षिपतीत्यर्थः ॥

सपञ्चानेष्पत्रादतिव्यथने ॥ ७ । २ । १३८ ॥

गम्ये कृग्योगे डाच् । सपत्राकरोति मृगम् । निष्पत्राकरोति ।
अतिव्यथन इति किम् ? । सपत्रं करोति वृक्षं सेकः ॥

निष्कुलान्निष्कोषणे ॥ ७ । २ । १३९ ॥

कृग्योगे डाच् । निष्कुलान्निष्कोषणे दाडिमम् । निष्कोषण इति
किम् ? । निष्कुलं करोति शत्रुम् ॥

प्रियसुखादानुकूल्ये ॥ ७ । २ । १४० ॥

गम्ये कृग्योगे डाच् । प्रियाकरोति गुरुम् । सुखाकरोति ।
आनुकूल्य इति किम् ? । प्रियं करोति साम । सुखं करोत्यौषधपानम् ।

दुःखात्प्रातिकूल्ये ॥ ७ । २ । १४१ ॥

गम्ये कृग्योगे डाच् । दुःखाकरोति शत्रुम् । प्रातिकूल्य इति
किम् ? । दुःखं करोति रोगः ॥

शूलात्पाके ॥ ७ । २ । १४२ ॥

कृग्योगे डाच् । शूलाकरोति मांसम् ॥

सत्यादशपथे ॥ ७ । २ । १४३ ॥

कृग्योगे डाच् । सत्याकरोति वणिग् भाण्डम् । अशपथ इति
किम् ? । सत्यं करोति । शपथमित्यर्थः ॥

मद्रभद्राद्वपने ॥ ७ । २ । १४४ ॥

कृग्योगे डाच् । मद्राकरोति भद्राकरोति नापितः । वपन इति
किम् ? । मद्रं करोति साधुः ॥

अव्यक्तानुकरणादनेकस्वरात्तज्जम्ब-

स्तिनानितौ द्विश्च ॥ ७ । २ । १४५ ॥

डाज् वा । यस्मिन् ध्वनौ वर्णा विशेषरूपेण नाभिव्यज्यन्ते
सोऽव्यक्तः ॥

॥ डाच्यादौ ॥ ७ । २ । १४६ ॥

अव्यक्ता-करणस्यानेकस्वस्याच्छब्दान्तस्य द्विष्वे सति तो
लुक् । पटपटाकरोति भवेत् स्याद्वा । आदाविति किम् ? । पटपटा-
करोति । पूर्वसूत्रे अनेकस्वरादिति किम् ? । खाट् करोति । अनि-
ताविति किम् ? । पटिति करोति ॥

बह्वल्पाथार्त्कारकादिद्यानेष्टे द्वास् ॥ ७ । २ । १५० ॥

यथासङ्ख्यम् । इष्टं प्राशिन्नादि । अनिष्टं श्राद्धादि । ग्रामे बहवो बहुशो वा ददाति । एवं भूरिशः । अल्पमल्पशो वा दत्ते श्राद्धे । एवं स्तोकशः । इष्टानिष्ट इति किम् ? । बहु दत्ते श्राद्धे । अल्पं प्राशिन्ने ॥

सङ्ख्यैकार्थादीप्सायां शस् ॥ ७ । २ । १५१ ॥

कारकार्थाद्या । एकैकमेकशो वा दत्ते । माषं माषं माषशो वा देहि । सङ्ख्यैकार्थादिति किम् ? । माषौ माषौ दत्ते । वीप्सायामिति किम् ? । द्वौ दत्ते ॥

सङ्ख्यादेः पादादिभ्यो द नदण्डे

चाकल्लुक् च ॥ ७ । २ । १५२ ॥

वीप्सायां विषये तद्योगे च प्रकृतेरन्तस्य । द्वौ द्वौ पादौ इति द्विपादिकां दत्ते दण्डितो युद्धे वा । एवं द्विशतिकाय ॥

तीयाद्रीकण् न विद्या चेत् ॥ ७ । २ । १५३ ॥

तीयान्तादविद्यार्थात् स्वार्थे टीकण् वा । द्वितीयम् । द्वैतीयिकम् । विद्या तु द्वितीया ॥

निष्फले तिलात्पिञ्जपेजौ ॥ ७ । २ । १५४ ॥

निष्फलस्तिलः तिलपेजः । तिलपिञ्जः ॥

प्रायोऽतोद्वयसट् मात्रट् ॥ ७ । २ । १५५ ॥

स्वार्थे । यावद्द्वयसम् । यावन्मात्रम् ॥

वर्णाव्ययात् स्वरूपे कारः ॥ ७ । २ । १५६ ॥

स्वार्थे वा । अकारः । ककारः । ओङ्कारः । स्वरूप इति किम् ? । अः विष्णुः ॥

रादेफः ॥ ७ । २ । १५७ ॥

वा स्यात् । रेफः । प्रायोऽधिकाराद्वाकार इत्यपि ॥

नामरूपभागाद्धेयः ॥ ७ । २ । १५८ ॥

स्वार्थे । नामधेयम् । रूपधेयम् । भागधेयम् ॥

मर्तादिभ्यो यः ॥ ७ । २ । १५९ ॥

स्वार्थे । मर्त्यः । सूर्यः ॥

नवादीनतनत्नं च नू चास्य ॥ ७ । २ । १६० ॥

स्वार्थे यो वा ॥ नवीनम् । नूतनम् । नूत्नम् । नव्यम् ॥

प्रात्पुराणे नश्च ॥ ७ । २ । १६१ ॥

ईनतनन्ताः । प्रणम् । प्रीणम् । प्रतनम् । प्रत्नम् ॥

देवात्तल्ल ॥ ७ । २ । १६२ ॥

स्वार्थे वा । देवता ॥

होत्राया ईयः ॥ ७ । २ । १६३ ॥

स्वार्थे वा । होत्रीयम् ॥

भेषजादिभ्यष्टघण् ॥ ७ । २ । १६४ ॥

स्वार्थे वा । भैषज्यम् । आनन्त्यम् ॥

प्रज्ञादिभ्योऽण् ॥ ७ । २ । १६५ ॥

स्वार्थे वा । प्राज्ञः । वाणिजः ॥

श्रोत्रौषधिकृष्णाच्छरीरभेषजमृगे ॥ ७ । २ । १६६ ॥

यथासङ्ख्यं स्वार्थेऽण् वा । श्रोत्रं वधुः । औषधं भेषजम् ।
काष्णो मृगः ॥

कर्मणः सन्दिष्टे ॥ ७ । २ । १६७ ॥

स्वार्थेऽण् वा । अन्येनान्योऽन्यस्मै यदाह त्वयेदं कार्यमिति

तत्सन्दिष्टं कर्म । कर्मणं करोति ॥

वाच इकण् ॥ ७ । २ । १६८ ॥

सन्दिष्टे । वाचिकं वक्ति ॥

विनयादिभ्यः ॥ ७ । २ । १६९ ॥

स्वार्थे इकण् वा । वैनयिकम् । सामयिकम् ॥

उपायाद् ह्रस्वश्च ॥ ७ । २ । १७० ॥

स्वार्थे इकण् वा ॥ औपयिकम् ॥

मृदस्तिकः ॥ ७ । २ । १७१ ॥

स्वार्थे वा ॥ मृत्तिका । मृत् ॥

तस्नौ प्रशस्ते ॥ ७ । २ । १७२ ॥

मृदो वा । मृत्मा । मृत्म्ना ॥

प्रकृते मयट् ॥ ७ । ३ । १ ॥

स्वार्थे । प्राचुर्येण प्राधान्येन वा कृते प्रकृतम् । अन्नमयम् ।
पूजामयम् ॥

अस्मिन् ॥ ७ । ३ । २ ॥

प्रकृतार्थान्मयट् । अन्नमयं भोजनम् ॥

तयोः समूहवच्च बहुषु ॥ ७ । ३ । ३ ॥

प्रकृतेऽस्मिन् इत्येतयोर्विवक्षयोर्मयट् । आपूपिकम् । अपूपम्
यम् । अपूपास्तत्पर्व वा ॥

निन्द्ये पाशप् ॥ ७ । ३ । ४ ॥

स्वार्थे ॥ वैयाकरणपाशः ॥

प्रकृष्टे तमप् ॥ ७ । ३ । ५ ॥

मुकुमारतमः । कारकतमः ॥

वान्तमान्तितमान्तितोऽन्तियान्तिषद् ॥ ७ । ४ । ३१ ॥

एते तमवाच्यन्ताः कृतितिकादिलोपादयो वा निपात्यन्ते । अतिशयेनान्तिकः अन्तमः । अत्र त्रिकशब्दलोपो नोऽप्रशान इति सत्त्वाभावश्च निपात्यते । पक्षेऽन्तिकतमः ॥ अन्तिमः । अत्र कशब्दस्य लोपः । पक्षे अन्तिकतः । अन्तितः ॥ अपादानलक्षणे तसौ कस्य लोपः । पक्षे अन्तिकतः । अन्तिके माधुः । अन्तियः ॥ कलोपः इकागस्य च लोपाभावः ॥ पक्षे अन्तिक्यः । अन्तिके सीदति अन्तिषत् । अत्र कलोपः सस्य पत्वं च । पक्षे अन्तिकसत् ॥

द्वयोर्विभज्ये च तरप् ॥ ७ । ३ । ६ ॥

द्वयोर्मध्ये प्रकृष्टे विभज्ये च वर्त्तमानात्तरप् ॥ पदुतरः । एवं साङ्गाद्यकेभ्यः पाटलिपुत्रका आह्वयतराः ॥

क्वचित् स्वार्थे ॥ ७ । ३ । ७ ॥

स्वार्थेऽपि तरप् । अभिन्नमेव अभिन्नतरकम् ॥ उच्चैस्तराम् ॥

किंत्याद्येव्ययादसत्त्वे तयोरन्तस्याम् ॥ ७ । ३ । ८ ॥

तमपुतरपोः । किंतराम् । किंतमाम् ॥ पचतितराम् । पचतितमाम् । अपराह्णेताराम् । अपराह्णेतमाम् । नितराम् । नितमाम् । सत्त्वं तु उच्चैस्तरस्तरुः ॥

गुणाङ्गाद्वेष्टेयसू ॥ ७ । ३ । ९ ॥

तमपुतरपोर्विषये यथासङ्ख्यम् ॥ पटिष्ठः । पदुतमः । पटीयान् । पदुतरः ॥

विन्मतोर्णीष्टेयसौ लुप् ॥ ७ । ४ । ३२ ॥

नैकस्वरस्य ॥ ७ । ४ । ४४ ॥

अन्त्यस्वरादे रन्नि ण्यादौ च लृक् ॥ सजिष्ठः । सजीयान् ।
त्वचिष्ठः । त्वचीयान् ॥

अल्पयूनोः कन् वा ॥ ७ । ४ । ३३ ॥

णीष्ठेयसौ । कनिष्ठः । कनीयान् । अल्पिष्ठः । अल्पीयान् ।
यविष्ठः । यवीयान् ॥

प्रशस्यस्य श्रः ॥ ७ । ४ । ३४ ॥

णीष्ठेयसौ । श्रेष्ठः । श्रेयान् ॥

वृद्धस्य च ज्यः ॥ ७ । ४ । ३५ ॥

प्रशस्यस्य णीष्ठेयसौ । ज्येष्ठः ॥

ज्यायान् ॥ ७ । ४ । ३६ ॥

निपात्यते । ज्यायान् ॥

बाढान्तेकगोः साधनेदौ ॥ ७ । ४ । ३७ ॥

णीष्ठेयसौ । साधिष्ठः । साधीयान् । नेदिष्ठः । नेदीयान् ।
यिस्थिरेति प्रादय आदेशाः । प्रेष्ठः । प्रेयान् । स्थेष्ठः । स्थेथान् ।
स्फेष्ठः । स्फेथान् । वरिष्ठः । वरीयादित्यादे । पृथुमृदुभृशेत्यादिना
ऋकारस्य इः । प्रथिष्ठः । प्रथीयान् । अदिष्ठः । अदीयान् । इत्यादि ॥

बहोर्णाष्टे भूय् ॥ ७ । ४ । ४० ॥

भूयिष्ठः । “भूर्लृक् चैवर्णस्य” । भूयान् । भू ऊ इत्युकारप्रश्ले-
षादवादेशो न । स्थूलदूरेत्यादिनाऽन्तस्थादिलोपे गुणे च । स्थविष्ठः
स्थवीयान् । दविष्ठः । दवीयान् । ह्रसिष्ठः । ह्रसीयान् । क्षेपिष्ठः ।
क्षेपीयान् । क्षोदिष्ठः । क्षोदीयान् । ज्यन्त्यस्वरादेः । करिष्ठः ।
करीयान् ॥

त्यादेश्च प्रशस्ते रूपम् ॥ ७ । ३ । १० ॥

नाम्नः । वचतेरूपम् । पण्डितरूपः ॥

अतमबादेरीषदसमाप्ते कल्पप्

देश्यप् देशीयर् ॥ ७ । ३ । ११ ॥

त्याद्यन्तान्नाम्नश्च । पचतिकल्पम् । पचतिदेश्यम् । पचतिदेशी-
यम् । पटुकल्पा । पटुदेश्या । पटुदेशीया ॥

नाम्नः प्राग्वहुर्वा ॥ ७ । ३ । १२ ॥

ईषदसमाप्ते ॥ बहुपटुः । पटुकल्पः ॥

न तमवादिः कपोऽच्छिन्नादिभ्यः ॥ ७ । ३ । १३ ॥

अयमेषामनयोर्वा प्रकृष्टः पटुकः । अच्छिन्नादिभ्य इति किम् ? ।
छिन्नकतमः ॥

अनत्यन्ते ॥ ७ । ३ । १४ ॥

कवन्तात्तमवादिर्न । इदमेषामनयोर्वा प्रकृष्टं छिन्नकम् । भिन्नकम् ॥

यावादिभ्यः कः ॥ ७ । ३ । १५ ॥

स्वार्थे । यावकः । मणिकः ॥

कुमारीक्रीडनेयसोः ॥ ७ । ३ । १६ ॥

स्वार्थे कः । कन्दुकः । श्रेयस्कः ॥

लोहितान्मणौ ॥ ७ । ३ । १८ ॥

स्वार्थे को वा । लोहितकः । लोहितो मणिः ॥

रक्ताऽनित्यवर्णयोः ॥ ७ । ३ । १८ ॥

लोहितात् को वा । लोहितकः पटुः । लोहितकमक्षि कोपेन ॥

कालात् ॥ ७ । ३ । १९ ॥

कज्जलादिरक्तेऽनित्यवर्णे च वर्त्तमानात् को वा । कालकः
पटुः । कालकं मुखं वैलक्ष्येण ॥

(२९८)

श्रीलघुहेमप्रभाव्याकरणम्.

शतंतेज्ज्वाहृतौ ॥ ७ । ३ । २० ॥

वर्त्तमानात् को वा । शीतक ऋतुः । उष्णक ऋतुः ॥

लूनविगतात्पशौ ॥ ७ । ३ । २१ ॥

को वा । लूनकः । वियातकः पशुः ॥

स्नाताद्वेदसमाप्तौ ॥ ७ । ३ । २२ ॥

गम्यायां कः । वेदं समाप्य स्नातः स्नातकः ॥

तनुपुत्राणुबृहतीशून्यात् सूत्रकृत्रिमनि-
पुणाच्छादनरिक्ते ॥ ७ । ३ । २३ ॥

यथासङ्ख्यं कः । तनुकं सूत्रम् । पुत्रकः कृत्रिमः । अणुको
निपुणः । वृहतिका आच्छादनविशेषः । शून्यको रिक्तः ॥

भागेऽष्टमाञ्जः ॥ ७ । ३ । २४ ॥

वा । आष्टमो भागः ॥

॥ षष्ठात् ॥ ७ । ३ । २५ ॥

भागे ओ वा ॥ षष्ठो भागः ॥

माने कश्च ॥ ७ । ३ । २८ ॥

भागे षष्ठाञ् ओ वा । षष्ठकः षष्ठो भागः मानं चेत् ॥

एकादाकिन् चासहाये ॥ ७ । ३ ॥ २७ ॥

कः । एकाकी । एककः ॥

प्राग्नित्यात्कप् ॥ ७ । ३ । २८ ॥

नित्यशब्दसङ्कीर्त्तनात्प्राग्येऽर्थास्तेषु द्योत्येषु कवधिकृतो ज्ञेयः ।
कुत्सितोऽल्पोऽज्ञातो वाऽश्वः अश्वकः ॥

त्यादिसर्वादेः स्वरेष्वन्त्यात्पूर्वोऽक् ॥ ७ । ३ । २९ ॥

प्राग्नित्यात् । कुत्सितमल्पमज्ञातं वा पचति । पचतकि. । सर्व-
के । विश्वके ॥

युष्मदस्मदोऽसोभादिस्यादेः ॥ ७ । ३ । ३० ॥

स्वरेष्वन्त्यात्पूर्वोऽक् । त्वयका । मयका । असोभादिस्यादे-
रिति किम् ? । युष्मकासु । युवकयोः । युवकाभ्याम् ॥

अव्ययस्य को द्व च ॥ ७ । ३ । ३१ ॥

प्राग्नित्याच्चेऽर्थास्तेषु द्योत्येषु स्वरात्पूर्वोऽक् तत्सन्नियोगे । कु-
त्सितमुच्चैः उच्चकैः । नीचकैः । धकिद् । पृथकद् ॥

तूष्णीकाम् ॥ ७ । ३ । ३२ ॥

तूष्णीमो मः प्राक्का इत्यन्तो निपात्यते प्राग्नित्यात् । कुत्सिता-
दितूष्णीम् तूष्णीकामास्ते ॥

कुत्सिताल्पाज्ञाते ॥ ७ । २ । ३३ ॥

यथायोगं कवादयः । अश्वकः । पचतकि । उच्चकैः ॥

अनुकम्पात द्युक्तनीत्योः ॥ ७ । ३ । ३४ ॥

गम्ययोर्यथायोगं कवादयः । पुत्रकः । स्वपिषकि । पुत्रक ए-
हकि उत्सङ्गके उपविश । कर्दमकेनासि दिग्धकः ॥

अजातेर्नृनाम्नो बहुस्वरादियेकेलं वा ॥ ७ । ३ । ३५ ॥

अनुकम्पायां गम्यायाम् ॥

द्वितीयात्स्वरादूर्ध्वम् ॥ ७ । ३ । ४१ ॥

अनुकम्पायां विहिते स्वारादौ प्रत्यये शब्दस्वरूपस्य लुक् ।
देवियः । देविकः । देविलः । देवदत्तकः । अजातेरिति किम् ? ।
महिषकः ॥

वोपादेरडाकौ च ॥ ७ । ३ । ३६ ॥

अजातेर्मनुष्यनामधेयाद्बहुस्वरादनुकम्पायामियेकेलाः । उपडः ।

उपकः ॥ उपियः । उपिकः । उपिलः । उपेन्द्रदत्तकः ॥

ऋवर्णोवर्णात्स्वरादेरादेर्लुक् प्रकृत्या च ॥ ७ । ३ । ३७ ॥

अनुकम्पोत्पन्नस्य प्रत्ययस्य । मातृयः । प्रातृकः । मातृलः ।
वायुयः । वायुकः । वायुलः । स्वरादेरिति किम् ? । मद्रबाहुकः ॥

लुक्पुत्तरपदस्य कप्न् ॥ ७ । ३ । ३८ ॥

नृनाम्नोऽनुकम्पायां गम्यायाम् । देवदत्तो देवः । ते लुग्वेत्यु-
त्तरपदलोपः । अनुकम्पितो देवो देवकः । देवका । उत्तरपदस्येति
किम् । दत्तिका ॥

लुक् चाजिनान्तात् ॥ ७ । ३ । ३९ ॥

मनुष्यनाम्नः कप् न तत्सन्नियोगे लुगुत्तरपदस्य । व्याघ्रकः ॥

षड्वर्जैकस्वरपूर्वपदस्य स्वरे ॥ ७ । ३ । ४० ॥

उत्तरपदस्यानुकम्पार्थे प्रत्यये लुक् । अनुकम्पितो वागाशीर्वा-
ग्दत्तो वागाशीर्दत्तो वा वाचियः । वाचिकः । वाचिलः । षड्वर्जे-
त्यादि किम् ? । अनुकम्पिन उपेन्द्रदत्त उपडः । षडङ्गुलिः
पडियः । स्वर इति किम् ? । वागाशीर्दत्तकः ॥

द्वितीयात्स्वरादूर्ध्वम् ॥ ७ । ३ । ४१ ॥

देवियः ॥

सन्ध्यक्षरात्तेन ॥ ७ । ३ । ४२ ॥

अनुकम्पार्थे स्वरादौ प्रत्यये प्रकृतोर्द्वितीयात्स्वरादूर्ध्वं लुक् ।
कुषियः । कुषिकः । कुषिलः ॥

शेवलाद्यादेस्तृतीयात् ॥ ७ । ३ । ४३ ॥

मनुष्यनाम्नोऽनुकम्पायां विहिते स्वरादौ प्रत्यये स्वरादूर्ध्वं
लुक् । शेवलियः । शेवलिकः । शेवलिलः । एवं सुपत्रिय इत्यादि ॥

क्वचित्चुर्यात् ॥ ७ । ३ । ४४ ॥

अनुकम्पोत्पन्ने स्वरादौ प्रत्यये लृक् । वृहस्पतियः ॥

पूर्वपदस्य ॥ ७ । ३ । ४५ ॥

अनुकम्पोत्पन्ने स्वरादौ प्रत्यये लृक् । दत्तियः । दत्तिकः ।
दत्तिलः । वावचनाद्यथाप्राप्तम् । देवियः । देविकः । देविलः ॥

इस्वे ॥ ७ ॥ ३ । ४६ ॥

यथायोगं कवादयः । पटकः । पचतकि ॥

कुटीर् ण्डाद्रः ॥ ७ । ३ । ४७ ॥

इस्वे ॥ कुटीरः । शुण्डारः ॥

शम्या रुरौ ॥ ७ । ३ । ४८ ॥

इस्वे । शमीरुः । शमीरः ॥

कुत्वा डुपः ॥ ७ । ३ । ४९ ॥

इस्वे ॥ कुतुपः ॥

कासूगोणीभ्यां तरट् । ७ । ३ । ५० ॥

इस्वे । कासूतरी । गोणीतरी ॥

वत्सोक्षाश्वर्षभाद् हासे पित् ॥ ७ । ३ । ५१ ॥

स्वप्रवृत्तिनिमित्तस्य गम्ये तरट् ॥ वन्सतरः । उक्षतरः । अश्व-
तरः । ऋषभतरः ॥

वैकाद् द्वयोर्निर्धार्ये डतरः ॥ ७ । ३ । ५२ ॥

वा । एकतरो भवतोः कठः पटुर्गन्ता देवदत्तो दण्डी वा ।
पक्षे एककः ॥

यत्तत्किमन्यात् ॥ ७ । ३ । ५३ ॥

द्वयोरेकस्मिन्निर्धार्ये डतरः । । यतरो भवतोः कठादिस्वतर
आगच्छेत् । एवं कतरः । अन्यतरः ॥

बहूनां प्रश्ने डतमश्च वा ॥ ७ । ३ । ५४ ॥

यदादिभ्यो निर्धार्ये डतरः । यतमो यतरो वा भवतां कठस्त-
तमस्ततरो वा यातु । एवं कतमः । कतरः । अन्यतमः । अन्यतरः ।
पक्षे यको यो वा । सकः स वा भवतां कठ इत्यादि ॥

वैकात् ॥ ७ । ३ । ५५ ॥

बहूनामेकस्मिन्निर्धार्ये डतमः । एकतमः । एककः । एको वा
भवतां कठः ॥

क्तात्तमवादेशादत्यन्ते ॥ ७ । ३ । ५६ ॥

कप् ॥ अनत्यन्तं भिन्नं भिन्नकम् । भिन्नतमकम् । भिन्नतरकम् ॥

न सामिवचने ॥ ७ । ३ । ५७ ॥

उपपदेऽनत्यन्तार्थात् क्तान्तात् केवलात्तमवाद्यन्ताच्च कप् । सामि
अनत्यन्तं भिन्नम् । अर्धमनत्यन्तं भिन्नम् ॥

नित्यं अजिनोऽण् ॥ ७ । ३ । ५८ ॥

स्वार्थे । व्यावक्रोशी । साङ्कोटिनम् ॥

विसारिणो मत्स्ये ॥ ७ । ३ । ५९ ॥

स्वार्थेऽण् । विसारिणो मत्स्यः ॥

पूगादमुख्यकाञ्ज्यो द्विः ॥ ७ । ३ । ६० ॥

नानाजातीया अनियतवृत्तयोऽर्थकामप्रधानाः संघाः पूगाः ।
तद्वाचिनो नाम्नः स्वार्थे ज्यः स चद्विसंज्ञः, न चेत्युगार्थं मुख्यार्थ-
कान्तम् । लौहध्वज्यः । लोहध्वजाः पूगाः । अमुख्यकादिति किम् ?
देवदत्तकः पूगः ॥

व्रातादस्त्रियाम् ॥ ७ । ३ । ६१ ॥

नानाजानीया अनियतवृत्तयः शरीरायासजीविनः संघा व्राताः,

तदर्थत्स्वार्थे ज्यो द्विः । कापोतपाक्यः । अस्त्रियामिति किम् ? ।
कपोतपाका ॥

शस्त्रजीविसंघाज्ज्यङ् वा ॥ ७ । ३ । ६२ ॥

स्वार्थे स च द्विः । शबर्यः । शबराः । पुलिन्दाः । पक्षे शबरः ।
सङ्घादिति किम् ? । बागुरः ॥

वाहीकेष्वब्राह्मणराजन्येभ्यः ॥ ७ । ३ । ६३ ॥

शस्त्रजीविसंघवाचिनः स्वार्थे ज्यङ् स च द्विः ॥ तौष्ठीः । ऐश्याः ।
कुण्डीविशाः । अत्राणोत्पान्निते किम् ? । गौपालिः । राजन्यः ॥

एकाद्वेप्यण् ॥ ७ । ३ । ६४ ॥

शस्त्रजीविसंघवाचिनः स्वार्थे स च द्विः । वार्केण्यः । वृकाः ॥

यौधेयादेरञ् ॥ ७ । ३ । ६५ ॥

शस्त्रजीविसङ्घार्थाद् द्विः । यौधेयः । घातैयः ॥

पश्चादरेण् ॥ ७ । ३ । ६६ ॥

शस्त्रजीविसङ्घार्थाद् स्वार्थे द्विः ॥ पार्श्वः । राक्षसः ॥

दामन्यादेरीयः ॥ ७ । ३ । ६७ ॥

शस्त्रजीविसङ्घार्थाद् द्विः । दामनीयः । औलपीयः ॥

श्रुमच्छमीवच्छिखद्वच्छत्रवदूर्णावद्विद-

भृदभिजितो गोत्रेऽणो यञ् ॥ ७ । ३ । ६८ ॥

स्वार्थे द्विः । श्रौमत्यः । शामीवत्यः । शैखावत्यः । शाला-
वत्यः । और्णावत्यः । वैदभृत्यः । आभिजित्यः ॥

॥ इति स्वार्थिकाः ॥

इति श्रीतपोगच्छाचार्यविजयदेवसूत्रिण्यसिंहसूरिपट्टपरम्परा-
प्रतिष्ठितगीतार्थत्वादिगुणोपेतवृद्धिचन्द्रापरनामवृद्धिविजय-
चरणकमलमिलिन्दायमानान्तेवासिसंविग्नशास्त्री-
यतपोगच्छाचार्यभट्टारकश्रीविजयनेमिसूरि-
विरचित यां लघुहेमप्रभायां

तद्वितप्रकरणम् ॥

अथ द्विरुक्तप्रक्रिया

असकृत्सम्भ्रमे ॥ ७ । ४ । ७२ ॥

पदं वाक्यं वा प्रयुज्यते ॥ अहिरहिः । बुध्यस्व बुध्वस्व । अहि-
रहिरहिः । बुध्यस्व बुध्यस्व बुध्यस्व । हस्त्यागच्छति हस्त्या-
च्छति । लघु पलायध्वम लघु पलायध्वम ॥

नानावधारणे ॥ ७ । ४ । ७४ ॥

नानाभूतानामियत्तापरिच्छेदे गम्ये शब्दो द्विः । अस्मात्का-
र्षणादिह भवद्भयां माषं माषं देहि ॥

आधिक्यानुपूर्व्ये ॥ ७ । ४ । ७५ ॥

द्विः । नमो नमः । मूलेऽस्थूलाः ॥

उत्तरउत्तमौ समानां स्त्रीभावप्रश्ने ॥ ७ । ४ । ७६ ॥

द्विः । उभाविमावाढ्यौ । कतरा कतरा अनयोराढ्यता । कतमा
कतमा एषामाढ्यता । भावेति किम् ? । उभाविमौ लक्ष्मीवन्तौ ।
कतरानयोर्लक्ष्मीः ॥

पूर्वप्रथमावन्यतोऽतिशये ॥ ७ । ४ । ७७ ॥

स्वार्थस्य द्योत्ये द्विः । पूर्वं पूर्वं पुष्यन्ति । प्रथमं प्रथमं पच्यन्ते ॥

प्रोपोत्सं पादपूरणे ॥ ७ । ४ । ७८ ॥

प्रप्रशान्तकषायाग्नेरूपपल्लववर्जितम् । उदुज्वलं तपी यस्य सं-
संश्रयत तं जिनम् ॥

सामीप्येऽधोऽध्युपरि ॥ ७ । ४ । ७९ ॥

द्विः । अधोऽधो ग्रामम् । अध्यधि ग्रामम् । उपर्युपरि ग्रामम् ॥

वीप्सायाम् ॥ ७ । ४ । ८० ॥

वर्त्तमानं द्विः । वृक्षं वृक्षं सिञ्चति । ग्रामो ग्रामो रमणीयः ॥

प्लुप् चादावेकस्य स्यादेः ॥ ७ । ४ । ८१ ॥

वीप्सायां द्विरुक्तस्य ॥ एकैका । एक एका । विरामे विवक्षिते
सन्धिर्न भवति ॥

द्वन्द्वं वा ॥ ७ । ४ । ८२ ॥

वीप्सायां द्विरुक्तस्य द्वेरादेः स्यादेः प्लुप् एश्चाम् उत्तरत्रेतोऽन्वं
स्यादेश्चाम्भावो वा निपात्यते ॥ द्वन्द्वं द्वौ द्वौ वा तिष्ठतः ॥

॥ रहस्यमर्यादोक्तिव्युत्क्रान्तियज्ञ-

पात्रप्रयोगे ॥ ७ । ४ । ८३ ॥

द्वेर्द्विर्वचनं शेषं पूर्ववन्निपात्यते । द्वन्द्वं मन्त्रयन्ते ॥ पशवो द्वन्द्वं
मिथुनायन्ते ॥ द्वन्द्वं व्युत्क्रान्ताः ॥ द्वन्द्वं यज्ञपात्राणि प्रयुनक्ति ॥

लोकज्ञातेऽत्यन्तसाहचर्ये ॥ ७ । ४ । ८४ ॥

द्योत्ये द्वन्द्वमिति निपात्यते । द्वन्द्वं रामलक्ष्मणौ ॥

आवाधे ॥ ७ । ४ । ८५ ॥

शब्दो क्षिरादौ स्यादेश्च प्लुप् ॥ रुक् रुक् । गतगतः ॥

नवा गुणः सदृशे रित् ॥ ७ । ४ । ८६ ॥

गुणशब्दे मुख्यसदृशे गुणे गुणिनि वा वर्त्तमानो द्विर्वा आदौ

स्यादेः प्लुप् सा च रित् ॥ रित्करणं प्रतिषिद्धस्यापि पुंवद्भावस्य
रितीति विधानार्थम् ॥ शुकशुकं रूपम् ॥ कालककालिका ॥ पक्षे
शुकजातीयः ॥

॥ प्रियसुरवं चाकृच्छ्रे ॥ ७ । ४ । ८७ ॥

वा द्विरादौ स्यादेः प्लुप् च ॥ प्रियप्रियेण प्रियेण वा दत्ते ॥
सुखसुखेन सुखेन वाऽधीते ॥

वाक्यस्य परिवर्जने ॥ ७ । ४ । ८८ ॥

वर्जनार्थो वाक्यांशः परिर्वा द्विः ॥ परिपरि परि वा त्रिग-
र्त्तेभ्यो वृष्टो मेघः ॥ वाक्यस्येति किम् ? । परित्रिगर्त्तं वृष्टो मेघः ॥

परस्परान्योन्येतरेतरस्याम्

स्यादेर्वाऽपुंसि ॥ ३ । २ । १ ॥

प्रयुज्यमानस्य सम्बन्धिनः ॥ इमे सरस्व्यौ कुले वा परस्परां
परस्परं अन्योन्याम् अन्योन्यम् इतरेतराम् इतरेतरम् भोजयतः ।
आभिः सरस्वीभिः कुलैर्वा परस्परं परस्परेण अन्योन्याम् अन्योन्येन
इतरेतराम् इतरेतरेण भोज्यते । अपुंसीति किम् ? । इमे नराः परस्परं
भोजयन्ति । अपरोऽर्थः । परस्परादीनामपुंसि प्रयुज्यमानानां सम्ब-
न्धिनः स्यादेरम् वा । आभिः सरस्वीभिः कुलैर्वा परस्परं परस्परेण
भोज्यते । पुंसीतिच्छित्वा अम्बिधानमपि एभिर्नरैः परस्परं परस्परेण
वा भोज्यते । इमे परस्परादयः शब्दाः स्वभावादेक वपुंस्त्ववृत्तयः
कर्मव्यतीहारविषयाः । अस्मादेव च निर्देशात् परान्येतरशब्दानां
सर्वनाम्नां द्विर्वचनादि निपात्यते ॥

ॐ ॥ इति द्विरुक्तप्रक्रिया ॥ ॐ

इति श्रीतपोगच्छाचार्यविजयदेवसूरिविजयसिंहसूरिपदपरम्परा-
प्रतिष्ठितगीतार्थत्वादिगुणोपेतद्वारेचन्द्रावरनाभट्टद्विविजय-
चरणकलमिलिन्दायमानान्तेवासिसंविग्नशाखी-
यतपोगच्छाचार्यभट्टारकश्रीविजयनेमिसूरि-
विरचितायां लघुहेमप्रभायां
सूचीर्द्धं सम्पूर्णम् ॥

॥ श्रीलघुह्रस्वप्रभाव्याकरणपूर्वार्धसूत्राणां

सूची॥

अ

१८	अइउवर्ण-देः	१।२।४१॥
२	अं अः गौं	१।१।९॥
२	अं अः क-ट्	१।१।१६॥
२७१	अंशं हारिणि	७।१।१८२॥
२०९	अंशाहतोः	७।४।१४॥
२६४	अः सप्तत्याः	७।१।११९॥
१६ः	अः स्यान्नाः	६।१।२२॥
१७२	अकट्टपा-ये	७।४।६९॥
९४	अकमेल्कस्य	२।२।९३॥
१९७	अकल्पात् सूत्रात्	६।२।१२०॥
११४	अकालेऽव्ययी भावे	३।२।१४६॥
१२३	अकेन क्रीडाजीवे	३।१।८१॥

१३७	अक्लीवेऽध्वयुक्तीः	३।१।१३९॥
१४२	अक्षणोऽप्राण्यङ्ग	७।३।८५॥
२३५	अगारागन्तादिकः	६।४।७५॥
१५३	अगिलाद्विलगिल-योः	३।२।११५॥
११६	अग्रहानुपदेशेऽन्तरदः	३।१।५॥
१८	अघोषे प्र-टः	१।३।५०॥
२३४	अहस्याच्छत्रादेरब्	६।४।६०॥
४५	अचः	१।४।६९॥
२२६	अचिचादेककालात्	३।२०६॥
४५	अच्च प्रा-श्च	२।२।१०४॥
२९९	अजातेर्नृ-वा	७।३।३५॥
१६०	अजादिभ्यो धेनोः	६।१।३४॥
६७	अजादेः	२।४।१६॥
९२	अज्ञाने इः षष्ठी	२।२।८०॥
६६	अञ्चः	२।४।३॥

४४	अञ्चोऽनर्वायाम्	४ । २ । ४६ ॥	२५५	अत्र च	७ । १ । ४९ ॥
४५	अञ्जनाधीनां गिरौ	३ । २ । ७७ ॥	२५६	अदसोऽकवायनणोः	
८	अब्जवर्गः-तः	१ । ३ । ३३ ॥			३ । २ । ३३ ॥
१८	अब्जवर्गति-न्	१ । २ । ४० ॥	५३	अदसो दः संस्तु हौ	
६९	अण्येयक-ताम्	२ । ४ । २० ॥			२ । १ । ४३ ॥
१६६	अणि	७ । ४ । ५२ ॥	२६३	अदिकृत्त्रियां वाञ्चः	७ । १ । १०७ ॥
२४	अतः कृक्मि-स्य	२ । ३ । ५ ॥	८	अदीयति-ने	१ । ३ । ३२ ॥
४२	अतः स्यसोऽम्	१ । ४ । ५७ ॥	२८८	अदूरे एनः	७ । २ । १२२ ॥
२८	अत आः ये	१ । ४ । १ ॥	१५६	अदृश्याधिकं	३ । २ । १४५ ॥
१६५	अत इव्	६ । १ । ३१ ॥	३०	अदेतः-क	१ । ४ । ४४ ।
२९७	अतमबादे-यर्	७ । ३ । ११ ॥	२२१	अदेवासुरादिभ्यो वैरे	६ । ३ । १६४ ॥
११८	अतिरतिक्रमे च	३ । १ । ४५ ॥	२३५	अदेशकालादभ्यागिनि	६ । ४ । ७६ ॥
२६	अतोऽति रोरुः	१ । ३ । २० ॥	१७	अदोमुमी	१ । २ । ३५ ॥
२७४	अतोऽनेकस्वरात्	७ । २ । ६ ॥	१७८	अदोरायनिः प्रायः	६ । १ । ११३ ॥
१६९	अतोऽरिष्टं	७ । १ । १६१ ॥	१७१	अदोर्नदीमा-न्नः	६ । १ । ६७ ॥
१३२	अतोऽहस्य	२ । ३ । ७३ ॥	१४३	अद्व्यञ्जनात्स-लम्	३ । २ । १८ ॥

५०	अद्वयज्ञे	२ । १ । ३५ ॥	७५	अनञो मूलात्	२ । ४ । ५८ ॥
६४	अघण-सः	१ । १ । ३२ ॥	५४	अनङ्गः सौ	१ । ४ । ७२ ॥
२८८	अध्यापराचात्	७ । २ । ११८ ।	४३	अनतो लुप्	१ । ४ । ५९ ॥
१९७	अधर्मक्षत्रात्रि-याः	६ । २ । १२१ ॥	११२	अनतो लुप्	३ । २ । ६ ॥
२८	अधातुवि-म	१ । १ । २७ ॥	२९७	अनस्यन्ते	७ । ३ । १४ ॥
६६	अधातूदितः	२ । ४ । २ ॥	२८५	अनद्यतने हिः	७ । २ । १०१ ॥
२६८	अधिकं तत्सं-डः	७ । १ । १५४ ॥	३	अनन्तः प-यः	१ । १ । ३८ ॥
९७	अधिकेन भूयसस्ते	२ । १ । १११ ॥	१८३	अनपत्ये	७ । ४ । ५६ ॥
८३	अधेः श्रीहस्यास आधारः	२ । २ । २० ॥	२०७	अनरे वा	६ । ३ । ६१ ॥
२७२	अधेरारुढे	७ । १ । १८७ ॥	२	अनवर्णा नामी	१ । १ । ६ ॥
२०९	अध्यात्मादिभ्य इकण्	६ । ३ । ७८ ॥	२१	अनाङ्गमाङ्गे-छः	१ । ३ । २८ ॥
२६३	अध्वानं येनौ	७ । १ । १०३ ॥	७३	अनाच्छादजा-वा	२ । ४ । ४७ ॥
११५	अनः	७ । ३ । ८८ ॥	२४३	अनाम्यङिः लुप्	६ । ४ । १४१ ॥
५१	अनक्	२ । १ । ३६ ॥	४३	अनापस्वरे नोन्तः	१ । ४ । ६४ ॥
१९१	अनजिरादि-नौ	३ । २ । ७८ ॥	७८	अनार्षे वृद्धे-ष्यः	२ । ४ । ७८ ॥
			१६२	अनिदम्यणपवादे-ज्यः	६ । १ । १५ ॥

१	अनियो-वे	१।२।१६॥	४७	अन्तो नो लुक्	४।२५९४॥
१८५	अनीनाद-तः	७।४।६६॥	१५६	अन्यत्यदादेराः	३।२।१५२॥
२९९	अनुकरणा-त्योः	७।३।३४॥	२	अन्यो घो-न्	१।१।१४॥
२६२	अनुबलम्	७।१।१००।	१५४	अन् रुरे	३।२।१२९॥
२६२	अनुपदं बद्धा	७।१।९६॥	५०	अपः	१।४।८८॥
२७०	अनुपद्यन्वेष्टा	७।१।१७०॥	२	अपञ्चमा-ट्	१।१।११॥
१९७	अनुब्राह्मणादिन्	६।२।१२३॥	२६३	अपण्ये जीवने	७।१।११०॥
१३७	अनुस्रुतिकादीनाम्	७।४।२७॥	८४	अपायेऽवग्रिपदानम्	२।२।२९॥
५	अनेकवर्णः सर्वस्य	७।४।१०७॥	१५०	अपील्वोदेवहं	३।२।८९॥
२७२	अनोः कपित्तिरि	७।१।१८८॥	५०	अपोऽद् भे	२।१।४॥
१७५	अनोऽष्ट्ये ये	७।४।५१॥	१९५	अपोनपादपा-तः	६।२।१०५॥
१५२	अनोर्देशो लुप्	३।२।१०॥	१८९	अपो यञ् वा	६।२।५६॥
६७	अनो वा	२।४।११॥	१४४	अपो ययोनिमत्तिचरे	३।२।२८॥
३३	अनोऽस्य	२।१।१०८॥	९५	अप्रत्यादावसाधुना	२।२।१०१॥
२१७	अन्तः पूर्वादिकण्	६।३।१३७॥	४	अप्रयोगीव	१।१।३७॥
१०३	अन्तर्बहि-न्नः	७।३।१३२॥	१३१	अप्रमाणिनि	७।३।११२॥

१३७	अप्राणिपञ्चादेः	३।१।१३६॥	५७	अमो मः	२।१।१६॥
१८२	अब्राह्मणात्	६।१।१४१॥	५०	अयमियं पुं-सौ	२।१।३८॥
१८७	अधस्याच्छादने वा मयट्	६।२।४६॥	२६२	अयानयं नेयः	७।१।९७॥
२२६	अभिनिष्क्रामति छारे ङ्	३।३।२०२॥	२०६	अरण्यात्ययि-रे	६।३।५१॥
१५७	अभिनिष्ठानः	२।३।२४॥	१९२	अरीहणादेरकृण्	६।२।८३॥
२७२	अपेरीथ वा	७।१।१८९॥	२८९	अरुमनश्-च्ची	७।२।१२७॥
२६३	अभ्यभित्रीयश्च	७।१।१०४॥	५१	अरोः सुपि रः	१।३।५७॥
५८	अभ्यप्रभ्यसः	२।१।१८॥	३८	अङ्गौ च	१।४।३९॥
२७८	अभ्रादिभ्यः	७।२।४६॥	२३१	अर्थपदपदोत्तर-ष्ठात्	६।४।३७॥
४७	अभ्वादे-सौ	१।४।९०॥	२७४	अर्थार्थान्ता-त्	७।२।८॥
२०५	अमद्रस्य दिक्	७।४।१६॥	२४२	अर्थपूर्वपदः पूरणः	१।१।४२॥
१११	अमव्ययीभाव-म्याः	३।२।२॥	२४५	अर्धात्परि-देः	७।४।२०॥
६०	अमा त्वामा	२।१।२४॥	२४३	अर्धात्पलकं-त्	६।४।१३४॥
१४४	अमूर्धमस्तका-मे	३।२।२२॥	२०८	अर्धाद्यः	६।३।६९॥
२२५	अमोऽधिकृत्य ग्रन्थे	६।३।१९८॥	२५८	अर्हतस्तोन्त् च	७।१।६१॥
२०९	अमोऽन्तावोधसः	६।३।७४॥	१	अर्हम्	१।१।१॥

२६१	अकान्वाथ--सि	७।१।८४॥	२६६	अवेः संघा--टम	७।१।१३२॥
१४६	अलुपि वा	२।३।१९॥	१९०	अवेदुग्धे--सम	६।२।६४॥
२९६	अतयूनोः कन् वा	७।४।३३॥	२९१	अन्यक्तानु--श्च	७।२।१४५॥
१५५	अत्ये	३।२।१३६॥	२५४	अन्यजातृथ्यप्	७।१।३८॥
२३३	अवक्ये	६।४।५३॥	१०१	अन्ययम	३।१।२१॥
२६८	अवयवात्तयट्	७।१।१५१॥	११९	अन्यय प्रवृ--भि	३।१।४८॥
२६	अवर्णभो--भिः	१।३।२२॥	६५	अन्ययस्य	३।२।७॥
३१	अवर्णस्या--साम्	१।४।१५॥	२९९	अन्ययस्य कोऽङ् च	७।३।३१॥
७	अवर्णस्ये--रल्	१।२।६॥	२७४	अक्षिरसोऽक्षीर्षश्च	७।२।७॥
५६	अवर्णदिशो--रूप्योः	२।१।११५॥	६६	अक्षिभोः	२।४।८॥
१६२	अवर्णवर्णस्य	७।४।६८॥	२१२	अथ वाऽमावास्यायाः	६।३।१०४॥
१६७	अवर्णो--त्ये	७।४।५९॥	२५०	अथैकादेः	७।१।५॥
२६५	अवाक्ये--ते	७।१।१२६॥	१९४	अभत्यादेरिक्कण्	६।२।९७॥
९८	अविशेषणे--दः	२।२।१२२॥	१३६	अभ्रवद्वपू--राः	३।१।१३१॥
१७८	अवृद्धादीर्नवा	६।१।११०॥	१६९	अभ्रादेः	६।१।४९॥
२३१	अवृद्धेर्गृह्णति गर्हो	६।४।३४॥	२६३	अपहसा--नः	७।१।१०६॥

१५३	अवष्टीरिनी-र्थे	३।२।११९॥	६८	अस्याऽयत्त-नाम्	२।४।१११॥
५०	अष्ट औज-सोः	१।४।५३॥	१६४	अस्वर्यश्रुवोऽब्	७।४।७०॥
७५	असंभस्त्राजिनैक-त्	२।४।५७॥	१२४	अस्वस्थगुणैः	३।१।८७॥
३०४	असकृत् संभ्रमे	७।४।७२॥	१९३	अहरादिभ्योऽब्	६।२।८७॥
७५	असत्काण्ड-त्	२।४।५६॥	२८३	अहीयस्वो-ने	७।२।८८॥
९८	असत्पाराद-म्	२।२।१२०॥	२७	अहः	२।१।७४॥
१४२	असत्पे ह्सेः	३।२।१०॥	१३२	अहः	७।३।११६॥
६१	असदिवा-र्व्य	२।१।२५॥	२६१	अह्ना ग-नञ्	७।१।८५॥
७२	असद्वन्वि भ्यः	२।४।३८॥		आ	
५३	असुको वाकि	२।१।४४॥	३९	आ अमशसोऽता	१।४।७५॥
२७९	अस्तपोमाया-विन्	७।२।४७॥	२४२	आकालिक-न्ते	६।४।१२८॥
१६	अस्त्रीशे-वा	७।४।१०१॥	९१	आख्यातधुपयोगे	२।२।७३॥
१०६	अस्थूलाच्च नसः	७।३।१६१॥	१९४	आग्रहायण्यभ-कृण्	६।२।९९॥
२७	अस्पष्टाव-वा	१।३।२५॥	११८	आकृत्वे	३।१।४६॥
२९४	अस्मिन्	७।३।२॥	९०	आकावर्षी	२।२।७०॥
६७	अस्य कर्पां लुक्	२।४।८६॥	६८	आत्	२।४।१८॥

१९५	आतो नेन्द्र-स्य	७।४।२९॥	८५	आमन्थे	२।२।३२॥
१५२	आत्मनः पूरणे	३।२।१४॥	२७९	आमयादीर्घश्च	७।२।४८॥
१६९	आत्रेयाद् भारद्वाजे	६।१।५२॥	३६	आमो नाम वा	१।४।३१॥
१९६	आदेश्छन्दसः प्रगाथे	६।२।११२॥	२१९	आयस्थानात्	६।३।१५३॥
२	आद्यद्वितीय-वाः	१।१।१३॥	२७४	आ यात्	७।२।२॥
१६४	आधात्	६।१।२९॥	२२९	आयुयादीयश्च	६।४।१८॥
२८३	आधादिभ्यः	७।२।८४॥	२१	आसद्विधेः	२।२।७८॥
१४६	आ ह्रस्व	३।२।३९॥	३९	आ रायो व्यञ्जने	२।१।५॥
३५	आ ह्रस्वः	२।१।४१॥	७६	आर्यक्षत्रियाद्धा	२।४।६६॥
३०४	आधिक्यानुपूर्व्ये	७।४।७५॥	१५३	आशीराशा-ने	३।२।१२०॥
२८९	आपत्यस्य क्यच्च्योः	२।४।९१॥	२१४	आश्वयुज्या अकब्	३।११९॥
३९	आपो कितो-याम्	१।४।१७॥	६	आसन्नः	७।४।१२०॥
२६२	आप्रदम्	७।१।९५॥	१००	आसन्नादूरान्धे	३।१।२०॥
३०५	आबाये	७।४।८५॥	२१६	आस्तेयम्	६।३।१३१॥
२२७	आभिजनात्	६।३।२१४॥	११०	आहिताग्न्यादिषु	३।१।१५३॥
५९	आप्त आकम्	२।१।२०॥	२८८	आही दूरे	७।२।१२०॥

२८८	इ	इकण्	६।४।१॥	३३	इदुतोऽस्त्रे-त्	१।४।२१॥
२९७		इकण्यथर्वणः	७।४।४९॥	१०७	इतः कच्	७।३।१७०॥
६८		इच्चापुंसो-रे	२।४।१०७॥	४९	इन्कीस्वरे लुक्	१।४।७९॥
१११		इच्यस्वरे दी-ञ्च	३।२।७२॥	२७०	इन्द्रियम्	७।१।१७४॥
१११		इच् युद्धे	७।३।७४॥	१२	इन्द्रे	१।२।३०॥
७७		इज इतः	२।४।७१॥	४९	इन्हन्-स्योः	१।४।८७॥
६६		इजः	७।४।११॥	१४७	इष्टिमत्यविष्णौ	३।२।४३॥
१२		इतावतो लुक्	७।२।१४६॥	२७७	इलश्च देरो	७।२।३६॥
७१		इतोऽव्यर्थवि	२।४।३२॥	९	इवर्णादि-लम्	१।२।२१॥
२८४		इतोऽतः कुतः	७।२।९०॥	२७०	इष्टादेः	७।१।१६८॥
१७२		इतोऽनिजः	६।१।७२॥	२८९	इसुसोर्वहुलम्	७।२।१२८॥
१५६		इदंकिमीत्कीः	३।२।१५३॥	१४७	इः षोमवरुणेऽनोः	३।२।४२॥
२६७		इदंकिमो-स्य	७।१।१४८॥	३३	इड्ढौ वा	२।१।१०९॥
५०		इदम्	२।१।३४॥	२०५	इतोऽकञ्	६।३।४१॥
५१		इदमदसोऽक्येव	१।४।३॥	१७	इदूदे-नम्	१।२।३४॥

२४०	ईनञ् च	६ । ४ । ११४ ॥	७७	उतोऽप्राणिन-ऊङ्	२ । ४ । ७३ ॥
२१६	ईनयौ चाशब्दे	६ । ३ । १२९ ॥	१९३	उत्करादेरीयः	६ । २ । ९१ ॥
२५४	ईनेऽध्वात्मनोः	७ । ४ । ४८ ॥	८६	उत्कृष्टेऽन्येन	२ । २ । ३९ ॥
१८५	ईनोऽहः क्रतौ	६ । २ । २१ ॥	२०१	उत्तरादाहञ्	६ । ३ । ५ ॥
२५३	ईयः	७ । १ । २८ ॥	२४१	उत्थापनादेरीयः	६ । ४ । १२१ ॥
१७५	ईयः स्वसुश्च	६ । १ । ८९ ॥	८९	उत्पातेन ज्ञाप्ये	२ । २ । ५९ ॥
१५३	ईयकारके	३ । २ । १२१ ॥	१६३	उत्सादेरञ्	६ । १ । १९ ॥
१०८	ईयसोः	७ । ३ । १७७ ॥	२२	उदः स्थास्तम्भः सः	१ । ३ । ४४ ॥
२८८	ईञ्च्चाववर्ण-स्य	४ । ३ । १११ ॥	१५१	उदकस्योदः--ने	३ । २ । १०४ ॥
१२१	ईषद्वणवचनैः	३ । १ । ६४ ॥	२०३	उदग्रामाद्य-ञः	६ । ३ । २५ ॥
	इ३		४५	उदच उदीच	२ । १ । १०३ ॥
१६	इ३वा	१ । २ । ३३ ॥	२७३	उदन्वानव्यौ च	१ । १ । ९७ ॥
	उ		२७१	उदरे त्रिकणाद्यने	७ । १ । १८१ ॥
५२	उः पदान्तेऽनृत	२ । १ । ११८ ॥	१८३	उदितगुरोर्भा-ब्दे	६ । २ । ५ ॥
२२०	उरुणो लुक्	७ । ४ । ५६ ॥	२७२	उदुत्सोऽस्मनसि	७ । १ । १९२ ॥
५१	उतोऽनडुक्चुरो वः	१ । ४ । ८१ ॥	२२४	उपज्ञाते	६ । ३ । १९१ ॥

२६५	उपत्यक्काथित्यके	७ । १ । १३१ ॥	१३१	उरसोऽग्रे	७ । ३ । ११४ ॥
१२६	उपमानं सामान्यैः	३ । १ । १०१ ॥	२२५	उरसोऽव्याणौ	६ । ३ । १०६ ॥
७७	उपमानसहित-रौः	२ । ४ । ७५ ॥	२५३	उवर्गयुगादेयः	७ । १ । ३० ॥
१२६	उपमेयं व्याघ्रा-क्तौ	३ । १ । १०२ ॥	२०५	उवर्णादिकण	६ । ३ । ३९ ॥
९	उपसर्गस्यानि-ति	१ । २ । १९ ॥	१४७	उपासोषसः	३ । २ । ४६ ॥
१०६	उपमर्गति	७ । ३ । १६२ ॥	१०९	उष्ट्रमुखादयः	३ । १ । २३ ॥
१४१	उपसर्गाद्व्यनः	७ । ३ । ७९ ॥	१८६	उष्ट्रादकञ्	६ । २ । ३६ ॥
८३	उपसर्गाद्विवः	२ । २ । १७ ॥	२७१	उष्णात्	७ । १ । १८५ ॥
११७	उपाजेऽन्वाजे	३ । १ । १२ ॥	२०४	उष्णादिभ्यः कालात्	६ । ३ । ३३ ॥
२१७	उपाज्जानुनीवि-ण	६ । ३ । १३९ ॥		ऊ	
८३	उपान्वध्याङ्वसः	२ । २ । २१ ॥	१४८	ऊढः	३ । २ । ६७ ॥
२९४	उपायाद्ग्रस्वश्च	७ । २ । १७० ॥	१७	ऊँ चौञ्	१ । २ । ३९ ॥
९५	उपेनाधिक्रिनि	२ । २ । १०५ ॥	८	उटा	१ । २ । १३ ॥
२१४	उप्ते	६ । ३ । ११८ ॥	७४	उढायाम	२ । ४ । ५१ ॥
२८५	उभयाद् युसु च	७ । २ । ९९ ॥	६६	ऊन्धः	२ । ४ । ७ ॥
१८६	उमोर्णाढा	६ । २ । ३७ ॥	१२२	ऊनार्थपूर्वाच्चैः	३ । १ । ६७ ॥

२७९	ऊर्जो विनवन्तः	७।२।५१॥	९७	ऋत द्वितीया च	२।२।११४॥
२७५	ऊर्णाहिंशुभमो युम्	७।२।१७॥	३८	ऋतो डुर	१।४।३७॥
२८७	ऊर्वादिशिष्टा-स्य	७।२।११४॥	४०	ऋतो रः-नि	२।१।२॥
११६	ऊर्वाद्यनु-तिः	३।१।२॥	१२	ऋतो र-नै	१।२।२६॥
	ऋ		२८९	ऋतो रीः	४।३।१०९॥
७	ऋतृति-वा	१।२।२॥	७	ऋतो वा तो च	१।२।४॥
१४१	ऋक्पूगध्यपोऽत्	७।३।७६॥	८	ऋत्यारु-स्य	१।२।९॥
१३८	ऋक्सामर्ग्य-वम्	७।३।१७॥	२४१	ऋत्वादिभ्योऽण	६।४।१२५॥
२१८	ऋयुद्धिस्वरयोर्भ्यः	६।३।१४४॥	४६	ऋत्विज्दिश-गः	२।१।६९॥
१५१	ऋचः श्वासि	३।२।९७॥	४७	ऋदुदितः	१।४।७०॥
६७	ऋचि पादः-दे	२।४।१७॥	१४८	ऋदुदिततरतम-श्च	३।२।६३॥
९१	ऋणाद्धेतोः	२।२।७६॥	३४	ऋदुशनस्पु-डाः	१।४।८४॥
८	ऋणे प्र-र्	१।२।७॥	११२	ऋद्धनदीवंग्यस्य	३।२।५॥
२१९	ऋत इकण्	६।३।१५२॥	२३३	ऋभरादेरेण	६।४।५१॥
१४५	ऋतो विद्यायो-न्धे	३।२।३७॥	१०७	ऋभित्यदितः	७।३।१७१॥
८	ऋते वृ-से	१।२।८॥	१८४	ऋवर्णोवर्ण-लुक्	७।४।७१॥

३००	ऋवर्णोवर्णा-च	७ । ३ । ३७ ॥	१	एकखिन्नि-ताः	१ । १ । ५ ॥
१९४	ऋदयादेः कः	६ । २ । ९४ ॥	२६४	एकसालाया इकः	७ । १ । २० ॥
२५५	ऋषभोपा-ड्यः	७ । १ । ४६ ॥	१८८	एकस्वरात्	६ । २ । ४८ ॥
१८०	ऋषिष्टण्यन्धकुरभ्यः	६ । १ । ६१ ॥	२४०	एकागाराब्धौरे	६ । ४ । ११८ ॥
२१८	ऋषेरभ्याये	६ । ३ । १४५ ॥	२८७	एकात्-स्य	७ । २ । १११ ॥
१४९	ऋषौ विश्वस्य मित्रे	३ । २ । ७९ ॥	१५०	एकादश षोडश-ङ्का	३ । २ । ९१ ॥
७	ऋस्तयोः	१ । २ । ५ ॥	२९८	एकादकि-ये	७ । ३ । २७ ॥
७	लृ	१ । २ । ३ ॥	२८०	एकादेः कर्मधारयात्	७ । २ । ५८ ॥
८	लृत-वा	१ । २ । ११ ॥	१०१	एकार्थं चानेकं च	३ । १ । २२ ॥
२	लृत्यालृ वा	१ । २ । ११ ॥	१८७	एण्या एयञ्	६ । २ । ३८ ॥
२	लृदन्ताः-नाः	१ । १ । ७ ॥	२८	एतदश-से	१ । ३ । ४६ ॥
२	ए ऐ ओ औ-स्य	१ । १ । ८ ॥	३९	एत्यकः	२ । ३ । २६ ॥
४९	एः	१ । ४ । ७७ ॥	११	एदापः	१ । ४ । ४२ ॥
			१२	एदतोऽयाय्	१ । २ । २३ ॥
			२०४	एदोतः-छक्	१ । २ । २७ ॥
				एदोबेस एवेयादौ	६ । १ । ९ ॥

३३	एदोद्भ्यां-रः	१।४।३५॥	११	ओदौतोऽवाद्	१।२।२४॥
२९	एद्भुसोसि	१।४।४॥	१५	ओमः प्रारम्भे	७।४।२६॥
१७२	एयस्य	७।४।२२॥	९	ओमाङि	१।२।१८॥
१७२	एयेऽग्रायी	३।२।५२॥	३९	ओता	१।४।२०॥
१०२	एये जिह्वाशिनः	७।४।४७॥	१	ओदन्ताः स्वराः	१।१।४॥
९४	एय्यहणेनः	२।२।९४॥	४२	ओरीः	१।४।५६॥
	ऐ			क	
१००	ऐकाथ्ये	३।२।८॥	२७५	कंनभ्यां-भम्	७।२।१८॥
८	ऐदौत-रैः	१।२।१२॥	२४३	कंसार्धात्	६।४।१३५॥
२८५	ऐषमः पर-वै	७।२।१००॥	१८७	कंसीयाङ्यः	६।२।४१॥
२०२	ऐषमोऽः वसो वा	६।३।१९॥	१०७	ककुदस्या-म्	७।३।१६७॥
	ओ		२०७	कलोपान्त्य-दोः	६।३।५९॥
२३०	ओजः सहो-ते	६।४।२७॥	२०६	कच्छाग्निवक्त्र-दात्	६।३।५०॥
१४२	ओजोऽः स-ष्टः	३।२।१२॥	२०६	कच्छादेर्वृत्स्ये	६।३।५५॥
३९	ओत औः	१।४।७४॥	३७८	कच्छवा डुरः	७।२।३९॥
१७	ओदन्तः	१।२।३७॥			

२६५	कटः	७।१।१२४॥	२६५	कर्कलोहि-च	७।१।१२२॥
२०७	कटपूर्वात्वाचः	६।३।५८॥	२१७	कर्णललाटात्कल्	६।३।१४१॥
२२३	कठादिभ्यो वेदे लुप्	६।३।१८३॥	१९३	कर्णविरायनिञ्	६।२।९०॥
१२९	कठारादयः कर्मधार्ये	३।१।१५८॥	२६१	कर्णदिर्भूले जाहः	७।१।८८॥
११७	कणेपनस्तुलौ	३।१।६॥	९२	कर्नरि	२।२।८६॥
१२८	कतरकतमौ-अ	३।१।१०९॥	७९	कर्तुर्व्याप्यं कर्म	२।२।३॥
२८६	कथमित्यम्	७।२।१०३॥	२०१	कत्र्यदिश्वेककम्	६।३।१०॥
२५२	कथादेरिक्कण्	७।१।२१॥	१२४	कर्मजा वृत्ता च	३।१।८३॥
२०२	कन्याया इक्कण्	६।३।२०॥	२९३	कर्मणः संदिष्टे	७।२।१६७॥
१७१	कन्यात्रिवेण्याः-च	६।१।६२॥	८६	कर्मणि	२।२।४०॥
२५८	कपिज्ञातेरयण्	७।१।६५॥	९२	कर्मणि कृतः	२।२।८३॥
१६८	कपिबोधा-से	६।१।४४॥	२३८	कर्मवेषाद्यः	६।४।१०३॥
१५८	कपेर्गन्त्रे	२।३।२९॥	८४	कर्माभिप्रेयः संमदानम्	२।२।२५॥
७३	कवरमणि-देः	२।४।४२॥	२१३	कलापिकुपु-णः	७।४।६२॥
२५३	कम्बलाभाञ्जि	७।१।३४॥	२१३	कलाप्यन्वत्य-कः	६।३।११४॥
८३	करणं च	२।२।१९॥	१६३	कत्यग्रेरेयण्	६।१।१७॥

१७३	कल्याण्यदेरिन्वानस्य	६ । १ । ७७ ॥	२७२	कालहेतु-गे	७ । १ । १०३ ॥
१८४	कवचिह-कण	६ । २ । १४ ॥	२७६	कालाजगया-पे	७ । २ । २३ ॥
४१	कवैकस्वरवति	२ । ३ । ७६ ॥	२९७	कालात्	७ । ३ । १९ ॥
२४२	कसमा-धः	१ । १ । ४१ ॥	१४४	कालात्तनतरतमकाले	३ । २ । २४ ॥
१९५	कसोभात् द्यण्	६ । २ । १०७ ॥	२३८	कालात्परि-रे	६ । ४ । १०४ ॥
२६४	काकतालीयादयः	७ । १ । ११७ ॥	२१३	कालाद्देये ऋणे	६ । ३ । ११३ ॥
१५२	काकव्री बोष्णे	३ । २ । १३७ ॥	१९६	कालाद्भवत्	६ । २ । १११ ॥
१२५	काकाग्रैः क्षेपे	३ । १ । ९० ॥	२४१	कालाद्यः	६ । ४ । १२६ ॥
१२४	कासपयोः	३ । २ । १३४ ॥	८६	कालाध्वनोव्यप्ति	२ । २ । ४२ ॥
२७८	काण्डाण्डभाण्डादीरः	७ । २ । ३८ ॥	८३	कालाध्वभा-णाम	२ । २ । २३ ॥
७०	काण्डात्ममा-त्रे	२ । ४ । २४ ॥	२३८	काले कार्ये-वत्	६ । ४ । ९८ ॥
२	कादिव्यञ्जनम्	१ । १ । १० ॥	८७	काले भाववाधारे	२ । २ । ४८ ॥
१२२	कारकं कृता	३ । १ । ६८ ॥	१२०	कालो द्विगौ च भेदैः	३ । १ । ५७ ॥
११६	कारिका स्थित्यादी	३ । १ । ३	१९२	काशादेरिलः	६ । २ । ८२ ॥
१४३	कार्षापणा-वा	६ । ४ । १३३ ॥	२२४	काश्यपकौ-च	६ । ३ । १८८ ॥
१२१	कालः	३ । १ । ६० ॥	२०४	काश्यादेः	६ । ३ । ३५ ॥

३०१	काम्रगोणी-रट्	७।३।५०॥	२९७	कुमारीक्रीड-सोः	७।३।१६॥
२८५	क्रियत्तत्त्व-दा	७।२।९५॥	१९४	कुमुदादेरिकः	६।२।९६॥
१२८	क्रि क्षेपे	३।१।११०॥	१०५	कुम्भपद्यादिः	७।३।१४९॥
२९५	किन्त्याये-स्याम्	७।३।८॥	२०६	कुल्युगंधरास्त्रा	६।३।५३॥
५१	किमः क-च	२।१।४०॥	१७९	कुरोर्वा	६।१।१२२॥
२८४	किमद्यादि-त्तस्	७।२।८९॥	१७३	कुर्वदिज्यः	६।१।१००॥
२३३	किन्नरादेरिकट्	६।४।५५॥	२०१	कुलकुसि-रे	६।३।१२॥
१६९	कुञ्जादेर्वायन्यः	६।१।४७॥	१७३	कुलटाया वा	६।१।७८॥
२३०	कुटिलिकाया अण्	६।४।२६॥	२२८	कुलत्थकोपान्त्यादण्	६।४।४॥
३०१	कृटीशुण्डाद्रः	७।३।४७॥	७८	कुलाख्यानाम्	२।४।७९॥
२०१	कुण्ठ्यादिभ्यो य-च	६।३।११॥	२६१	कुलाजाल्ये	७।१।८६॥
३०१	कुत्वा डुपः	७।३।४९॥	१७६	कुलादीनः	६।१।९६॥
२९९	कुत्सिताल्याज्ञाते	७।३।३३॥	२२५	कुलालादेरिकञ्	६।३।१२४॥
१७९	कुन्त्यवन्तेः स्त्रियाम्	६।१।१२१॥	२४७	कुलिनाह्वा लुप् च	६।४।१६५॥
१३१	कुमहद्वभ्यां वा	७।३।१०८॥	२७२	कुल्माषादण्	७।१।१२५॥
१२९	कुमारः श्रमणादिना	३।१।११५॥	९४	कुमलायु-वाम्	२।२।९७॥

२११	कुशले	६।३।९५।	१९३	कृशाश्वदेरीयण्	६।२।९३॥
२६४	कृशाश्वदीयः	७।१।११६॥	२७६	कृश्यादिभ्यो वलच्	७।२।२७॥
२६१	कुसीदादिकट	६।४।३५॥	१७४	कैकयमिन्नयु-च	७।४।२॥
८२	कृगः प्रतियत्ने	२।२।१०॥	१८१	केदारण्यश्च	६।२।१३॥
११७	कृगो नवा	३।१।१०॥	७०	केवलमामक-जात्	२।४।२९॥
८७	कृतार्थः	२।२।४७॥	३५	केवलस-रौः	१।४।२३॥
१२३	कृति	३।१।७७॥	२७८	केशाश्चः	७।२।४३॥
२२४	कृते	६।३।१९२॥	१८४	केशाश्चा	६।२।१८॥
१२९	कृत्यतुल्या-त्या	३।१।११४॥	२१६	केरो वा	३।२।१०२॥
१५५	कृत्येऽवश्यमोलुक्	३।२।१३८॥	१५४	कोः कत्तपुह्वे	३।२।१३०॥
९३	कृत्यस्य वा	२।२।८८॥	१४९	कोटरमिभक-णे	३।२।७६॥
६	कृत्सगति-पि	७।४।११७॥	२८२	कोऽष्वादेः	७।२।७६॥
१२५	कृयेनावश्यके	३।१।९५॥	२०७	कोपान्त्याच्चाण	६।३।५६॥
२७८	कृपाहृदयादालुः	७।२।४२॥	२११	कोऽम्मादेः	६।३।९७॥
२८८	कृम्बस्तिभ्यां-च्चिः	७।२।१२६॥	१६८	कौण्डिन्याग-च	६।१।१२७॥
२२४	कृशाश्वक-दिन्	६।३।१९०॥	२२२	कौपिलहस्तिपदादण्	६।३।१७१॥

७७	कौरव्यमाण्डूकसुरैः	२ । ४ । ७० ॥	३	क्रियार्थो धातुः	३ । ३ । ३ ॥
१८७	कौत्रेयम्	६ । २ । ३० ॥	८६	क्रियाविशेषणात्	२ । २ । ४१ ॥
१८७	क्तं नवादिभिः	३ । १ । १०५ ॥	८४	क्रियाश्रयस्या—णम्	२ । २ । ३० ॥
९३	क्तयोरसदाधारे	२ । २ । ९१ ॥	७९	क्रियाहेतुकारकम्	२ । २ । १ ॥
११०	क्ताः	३ । १ । १५१ ॥	७३	क्रीतात्करणादेः	२ । ४ । ४४ ॥
७०	क्ताच्च नाग्नि वा	२ । ४ । २८ ॥	८४	क्रुद्धुहे—पः	२ । २ । २७ ॥
३६२	क्तात्तमबादे—न्ते	७ । ३ । ५६ ॥	३८	क्रुशस्तुनः—सि	१ । ४ । ९१ ॥
७३	क्तादल्पे	२ । ४ । ४५ ॥	२३७	क्रोशयोजन—हे	६ । ४ । ८६ ॥
३७	क्तादेशोऽपि	२ । १ । ६१ ॥	१७०	क्रोष्टृशलकोर्लुक् च	६ । १ । ५६ ॥
१२५	क्तेन	३ । १ । ९२ ॥	७८	क्रौट्यादीनाम्	२ । ४ । ८० ॥
१२३	क्तेनासत्वे	३ । १ । ७४ ॥	२६५	क्लिबाल्ल—स्य	७ । १ । १३० ॥
६५	क्त्वातुमम्	१ । १ । ३५ ॥	१४०	क्लीबमन्ये—वा	३ । १ । १२८ ॥
७२	क्रः पलितस्मितात्	२ । ४ । ३७ ॥	४३	क्लीबे	२ । ४ । ९७ ॥
२४३	क्यङ्मानिपित्—ने	३ । २ । ५० ॥	५६	क्लीबे वा	२ । १ । ९३ ॥
११	क्रयः क्रयार्थे	४ । ३ । ९१ ॥	२८४	क्लुत्रात्रेह	७ । २ । ९३ ॥
९६	क्रियामध्येऽच्च—च	२ । २ । ११० ॥	२००	क्वचित्	६ । २ । १४५ ॥

३०?	कचिन्तुयति	७।३।४४॥	१८५	खलादिभ्यो ल्तिन्	६।२।२७॥
२९?	कचिस्त्वार्ये	७।३।७॥	२४७	खारीकाक-कच्	६।४।१४९॥
५२	कसुप्पती च	२।१।१०५॥	१३०	खार्या वा	७।३।१०२॥
३७	किवृत्तेरसुधियस्ती	२।१।५८॥	३४	खितिखीनी-रु	१।४।३६॥
२०२	केहामात्रतस्तस्यन्	६।३।१६॥	१०२	खित्यनव्यया-श्च	३।२।१११॥
१७५	क्षत्रादियः	६।१।९३॥	२३	ख्यागि	१।३।५४॥
११	क्षय्यजय्यौ शक्ती	४।३।९०॥		ग	
१४	क्षियाशीःपैषे	७।४।९२	२२६	गच्छति पयिद्वेते	६।३।२०३॥
१९९	क्षीरादेयण	६।२।१४२॥	४८	गददवादे-ये	२।१।७७॥
१८३	क्षुद्रकमालवा-न्नि	६।२।११॥	११०	गदवादिभ्यः	३।१।१५६॥
१७३	क्षुद्राभ्य षरण वा	६।१।८०॥	१८४	गणिकाया ण्यः	६।२।१७॥
२५४	क्षुम्नादीनाम्	२।३।९६॥	६५	गतिः	१।१।३६॥
२७०	क्षेत्रेऽन्य-यः	७।१।१७२॥	१४९	गतिकारक-कौ	३।२।८५॥
२८३	क्षेपातिग-याः	६।२।८५॥	११८	गतिक्त्वन्-षः	३।१।४२॥
	ख		८०	गतिबोध-दाम्	२।२।५॥
१०६	खरखुरावासिकायानम्	७।३।१६०॥		गते गम्येऽञ्च-वा	२।२।१०७॥

८९	गतेर्नवाऽनाप्ते	२ । २ । ६३ ॥	१५९	गिरिनद्यादिनाम	२ । ३ । ६८ ॥
११०	गत्यर्थवदोऽच्छः	३ । १ । ८ ॥	२२७	गिरेरीयोऽस्त्राजीवे	६ । ३ । २१९ ॥
२१७	गम्भीर—चात्	६ । ३ । १३५ ॥	२९५	गुणाङ्गद्विष्टेयसू	७ । ३ । ९ ॥
९१	गम्ययपः कर्माचारे	२ । २ । ७४ ॥	९१	गुणाद—नवा	२ । २ । ७७ ॥
८९	गम्यस्याप्ये	२ । २ । ६२ ॥	२७९	गुणादिभ्यो यः	७ । २ । ५३ ॥
१८१	गर्ग्यगर्विका	६ । १ । १३६ ॥	४	गुणोऽर्दोत्	३ । ३ । २ ॥
१६८	गर्गर्दियञ्	६ । १ । ४२ ॥	९८	गुरावेकश्च	२ । २ । १२४ ॥
२०७	गर्तोत्तरपदादियः	६ । ३ । ५७ ॥	१७४	गृष्ट्यादेः	६ । १ । ८४ ॥
२६६	गर्भादिप्राणिनि	७ । १ । १३९ ॥	२२२	गृहेऽग्निथो रणधश्च	६ । ३ । १७४ ॥
१३८	गवाश्चादिः	३ । १ । १४४ ॥	२७९	गोः	७ । २ । ५० ॥
१४८	गवि युक्ते	३ । २ । ७४ ॥	१८८	गोः पुरीषे	६ । २ । ५० ॥
१५८	गवियुधेः स्थिरस्य	२ । ३ । २५ ॥	१६४	गोः स्वरे यः	६ । ३ । २७ ॥
२०७	गहादिभ्यः	६ । ३ । ६३ ॥	२६४	गोण्यादेशेकृण्	७ । १ । १२१ ॥
६६	गाथिविद—नः	७ । ४ । ५४ ॥	१६१	गोण्या मेये	२ । ४ । १०३ ॥
१७८	गान्धारिसाल्वेयाभ्याम्	६ । १ । ११ ॥	२२६	गोत्रक्षत्रिये—यः	६ । ३ । २०८ ॥
११५	गिरिनिदी—झा	७ । ३ । ९० ॥	२६०	गोत्रचरणामे	७ । १ । ७५ ॥

१९९	गोत्रादङ्कवत्	६ । २ । १३४ ॥	८५	गौणात्सम-या	२ । २ । ३३ ॥
२१९	गोत्रादङ्कवत्	६ । ३ । १५५ ॥	६९	गौरादिभ्यो मु-ङीः	२ । ४ । १९ ॥
२२२	गोत्राददण्ड-ष्ये	६ । ३ । १६९ ॥	२०३	गौष्टीनैकी-चरात्	६ । ३ । २६ ॥
१८३	गोत्रोक्षवत्सो-कञ्	६ । २ । १२ ॥	२७६	मिन्	७ । २ । २५ ॥
२२०	गोत्रोत्तरपदाद्-त्यात्	६ । १ । १२ ॥	१५६	ग्रन्थान्ते	३ । २ । १४७ ॥
२३६	गोदानादीनां-ये	६ । ४ । ८१ ॥	२७१	ग्रहणाद्या	७ । १ । १७७ ॥
१७५	गोधाया दुष्टे णारश्च	६ । १ । ८१ ॥	१३१	ग्रामकौटात्क्षणः	७ । ३ । १०९ ॥
२८९	गोपूर्वादित इकण्	७ । २ । ५६ ॥	१८५	ग्रामजनबन्धु-तन्त्र	६ । २ । २८ ॥
२०६	गोमये वा	६ । ३ । ५२ ॥	२०८	ग्रामराष्ट्रंशाद्-णौ	६ । ३ । ७२ ॥
१५८	गोऽऽबाश्च-स्य	२ । ३ । ३० ॥	१५९	ग्रामाग्राभियः	२ । ३ । ७१ ॥
१८५	गोरथवातात्र-लम्	६ । २ । २४ ॥	२०१	ग्रामादीनञ् च	६ । ३ । ९ ॥
१२	गोर्नाम्न्यवोऽस्ते	१ । २ । २८ ॥	१४०	ग्राम्याशिशुद्धि-यः	३ । १ । १२७ ॥
१०१	गोश्चान्ते-हौ	२ । ४ । ९६ ॥	२१७	ग्रीवातोऽण् च	६ । ३ । १३२ ॥
१३१	गोष्ठालेः शुनः	७ । ३ । ११० ॥	२१४	ग्रीष्मवसन्ताद्या	६ । ३ । १२० ॥
२८२	गोष्ठ्यादीनञ्	७ । २ । ७९ ॥	२१४	ग्रीष्मावर-कञ्	६ । ३ । ११५ ॥
१३०	गोस्तत्पुरुषात्	७ । ३ । १०५ ॥		घ	

१५०	घञ्युपसर्ग-लम्	३ । २ । ८३ ॥	१८९	ह्यदादेर्गण-स्योः	२ । ४ । ९५ ॥
४५	घुटि	१ । ४ । ६८ ॥	१६०	ह्यपापो बहुलं नाम्नि	२ । ४ । ९९ ॥
२८१	घोषदादेरकः	७ । २ । ७४ ॥	१७२	ह्य्याप्त्युङः	६ । १ । ७० ॥
२६	घोषवति	१ । ३ । २१ ॥		च	
	ङ				
५८	ङसेश्वाद्	२ । १ । १९ ॥	४४	चजः कगम्	२ । १ । ८६ ॥
१६४	ङसोऽपत्ये	६ । १ । २८ ॥	१७३	चटकाणैरः-प्	६ । १ । ७९ ॥
११९	ङस्युक्तं कृता	३ । १ । ४९ ॥	२०	चटते स-ये	१ । ३ । ७ ॥
३४	ङिर्द्वौः	१ । ४ । २५ ॥	१२१	चतस्त्रार्ध(ङ्क)म्	३ । १ । ६६ ॥
३३	ङित्यदिति	१ । ४ । २३ ॥	२६९	चतुरः	७ । १ । १६३ ॥
३१	ङेः सिम्	१ । ४ । ८ ॥	८८	चतुर्थी	२ । २ । ५३ ॥
६०	ङेङ्गसा ते मे	२ । १ । २३ ॥	१२२	चतुर्थी प्रकृत्या	३ । १ । ७० ॥
२९	ङेङ्गस्योर्पाती	१ । ४ । ६ ॥	२१७	चतुर्गोसाभास्त्रि	६ । ३ । १३३ ॥
२१	ङ्गणोः कटा-वा	१ । ३ । १७ ॥	१२८	चतुष्पाद् गर्भिण्या	३ । १ । ११२ ॥
१४८	ङ्यः	३ । २ । ६४ ॥	१७४	चतुष्पाद्ध्य पयव	६ । १ । ८३ ॥
१०८	ङ्यादीदूतः के	२ । ४ । १०४ ॥	६७	चतुस्त्रेर्ही-सि	२ । ३ । ७४ ॥
			१५१	चत्वारिंशदादौ वा	३ । २ । ९३ ॥

१८३	चन्द्रशुक्रात्-क्तं	६।२।६॥	६२	चाक्षरैवयोगे	२।१।२९॥
२३६	चन्द्रायणं च चरति	६।४।८२॥	१४	विमीवार्ये	७।४।९३॥
२५४	चरकमा-नञ्	७।१।३९॥	१४९	त्रितोः क्वचि	३।२।८३॥
१३७	चरणस्य स्थेणो-दे	३।१।१३८॥	२१३	चित्रारेवती-याम्	६।३।१०८॥
२२१	चरणादकञ्	६।३।१६८॥	२१०	चिरपरल्प-स्तनः	६।३।८५॥
१८५	चरणाद्धर्मवत्	६।२।२३॥	२४१	चूढादिभ्योऽण्	६।४।१९॥
२२९	चरति	६।४।११॥	२२८	चुणमुद्रा-णौ	६।४।७॥
२५५	चर्मण्य-ञ्	७।१।४५॥	१९४	चञ्चीकान्तिकी-द्रा	६।२।१००॥
२७३	चर्मण्यस्य-त्	२।१।९६॥	२५९	चौरादेः	७।१।७३॥
१८६	चर्मशुनः-च्चे	७।४।६४॥	१३३	च्वौ क्वचित्	३।२।६०॥
१७२	चर्मिर्वर्षित्वात्	६।१।११२॥		छ	
१३१	चवर्गद-रे	७।३।९८॥	२२४	छगलिनो जेयिन	६।३।१८५॥
२३६	चातुर्पास्यन-च	६।४।८५॥	२५५	छदिर्वलेरेयण्	७।१।४७॥
३६३	चावुषोऽसत्ये	१।१।३१॥	२१८	छन्दसो यः	६।३।१४७॥
१७	चादिः नाङ्	१।२।३६॥	२२५	छन्दस्यः	६।३।१९७॥
१३४	चार्ये झन्धः सहोक्तो	१।१।११७॥	२२१	छन्दोगौ-वे	६।३।१६६॥

२७०	छन्दोऽधीते-वा	७ । १ । १७३ ।	१६८	जातिश्च णितद्धि-रे	३ । २ । ५१ ॥
२४९	छेदादेर्नित्यम्	६ । ४ । १८२ ॥	१३४	जातीयैकार्थेऽन्वयः	३ । २ । ७० ॥
	ज		२०७	जाते	६ । ३ । ९८ ॥
२१५	जङ्गल-वा	७ । ४ । २४ ॥	२८९	जातेः सम्पदा च	७ । २ । १३१ ॥
१७४	जष्टपष्टात्	६ । १ । ८२ ॥	७४	जातेरयान्त-वृ	२ । ४ । ५४ ॥
१८९	जम्बवा वा	६ । २ । ६० ॥	१०४	जातेरीयः सामान्यवृत्ति	७ । ३ । १३९ ॥
२१४	जयिनि च	६ । ३ । १३२ ॥	२२०	जातो	७ । ४ । ५८ ॥
१२०	जरत्यादिभिः	३ । १ । ५५ ॥	१७५	जातो राक्षः	६ । १ । ९२ ॥
४३	जरसो वा	१ । ४ । ६० ॥	९८	जात्याख्यायां-वृत्	२ । २ । १२१ ॥
११६	जराया ज-च	७ । ३ । ९३ ॥	१०७	जायाया जानिः	७ । ३ । १६४ ॥
३२	जराया ज-वा	२ । १ । ३ ॥	८२	जासनाट-याम्	२ । २ । १४ ॥
३०	जस इः	१ । ४ । ९ ॥	२१६	जिह्वमूला-यः	६ । ३ । १२७ ॥
३३	जस्येदोवृ	१ । ४ । २२ ॥	२८२	जीर्णगोमूत्रा-ले	७ । २ । ७७ ॥
६१	जस्विने-न्त्ये	२ । १ । २६ ॥	१७०	जीवन्तपर्वताद्या	६ । १ । ५८ ॥
१२९	जातमहवृ-यात्	७ । २ । ९५ ॥	११८	जीविकोपनि-म्ये	३ । १ । १७ ॥
११०	जातिकालमुत्सा-वा	३ । १ । १५२ ॥	२४८	जीवितस्य सन्	६ । ४ । १७० ॥

१२४	ज्ञानच्छावार्थि-न	३।१।८६॥	२३६	दृक्श्वाष्टाच-णाम्	६।४।८४॥
२९६	ज्यायान्	७।४।३६॥	३०४	दुतरदुतमी-श्च	७।४।९६॥
१५७	ज्योतिरायु-स्य	२।३।१७॥	३५	दतिष्णः-प	१।४।५४॥
२२५	ज्योतिषम्	६।३।१९९॥	३५	दत्यतु संख्यावत्	१।१।३९॥
२७७	ज्योत्स्नादिभ्योऽण्	७।२।३४॥	२९१	डाच्यादी	७।२।१४२॥
	ञ		३४	दित्यन्यस्वरादेः	२।१।११४॥
१६९	विद्वार्षादिणिजोः	६।१।१४०॥	१९९	डिक्काण्	६।२।१३६॥
	ट		२६७	डिन्	७।१।१४७॥
३३	टः पुंसि ना	१।४।२४॥	२१	डुनः सः-श्चः	१।३।१८॥
३२६	टस्तुल्यदिशि	६।३।२१०॥		ट	
२९	टाकसोरित्स्याौ	१।४।५॥	२७	ढट्स्तुट्	१।३।४२॥
५८	टाक्योसि यः	२।१।७॥		ण	
३८	टादौ स्वरे वा	१।४।९२॥	१७१	णश्च विश्रवसो-वा	६।१।६५॥
५१	टौस्यनः	२।१।७॥	५२	णषमस्यरे स्या-च	२।१।६०॥
३९	टौस्येव	१।४।१९॥	६६	णस्वराघोषा-श्च	२।४।४॥
	ट		२५१	णोऽकात्	७।१।१०॥

२२	प्योऽतिथेः	७।१।२४॥	१९९	तत्रोद्धृते पात्रेभ्यः	६।२।१३८॥
	त		२५५	तद्व	७।१।५०॥
४७	तः सौ सः	२।१।४२॥	२७	तदः सेः-र्या	१।३।४२॥
२२	ततः श्रितः	१।३।३६॥	३	तदन्तं पदम्	१।१।२०॥
२१९	तत आगते	६।३।१४९॥	१९१	तदत्रास्ति	६।२।७०॥
१०	ततोऽस्याः	१।३।३४॥	२६६	तदत्रास्मै वा-यम्	६।४।१५८॥
१८	ततो ह-र्यः	१।३।३॥	१२२	तदर्थार्थेन	३।१।७२॥
१४३	तद्वरुषे कृति	३।२।२०॥	२३३	तदस्य पण्यम्	६।४।५४॥
२५६	तत्र	७।१।५३॥	२६६	तदस्य सं-तः	७।१।१३८॥
२११	तत्र कुतलब्ध-ते	६।३।९४॥	२७३	तदस्यास्त्य-तुः	७।२।१॥
२६६	तत्र घटते-ष्ठः	७।१।१३७॥	१०२	तद्धितः स्वर-रे	३।२।५५॥
२३५	तत्र निधुक्ते	६।४।७४॥	१७५	तद्धितयस्वरेऽनाति	२।४।९२॥
२५१	तत्र साधौ	७।१।१५॥	१०२	तद्धिताकको-ख्याः	३।२।५४॥
१११	तत्रादायमि-वः	३।१।२६॥	१६२	तद्धितोऽणादिः	६।१।१॥
२९०	तत्राधीने	७।२।१३२॥	९०	तद्भद्रायुष्य-पि	२।२।६६॥
१६५	तत्राहोरात्रांशम्	३।१।९३॥	२३७	तद्यात्येभ्यः	६।४।८७॥

२८६	तद्वसि धण्	७।२।१०८॥	२२	तवर्गस्य इच-गौ	१।३।६०॥
१९७	तद्वैष्यधीते	६।२।११७॥	२२७	तसिः	६।३।२११॥
९५	तद्युक्ते हेतौ	२।२।१००॥	२३९	तस्मै धृता-च	६।४।१०७॥
२९८	तनुपुत्राणु-क्ते	७।३।२३॥	२३७	तस्मै योगदेः शक्ते	६।४।९४॥
२७१	तन्त्रादचि-ने	७।१।१८३॥	२५३	तस्मै हिते	७।१।३५॥
१४१	तप्तान्त्राद्रहसः	७।३।८१॥	२५६	तस्य	७।१।५४॥
२४९	तर्पहति	६।४।१७७॥	२६३	तस्य तुल्ये कः-त्योः	७।१।१०८॥
२७९	तपिसार्णवज्योत्स्नाः	७।२।५२॥	२४५	तस्य वापे	६।४।१५१॥
२४६	तं पचति द्रोणाद्वाब्	६।४।१६१॥	२१८	तस्य व्याख्या-त्	६।३।१४२॥
२३०	तं प्रत्यनो-ल्लान्	६।४।२८॥	२२०	तस्येदम्	६।३।१६०॥
२३९	तं भाविभूते	६।४।१०६॥	२५५	तस्यार्हो-वत्	७।१।५१॥
१६	तयोर्ध्वौ-याम्	७।४।१०३॥	८८	तादर्थ्ये	२।२।५४॥
२९४	तयोः समू-दु	७।३।३॥	६७	ताभ्यां वा-त्	२।४।१५॥
२२८	तरति	६।४।९॥	६९	तारका वर्णका-त्ये	२।४।११३॥
१३६	तस्मिन्धान्य-त्वे	३।१।१३३॥	१८६	तालाखनुचि	६।२।३२॥
५८	तव यम कसा	२।१।१५॥	१८०	निककितवादी कन्दे	६।१।१३१॥

१७७	निकादेरायनिञ्	६।१।१०७॥	२	तुल्यस्याना-स्वः	१।१।१७॥
२२४	तिचिचिवर-यण्	६।३।१८४॥	९७	तुल्यार्थेऽस्तृतीयाषष्ठ्यौ	२।२।११६॥
४९	तिरसस्तिर्यति	३।२।१२४॥	२२७	तुदीवर्मत्या एयण्	६।३।२१८॥
२४	तिरसो वा	२।३।२॥	२३४	तूष्णीकः	६।४।६१॥
११७	तिरोन्तर्धी	३।१।९।	२९९	तूष्णीकाय	७।३।३२॥
१८८	तिलयवादानास्मि	६।२।५२॥	१९२	तृणावैः सल्	६।२।८१॥
२६६	तिलादिभ्यः-लः	७।१।१३६॥	१५४	तृणे जाती	३।२।१३२॥
११३	तिष्ठद्वि-यः	३।१।३६॥	१०	तृतीयस्तु-र्थे	१।३।४९॥
७८	तिष्यपुल्ययोर्भाणि	२।४।९०॥	१८	तृतीयस्य पञ्चमे	१।३।१॥
३१	तीयं क्ति-वा	१।४।१४॥	१२१	तृतीया तत्कृतेः	३।१।६५॥
२९०	तीयश्चयव-डाच्	७।२।१३५॥	३१	तृतीयान्तात्-गे	१।४।१३॥
२९२	तीयादीकण-चेत्	७।२।१५३॥	१२४	तृतीयायाम्	३।१।८४॥
५८	तुभ्यं महां इत्या	२।१।१४॥	९७	तृतीयास्त्रीयसः	२।२।११२॥
१५५	तुमश्च मनःकामे	३।२।१४०॥	११९	तृतीयोक्तं वा	३।१।५०॥
८९	तुमोय भा-त्	२।२।६१॥	९३	तन्मुदन्ता-स्य	२।२।९०॥
२३७	तुरायणपाने	६।४।९२॥	१२४	तुप्तार्थपूरणा-ञा	३।१।८५॥

३८	तुस्वसु-रु	१ । ४ । ३८ ॥	१४	त्यादेः सा-न	७ । ४ । ९१ ॥
१९८	तेन च्छन्नोरये	६ । २ । १३१ ॥	२९६	त्यादेश्च प्र-पण्	७ । ३ । १० ॥
२२८	तेन जित-त्सु	६ । ४ । २ ॥	१५४	त्यादौ क्षेपे	३ । ६ । १२६ ॥
१९१	तेन निर्हितं च	६ । २ । ७१ ॥	२५७	अन्त्यस्वरादेः	७ । ४ । ४३ ॥
२२३	तेन प्रोक्ते	६ । ३ । १८१ ॥	१८६	अणुजतोः षोऽन्तश्च	६ । २ । ३३ ॥
२७०	तेन वित्ते-णौ	७ । १ । १७६ ॥	२८४	अण् च	७ । २ । ९२ ॥
२३८	तेन हस्ताद्यः	६ । ४ । १०१ ॥	१०७	त्रिककुट्ट गिरौ	७ । ३ । १६८ ॥
१५२	ते लुगवा	३ । २ । १०८ ॥	४०	त्रिचतुस्-दौ	२ । १ । १ ॥
२३८	तेषु देये	६ । ४ । ९७ ॥	२४२	त्रिशङ्खिभते-थ	६ । ४ । १२९ ॥
११२	तो वा	७ । २ । १४८ ॥	२६९	त्रेस्तु च	७ । १ । १६ ॥
२०	तौ घुमो-स्वौ	१ । ३ । १४ ॥	३५	त्रेक्षयः	१ । ४ । ३४ ॥
१३५	त्यदादिः	३ । १ । १२० ॥	२४८	त्रैशचात्वारिणम्	६ । ४ । १७४ ॥
२०४	त्यदादिः	६ । १ । ७ ॥	२५६	त्वते गुणः	३ । २ । ५९ ॥
२१९	त्यदादिर्मयट्	६ । ३ । १५९ ॥	५७	त्वमहं-कः	२ । १ । १२ ॥
४८	त्यदामेन-ते	२ । १ । ३३ ॥	८	त्वमी प्र-न्	२ । १ । ११ ॥
२९८	त्यादिसर्वादिः-ऽकृ	७ । ३ । २९ ॥	१६०	त्वे	२ । ४ । १०० ॥

१६४	त्वे वा	६ । १ । २६ ॥	१७०	दर्भकृष्णाग्निशर्म-त्स्ये	६ । १ । ५७ ॥
४९	थो न्थ	१ । ४ । ७८ ॥	२३१	दसैकादशादिकथ	६ । ४ । ३६ ॥
	थ		१५०	दस्ति	३ । २ । ८८ ॥
२४९	दक्षिणावृद्धर-यो	६ । ४ । १८१ ॥	२७०	दाण्डाजिनि-कम्	७ । १ । १७१ ॥
२०१	दक्षिणापथा-त्यण्	६ । ३ । १३ ॥	८८	दामः संपदा-च	२ । २ । ५२ ॥
१०४	दक्षिणेर्मा व्याधयोगे	७ । ३ । १४३ ॥	३०३	दामन्यादेरीयः	७ । १ । ६७ ॥
२८७	दक्षिणोत्तराक्षितस्	७ । २ । ११७ ॥	६७	दाम्नः	२ । ४ । १० ॥
१७७	दशुकोशल-दिः	६ । १ । १०८ ॥	२०२	दिक्पूर्वपदादनाम्नः	६ । ३ । २३ ॥
२४९	दण्डादेर्यः	६ । ४ । १७८ ॥	२०८	दिक्पूर्वार्त्तौ	६ । ३ । ७१ ॥
१७०	दण्डिहस्ति-ने	७ । ४ । ४५ ॥	१५५	दिक्शब्दात्तीरः	३ । २ । १४२ ॥
२००	दधन इकण्	६ । २ । १४३ ॥	२८७	दिक्शब्दा-म्याः	७ । २ । ११३ ॥
४४	दध्यस्थि-न्	१ । ४ । ६३ ॥	१२६	दिगधिकं संज्ञा-दे	३ । १ । ९८ ॥
१०७	दध्युरःस-लेः	७ । ३ । १७२ ॥	२१५	दिगादिदेहांशाद्यः	६ । ३ । १२४ ॥
३२	दन्तपादना-वा	२ । १ । १०१ ॥	१७१	दितेऽचैयण्-वा	६ । १ । ६९ ॥
२७८	दन्तादुभयाव्	७ । २ । ४० ॥	५१	दिव औः सौ	२ । १ । ११७ ॥
			१४७	दिवस् दिवः-वा	३ । २ । ४५ ॥

१४७	दिवी द्यावा	३ । २ । ४४ ॥	१०९	दृष्टे समिन्नाग्नि	६ । २ । १३३ ॥
१०९	दिवी रुद्यान्ले	३ । १ । २५ ॥	२९०	देये त्रा च	७ । २ । १३३ ॥
२४१	दीर्घः	६ । ४ । १२७ ॥	१९४	देवता	६ । २ । १०१ ॥
३५	दीर्घरुयात्र-सेः	१ । ४ । ४५ ॥	१९४	देवतानामात्वादी	७ । ४ । २८ ॥
२८२	दीर्घश्चिच्यह-च	४ । ३ । १०७ ॥	२५२	देवतान्ताचदेय	७ । १ । २२ ॥
२९	दीर्घानाम्य-षः	१ । ४ । ४७ ॥	२६४	देवपथादिभ्यः	७ । १ । १११ ॥
२९१	दुःस्वाप्तिकूल्ये	७ । २ । १४१ ॥	२३६	देवव्रतादीन् बिन्	६ । ४ । ८३ ॥
१७९	दुनादिकुर्वि-ज्यः	६ । १ । ११८ ॥	२९३	देवात्तल्	७ । २ । १६२ ॥
११८	दुनीन्दाकृष्टे	३ । १ । ४३ ॥	१६३	देवाद्यञ् च	६ । १ । २१ ॥
१७६	दुष्कुलादेयणा	६ । १ । ९८ ॥	१४५	देवानांप्रियः	३ । २ । ३४ ॥
१५	दूरादामन्य-नृत्	७ । ४ । ९९ ॥	२१५	देविकार्थिज्ञ-वाः	७ । ४ । ३ ॥
१५६	दृगह्रस्वदत्ते	३ । २ । १५१ ॥	१५९	देवे	२ । ३ । ७० ॥
२१६	दृतिकृषि-यण	६ । ३ । १३० ॥	११३	देर्घ्येऽनुः	३ । १ । ३४ ॥
३७	दृग्युनवर्षकारिर्भुवः	२ । १ । ५९ ॥	७९	देवयज्ञिकौचित्त-र्वा	२ । ४ । ८२ ॥
८१	दृश्यभिवदोरात्मने	२ । २ । ९ ॥	५०	दो यः स्यादी	२ । १ । ३९ ॥
६२	दृश्यैथैथिनायाय	२ । १ । ३० ॥	१८८	दोःप्राणिनः	६ । २ । ४९ ॥

२०४	दोरीयः	६ । ३ । ३२ ॥	२५९	द्वन्द्वाल्किन्	७ । १ । ७४ ॥
२०५	दोरेव प्राचः	६ । ३ । ४० ॥	३१	द्वन्द्वे वा	१ । ४ । ११ ॥
१९५	द्यावापृथिवी-यी	६ । २ । २०८ ॥	२९५	द्वयोर्विभज्ये च तर	७ । ३ । ६ ॥
२७८	द्युद्रोमः	७ । २ । ३७ ॥	१६५	द्वारादेः	७ । ४ । ६ ॥
२०१	द्युप्रागपाणु-यः	६ । ३ । ८ ॥	२०	द्विः कानः-सः	१ । ३ । ११ ॥
११४	द्युप्राष्टवर्षा-त्	३ । २ । २७ ॥	२६७	द्विगोः संक्षये च	७ । १ । १४४ ॥
२४७	द्रव्यवस्नात्केकम्	६ । ४ । १६७ ॥	६९	द्विगोः समाहारात्	२ । ४ । २२ ॥
१८१	द्रीनो वा	६ । १ । १३९ ॥	१६३	द्विगोरनपत्ये-द्विः	६ । १ । २४ ॥
१७९	द्रैवणोऽप्राच्यभगदिः	६ । १ । १२३ ॥	१३०	द्विगोरसहोऽ	७ । ३ । ९९ ॥
१७०	द्रोणाद्वा	६ । १ । ५९ ॥	२४३	द्विगोरीनः	६ । ४ । १४० ॥
२६४	द्रोर्भव्ये	७ । १ । ११५ ॥	२४७	द्विगोरीनैकटी वा	६ । ४ । १६४ ॥
१८७	द्रोर्वयः	६ । २ । ४३ ॥	१२०	द्वितीया खट्वा क्षेपे	३ । १ । ५९ ॥
१८०	द्रयादेस्तथा	६ । १ । १३२ ॥	२९९	द्वितीयात्स्वरादूर्ध्वम्	७ । ३ । ४१ ॥
३०५	द्वन्द्वं वा	७ । ४ । ८२ ॥	९७	द्वितीयाषष्ठ्यावे-ञ्जेः	२ । २ । ११७ ॥
२२५	द्वन्द्वत्प्रायः	६ । ३ । २०१ ॥	२८६	द्वित्रिचतुरः सुच्	७ । २ । ११० ॥
१८३	द्वन्द्वदीयः	६ । २ । ७ ॥	१२०	द्वित्रिचतुष्पू-यः	३ । १ । ५६ ॥

२४४	द्वित्रिबहो-स्नात्	६ । ४ । १४४ ॥	१७२	स्त्रिस्वरादनद्याः	६ । १ । ७१ ॥
२६८	द्वित्रिभ्यामयङ् वा	७ । १ । १५२ ॥	९३	स्त्रिहेतो-वा	२ । २ । ८७ ॥
१५९	द्वित्रिस्वरौ-भ्यः	२ । ३ । ६७ ॥	२०८	द्वीपादनुसमुद्रं प्यः	६ । ३ । ६८ ॥
१३०	द्वित्रिरायुसः	७ । ३ । १०० ॥	२६९	द्वेस्तीयः	७ । १ । १६५ ॥
२८६	द्वित्रैर्धर्मजेषी वा	७ । २ । १०७ ॥	१५२	द्व्यन्तरनव-ईप्	३ । २ । १०९ ॥
१०२	द्वित्रैर्मूर्त्तौ वा	७ । ३ । १२७ ॥	२६८	द्व्यादेर्गुणान् गट्	७ । १ । १५१ ॥
१५०	द्वित्र्यष्टानां-हौ	३ । २ । ९२ ॥	१८१	द्व्येकेषु-र्वा	६ । १ । १३४ ॥
२४४	द्वित्र्यादेर्याणि वा	६ । ४ । १४७ ॥	६८	द्व्येषमृत-स्य	२ । ४ । १०९ ॥
२६६	द्वित्वे गोयुगः	७ । १ । १३४ ॥		ध	
८५	द्वित्वेऽथोऽभ्युपरिभिः	२ । २ । ३४ ॥	२५१	धनगणाल्लब्धरि	७ । १ । ९ ॥
६०	द्वित्वे वां नौ	२ । १ । २२ ॥	२७१	धनहरिण्ये कामे	७ । १ । १७९ ॥
१११	द्विदण्ड्यादिः	७ । ३ । ७५ ॥	१६२	धनादेः पत्युः	६ । १ । १४ ॥
१०४	द्विपदाद्धर्मदिन्	७ । ३ । १४१ ॥	१०६	धनुषो धन्यन्	७ । ३ । १५८ ॥
९२	द्विषो वातुसः	२ । २ । ८४ ॥	२८०	धर्मशील-त्	७ । २ । ६५ ॥
२४५	द्विस्वराद्धस-देः	६ । ४ । १५५ ॥	२३२	धर्मार्थमार्त्तचरति	६ । ४ । ४९ ॥
१७७	द्विस्वरादणः	६ । १ । १०९ ॥	१३५	धर्मार्थानिदिषु कन्दे	३ । १ । १५९ ॥

७५	धवाद्योगा-त्	२ । ४ । ५९ ॥	१२४	न कर्तरि	३ । १ । ८२ ॥
३	धातोः पू-ञ्	३ । १ । १ ॥	१४०	न क्रियः क्षेपे	७ । ३ । ७० ॥
३६	धातोस्त्रिणो-ये	२ । १ । ५० ॥	७२	नखध्रुवादनाम्नि	२ । ४ । ४० ॥
२६०	धान्येभ्य ई-न्	७ । १ । ७९ ।	१५४	नखादयः	३ । २ । १२८ ॥
१२	घुटस्तृतीयः	२ । १ । ७६ ॥	२०६	नगरात्कुत्सादाक्ष्ये	६ । ३ । ४९ ॥
४३	घुटां प्राक्	१ । ४ । ६६ ॥	१५४	नगोप्राणिनि वा	३ । २ । १२७ ।
७	घुटो घुटि-वा	१ । ३ । ४८ ॥	११९	नञ्	३ । १ । ५१ ॥
१४१	घुरोऽनक्षस्य	७ । ३ । ७७ ॥	२२०	नञः क्षेत्रज्ञे-वेः	७ । ४ । २३ ॥
२५०	घुरो येयण्	७ । १ । ३ ॥	१५४	नञत्	३ । २ । १२५ ॥
२०६	ध्रुमादेः	६ । ३ । ४६ ॥	१३३	नञव्यया-डः	७ । ३ । १२३ ॥
१८४	धेनोरनञः	६ । २ । १५ ॥	१६६	नञ्स्वङ्गादेः	७ । ४ । ९ ॥
१५३	धेनोर्भव्यायाय	३ । २ । ११८ ॥	१०८	नञोर्यात्	७ । ३ । १७४ ॥
	न		१३३	नञ्त्तत्पुरुषात्	७ । ३ । ७१ ॥
८३	न	२ । २ । १८ ॥	२५६	नञ्त्तत्पुरु-देः	७ । १ । ५७ ॥
२१	नः सिञ्च्	१ । ३ । १९ ॥	१०३	नञ्बहो-णे	७ । ३ । १३५ ॥
१०८	न कचि	२ । ४ । १०५ ॥	१०३	नञ्मुद्गुर्भ्यः वी	७ । ३ । १३६ ॥

१०३	नञ्सुव्युप-रः	७।३।१३१॥	१०८	न नाग्नि	७।३।१७६॥
२२१	नटान्नृते ज्यः	६।३।१६५॥	१४२	न नाम्येक-ऽमः	३।२।९॥
१०१	नटकुमुदेवतस-डित्	६।२।७४॥	२६३	न नृपूजार्थज्वजचित्रे	७।१।१०९॥
१०२	नटशदाद् वलः	६।२।७५॥	४२	नपुंसकस्य शिः	१।४।५५॥
१६९	नटदिभ्य आयनण्	६।१।५३॥	११५	नपुंसकाद्वा	७।३।८९॥
१०३	नटदेः कीयः	६।२।९२॥	१३४	न पुंवन्निषेधे	३।२।७१॥
२०७	न तमवादिः-भ्यः	७।३।१३॥	१८१	न प्राग्वितीये स्वरे	६।१।१३५॥
१३८	न दधिष्यआदिः	३।१।१४५॥	३	न प्रादिरप्रत्ययः	३।३।४॥
१३८	नदीदेशपुरां-नाम्	३।१।१४२॥	२३	नमस्पुरसो-सः	२।३।१॥
१११	नदीभिर्नोस्त्रि	३।१।२७॥	२५०	न यि तद्धिते	२।१।६५॥
२००	नद्यादेशेयण्	६।३।२॥	१८४	न राजन्य-के	२।४।९४॥
१०१	नद्यां मरुः	६।२।७२॥	२५३	न राजाचार्य-ष्णः	७।१।३६॥
१२	न द्वित्वे	७।२।१४७॥	१०	न रास्त्वरे	१।३।३७॥
१००	न द्विरद्वय-त्	६।२।६१॥	६८	नरिका मामिका	२।४।११२॥
२०३	न द्विस्वरा-तात्	६।३।२९॥	१४९	नरे	३।२।८०॥
३४	न नास्वित्	१।४।२७॥	३१	नवभ्यः-वः	१।४।१६॥

४८	न वयन्तसंयोगात्	२ । १ । १११ ॥	११०	न सप्तमीनङ्गादिभ्यश्च	३ । १ । १६५ ॥
२३५	न वयद्वादयोऽन्ते	६ । ४ । ७३ ॥	३१	न सर्वादिः	१ । ४ । १२ ॥
१५३	न वाऽखित्कृद्-त्रेः	३ । २ । ११७ ॥	१०६	न सस्य	२ । ३ । ६६ ॥
३०५	न वा गुणः-रित्	७ । ४ । ८६ ॥	३०२	न सामीवचने	७ । ३ । ५७ ॥
२४४	न वाणः	६ । ४ । १४२ ॥	१९१	न स्तं-र्थे	१ । १ । २३ ॥
२९३	न वादिन-स्य	७ । २ । १६० ॥	१५१	न स नासिका-द्रे	३ । २ । ९९ ॥
१०८	न वापः	२ । ४ । १०६ ॥	५५	न ह्यहोर्धती	२ । १ । ८५ ॥
२०९	न वा रोगात्पे	६ । ३ । ८२ ॥	१०९	नादीतन्त्रीभ्यां स्वाङ्गे	७ । ३ । १८० ॥
७१	न वा क्षीणादेः	२ । ४ । ३१ ॥	८२	नाथः	२ । २ । १० ॥
९४	न वा सुनर्थः काले	२ । २ । ९६ ॥	३०४	नानावधारणे	७ । ४ । ७४ ॥
१२२	न विस्त्यादि-न्तः	३ । १ । ६९ ॥	६१	नान्यत्	२ । १ । २७ ॥
१४८	नैकस्वराणाम्	३ । २ । ६६ ॥	१०१	नाषियादी	३ । २ । ५३ ॥
२२	न झत्	१ । ३ । ६२ ॥	२५३	नार्थेन्य-शात्	७ । १ । ३१ ॥
५२	न शो वा	२ । १ । ७० ॥	१०३	नाभेर्नास्त्रि	७ । ३ । १३४ ॥
१३	न संधि	१ । ३ । ५२ ॥	४८	नापन्ये	२ । १ । ९२ ॥
१०	न संधिनीय-कि	७ । ४ । १११ ॥	९९	नाम नास्नैकार्थ्ये-लम्	३ । १ । १८ ॥

२९३	नामरूप-यः	७।२।१२८॥	८	नाम्नि वा	१।२।१०॥
३२	नाम सिद्ध-ने	१।१।२१॥	२१२	नाम्नि शरदोऽकञ्	६।३।१००॥
१५०	नामिनः काशे	३।२।८७॥	३३	नाम्नो नोऽनङ्	२।१।९१॥
२४	नामिनस्तयोः षः	२।३।८॥	१५२	नाम्न्युत्तरपदस्य च	३।२।१०७॥
४३	नामिनो लुक्वा	१।४।६१॥	२१६	नाम्न्युदकात्	६।३।१२५॥
८५	नाम्नः प्रथमै-हो	२।२।३१॥	२९	नाम्न्यन्तस्था-पि	२।३।१५॥
२९७	नाम्नः प्राग्-र्वा	७।३।१२॥	७७	नारी सखी-ञ्	२।४।७६॥
१९१	नाम्नि	६।१।९५॥	१३०	नात्रः	७।३।१०४॥
६७	नाम्नि	२।४।१२॥	२५४	नात्रादेरिक्	७।२।३॥
१२५	नाम्नि	३।४।९४॥	१५६	नाम्निष्यगोवत्सहले	३।२।१४८॥
१४३	नाम्नि	३।२।१६॥	२६५	नासानति-टम्	७।१।१२७॥
१४९	नाम्नि	३।२।७५॥	७२	नासिकोदरौ-ण्डात्	२।४।३९॥
१५५	नाम्नि	३।२।१४४॥	२३४	नास्तिका-कम्	६।४।६६॥
२४८	नाम्नि	६।४।१७२॥	१३७	निकटपाठस्य	३।१।१४०॥
१८८	नाम्नि कः	६।२।५४॥	२३५	निकटादिषु वसति	६।४।७७॥
२२५	नाम्नि मसिकादिभ्यः	६।३।१९३॥	३६	नित्यदिद्-स्वः	१।४।४३॥

६२	नित्यम्वादेशे	३ । १ । ३१ ॥	२२९	निर्वृतेऽक्षधूतादेः	६ । ४ । २० ॥
१३७	नित्यवैरस्य	३ । १ । १४१ ॥	२३९	निर्वृते	६ । ४ । १०५ ॥
३०२	नित्यं अविनोऽण	७ । ३ । ५८ ॥	५६	नि वा	१ । ४ । ८९ ॥
२३७	नित्यं णः पत्यश्च	६ । ४ । ८९ ॥	२०६	निवासाच्चरणेऽण	६ । ३ । ६५ ॥
११४	नित्यं प्रतिनाल्ये	३ । १ । ३७ ॥	१९०	निवासादूरभवे-मि	६ । २ । ६९ ॥
११८	नित्यं हस्ते-हे	३ । १ । १५ ॥	२१०	निशाप्रदोषात्	६ । ३ । ८३ ॥
४२	नि दीर्घः	१ । ४ । ८५ ॥	२८०	निष्कादेः-स्वात्	७ । २ । ५७ ॥
१५७	निनद्याः-ले	२ । ३ । २० ॥	२९०	निष्कुलाग्नि-जे	७ । २ । ३९ ॥
१२६	निन्ध्यं कुत्सनै-द्यैः	३ । १ । १०० ॥	१०९	निष्पवाणिः	७ । ३ । १८१ ॥
२९४	निन्ध्ये पाशप्	७ । ३ । ४ ॥	२९२	निष्फले तिला-जौ	७ । २ । १५४ ॥
९५	निष्णुणेन चर्वायाम्	२ । २ । १०३ ॥	१५९	निष्पा-नस्य	२ । ३ । ६६ ॥
८२	निप्रैभ्यो झः	२ । २ । १५ ॥	१३२	निसश्च श्रेयसः	७ । ३ । १२२ ॥
३६	निय आम	१ । ४ । ५१ ॥	२०२	निसो गते	६ । ३ । १८ ॥
२३५	नियुक्तं दीयते	६ । ४ । ७० ॥	१८२	नीलपीतादकम्	६ । ३ । ४ ॥
२५	निर्दुर्बहि-राम	२ । ३ । ९ ॥	७०	नीलात्पाण्यौषध्योः	२ । ४ । २७ ॥
१५८	निर्दुःसोः-ज्नाम्	२ । ३ । ३१ ॥	८७	नुजतिः	२ । ४ । ७२ ॥

३८	नुर्वा	१ । ४ । ४८ ॥	२७४	दोम्यादिभ्यः	२ । १ । ९९ ॥
२१०	नृहेतुभ्यो-वा	६ । ३ । १५६ ॥	२२८	नौद्विस्वरादिकः	६ । ४ । १० ॥
१९	ननः-वा	१ । ३ । १० ॥	२५१	नौविषेण-ञ्ये	७ । १ । १२ ॥
१४५	नैनसिद्धस्थे	२ । २ । २९ ॥	२५३	न चोथसः	७ । १ । ३२ ॥
३२	नेमार्ध-वा	१ । ४ । १० ॥	१८९	न्यग्रोधस्य-स्य	७ । ४ । ४ ॥
२६५	नेरिनापिट-स्य	७ । १ । १२८ ॥	२२०	न्यङ्गोर्वा	७ । ४ । ८ ॥
२०२	नेर्ध्वे	६ । ३ । १७ ॥	१९७	न्यायादेरिक्कण्	६ । २ । १८ ॥
२९५	नैकस्वरस्य	७ । ४ । ४४ ॥	२५१	न्यायार्थदिनपेते	७ । १ । १३ ॥
२५	नैकाध्यैऽक्रिये	२ । ३ । १२ ॥	४३	न्महतोः	१ । ४ । ८६ ॥
२७७	नोऽङ्गादेः	७ । २ । २९ ॥		प	
११५	नोऽपदस्य तद्धिते	७ । ४ । ६१ ॥	७३	पञ्चाच्चोपमादेः	२ । ४ । ४३ ॥
८४	नोपसर्गात्-हा	२ । २ । २८ ॥	२६१	पञ्चात्तिः	७ । १ । ८९ ॥
६७	नोपान्त्यवतः	२ । ४ । १३ ॥	२३१	पक्षिमत्स्य-ति	६ । ४ । ३१ ॥
१९	नोऽप्रशानो-रे	१ । ३ । ८ ॥	२	पञ्चको वर्गः	१ । १ । १२ ॥
९३	नोभयोर्होतोः	२ । २ । ८९ ॥	४२	पञ्चतोऽन्यादे-दः	१ । ४ । ५८ ॥
२६९	नो मट्	७ । १ । १५९ ॥	२४८	पञ्चदशद्वर्गे वा	६ । ४ । १७५ ॥

१२२	पञ्चमी भयादौ:	३ । १ । ७ ॥	१९७	पदकल्प-कात्	६ । २ । ११९ ॥
१०	पञ्चम्यापादाने	२ । २ । ६९ ॥	१९८	षट्कमसिन्धा-कः	६ । २ । १२६ ॥
६	पञ्चम्या नि-स्य	७ । ४ । १०४ ॥	१०	पदस्य	२ । १ । ८९ ॥
२६४	पञ्चसर्व-ये	७ । १ । ४१ ॥	१८६	पदस्यानिति वा	७ । ४ । १२ ॥
२४४	पणपादपाषाडः	६ । ४ । १४८ ॥	६०	पदायुग्-त्वे	२ । १ । २१ ॥
२६७	पतिराजान्त-च	७ । १ । ६० ॥	२२	पदान्तादृ-तैः	१ । ३ । ६३ ॥
७४	पतिवत्यन्त-ण्योः	२ । ४ । ५३ ॥	५२	पदान्ते	२ । १ । ६४ ॥
१२३	पत्तिरथौ गणकेन	३ । १ । ७९ ॥	२२९	पदिकः	६ । ४ । १३ ॥
७४	पत्युर्नः	२ । ४ । ४८ ॥	१९८	पदोत्तरपदेभ्य इकः	६ । २ । १२५ ॥
२२२	पत्रपूर्वादिक्	६ । ३ । १७७ ॥	७१	पङ्क्तैः	२ । ४ । ३३ ॥
२३७	पथ इकट्	६ । ४ । ८८ ॥	१९३	पन्यादेरायनण	६ । २ । ८९ ॥
२१२	पथः पन्य च	६ । ३ । १०३ ॥	१८६	पयोद्वोर्यः	६ । २ । ३५ ॥
४९	पथिनमथिन-सौ	१ । ४ । ७६ ॥	६	परः	७ । ४ । ११८ ॥
२११	पथोऽकः	६ । ३ । ९६ ॥	१२३	परः शतादिः	३ । १ । ७५ ॥
२५१	पथ्यतिथि-यण	७ । १ । १६ ॥	२०३	परजनरात्रोऽकीयः	६ । ३ । ३१ ॥
१५१	पदः पादस्याज्या-तै	३ । २ । ९५ ॥	१०१	परतः स्त्री पुंवत्-ङ्	३ । २ । ४९ ॥

२३१	परद्वारादिभ्यो-ति	६।४।३८॥	२६२	परोवरीण-णम्	७।१।९९॥
१८७	परशब्दव्याघलुक् च	६।२।४०॥	२०७	पर्णकृणात्-जात्	६।३।६२॥
२३४	परशब्दधाद्वान्	६।४।६३।	२२९	पर्यदिस्कट्	६।४।१२॥
१६८	परस्त्रियाः प-ण्ये	६।४।६३॥	२१७	पर्यनोग्रिमात्	६।३।१३८॥
३०६	परस्परान्योन्ये-सि	३।२।१॥	११३	पर्यपाङ्-भ्या	३।१।३२॥
१४३	परमात्मभ्यां हेः	३।२।१७॥	११	पर्यपाभ्यां बर्ज्ये	२।२।७१॥
२८७	परावरास्तत्	७।२।११६॥	२८३	पर्यमेः सन्निभ्ये	७।२।८३॥
२०८	परावराधमो-यः	६।३।७३॥	२०७	पर्वतात्	६।३।६०॥
९०	परिक्रयणे	२।२।६७॥	१८४	पश्वा इवण्	६।२।२०॥
२५५	परिखाऽस्य स्यात्	७।१।४८॥	३०६	षर्षदिष्ण्	७।३।६६॥
२५४	परिणामि-र्थे	७।१।४४॥	२३२	पर्वदो ण्यः	६।४।४७॥
२३१	परिपथात्	६।४।३३॥	२५२	पर्वदो ण्यणौ	७।१।१८॥
२३१	परिपथात्तिष्ठति च	६।४।३२॥	२६६	पशुभ्यः-ष्टुः	७।१।१३३॥
७०	परिमाणा-ल्यात्	२।४।२३॥	१३६	पशुव्यञ्जनानाम्	३।१।१२२॥
२१७	परिमुखादे-वात्	६।३।१३६॥	२३२	पश्चात्यनुपदान्	६।४।४१॥
२३०	परिमुखादार्ध्वत्	६।४।२९॥	२०९	पश्चादाद्यन्ता-मः	६।३।७५॥

२८८	पथोऽपरस्य-ति	७।२।१२४॥	२६२	पागवारं-च	७।१।१०१॥
१४५	पश्यद्वाग्दि-ण्डे	३।२।३२॥	२०१	पारावारादीनः	६।३।६॥
७५	पाककर्णपर्ण-वृ	२।४।५५॥	११३	पारमध्ये-वा	३।१।३०॥
७४	पाणिशृहीतीति	२।४।५२॥	१८५	पशद्वेद्य ल्यः	६।२।२५॥
१७७	पाप्याहति-णश्च	६।१।१०४॥	१३९	पिता मात्रा वा	३।१।१२२॥
१९९	पाण्डुकम्बलादिन्	६।२।१३२॥	२१९	पितुर्यो वा	६।३।१५१॥
१७९	पाण्डोऽर्थेण	६।१।११९॥	१९०	पितृमातृव्य-रि	६।२।६२॥
१०५	पातपादस्यःह-देः	७।३।१४८॥	२६९	पितृमातृव्य-रि	७।१।१६०॥
२४७	पात्राचिता-वा	६।४।१६३॥	१९०	पितृमातृव्य-रि	६।२।६३॥
२४९	पात्रात्तो	६।४।१८०॥	१८८	पिष्टोऽर्धमहट्	६।२।५३॥
१२५	पात्रेसमि-यः	३।१।९१॥	१७१	पीलासाल्वा-द्वा	६।१।६८॥
१३८	पात्र्यशूद्रस्य	३।१।१४३॥	२६१	पील्वार्देः-के	७।१।८७॥
६१	पादाद्योः	२।१।२८॥	१३३	पुंवत् कर्मधारये	३।२।५७॥
२५२	पाद्यार्घ्ये	७।१।२३॥	१९	पुंसः	२।३।३॥
१५९	पानस्य भावकरणे	२।३।६९॥	५३	पुंसोः न्स्	१।४।७३॥
२८३	पापहीयमानेन	७।२।८६॥	४	पुंस्त्रियोः-स्	१।१।२९॥

७३	पुच्छात्	२।४।४१॥	१५५	पुरुषे वा	३।२।१३५॥
१४२	पुच्छनुषोऽनुजान्ये	३।८।१३॥	२१८	पुरोदाश-टौ	६।३।१४६॥
२४५	पुत्राद्यौ	६।४।१५४॥	२१०	पुरो नः	६।३।८६॥
१७८	पुत्रान्तात्	६।१।१११॥	११७	पुरोऽस्तमव्ययम्	३।१।७॥
१४६	पुत्रे	३।२।४०॥	२८१	पुष्करादेदेशे	७।२।७०॥
१४५	पुत्रे वा	३।२।३१॥	१३६	पुष्यार्थादे पुनर्वसुः	३।१।१५९॥
१६८	पुनर्भूपुत्र-ञ्	६।१।३९॥	३०२	पूगादमुख्य-ङिः	७।३।६०॥
१०८	पुमनङ्-त्वे	७।३।१७३॥	१४०	पूजास्वतेः प्रकाटात्	७।३।७२॥
१९	पुमोऽशि-रः	१।३।९॥	७५	पूतकृतुवृषा-च	२।४।६०॥
२२४	पुराणे कल्पे	६।३।१८७॥	२७०	पूरणादग्रन्थ-स्य	७।१।१७६॥
१७९	पुरुषगण-लिङ्ग-दण	६।१।११६॥	२८०	पूरणाद्वयसि	७।२।६२॥
१३९	पुरुषः स्त्रिया	३।१।१२६॥	२४६	पूरणाद्धादिकः	६।४।१९९॥
२५०	पुरुषद्वयदसमासे	७।१।७०॥	१०३	पूरणीभ्यस्तत्-प्	७।३।१३०॥
१८५	पुरुषात् कृत-यञ्	६।२।२९॥	२७९	पूर्णमासोऽण्	७।२।५५॥
७०	पुरुषाद्धा	२।२।२५॥	१०७	पूर्णाद्धा	७।३।१६६॥
१३२	पुरुषायु-वम्	७।३।१२०॥	१२६	पूर्वकालिक-लम्	३।१।९७॥

१०६	पूर्वपदस्था-गः	२ । ३ । ६४ ॥	२६६	पृथ्वादेरिमन्वा	७ । १ । ५८ ॥
३०१	पूर्वपदस्य वा	७ । ३ । ४८ ॥	१५६	पृथोदरादयः	३ । २ । १५५ ॥
३०४	पूर्वप्रथमा-ये	७ । ४ । ७७ ॥	१८५	पृष्ठाद्यः	६ । २ । २२ ॥
२६९	पूर्वमनेन-न्	७ । १ । १६७ ॥	१९५	पैङ्गाक्षीपुत्रादेरीयः	६ । २ । १०२ ॥
१२७	पूर्वपरम-रम्	३ । १ । १०३ ॥	१८२	पैलादेः	६ । १ । १४२ ॥
११९	पूर्वपराध-ना	३ । १ । ५२ ॥	१२८	पोटायुवति-ति	३ । १ । १११ ॥
२८५	पूर्वपरा-द्युस्	७ । २ । ९८ ॥	१६४	पौत्रादि वृद्धम्	६ । १ । २ ॥
२८७	पूर्वपराध-वाम्	७ । २ । ११५ ॥	२८२	प्रकारे जातीयर्	७ । २ । ७५ ॥
२१०	पूर्वाह्नि-नट्	६ । ३ । ८७ ॥	२८५	प्रकारे या	७ । २ । १०२ ॥
२१२	पूर्वाह्नि-कः	६ । ३ । १०२ ॥	२९४	प्रकृते मयट्	७ । ३ । १ ॥
१३१	पूर्वोत्तर-क्यन्तः	७ । ३ । ११३ ॥	२९४	प्रकृष्टे तमप्	७ । २ । ५ ॥
९७	पृथगे नाना-च	२ । २ । ११३ ॥	१०३	प्रजाया अम्	७ । ३ । १३७ ॥
२०७	पृथिवीमध्यान्-स्य	६ । ३ । ६४ ॥	२९३	प्रज्ञादिभ्योऽण्	७ । २ । १६५ ॥
२४६	पृथिवीसर्व-आन्	६ । ४ । १५६ ॥	२७६	प्रज्ञापर्णोद-लौ	७ । २ । २२ ॥
१६३	पृथिव्या आन्	६ । १ । १८ ॥	२७७	प्रज्ञाश्रद्धा-र्णः	७ । २ । ३३ ॥
२६६	पृथुमुदु-रः	७ । ४ । ३९ ॥	२५२	प्रतिजनादेरीनञ्	७ । १ । २० ॥

प्रभृतादि-ति	६।४।४३॥
प्रभृत्यन्यार्थ-दैः	२।२।७५॥
प्रमाणाभ्यावट्	७।१।१४०॥
प्रमाणीसंख्याद्वः	७।३।१३८॥
प्रयोजनम्	६।४।११७॥
प्रज्ञास्यस्य श्रः	७।४।३४॥
प्रश्नार्चाविचारः	७।४।१०२॥
प्रश्ने च प्रतिपदम्	७।४।९८॥
प्रश्नोऽग्रे	२।३।३३॥
प्रसितोन्मु-द्धैः	२।२।४९॥
प्रस्तारसंस्थान-ति	६।४।७९॥
प्रत्यपुरवहान्तः-त्	६।३।४३॥
प्रत्यैर्वि-ण	१।२।१४॥
प्रहरणम्	६।४।६२॥
प्रहरणात्	३।१।१५४॥
प्रहरणात् क्रीडायां णः	६।२।११६॥

प्रतिना पञ्चम्याः	२३२	७।२।८७॥
प्रतिपन्थादिकथ	९१	६।४।३९॥
प्रतिपरीडनो-वात्	२६६	७।३।८७॥
प्रतिप्रवर्ण-नै	१००	७।४।९४॥
प्रतैः स्नातस्य सूत्रे	२४०	२।३।२१॥
प्रतैरसः सप्तम्याः	२९६	७।३।८४॥
प्रत्यनोर्युणा-रि	१६	२।२।५७॥
प्रत्यन्ववात्स्यमलोमनः	१५	७।३।८२॥
प्रत्ययः-दैः	१५८	७।४।११५॥
प्रत्ययस्य	८८	७।४।१०८॥
प्रत्यये	२३६	३।३।६॥
प्रत्यये च	२०५	१।३।२॥
प्रत्याहः शु-नि	९	२।२।५६॥
प्रथमाद-छः	२३४	१।३।४॥
प्रथमोक्तं प्राक्	११०	३।१।१४८॥
प्रथमवति	१९६	६।३।१५७॥

१४३	प्राक्कारस्य व्यञ्जने	३ । २ । १९ ॥	२५४	प्राण्यङ्गयस्वल्-द्यः	७ । १ । ३७ ॥
२५६	प्राक्त्वाद्गङ्गुलादेः	७ । १ । ५६ ॥	२७६	प्राणङ्गादातो लः	७ । २ । २० ॥
२९८	प्राग्निन्यात्कट्	७ । ३ । २८ ॥	१८६	प्राण्यौघधिहृ-च	६ । २ । ३१ ॥
५३	प्राग्निनात्	२ । १ । ४८ ॥	२१३	प्रात्तुराणे नश्च	७ । २ । १६१ ॥
२१५	प्राग्प्राभाणाम्	७ । ४ । १७ ॥	११९	प्रात्यवपरि-न्तैः	३ । १ । ४७ ॥
१६२	प्राग्जितादण्	६ । १ । १३ ॥	१७२	प्राङ्ग्राहणस्यै	७ । ४ । २१ ।
२०४	प्राग्देशे	६ । १ । १० ॥	११८	प्राध्वं चन्वे	३ । १ । १६ ॥
१८०	प्राग्भरते-ञः	६ । १ । १२९ ॥	१२१	प्राप्तापत्नौ-च्च	३ । १ । ६३ ॥
१६४	प्राक्वतः-स्नञ्	६ । १ । २५ ॥	२९२	प्रायोऽतोद्वय-ञट्	७ । २ । १५५ ॥
२१५	प्राचां नगरस्य	७ । ४ । २६ ॥	२७२	प्रायोऽन्तम-ञ्चि	७ । १ । १९४ ॥
१८२	प्राच्येञोऽतौल्वल्यादेः	६ । १ । १४३ ॥	२१८	प्रायो बहुस्वरादिकण्	६ । ३ । १४३ ॥
२५८	प्राणिजाति-दञ्	७ । १ । ६६ ।	१६३	प्रायोऽव्ययस्य	७ । ४ । ६५ ॥
१३७	प्राणितूर्याक्राणाम्	३ । १ । १३७ ॥	२१२	प्राष्टव इकः	६ । ३ । २९ ॥
१३१	प्राणिन उपमानात्	७ । ३ । १११ ॥	२११	प्राष्टव एण्यः	६ । ३ । ९२ ॥
२४०	प्राणिनि भूते	६ । ४ । ११२ ॥	१११	प्रियः	३ । १ । १५७ ॥
२८०	प्राणिस्थादस्वा-च्	७ । २ । ६० ॥	६०६	प्रियमुत्वं-ष्ठे	७ । ४ । ८७ ॥

२९१ मियमुखादा-ल्ये

७।२।१४०॥

२५७ मियस्थिर-न्दम्

७।४।३८॥

१९२ मेषादेरिन्

६।२।८०॥

१९८ मोक्तात्

६।२।१२९॥

३०४ मापोत्सं-णे

७।४।७८॥

२११ मोष्ठभद्राज्जाते

७।४।१३॥

१८९ मृषादेरण्

६।२।५९॥

२१ खुताम्ना

१।३।२९॥

१३ छुतोऽनिनी

१।२।३२॥

३०५ छुप्वादा-देः

७।४।८१॥

फ

२७५ फलबहचिनिः

७।२।१३॥

१३७ फलस्य जाली

३।१।१३५॥

१८९ फले

६।२।४८॥

९८ फल्गुनीमो-मे

२।२।१२३॥

२१२ फल्गुन्याष्टः

६।३।१०६॥

व

बन्धे घञि नवा

१४४

बन्धौ बहुव्रीही

७८

बलवातदन्त-रः

२७६

बलवातादूलः

२६१

बलादेर्यः

१९३

बल्क्यादसमासे

१६ः

बहिषष्टीकण् च

१६३

बहुग-दे

१०१

बहुलमन्येभ्यः

२१३

बहुलानुराधा-लुप्

२१२

बहुविषयभ्यः

२०५

बहुव्रीहेः-टः

१०२

बहुष्वस्त्रियाम्

१८०

बहुष्वेरीः

५३

बहुस्वरपूर्वादिकः

२३४

३०२	बहूनां प्रश्ने-वा	७ । ३ । ५४ ॥	१४२	ब्राह्मणाच्छंसी	३ । २ । ११ ॥
१०८	बहोरे	७ । ३ । ७३ ॥	१६७	ब्राह्मणाद्वा	६ । १ । ३५ ॥
२९६	बहोर्णीष्ठे भूय	७ । ४ । ४० ॥	२७१	ब्राह्मणाभास्त्रि	७ । १ । १८४ ॥
२८७	बहोर्भासिन्वे	७ । २ । ११२ ॥		भ	
२९२	बह्वल्पार्था-पञ्चस	७ । २ । १५० ॥	२५१	भक्ताणः	७ । १ । १० ॥
२९६	बाढान्तिक-दौ	७ । ४ । ३७ ॥	२३०	भक्तौदनाद्राणिकट्	६ । ४ । ७२ ॥
२८१	बाहूवर्दिबलात्	७ । २ । ६६ ॥	८१	भर्सेर्हि सायाम्	२ । २ । ६ ॥
७७	बाह्वन्तक-स्त्रि	२ । ४ । ७४ ॥	२३४	भक्ष्यं हितमस्मै	६ । ४ । ६९ ॥
१६६	बाह्वादिभ्यो गोत्रे	६ । १ । ३२ ॥	२२६	भजति	६ । ३ । २०४ ॥
२६५	विद्विरी-च	७ । १ । १२९ ॥	१५३	भद्रोष्णात्करणे	३ । २ । ११६ ॥
१६८	विदादेर्दृक्	६ । १ । ४१ ॥	१६९	भर्गति त्रैगते	६ । १ । ५१ ॥
१९३	विल्वकीयादेरीयस्य	२ । ४ । ९३ ॥	१३५	भर्तु तुल्यस्वरम्	३ । १ । १६२ ।
२२०	ब्रह्मणः	७ । ४ । ५७ ॥	२१०	भर्तुसंध्यादेरण	६ । ३ । ८९ ॥
२६०	ब्रह्मणस्त्वः	७ । १ । ७७ ॥	१३	भर्त्सने पययिण	७ । ४ । ९० ॥
१४१	ब्रह्महस्ति-सः	७ । ३ । ८३ ॥	२०१	भवतोरिकणीयसौ	६ । ३ । ३० ॥
१८४	ब्राह्मणमाण-य	६ । २ । १६ ॥	२८४	भवत्वायु-र्धात्	७ । २ । ९१ ॥

२१५	अथे	६।३।१२३॥	१६७	भूयः संभूयो-च	६।१।३६॥
२३०	भस्मादेरिकट्	६।४।२४॥	२५७	भूखिंक्त्रं त्रैवर्णस्य	७।४।४१॥
१७७	भागवित्तिता-वा	६।१।१०५॥	११६	भूषादरस्ये-च	३।१।४॥
२४६	भागायेकौ	६।४।१६०॥	१८०	भुवङ्गिरस्तु-त्रैः	६।१।१२८॥
८६	भागिनि च-भिः	२।२।३७॥	१०४	भृतिप्रत्य-क्रः	७।३।१४०॥
२९८	भागोऽष्टमाञ्जः	७।३।२४॥	२९३	भेषजादिभ्यष्टयण	७।२।१६४॥
७०	भाजगोण-द्वौ	२।४।३०॥	१४८	भोगवद्भौषिप्तोर्नास्ति	३।२।६५॥
१५८	भादितो वा	२।३।२७॥	२५४	भोगोत्तर-नः	७।१।४०॥
१०३	भाभेदः	७।३।१३३॥	७९	भोजस्तयोः-त्योः	२।४।८१॥
१९६	भावयन्त्रो-णः	६।२।११४॥	१९०	भौषिक्येषु-क्तम्	६।२।६८॥
२३०	भावादिसः	६।४।२१॥	१७५	भ्रातृव्यः	६।१।८८॥
२५६	भावे त्वत्तल्	७।१।५५॥	१०९	भ्रातुः स्तुतौ	७।३।१७९॥
१८३	भिक्षादेः	६।२।१०॥	२५	भ्रातृषुत्र-यः	२।३।१४॥
२९	भिक्ष एस्	१।४।२॥	१३९	भ्रातृपुत्राः स्वसृ-भिः	३।१।१२१॥
१५८	भीक्षुणानादयः	२।३।३३॥	३१५	भ्राष्ट्राध्वेनिरन्ये	३।२।११४॥
२८२	भूतपूर्वे प्वरट्	७।२।७८॥	१६०	भ्रूवोऽब-रथोः	२।४।१०१॥

१७३	सुखो सुखं च	६ । १ । ७६ ॥	११७	मध्ये पदे- निने	३ । १ । ११ ॥
४१	सूत्रोः	२ । २ । ५३ ॥	२७६	मध्वादिभ्यो रः	७ । २ । २६ ॥
५४	भ्वादेर्दक्षिणः	२ । १ । ८३ ॥	१९१	मध्यादेः	६ । २ । ७३ ॥
४८	भ्वादेर्नाभिनी-ने	२ । १ । ६३ ॥	६७	मनः	२ । ४ । १४ ॥
	म		२०	मनयबलपरे हे	१ । ३ । १५ ॥
२३३	मण्डुकशैराब्जाण	६ । ४ । ५८ ॥	१४३	मनसश्चाज्ञायिनि	३ । २ । १५ ॥
२७८	मण्यादिभ्यः	७ । २ । ४४ ॥	२५६	मनुर्नभो-ति	१ । १ । २४ ॥
२५१	मतमदस्य करणे	७ । १ । १४ ॥	७५	मनोरो चवा	२ । ४ । ६१ ॥
६९	मत्स्यस्य यः	२ । ४ । ८७ ॥	१७६	मनोर्याणी पश्चान्तः	६ । १ । ९४ ॥
२९१	मद्रभद्राद्यपने	७ । २ । १४४ ॥	५७	मन्तस्य युवा-यो	२ । १ । १० ॥
२०३	मद्रादन्	६ । ३ । २४ ॥	१५२	मन्यौदनमक्तु-वा	३ । २ । १०६ ॥
१६८	मधुबभ्रौर्बाहो-कै	६ । १ । ४३ ॥	१०३	मन्दाल्पाच्च मेधायाः	७ । ३ । १३८ ॥
२०९	मध्य उत्क-रः	६ । ३ । ७७ ॥	२८१	मन्मान्जोदेर्नाभि	७ । २ । ६७ ॥
२१६	मध्यादिनणो-अ	६ । ३ । १२६ ॥	८९	मन्यस्यानावा-ने	२ । २ । ६४ ॥
१४४	मध्यान्तादुगुरी	३ । २ । २१ ॥	१२९	मयूरव्यंसेकेत्यादयः	३ । १ । ११६ ॥
२०९	मध्यान्मः	६ । ३ । ७६ ॥	२७५	मस्तपर्वणस्तः	७ । २ । १५ ॥

२९३	मर्तादिभ्यो यः	७।२।१५९॥	२३२	माथोत्तरपद-नि	६।४।४०॥
२७५	मलादीमसश्च	७।२।१४।	४६	मादुवर्णोऽनु	२।१।४७॥
१३४	महतः-डाः	३।२।६८॥	२४८	मानम्	६।४।१६९॥
२५४	महत्सर्वादिकण्	७।१।४२॥	२३९	मानसंव-स्त्रि	७।४।१९॥
१७६	महाकुलाद्वाजीनञौ	६।१।९९॥	१८७	मानात् क्रीतवत्	६।२।४४॥
१९६	महाराजप्रो-कण्	६।२।११०॥	२६७	मानदसंशये लुप्	७।१।१४३॥
२२६	महाराजादिकण्	६।३।२०५॥	२९८	माने कश्च	७।३।२६॥
११५	महेद्राद्वा	६।२।१०६॥	२८०	मालायाः क्षेपे	७।२।६४॥
१५५	मासस्यानङ्-वा	३।२।१४१॥	१६०	मालेधीके-ते	२।४।१०२॥
१७६	माणवः कुत्सायाम्	२।१।९५॥	२७३	मावर्णान्तो-वः	२।१।९४॥
७८	मातमातृमातृके वा	२।४।८५॥	२३२	माशब्दइत्यादिभ्यः	६।४।४४॥
१४७	मातरपितरं वा	३।२।४७॥	३२	मासनिशा-वा	२।१।१००॥
७६	मातुलाचार्यो-द्वा	२।४।६३॥	१६५	मासवर्णभ्रात्रनुपूर्वम्	३।१।१६१॥
१४६	मातृ पितुः स्वसुः	२।३।१८॥	२४०	मासाद्यसि यः	६।४।११३॥
१७५	मातृपित्रादेर्हयणीयर्णौ	६।१।९०॥	५४	मुहद्रहण्मुहण्हो वा	२।१।८४॥
२६७	मात्रट्	७।१।१४५॥	२४५	मृत्यैः क्रीते	६।४।१५०॥

१३३	मृगक्षीरादिषु वा	३ । २ । ६२ ॥	१७०	यविजः	६ । १ । ५४ ॥
२९४	मुंदस्तिकः	७ । २ । १७१ ॥	७६	यवो हायन् च वा	२ । ४ । ६७ ॥
२७८	मेघारथाब्जवरः	७ । २ । ४१ ॥	९१	यतः प्रतिनि-ना	२ । २ । ७२ ॥
५१	मो नो म्वोश्च	२ । १ । ६७ ॥	२६८	यत्तत्किमः-र्वा	७ । १ । १५० ॥
५९	मोर्वा	२ । १ । ९ ॥	३०१	यत्किमन्यात्	७ । ३ । ५३ ॥
५३	मोऽवर्णस्य	२ । १ । ४५ ॥	२६७	यत्तदेतदो डावादिः	७ । १ । १४९ ॥
२२३	मौदादिभ्यः	६ । ३ । १८२ ॥	२३८	यथाकथाचाणः	६ । ४ । १०० ॥
२२	मनां घुह्-न्ते	१ । ३ । ३९ ॥	२६२	यथाकामा-नि	७ । १ । १०० ॥
	य		११५	यथाऽथा	३ । १ । ४१ ॥
२२२	यः	६ । ३ । १७६ ॥	२६१	यथामुत्व-स्मिन्	७ । १ । ९३ ॥
२५०	यः	७ । १ । १ ॥	९६	यद्भावो भावलक्षणम्	२ । २ । १०६ ॥
४६	यजसृज-वः	२ । १ । ८७ ॥	८७	यद्देवैस्तद्वदाल्या	२ । २ । ४६ ॥
२४९	यज्ञादियः	६ । ४ । १७९ ॥	८९	यद्दीप्त्ये राधीक्षी	२ । २ । ५८ ॥
२३८	यज्ञानां दक्षिणागाम	६ । ४ । ९६ ॥	२	यरलवा अन्तस्थाः	१ । १ । १५ ॥
२१७	यज्ञे ज्यः	६ । ३ । १३४ ॥	२६०	यवयक्क-द्यः	७ । १ । ८१ ॥
१६८	यज्ज्वोऽज्या-देः	६ । १ । १२६ ॥	७६	यवयवनार-स्वे	२ । ४ । ६५ ॥

२२७	यश्चोत्तरः	६ । ३ । २ । १२ ॥	१८१	युक्ती लुप्	६ । १ । १ । १३७ ॥
१७४	यस्कादौर्गोत्रि	६ । १ । १ । १२५ ॥	२५९	युक्तीऽके	७ । ४ । ५० ॥
४७	यस्वरे पा-टि	२ । १ । १०२ ॥	५८	युक्ती वयं जसां	२ । १ । १३ ॥
२३०	याचितपमित्यात्कण्	६ । ४ । २२ ॥	२६९	येयौ च्लुक च	७ । १ । १६४ ॥
१२३	याजकादिभिः	३ । १ । ७६ ॥	२१६	येऽवर्णे	३ । २ । १०० ॥
१९७	याज्ञिकौक्थिक-कम्	६ । २ । १२२ ॥	१७६	येयकवावसमासे बा	६ । १ । ९७ ॥
११३	यावदियस्वे	३ । १ । ३१ ॥	२३८	योगकप्रभ्यां योक्कौ	६ । ४ । ९५ ॥
२९७	यावादिभ्यः कः	७ । ३ । १५ ॥	११५	योग्यताबीप्सा-इये	३ । १ । ४० ॥
४५	युजश्चक्रुश्चो नो ङः	२ । १ । ७१ ॥	१९६	योद्धृप्रयोजनाद्युद्धे	६ । २ । ११३ ॥
४६	युक्तीऽसमासे	१ । ४ । ७१ ॥	३६	योऽनेकस्वरस्य	२ । १ । ५३ ॥
१६५	युवदृक् त्साचै बा	६ । १ । ५ ॥	२५९	योपान्त्या-कञ्	७ । १ । ७२ ॥
१२८	युवा खलति-नैः	३ । १ । ११३ ॥	३०३	यीयेयादेरञ्	७ । ३ । ६५ ॥
२५८	युवादेरण	७ । १ । ६७ ॥	११	य्यक्ये	१ । २ । २५ ॥
५७	युष्मदस्मदोः	२ । १ । ६ ॥	१६५	रवः पदान्तात्-दीत्	७ । ४ । ५ ॥
२९९	युष्मदस्मदो-देः	७ । ३ । ३० ।	२५९	रुवर्णाच्छिधादेः	७ । १ । ६९ ॥
७७	युनस्तिः	२ । ४ । ७७ ॥		र	

१९	रः कल्प-पौ	१ । ३ । ५ ॥	२९२	राक्षसः	७ । २ । १५७ ॥
१९	रः पदान्ते-योः	१ । ३ । ५३ ॥	१७८	राष्ट्रक्षत्रियात्-रञ्	६ । १ । ११४ ॥
२९७	रक्तानित्यवर्णयो	७ । ३ । १८ ॥	१३१	राष्ट्रस्वयाम्बुक्षणाः	७ । ३ । १०७ ॥
२३०	रक्षदुच्छतोः	६ । ४ । ३० ॥	२००	राष्ट्रदियः	६ । ३ । ३ ॥
२०१	रक्तोः प्राणिनि वा	६ । ३ । १५ ॥	१९०	राष्ट्रदन्तादिभ्यः	६ । २ । ६५ ॥
२५४	रथवदे	३ । २ । १३१ ॥	२०५	राष्ट्रेभ्यः	६ । ३ । ४४ ॥
२३२	रथास्तादेश्च बोद्धे	६ । ३ । १७५ ॥	२८२	रिति	३ । २ । ५८ ॥
३०	रथवर्णाभो-रे	२ । ३ । ६३ ॥	९२	रिगिष्टात्-ता	२ । २ । ८२ ॥
३०५	रथस्यपर्या-गे	७ । ४ । ८३ ॥	८८	रुचिकृष्य-बु	२ । २ । ५५ ॥
१८२	रागाहो रक्ते	६ । २ । १ ॥	८३	रुजार्थस्या-रि	२ । २ । १३ ॥
१२१	राजदन्तादिषु	३ । १ । १४९ ॥	२१७	रुद्रावन्तः पुरादिकः	६ । ३ । १४० ॥
१९०	राजन्यादिभ्योऽकञ्	६ । २ । ६६ ॥	२७९	रुपात्यस्तदाहतात्	७ । २ । ५४ ॥
२७४	राजनवान् सुराणि	२ । १ । १८ ॥	२०२	रुच्योत्तरपदारण्याणाः	६ । ३ । २२ ॥
१६०	राजनस्त्वेः	७ । ३ । १०६ ॥	७०	रेवतरोहिणाञ्जे	२ । ४ । २६ ॥
२३९	रात्र्यहःसं-र्वा	६ । ४ । ११० ॥	१७५	रेवत्यादेरिकण्	६ । १ । ८५ ॥
४७	रात्सः	२ । १ । ९० ॥	२२२	रेवतिकादेरीयः	६ । ३ । १७० ॥

२४	रोः काम्ये	२ । ३ । ७ ॥	२३	लि ली	१ । ३ । ६५ ॥
२८३	रोगात्प्रतीकारे	७ । २ । ८२ ॥	२०	लुक्	१ । ३ । १३ ॥
२०६	रोपान्त्यात्	६ । ३ । ४२ ॥	३००	लुक्वाजिनान्तात्	७ । ३ । ३९ ॥
२७	रो रे लुग्-तः	१ । ३ । ४१ ॥	३००	लुक्पुत्तपदस्य कम्	७ । ३ । ३८ ॥
२७	रोर्यः	१ । ३ । २६ ॥	४७	लुगस्यादेश्यपदे	२ । १ । ११३ ॥
२७	रोलुपरि	२ । १ । ७५ ॥	३३	लुगतोऽनापः	२ । १ । १०७ ॥
१९२	रोऽश्मादेः	६ । २ । ७९ ॥	३५	लुग्यवृत्तेनत्	७ । ४ । ११२ ॥
५५	लोर् वा	१ । ४ । ६७ ॥	२८७	लुक्श्वेः	७ । २ । १२३ ॥
१०	हर्दिहस्व वा	१ । ३ । ३१ ॥	१८९	लुक्बहुलं पुष्पमूले	६ । २ । ५७ ॥
	ल		२८१	लुक्बाध्यायानुवाके	७ । २ । ७२ ॥
८५	लक्षणवीप्स्ये-ना	२ । २ । ३० ॥	२९८	लूनविधाययात् पशौ	७ । ३ । २१ ॥
११३	लक्षणेनाभि-ल्ये	३ । १ । ३३ ॥	५२	लोकं पृणम-त्यम्	३ । २ । ११३ ॥
२७७	लक्ष्म्या अनः	७ । २ । ३२ ॥	३०५	लोकज्ञाते-यै	७ । ४ । ८४ ॥
१३५	लघ्वशरास-कम्	३ । १ । १६० ॥	२४६	लोकसर्व-ते	६ । ४ । १५७ ॥
२२८	लघणादः	६ । ४ । ६ ॥	?	लोकात्	१ । १ । ३ ॥
१८२	लाक्षारोचनादिकण्	६ । २ । २ ॥	२७७	लोमपिच्छादेः शैलम्	७ । २ । २८ ॥

१६७	लोम्नोऽपत्येषु	६।१।२३॥	२१६	वर्गान्तात्	६।३।१२८॥
७६	लोहितादिश-त्	२।४।६८॥	१४७	वर्चस्कादिष्व-यः	३।२।४८॥
२९७	लोहितात्म्यणौ	७।३।१७॥	२५७	वर्णदृढा-वा	७।१।५९॥
	व		२८१	वर्णाद्-णि	७।२।६९॥
२४७	वंशादेर्भा-त्सु	६।४।१६६॥	२०२	वर्णविकञ्	६।३।२१॥
१६४	वंश्यज्यायो-वा	६।१।३॥	२९२	वर्णव्ययात्-रः	७।२।१५६॥
११२	वंश्येन पूर्वार्थे	३।१।२९॥	१६६	वर्मणाऽचक्रात्	६।१।३३॥
२७२	वत्कादिन्	७।१।१९६॥	१४४	वर्षक्षर-जै	३।२।२६॥
१६९	वतण्डात्	६।१।४५॥	२०९	वर्षाकालेभ्यः	६।३।८०॥
६५	वत्स्याम्	१।१।३४॥	२४०	वर्षादश्च वा	६।४।१११॥
२१३	वत्सशालाद्वा	६।३।१११॥	२७६	वल्ल्यपित्रादेः	३।२।८२॥
३०१	वत्सोक्षाभ्य-पितृ	७।३।५१॥	२७५	वल्लिवटि-भ्यः	७।२।१६॥
१०५	वयसि दन्त-रु	७।३।१५१॥	१९०	वसातेर्वा	६।२।६७॥
६९	वयस्यनन्त्ये	२।४।२१॥	२४३	वसनात्	६।४।१३८॥
१९४	वराहोदेः कण्	६।२।९५॥	४७	वसुराटोः	३।२।८१॥
७६	वरुणेन्द्र-न्तः	२।४।६२॥	२६४	वस्तेरेयञ्	७।१।११२॥

२२९	वस्नात्	६।४।१७॥	१३०	वाञ्जलोलुकः	७।३।१०१॥
२५०	वहति रथयु-त्	७।१।२॥	१७४	वाडवेयो हृषे	६।१।८५॥
१६९	वहीनरस्यत्	७।४।४॥	२६०	वाणुमाषात्	७।१।८२॥
८१	वहेः प्रवेयः	२।२।७॥	२४५	वातापित्त-ने	६।४।१५२॥
२२३	वहेस्तुरिश्वादिः	६।३।१८०॥	२८०	वानातीसार-न्तः	७।२।६१॥
२०१	वहस्यूर्दिपदि-नण्	६।३।१४॥	११२	वा तृतीयायाः	३।२।३॥
५१	वाः शेषे	१।४।८२॥	२४२	वातोरिकः	६।४।१३२॥
८०	वाऽकर्मणा-णौ	२।२।४॥	१३	वात्यसंधिः	१।२।३१॥
३०६	वाक्यस्य परिवर्जने	७।४।८८॥	२८८	वा दक्षिणात्-आः	७।२।११९॥
९४	वा क्लीबे	२।२।९२॥	१६२	वाद्यात्	६।१।११॥
१०४	वागन्तौ	७।३।१४५॥	४५	वाद्रौ	२।१।४६॥
१०५	वाग्रान्त-रात्	७।३।१५४॥	९	वा नास्मि	१।२।२०॥
२७६	वाच आलाटौ	७।२।२४॥	१०६	वा नास्मि	७।३।१५९॥
२९४	वाच इकण्	७।२।१६८॥	१३८	वान्तिके	३।१।१४७॥
१४५	वाचस्पति-सप्त	३।२।३६॥	२९५	वात्विमान्ति-षट्	७।४।३१॥
२१३	वा जाते द्विः	६।२।१३७॥	४३	वान्यतः पुमान्-रे	१।४।६२॥

१८०	वान्येन	६ । १ । १३३ ॥	१८४	वाश्वादीयः	६ । २ । १९ ॥
६६	वा पादः	२ । ४ । ५ ॥	५०	वाष्टन आः स्यादौ	१ । ४ । ५२ ॥
६६	वा बहुव्रीहेः	२ । ४ । ५ ॥	२२६	वासुदेवाजुनादकः	६ । ३ । २०७ ॥
८३	वाभिनिविशः	२ । २ । २२ ॥	२२३	वाहनात्	६ । ३ । १७८ ॥
१९९	वामदेवाद्यः	६ । २ । १३६ ॥	२५	वाहर्पत्यादयः	१ । ३ । ५८ ॥
२५०	वामाद्यादेरीनः	७ । १ । ४ ॥	२०४	वाहीकेषु ग्रामात्	६ । ३ । ३६ ॥
३४	वायश्चसि	२ । १ । ५५ ॥	३०३	वाहीकेष्वब्राह्म-भ्यः	७ । ३ । ६३ ॥
१८१	वायनणायनिजोः	६ । १ । १३८ ॥	२२३	वाह्मपथ्युपकरणे	६ । ३ । १७९ ॥
२०८	वा युष्मद-कम्	६ । ३ । ६७ ॥	१५९	वाह्माद्याहनस्य	२ । ३ । ७२ ॥
१९६	वाय्दुपित्रुषसो यः	६ । २ । १०९ ॥	२४३	विश्रुतिकात्	६ । ४ । १३९ ॥
२८६	वारं कृत्वस्	७ । २ । १०९ ॥	१००	विश्रुते-ति	७ । ४ । ६७ ॥
१३०	वाधाच्च	७ । ३ । १०३ ॥	२४८	विश्रुत्यादयः	६ । ४ । १७३ ॥
१०४	वाल्ये	७ । ३ । १४६ ॥	२६८	विश्रुत्यादेर्वा तमट्	७ । १ । १५६ ॥
१५७	वावाप्यो-पी	३ । २ । १५६ ॥	१७३	विकर्णकुषीत-ये	६ । १ । ७५ ॥
१७८	वाशिनि आयनौ	७ । ४ । ४६ ॥	१७१	विकर्णच्छगला-ये	६ । १ । ६४ ॥
१८६	वास्मनो विकारे	७ । ४ । ६३ ॥	१८५	विकारे	६ । २ । ३० ॥

१५८	विष्णुशमिपरः-स्य	२ । ३ । २८ ॥	२३०	विवशवीवशक्रा	६ । ४ । २५ ॥
१४	विचारे पूर्वस्य	७ । ४ । ९५ ॥	२२१	विव हे द्वन्द्वादकल्	६ । ३ । १६३ ॥
२८६	विचाले च	७ । २ । १०५ ॥	२४१	विशाखाषा-ण्डे	६ । ४ । १२० ॥
२१९	विद्यायोनि-दक्कञ्	६ । ३ । १५० ॥	२४१	विशिरुहि-दात्	६ । ४ । १२२ ॥
२५०	विध्यत्यनन्येन	७ । १ । ८ ॥	१२५	विशेषणं वि-श्च	३ । १ । ९६ ॥
२९४	विनयादिभ्यः	७ । २ । १६९ ॥	५	विशेषणमन्तः	७ । ४ । ११३ ॥
९७	विना ते तृतीया च	२ । २ । ११५ ॥	११०	विशेषणस-हौ	३ । १ । १५० ॥
८२	विनियेयदूतपणं-ह्योः	२ । २ । १६ ॥	२७७	विष्वचो विषुश्च	७ । २ । ३१ ॥
२९५	विन्मतोर्णीण्डे-लुप्	७ । ४ । ३२ ॥	३०२	विमारिणो मत्स्ये	७ । ३ । ५९ ॥
६४	विभक्तिय-भाः	१ । १ । ३३ ॥	३०५	वीप्सायाम्	७ । ४ । ८० ॥
११४	विभक्तिस-यम्	३ । १ । ३९ ॥	३०३	वृकादृष्यण्	७ । ३ । ६४ ॥
२३३	विभाजयितु-च	६ । ४ । ५२ ॥	२०५	वृजिमद्रोद्देशाक्तः	६ । ३ । ३८ ॥
२८१	विशुक्तादेरण्	७ । २ । ७३ ॥	२३४	वृत्तोऽपपाठोऽनुयोगे	६ । ४ । ६७ ॥
२४९	विरागाद्विरङ्गश्च	६ । ४ । १८३ ॥	३०	वृत्त्यन्तोऽस्ये	१ । १ । २५ ॥
२९	विरामे वा	१ । ३ । ५१ ॥	१७५	वृद्धस्त्रियाः-णश्च	६ । १ । ८७ ॥
१३६	विरोधिनाम-स्वैः	३ । १ । १३० ॥	२९६	वृद्धस्य च ज्यः	७ । ४ । ३५ ॥

१६५	वृद्धाग्रुनि	६ । १ । ३० ॥	२६५	वेर्विस्तृते-टौ	७ । १ । १२३ ॥
१६२	वृद्धिः स्वरेष्वा-ते	७ । ४ । १ ॥	२३४	वेष्ट्यादिभ्यः	६ । ३ । ६५ ॥
४	वृद्धिरारैदौत्	३ । ३ । १ ॥	२५	वेसुसोऽपेक्षायाम्	२ । ३ । ११ ॥
१७८	वृद्धिर्यस्य स्व-दिः	६ । १ । ८ ॥	९२	वैकत्र द्वयोः	२ । २ । ८५ ॥
२०३	वृद्धेभ्यः	६ । ३ । २८ ॥	१५२	वैकव्यज्जने पूर्ये	३ । २ । १०५ ॥
१३९	वृद्धो यूना तन्मात्रभेदे	३ । १ । १२४ ॥	३०२	वैकात्	७ । ३ । ५५ ॥
२७५	वृन्दादारक्तः	७ । २ । ११ ॥	३०१	वैकात्-रः	७ । ३ । ५२ ॥
१२८	वृन्दारक्तनागकुञ्जैः	३ । १ । १०८ ॥	२८६	वैकाद् धामञ्	७ । २ । १०६ ॥
१०७	वेः सुस्त्रग्रम्	७ । ३ । १६३ ॥	२१९	वैदूर्यः	६ । ३ । १९८ ॥
१५७	वेः स्त्रः	२ । ३ । २३ ॥	१६०	वोत्तरपद-हः	२ । ३ । ७५ ॥
२०८	वेणुकादिभ्य इयण्	६ । ३ । ६६ ॥	१२७	वोत्तरपदेऽर्धे	७ । २ । १२५ ॥
२२९	वेतनादेर्जीवति	६ । ४ । १५ ॥	२८८	वोत्तरात्	७ । २ । १२१ ॥
१४६	वेदसहस्र-नाम्	३ । २ । ४१ ॥	२००	वोदश्चितः	६ । २ । १४४ ॥
१६०	वेदूतोऽनन्य-दे	२ । ४ । ९८ ॥	१८०	वोपकादेः	६ । १ । १३० ॥
१९८	वेदेनल्लाक्षणमत्रैव	६ । २ । १३० ॥	१०५	वोपमानात्	७ । ३ । १४७ ॥
३६	वेयुवोऽस्त्रियाः	१ । ४ । ३० ॥	२९९	वोपादेरडाकी च	७ । ३ । ३६ ॥

२६०	बोमाभङ्गातिलात्	७।१।८३॥	९५	व्याप्ये केनः	२।२।९९॥
२६७	बोर्ध्वे द-सट्	७।१।१४२॥	८८	व्याप्ये द्विदो-याम्	२।२।५०॥
१०६	बोर्ध्वीत्	७।३।१५६॥	२८३	व्याप्ये सुतः	७।२।८१॥
५३	बोशनसो-सौ	१।४।८०॥	१६७	व्यासवरुट-चाक्	६।१।३८॥
२०४	बोशीनरेषु	६।३।३७॥	२१४	व्याहरति मृगे	६।३।१२१॥
६८	बौ वर्तिका	२।४।११०॥	१०७	व्युदः काकु-लुक्	७।३।१६५॥
९	बौष्ठौतो-से	१।२।१७॥	२३८	व्युष्टादिष्वण	६।४।९९॥
२८९	व्यञ्जनस्यान्त ईः	७।२।१२९॥	२६	व्योः	१।३।२३॥
६९	व्यञ्जनाच्छित्तस्य	२।४।८८॥	३०२	व्रातादस्त्रियाम्	७।३।६१॥
२२८	व्यञ्जनेभ्य उपसिक्ते	६।४।८॥	२२९	व्रातादीनञ्	६।४।१९॥
२३	व्यत्यये लुप्वा	१।३।५६॥	२६०	व्रीहिशालेरैयण्	७।१।८०॥
२०१	व्यस्तव्यत्यस्तात्	६।३।७॥	१८८	व्रीहः पुरोडाशे	६।२।५१॥
२२९	व्यस्ताच्च क्र-कः	६।४।१६॥	२७५	व्रीहार्थतुन्दा थ्र	७।२।९॥
२०४	व्यादिभ्यो-केकणौ	६।३।३४॥	२७४	व्रीह्यादिभ्यस्तौ	७।२।५॥
१२१	व्याप्तौ	३।१।६१॥		श	
२८९	व्याप्तौ स्मात्	७।२।१३०॥	२५०	शकटादण्	७।१।७॥

१८२	शकलकर्दमाद्वा	६ । २ । ३ ॥	३०१	शम्या खुरौ	७ । ३ । ४८ ॥
२०३	शकलादेर्यजः	६ । ३ । २७ ॥	१८६	शम्या लः	६ । २ । ३४ ॥
१७९	शकादिभ्योद्वेष्टुप्	६ । १ । १२० ॥	१४४	शयवासिवासे-त्	३ । २ । २५ ॥
९०	शक्तार्थवष्टनमः-भिः	२ । २ । ६८ ॥	२०९	शरदः श्राद्धे कर्मणि	६ । ३ । ८१ ॥
२३४	शक्तियष्टीकण्	६ । ४ । ६४ ॥	१८८	शरदर्भकूदी-जात्	६ । २ । ४७ ॥
७१	शक्तेः शस्त्रे	२ । ४ । ३४ ॥	११६	शरदादेः	७ । ३ । ९२ ॥
२३७	शङ्कूत्तर-च	६ । ४ । ९० ॥	२६४	शर्करादेरण्	७ । १ । ११८ ॥
२२७	शण्डिकादेरण्यः	६ । ३ । २१५ ॥	१९२	शर्कराया इक-ण्व	६ । २ । ७८ ॥
१९५	शतरुद्रात्तौ	६ । २ । १०४ ॥	२३३	शलालुनो वा	६ । ४ । ५६ ॥
१९८	शतषष्ठेः पथ इक्त्	६ । २ । १२४ ॥	१९	शषसे श-वा	१ । ३ । ६ ॥
२४२	शतात्केव-कौ	६ । ४ । १३१ ॥	२९	शसोता-सि	१ । ४ । ४९ ॥
२६८	शतादिमासा-न्वात्	७ । १ । १५७ ॥	५८	शसो नः	२ । १ । १७ ॥
२४४	शताशः	६ । ४ । १४५ ॥	३०३	शस्त्रजीवि-वा	७ । ३ । ६२ ॥
२६७	शनश्चिंशतेः	७ । १ । १४६ ॥	२६०	शाकटशा-त्रे	७ । १ । ७८ ॥
१६९	शपभरद्वाजादात्रेये	६ । १ । ५० ॥	२२२	शाकलादकञ् च	६ । ३ । १७३ ॥
१५१	शब्दनिष्कयो-वा	३ । २ । ९८ ॥	२७७	शाकीप-श्च	७ । २ । ३० ॥

२६४	शास्त्रार्थः	७।१।११४॥	२६४	शिलाया एयञ्च	७।१।११३॥
२४४	शाणात्	६।४।१४६॥	२२४	शिलास्त्रिया-त्रे	६।३।१८६॥
२३२	शाब्दिकार्थ-कम्	६।४।४५॥	२३३	स्त्रियो	६।४।५७॥
१६७	शास्त्रकथार्थ-लि	६।१।३७॥	१७०	शिवादेरण	६।१।६०॥
२४९	शालीनकौ-नम्	६।४।१८५॥	२२५	शिशुकन्दा-यः	३।३।२००॥
२१८	शिक्षादेशाण्	६।३।१४८॥	२७१	शीताञ्च कारिणि	७।१।१८६॥
२७४	शिलादिभ्य इन्	७।२।४॥	२६१	शीतोष्णत-हे	७।१।९२॥
१९२	शिखायाः	६।२।७६॥	२९८	शीतोष्णादनी	७।३।२०॥
२२	शिटः प्रथ-स्य	१।३।३५॥	१६३	शीर्षः स्वरे तद्धिते	३।२।१०३॥
२३	शिटययोवात्	१।३।५५॥	२४९	शीर्षच्छेदाद्यो वा	६।४।१८४॥
२१	शिट्याद्यस्यङ्गि-वा	१।३।५९॥	२३३	शीलम्	६।४।५९॥
२२	शिद्धेऽनुस्वारः	१।३।४०॥	१९४	शुक्रादियः	६।२।१०३॥
२१६	शिरसः शीर्षन्	३।२।१०१॥	१७१	शुक्लाभ्यां भरद्वाजे	६।१।६३॥
१९२	शिरिषादिकृकणौ	६।२।७७॥	२१९	शुण्डिकादेरण	६।३।१५४॥
२४	शिरोऽधसः-स्ये	२।३।४॥	१५०	शुनः	३।२।९०॥
४	शिर्षुट्	१।१।२८॥	२५३	शुनो वधोदूत्	७।१।३३॥

१७२	शुभ्रादिभ्यः	६ । १ । ७३ ॥	१७३	श्यामलक्षणा-ष्ठे	६ । १ । ७४ ॥
२४३	शूर्पाकाञ्	६ । ४ । १३७ ॥	१०५	श्यावारोकाद्या	७ । ३ । १५३ ॥
२९१	शूलात्पाके	७ । २ । १४२ ॥	७१	श्येनैतद्वरित-नभ्व	२ । ४ । ३६ ॥
१९९	शूलोत्पाद्यः	६ । २ । १४१ ॥	१९६	श्येनंपाता-ता	६ । २ । ११५ ॥
२७२	शृङ्खल-मे	७ । १ । १९१ ॥	१८३	श्रवणाभ्युत्थात्ताम्यः	६ । २ । ८ ॥
२७५	शृङ्गात्	७ । २ । १२ ॥	२१२	श्रविष्ठाषाढादीयण च	६ । ३ । १०५ ॥
१४५	शेषपुच्छला-नः	३ । २ । ३५ ॥	२३५	श्राणामांसौ-वा	६ । ४ । ७१ ॥
३००	शेषलाघादे-यात्	७ । ३ । ४३ ॥	२७०	श्राद्धमद्य-नौ	७ । १ । १६९ ॥
१०८	शेषाद्या	७ । ३ । १७५ ॥	१२१	श्रितादिभिः	३ । १ । ६२ ॥
९२	शेषे	२ । २ । ८१ ॥	३०३	श्रमच्छमी-यञ्	७ । ३ । ६८ ॥
२००	शेषे	६ । ३ । १ ॥	१२७	श्रेण्यादिकृता-र्थे	३ । १ । १०४ ॥
५८	शेषे लुक्	२ । १ । ८ ॥	२५९	श्रोत्रियादलुक् च	७ । १ । ७१ ॥
२३८	शोभमाने	६ । ४ । १०२ ॥	२१३	श्रोत्रौषधि-गे	७ । २ । १६६ ॥
२२४	शौनकादिभ्यो णिन्	६ । ३ । १८६ ॥	८९	श्लाघहृस्या-ज्ये	२ । २ । ६० ॥
५६	शौ वा	४ । २ । ९५ ॥	२२९	श्वगणाद्या	६ । ४ । १४ ॥
५६	श्वसवः	२ । १ । ११६ ॥	४९	श्वन्युवन्म-उः	२ । १ । १०६ ॥

१३९	अथुरः अश्रूभ्यां वा	३ । १ । १२३ ॥	१४५	षष्ठ्याः क्षेपे	३ । २ । ३० ॥
१७५	अथुराद्यः	६ । १ । ९१ ॥	१८३	षष्ठ्याः समूहे	६ । २ । ९ ॥
२१०	असस्तादिः	६ । ३ । ८४ ॥	२३३	षष्ठ्या धर्म्ये	६ । ४ । ५० ॥
१३२	असो वसीयसः	७ । ३ । १२१ ॥	५	षष्ठ्यान्त्यस्य	७ । ४ । १०६ ॥
१८५	आदिभ्योऽञ्	६ । २ । २६ ॥	२८२	षष्ठ्या रूय-ट्	७ । २ । ८० ॥
१६६	आदेरिति	७ । ४ । १० ॥	१६७	पादिहन्-णि	२ । १ । ११० ॥
	ष		७६	पावटाद्ध	२ । ४ । ६९ ॥
२६९	पट्कृति-थट्	७ । १ । १६२ ॥	२३	षि तवर्गस्य	१ । ३ । ६४ ॥
२६६	पट्त्वे षड्गवः	७ । १ । १३५ ॥	७८	ष्या पुत्रपत्योः-षे	२ । ४ । ८३ ॥
३००	पट्वैक-रे	७ । ३ । ४० ॥		स	
२३९	षष्पासादवयसि-कौ	६ । ४ । १०८ ॥	१४२	संकटाभ्याम्	७ । ३ । ८६ ॥
२४०	षष्पासाद्य-कण्	६ । ४ । ११५ ॥	११४	संख्याक्ष-तौ	३ । १ । ३८ ॥
२६९	षष्ठ्यादेर-देः	७ । १ । १५८ ॥	१९८	संख्याङ्कात्सूत्रे	६ । २ । १२८ ॥
२९८	षष्ठात्	७ । ३ । २५ ॥	२४२	संख्याद्वे-कः	६ । ४ । १३० ॥
९६	षष्ठी वानादरे	२ । २ । १०८ ॥	१३२	संख्याना-वा	७ । ३ । ११७ ॥
१२३	षष्ठ्ययनाच्छेषे	३ । १ । ७६ ॥	१३२	संख्यातैक-रत्न	७ । ३ । ११९ ॥

२९२	संख्यादेः पादा-च	७ । २ । १५२ ॥	३३	संख्यासाय-वा	१ । ४ । ५० ॥
२९०	संख्यादर्शणात्	७ । २ । १३६ ॥	१७१	संख्यासं-व	६ । १ । ६६ ॥
६६	संख्यादर्शय-सि	२ । ४ । ९ ॥	२९२	संख्यैकार्या-शसु	७ । २ । १५१ ॥
२३६	संख्यादेश-चः	६ । ४ । ८० ॥	२२२	संघघोषा-अः	६ । ३ । १७२ ॥
२४०	संख्याधि-नि	७ । ४ । १८ ॥	२०३	संज्ञा दुर्वा	६ । १ । ६ ॥
४९	संख्यानां ण्यामि	१ । ४ । ३३ ॥	३००	संध्यक्षरात्तेन	७ । ३ । ४२ ॥
१३८	संख्याने	३ । १ । १४६ ॥	१०५	संभ्राज्जा झी	७ । ३ । १५५ ॥
१४१	संख्यापाण्डु-मेः	७ । ३ । ७८ ॥	२६५	संभोभिः सं-ये	७ । १ । १२५ ॥
२६८	संख्यापूरणेडट्	७ । १ । १५६ ॥	१७१	संबन्धिनां संबन्धे	७ । ४ । १२१ ॥
२४८	संख्यायाः संघ-ठे	६ । ४ । १७१ ॥	२४७	संभवदवहरतोश्च	६ । ४ । १६२ ॥
२८६	संख्याया धा	७ । २ । १०४ ॥	१३	संमत्यसू-तः	७ । ४ । ८९ ॥
११५	संख्यायानदी-म्	७ । ३ । ९१ ॥	४६	संयोगस्याक्	२ । १ । ८८ ॥
१३३	संख्याव्यादुर्गुलेः	७ । ३ । १२४ ॥	३६	संयोगात्	२ । १ । ५२ ॥
१००	संख्या समासे	३ । १ । १६३ ॥	१६६	संयोगादिनः	७ । ४ । ५३ ॥
११२	संख्या समाहारे	३ । १ । २८ ॥	२१४	संवत्सराग्र-च	६ । ३ । ११६ ॥
१२६	संख्या समाहारे-यम्	३ । १ । ९९ ॥	२१०	संवत्सरादु-णोः	६ । ३ । ९० ॥

२:७	संशयं प्राप्ते ज्ञेये	६।४।१३॥	२९०	सप्तत्रिंशत्पत्रा-ने	७।२।१३८॥
२१८	संस्कृते	६।४।५॥	१६५	सपिण्डेवयः स्थना-द्वा	१।४॥
२२८	संस्कृते	६।४।३॥	६२	सपूर्वावि-दा	२।१।३२॥
१९९	संस्कृते भक्ष्ये	६।२।१४०॥	२०८	सपूर्वादिकण	६।३।७०॥
१०२	सकथ्यक्ष्णः स्वाङ्गे	७।३।१२६॥	९६	सप्तमीचा-णे	२।२।१०९॥
२५८	सखिवाणिगूढाद्यः	७।१।६३॥	२९०	सप्तमीद्वि-भ्यः	७।२।१३४॥
१९३	सख्यादेरयण्	६।२।८८॥	१२४	सप्तमी त्रीण्डाद्यैः	३।१।८८॥
३४	सरव्युरितोऽश्वावैव	१।४।८३॥	९४	सप्तम्यधिकरणे	२।२।९५॥
५२	सजुषः	२।१।७३॥	२८४	सप्तम्याः	७।२।९४॥
२३६	सतीर्थ्यः	६।४।७८॥	५	सप्तम्या आदिः	७।४।११४॥
१५२	सत्यागदास्तोः कारे	३।२।११२॥	५	सप्तम्या पूर्वस्य	७।४।१०५॥
२९१	सत्यादशपथे	७।२।१४३॥	११२	सप्तम्या वा	३।२।४॥
२८५	सदाधुने-हिं	७।२।९६॥	१५६	सब्रह्मचारी	३।२।१५०॥
२८५	सद्योऽद्य-हिं	७।२।९७॥	२४१	समयात् प्राप्तः	६।४।१२४॥
१२७	सन्महत्परमो-याप्त	३।१।१०७॥	२९०	समयाद्यायाम्	७।२।१३७॥
७४	सपत्न्यादौ	२।४।५०॥	९९	समर्थः पदविधिः	७।४।१२२॥

१४१	समवाधान्यसः	७ । ३ । ८० ॥	१२०	समेशोऽर्थ नवा	३ । १ । ५४ ॥
१५५	समस्ततहितेवा	३ । २ । १३९ ॥	८८	समोऽज्ञोऽ-वा	२ । २ । ५१ ॥
२६३	समांसमी-नम्	७ । १ । १०५ ॥	१७६	सम्राजः क्षत्रिये	६ । १ । १०१ ॥
२०९	समानपूर्व-त्	६ । ३ । ७९ ॥	२०	सम्राट्	१ । ३ । १६ ॥
१५६	समानस्य धर्मादिषु	३ । २ । १४९ ॥	११६	सम्राजसोप-वम्	७ । ३ । ९४ ॥
२९	समानादमोतः	१ । ४ । ४६ ॥	२२६	सरुपाद्रेः-वत्	६ । ३ । २०९ ॥
६	समानानां-र्घः	१ । २ । १ ॥	१३२	सरोऽनो-म्नोः	७ । ३ । ११५ ॥
२८	समानार्थैकैः दोषः	३ । १ । ११८ ॥	२२५	सर्व चर्मण ईनेनञौ	६ । ३ । १९५ ॥
२३९	समाया ईनः	६ । ४ । १०९ ॥	२५२	सर्वजनाण्येनञौ	७ । १ । १९ ॥
१४०	समासान्तः	७ । ३ । ६९ ॥	१२३	सर्वपथा-यः	३ । १ । ८० ॥
१५७	समासेऽजेः स्तुतः	२ । ३ । १६ ॥	२५४	सर्वार्णणा वा	७ । १ । ४३ ॥
२५	समासेऽसमस्तस्य	२ । ३ । १३ ॥	१३३	सर्वदियोऽस्यादौ	३ । २ । ६१ ॥
२२१	समिध आ-न्यण्	६ । ३ । १६२ ॥	४५	सर्वदिविबिब्यन्-ञ्चौ	३ । २ । १२२ ॥
११३	समीपे	३ । १ । ३५ ॥	२६२	सर्वदिः प-ति	७ । १ । ९४ ॥
२०६	समुद्रान्तनावोः	६ । ३ । ४८ ॥	९८	सर्वदिः सर्वाः	२ । २ । ११९ ॥
२३२	समुद्धार्याऽसमेवते	६ । ४ । ६६ ॥	३१	सर्वदिः स्मै स्मानी	१ । ४ । ७ ॥

४०	सर्वदिहसपूर्वाः	१।४।१८॥	२५८	सरायाद्या	७।१।६२॥
२८०	सर्वदिनि	७।२।५९॥	८७	सराय	२।२।४५॥
२६२	सर्विकमचि	७।१।९८॥	११८	सासादादिऋग्ये	३।१।१४॥
१३२	सर्वीच-यात्	७।३।११८॥	२७३	सासाद्वृष्टा	७।१।१९७॥
८५	सर्वीथया-सा	२।२।३५॥	७४	सादेः	२।४।४९॥
२२७	सलातुरादीयण्	६।३।२।७॥	२५२	सादेयातदः	७।१।२५॥
३	सविशेषण-ययम	१।१।२६॥	८४	साधकतमं करणम	२।२।२४॥
१९८	ससर्पपूर्वाकृप्	३।२।१२७॥	९६	साधुना	२।२।१०२॥
२९४	सस्त्री प्रज्ञस्ते	७।२।१७२॥	२१४	साधुषुष्यत्पच्यमाने	६।३।११७॥
२२	सस्य ऋषौ	१।३।६१॥	३०५	सामीप्येऽथो-रि	७।४।७९॥
२७१	सस्याद्वयुजात्-ते	७।१।७८॥	२१०	सायचिर्मा-यात्	६।३।८८॥
४५	सहस्रमः सधिसमि	१।२।१२३॥	१२०	सायाहादयः	३।१।५३॥
१०९	सहस्तेन	३।१।२४॥	१७४	सारवैश्वा-यम	७।४।३०॥
२४३	सहस्रस्रत-दण	६।४।१३६॥	२०६	साल्वात्-चौ	६।३।५४॥
१५५	सहस्य सोऽग्न्याये	३।२।१४३॥	१७८	साल्वाञ्जपत्य-दिञ्	६।१।११७॥
१०९	सहानुव्ययोगे	७।३।१७८॥	१९४	सास्य पौर्णमासी	६।२।९८॥

२७७	सिकनाञ्जकरात्	७ । २ । ३५ ॥	१०९	सुभ्रवादिभ्यः	७ । ३ । १८२ ॥
?	सिद्धिः स्याद्वादात्	१ । १ । २ ॥	१७७	सुयान्नः सौवी-निञ्	६ । १ । १०३ ॥
८७	सिद्धौ तृतीया	२ । २ । ४३ ॥	२४४	सुवर्णकार्षापणात्	६ । ४ । १४३ ॥
२०६	सिध्मादि-भ्यः	७ । २ । २१ ॥	२०५	सुसर्वाचाद्राद्रस्य	७ । ४ । १५ ॥
२१२	सिन्ध्वपकरात्कार्णा	६ । ३ । १०१ ॥	१०५	सुसंख्यात्	७ । ३ । १५० ॥
२२७	सिन्ध्वादेरञ्	६ । ३ । २१६ ॥	२३२	सुस्नातादि-ति	६ । ४ । ४२ ॥
१२५	सिंहार्यैः पूजायाम्	३ । १ । ८९ ॥	१०४	सुहरित् तृण-त्	७ । ३ । १४२ ॥
२६२	सीतया संगते	७ । १ । २७ ॥	१०६	सुहृद्दृढ-ञ्	७ । ३ । १५७ ॥
११८	सुः पूजायाम्	३ । १ । ४४ ॥	२८१	सूक्तं साम्नोरीयः	७ । २ । ७१ ॥
२८०	सुत्वादेः	७ । २ । ६३ ॥	७६	सूर्यगस्त्ययो-च	२ । ४ । ८९ ॥
२५	सुचो वा	२ । ३ । १० ॥	७६	सूर्यदेवतायां वा	२ । ४ । ६४ ॥
१००	सुज्वार्ये से-हिः	३ । १ । १९ ॥	१२७	सेडनानिटा	३ । १ । १०६ ॥
१९३	सुतंगपादेरिञ्	६ । २ । ८५ ॥	१३६	सेनाङ्गबुद-नाम्	३ । १ । १३४ ॥
१९२	सुपन्यादेज्यैः	६ । २ । ८४ ॥	१७६	सेनान्तका-च	६ । १ । १०२ ॥
१०४	सुपृत्यस्तु-णे	७ । ३ । १४४ ॥	२१२	सेनाया वा	६ । ४ । ४८ ॥
१०२	सुप्रातसुभ-दम्	७ । ३ । १२९ ॥	२२७	सेर्निवासादस्य	६ । ३ । २१३ ॥

२१३	सोदर्यसमानोदर्यौ	६।३।११२॥	४१-६५	स्त्रियां नृतो-र्नीः	२।४।१॥
२६	सोरुः	२।१।७२॥	१६९	स्त्रियां लुप्	६।१।४६॥
२४०	सोऽस्य ब्रह्म-तोः	६।४।११६॥	४१	स्त्रियाम्	१।४।९३॥
२४७	सोऽस्य भृति-शप्	६।४।१६८॥	१६४	स्त्रियाम्	३।२।६९॥
२७२	सोऽस्य मुख्यः	७।१।१९०॥	१०७	स्त्रियाम्भसोऽन्	७।३।१६९.H
१७	सौनवेती	१।२।३८॥	३६	स्त्रिदूतः	१।४।२९॥
१७७	सौयामायनी-वा	६।१।१०६॥	१३९	स्त्री पुंवच्च	३।१।१२५॥
२०६	सौवीरेषु कृलात्	६।३।४७॥	१६९	स्त्री बहुप्यायन्	६।१।४८॥
२५८	स्तोनाञ्ज लुकृच	७।१।६४॥	१९९	स्थण्डिलात्-ती	६।२।१३३॥
९२	स्तोक्काल्य-णे	२।२।७९॥	२३७	स्थलादेर्मधुकृ-ण्	६।४।९१॥
२४९	स्तोमेदट्	६।४।१२६॥	२१३	स्थान्तगो-लात्	६।३।११०॥
३	स्त्यादिर्विभक्तिः	१।१।१९॥	९	स्थानी वा वर्णविधौ	७।४।१०९॥
३४	स्त्रियाः	२।१।५४॥	२११	स्थामाजिना-प्	६।३।९३॥
१२९	स्त्रियाः पुमो च	७।३।९६॥	२५७	स्थूल दूर-नः	७।४।४२॥
४०	स्त्रिया द्विनां-य	१।४।२८॥	२९८	रनातोद्द्रसमासौ	७।३।२२॥
१०५	स्त्रियां नाञ्जि	७।३।१५२॥	१५७	स्नानस्य नाञ्जि	२।३।२२॥

६	सर्ष	७।४।११९॥	७१	स्वरादुतो-रोः	२।४।३५॥
८४	सृष्टेर्व्याप्यं वा	२।२।२६॥	२१	स्वरेभ्यः	१।३।३०॥
८२	सृत्यर्थं दयेकः	२।२।११॥	११	स्वरेवा	१।३।२४॥
२८	स्यादावसंख्येयः	३।१।११९॥	१२	स्वरेवाऽनक्षे	१।२।२९॥
२५५	स्यादेसि	७।१।५२॥	२४१	स्वर्गं स्वस्ति-र्गो	६।४।१२३॥
३७	स्यादौ वः	२।१।५७॥	१४६	स्वसृपत्योर्वा	३।२।३८॥
३	स्यौजस-दिः	१।१।१८॥	१०२	स्वाङ्गात्-नि	३।२।५६॥
५२	स्रंसं ध्वस्-दः	२।१।६८॥	७३	स्वाङ्गादेरकृत-हेः	२।४।४६॥
६८	स्वङ्गा जभ-कात्	२।४।१०८॥	२७५	स्वाङ्गाद्विद्वत्कात्	७।२।१०॥
७९	स्वतन्त्रः कर्ता	२।२।२॥	२७१	स्वाङ्गेषु सक्त	७।१।१८०॥
१२०	स्वयं सामीक्तेन	३।१।५८॥	२७९	स्वामिक्रीडो	७।२।४९॥
१०	स्वरस्य परे-धौ	७।४।११०॥	१४९	स्वामि चि-ह्मणे	३।२।८४॥
४२	स्वराच्छौ	१।४।६५॥	९४	स्वामीश्वरा-तैः	२।२।९८॥
६२	स्वरादयोऽ-वम्	१।१।३०॥	११७	स्वाम्येऽधिः	३।१।१३॥

२५	स्वेजोऽधिना	२ । २ । १०४ ॥	२६६	हस्तिपुरुषाद्याण	७ । १ । १४१ ॥
९	स्वेर-ध्याम	१ । २ । १५ ॥	२५९	हायनान्नात्	७ । १ । ६८ ॥
२०	स्मटि समः	१ । ३ । १२ ॥	१६७	हित नाभ्रो वा	७ । ४ । ६० ॥
	ह		९०	हितमुखाभ्याम	२ । २ । ६५ ॥
४९	हनां धि	२ । ३ । ९४ ॥	१२२	हितादिभिः	३ । १ । ७१ ॥
४९	हनां हो धनः	२ । १ । ११२ ॥	१५१	हिमहतिकाषिये पट्	३ । २ । ९६ ॥
२३०	हरत्युत्सङ्गादेः	६ । ४ । २३ ॥	२६१	हिमादेलुः सह	७ । १ । ९० ॥
१७०	हरितादेरब्जः	६ । १ । ५५ ॥	२७८	हीनात्स्वाङ्गादः	७ । २ । ४५ ॥
२२१	हल सीरादिकण्	६ । ३ । १६१ ॥	८१	हृक्रानवा	२ । २ । ८ ॥
२५०	हल सीरादिकण्	७ । १ । ६ ॥	१५१	हृदयस्य-ण्ये	३ । २ । ९४ ॥
२५२	हलस्य कर्षे	७ । १ । २६ ॥	१७३	हृद्भगसिन्धोः	७ । ४ । २५ ॥
२५३	हविरब्ज-वा	७ । १ । २९ ॥	२५१	हृद्य पद्य तुल्य-भ्यम्	७ । १ । ११ ॥
१४८	हविष्यष्टनः कपाले	३ । २ । ७३ ॥	१५	हेः प्रश्नाख्याने	७ । ४ । ९७ ॥
२८१	हस्तदन्त-तौ	७ । २ । ६८ ॥	८७	हेतु कर्तुं करणे-णे	२ । २ । ४४ ॥

८६	हेतु सहाय्येऽनुना	२ । २ । ३८ ॥	५४	हो धुत्पदान्ते	२ । १ । ८२ ॥
२४५	हेतौ सं-ते	६ । ४ । १५३ ॥	३४	ह्रस्वस्य गुणः	१ । ४ । ४१ ॥
९७	हेत्वर्थेऽस्तु-द्याः	२ । २ । ११८ ॥	२१	ह्रस्वान्दणनोद्धे	१ । ३ । २७ ॥
२११	हेमन्ताढातलुक्च	६ । ३ । ९१ ॥	२०२	ह्रस्वाभास्त्रस्ति	२ । ३ । ३४ ॥
१८७	हेमादिभ्योऽञ्	६ । २ । ४५ ॥	२९	ह्रस्वापश्च	१ । ४ । ३२ ॥
१८७	हेमार्था माने	६ । २ । ४२ ॥	३०१	ह्रस्वे	७ । ३ । ४६ ॥
१५	हेह्रस्वेषामेव	७ । ४ । १०० ॥	११	ह्रस्वोऽपदे वा	१ । २ । २२ ॥
२६०	होत्राभ्य इयः	७ । १ । ७६ ॥	१८८	हो गोदोहादी-स्य	६ । २ । ५५ ॥
२९३	होत्राया इयः	७ । २ । १६३ ॥			

॥ श्रीलघुहेमप्रभान्याकरणपूर्वाङ्क-

सूत्राणां सूची समाप्ता ॥

इति श्री तपोगच्छाचार्यविजयदेवसूरिविजयसिंह-
सूरिपट्टपरम्पराप्रतिष्ठितगीतार्थत्वादिगुणोपे-
तवृद्धिचन्द्रापरनामवृद्धिविजयचरणक-
मलमिलिन्दायमानान्तेवासिसंवि-
ग्नशास्त्रीयतपोगच्छाचार्यभट्टा-
रकश्रीविजयनेमिसूरिविर-
चिताया लघुहेमप्रभा-
याः पूर्वार्धम् ॥

लघुहेमप्रभायाः पूर्वाह्नस्य शुद्धिपत्रम्.

अशुद्धम्	शुद्धम्	पृष्ठम्	पङ्क्तिः
नमा	नमाः	२	२१
ट। ३ ५	टा ३ उ	१६	१३
न्हः	हः	२७	१२
स्त्री	स्त्री	२९	१६
त्यदा	आ द्वेभ्यदा	४७	२२
दमः	दम-	५१	१
कोऽपि	कएव	५१	२
श--श--शा	क--ग--गा	५२	४--५
भेन्तो	भेवन्तो	५६	११
पदात्	अन्वादेशे पदात्	६२	१३
चन्	चन	६४	३
द्राका	द्रा	६४	४
अण	आण	६४	४--१७
षि	वि	७३	५
शय	उय	७५	२१
ब	षे	८१	१३
न	नं	८५	१२
आज्ञा	अज्ञा	९२	६
भूपतिप्रसू	भूपसू	९४	१५
२	३	९५	१३
दित्यन	दित्यव्ययमत	११३	६
भ्यन्तार्था	भ्यर्थार्था	१२२	१५

लिप्ता	लिप्त	१२९	१४
पात्र	पाठा	१२०	१५
व्याभा	व्या । भा	१५२	११
कन्य	अन्य	१५३	२०
तृणे जातौ	कत्रिः	१५४	२०
जः ।	जः । आत्रेयोऽन्यः	१६९	१८
पटु--क्रो	पटु--क्रौ	१७०	९
		१७०	१०
कट्ट	कट्ट	१७२	१८
स्य तद्धिते लृ	स्य लृ--	१७५	६
स्व	श्व	१७५	१०
कुल	कुला	१७६	१५
तैक	कैत	१७७	१९
कद्या	कद्या	१७८	१४
। म--आम्बृष्टाः ।	।--आम्बृष्टयः ।	१७९	४
अ	आ	१७९	१०
त	त्	१७९	२२
रु	रु	१८०	१
यः	बहुगोत्रार्थे यः	१८०	१६
कुम	कुलम्	१८१	४
ने	नस्य	१८१	७
म्ब	म्ब	१८२	१
ङ्कि	ङ्कि	१८२	६
च्येऽब्बो	च्येब्बो	१८२	७
आ	औ	१८३	२१

सु	स	१८४	१०
गोहा	गोदोहा	१८८	२०
म्वा	म्वा	१८९	२४
र्द	र्द	१९०	११
नि	नी	१९१	१७
यक	यक	२०१	१३
च्छ	च्छ	२०१	१७
रु	रु	२०२	१८
न	नः	२०३	८
गी	गि	२०४	१९
दः	देः	२०६	१
था	थी	२०६	१३
हो	हो	२०६	१८
ह-	ह-	२०७	१८
थी	थी	२०७	१९
ह	ह	२०७	११
पौ	पौ	२१०	१७
प्रोष्ठभद्राजातेः	प्रोष्ठभद्राजाते	२११	१९
दो	दस्यो	२११	२०
अ	अ	२१२	३
श्च नास्ति	श्च वा नास्ति	२१२	१५
दा	दा	२१२	१७
भ्यो जा	भ्यो भाणो जा	२१३	५
काला	काला	२१४	१
प्वा	प्वा	२१५	६

म्ह	स्म	२१५	२१
स्यम् ॥	स्यम् । अवर्ण इति किम् ? । नासिक्यो		
	वर्णः ॥	२१६	२
शो	शी	२१६	६
नो	नः	२१६	९
अ	अ	२१९	३
हु-र्मना	ह-र्मा	२२१	१६
ङ्	ङ्	२२२	१६
थ	थ	२२२	१८
दर्थे	दमर्थे	२२२	२०
वा	वा	२२३	११
मा	मा	२२३	२०
दि	दी	२२४	२
तेः	ते	२३५	४
व	वा	२३५	१६
ण	ण	२३७	१५
वृ	वृ	२३९	२-१२
प्ये	प्या	२४२	४
न	ने	२४४	१
ऽ	ड	२४५	१०
ग्र	गृ	२४६	२१
अ	आ	२४८	४
देरवा	दवा	२५०	५
प्यो	प्यो	२५१	१२

प्य	प्य	२५४	३
श्री	तस्य भावे कर्म-		
	णि चाण्। श्री	२५९	१०
होहो	होत्रा	२६०	६
ये	र्थ	२६१	१
स्यो	स्यो	२६२	१४
ब	प	२६३	७
त्ते	त्तेः	२६७	१५
पु	पू	२६९	८
द्य	दा	२७०	४
क्त	क्ते	२७१	१
स्त	स्त	२७९	
र्णी	र्णी	२८१	१
त्य	न्य	२८१	९
यि	यि	२८२	१४
ष्व	त्त्व	२८२	१७
ल्यं	ल्य	२८५	१
च	चै	२८६	८
र्थभ्यस्त	र्थान्ति	२८७	१
रा	र	२८८	६
ऋवावर्ग-२७	वावर्ग-११	२८८	११
द	म	२९०	१
कृति	कृत	२९५	३
इः	रः	२९६	१६
ग्या	म्या	२९९	१८
न	त	३००	४६
त्य	त्य	३३०	११
ये	रे	३०६	१५
व	न्न	३०६	१९

॥ श्रीः ॥

॥ तपोगच्छाचार्यभट्टारकश्रीविजयनेमिसूरि-

विराचेतः ॥

श्रीलघुहेमप्रभाया उत्तरार्धम्

॥ तदेतत्. ॥

॥ राजनगर (अमदावाद) वास्तव्यपोरवाढबणिग्वं-
शावतंसधर्मकर्मकर्मठश्रेष्ठिप्रवरश्री-मनसुख-
भाइ सुत श्री-माणेकलालभाइश्रेष्ठिवर्येण
श्रेयोनिमित्तं

श्रीजैनग्रन्थप्रकाशकसभाद्वारा

सम्पुष्ट प्रकाशितम्. ॥

सं. १९७७ वीरनिर्वाण सं. २४४७ सन् १९२१

“ आ पुस्तक श्री जैन एडवोकेट प्रिन्टींग प्रेसमां शा.
चीमनलाल गोकलदासे छाप्यु घीकांटावाडी-
अः दावाद.

लघुहेमप्रभाया उत्तरार्द्धस्य शुद्धिपत्रम् ॥

अशुद्धम्.	शुद्धम्.	पृष्ठम्.	पङ्क्तिः
उत्त्वे	उत्त्वे	७	८
क्ता	क्त्वा	९	१२
ईदग्	ईदग्	११	७
श्लिषति	श्लिष्यति	१२	१३
शम्	शम्	१४	१३
जिगाय ।	जिगाय । जिगय ।	१५	५
सुं	सुं	१५	९
क्यडा	क्ययडा	१६	११
धुं	धुं	१६	१४
स्वप्न-ध्र	स्वप्ने-ध्रें	१८	१९
ग्लुञ्चू	ग्लुचू ग्लुञ्चू	२१	५
ऋदिच्छिव	ऋदिच्छिव	२१	७
त्युक्ते	त्युक्तेः	२१	१२
हूर्छा-मूर्छा-स्फूर्छा-स्मूर्छा	हूर्छा-मुर्छा-स्फूर्छा-स्मुर्छा	२१	
पान्त	पान्त्य	२१	१८
मुज मृजु	मुज मुजु मृज मृजु	२२	१३
ज्झट	झट	२३	७
कीट्ट	कीट्ट	२४	८
ऋदि-च्युतृ	ऋदि-चुतृ	२४	१९
प्रतीकरो	प्रतिकरो	२५	८
खद	रद	२६	७
णदु-नृन्	नदु-नृन्	२६	१२
अस्कन्दत्	अस्कदत्	२६	१६
नं द्विः	नं च द्विः	२७	५
सष्टं	सष्टं	२७	१९
र्व-र्व-र्व-र्व	र्व-र्व-र्व-र्व	२८	१०

लुगु	लुबु	२८	११
ज्जम्	जम् जम्	२८	१६
त्यता	त्यत्या	२८	१८
श्य-यश्य	श्य-श्य	२९	४
जग्मिथ	जगमिथ	२९	१८
लहृ	हलृ	३०	१६
दृशं	दृशं	३१	१०
ओखां	ओषां	३२	१३
तनु	तनू	३३	१९
घृ	घूं	३६	८
नृभुङ्	नृभुङ्	४०	१०
भानि	भामि	४०	१२
लापे	लोपे	४१	४
भाषि	भासि	४२	२०
आङ्शमुङ्	आङ्ः शमुङ्	४३	३
याञ्चा	याच्चा	४३	२०
याञ्चा	याच्चा	४६	२
रेदृग्	रेदृग्	४६	१२
जुगूहे	जुगुहे	४७	१७
संशू	संशू	४८	११
ध्वंसु	ध्वंसू	४८	१२
लोङ्ने	लोङ्ने	५०	१
श्यदेः	शदेः	५०	८
ववौ । ववतुः ।	ववतुः	५२	६
ववतुः । ऊवतुः ।	ऊवतुः ।	५२	८
भाङ्-याङ्-ष्णाङ्-भ्राङ्-	भाङ्-याङ् णाङ् भ्राङ्		
पाङ्-लाङ्-राङ्-ख्याङ्-	पाङ् लाङ् राङ् ख्याङ्		
माङ्-प्राङ्-इङ्-	माङ् प्राङ् इङ्	५६	

नानिष्ठार्थेति	न्यायानां स्थविरेति	६०	११
पञ्चमो	पञ्चमी	६५	१७
सातन	शातन	६५	१०
हाय-णयो	हाय-णयोः	६९	१३
ऋतः	ऋतः	६९	१९
स्कृच्छृ	स्कृच्छृ	७०	३
देश	देशः	७१	३
ऋतां	ऋतां	७२	११
च्छत-जृभ्र	च्छत-जृभ्र	७२	१२
वृति	वृति	७३	१०
जृभ्र	जृभ्र	७३	१२
रुधू	रुधू	७३	२०
त्वे-न	त्व-ने	७७	१२
पुरै	पुरै	७७	१४
ज्वरै	ज्वरै	७७	१५
आधा	आधा	८०	२
रुचत्	रुचत्	८३	५
ऋच्छत्-विच्छत्-उच्छैत्-मिच्छत्	ऋच्छत्-विच्छत्-उच्छै- त्-मिच्छत्	८३	
लुचं	लुचं	८४	१०
ट	टा	८५	१३
हृत्	हृत्	८६	१०
त्वप्य	त्वप्य	८६	१६
भर्जौप्	भर्जौप्	८७	१९
नः	नौ	८९	१२
म्भना	भ्रा	९०	१७
ह	ह	९०	२०
कृग्श्	कृग्श्	९१	१६
सिता	पिता	९३	५

ध्रुवश्-उध्रुवश्	ध्रुवश्-उध्रुवश्	९३	६
पूरण	पूरणे	९४	१
। ४१ ॥	। ४१ ॥ ओलण्डयति	९५	२
ऋट्	ऋट्	९५	१८
स्तृ	स्तृ	९६	१
मुलण्	मूलण्	९७	४
लुषण्	लुषण्	९७	८
इतो अर्थ	इतोऽर्थ	९७	१५
मत	मन	९७	१९
भषणे	भाषणे	९८	७
अंचण	अञ्चण	९८	१०
नियतियेति	निर्यातियति	९८	२०
अस्वाद	आस्वाद	९९	२
शीशृ	शीशृ	९३	३
लिङ्ग । -नायं कृ	लिङ्गम् । तेन, -नायम्	९९	१०
स्नेहछे	स्नेहच्छे	९९	१३
घ्रसण्	घ्रसण्	९९	१४
कृ	कृ	१००	३
यति	यते	१००	७
नासा	नसा	१००	८
गुरिण	गूरिण	१००	१८
अङ्कादीनां	ब्लेष्कादीनां	१०१	५
ओर्जो	ओर्जा	१०१	८
चहण शाठ्ये	चहणः शाठ्ये	१०३	१०
गवि	गर्वि	१०३	१५
लीङ्लो	लीङ्लि	१०४	६
ययति-लीङ्ली	पयति-लीङ्लि	१०४	९
धावि	धवि	१०४	१६

दयति	दयते	१०५	३
च्छृदेति	क्षृतेति	१०५	६
पूर्वोऽति	पूर्वोऽति	१०५	१३
मत्र, छिद्रा	मूत्रछिद्रा	१०६	२
इतिवृत्	वृत्	१०६	३
मि	मिः	१०६	१९
स्टदित्	कदित्	१०८	९
नीदिथत्	निदिथत्	१०८	१०
ग	ग्र	१११	२०
क्त्वा	क्त्वा	११२	२
भित्सात	भित्सति	११२	१८
सिस्थू	सुस्थू	११२	२२
कग	कग	११४	१
कृग	कृग	११४	५
क्रदि	कदि	११५	१
आर्जा	ओर्जा	११५	५
ङ्थ	ङ्थ	११८	८
अजङ्गमीत् ।	अजङ्गमीत् । जेघ्रयीति । जेघ्नेति ।		
	आजेघ्नीते । गतौ तु,	११९	२४
जङ्घनति । जङ्घहि	जङ्घति । जहि । जङ्घहि । इत्यन्ये ।	१२०	१
सु	स्व	१२०	१३
अवर्वाः ३	अवर्तृतीः ३ । अवर्तृत् ३ । अवर्वाः ३ ।		
	इत्यपि केचित्	१२०	२३
नद्यादादेधेयः	ब्रह्मावनिषेधः	१२०	५
यांच	यरांच	१२१	१२
तु-भ्रातुःपुत्र	समासात्तु-भ्रातुःपुत्र	१२२	१९
अ ।	औ ।	१२४	६
संचीवरयते	संचीवरयते	१२५	१

भ्रस	भ्रश	१२७	७
तित्य	तीत्य	१२७	११
भाव	भ्राव	१२७	१६
त्वाय तिष्ठते विवाद	त्वयि तिष्ठते विवादः	१३४	२०
३।२।	३।३।	१३४	२३
पयति	ययति	१३९	६
यजति वा	यजति वा । स्वां गां जानीते जानाति		
	वा । स्वं शत्रुमपवदते अपवदति वा ॥	१४०	१०
य्यात्मने	रि परस्मै	१४०	१४
हार्थे	हारार्थे	१४१	७
भ	भ	१४१	१३
स्वग्रह, स्वस्त	स्वरग्रह, श्वस्त	१४१	१९
जायाम् । अभविषाताम् ।			
अभविषाताम् ।	जायाम् ॥	१४१	२०
न ॥	न ॥ अन्ववातप्त कितचः स्वयमेव ।	१४२	२४
देर्वा इ	देर्ह	१४३	१
व	व	१४३	८
येति	ययेति	१४४	१२
कलिङ्गेष्व	कलिङ्गेष्व	१४७	४
और्ध्व	ऊर्ध्व	१४९	८
प्यति	प्यति	१५०	३
गृत्ते	वृत्ते	१५०	१८
किम् ?	किम् ? संभावयामि यद्भुञ्जीत भवान् ।		
	श्रद्धाधाताविति किम् ? ।	१५३	२०
तक्ता	तक्ता	१५५	१२
निर्यु	निर्यु	१५६	४
प्यम्	प्यम्	१५८	९

किम्	किम्	१६७	२
ब्री	ब्री	१६७	१-४
यमिरम्यादीनां तनादीनां	यमिरम्यादीनां	१६८	४
गीले	शीले	१७०	१७
सकृत्	शकृत्	१७१	३-४
रित्री	रित्री	१७१	४
न्तः	न्तपः	१७२	१२
घे	घे	१७३	१३
टचभा	टचम्भा	१७४	१७
किम्	किम्	१७७	८
कोशी	क्रोशी	१७७	२०
क्षितापु	क्षितायु	१८२	३
वि	वि	१८२	२४
द्वत्	द्वत्	१८५	१
लाम	लोम	१८८	१९
कोनो	कानौ	१८९	२
शोवव	शावेव	१९०	३
शालादि	शीलादि	१९४	१६
त्य	त्य	१९६	१९
किञ्च	किञ्ज	१९९	१०
गम्	गभृ	२०१	१८
शङ्ग	शृङ्ग	२०२	४
हृणः	हूणः	२०३	२१
भ्रण	भ्रूण	२०४	२
भ्यः	भ्य	२०४	२०
शम्बः	शम्बः	२१०	२०
वृङः एण्यः	वृङः एण्यः	२१४	१०
शृङार	शृङ्गार	२१७	३

उरः	ऊरः ।	२१९	२
छत्रम् । छत्री ।	छत्रम् । छत्री ।	२२०	११
ऋप	ऋपृ	२२६	१२
निर्वृति	निर्वृतिः	२२८	९
वृद्धिः	वृद्धिः	२२९	५
स्त	स्तृ	२३२	१६
टि	टि	२४०	१७
कि	क	२४२	२१
लाल	लला	२४३	१५
ब्	ब्	२४४	११
वा	वा	२४९	११
त्स्थ	त्स्थ	२५०	९
म	प	२५३	६
सि	खि	२६१	७
ल्लो	ली	२६४	९
स्तृ	स्तृ	२६५	१६
र्या	र्या	२७१	२
का	कार्या	२७१	१३
ध्व	ध्व	२७३	१२
सू	सू	२७३	२०
प्तिः ।	प्तिः । तिर्यक्कृत्वा	२७६	४
भिष	भिष	२७७	२०
गपथे	गपथे	२७८	१८
श्रो	श्री	२७८	१९
तन्य	तत्प	२७९	४
बजि	विज	२७९	१५

यं सर्वेऽप्यैकमत्यादतिशयप्रमुखा आश्रयन् देवदेवं
यश्चानन्दैकहेतुः स्मरणमुपगतोऽप्यत्र भव्यव्रजानाम् ।
नत्वा तं वीरमासं मितमतिरमितां वाचमाश्रित्य सूरि-
नेमिर्हेमप्रभाया विरचयति लघोरुत्तरार्द्धं मितोक्तिम् ॥१॥

॥ अथाख्यातप्रक्रिया ॥

क्रियार्थो धातुरिति धातुसंज्ञायां धातोराख्यातप्रत्ययाः प्रयोज्याः ॥

वर्त्तमाना-तिव् तस् अन्ति, सिव् थस् थ,
मिव् वस् मस्, ते आते अन्ते, से आथे ध्वे, ए वहे
महे ॥ ३ । ३ । ६ ॥

वकारो वित्कार्यार्थ एवमन्यत्रापि ॥

सप्तमी-यात् याताम् युस्, यास् यातम् यात,
याम् याव याम, ईत ईयाताम् ईरन्, ईथास् ईया-
थाम् ईध्वम्, ईय ईवहि ईमहि ॥ ३ । ३ । ७ ॥

पञ्चमी-तुव् ताम् अन्तु, हि तम् त, आनिव्

आवव् आमव् , ताम् आताम् अन्ताम् , स्व आथाम्
ध्वम् , ऐव् आवहैव् आमहैव् ॥ ३ । ३ । ८ ॥

ह्यस्तनी-दिव् ताम् अन् , सिव् तम् त, अम्ब्व
व म, त आताम् अन्त, थास् आथाम् ध्वम् , इ
वहि महि ॥ ३ । ३ । ९ ॥

दिस्योरिकार उच्चारणार्थः ॥

एताः शितः ॥ ३ । ३ । १० ॥

अद्यतनी-दि ताम् अन् , सि तम् त, अम्
व म, त आताम् अन्त, थास् आथाम् ध्वम् , इ वहि
महि ॥ ३ । ३ । ११ ॥

परोक्षा-णव् अतुस् उस् , थव् अथुस् अ, णव्
व म, ए आते इरे, से आथे ध्वे, ए वहे महे ॥
३ । ३ । १२ ॥

आशीः-क्यात् क्यास्ताम् क्यासुस् , क्यास्
क्यास्तम् क्यास्त, क्यासम् क्यास्व क्यास्म, सीष्ट
सीयास्ताम् सीरन् , सीष्ठास् सीयास्थाम् सीध्वम् ,
सीय सीवहि सीमहि ॥ ३ । ३ । १३ ॥

ककारः कित्कार्यार्थः ॥

श्वस्तनी-ता तारौ तारस् , तासि तास्थस्
तास्थ, तास्मि तास्वस् तास्मस् , ता तारौ तारस् ,

तासे तासाथे ताध्वे, ताहे तास्वहे तास्महे ॥
३ । ३ । १४ ॥

भविष्यन्ती-स्यति स्यतस् स्यन्ति, स्यसि स्य-
थस् स्यथ, स्यामि स्यावम् स्यामस्, स्यते स्येते
स्यन्ते, स्यसे स्येथे स्यध्वे, स्ये स्यावहे स्यामहे ॥
३ । ३ । १५ ॥

क्रियातिपत्तिः-स्यत् स्यताम् स्यन्, स्यस् स्य-
तम् स्यत, स्यम् स्याव स्याम, स्यत स्येताम् स्यन्त,
स्यथास् स्येथाम् स्यध्वम्, स्ये स्यावहि स्यामहि ॥
३ । ३ । १६ ॥

नवाद्यानि शतृक्वसू च परस्मैपदम् ॥ ३ । ३ । १९ ॥
सर्वासां विभक्तीनाम् ॥
पराणि कानानशौ चात्मनेपदम् ॥ ३ । ३ । २० ॥
तत्साप्यानाप्यात्कर्मभावे कृत्यक्तखलर्थाश्च ॥ ३ । ३ । २१ ॥

इङितः कर्त्तरि ॥ ३ । ३ । २२ ॥
धातोरात्मनेपदम् ॥

ईङितः ॥ ३ । ३ । ९५ ॥
धातोः फलवति कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥

शेषात्परस्मै ॥ ३ । ३ । १०० ॥
कर्त्तरि ॥

त्रीणि त्रीण्यन्ययुष्मदस्मदि ॥ ३ । ३ । १७ ॥

अभिधेये सर्वासां विभक्तीनां यथाक्रमं स्युः ॥

एकद्विवहुषु ॥ ३ । ३ । १८ ॥

अन्यादिषु यानि त्रीणि त्रीणि वचनान्युक्तानि तानि यथासङ्ख्यं स्युः ॥

सति ॥ ५ । २ । १९ ॥

प्रारब्धापरिसमाप्तः क्रियाप्रबन्धः सन् वर्तमानः । तदर्थार्द्धातो-
वर्तमाना ॥ भू सत्तायाम्, सत्तायर्थ उपलक्षणम्, मृदो घटो भवति
इत्यादौ उत्पद्यते इत्याद्यर्थात् । तथा चाह—

निपाताश्चोपसर्गाश्च धातवश्चेत्यमी त्रयः ।

अनेकार्थाः स्मृताः सर्वे पाठस्तेषां निदर्शनम् ॥१॥

अकर्मकश्चायम्, फलसमानाधिकरणव्यापारबोधकत्वं समाना-
धिकरणफलावच्छिन्नव्यापारबोधकत्वं वाऽकर्मकत्वम् । फलव्यधिक-
रणव्यापारबोधकत्वं व्यधिकरणफलावच्छिन्नव्यापारबोधकत्वं वा
सकर्मकत्वम् । तथा चाह—

फलव्यापारयोरेक-निष्ठतायामकर्मकः ।

धातुस्तयोर्धर्मिभेदे सकर्मक उदाहृतः ॥ १ ॥

धातोरर्थान्तरे वृत्ते-र्धात्वर्थेनोपसङ्ग्रहात् ।

प्रसिद्धेरविवक्षातः कर्मणोऽकार्मिका क्रिया ॥ २ ॥

कर्तर्यनद्भ्यः शब् ॥ ३ । ४ । ७१ ॥

शिति । शकारवकारावितौ ॥

नामिनो गुणोऽङ्किति ॥ ४ । ३ । १ ॥

धातोः प्रत्यये ॥ अवादेशे, स भवति ॥

शिदवित् ॥ ४ । ३ । २० ॥

डिद्ववत् ॥ इति तसि गुणप्राप्तावपि शब्दनिमित्तो गुणः । तौ भवतः । लुगस्यादेत्यपदे इत्यकारलुकि, ते भवन्ति । त्वं भवसि । युवां भवथः । यूयं भवथ ॥

मव्यस्याः ॥ ४ । २ । ११३ ॥

धातोर्विहिते प्रत्यये ॥ अहं भवामि । आवां भवावः । वयं भवामः । अन्यदर्थादिद्वयत्रययोगे शब्दस्पृष्टात् पराश्रयमेव वचनम् । स च त्वं च भवथः । स च त्वं च अहं च भवामः ॥

विधिनिमन्त्रणामन्त्रणाधीष्टसम्प्रभप्रार्थने ॥ ५ । ४ । २८ ॥
सप्तमीपञ्चम्यौ ॥ सम्भावनादिष्वपि ॥

यः सप्तम्याः ॥ ४ । २ । १२२ ॥

अतः परस्येः ॥ शिष्यो गुरुसेवी भवेत् । भवेदसौ भव्यः श्राद्धत्वात् ॥

याम्स्त्सोरंयमियुसौ ॥ ४ । २ । १२३ ॥

अतः परयोः ॥ भवेयुः । भवेः । भवेतम् । भवेत । भवेयम् । भवेव । भवेम ॥

प्रैषानुज्ञावसरे कृत्यपञ्चम्यौ ॥ ५ । ४ । २९ ॥

आशिष्याशीःपञ्चम्यौ ॥ ५ । ४ । ३८ ॥

अध्ययनायोद्यतो भवतु चैत्रः ॥

आशिष्ये तुह्योस्तातङ् ॥ ४ । २ । ११९ ॥

वा ॥ आयुष्मान् भवतु भवताद् वा भवान् । भवताम् । भवन्तु ॥

अतः प्रत्ययाल्लुक् ॥ ४ । २ । ८५ ॥

धातोः पराद्धेः ॥ भव । भवतात् । भवतम् । भवत । आशिषि,
श्रेयस्वी भवतात् सौम्य । भवानि । भवाव । भवाम ॥

अनद्यतने ह्यस्तनी ॥ ५ । २ । ७ ॥

भूतेऽर्थेवर्तमानाद्धातोः ॥

अङ्धातोरादिह्यस्तन्यां चामाङा ॥ ४ । ४ । २९ ॥

अद्यतनीक्रियातिपस्योश्च ॥ अभवत् ह्यो जिनार्चा । अभवताम् ।
अभवन् । अभवः । अभवतम् । अभवत । अभवम् । अभवाव ।
अभवाम ॥

अद्यतनी ॥ ५ । २ । ४ ॥

भूतार्थाद्धातोः ॥

सिजद्यतन्याम् ॥ ३ । ४ । ५३ ॥

धातोः ॥ इकारचकारौ विशेषणार्थौ ॥

पिवैतिदाभूस्थः सिचो लुप्परस्मै न चेद् ॥

४ । ३ । ६६ ॥

लुब्योगे ॥ देति दासंज्ञा धातवः ॥

भवतेः सिज्जलुपि ॥ ४ । ३ । १२ ॥

न गुणः ॥ अडागमे, अभूत् अद्य दृष्टिः । अभूताम् । अभू-अन्
इति स्थिते धातोः रिवर्णोवर्णस्येत्युवादेशे ॥

भुवो वः परोक्षाद्यतन्योः ॥ ४ । २ । ४३ ॥

उपान्त्यस्योत् ॥ अभूवन् । अभूः । अभूतम् । अभूत । अभू-
वम् । अभूव । अभूम् ॥

परोक्षे ॥ ५ । २ । १२ ॥

भूतानद्यतने वर्तमानाद्धातोः परोक्षा ॥ भू-णव् इति स्थिते ॥

द्विर्धातुः परोक्षाडे प्राक् तु स्वरे स्वरविधेः ॥ ४ । १ । १ ॥

द्विच्वनिमित्ते ॥ स्वरे इति किम् ? जेघ्रीयते ॥

भूस्वपोरदुतौ ॥ ४ । १ । ७० ॥

परोक्षायां द्विच्वे पूर्वस्य यथासङ्गम् ॥

द्वितीयतुर्ययोः पूर्वो ॥ ४ । १ । ४२ ॥

द्विच्वे पूर्वयोः ॥

नामिनोऽकलिहलेः ॥ ४ । ३ । ५१ ॥

धातोर्नाम्नो वा ङिणति वृद्धिः ॥ तत आवादेशे उच्चे च,
बभूव श्रीवीरः । बभूवतुः । बभूवुः ॥

स्कऽसृष्टृभृस्तुद्रुश्रुस्त्रोर्व्यञ्जनादेः परोक्षायाः ॥

४ । ४ । ८१ ॥

आदिरिट् ॥ बभूविथ । बभूवथुः । बभूव । बभूव । बभूविव ।
बभूविम ॥ आशिपि । भूयाद्भद्रं श्रमणेभ्यः । भूयास्ताम् । भूयासुः ।
भूयाः । भूयास्तम् । भूयास्त । भूयासम् । भूयास्व । भूयास्म ॥

अनद्यतने श्वस्तनी ॥ ५ । ३ । ५ ॥

भविष्यदर्थाद्धातोः ॥

स्ताद्यशितोऽत्रोणादेरिट् ॥ ४ । ४ । ३२ ॥

धातोः परस्य आदिः स्यात् ॥ भविता श्वो ज्ञानोत्सवः । भविता-
रौ । भवितारः । भवितासि । भवितास्थः । भवितास्थ । भवितास्मि ।
भवितास्वः । भवितास्मः ॥

भविष्यन्ती ॥ ५ । ३ । ४ ॥

भविष्यति वर्तमानाद्धातोः ॥ इडागमे, कल्किपुत्रो धर्मपालको
भविष्यति । भविष्यतः । भविष्यन्ति । भविष्यसि । भविष्यथः ।

भविष्यथ । भविष्यामि । भविष्यावः । भविष्यामः ॥

सप्तम्यर्थे क्रियातिपत्तौ क्रियातिपत्तिः ॥ ५ । ४ । ९ ॥

सप्तम्या अर्थो निमित्तं हेतुफलकथनादिका सामग्री । कुतश्चित्
वैगुण्यात् क्रियाया अतिपतनं अनभिनिर्वात्तिः क्रियातिपत्तिः, तस्यां
सत्यामेष्ट्यदर्थाद्धातोः सप्तम्यर्थे क्रियातिपत्तिः ॥ सुट्टष्टिश्चेदभविष्यत्
सुभिक्षमभविष्यत् । अभविष्यताम् । अभविष्यन् । अभविष्यः । अभवि-
ष्यतम् । अभविष्यत । अभविष्यम् । अभविष्याव । अभविष्याम ॥

माड्यद्यतनी ॥ ५ । ४ । ३९ ॥

सर्वविभक्त्यपवादः ॥ मा भवान् भूत् ॥

सस्मे ह्यस्तनी च ॥ ५ । ४ । ४० ॥

माडि अद्यतनी ॥ मा स्म भवत् भूद्वा ॥

अदुरुपसर्गान्तरो णङ्ङिनानेः ॥ २ । ३ । ७७ ॥

रादेः परस्य नो ण् स्यात् ॥ णेति णोपदेशा धातवः । प्रभवाणि
अदुरिति किम् ? दुर्भवानि । णोपदेशास्त्वनृतिनर्दिनशिनन्दिनाटिनकि-
नाथृनाधृतृधातवः । नाटीति चौरादिकस्य ग्रहणम् ॥

अकखाद्यषान्ते पाठे वा ॥ २ । ३ । ८० ॥

धातौ परे अदुरुपसर्गान्तस्थाद्रादेः परस्य नेर्नो ण् स्यात् ॥ स्त-
म्भेः सौत्रेषु पाठात् पाठविषयत्वम् । प्रणिभवति । प्रनिभवति ।
पाठ इति किम् ? प्रनिचकार । उपसर्गा अर्थविशेषस्य द्योतकाः ।
प्रभवति, पराभवति, सम्भवति, अनुभवति इत्यादौ विविधार्थावगतेः,
तथा चाह—

उपसर्गेण धात्वर्थो बलादन्यत्र नीयते ।

*बलादन्यः प्रतीयते इति पाठान्तरम् ॥

विहाराहारसंहार-प्रहारप्रतिहारवत् ॥ १ ॥

किञ्च-धात्वर्थं बाधते कश्चित्, कश्चित्तमनुवर्त्तते ।
तमेव विशिनष्ट्यन्योऽनर्थकोऽन्यः प्रयुज्यते ॥ १ ॥

बीजकालेषु सम्बद्धा यथा लाक्ष रसादयः ।
वर्णादिपरिणामेन फलानामुपकुर्वते ॥ २ ॥
बुद्धिस्थादपि सम्बन्धात्तथा धातूपसर्गयोः ।
अभ्यन्तरीकृतो भेदः पदकाले प्रकाशयते ॥ ३ ॥

पां पाने । अनुस्वारानुबन्ध इणनिषेधार्थः । अत्रेमे धातुप्रत्ययानु-
बन्धफलप्रतिपादकाः श्लोकाः ॥

उच्चारणेऽस्त्यवर्णाद्य आः क्तयोरिणनिषेधने ।
इकारादात्मनेपद-मीकाराच्चोभयं भवेत् ॥ १ ॥
उदितः स्वराच्चोन्तश्चोः क्तादाविटो विकल्पनम् ।
रूपान्त्ये डे परेऽह्रस्व ऋकारादङ् विकल्पकः ॥ २ ॥
लृकारादङ् समायात्येः सिचि वृद्धिनिषेधकः ।
एः क्तयोरिणनिषेधः स्यादोः क्तयोस्तस्य नो भवेत् ॥ ३ ॥
औकार इङ् विकल्पार्थेऽनुस्वारोऽनिङ् विशेषणे ।
लृकारश्च विसर्गश्चानुबन्धो भवतो नहि ॥ ४ ॥
कोदादिर्न गुणी प्रोक्तः खे पूर्वस्य मुमागमः ।
गेनोभयपदी प्रोक्तो घश्च चजोः कर्गौ कृतौ ॥ ५ ॥
आत्मने गुणरोधे ड-श्चो दिवादिगणो भवेत् ।
ओ वृद्धौ वर्त्तमाने क्तः टः स्वादिष्टद्युकारकः ॥ ६ ॥
त्रिमगर्थो डकारः स्याण् णश्चुरादिश्च वृद्धिकृत् ॥

तस्तुदादौ नकारश्चेच्चापुंसीति विशेषणे ॥ ७ ॥

रुधादौ नागमे पो हि मो दामः सम्प्रदानके ।

यस्तनादौ रकारः स्यात् पुंवद्भावार्थसूचकः ॥ ८ ॥

छील्लिङ्गार्थे लकारो हि उत और्विति वो भवेत् ।

शः क्रयादिः कयः शिति प्रोक्तः षः षितोऽङ्गविशेषणे ॥ ९ ॥

पदत्वार्थे सकारो हि नोक्ता अत्र न सन्ति च ।

धातूनां प्रत्ययानां चानुबन्धः कथितो मया ॥ १० ॥

श्रौतिकृबुधिवुपाघ्राध्मास्थाम्नादामृदश्र्यर्त्तिशदस-
दः श्रुकृधिपिबजिघ्रधमातेष्टः नयच्छपश्यच्छशीयसी-
दम् ॥ ४ । २ । १०८ ॥

शिति यथासङ्गमम् ॥ पिबति । पिबेत् । पिबतु पिबतात् । अपि-
बत् । पिबैतिदेति सिज्जलोपे । अपात् । अपाताम् ॥

सिज्जविदोऽभुवः ॥ ४ । २ । ९२ ॥

परस्यानः पुस् । पकार इत् ॥

इडेत्पुसि चातो लुक् ॥ ४ । ३ । ९४ ॥

कृत्यशिति स्वरे धातोः ॥ अपुः ॥

ह्रस्वः ॥ ४ । १ । ३९ ॥

द्वित्वे सति पूर्वस्य ॥

आतो णव औः ॥ ४ । २ । १२० ॥

पपौ ॥

४ इन्ध्यसंयोगात् परोक्षा किद्वत् ॥ ४ । ३ । २१ ॥

अवित् ॥ इति किच्चात् इडेत्पुसीत्यालुकि । पपतुः । पपुः ॥

सृजिदृशिस्कृस्वरात्त्वतस्तृजिनित्यानिटस्थवः॥४।४।७८॥

विहितस्यादिरिड् वा ॥

“स्वरान्तोऽकारवान् वा यस्तृच्यनिट् धवि वेडयम् ।

ऋदन्त ईदग् नित्यानिट् स्त्राद्यन्यः सेट् परोक्षके ॥ १ ॥”

पपाथ । पपिथ । पपथुः । पप । पपौ । पपिव । पपिम ॥

गापास्थासादामाहाकः ॥ ४ । ३ । ९६ ॥

कृत्याशिष्येः ॥ पेयात् ॥

एकस्वरादनुस्वारेऽतः ॥ ४ । ४ । ५६ ॥

धातोःस्ताद्यशित इण् न ॥ पाता । इमाश्चात्रानिट्कारिकाः ॥

“श्विश्चिडीशीयुरुक्षुक्षुस्तुभ्यश्च वृगो वृडः ।

ऊदृदन्तयुजादिभ्यः, स्वरान्ता धातवः परे ॥ १ ॥

पाठ एकस्वराः स्युर्येऽनुस्वारेण इमे स्मृताः ।

द्विविधोऽपि शक्तिश्चैवं वचिर्विचिरिची पचिः ॥ २ ॥

सिञ्चतिर्मुचिरतोऽपि पृच्छति-

भ्रस्जिमास्जिभुजयो युजिर्यजिः ।

भवञ्जिरञ्जिरुजयो णिजिविज-

पञ्जिभञ्जिभजयः सृजित्यजी ॥ ३ ॥

स्कन्दिविद्यविद्लुवित्तयो नुदिः,
 स्विद्यतिः शदिसदी भिदिच्छिदी ।
 तुद्यदी पदिहदी खिदिक्षुदी
 राधिसाधिशुधयो युधिन्यधी ॥ ४ ॥
 बन्धबुध्यरुधयः क्रुधिक्षुधी,
 सिद्धयतिस्तदनु हन्तिमन्यती ।
 आपिना तपिशपिक्षिपिच्छुपो,
 लुम्पतिः सृपिलिपी वपिस्वपी ॥ ५ ॥
 यभिरभिलभियाभिरमिनमिगमयः,
 कुशिलिशिरुशिरिशिदिशतिदशयः ।
 स्पृशिमृशतिविशतिदशिशिष्टशुषय-
 स्त्विषिपिषिविष्टकृषितुषिदुषिपुषयः ॥ ६ ॥
 श्लिषतिर्षिषिरतो घसिवसती
 रोहतिर्लुहिरिही अनिङ्गदितौ ।
 देग्धिदोग्धिलिहयो मिहिवहती
 नह्यनिर्दहिरिति स्फुटमनिटः ॥ ७ ॥”

प्रां गन्धोपादाने । ३ ॥ जिघ्रति ॥

ट्धेघ्राशाच्छासो वा ॥ ४ । ३ । ६७ ॥

सिचः परस्मैपदे लुक् ॥ अघ्रात् । पक्षे ॥

सः सिजस्तेर्दिस्योः ॥ ४ । ३ । ६५ ॥

आदिरीत् ॥

यमिरमिनम्यातः सोऽन्तश्च ॥ ४ । ४ । ८६ ॥

परस्मैपदे सिच आदिरिट् ॥

इट ईति ॥ ४ । ३ । ७१ ॥

सिचो लृक् ॥ अघ्रासीत् । अघ्राताम् । अघ्रामिष्टाम् । अघ्रुः
अघ्रासिषुः । परोक्षायाम् अघ्रा इति द्विच्चे ॥

व्यञ्जनस्यानादेर्लृक् ॥ ४ । १ । ४४ ॥

द्विच्चे पूर्वस्य ॥ द्वितीयतुर्ययोगिति प्रस्य गन्वे ॥

गहोर्जः ॥ ४ । १ । ४० ॥

द्विच्चे पूर्वयोः ॥ जघ्नौ ॥

संयोगादेर्वाशिष्येः ॥ ४ । ३ । ९५ ॥

आदन्तस्य क्लिति ॥ घ्रेयात् । घ्रायात् । ध्मां शब्दाग्नि-
संयोगयोः । ४ ॥ ध्रमाति । अध्मासीत् । दध्मौ । ध्रेयात् ।
ध्रमायात् । एतां गनिनिवृत्तौ । ५ ॥

षः सोष्ट्यैष्टिवष्वष्कः ॥ २ । ३ । ९८ ॥

पाठे धात्वादेः ॥

स्वरदन्त्यपरसकारादयः स्मिस्विदिस्वदिस्वञ्जिस्वपयश्च ।
षोपदेशाः सृपि, सृजि, स्त्या, स्तृ, स्तृ, सृ, मेकृवर्जम् ॥१॥

निमित्ताभावे नैमित्तिकस्याप्यभावः । इति ठस्य धत्वे स्था ।
ठस्य हि थस्थानिकत्वम् । तदुक्तम्—

“नकारजावनुस्वारपञ्चमौ धुटि धातुषु ।

सकारजः शकारश्चेर्षाद्वर्गस्तवर्गजः ॥ १ ॥

तिष्ठति । अस्थात् ॥

स्थासेनिसेधसिचसञ्जां द्वित्वेऽपि ॥ २ । ३ । ४० ॥

उपसर्गस्थानाम्यादेः सः षः स्यात् ॥ अध्यष्ठात् ॥

अघोषे शिटः ॥ ४ । १ । ४५ ॥

द्वित्वे पूर्वस्य तत्सम्बन्धिन्येव लुक् ॥ तस्थौ । अधिनष्टौ ।

म्नां अभ्यासे । ६॥ मनति । मन्नासीत् । मन्मौ । म्नेयात् ।

म्नायात् । दां दाने । ७ ॥ यञ्ञति ॥

अवौ दाधौ दा ॥ ३ । ३ । ५ ॥

इति दासंज्ञत्वात् सिज्जुपि । अदात् । विद्वर्जनात् दां दैव
इत्यादेर्न दासंज्ञा । ददौ । देयात् ॥

नेङ्मादापतपदगदनदवपीवहीशमूचिग्यातिवा-
तिद्रातिप्सातिस्यतिहन्तिदेग्धौ ॥ २ । ३ । ७९ ॥

अदुप रूपसर्गान्तःशब्देस्थाद्रपृवर्णान्परस्य नो ण् म्यात् ॥ दा इति
संज्ञात्वात्, प्रणियच्छति । अटो धातोर्गव्यवत्त्वेन व्यवधायकत्वाभावात्
प्रणयच्छत् ॥ इत्यादन्ताः । जिञ्जि अभिभवे । ८ ॥ जयति ॥

सिचि परस्मै समानस्याङिति ॥ ४ । ३ । ४४ ॥

धातोर्द्विः ॥ अजैषीत् ॥

जेर्गिः सन्परोक्षयोः ॥ ४ । १ । ३५ ॥

द्विच्वे सति पूर्वान्परस्य ॥ जिगाय । जिग्यतुः । जिग्युः । जिग-
यिथ । जिगेथ ।

णिढान्त्यो णव् ॥ ४ । ३ । ५८ ॥

परोक्षायाः ॥ जिगाय । जिग्यिव । जिग्यिम ॥ दीर्घश्चीति
दीर्घे, जीयात् । क्षि क्षये । ९ ॥ क्षयति । अक्षैषीत् ॥

कङश्चञ् ॥ ४ । १ । ४६ ॥

द्विच्वे पूर्वस्य यथासङ्गयम् ॥ चिक्षाय । चिक्षियतुः । चिक्षियुः ।
चिक्षयिथ । चिक्षेथ । इं दृं द्रुं शृं मुं गतौ । १० ॥ अयति ॥

स्वरादेस्तासु ॥ ४ । ४ । ३१ ॥

धातोरादेः स्वरस्याद्यतनीक्रियातिपत्तिस्तनीषु दृष्टिः अमाङ्गा ॥
ऐषीत् । णवि द्विच्वे ।

पूर्वस्यास्वे स्वरे य्वोरियुव् ॥ ४ । १ । ३७ ॥

धातोर्द्विच्वे ॥ इयाय । द्विच्वे 'योऽनेकस्वरस्ये'ति, यत्वे इयतुः ॥
इतीदन्ताः । दवति । अदौषीत् । दृदाव । दृदविथ । दृदोथ ।
द्रवति ॥

णिश्चिद्रुस्तुकमः कर्त्तरि ङः ॥ ३ । ४ । ५८ ॥

अद्यतन्याम् ॥ द्विर्धातोरिति द्विच्वे । अदुद्रवत् । ङिप्त्वाद्
गुणो न । दृदाव । धवि द्रुवर्जनाच्चेद् । दृदोथ । स्रवति । असु-
स्रवत् । ध्रुं स्थैर्ये च । ११ ॥ ध्रवति । गत्यर्थः कुटादिग्यमित्यन्ये । सं

(१६)

श्री लघुहंमप्रभाव्याकरणम्.

प्रसवैश्वर्ययोः । १२ ॥ प्रसवोऽभ्यनुज्ञानम् । सवति । अषोपदेश-
त्वाच्च षत्वम् । सुसाव । षोपदेशोऽयमित्यन्ये । इत्युदन्ताः ॥ स्मृं
चिन्तायाम् । १३ ॥ स्मरति । अस्मार्षीत् । अस्मार्ष्टाम् ॥

ऋतोऽत् ॥ ४ । १ । ३८ ॥

द्विस्त्वे पूर्वस्य ॥ सस्मार ॥

संयोगादृदर्त्तेः ॥ ४ । ३ । ९ ॥

संयोगाच्च ऋतदन्तम्यार्त्तेश्च परोक्षायामकिं गुणः ॥ सम्प्ररतुः ।
सस्मरुः ।

ऋतः ॥ ४ । ४ । ७९ ॥

धातोस्तृचि नित्यानिटो विहितस्य थव आदिगिण् ॥ सम्मर्थ ॥

क्यङाशीर्ये ॥ ४ । ३ । १० ॥

संयोगान्परो य ऋतदन्तम्य अर्त्तेश्च गुणः ॥ स्मर्यात् । स्मर्त्ता ।

हनृतः स्यस्य ॥ ४ । ४ । ४९ ॥

आदिगिट् ॥ स्मगिष्यति । अस्मगिष्यत् । शृंघ्रं सेचने । १४ ॥

रिः शक्याशीर्ये ॥ ४ । ३ । ११० ॥

ऋकारान्तस्य धातोर्ऋतः ॥ ग्रियात् । ऋस्वविधानाच्च दीर्घः । औ-
स्वृ शब्दोपतापयोः । १५ ॥ स्वरति ॥

धूगौदितः ॥ ४ । ४ । ३८ ॥

स्ताद्यशित आदिगिट् वा ॥ अस्वारीत् । अस्वागिष्टाम् । अम्बा-

षीत् । अस्वाष्टाम् । सस्वारिथ । तृचि नित्यानिट्त्वाभावात् विकल्पः ।
 ४ सस्वर्थ इत्यपि केचित् । स्वर्त्ता । स्वरिता । स्वरिष्यति । हनृतः
 स्यस्येति परन्वाभित्यमिट् । द्वं वरणे । १६॥ ध्वं हूं कौटिल्ये । १७॥
 सं गतौ । १८॥ सरति ॥

सर्त्यर्सेर्वा ॥ ३ । ४ । ६१ ॥

कर्त्तर्यद्यतन्यामङ् ॥ ऋ अदादिभ्वादिर्वा ॥

ऋवर्णदशोऽङि ॥ ४ । ३ । ७ ॥

गुणः ॥ असरत् । पक्षे असाषीत् । ससार । ससर्थ । समुव ।
 स्नादित्वाभेद । स्त्रियात् । सर्त्ता ॥

वेगे सर्त्तेर्धाव् ॥ ४ । २ । १०७ ॥

शित्यत्यादौ ॥ धावति । कं प्रापणे च । १९॥ ऋच्छति ॥

अस्यादेराः परोक्षायाम् ॥ ४ । १ । ६८ ॥

धातोर्द्वित्वे ॥ आर । आस्तुः ॥

ऋवृव्येऽद इट् ॥ ४ । ४ । ८० ॥

थव आदिः ॥ आरिथ । अर्यात् । अर्त्ता । अरिष्यति । आरि-
 ष्यत् । इत्पृदन्ताः ॥ तृ प्लवनतरणयोः । २० ॥ तरति । अतारीत् ।
 ततार ॥

स्कृच्छृतोऽकि परोक्षायाम् ॥ ४ । ३ । ८ ॥

नामिनो गुणः ॥ तर् इति जाते ॥

तत्रपफलभजाम् ॥ ४ । १ । २५ ॥

अवित्परोक्षामेदृथवोः स्वरस्यात एः स्यान्न च द्विः ॥ तेरतुः
तेरिथ ॥

ऋतां कृतीर् ॥ ४ । ४ । ११६ ॥

ऋतः ॥ तीर्यात् ॥

वृतो नवाऽनाशीः सिच्परस्मै च ॥ ४ । ४ । ३५ ॥

अपरोक्षायामिदो दीर्घः ॥ तरीता । तग्निता । तरीष्यति
तरिष्यति । इति ऋदन्तः ॥ दृधे पाते । २१ ॥

आत्सन्ध्यक्षरस्य ॥ ४ । २ । १ ॥

धातोः ॥ इति प्राप्तम् ॥

न शिति ॥ ४ । २ । २ ॥

सन्ध्यक्षरान्तस्य विषयभूते आत् ॥ धयति ॥

दृधेश्वेर्वा ॥ ३ । ४ । ५९ ॥

कर्त्तर्यद्यतन्यां ङः ॥ द्वित्वे । अदधत् । अदधताम् । अदधन् ।
दृधेघ्नति सिज्जुकि, अधात् । पक्षे, अधासीत् । दधौ । धेयात् ।
धाता । इत्येदन्तः ॥ दैव् शोधने । २२ ॥ दायति । अदासीत् ।
दायात् । ध्यै चिन्तायाम् । २३ ॥ ध्यायति । अध्यासीत् ।
ग्लै ह्यक्षये । २४ ॥ धातुक्षय इत्यर्थः ॥ ग्लै गात्रविनामे । २५ ॥ का-
न्तिक्षय इत्यर्थः ॥ ध्यै न्यक्करणे । २६ ॥ द्रै स्वप्न । २७ ॥ ध्र तृप्ता ।

२८॥ कैँ गैँ रैँ शब्दे । २९॥ अगासीत् । गेयात् । वृथैँ स्तयैँ संघाते
 ४ च । ३० ॥ ख्यैँ खदने । ३१ ॥ क्षैँ जैँ पैँ क्षये । ३२ ॥ सायति ।
 सेयात् । सायादित्यन्ये । स्त्रैँ श्रैँ पाके । ३३ ॥ पैँ ओवैँ शोषणे ।
 ३४ ॥ अपासीत् । पेयात् । पायादित्यन्ये । ण्यैँ वेष्टने । ३५ ॥
 इत्यैदन्ताः ॥ फक्क नीचैर्गतौ । ३६ ॥ फक्कति । अफक्कीत् ।
 तक्क हसने । ३७ ॥

व्यञ्जनादेर्वोपान्त्यस्यातः ॥ ४ । ३ । ४७ ॥

धातोः परस्मैपदपरे सिचि वृद्धिः ॥ अताकीत् । अतकीत् ॥

जिणति ॥ ४ । ३ । ५० ॥

धातोरुपान्तस्यातो वृद्धिः ॥ तनाक ॥

अनादेशादेरेकव्यञ्जनमध्येतः ॥ ४ । १ । २४ ॥

अवित्परोक्षासेत्थवोर्धातोरेत्वम् ॥ न च द्वित्वम् । तेकतुः । एक-
 व्यञ्जने इति किम् ? ततक्ष । ततक्षतुः । अनादेशादेः किम् ? वभणतुः ॥
 तक्क कृच्छ्रजीवने । ३८ ॥

उदितः स्वरान्नोन्तः ॥ ४ । ४ । ९८ ॥

धातोः ॥ तक्कति । थुक गतौ । ३९ ॥

लघोरुपान्त्यस्य ॥ ४ । ३ । ४ ॥

धातोर्नामिनोऽङ्कृति गुणः ॥ शोकति । बुक्क भाषणे । ४० ॥ भषणे
 इत्यन्ये । ओखृ राखृ लाखृ द्राखृ ध्राखृ शोषणालमर्थयोः । ४१ ॥
 ओखति ॥

गुरुनाम्यादेरन्तृच्छूर्णोः ॥ ३ । ४ । ४८ ॥

परोक्षाया आमोदेशः । आमन्ताश्च कृभ्वस्तयः परोक्षान्ता अनु-
प्रयुज्यन्ते । अस्तेर्धूर्न, विधानबलात् ॥

आमः कृगः ॥ ३ । ३ । ७५ ॥

प्राग्वत्कर्तर्यात्मनेपदम् । भवति न भवति चेति विधिनिषेधा-
वतिदिश्येते ॥ ईहाञ्चक्रे । ओखांचकार ॥ शाखृ श्लाखृ व्याप्तौ । ४२ ॥
कक्ख्व हसने । ४३ ॥ उख नख णख वख मख रख लख मखु रखु
लखु रिखु इख इखु ईखु वल्ग रगु लगु तगु श्रगु श्रगु अगु वगु मगु
स्वगु इगु उगु रिगु लिगु गतौ । ४४ ॥

नशसददवादिगुणिनः ॥ ४ । १ । ३० ॥

धातोः स्वरस्यैत्वम् । ववखतुः । मङ्कति ॥

अनातो नश्चान्त ऋदाद्यशौ संयोगस्य ॥ ४ । १ । ६९ ॥

धातोः परोक्षायां द्वित्वे पूर्वस्यादेरस्याः ॥ आनङ्ग ।
आनङ्गतुः । त्वगु कम्पने च । ४५ ॥ युगु जुगु वुगु वर्जने । ४६ ॥ गग्घ
हसने । ४७ ॥ दधु पालने । ४८ ॥ वर्जनेऽपीत्यन्ये । शिघु आघ्रा-
णे । ४९ ॥ मधु मण्डने । ५० ॥ लघु शोषणे । ५१ ॥ इति कवर्गी-
यान्ताः ॥ शुच शोके । ५२ ॥ शोचति । कुच शब्दे तारे । ५३ ॥
कुञ्च गतौ । ५४ ॥ कुञ्च च कौटिल्याल्पीभावयोः । ५५ ॥ लुञ्च अप-
नयने । ५६ ॥

नो व्यञ्जनस्यानुदितः ॥ ४ । २ । ४५ ॥

उपान्त्यस्य क्किति लुक् ॥ कृच्यात् । लुच्यात् ॥ अर्च पूजा-
याम् । ५७ ॥ अर्चति । आनर्च । आनर्चतुः ॥ अठच् गतौ च
५८ ॥ अश्चोऽनर्चायामिति नलुकि, अच्यात् । पूजायाम् अठच्यात् ॥
वठच् चठच् तठच् तठच् मठच् मुठच् झुठच् झुच् म्लुच्
ग्लुठच् पश्च गतौ । ५९ ॥ गृच् ग्लुच् स्तेये । ६० ॥ गतावपि
केचित् ॥

ऋदिच्छिवस्तम्भमुचूम्लुचूग्रुचूग्लुचूग्लुञ्चो वा
॥ ३ । ४ । ६५ ॥

कर्त्तर्यद्यतन्यां परस्मैपदेऽङ् ॥ अमुचत् । अमोचीत् । अम्लुचत् ।
अम्लोचीत् । अग्रुचत् । अग्रोचीत् । अग्लुचत् । अग्लोचीत् । अग्लुचत् ।
अग्लुञ्चीत् ॥ म्लेच्छ अव्यक्तायां वाचि । ६१ ॥ लल्ल लाल्ल लक्षणे ।
६२ ॥ बाल्ल इच्छायाम् । ६३ ॥ आल्ल आयामे । ६४ ॥ अनात् इत्युक्ते
आठल्ल । आनाठल्ल इति कश्चित् । ह्रीच्छ लज्जायाम् । ६५ ॥ हूच्छा
कौटिल्ये । ६६ ॥ हूर्च्छति । मूर्च्छा मोहसमुच्छ्राययोः । ६७ ॥ स्फूर्च्छा
स्मूर्च्छा विस्मृतौ । ६८ ॥ विस्तृतावित्यन्ये ॥ युच्छ प्रमादे । ६९ ॥
धृज धृजु ध्वज ध्वजु ध्रज ध्रजु वज व्रज वस्ज गतौ । ७० ॥
धर्जति । धृञ्जति । व्रजति ॥

वदव्रजलः ॥ ४ । ३ । ४८ ॥

उपान्तस्य परस्मैपदे सेटि सिचि वृद्धिः ॥ अव्राजीत् । अव्रजतुः ।
सज्जति । कचिदान्मनेपदमपि । अज क्षेपणे च । ७१ ॥ अजति ॥

अघञ्क्यबलच्यजेर्वी ॥ ४ । ४ । २ ॥

अशिति विषये ॥ अवैपीत् । अन्ये त्वयव्यञ्जनादौ
विकल्पमिच्छन्ति तन्मते । आजीत् । अजितेत्याद्यपि । विवाय ।
विव्यतुः । विवयिथ । विवेथ । थवि, एजीत्यादिना वेट् । तदुक्तम्—

“स्वरान्तोऽकारवान्वाय—स्तृच्यनिट् थवि वेड्यम् ।

ऋदन्त ईट्ग्नित्यानिट्, स्याद्यन्यः सेट् परोक्षके ॥१॥ ”

वेता ॥ कुजू खुजू स्तये । ७२ ॥ अर्ज सर्ज अर्जने । ७३ ॥
आनर्ज । कर्ज व्यथने । ७४ ॥ खर्ज मार्जने च । ७५ ॥ खज
मन्थे । ७६ ॥ खजु गतिवैकल्ये । ७७ ॥ एजू कम्पने । ७८ ॥
एजां चकार ६ । ट्रोस्फूर्जा वज्रनिर्घोषे । ७९ ॥ स्फूर्जति ।
क्षीज कूज गुज गुजु अव्यक्ते शब्दे । ८० ॥ लज लजु तर्ज भर्त्सने
। ८१ ॥ लेजतुः । लाज लाजु भर्जने च । ८२ ॥ जज जजु
पुद्धे । ८३ ॥ तुज हिंसायाम् । ८४ ॥ तुजु वलने च । ८५ ॥
गर्ज गजु गृज गृजु मृज मृजु मज शब्दे । ८६ ॥ गज मदने च । ८७ ॥
अगाजीत् । अगजीत् । त्यजं हानौ । ८८ ॥

व्यञ्जनानामनिटि ॥ ४ । ३ । ४५ ॥

धातूनां परस्मैपदविषये सिचि समानस्य वृद्धिः ॥ अत्याक्षीत् ॥

धृङ् ह्रस्वाल्लुगानेट् स्तृभ्योः ॥ ४ । ३ । ७० ॥

धातोः सिचः ॥ अत्याक्ताम् । अत्याक्षुः । तत्याज ।
त्यक्ता । षञ्जं सङ्गे । ८९ ॥

दंशत्-ञ्जःशवि ॥ ४ । २ । ४९ ॥

उपान्त्यनस्य लृक् ॥ सजति । इति चवर्गीयान्ताः ॥ कटे वर्षा-
वरणयोः । ९० ॥

न श्विजागृशसक्षणह्म्येदितः ॥ ४ । ३ । ४९ ॥

धातोः परस्मैपदपरे सेटि सिचि वृद्धिः ॥ अकटीत् । शसः
स्थाने श्वमं पठन्त्यन्ये । शट रुजाविशरणगत्यवसादनेषु । ९१ ॥
वट वेष्टने । ९२ ॥ ववटतुः । किट खिट उन्नासे । ९३ ॥ शिट
पिट अनादरे । ९४ ॥ जट ज्जट सङ्घाते । ९५ ॥ पिट शब्दे च । ९६ ॥
भट भृतौ । ९७ ॥ नट उच्छ्राये । ९८ ॥ खट काङ्क्षे । ९९ ॥
णट नृनौ । १०० ॥

पाठे धात्वादेर्णो नः ॥ २ । ३ । ९७ ॥

नटति । अदुरुपसर्गेति णत्वे प्रणटति । नोपदेशोऽयामिति
केचित् । इट दीप्तौ । १०१ ॥ षट अवयवे । १०२ ॥ लुट विलो-
टने । १०३ ॥ चिट प्रैष्ये । १०४ ॥ विट शब्दे । १०५ ॥ हेट
विवाधायाम् । १०६ ॥ डान्तोऽयमित्येके । अट पट इट किट कट
कटु कटै गतौ । १०७ ॥ अस्यादेरित्यात्वे । आट । आटतुः । कुट
वैकल्ये । १०८ ॥ मुट प्रमर्दने । १०९ ॥ चुट चुटु अल्पीभावे ।
११० ॥ वटु विभाजने । १११ ॥ रुट लुट स्तेये । ११२ ॥ स्फुट
स्फुट विशरणे । ११३ ॥ लट बाल्ये । ११४ ॥ रट रट च परि-
भाषणे । ११५ ॥ पठ व्यक्तायां वाचि । ११६ ॥ वठ स्थौल्ये । ११७ ॥
मठ मदनिवासयोश्च । ११८ ॥ कठ कृच्छ्रजीवने । ११९ ॥ इठ
बलात्कारे । १२० ॥ उठ रुठ लुठ उपघाते । १२१ ॥ उवोठ ।

पिठ हिंसासङ्क्लेशनयोः । १२२ ॥ शठ कैतवे च । १२३ ॥
 श्रुठ गतिप्रतिघाते । १२४ ॥ कुठ लुठ आलस्ये च ।
 १२५ ॥ श्रुठ शोषणे । १२६ ॥ अठ रुठ गतौ । १२७ ॥ पुड
 प्रमर्दने । १२८ ॥ मुड खण्डने च । १२९ ॥ मड भूषायाम् । १३० ॥
 गड वदनैकदेशे । १३१ ॥ शौड गर्वे । १३२ ॥ यौड सम्बन्धे
 । १३३ ॥ मेड भ्रेड म्लेड लोड लौड उन्मादे । १३४ ॥ गौडादयो
 लौडवर्जाष्टान्ता इत्यन्ये ॥ रोड गौड तौड अनादरे । १३५ ॥
 कीड विहागे । १३६ ॥ तुड तूड जौड तोडने । १३७ ॥ हूड ह्रूड
 ह्रूड हौड गतौ । १३८ ॥ खोड प्रभिघाते । १३९ ॥ विड आक्रोशे
 । १४० ॥ अड उद्यमे । १४१ ॥ लड विलासे । १४२ ॥ लडति ।
 लत्वे, ललति ॥ कड मदे । १४३ ॥ अयमात्मनेपद्यपि ॥ कड कार्कश्ये
 । १४४ ॥ अड अभियोगे । १४५ ॥ चुड हावकरणे । १४६ ॥
 त्रयोऽप्येते दोषान्न्याः । एषां क्विपि कत् अत् चुत् इति ॥ अण
 रण वण व्रण वण भण भ्रण मण धण ध्वण ध्रण कण क्वण चण
 शब्दे । १४७ ॥ ओण अपनयने । १४८ ॥ ओणां चकार ६ ॥
 शोण वर्णगत्योः । १४९ ॥ श्रोण श्लोण सङ्घाते । १५० ॥ पैण
 गतिप्रेरणश्लेषणेषु । १५१ ॥ इति ट्वर्गीयान्ताः ॥ चिति संज्ञाने
 । १५२ ॥ अत सातत्यगमने । १५३ ॥ च्युत आसंचने । १५४ ॥
 ऋदित्वाद्वाङ् । अच्युतत् । अच्योतीत् । च्युत श्रुत श्रुत क्षरणे
 । १५५ ॥ जुत भासने । १५६ ॥ अतु बन्धने । १५७ ॥ कित
 निवासे रोगापनयने संशये च । १५८ ॥

कितः संशयप्रतीकारे ॥ ३ । ४ । ६ ॥

सन् ॥

सन्यङश्च ॥ ४ । १ । ३ ॥

धातोराद्य एकस्वरोऽंशो द्विः ॥

उपान्त्ये ॥ ४ । ३ । ३४ ॥

नाभिनि धातोरनिट् सन् किट्त्व ॥

स्वार्थे ॥ ४ । ४ । ६० ॥

सन् आदि रिङ् ॥ विचिकित्सति, संशेते इत्यर्थः । चिकित्सति रोगम्, प्रतीकरोतीत्यर्थः । निग्रहविनाशौ प्रतीकारस्यैव भेदौ । तेन इहापि भवति । क्षेत्रे विचिकित्स्यः पारदारिकः, निग्राह इत्यर्थः । चिकित्स्यानि क्षेत्रे तृणानि, विनाशयितव्यानीत्यर्थः ॥

अतः ॥ ४ । ३ । ८२ ॥

अदन्ताद्धातोर्विहितेऽशिति प्रत्यये तस्यैव धातोरतो लृक् ॥
अचिकित्सीत् । विहितविशेषणं किम् ? गतः ।

धातोरनेकस्वरादाम् परोक्षायाः कृभ्वस्ति चानु-
तदन्तम् ॥ ३ । ४ । ४६ ॥

कश्चित्तु प्रत्ययान्तादेकस्वरादपीच्छति ॥ गवाश्चकार । अनु-
ग्रहणं व्यवहितविपर्यासनिवृत्त्यर्थम् । उपसर्गस्य तु क्रियाविशेषकत्वा-
व्यवधायकत्वं नास्ति । चिकित्साश्चकार । चिकित्सां बभूव ।
चिकित्सामास ॥ ऋत घृणागतिस्पद्धेषु । १५९ ॥

ऋतेर्डीयः ॥ ३ । ४ । ३ ॥

स्वार्थे । ऋनीयते ॥

अशवि ते वा ॥ ३ । ४ । ४ ॥

गुपादिभ्य आयादयः ॥ आर्तायिष्ट । आर्त्तात् ॥

कुथु पुथु लुथु मथु मन्थ मान्थ हिंसासङ्क्लेशनयोः । १६० ॥
 खाट भक्षणे । १६१ ॥ वद स्थैर्ये । १६२ ॥ खद हिंसायां च ।
 १६३ ॥ गद व्यक्तायां वाचि । १६४ ॥ गदति । प्रणिगदति ।
 खद विलेखने । १६५ ॥ णद विक्षिब्धे अव्यक्ते शब्दे । १६६ ॥
 नदति । प्रणिनदति । प्रणदति । अर्द गतियाचनगोः । १६७ ॥ णर्द नर्द
 गर्द शब्दे । १६८ ॥ तर्द हिंसायाम् । १६९ ॥ कर्द कुत्सिते शब्दे ।
 १७० ॥ कौक्षे इत्यर्थः ॥ खर्द दशने । १७१ ॥ अदु बन्धने । १७२ ॥
 इदु परमैश्वर्ये । १७३ ॥ इन्दाश्चकार ॥ विदु अवयवे । १७४ ॥ णिदु
 कुत्सायाम् । १७५ ॥ दुणदु समृद्धौ । १७६ ॥ नाधतेर्नृन् नन्योश्च-
 कश्चिण्णोपदेशतामाह । चदु दीप्त्याह्लादनयोः । १७७ ॥
 त्रदु चेष्टायाम् । १७८ ॥ कदु क्रदु क्लदु रोदनाह्लादनयोः
 । १७९ ॥ क्लिदु परिदेवने । १८० ॥ स्कन्दं गति-
 शोषणयोः । १८१ ॥ अस्कन्दत्, अस्कान्तसीत्, अस्कान्ताम्,
 स्कन्ता । विधू गत्याम् । १८२ ॥ प्रतिषेधति । प्रत्यषेधत् ॥

गतौ सेधः ॥ २ । ३ । ६१ ॥

सः पो न ॥ अभिसेधति गाः । विधौ शास्त्रमाङ्गल्ययोः । १८३ ॥
 असेधीत् । पक्षे असेत्सीत् ॥

अधश्चतुर्थोत्तथोर्धः ॥ २ । १ । ७९ ॥

व्यवात् स्वनोऽशने ॥ २ । ३ । ४३ ॥

द्विस्वेऽप्यष्ट्यपि सः ष स्यात् ॥ विष्वणति । अघष्वणति विषष्वण ।
अघषष्वण । व्यष्वणत् । अवाष्णवत् । व्यपिष्वणत् । अत्रापिष्वणत् ।
अशनइति किम् ? विस्वनति मृदङ्गः ॥ ४३ ॥

निसस्तपेऽनासेवायान् ॥ २ । ३ । ३५ ॥

सस्तादौ ष स्यात् ॥ निष्टपति स्वर्णं सकृदग्निंस्पर्शयतीत्यर्थः । तीत्येव निरतपत् ॥

धातोर्विहितयोः ॥ असैद्धाम् । शुन्ध शुद्धौ । १८४ ॥ स्तन
धन ध्वन चन स्वन वन शब्दे । १८५ ॥

जृभ्रमवमत्रसफणस्यमस्वनराजभ्राजभ्रासभ्ला-
सो वा ॥ ४ । १ । २६ ॥

स्वरस्यावित्परोक्षासेत्थवोरेर्न द्विः ॥ स्वेनतुः । सस्वनतुः ।
वमेर्नेच्छन्त्यन्ये ॥ वन पन संभक्तौ । १८६ ॥

ये न वा ॥ ४ । २ । ६२ ॥

स्वनसनजनां क्लित्याः ॥ य इत्यकारान्तनिर्देशादिह न । सन्यात् ।
केचिदत्रापीच्छन्ति ॥ कनै दीप्तिकान्तिगतिषु । १८७ ॥ इति तवर्गी-
यान्ताः ॥ गुपौ रक्षणे । १८८ ॥

गुपौ धूपविच्छिपणिपनेरायः ॥ ३ । ४ । १ ॥

स्वार्थे ॥ आयप्रत्ययान्तानामपि स्वार्थिकान्तत्वेन क्रियार्थ-
त्वाद्धातुसंज्ञा । गोपायति । अगोपायीत् । अगोपीत् ।
अगौप्सीत् । गोपायाश्चकार । गोपायां बभूव । गोपायामास ।
पक्षे जुगोप । जुगुपतुः जुगुपुः । जुगोपिथ । गोपाय्यात् ।
गुप्यात् । गोपायिता गोपिता । गोप्ता । तपं धूप सन्तापे ।
१८९ ॥ अताप्सीत् ॥ धूपायति । अधूपायीत् । अधूपीत् ॥ रप
लप जल्प व्यक्ते वचने । १९० ॥ जप मानसे च । १९१ ॥
चप सान्त्वने । १९२ ॥ षप समवाये । १९३ ॥ सप्लुं
गतौ । १९४ ॥

लदिद्द्युतादिपुष्यादेः परस्मै ॥ ३ । ४ । ६४ ॥

कर्त्तर्य्यतन्यामङ् ॥ असृपत् ॥

स्पृशादिस्पृपो वा ॥ ४ । ४ । ११२ ॥

स्पृशमृशकृषतृषट्पां स्पृश्च स्वरात्परो धुडादौ प्रत्ययेऽदन्तो वाऽकिति ॥ स्रप्ता । सप्ता ॥ चुप मन्दायां गतौ । १९५ ॥ तुप तुम्प त्रुप त्रुम्प तुफ तुम्फ त्रुफ त्रुम्फ हिंसायाम् । १९६ ॥ नल्लुकि तुष्यात् ॥

प्रात्तुम्पतेर्गवि ॥ ४ । ४ । ९७ ॥

कर्त्तरि स्सडादिः ॥ प्रस्तुम्पति गौः । वर्फ रफ रफु अर्व कर्व खर्व गर्व चर्व तर्व नर्व पर्व बर्व शर्व षर्व सर्व रिबु रबु गतौ । १९७ ॥ कुबु आच्छादने । १९८ ॥ लुगु तुबु अर्दने । १९९ ॥ चुबु वक्रसंयोगे । २०० ॥ स्रभू स्रम्भू स्त्रिभू पिम्भू भर्भ हिंसायाम् । २०१ ॥ शुम्भ भाषणे च । २०२ ॥ यभं जभ मैथुने । २०३ ॥ यग्धा ॥

जभः स्वरे ॥ ४ । ४ । १०० ॥

स्वरात्परो नोऽन्तः ॥ जम्भति ॥ चमू लमू ज्झमू जिमू अदने । २०४ ॥

ष्ठिक्कलम्वाचमः ॥ ४ । २ । ११० ॥

शित्यतादौ दीर्घः ॥ आचामति । चमति । अचमीत् ॥ क्रमू पादविक्षेपे । २०५ ॥

भ्रासभ्लासभ्रमक्रमकलमत्रसित्रुटिलषियसि-

संयसेर्वा ॥ ३ । ४ । ७३ ॥

कर्त्तरि विहिते शिति श्यः । संयसेर्ग्रहणमुपसर्गान्तरनिवृत्त्यर्थम् ।
तेन प्रयस्पतीत्यादौ नित्यंयञ्यः ॥

क्रमो दीर्घः परस्मै ॥ ४ । २ । १०९ ॥

अन्यादौ शिति ॥ क्राम्यति । पक्षे क्रामति । परस्मै इति किम् ?
आक्रमते सूर्यः ॥

क्रमः ॥ ४ । ४ । ५३ ॥

स्ताद्यशितोऽनात्मनेपदे आदिगिट् ॥ अक्रमीत् । चक्राम ॥ यम्
उपरमे । २०६ ॥

गमिषद्यमश्छः ॥ ४ । २ । १०६ ॥

शिति ॥ यच्छति । अयंसीत् ॥ स्यम् शब्दे । २०७ ॥ स्येमतुः ।
सस्यमतुः ॥ णमं प्रहत्वे । २०८ ॥ प्रणमति । अनंसीत् ॥ पमष्टम
वैकृत्ये । २०९ ॥ अम शब्दभक्तयोः । २१० ॥ अम द्रम हम्म
मिमृ गम्लृ गतौ । २११ ॥ गच्छति । अगमत् । जगाम ॥

गमहनजनखनघसः स्वरेऽनङि क्ति लुक् ॥

४ । २ । ४४ ॥

उपान्त्यस्य प्रत्यये ॥ जग्मतुः । जग्मिथ । जगन्थ । गम्यात् ।
गन्ता ॥

गमोऽनात्मने ॥ ४ । ४ । ५१ ॥

सादेःस्त्याग्रशित आदिरिट् । गभीत्यादेशस्यानादेशस्य च
ग्रहणमविशेषात् । आदेशस्य नेच्छन्त्येके । गमिष्यति । अगमि-
ष्यत् । अनात्मने इति किम् ? । गंस्यते । इति पवर्गीयान्ताः ॥ हय हर्य-
कान्तौ च । २१२ ॥ यान्तत्वान्न वृद्धिः । अहयीत् ॥ मव्य बन्धने ।
२१३ ॥ मूर्क्ष्य ईर्क्ष्य ईर्ष्य इर्ष्यायाम् । २१४ ॥ शुच्यै चुच्यै
अभिपवे । २१५ ॥ त्सर छद्मगतौ । २१६ ॥ क्मर हृच्छे । २१७ ॥
अभ्र वभ्र मभ्र गतौ । २१८ ॥ चर भक्षणे च । २१९ ॥ धोर्क् गति-
चातुर्ये । २२० ॥ धोरति । खोर्क् प्रतिघाते । २२१ ॥ दल त्रि-
फला विशरणे । २२२ ॥ अफालीत् । फेलतुः । मील क्ष्मील स्मी-
ल क्ष्मील निमेषणे । २२३ ॥ पील प्रतिष्टम्भे । २२४ ॥ णील वर्णे ।
२२५ ॥ वर्णोपलक्षितायां क्रियायामित्यर्थः । शील समाधौ ।
२२६ ॥ कील बन्धे । २२७ ॥ कूल आवरणे । २२८ ॥ शूल
रुजायाम् । २२९ ॥ तूल निष्कर्षे । २३० ॥ पूल सङ्घाते । २३१ ॥
मूल प्रतिष्ठायाम् । २३२ ॥ फल निष्पत्तौ । २३३ ॥ फुल्ल विकसने ।
२३४ ॥ चुल्ल हावकरणे । २३५ ॥ चिल्ल शैथिल्ये च । २३६ ॥
पेलु फेलु शेलु पेल् सेल् वेल्ह सल तिल तिल्ल पल्ल वेल् गतौ ।
२३७ ॥ वेल् चेल् फेल् क्वेल् खेल् स्वल् चलने । २३८ ॥ खल् सं-
चये च । २३९ ॥ श्वल् श्वल् आशुगतौ । २४० ॥ गल् चर्व
अदने । २४१ ॥ पूर्व पर्व मर्व पूरणे । २४२ ॥ गर्व धिबु शव गतौ ।
२४३ ॥ कर्व खर्व गर्व दर्पे । २४४ ॥ णिवू क्षिवू निरसने ।
२४५ ॥ ण्डीवति ।

तिर्वा षिवः ॥ ४ । १ । ४३ ॥

द्वित्वे पूर्वस्य ॥ तिष्ठेव । टिष्ठेव । चिक्षेव । जीव प्राणधारणे ।

- ५ २४६ ॥ पीव मीव तीव नीव स्थौल्ये । २४७ ॥ उर्वे तुर्वे धुर्वे
दुर्वे धुर्वे जुर्वे अर्व भर्व शर्व हिंसायाम् । २४८ ॥ मुर्वे मव बन्धने ।
२४९ ॥ गुर्वे उग्रमे । २५० ॥ पिबु मिबु निबु सेचने । २५१ ॥
हिबु दिबु जिबु प्रीणने । २५२ ॥ इबु व्याप्तौ च । २५३ ॥ इन्वां
चकार । अव रक्षणगतिकान्तिभीतितृप्त्यवगमनप्रवेशश्रवणस्वाम्यर्थ-
याचनक्रियेच्छादीप्त्यवाप्त्यालिङ्गनहिंसादहनभाववृद्धिषु । २५४ ॥
इत्यन्तःस्थान्ताः ॥ कश शब्दे । २५५ ॥ सौत्रोऽयमित्येके ।
मिश मश रोषे च । २५६ ॥ शश प्लुतिगतौ । २५७ ॥ णिश
समाधौ । २५८ ॥ दृशं प्रेक्षणे । २५९ ॥ पश्यति । ऋदिच्छवी-
त्यङि ऋदृशोऽङि गुण इति युणे, अदर्शत् । पक्षे ॥

अः सृजिदृशोऽकिति ॥ ४ । ४ । १११ ॥

- ५ स्वरात्परो धुडादौ प्रत्यये ॥ दृश इति जाते, व्यञ्जनानामनि-
टीति वृद्धौ यजसृजेति शस्य षत्वे ॥

षढोः कः सि ॥ २ । १ । ६२ ॥

- नाभ्यन्तस्थेति सस्य षत्वे ॥ अद्राक्षीत् । अद्राष्टाम् । सृजि-
दृशीति वेष्टि । ददृशिथ । ददृष्ट । द्रष्टा । दंशं दशने । २६० ॥
दशति । ददंशिथ । ददंष्ट । घृष्ट शब्दे । २६१ ॥ अघुषत् ।
५ अघोषीत् । चूष पाने । २६२ ॥ तूष तुष्टौ । २६३ ॥ पूष वृद्धौ । २६४ ॥
लूष मूष स्तेये । २६५ ॥ षूष प्रसवे । २६६ ॥ सूषति । ऊष
रुजायाम् । २६७ ॥ ईष उरुले । २६८ ॥ कृषं विलेखने । २६९ ॥

स्पृशमृशकृषत्पटपो वा ॥ ३ । ४ । ५४ ॥

अद्यतन्यां सिच् ॥ अक्राक्षीत् । अकाक्षीत् । पक्षे ॥

हशिटो नाम्युपान्त्याददृशोऽनिटः सक् ॥ ३।४।५५॥

धातोर्द्यतन्याम् ॥ अकृक्षत् । अकृक्षताम् । कष शिष जष
झष वष मष मुष रुप रिष गृष जृष शष चष हिंसायम् । २७० ॥

सह लुभेच्छरुपरिषस्तादेः ॥ ४ । ४ । ४६ ॥

स्ताद्यशित आदिरिङ् वा ॥ रोषिता । रोष्टा । रोषिता । रोष्टा ।
वृष सङ्घाते च । २७१ ॥ भष भर्त्सने । २७२ ॥ जिषू विषू मिषू
निषू पृषू वृषू सेचने । २७३ ॥ मृषू सहने च । २७४ ॥ उषू
श्रिषू श्लिषू मुषू प्लुषू दाहे । २७५ ॥ औपीत् ॥

जाग्रुषसमिन्धेर्न वा ॥ ३ । ४ । ४९ ॥

परोक्षाया आम् ॥ आमन्ताच्च परे कृभ्वस्तयः परोक्षान्ता अनु
प्रयुज्यन्ते । ओखाश्चकार । ओखाश्चक्रतुः । “ वेत्तेः किदिति ”
किच्चातिदेशस्यामः परोक्षावद्भावाभावज्ञापकत्वेन नेह द्वित्वादयः ।
पक्षे । उवोष । ऊषतुः । उवोषिथ । घृषू सङ्घर्षे । २७६ ॥ हृषू
अलीक्रे । २७७ ॥ पुष पुष्टौ । २७८ ॥ अपोपीत् । अङ्घ्रिधा-
यके सनिर्देशादस्य पुषादेर्न ग्रहणम् । भूष तसु अलङ्कारे । २७९ ॥
तुस हस हलस रस शब्दे । २८० ॥ लस श्लेषणक्रीडनयोः ।
२८१ ॥ घस्त्वं अदने । २८२ ॥ अघसत् । जघास ।

घस्वसः ॥ २ । ३ । ३६ ॥

नाम्यादेः परस्य सः ष् स्यात् ॥ जक्षतुः । जघसिथ ।
जघस्थ । जघास । जघस ॥

सस्तः सि ॥ ४ । ३ । ९२ ॥

धातोरशिति प्रत्यये विषयभूते ॥ घत्स्यति । हसे हसने ।
२८३ ॥ पिस्व पेस्व वेस्व गतौ । २८४ ॥ शस्व हिंसायाम् । २८५ ॥
शशसतुः । शंसु स्तुतौ च । २८६ ॥ शस्यात् ॥ मिहं सेचने । २८७ ॥
मेढा । मेक्ष्यति ॥ दहं भस्मीकरणे । २८८ ॥ अधाक्षीत् । अद्-
ग्याम् । देहतुः ॥ चह कल्कने । २८९ ॥ रह त्यागे । २९० ॥ रहु
गतौ । २९१ ॥ दह दहु वृह वृद्धौ । २९२ ॥ बृह बृहु शब्दे च ।
२९३ ॥ उहृ तुहृ दुहृ अर्द्धने । २९४ ॥ औहत् । औहीत् । उवोह ।
अर्ह मह पूजायाम् । २९५ ॥ आनर्ह । उक्ष सेचने । २९६ ॥
उक्षाञ्चकार । रक्ष पालने । २९७ ॥ मक्ष मुक्ष सङ्घाते । २९८ ॥
अक्षौ व्याप्तौ च । २९९ ॥

वाक्षः ॥ ३ । ४ । ७६ ॥

कर्णरि विहिते शिति श्नुः ॥

उश्रोः ॥ ४ । ३ । २ ॥

धातोः परयोरङ्कृति प्रत्यये गुणः ॥ अक्ष्णोति । अक्षति । आक्षीत् ।
आष्टाम् । आक्षिष्टाम् । आनक्ष । अक्षिता । अष्टा । तक्षौ स्वक्षौ
तनुकरणे । ३०० ॥

तक्षः स्वार्थे वा ॥ ३ । ४ । ७७ ॥

शुः ॥ तक्ष्णोति । तक्षति काष्ठम् । स्वार्थे किम् ? ।
 सन्तक्षति वाग्भिः शिष्यम् । निर्भर्त्सयतीत्यर्थः । इदमेव स्वार्थग्रहणं
 ज्ञापयति, अनेकार्था धातव इति । त्वक्षिता । त्वष्टा । णिक्ष चुम्बने ।
 ३०१ ॥ प्रणिक्षति । तृक्ष स्तृक्ष णक्ष गतौ । ३०२ ॥ वक्ष रोषे ।
 ३०३ ॥ सङ्क्षते इत्येके । त्वक्ष त्वचने । ३०४ ॥ सूक्ष्य अनादरे ।
 ३०५ ॥ काक्षु वाक्षु माक्षु काङ्क्षायाम् । ३०६ ॥ द्राक्षु ध्राक्षु
 ध्वाक्षु घोरवासिते च । ३०७ ॥ द्राङ्क्षति ॥

॥ इति भ्वादयः परस्मैपदिनः ॥

॥ अथात्मनेपदिनः ॥

गाङ् गतौ । १ ॥ गाते । अन्तरङ्गत्वादवा सह धातोराकारस्य दीर्घे
 आतामाते इत्यादिनेत्वं न । गाते ॥

अनतोऽन्तोऽदात्मने ॥ ४ । २ । ११४ ॥

गाते । गासे । गाथे । गाध्वे । गे । गावहे । गामहे ॥
 नेत । गेयाताम् । गेरन् । गेथाः । गेयाथाम् । गेध्वम् । गेय ।
 गेवहि । गेमहि ॥ गाताम् । गाताम् । गाताम् । गास्व ।
 गाथाम् । गाध्वम् । गै । गावहै । गामहै ॥ अगात । अगा-
 ताम् । अगात । अगाथाः । अगाथाम् । अगाध्वम् । अगे । अगा-
 वहि । अगामहि ॥ अगास्त । अगासाताम् । अगासत ।
 अगास्थाः । अगासाथाम् ॥

सो धि वा ॥ ४ । ३ । ७२ ॥

धातोः प्रत्यये लुक् ॥ अगाध्वम् । अगाध्वम् ।
विकल्पं नेच्छन्त्येके । अन्ये तु सिच एव नित्यं लोपमिच्छन्ति ।
अगासि । अगास्वहि । अगास्महि ॥ जगे । जगाते । जगिरे ।
जगिषे । जगाथे । जगिध्वे । जगे । जगिवहे । जगिमहे ॥
गासीष्ट । गासीयास्ताम् । गासीरन् । गासीष्ठाः । गासीयास्थाम् ।
गासीध्वम् । गासीय । गासीवहि । गासीमहि ॥ गाता ।
गातारौ । गातारः । गातासे । गातासाथे । गाताध्वे । गाताहे ।
गातास्वहे । गातास्महे ॥ गास्यते । गास्येते । गास्यन्ते ।
गास्यसे । गास्येथे । गास्यध्वे । गास्ये । गास्यावहे । गास्यामहे ॥
अगास्यत । अगास्येताम् । अगास्यन्त । अगास्यथाः । अगा-
स्येथाम् । अगास्यध्वम् । अगास्ये । अगास्यावहि । अगास्यामहि ॥
ष्मिद् ईषद्धसने । २ ॥ स्मयते ।

आतामाते आथामाथे आदिः ॥ ४ । २ । १२१ ॥

आत्परेषामेषामात इः स्यात् ॥ स्मयेते । स्मयेथे । स्मय-
ताम् । स्मयेथाम् । अस्मयत । अस्मयेताम् । अस्मयेथाम् । अस्मेष्ट ।
अस्मेषाताम् । अस्मेषत । अस्मेष्ठाः । अस्मेषाथाम् ॥

नान्म्यन्तात्परोक्षाद्यतन्याशिषो धो ढः ॥ २ । १ । ८० ॥

अस्मेद्वम् ॥ सिष्मिये । सिष्मियाते ॥

हान्तस्थाञ्जीड्भ्यां वा ॥ २ । १ । ८१ ॥

परासां परोक्षाद्यतन्याशिषां धो ढः ॥ सिष्मिथिद्वे । सिष्मि-
 यिध्वे । स्मेषीष्ट । स्मेता । स्मेप्यते । अस्मेप्यत । ढीङ् विहायसा
 गतौ ३ । डयते । अडयिष्ट । डिडये । डयिषीष्ट । उङ् कुङ् गुङ्
 घुङ् हुङ् शब्दे ४ । अवते । आवत । औष्ट । वर्णात्प्राकृतं बलीय
 इति उव्, ततः समानदीर्घे, ऊवे । ओषीष्ट । कवते । अकोष्ट ।
 चुकुवे । च्युङ् ज्युङ् जुङ् मुङ् प्लुङ् गतौ । ५ ॥ रुङ् रेषणे च ।
 ६ ॥ पूङ् पवने । ७ ॥ पविता ॥ मूङ् बन्धने । ८ ॥ मविता ।
 धृङ् अवध्वंसने । ९ ॥ धरते ।

ऋवर्णात् ॥ ४ । ३ । ३६ ॥

धातोरनिटावात्मनेपदविषयौ सिजाशिषौ किद्वत् ॥

न वृद्धिश्चाविति षेडल्लोपे ॥ ४ । ३ । ११ ॥

गुणः । लोपोऽदर्शनमात्रमिह गृह्यते ॥ धृषीष्ट । धर्षा । धरिष्यते ।
 मेङ् प्रतिदाने । १० ॥ मणिमयते । देङ् त्रैङ् पालने । ११ ॥ दयते ॥

इश्च स्थादः ॥ ४ । ३ । ४१ ॥

धातोरात्मनेपदविषयः सिच् किद्वत्स्यात् ॥ अदित । अदिषाताम् ॥

देर्दिङिः परोक्षायाम् ॥ ४ । १ । ३२ ॥

न चायं द्विः ॥ दिग्ये । दिग्याते । प्रायते । अत्रास्त । तत्रे ।
 श्यैङ्गतौ । १२ ॥ त्यैङ्गुत्तौ । १३ ॥ वकुङ् कौटिल्ये । १४ ॥
 मकुङ्मण्डने । १५ ॥ अङ्गुलक्षणे । १६ ॥ आनङ्के । शीकुङ्क्षेपने ।
 लोकुङ्क्षेपने । १८ ॥ श्लोकुङ्क्षेपने । १९ ॥ ग्रन्थे इत्यर्थः । स

च ग्रन्थो व्यापारो ग्रन्थ्यमानस्य ग्रन्थितुर्वा, आद्येऽकर्मको, द्वितीये
सकर्मकः । द्रेकृङ् ध्रेकृङ् शब्दोत्साहे । २० ॥ शब्दस्योत्साह
औद्धत्यं, वृद्धिश्च । रेकृङ् शकुङ् शङ्कायाम् । २१ ॥ ककि लौल्ये ।
२२ ॥ कुकि वृकि आदाने । २३ ॥ चुकुके । ववृके । चकि तृप्ति-
प्रतिघातयोः । २४ ॥ चेके । ककुङ् श्वकुङ् ऋकुङ् अकुङ् ऋकुङ्
दौकृङ् त्रौकृङ् प्वाक्कि वस्कि मस्कि निकि टिकि टीकृङ् सेकृङ्
सेकृङ् रघुङ् लघुङ् गतौ । २५ ॥ प्वक्कते । लघुङ् भोजननिवृत्ता-
वपि । अघुङ् वघुङ् गत्याक्षेपे । २६ ॥ मघुङ् कैतवे च । २७ ॥
राघृङ् लाघृङ् सामर्थ्ये । २८ ॥ द्राघृङ् आयासे च । २९ ॥
आयामे इत्यन्ये । श्लाघृङ् कत्थने । ३० ॥ लोचृङ् दर्शने । ३१ ॥
षचि सेचने । ३२ ॥ सचते । शचि व्यक्तायां वाचि । ३३ ॥
कचि बन्धने । ३४ ॥ कचुङ् दीप्तौ च । ३५ ॥ श्वचि श्वचुङ् गतौ ।
३६ ॥ वर्चि दीप्तौ । ३७ ॥ मचि मुचुङ् कल्कने । ३८ ॥ मचुङ्
धारणोच्छ्वायपूजनेषु च । ३९ ॥ पचुङ् व्यक्तीकरणे । ४० ॥
पुडुचि प्रसादे । ४१ ॥ तुपुडुचे । एजृङ् भेजृङ् भ्राजि दीप्तौ । ४२ ॥
इजुङ् गतौ । ४३ ॥ ईजि कुत्सने च । ४४ ॥ ऋजि, गतिस्थाना-
र्जनोपार्जनेषु । ४५ ॥ आनृजे । ऋजुङ् भृजैङ् भर्जने । ४६ । तिजि
क्षमानिधानयोः । ४७ ॥

गुप्तिजो गर्हाक्षान्तौ सन् ॥ ३ । ४ । ५ ॥

स्वार्थे ॥ तितिक्षते । सहते इत्यर्थः । घटि चलने । ४८ ॥
स्फुटि विकसने । ४९ ॥ चेष्टि चेष्टायाम् । ५० ॥ गोष्टि लोष्टि
सङ्घाते । ५१ ॥ वेष्टि वेष्टने । ५२ ॥ अटि हिंसातिक्रमयोः । ५३ ॥

दोपान्त्यस्तोपान्त्यो वा । आनहे । एठि हेठि विवाधायाम् । ५४ ॥
 मठुङ् कठुङ् शोके । ५५ ॥ शोकोऽत्राध्यानम् । मठुङ् पलायने ।
 ५६ ॥ चठुङ् एकचर्यायाम् । ५७ ॥ अठुङ् पठुङ् गतौ । ५८ ॥ हुडुङ्
 पिडुङ् सङ्घाते । ५९ ॥ शडुङ् रुजायाञ्च । ६० ॥ तडुङ् ताडने ।
 ६१ ॥ स्वडुङ् मदे । ६२ ॥ शडुङ् मन्थे । ६३ ॥ खुडुङ् गति-
 वैकल्ये । ६४ ॥ कुडुङ् दाहे । ६५ ॥ वडुङ् मडुङ् वेष्टने । ६६ ॥
 विभाजने इत्येके । भडुङ् परिभाषणे । ६७ ॥ मडुङ् मार्जने ।
 ६८ ॥ तुडुङ् तोडने । ६९ ॥ भुडुङ् वरणे । ७० ॥ चडुङ् कोपे ।
 ७१ ॥ द्राडुङ् धाडुङ् विशरणे । ७२ ॥ शाडुङ् श्लाघायाम् । ७३ ॥
 ऋफिडादिक्वाङ्स्य लत्वे, शालते । वाडुङ् आप्लाव्ये । ७४ ॥
 हेडुङ् होडुङ् अनादरे । ७५ ॥ हिडुङ् गतौ च । ७६ ॥ घिणुङ्
 घुणुङ् घुणुङ् ग्रहणे । ७७ ॥ घुणि घूर्णि भ्रमणे । ७८ ॥ पणि
 व्यवहारस्तुत्योः । ७९ ॥ पणायति । व्यवहरति स्तौति वेत्यर्थः ।
 व्यवहारार्थात्पणेरायं नेच्छन्त्यन्ये । शतस्य पणते । अनुबन्धस्याशवि
 केवले चारितार्थ्यादायप्रत्ययान्तात्मात्मनेपदम्, किन्तु आयान्तस्ये-
 ङित्वाभावात् शेषादिति परस्मैपदम् । पणायाम्कार । पणे ॥
 इति ट्वर्गीयान्ताः ॥ यतैङ् प्रयत्ने । ८० ॥ युतुङ् जुतुङ् भासने । ८१ ॥
 विथुङ् वेथुङ् याचने । ८२ ॥ नाथुङ् उपतापैश्वर्याशीःषु च । ८३ ॥

अशिषे नाथः ॥ ३ । ३ । ३६ ॥

एवार्थे कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ सर्पिषो नाथते । सर्पिर्मै स्यादित्या-
 शास्ते । आशिष्येवेति नियमः किम् ? । मधु नाथति । याचते इत्यर्थः ।
 अथुङ् शैथिल्ये । ८४ ॥ ग्रथुङ् कौटिल्ये । ८५ ॥ कथि श्लाघा-

- याम् । ८६ ॥ स्विदुङ् श्वैत्ये । ८७ ॥ वदुङ् स्तुत्यभिवादनयोः ।
 ८८ ॥ भदुङ् सुखकल्याणयोः । ८९ ॥ मदुङ् स्तुतिमोदमदस्वप्न-
 गतिषु । ९० ॥ स्पदुङ् किञ्चिच्चलने । ९१ ॥ क्रिदुङ् परिदेवने ।
 ९२ ॥ मुदि हर्षे । ९३ ॥ ददि दाने । ९४ ॥ दददे । हर्दि पुरी-
 षोत्सर्गे । ९५ ॥ अहत्त । अहत्साताम् । ष्वदि स्वदि स्वादि
 आस्वादाने । ९६ ॥ ष्वदिरनुभवे सकर्मको रुचावकर्मकः ॥ ऊर्दि
 मानक्रीडयोश्च । ९७ ॥ ऊर्दते । कुर्दि गुर्दि गुदि क्रीडायाम् । ९८ ॥
 सुर्दिमपीच्छन्त्यन्ये । षूदि क्षरणे । ९९ ॥ ह्रादि शब्दे । १०० ॥
 अव्यक्ते शब्दे इत्यन्ये ॥ हादैङ् सुखे च । १०१ ॥ पर्दि कुत्सिते
 शब्दे । १०२ ॥ स्कुदुङ् आपवणे । १०३ ॥ एधि वृद्धौ । १०४ ॥
 एधाञ्चक्रे । एधाञ्चकृद्दे । स्पर्द्धि सङ्घर्षे । १०५ ॥ सङ्घर्षः पराभिभवेच्छा,
 धात्वर्थेनोपसङ्गहादकर्मकः । पस्पर्द्धे ॥ गाधृङ् प्रतिष्ठालिप्साग्रन्थेषु ।
 १०६ ॥ प्रतिष्ठायामकर्मकः । बाधृङ् रोटने । १०७ ॥ दधि धारणे ।
 १०८ । देधे । बधि बन्धने । १०९ ॥

शान्दान्मान् बधान्निशानार्जवावेच रवैरूप्ये
 दीर्घश्चेतः ॥ ३ । ४ । ७ ॥

स्वार्थे सन द्वित्वे पूर्वस्य ॥

सन्यस्य ॥ ४ । १ । ५९ ॥

द्वित्वे पूर्वस्येः ॥ वीभत्सते चित्तम् विकुरुते । इत्यर्थः । नाधृङ्
 नाधृङ्वात् । ११० ॥ पनि स्तुतौ । १११ ॥ पणिवात् । मानि पूजा-
 याम् । ११२ ॥ विचारे, मीमांसते । तिपृङ् छिपृङ् छेपृङ् क्षरणे ।

११३ ॥ तेपृङ् कम्पने च । ११४ ॥ दुवेपृङ् केपृङ् गोपृङ् कपुङ् चलने । ११५ ॥ ग्लेपृङ् दैन्ये च । ११६ ॥ मेपृङ् रेपृङ् लेपृङ् गतौ । ११७ ॥ त्रपौषि लज्जायाम् । ११८ ॥ अत्रपिष्ट । अत्रप्त । त्रेपे । त्रपिता । त्रप्ता । गुपि गोपनकुत्सनयोः । ११९ ॥ गुप्ति-जोरिति सनि । जुगुप्सते । अबुङ् रबुङ् शब्दे । १२० ॥ लबुङ् अवसंसने च । १२१ ॥ कबृङ् वर्णे । १२२ ॥ क्लीबृङ् अधाष्टर्थे । १२३ ॥ क्षीबृङ् मदे । १२४ ॥ शीबृङ् चीबृङ् शलिभ कृत्यने । १२५ ॥ वलिभ भोजने । १२६ ॥ गलिभ धाष्टर्थे । १२७ ॥ रेभृङ् अभुङ् रभुङ् लभुङ् शब्दे । १२८ ॥ ष्टभुङ् स्कभुङ् ष्टुभुङ् स्तम्भे । १२९ ॥ स्तम्भते । जभुङ् जभैङ् ऋभुङ् गात्रविनामे । १३० ॥ जम्भते । रभिङ् राभस्ये । १३१ ॥ आरभते । ड्लभिष् प्राप्तौ । १३२ ॥ अलब्ध । लेभे । भानि क्रोधे । १३३ ॥ क्षमौषि सहने । १३४ ॥ अक्षमिष्ट । अक्षंस्त । चक्षमिषे । चक्षंसे । कमृङ् कान्तौ । १३५ ॥ कान्तिरिच्छा ॥

कमेर्णिङ् ॥ ३ । ४ । २ ॥

स्वार्थे ॥ कामयते । निश्चीति डे, अकाम् इ अ त इति स्थिते ॥

णेरनिटि ॥ ४ । ३ । ८३ ॥

अशिति प्रत्यये लुक् ॥ अनेन चेत्ययत्त्वगुणवृद्धिदीर्घतागमा बाध्यन्ते । अनिटीति विषयसप्तम्यपि । तेन चेतनः । अनिटीति किम् ? । कारयिता ।

उपान्स्यस्यासमानलोपिशास्वृदितो डे ॥ ४ । २ । ३५ ॥

धातोर्णो ह्रस्वः॥ ऊपरे णाविति न धातुविशेषणं सिद्धुपान्त्यस्येव ॥

आद्योऽंश एकस्वरः॥ ४ । १ । २ ॥

अनेकस्वरस्य धातोः परोक्षाङ्गे परे द्विः॥ इति द्वित्वे ॥

असमानलापे सन्वह्लघुनि डे ॥ ४ । १ । ६३ ॥

णौ द्वित्वे सति पूर्वस्य धात्वक्षरे कार्यम् ॥

लघोर्दीर्घोऽस्वरादेः ॥ ४ । १ । ६४ ॥

धातोः समानलोपे ङपरे णौ द्वित्वे पूर्वस्य लघुनि धात्वक्षरे
स्यात् ॥ अचीकमत । णिङ्भावपक्षे । अचकमत । अयि वयि पयि

आमन्ताल्वाय्येत्नावय ॥ ४ । ३ । ८५ ॥

णेः ॥ कामयाश्चक्रे ॥

षीदुम् अयिषीध्वम् ॥

उपसर्गह्यौ ॥ २ । ३ । १०० ॥

रस्य लः ॥ प्लायते । पलायते । प्लत्ययते । तयि णयि
रक्षणे च । १३७ ॥ दयि दानगतिर्हिंसादहनेषु च । १३८ ॥
ऊयैङ् तन्तुसन्ताने । १३९ ॥ पूयैङ् दुर्गन्धविशरणयोः । १४० ॥
क्नुयैङ् शन्दोन्दनयोः । १४१ ॥ क्ष्मायैङ् विधूनने । १४२ ॥
स्फायैङ् औप्यायैङ् वृद्धौ । १४३ ॥

दीपजनबुधिरितायिप्यायो वा ॥ ३ । ४ । ६७ ॥

कर्त्तर्यद्यतन्यास्ते परे जिञ् वा तलुक् च ॥ अप्यायि ।
अप्यायिष्ठ ॥

प्यायः पीः ॥ ४ । १ । ९१ ॥

परोक्षायां यङि च ॥ पिप्ये । तायृङ् सन्तानपालनयोः ।
१४४ ॥ अतायि । अतायिष्ठ । वलि वलि संवरणे । १४५ ॥
शलि चलने च । १४६ ॥ मलि मलि धारणे । १४७ ॥ भलि
भलि परिभाषणहिंसादानेषु । १४८ ॥ कलि शब्दसङ्ख्यानयोः ।
१४९ ॥ कलि अशब्दे । १५० ॥ तेवृङ् देवृङ् देवने । १५१ ॥
पेवृङ् सेवृङ् केवृङ् खेवृङ् गेवृङ् ग्लेवृङ् पेवृङ् प्लेवृङ् मेवृङ् म्लेवृङ्
सेवने । १५२ ॥

परिनिवेः सेवः ॥ २ । ३ । ४६ ॥

सस्य पत्वं द्वित्वे अङ्गव्याये चापि ॥ परिषिषेवे । पर्यषेवत ।
द्वितीयस्य तु परिसिसेवे । रेवृङ् पवि गतौ । १५३ ॥ पेवे । काशृङ्
दीप्तौ । १५४ ॥ क्लेशि विबाधने । १५५ ॥ भाषि च व्यक्तायां
वाचि । १५६ ॥ ईषि गतिहिंसादर्शनेषु । १५७ ॥ ईषाञ्चक्रे ।
गेषृङ् अन्विच्छायाम् । १५८ ॥ येषृङ् प्रयत्ने । १५९ ॥ जेषृङ्
णेषृङ् एषृङ् हेषृङ् गतौ । १६० ॥ रेषृङ् हेषृङ् अव्यक्ते शब्दे ।
१६१ ॥ पर्षि स्नेहने । १६२ ॥ घुषुङ् कान्तिकरणे । १६३ ॥
संसृङ् प्रमादे । १६४ ॥ कासृङ् शब्दगुणायाम् । १६५ ॥ शब्दस्य
कुत्सा रोगः । भाषि दुभ्रासि दुभ्लासृङ् दीप्तौ । १६६ ॥ बभासे ।

भ्रास्यते । भ्रासते । भ्रेसे । बभ्रासे । भ्लास्यते । भ्लासते । भ्लेसे ।
 बभ्लासे । गसृङ् णासृङ् शब्दे । १६७ ॥ णसि कौटिल्ये । १६८ ॥
 भ्यसि भये । १६९ ॥ आङ् शसृङ् इच्छायाम् । १७० ॥ आशं-
 सते । ग्रसृङ् ग्लसृङ् अदने । १७१ ॥ प्रसृङ् करणे । १७२ ॥
 मूर्त्तन्यान्तोऽयमित्येके । ईहि चेष्टायाम् । १७३ ॥ अहुङ् प्लिहि
 गतौ । १७४ ॥ आनंहे । गर्हि गलिह कुत्सने । १७५ ॥ बर्हि बलिह
 प्राधान्ये । १७६ ॥ बर्हि बलिह परिभाषणार्हिसाच्छादनेषु । १७७ ॥
 दानेऽप्यन्ये । अवलिहद्भम् । अवलिहध्वम् । वेहङ् जेहङ् वाहङ्
 प्रयत्ने । १७८ ॥ द्राहङ् निक्षेपे । १७९ ॥ निद्राक्षेप इत्येके ।
 ऊहि तर्के । १८० ॥ गाहौङ् विलोढने । १८१ ॥ अगाहिष्ट ।
 अगाढ । गाहिषीष्ट । गाक्षीष्ट । गाहिता । गाढा । गाहिष्यते ।
 गाक्ष्यते । ग्लाहौङ् ग्रहणे । १८२ ॥ ग्लाहिता । ग्लाढा । गृहौङ्
 इत्येके । अगर्हिष्ट । अघृक्षत ।

स्वरेऽतः ॥ ४ । ३ । ७५ ॥

सकः प्रत्यये लुक् ॥ अघृक्षाताम् । अघृक्षन्त । गर्हिषीष्ट ॥

सिजाशिषावात्मने ॥ ४ । ३ । ३५ ॥

नाम्न्युपान्त्ये धातोरनिटौ किद्वत् । घृक्षीष्ट ॥ बहुङ् महुङ्
 वृद्धौ । १८३ ॥ दक्षि शैध्ये च । १८४ ॥ धुसि धिसि सन्दी-
 पनक्लेशनजीवनेषु । १८५ ॥ वृक्षि वरणे । १८६ ॥ शिसि विद्यो-
 पादाने । १८७ ॥ भिसि याञ्चायाम् । १८८ ॥ दीक्षि मौण्डये-

ज्योपनयननियमव्रतादेशेषु । १८९ ॥ अदीक्षिष्ट । ईक्षि दर्शने ।
१९० ॥ ऐक्षत । ऐक्षिष्ट । ईक्षाञ्चक्रे ॥

॥ इत्यात्-नेपादेनः ॥

॥ अथोभयपदिनः ॥

श्रिग् सेवायाम् १ ॥ श्रयति । श्रयते । शिथ्रीति ङे, अशिश्रि-
यत् । अशिश्रियत् । शिश्राय । शिश्रिये । श्रीयात् । श्रयिषीष्ट ।
श्रयिता २ । श्रयिष्यति । श्रयिष्यते । अश्रयिष्यत् । अश्रयिष्यत ।
णीग् प्रापणे २ । निनयिथ । निनेथ । निन्यिषे । हुंग् हरणे । ३ ॥
हरति । हरते । अहार्षीत् । अहार्ष्टाम् । अहृत । अहृषाताम् ।
अहृषत । जहृथ । जह्रिव । जहे । जह्रिषे । ह्रियात् । ह्रिषीष्ट ।
हर्त्ता । हरिष्यति । हरिष्यते । भृंग् भरणे । ४ ॥ अभार्षीत् ।
अभृत । बभृव । बभृम । बभृषे । भृंग् धारणे । ५ ॥ अभार्षीत् ।
अभृत । डुकृंग् करणे । ६ ॥

उन्तनादेरुः ॥ ३ । ४ । ८३ ॥

कर्त्तरि विहिते शिति ॥ अयं तनादौ पाठाहोऽप्यत्र सिचो धुह्
ह्रस्वादिति नित्यलुगर्थं पठितः शबर्थं चेति लघुन्यासकारः । तेन
करति करते इत्याद्यपि भवति ॥ उश्चोरिति गुणे, करोति ॥

अतः शित्युत् ॥ ४ । २ । ८९ ॥

शित्यविति य उस्तन्निमित्तस्य कृगोस्त उत् ॥ कुरुतः ।

उकारविधानसामर्थ्याद्गुणो न । कुर्वन्ति । करोषि । कुरुथः ।
कुरुथ । करोमि ॥

कृगो यि च ॥ ४ । २ । ८८ ॥

वमि चाविति उतो लुक् ॥

कुरुच्छुरः ॥ २ । १ । ६६ ॥

नामिनो रे दीर्घो न ॥ कुर्वः । कुर्मः । कुर्वित्युकारः किम् ? ।
कुरत् शब्द इत्यस्य कुर्यात् । केचिदस्यापि प्रतिषेधमिच्छन्ति ।
कुर्यात् । करोतु । कुरुतात् । कुरुताम् । कुर्वन्तु ॥

असंयोगादोः ॥ ४ । २ । ८६ ॥

प्रत्ययाद्धेलुक् ॥ कुरु । कुरुतात् । अकरोत् । अकार्षात् ।
चकर्त् । क्रियात् । कुरुते । कुर्वीत । कुरुताम् । अकुरुत । अकृत । चक्रे ॥

संपरेः कृगः स्सट् ॥ ४ । ४ । ९१ ॥

आदिः ॥ संस्करोति ॥

असोडसिवूसहस्सटाम् ॥ २ । ३ । ४८ ॥

परिनिविध्यः परेषां सः षः ॥ परिष्करोति । भूषासमवाययोरेवेच्छ-
न्त्येके । पूर्वं धातुरूपसर्गेण सम्बध्यते पश्चात् साधनेनेति द्विर्वचनाद-
डागमाच्च पूर्वं स्सडेव । संचस्कार । संचस्करिथ । सम्पस्करोत् ।

उपाद्भूषासमवायप्रतियत्नविकारवाक्याऽध्या-
हारे ॥ ४ । ४ । ९२ ॥

कृग आदिस्सट् ॥ उपस्करोति कन्याम् । तत्र न उपस्कृतम् ।

एधोदकस्योपस्कृते । उपस्कृतं धुङ्क्ते । सोपस्कारं सूत्रम् । हिक्की
 अव्यक्ते शब्दे । ७ ॥ अठचूग् गतौ च । ८ ॥ डुयाचूग् याञ्चा-
 याम् । ९ ॥ द्विदयमित्येके । डुपर्चीष् पाके । १० ॥ अपाक्षीत् ।
 अपक्त । राजृग् दुभ्राजी दीप्तौ । ११ ॥ रेजतुः । रराजतुः ।
 भ्रेजतुः । बभ्राजतुः । भ्राजेरिह पाठः षत्वविधावस्यैव ग्रहणार्थः ।
 षत्वमेवाविकल्प्य पुनः पाठ आत्मनेपदानित्यत्वज्ञापनार्थः । तेन
 सेवति, सेवते इत्यादि सिद्धम् । भर्जीं सेवायाम् । १२ ॥ बभाज ।
 भेजे । रर्जीं रागे । १३ ॥

उत्पद्यते नोश्च रञ्जेः ॥ ४ । २ । ५० ॥

शव्युपान्त्यनो लुक् ॥ रजति । रजते । व्यञ्जनानामनिटीत्यत्र
 बहुवचनस्य जात्यर्थत्वादत्रापि वृद्धौ, अराङ्क्षीत् । अरङ्क्त ।
 रेहृग् परिभाषणयाचनयोः । १४ ॥ वेणृग् गतिज्ञानचिन्तानिश्चामन-
 वादित्रग्रहणेषु । १५ ॥ नान्तोऽप्ययमिति केचित् । चतेग् याचने । १६ ॥
 अचतीत् । अचतिष्ठ । मेथृग् पर्याप्तौ । १७ ॥ मिथृग् मेधाहिंस-
 नयोः । १८ ॥ मेथृग् सङ्गमे च । चदेग् याचने । २० ॥ ऊबु-
 न्दग् निशामने । २१ ॥ अबुदत् । अबुन्दीत् । अबुन्दिष्ठ । धान्तो-
 ऽयमिति नन्दी । णिहृग् णेहृग् कुत्सासन्निकर्षयोः । २२ ॥ मिहृग्
 मेहृग् मेधाहिंसयोः । २३ ॥ मेथृग् सङ्गमे च । २४ ॥ गृधृग्
 मृधृग् उन्दे । २५ ॥ बुधृग् बोधने । २६ ॥ अबुधत् । अबो-
 धीत् । अबोधिष्ठ । खनृग् अवदारणे । २७ ॥ गमहनेत्यल्लुकि
 चखनतुः । चखने । दानी अवखण्डने । २८ ॥ आर्जवे दीदां-
 सति । दीदांसते । शानी तेजने । २९ ॥ निशाने श्रीशांसति ।

शीशांसते । अर्थान्तरे तु सनोऽभावे प्रत्ययान्तराण्यपि । शर्पीं
 आक्रोशे । ३० ॥ अशाप्सीत् । अशप्त । चायृग् पूजानिशामनयोः । ३१ ॥
 व्ययी गतौ । ३२ ॥ अव्ययीत् । अव्ययिष्ट । अली भूषणपर्याप्ति-
 वारणेषु । ३३ ॥ धावृग् गतिशुध्योः । ३४ ॥ चीवृग् ऋषीवत् । ३५ ॥
 अनृदिदयमित्येके । दाशृग् दाने । ३६ ॥ ऋषी आदानसंवरणयोः ।
 ३७ ॥ भेषृग् भये । ३८ ॥ भ्रेषृग् चलने च । ३९ ॥ पषी
 बाधनस्पर्शनयोः । ४० ॥ सान्तोऽयमित्येके । लषी कान्तौ ।
 ४१ ॥ अभिलष्यति । अभिलषति । अभिलष्यते । अभिलषते ।
 चषी भक्षणे । ४२ ॥ छषी हिंसायाम् । ४३ ॥ चच्छाष ।
 चच्छषे । त्विषी दीप्तौ । ४४ ॥ अत्विक्षत् । अत्विक्षत । अषी
 असी गत्यादानयोश्च । ४५ ॥ दासृग् दाने । ४६ ॥ माहृग् माने ।
 ४७ ॥ गुहौग् संवरणे । ४८ ॥

गोहः स्वरे ॥ ४ । २ । ४२ ॥

उपान्त्यस्योत् ॥ निगूहति । निगूहते । न्यगूहीत् । इहभावे
 सकि । न्यघुक्षत् । न्यगूहिष्ट । पक्षे ।

दुहदिहलिहगुहो दन्त्यात्मने वा सकः ॥४।३।७४॥

लृक् ॥ न्यगूढ । न्यघुक्षत । जुगूह । जुगूहे । गुह्यात् । गूहि-
 षीष्ट । घुक्षीष्ट । गूहिता २ । गोढा २ । गूहिष्यति । घोक्ष्यति ।
 गूहिष्यते । घोक्ष्यते । अगूहिष्यत् । अघोक्ष्यत् । अगूहिष्यत ।
 अघोक्ष्यत । भ्लक्षी भक्षणे । ४९ ॥ भक्षीत्यन्ये ॥

॥ इत्युभयपादे. : ॥

॥ अथ द्युतादयः ॥

द्युति दीप्तौ । १ ॥ द्योतते ॥

द्युद्भ्योऽद्यतन्याम् ॥ ३ । ३ । ४४ ॥

कर्त्तर्यात्मनेपदं वा ॥ अद्युतत् । अद्योतिष्ठ ॥

द्युतेरिः ॥ ४ । १ । ४१ ॥

द्वित्वे सति पूर्वस्य ॥ दिद्युते । रुचि अभिप्रीत्याञ्च । २ ॥
अरुचत् । अरौचिष्ठ । घुटि परिवर्त्तने । ३ ॥ रुटि लुटि लुटि प्रती-
घाते । ४ ॥ श्विताङ् वर्णे । ५ ॥ विमिदाङ् स्नेहने । ६ ॥ विक्षि-
दाङ् विष्विदाङ् मोचने च । ७ ॥ शुभि दीप्तौ । ८ ॥ क्षुभि सञ्च-
लने । ९ ॥ णभि तुभि हिंसायाम् । १० ॥ सम्भूङ् विश्वासे ।
११ ॥ अस्त्रभत् । अस्त्रम्भिष्ठ । अंशूङ् संशूङ् अपसंसने । १२ ॥
ध्वंसुङ् गतौ च । १३ ॥ द्युताद्यन्तर्गणो वृतादिपञ्चकः । वृतूङ्
वर्त्तने । १४ ॥ अवृत्तत् । अवर्त्तिष्ठ ॥

वृद्धयः स्यसनोः ॥ ३ । ३ । ४५ ॥

कर्त्तर्यात्मनेपदं वा ॥ वर्त्तिष्यते । पक्षे ॥

न वृद्धयः ॥ ४ । ४ । ५५ ॥

परस्य स्ताद्यशित आदिरिण्ण ॥ न चेदसावात्मनेपदनिमित्तम् ॥
वत्स्र्यति । स्यन्दौङ् स्रवणे । १५ ॥ अस्यदत् । अस्यन्दिष्ठ ॥
अस्यन्त । स्यन्दिष्यते । स्यन्तस्यते । स्यन्तस्याति । औदिल्लक्षण इह

विकल्पः परत्वादनेन बाध्यते । अस्यन्दिष्यत । अस्यन्त्स्यत् ।
अस्यन्त्स्यत् ॥

निरभ्यनोश्च स्यन्दत्प्राणिनि ॥ २ । ३ । ५० ॥

परिनिवेः सः ष् वा ॥ निःष्यन्दते । निःस्यन्दते वा
तैलम् । अप्राणिकर्तृकार्यवृत्तेरिति किम् ? । परिस्यन्दते मत्स्यः ।
वृधूश् वृद्धौ । १६ ॥ वृधूश् शन्दकुत्सायाम् । १७ ॥ कृपौश्
सामर्थ्ये । १८ ॥

ऋरल्ललं कृपोऽकृपीटादिषु ॥ २ । ३ । ९९ ॥

कल्पते । अकल्पत् । अकल्पिष्ट । अकल्पत् । चकल्पे । चकल्-
पिषे । चकल्पसे ॥

कृपः श्वस्तन्याम् ॥ ३ । ३ । ४६ ॥

कर्त्तर्यात्मनेपदं वा ॥ कल्पतासि । कल्पितासे । कल्पतासे ॥ इति
श्रुताद्यन्तर्गणे वृत्तादिः ॥

॥ इति श्रुतादिः ॥

॥ अथ ज्वलादिः ॥

ज्वल दीप्तौ । १ ॥ ज्वलति । कुच सम्पर्चनकौटिल्यप्रतिष्ठम्भ-
विलेखनेषु । २ ॥ पल्ल पथे गतौ । ३ ॥

श्वपत्पत् वचपत्तः श्वास्थवोचपत्तम् ॥ ४ । ३ । १०३ ॥

अकि यथासङ्गम् ॥ लृदित्वादङ् । अपत्तत् । अपयीत । वचथे

निष्पाके । ४ ॥ मये विलोक्ने । ५ ॥ षद्लृं विशरणगत्यवस दनेषु ।
६ ॥ श्रौतीत्यादिना सीदादेशे सीदति । असदत् । सेदिथ ।
ससत्थ । सत्ता । सत्स्यति ।

सदोऽप्रतेः परोक्षायाम् स्वादेः ॥ २ । ३ । ४४ ॥

उपसर्गस्थान्नाम्यादेः सः ष् ॥ द्वित्वेऽप्यत्रापि । निषीदति ।
न्यषीदत् । निषिषत्सति । निषसाद । अमतेः किम् ? । प्रतिसी-
दति । शद्लृं श्रातने । ७ ॥

इयदेः शिति ॥ ३ । ३ । ४१ ॥

कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ शीयते । अशदत् । शत्ता । शत्स्यति । बुध
अवगमने । ८ ॥ अबोधीत् । अनुस्वारेदयमित्येके । तन्मते, अभौ-
त्सीत् । दुवम् उद्विरणे । ९ ॥ वेमतुः । ववमतुः । भ्रम् चलने । १० ॥
भ्रम्यति । भ्रमति । भ्रेमतुः । बभ्रमतुः । क्षर सञ्चलने । ११ ॥
सकर्मोऽकर्म चायम् । अक्षारीत् । चल कम्पने । १२ ॥ जल घात्ये ।
१३ ॥ टल द्रुल वैकल्ये । १४ ॥ छल स्थाने । १५ ॥ अषोपदे-
शोऽयमित्यन्ये । हल विलेखने । १६ ॥ णल गन्धे । १७ ॥ बल
माणनधान्यावरोधयोः । १८ ॥ बेलतुः । पुल महत्वे । १९ ॥
कुल वन्धुसंस्त्यानयोः । २० ॥ पल फल शल गतौ । २१ ॥
फलतुः । फलिशल्योः पुनः पाठो ज्वलादिकार्यार्थः । शलेः
परस्मैपदार्थश्च । हुल हिंसासंवरणयोश्च । २२ ॥ कुशं आह्वानरोद-
नयोः । २३ ॥ अक्रुक्षत् । क्रोष्टा । कस गतौ । २४ ॥ रुहं जन्मनि ।
२५ ॥ बीजजन्मनीत्यन्ये । अरुक्षत् । रोढा । रमि क्रीडायाम् ।

२६ ॥ षहि मर्षणे । २७ ॥ असोडेत्यादिना षत्वे, परिषहते ।
असोडेति निषेधात्, परिसोढः । डे, मा परिसीषहत् ॥

स्तुस्वस्त्यश्चाटि न वा ॥ २ । ३ । ४९ ॥

परिनिविभ्योऽसोडसिवृसहस्सटां सः षः ॥ पर्यषहत् । पर्यसहत् ।
असहिष्ट । सहिषीष्ट । सहिता ॥

सहिवहेरोच्चावर्णस्य ॥ १ । ३ । ४३ ॥

ढस्य तडू परेऽनु लुक् ॥ सोढा ॥

॥ इति ज्वलादिः ॥

॥ अथ यज दयः ॥

एते भिवदवर्जा अनिटः ॥ यजि देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु । १॥
यजति । यजते । अयाक्षीत् । अयष्ट ॥

यजादेवश्वचः सस्वरान्तःस्था यष्टुत् ॥ ४॥१॥७२॥

परोक्षायां द्वित्वे पूर्वस्य प्रत्यासत्त्या ॥ इयाज ॥

यजादिवचेः किति ॥ ४ । १ । ७९ ॥

सस्वरान्तःस्था यष्टुत् ॥ ईजतुः । ईजुः । इयजिथ । इयष्ट ।
ईजे । इज्यात् । यक्षीष्ट । यष्टा २ । यक्ष्यति । यक्ष्यते । वेग्
तन्तुसन्ताने । २ ॥ वयति । अवासीत् ॥

वेर्वयू ॥ ४ । ४ । १९ ॥

परोक्षार्थां वा ॥ उवाय । किति य्ठति ॥

न वयोय् ॥ ४ । १ ॥ ७३ ॥

वेगः परोक्षार्थां य्ठन्न ॥ ऊयतुः । उवायिथ । वयादेशाभावि ॥

वेरयः ॥ ४ । १ । ७४ ॥

पूर्वस्य परस्य च परोक्षार्थां य्ठन्न ॥ आत्सन्ध्यक्षरस्येत्यात्ते ।
बबौ । ववतुः ॥

अविति वा ॥ ४ । १ । ७५ ॥

वेगोऽयन्तस्य परोक्षार्थां य्ठन्न ॥ ववतुः । ऊवतुः । पक्षे द्वित्वे
कृते परत्वादुवि समानदीर्घे, ऊवतुः ॥

य्ठत्सकृत् ॥ ४ । १ । १०२ ॥

अन्तःस्थास्थानम् ॥ इति पश्चाद्वकारस्य न य्ठत् । वविथ ।
वबाथ । ऊयात् । वासीष्ट । व्येय् संवरणे । ३ ॥

व्यस्थव्णवि ॥ ४ । २ । ३ ।

आष ॥

ज्याव्ये व्यधि० । च्व्यथेरिः ॥ ४ । १ । ७१ ॥

परोक्षार्थां द्वित्वे पूर्वस्य ॥ वृद्धौ । विव्याय । विव्यतुः । विव्य-
यिथ । वीयात् । व्याता । व्ययते । अव्यास्त । विव्ये । हेय्
स्पृष्टाक्षब्दयोः । ४ ॥ आहयति । आहयते ॥

ह्वालिप्सिचः ॥ ३ । ४ । ६२ ॥

कर्त्तर्यद्यतन्यामङ् ॥ आहत् ॥

वात् न ॥ ३ । ४ । ६३ ॥

हादेः कर्त्तर्यघृतन्यामङ् ॥ आहृत । आह्रास्त ॥

द्वित्वे ह्रः ॥ ४ । १ । ८७ ॥

सस्वरान्तःस्था यट् ॥ आजुहाव । आजुहुवतुः । आजुहविथ ।
आजुहोथ । जुहुवे । दुवपीं बीजसन्ताने । ५ ॥ छेदने च ।
अवाप्सीत् । अवप्त । उवाप । ऊपे । उप्यात् । वप्सीष्ट । वहीं
प्रापणे । ६ ॥ अवाक्षीत् । अवोढाम् । अवोढ । अवक्षाताम् ।
उवाह । उवहिथ । उवोढ । ऊहे । उह्यात् । वक्षीष्ट । वोढा २ ।
वक्ष्यति, ते । अथ त्रयः परस्मैपदिनः । दुओश्वि गतिट्ठयोः ।
७ ॥ श्वयति । ट्धेश्वेर्वा इति वा डे द्वित्वे । अशिश्वियत् । पक्षे ऋदि-
च्छवीत्यादिनाऽङि श्वादेशे । अश्वत् । पक्षे । अश्वयीत् ॥

वा परोक्षायङि ॥ ४ । १ । ९० ॥

श्वेः सस्वरान्तःस्था यट् ॥ शुशाव । शुशुवतुः । शुशविथ ।
पक्षे । शिश्वाय । शिश्वियतुः । शिश्वयिथ । शूयात् । श्वयिता ॥ वद
व्यक्तायां वाचि । ८ ॥ वदति । वदव्रजेति वृद्धौ । अवादीत् ।
उवाद । ऊदतुः । उद्यात् । वदिता । वसं निवासे । ९ ॥ वसति ।
अवात्सीत् । अवात्ताम् । सस्तःसीति सूत्रे विषयसप्तमीविज्ञानादत्र
सलोपात्प्रागेव तः । उवास । ऊषतुः । उष्यात् । वत्स्याति ।

॥ इति यजादिः ॥

॥ अथ घटादिः ॥

घटिष् चेष्टायाम् । १ ॥ घटते । घटादित्वफलं तु घटयती-

त्यादौ ह्रस्वादिकम् । घटादीनामनेकार्थत्वेऽपि पठितार्थेष्वेव घटादि-
 कार्यविज्ञानम् । तेनार्थान्तरे उद्घाटयतीत्यादौ न ह्रस्वः । विघटय-
 तीति तु करोत्यर्थे णिचि रूपम् । क्षजुङ् गतिदानयोः । २ ॥ अक्ष-
 झिष्ट । क्षञ्ज्यादेः स्वरस्यानुपान्त्यत्वेऽपि पाठसामर्थ्यात् विभाषा-
 दीर्यो भवत्येव । अक्षञ्जि । अक्षाञ्जि । व्यथिष् भयचलनयोः । ३ ॥
 विव्यथे । प्रथिष् प्रख्याने । ४ ॥ म्रदिष् मर्दने । ५ ॥ स्वदिष्
 स्वदने । ६ ॥ कदुङ् क्रदुङ् कृदुङ् वैकृव्ये । ७ ॥ क्रपि कृपायाम् ।
 ८ ॥ भित्त्वरिष् सम्भ्रमं । ९ ॥ प्रसिष विस्तारे । १० ॥ प्रसेवे
 इत्यन्ये । दक्षि हिंसागत्योः । ११ ॥ श्रां पाके । १२ ॥ स्मृं
 आध्याने । १३ ॥ स्मरति । द् भये । १४ ॥ दरति । दश्
 विदारणे इति क्रथादिषु पठिष्यमाणस्यापि भये घटादिकार्या-
 र्थमिह पाठः । एव मुत्तरत्रापि । नृ नये । १५ ॥ क्रथा-
 दिरयम् । ष्टक स्तक प्रतीघाते । १६ ॥ स्तकति । चक
 तृप्तौ च । १७ ॥ अयमात्मनेपद्यपि । अक कुटिलायां गतौ ।
 १८ ॥ कखे हसने । १९ ॥ अकखीत् । अग अकवत् । २० ॥
 रगे शङ्कायाम् । २१ ॥ लगे सङ्गे । २२ ॥ हगे हगे षगे सगे घुगे
 स्थगे मंवरणे । २३ ॥ वट भट परिभाषणे । २४ ॥ णट नृत्तौ ।
 २५ ॥ गड सेचने । २६ ॥ गडति । लत्वे गलति । हेड वेष्टने ।
 २७ ॥ हिडयाति । लड जिह्वोन्मथने । २८ ॥ लडति । लत्वे
 ललति । फण कण रण गतौ । २९ ॥ फेणतुः ॥ चण
 हिंसादानयोश्च । ३० ॥ शण श्रण दाने । ३१ ॥ स्तथ
 कथ क्रथ कृथ हिंसार्थाः । ३२ ॥ क्रथयति । चौरस्योत्क्राथ-

यतीति तु यौजादिकस्य घञन्ताद्वा णिच् । छद ऊर्जने ।
 ३३ ॥ छदण् संवरणे इति चुरादिरयम् ॥ मदौ हर्षग्लपनयोः ।
 ष्टन स्तन ध्वन शब्दे । ३५ ॥ स्वन अवतंसने । ३६ ॥ चन हिंसा-
 याम् । ३७ ॥ ज्वर रोगे । ३८ ॥ चल कम्पने । ३९ ॥ हल
 ह्यल चलने । ४० ॥ ज्वल दीप्तौ च । ४१ ॥ केचित्तु दलि वलि
 स्वलि क्षपि त्रीणामपि घटादित्वमिच्छन्ति ॥ वृत् घटादिः ।
 भवादिराकृतिगणम्नेन चुलुम्पतीत्यादिसङ्ग्रहः ॥

॥ इति घटादिः ॥

✽ ॥ इति भवादयो निरनुबन्धा धातवः ॥ ✽

इति श्रीतपोगच्छाचार्यविजयदेवसूरिविजयसिंहसूरिपट्टपरम्पराप्र-
 तिष्ठितगीतार्थत्वादिशुणोपेतवृद्धिचन्द्रापरनामवृद्धिविजयचरणकमलमि-
 लिन्दायमानान्तेवासिसंविग्नशाखीयतपोगच्छाचार्यभट्टारकश्रीविजय-
 नेमिसूरिविरचितायां लघुहेमप्रभायामुत्तरार्द्धे भवादिवर्णः ॥

॥ अथादादयः ॥

अदं प्साक् भक्षणे । १ ॥ अनद्भ्य इति पर्युदासात् शब् ।
 अत्ति । अत्तः । अदन्ति । अत्ति । अत्थः । अत्थ । अद्भि ।
 अद्भः । अद्भ्यः । अद्यात् । अत्तु । अत्तात् ॥

हुधुटो हेर्धिः ॥ ४ । २ । ८३ ॥

अद्धि ॥ अदानि ॥

अदश्चाट् ॥ ४ । ४ । ९० ॥

रुत्पञ्चकादिस्योः शितोरादिः ॥ आदत् । आदः ॥

घस्ल सनद्यतनीघञचलि ॥ ४ । ४ । १७ ॥

अदेः ॥ अघसत् ॥

परोक्षायाम् न वा ॥ ४ । ४ । १८ ॥

अदेर्घस्लृ ॥ जघास । जक्षतुः । जघासिथ । पक्षे आद ।
आदतुः । आदिथ । प्साति । अप्सात् ॥

वा द्विषातोऽनः पुस् ॥ ४ । २ । ९१ ॥

शितोऽवितः ॥ अप्सुः । अप्सान् । अप्सासीत् । पप्सौ ।
माङ् दीप्तौ । २ ॥ अभसीत् । बभौ । बभित्थ । बभाथ । याङ्
प्रापणे । ३ ॥ वाङ् गतिगन्धनयोः । ४ ॥ णाङ् शौचे । ५ ॥
सस्त्रौ । श्राङ् पाके । ६ ॥ द्राङ् कुत्सितगतौ । ७ ॥ प्राङ् रक्षणे ।
८ ॥ लाङ् आदाने । ९ ॥ राङ् दाने । १० ॥ दाव्क् लवने ।
विच्वान्न दासंज्ञा । तेन अदासीत् । दायात् । ख्याङ् प्रकथने ।
१२ ॥ प्रकटन इत्यन्ये । आख्याति ॥

आख्यते वक्तिख्यतेरङ् ॥ ३ । ४ । ६० ॥

कर्त्तर्यद्यतन्याम् ॥ अस्यतेः पुण्यादित्वादङि सिद्धेऽपि वचन-
मात्मनेपदार्थम् । आख्यत् । आख्यताम् । आचख्यौ । प्राङ्
पूरणे । १३ ॥ माङ् माने । १४ ॥ मेयात् । इङ् स्मरणे । १५ ॥
इङ्कावधिर्नैव प्रयुज्यते । अध्यति । अधीतः ॥

इको वा ॥ ४ । ३ । १६ ॥

स्वरादावविति शिति यः॥ अधियन्ति । पक्षे इयादेशे अधी-
यन्ति । अधीयात् । अध्येतु । अधीहि । अध्ययानि ॥

एत्यस्तेर्वृद्धिः ॥ ४ । ४ । ३० ॥

आदेर्हस्तन्यां विषयेऽमाङ्गा ॥ यत्वाल्लुगपवादोऽयम् । अध्यैत् ।
अध्यैताम् । अध्यायन् । पक्षे अध्यैयन् । पिबैतिदेति सिञ्जलुपि ।

इणिकोर्गाः ॥ ४ । ४ । २३ ॥

अद्यतन्याम् ॥ अध्यगात् । अध्यगाताम् । अध्यगुः । अधीयाय ।
अधीयतुः । अधीययिथ । अधीयेथ । अधीयात् । अध्येता । इण्क्
गतौ । १६ ॥ एति । इतः ॥

ह्विणोरप्विति व्यौ ॥ ४ । ३ । १५ ॥

नामिनः स्वरादौ शिति यथासङ्ख्यम् ॥ यन्ति । अप्वितीति
किम् ? । अजुह्वुः । अयानि । इयात् । ऐत् । अगात् । इयाय ॥

इणः ॥ २ । १ । ५१ ॥

स्वरादौ प्रत्यये इय् ॥ यापवादः । वर्णात्प्राकृतं बलीय इति
न्यायात् पूर्वमियादेशे दीर्घः । ईयतुः । पूर्वेऽपवादा अनन्तरान्
विधीन् बाधन्ते नोत्तरानित्यनेन योऽनेकस्वरस्येत्येव बाध्यते न तु
गुणवृद्ध्यादयस्तेन अयनम्, आयकः यन्ति इत्यादिसिद्धम् । ईयात् ।

आशिष्टीयः ॥ ४ । ३ । १०७ ॥

उपसर्गात्परस्य ईतः कृति यादौ ह्रस्वः ॥ उदियात् । इकोऽप्य-

धियादित्यन्ये । दीर्घे सति उपसर्गात्परस्येणोऽभावात् ह्रस्वः । अभियात् ।
ईङ् इति प्रश्नेषः किम् ? समेयात् । समीयादिति तु भौवादिकस्य । वीक्
प्रजनकान्त्यसनखादने च । १७ ॥ वेति । इह ईक् इति प्रश्नेषः ।
एति । ईतः । इयन्ति । ईयात् । ऐषीत् । शुक् अभिगमने । १८ ॥

उत और्विति व्यञ्जनेऽद्वेः ॥ ४ । ३ । ५९ ॥

धातोः प्रत्यये ॥ द्यौति । द्युतः । द्युवन्ति । शुक् प्रसवैश्वर्ययोः ।
१९ ॥ सौति । सुषाव । तुक् वृत्तिर्हिंसापूरणेषु । २० ॥

यङ्त्तुरुस्तोर्बहुलम् ॥ ४ । ३ । ६४ ॥

अद्वैर्व्यञ्जनादौ विति ईत् परादिः ॥ तवीति । तौति । तुतः ।
तुवन्ति । युक् मिश्रणे । २१ ॥ यौति । अयावीत् । शुक् स्तुतौ ।
२२ ॥ नौति । अन्ये तु युग् शुग् भ्याम् व्यञ्जनादौ विति शिति
ईतमपीच्छन्ति । यवीति । नवीति । केचित्तु तुतः तुवीतः । तुयात् तुवी-
यात् इति सर्वत्र ईत् इत्याहुः । अनावीत् । क्षणुक् तेजने । २३ ॥
स्तुक् प्रस्रवणे । २४ ॥ दुक्षु रुकुंक् शब्दे । २५ ॥ सौति । अक्षावीत् । रौति ।
रवीति । अरावीत् । अकौषीत् । रुहक् अश्रुविमोचने । २६ ॥

रुत्पञ्चकाच्छिदयः ॥ ४ । ४ । ८८ ॥

व्यञ्जनादेरादिरिट् ॥ रोदिति । रुदितः । रुदन्ति । रुद्यात् । रोदितु ॥

दिस्योरीट् ॥ ४ । ४ । ८९ ॥

रुत्पञ्चकाच्छितोरादिः ॥ अरोदीत् । पक्षेऽदश्चाडित्यङागमे ।
अरोदत् । अरुदिताम् । अरुदन् । अरोदीत् । अरुदत् । रुरोद ।

रोदिता । जिष्पपंकु शये । २७ ॥ स्वपिति । स्वप्यात् । अस्वा-
प्सीत् । भूस्वपोरित्युत्वे । सुप्वाप ॥

स्वपेर्यङ्ङे च ॥ ४ । १ । ८० ॥

किति सस्वरान्तःस्था षट् ॥ सुषुपतुः । सुप्वपिथ । सुप्वप्य ॥

अवः स्वपः ॥ २ । ३ । ५७ ॥

निर्दुःसुविपूर्वस्य सः पः ॥ सुषुषुपतुः । अन श्वसक् प्राणने । २८ ॥

द्वित्वेऽप्यन्तेऽप्यनितेः परेस्तु वा ॥ २ । ३ । ८१ ॥

अदुरूपसर्गान्तःस्थाद्वादेः परस्य नो णः ॥ प्राणिति । हे प्राण् ।
परेस्तु पर्यणिति । पर्यनिति । श्वसिति । अश्वासीत् । अश्वसीत् ।
जक्षक् भक्षहसनयोः । २९ ॥ जक्षिति । जक्षितः । जक्षति । अजक्षत् ।
अजक्षीत् । अजक्षिताम् ॥

द्व्युक्तजक्षपञ्चतः ॥ ४ । २ । ९३ ॥

शितोऽवितोऽनः पुस् ॥ अजक्षुः । अजक्षीत् । जजक्ष । दरिद्राक्
दुर्गतौ । ३० ॥ दरिद्राति ।

इर्दरिद्रः ॥ ४ । २ । ९८ ॥

व्यञ्जनादौ शित्यवित्यातः ॥ दरिद्रितः ॥

भश्चातः ॥ ४ । २ । ९६ ॥

द्व्युक्तजक्षपञ्चतः शित्यविति लुक् ॥ दरिद्रति । दरिद्रियात् । अदरिद्रुः ॥

दरिद्रोऽद्यतन्यां वा ॥ ४ । ३ । ७६ ॥

लुक् ॥ अदरिद्रीत् । अदरिद्रिष्टाम् । पक्षे, अदरिद्रासीत् ।

दरिद्राश्चकार ॥

अशित्यस्सन्णकज्णकानटि ॥ ४ । ३ । ७७ ॥

दरिद्रो लुक् ॥ ददरिद्रौ । आतो णव औरित्यत्र ओ इत्येव सिद्धे औकारविधानसामर्थ्यादत्राम्बिकल्पः । विषयसप्तमीविज्ञानात् पूर्वमेवाकारलोपे दरिद्रातीति दरिद्रः । अजेव भवति नत्वाकारान्तलक्षणो णः । अक इत्येव सिद्धे णकज्णकयोरुपादानं किम् ? आशिष्यकनि माभूत् । दरिद्रकः । ददरिद्रतुः । दरिद्र्यात् । दरिद्रिता । जागृक् निद्राक्षये । ३१ ॥ जागर्त्ति । जागृयात् । जागर्तु । नामिनो गुण इति गुणे ॥

व्यञ्जनादेः सश्च दः ॥ ४ । ३ । ७८ ॥

धातोः परस्य लुक् यथासम्भवं धातोः ॥ अजागः । नानिष्टार्थेति न्यायेन सन्निपातन्यायोऽत्र न प्रवृत्तस्तेन गुणे कृते देर्लुक् सिद्धः । अजागृताम् ॥

पुस्पौ ॥ ४ । ३ । ३ ॥

नाम्यन्तस्य धातोर्गुणः ॥ अजागरुः ॥

सेः सूद्धाश्च रुर्वा ॥ ४ । ३ । ७९ ॥

व्यञ्जनान्ताद्धातोः परस्य लुक् ॥ अजागः । न श्चीति वृद्धिनिषेधे, अजागरीत् । जागराश्चकार । पक्षे ॥

जागुर्भिण्वि ॥ ४ । ३ । ५२ ॥

एव ठिणति वृद्धिः ॥ जजागार ॥

जागुः किति ॥ ४ । ३ । ६ ॥

गुणः ॥ जजागरतुः । जागर्षात् । जागरिता । चकासृक् दीप्तौ ।
३२ ॥ चकाधि । चकाद्धि । चकाधीत्येवेत्यन्ये । शासृक् अनुशि-
ष्टौ । ३३ ॥

इसासः शासोऽङ्गव्यञ्जने ॥ ४ । ४ । ११८ ॥

कृिति ॥ शिष्टः । शासति । शिष्यात् । शास्तु । शिष्टात् ॥

शासऽसूहनः शाध्यधिजहि ॥ ४ । २ । ८४ ॥

शान्तस्य ॥ शाधि । अशात् । अशिष्याम् । अंशासुः । अशाः ।
अशात् । अशिषत् । शशास । शिष्यात् । शासिता । वचंक्
भाषणे । ३४ ॥ वक्ति । वक्तः । वचन्ति । अयमन्तिपरो न प्रयु-
ज्यते इत्यन्ये । वक्तु । वक्तात् । वग्धि । वक्तात् । अवक् । अबो-
चत् । उवाच । उचतुः । उवचिथ । उवकथ । उच्यात् । वक्ता ।
मृजौक् शुद्धौ । ३५ ॥

मृजोऽस्य वृद्धिः ॥ ४ । ३ । ४२ ॥

गुणे सति ॥ मार्ष्टि । मृष्टः ॥

श्रुतः स्वरे वा ॥ ४ । ३ । ४३ ॥

मृजेः प्रत्यये वृद्धिः ॥ मार्जन्ति । मृजन्ति । मार्सि । मृज्यात् ।
मार्ष्टु । मृष्टात् । मार्जन्तु । मृजन्तु । मृड्ढि । मृष्टात् । अमार्ष्टु-इ ।
अमार्जन् । अमृजन् । अमार्ष्टु-इ । अमार्जीत् । अमार्सीत् । ममार्ज ।
ममार्जतुः । ममृजतुः । मार्जिता । मार्ष्टा । तस्तुक् स्वप्ने । ३६ ॥

(६२) श्रीलघुहेमप्रभाव्याकरणम्.

संस्ति । असंस्तीत् । विदक् ज्ञाने । ३७ ॥ वेचि । वित्तः ॥

तिवां णवः परस्मै ॥ ४ । २ । ११७ ॥

वेत्तेर्वा ॥ वेद । विदतुः । वेत्थ ॥

पञ्चम्याः कृग् ॥ ३ । ४ । ५२ ॥

वेत्तेः परस्याः पञ्चम्याः किदाम् वा स्यात् आमन्ताच्च पञ्च-
म्यन्तःकृगनुप्रयुज्यते ॥ विदां करोतु । वेत्तु । अवेत्-द् । अविताम् ।
अविदुः । अवेः । अवेत्-द् । अवेदीत् ॥

वेत्तेः कित् ॥ ३ । ४ । ५१ ॥

परोक्षाया आम्वा कृभ्वस्ति चानु तदन्तम् ॥ विदाश्चकार ।
विवेद । वेदिता । हनंक् हिंसागत्योः । ३८ ॥ हन्ति । प्रणिहन्ति ॥

यमिरमिहितिमिहितिमनिवनातेतन वेधुटि
ङ्किति ॥ ४ । २ । ५५ ॥

लुक् ॥ हतः । ग्रन्ति । हंसि । हन्मि ॥

वमि वा ॥ २ । ३ । ८३ ॥

अदुरुपसर्गान्तःस्थाद्रादेः परस्य हन्तेर्नो णः ॥ ग्रहण्मि ।
ग्रहन्मि । हन्यात् ॥

हनः ॥ २ । ३ । ८२ ॥

अदुरुपसर्गान्तःस्थाद्रादेः परस्य नो णः ॥ ग्रहण्यात् । हन्तु ।
हतात् । जहि । अहन् । अग्रन् ।

अद्यतन्यां वा त्वात्मने ॥ ४ । ४ । २२ ॥

विषये हनो वधः ॥ इट ईतीति सिज्लोपे । अवधीत् ।
अल्लुकः स्थानित्वान्न वृद्धिः ॥

जिणवि घन् ॥ ४ । ३ । १०१ ॥

हन्तेः ॥ घातोऽपवादः । जघान ॥

अडे हिहनो हो घः पूर्वात् ॥ ४ । १ । ३४ ॥

द्वित्वे सति ॥ जघ्नतुः । जघनिथ । जघन्य ॥

हनो वध आशेऽन्यजौ ॥ ४ । ४ । २१ ॥

विषये ॥ वध्यात् । हन्ता । हनिष्यति । वश्क् कान्तौ । ३९ ॥ वष्टि ॥

वोरयाडे ॥ ४ । १ । ८३ ॥

सम्बरान्तःस्थाः क्ति क्त्वि ॥ उष्टः । असक् भुवि । ४० ॥

श्मास्त्योर्लुक् ॥ ४ । २ । ९० ॥

अतः शित्यविति ॥ स्तः । सन्ति ॥

अस्तेः सि ऽस्त्वोते ॥ ४ । ३ । ७३ ॥

सःप्रत्यये लुक् ॥ असि । स्थः । स्यात् ॥

प्रा-रुपसर्गाद्यस्वरेऽस्तेः ॥ २ । ३ । ५८ ॥

नाम्यादेः सः षः प्रत्यये ॥ प्रादुःष्यात् । प्रादुःषन्ति । षधि ।
आसीत् । आस्ताम् ॥

अस्तिब्रुवोर्भूवचावशिति ॥ ४ । ४ । १ ॥

अभूत् ॥ वभूष । वसक् स्वप्ने । ४१ ॥ संस्ति । सस्तः ।
यङ्लुप् च । ४२ ॥ यङ्लुबन्ता अपि धातवोऽदादौ बोध्याः ॥

॥ इति परस्मैपदिनः ॥

॥ अथात्मनेपदिनः ॥

इङ्क् अध्ययने । १ ॥ नित्यमाधिपूर्वोऽयम् । अधीते । अधी-
याते । अधीयीत । अधीयीयाताम् । अधीताम् । अधीयाताम् ।
अध्ययै । अध्ययावहै । अध्यैत । अध्यैयाताम् । अध्यैयत । अध्यैयि ।
अध्यैवहि ॥

वाऽद्यतनीक्रियातिपत्योर्गीङ् ॥ ४ । ४ । २८ ॥

इङ्क् ॥ अध्यगीष्ट । अध्यैष्ट ॥

गाः परीक्षायाम् ॥ ४ । ४ । २६ ॥

विषये इङ्क् ॥ अधिजगे । अध्येषीष्ट । अध्येता । अध्येष्यते ।
अध्यगीष्यत । अध्यैष्यत । शीङ्क् स्वप्ने । २ ॥

शीङ् एः शिति ॥ ४ । ३ । १०४ ॥

शेते ॥ शयाते ॥

शीङो रत् ॥ ४ । २ । ११५ ॥

आत्मनेपदस्थस्यान्तः ॥ शेरते । अशयिष्ट । इङ्क् अपनयने ।
३ ॥ इनुते । वृङ्क् प्राणिगर्भविमोचने । ४ ॥ भूते ॥

सूतेः पञ्चम्याम् ॥ ४ । ३ । १३ ॥

गुणो न ॥ सुवै । असविष्ट । असोष्ट । औदित्वादिङ् विकल्पं बाधित्वा ॥

उवर्णात् ॥ ४ । ४ । ५८ ॥

एकस्वराद्धानोर्विहितस्य कित आदिरिण् ॥ इति निषेधे प्राप्ते
परत्वात् स्क्रुमृभृ इति नित्यमिति, सुषुविषे । सुषुविद्धे । सुषुविध्वे ।
पृचैङ् पृजुङ् पिजुकि संपर्चने । ५ ॥ वृजैकिं वर्जने । ६ ॥ णिजुकिं
विशृङ्गौ । ७ ॥ शिजुकि अव्यक्ते शब्दे । ८ ॥ ईडिक् स्तुतौ । ९ ॥

ईशीङः सेध्वेस्वध्वमोः ॥ ४ । ४ । ८७ ॥

आदिरेष्ट् ॥ ईडिषे । ईडिध्वे । ईडिष्व । ईडिध्वम् । स्वसा-
हचर्यात् पञ्चमोऽध्वम एव ग्रहणम् । तेन ह्यस्तन्याम् ऐङ्ङम् ॥ ईरिक्
गतिकम्पनयोः । १० ॥ ईर्ते । ईरांचक्रे । ईशिक् ऐश्वर्ये । ११ ॥
ईष्टे । ईशिषे । ईशिध्वे । ईशिष्व । ईशिध्वम् ॥ वसिक् आच्छादने ।
१२ ॥ वस्ते । वदूध्वे । आङः शासूकि इच्छायाम् । १३ ॥

आङः ॥ ४ । ४ । १२० ॥

शास आसः क्वावेव इस् ॥ अस्य नियमार्थत्वादिह न ।
आशास्ते । आसिक् उपवेशने । १४ ॥ आस्ते । आसिष्ट । आसां-
चक्रे । कसुकि गतिसातनयोः । १५ ॥ कंस्ते । अयमनुदिदपि ।
कस्ते । तालव्यान्तोऽपि । कष्टे । कक्षे । कङ्ङ्ङ् । णिसुकि चुम्बने ।
१६ ॥ निस्ते । चक्षिक् व्यक्तायां वाचि । १७ ॥ दर्शनेऽप्यन्ये ।
आचष्टे । आचक्षे । आचङ्ङ्ङ् ।

चक्षो वाचि कशाङ्ग ख्याङ्ग ॥ ४ । ४ । ४ ॥

अशिति विषये ॥ अख्शासीत् । अक्शासीत् । अक्शास्त ।
अख्शास्त । आख्यत् । आख्यत । विषयसप्तमीविज्ञानात् आक्-
शेयम् । आख्येयम् । वाचीति किम् ? । बोधे विचक्षणः ।

नवा परोक्षायाम् ॥ ४ । ४ । ५ ॥

आचक्षौ ॥ आचख्शौ । आचख्यौ । आचक्षे । आचख्शे ।
आचख्ये । आचक्षे । आक्शायात् । आक्शेयात् । आख्शायात् ।
आख्शेयात् । आख्येयात् । आख्यायात् । आक्शासीष्ट । २ ॥

॥ इत्यात्मनेपदिनः ॥

ऊर्णुगक् आच्छादने । १ ॥

वोर्णोः ॥ ४ । ३ । ६० ॥

अद्व्युक्तस्य व्यञ्जनादौ वित्यौः ॥ ऊर्णोति । ऊर्णोति । ऊर्णुतः ।
ऊर्णोतु । ऊर्णोतु ।

न दिश्योः ॥ ४ । ३ । ६१ ॥

ऊर्णोतेरौः ॥ और्णोत् । और्णोः ।

वोर्णुगः सेटि ॥ ४ । ३ । ४६ ॥

मिचि परस्मैपदे वृद्धिः ॥

वोर्णोः ॥ ४ । ३ । १९ ॥

इड् डिट् ॥ और्णावीत् । और्णवीत् । और्णुवीत् ।

स्वरादेर्द्वितीयः ॥ ४ । १ । ४ ॥

द्व्युक्तिभाज एकस्वरो द्विः॥ प्राक् तु स्वरे स्वरविधेरित्येव । आटिट् ॥

अयि रः ॥ ४ । १ । ६ ॥

स्वरादेर्धातोर्द्वितीयस्यांशस्यैकस्वरस्य संयोगादिर्द्विर्न स्यात् ॥
णत्वस्यासिद्धत्वान्नुशब्दस्य द्वित्वम् । ऊर्णुनाव । ऊर्णुनुवतुः ।
ऊर्णुनुविथ । ऊर्णुनविथ । ऊर्णुयात् । ऊर्णुविता । ऊर्णविता ।
ऊर्णुते । और्णुविष्ट । और्णविष्ट । ष्टुङ्क् स्तुतौ । २ ॥ स्तौति ।

उपसर्गात् सुगुसुवसोस्तुस्तुभोऽटथप्यद्वित्वे ॥

२ । ३ । ३९ ॥

नाम्यादेः सः ष् स्यात् ॥ अभिष्टौति । स्तवीति । स्तुते ।
स्तुवाते । अस्तौत् । अस्तवीत् । पर्यष्टौत् । पर्यस्तौत् । अस्तुत ।

धूगुसुस्तोः परस्मै ॥ ४ । ४ । ८५ ॥

सिच आदिरिट् ॥ सु इति सुमात्रस्य ग्रहणम् । अस्तावीत् ।
अस्तोष्ट । तुष्टाव । तुष्टोथ । तुष्टुवे । ब्रूङ्क् व्यक्तायां वाचि । ३॥

ब्रूगः पञ्चानां पञ्चाहश्च ॥ ४ । २ । ११८ ॥

निवादीनां यथासङ्ख्यं णवादयो वा स्युस्तद्योगे ब्रूगः ॥ आह ।
आहतुः । आहुः । नहाहोर्द्धताविति हस्यते । आत्थ । आहथुः । पक्षे ॥

ब्रूतः परादिः ॥ ४ । ३ । ६३ ॥

व्यञ्जनादौ विति ईत् ॥ ब्रवीति । ब्रूतः । ब्रुवन्ति । अस्ति-
ब्रुवोरिति वचि । अवोचत् । अवोचत । उवाच । ऊचे । द्विषीक्

अप्रीतौ । ४ ॥ द्वेष्टि । द्विष्टे । अद्वेष्ट् । अद्वेष्ट् । अद्विष्टुः । अद्विष्टन् ।
 अद्विष्टत् । अद्विष्टत । दुर्हीक् क्षरणे । ५ ॥ दोग्धि । दुग्धे । धोक्षि ।
 धुक्षे । अधोक् । अधोग् । अदुग्ध । अधुक्षत् । दुहदिहलिहगुह
 इति सको लुकि । अदुग्ध । पक्षे । अधुक्षत । दुदोह । दुदुहे ।
 दोग्धा । दिर्हीक् लेपे । ६ ॥ देग्धि । दिग्धे । लिर्हीक् आस्वादने ।
 ७ ॥ लेढि । लीढे । लीढः । लीढि । अलेष्ट् । अलेष्ट् । अलीढ ।
 अलिक्षत् । अलीढ । अलिक्षत ।

॥ इति उभयपदिनः ॥

॥ अथादाद्यन्तर्गणो ह्लादिः ॥

हुक् दानादनयोः । १ ॥ दानमिह हविष्पक्षेपः ॥

हवः शिति ॥ ४ । १ । १२ ॥

द्विः ॥ जुहोति । जुहुतः । अन्तो नो लुक् । द्विणोरप्विति
 व्यौ । जुहति । जुहुधि । जुह्वानि । अजुहोत् । अजुहवुः । अहौषीत् ॥

भीहीभृहोस्तिव्वत् ॥ ३ । ४ । ५० ॥

परोक्षाया आम् वा आमन्ताच्च परे कृभ्वस्तयः परोक्षान्ता
 अनुप्रयुज्यन्ते ॥ जुहवाश्चकार । जुहाव । जुह्विथ । जुहोथ ।
 जुहुवे । ओहांक् त्यागे । २ ॥ जहानि ॥

हाकः ॥ ४ । २ । १०० ॥

व्यञ्जनादौ शित्यविति आत इर्वा ॥ जहितः । पक्षे ॥

एषामीर्व्यञ्जनेऽदः ॥ ४ । २ । ९७ ॥

द्रव्युक्तजक्षपञ्चतः श्रश्चातः शित्यविति व्यञ्जनादावीः स्यात्
न तु दासंज्ञकस्य । जहीतः । श्रश्चात इत्यालुकि । जहति ॥

यि लुक् ॥ ४ । २ । १०२ ॥

शिति हाकोन्तस्य ॥ जह्यात् ॥

आ च हौ ॥ ४ । २ । १०१ ॥

हाक इर्या ॥ जहाहि । जहिहि । जहीहि । जहिता । जहीता ।
अजहात् । अहासीत् । जहौ । हेयात् । विभीक भये । ३॥ विभेति ।

भियो नवा ॥ ४ । २ । ९९ ॥

व्यञ्जनादौ शित्यवति इः ॥ विभितः । विभीतः । विभ्यति ।
विभीयात् । विभियात् । अभैषीत् । भीहीत्यामि । विभयाश्चकार ।
विभाय । हीक् लज्जायाम् । ४ ॥ जिह्रेति । जिहीतः । जिह्रियति ।
अहैषीत् । जिह्रयाश्चकार । जिहाय । पृक् पालनपूरणयो । ५ ॥

पृभृमाहाडामिः ॥ ४ । १ । ५८ ॥

शिति द्वित्वे पूर्वस्य ॥ पिपर्त्ति । पिपृतः । पिप्रति । केचित्तु
दीर्घान्तमिमं पठन्ति । तन्मतसङ्गद्वार्थन्तु पृश्च ऋश्चेति विग्रहः । अत
एव च बहुवचनम् । अत्र पक्षे ।

ओष्ठयादुर् ॥ ४ । ४ । ११७ ॥

धातोः परस्य ऋतः क्ति ॥ भ्वादेर्नामिन इति दीर्घे । पिपूर्तः ।
पिपुरति । पिपृयात् । पिपर्त्तु । पिपृतात् । अपार्षीत् । मतान्तरे ।

पिपूर्यात् । पिपर्त्तु । पिपूरर्त्तात् । अपारीत् ।

ऋः शृदप्रः ॥ ४ । ४ । २० ॥

परोक्षायां वा ॥ पप्रतुः । पक्षे स्च्छृत्त इति गुणे पपरतुः ।
प्रियात् । पक्षे पूर्यात् । पर्त्ता । पक्षे, परिता । परीता । परिष्यति ।
पक्षे, परिष्यति । परीष्यति । ऋक् गतौ।६॥ द्वित्वे पूर्वस्येत्वे द्वितीयस्य
गुणे पूर्वस्येयादेशे । इयर्त्ति । इयृतः । इयति । इयूयात् । इयर्त्तु । इयूतात् ।
इयूहि । इयराणि । ऐयः । ऐयूताम् । ऐयरुः । सत्यर्त्तेर्वेत्यङ् । आरत् ।
आर्पीत् । आर । आरतुः । ऋवृव्येद इतीटि । आरिथ । अर्यात् ।
अर्त्ता । अरिष्यति ।

॥ इति परस्मैपदिनः ॥

ओहांङ्क् गतौ । १ ॥ जिहीते । जिहाने । जिहते । जिहीत ।
जिहीताम् । अजिहीत । अहास्त । जहे । हासीष्ट । माङ्क् मानश-
ब्दयोः । २ ॥ भिमिती । इत्यात्मनेपदिनौ । डुदांक् दाने । १ ॥ ददाति ।
प्रणिददाति । दत्तः । ददति । दत्ते ।

हौ दः ॥ ४ । १ । ३१ ॥

दासंज्ञकस्य हावेर्न च द्विः ॥ देहि । हाविति व्यक्तिनिर्देशादिह
न । दत्तात् । अददात् । अदत्ताम् । अदत्त । अदात् । अदित । ददौ ।
ददे । देयात् । दासीष्ट । डुधांक् धारणे च । २ ॥ प्रणिदधाति ।

धागस्तथोश्च ॥ २ । १ । ७८ ॥

चतुर्थान्तस्य दादेरादेर्दस्य सध्वोः प्रत्यययोश्चतुर्थः॥ धत्तः । अत्रास-
 द्विधित्वाद्घनसामर्थ्याद्वाऽऽतोऽलोपस्य न स्थानिवद्भावः । अनुबन्धनि-
 र्देश किम् । “तिवा शवानुबन्धेन निर्दिष्टं यद्गणेन च एकस्वरनिमित्तं च
 पञ्चैतानि न यङ्लुपि ॥१॥” इति न्यायात् यङ्लुबन्तस्य माभूत् । के-
 चित्तु यङ्लुगन्तस्यापीच्छन्ति । चतुर्थान्तस्येत्येव । दधाति । दधति ।
 धेहि । अदधात् । अधत्ताम् । धत्ते । अधात् । अधित । दुडुभृङ्क्
 पोषणे च ॥३॥ विभर्त्ति । विभृते । विभर्ः । विविभृताम् । विविभरुः ।
 अविभृत । अभाषीत् । अभृत । विभरांचकार । वभार । वभर्थ ।
 बभृव । विभरांचक्रे । वभ्रे । भ्रियात् । भृपीष्ट । णिजृङ्की शौचे च ॥४॥

निजां शित्येत् ॥ ४ । १ । ५७ ॥

निजिविजिविषां शिति द्वित्वे पूर्वस्यैत् ॥ नेनेक्ति । नेनित्ते ।

इत्युक्तोपान्त्यस्य शिति स्वरे ॥ ४ । ३ । १४ ॥

नामिनो गुणो न ॥ नेनिजानि । नेनिजै । अनेनेक्-ग् । अनेनित् ।
 अनिजत् । अनैक्षीत् । अनित् । अनिक्षाताम् । विजृङ्की पृथग्भावे ॥५॥
 वेवेक्ति । वेवित्ते । विण्टृङ्की व्याप्तौ ॥६॥ वेवेष्टि । वेविष्टे । अवेवेष्ट-ङ् ।
 अवेविष्ट । अविषत् । अविक्षत् ।

॥ इत्युभयपदिनः ॥

वृत् ह्रादयः॥ अन्यत्रेमे धातवोऽपि सन्ति ॥ घृङ्क् क्षरणदीप्त्योः ।
 हृङ्क् प्रसङ्गकरणे । संक् गतौ । ससर्त्ति । भसंक् भर्त्सनदीप्त्योः ।
 बभस्ति । किङ् कितक् ज्ञाने । चिकेति । चिकेत्ति । तुरक् त्वरणे ।

तुतोर्त्ति । धिषक् शब्दे । दिधेष्टि । धनक् धान्ये । दधन्ति । जनक्
जनने । जजन्ति । गाक् स्तुतौ । जिगाति । जिगातः । जिगति ॥

इति श्रीतपोगच्छाचार्यविजयदेवसूरिविजयसिंहसूरिपट्टपरम्पराप्र-
तिष्ठितगीतार्थत्वादिगुणोपेतदृष्टिचन्द्रापरनामदृष्टिविजयचरणकमलमि-
ल्लिन्दायमानान्तेवासिसंविग्नशाखीयतपोगच्छाचार्यभट्टारकश्रीविजय-
नेमिसूरिविरचितायां लघुहेमप्रभायामुत्तरार्द्धेऽदादयः ॥

॥ अथ दिवादयः ॥

दिवूच् क्रीडाजयेच्छापणिश्रुतिस्तुतिगतिषु । १॥

दिवादेः श्यः ॥ ३ । ४ । ७२ ॥

कर्त्तरि विहिते शिति ॥ भ्वादेरितिदीर्घे । दीव्यति । दीव्येत् ।
अदेवीत् । जृष् जृष्च् जरसि । २॥ ऋतां क्लितीर् । जीर्यति । अजरत् ।
अजारीत् । जजार । स्कृच्छत इति गुणे । जृभ्रमेत्येत्वे । जेरतुः ।
जजरतुः । जीर्यात् । जरीता । जरिता । शौच् तक्षणे । ३ ॥

ओतः श्ये ॥ ४ । २ । १०३ ॥

धातोर्लुक् ॥ श्यति । अशात् । अशासीत् । शाता । दांच् छांच्
छन्दने । ४॥ षौच् अन्तर्कर्मणि । ५॥ स्यति । व्रीडच् लज्जायाम् । ६॥
नृतैच् नर्तने । ७॥

कृतचृतनृतछृदत्तदोऽसिचः सादेर्वा ॥ ४ । ४ । ५० ॥

स्ताग्रशित आदिरिट् ॥ नर्त्तिष्यति । नत्स्यन्ति । कुथच् पूति-

भावे । ८ ॥ पुथच् हिंसायाम् । ९ ॥ गुधच् परिवेष्टने । १० ॥ राधंच्
वृद्धौ । ११ ॥ वृद्धेरन्यत्र राध्नोति । व्यधंच् ताडने ॥ १२ ॥

ज्याव्यधः कृति ॥ ४ । १ । ८१ ॥

सस्वरान्तःस्था यट् । विध्यति । अव्यात्सीत् । विव्याधा विविधतुः ।
क्षिपंच् प्रेरणे । १३ ॥ पुष्पच् विकसने । १४ ॥ तिम तीम छिम छीमच्
आर्द्रभावे । १५ ॥ पिवूच् उतौ । १६ ॥ परिषीव्यति । पर्यषीव्यत् । परि-
पिषेव । श्रिवूच् गतिशोषणयोः । १७ ॥ ष्टिवू क्षिवूच् निरसने । १८ ॥
तिष्ठेव । टिष्ठेव । इषच् गतौ । १९ ॥ इयेप । एपिता । इच्छेति-
निर्देशान्नेह सहलुभेच्छेतीड्विकल्पः । ऊदिदयमित्यन्ये । इष्टा ।
एषित्वा । इष्टः । इष्टवान् । ण्सूच् निरसने । २० ॥ क्रमूच् वृद्धिदी-
प्योः । २१ ॥ त्रसैच् भये । २२ ॥ आसभ्लासेति वा इये । त्रस्यति ।
त्रसति । जृभ्रमेति वैत्वे । त्रसतुः । तत्रसतुः । व्युसच् दाहे । २३ ॥
पान्तोऽयमित्यन्ये । अव्योसीत् । षह पुहच् शक्तौ । २४ ॥ ससाह ।
सेहतुः । पुषंच् पुष्टौ । २५ ॥ लृदिदित्यङि । अपुषत् । उचच् सम-
वाये । २६ ॥ औचत् । लुटच् विलोटने । २७ ॥ ण्विदाच् गात्रम-
क्षरणे । २८ ॥ क्लिदौच् आर्द्रभावे । २९ ॥ विमिदाच् स्नेहने । ३० ॥

मिदः इये ॥ ४ । ३ । ५ ॥

उपान्त्यस्य गुणः ॥ मेद्यति । विक्ष्विदाच् मोचने च । ३१ ॥
क्षुधंच् बुधुक्षायाम् । ३२ ॥ श्रुधंच् शौचे । ३३ ॥ क्रुधंच् कोपे । ३४ ॥
षिधूंच् संराद्धौ । ३५ ॥ असिधत् । रुधूच् वृद्धौ । ३६ ॥ आर्धत् ।
गृधूच् अभिकाङ्क्षायाम् । ३७ ॥ अगृधत् । रधौच् हिंसा-
संराद्धयोः । ३८ ॥

रध इटि तु परोक्षायामेव ॥ ४ । ४ । १०१ ॥

स्वरात्परः स्वरादौ प्रत्यये नोऽन्तः ॥ ररन्ध ररन्धतुः । ररन्धिथ । ररन्धिव । रधिता । रद्धा । वृषौच् प्रीतौ । ३९ ॥ तृप्यति । अत्रा-
प्सीत् । आताप्सीत् । अतर्पीत् । अतृपत् । वृषौच् हर्षमोहनयोः । ४० ॥
कुपच् क्रोधे । ४१ ॥ गुपच् व्याकुलत्वे । ४२ ॥ युप रुप लुपच्
विमोहने । ४३ ॥ डिपच् क्षेपे । ४४ ॥ ष्टुपच् समुच्छ्राये । ४५ ॥
लुभच् गाढ्वर्थे । ४६ ॥ लोभिता । लोब्धा । क्षुभच् सञ्चलने । ४७ ॥
णभ तुभच् हिंसायाम् । ४८ ॥ नशौच् अदर्शने । ४९ ॥ नश्यति ।

नशः शः ॥ २ । ३ । ७८ ॥

अदुरुपसर्गान्तःस्थाद्रादेः परस्य नो णः ॥ प्रणश्यति । श इति
किम् ? प्रनष्टः । नशेरणोपदेशत्वात् पूर्वणासिद्धेर्विध्यर्थमिदम् ।

नशेर्नेश् वाऽङि ॥ ४ । ३ । १०२ ॥

अनेशत् । अनशत् ।

नशो धुटि ॥ ४ । ४ । १०९ ॥

स्वरात्परः प्रत्यये नोऽन्तः ॥ नंष्टा । नशिता । नङ्क्ष्यति । न-
शिष्यति । कुशच् श्लेषणे । ५० ॥ भृशू अंशूच् अधःपतने । ५१ ॥
वृशच् वरणे । ५२ ॥ कृशच् तनुत्वे । ५३ ॥ शृष्वच् शोषणे । ५४ ॥
दुष्वच् वैकृत्ये । ५५ ॥ श्लिष्वच् आलिङ्गने । ५६ ॥

श्लिषः ॥ ३ । ४ । ५६ ॥

अनितोऽद्यतन्यां सक् ॥ अश्लिषत् । पुण्यादित्वादाङि प्राप्ते वच-
नम् । पुरस्तादपवादा अनन्तरान्विधीन् बाधन्ते नोत्तरान् इत्यङ्
एव बाधा न अचिः । आश्लेषि कन्या देवदत्तेन । अनिट इत्येव ।

श्लिषू दाहे इत्यस्य अश्लेषीत् । अधाक्षीदित्यर्थः ।

नासत्वाश्लेषे ॥ ३ । ४ । ५७ ॥

वर्त्तमानात् श्लिषः सक् ॥ समश्लिषद् गुरुकुलम् । उपाश्लिष-
ज्जतु च काष्ठं च । पृथग्योगात् पूर्वैणापि प्राप्तः प्रतिषिध्यते । व्यत्य-
श्लिषत काष्ठानि । असत्त्वाश्लेषे इति किम् ? व्यत्यश्लिषन्त मिथु-
नानि । प्लुषूच् दाहे । ५७ ॥ अनूदिदयमित्येके । अितृषच् पिपा-
सायाम् । ५८ ॥ तुषं हृषच् तुष्टौ । ५९ ॥ रुषं च रोषे । ६० ॥
प्युष् प्युस् पुसच् विभागे । ६१ ॥ विसच् प्रेरणे । ६२ ॥ कुसच्
श्लेषे । ६३ ॥ असूच् क्षेपणे । ६४ ॥ अस्यति । आस्थत् । यमूच्
प्रयत्ने । ६५ ॥ यस्यति । यसति । संयस्यति । संयसति । जमूच्
मोक्षणे । ६६ ॥ हिंसार्थोऽप्ययमित्येके । तम् दमूच् उपक्षये । ६७ ॥
वमूच् स्तम्भे । ६८ ॥ वुसच् उत्सर्गे । ६९ ॥ मुसच् खण्डने । ७० ॥
मसैच् परिणामे । ७१ ॥ शमू दमूच् उपशमे । ७२ ॥

शमस्सक्तस्य इये ॥ ४ । २ । १११ ॥

दीर्घः ॥ शाम्यति । प्रणिशाम्यति । अशमत् । तमूच् काङ्क्षा-
याम् । ७३ ॥ श्रमूच् खेदतपसोः । ७४ ॥ श्रमूच् अनवस्थाने । ७५ ॥
भ्राम्यति । भ्रामति । भ्रेमतुः । बभ्रमतुः । क्षमौच् सहने । ७६ ॥ क्षाम्यति ।
क्षमिता । क्षन्ता । मदैच् हर्षे । ७७ ॥ क्लमूच् ग्लानौ । ७८ ॥ क्लाम्यति ।
क्लामति । अक्लमत् । मुहौच् वैचित्ये । ७९ ॥ मोहिता । मोग्धा ।
मोढा । द्रुहौच् जिघांसायाम् । ८० ॥ द्रोहिता । द्रोग्धा । द्रोढा ।
ष्णुहौच् उद्विरणे । ८१ ॥ ष्णिहौच् प्रीतौ । ८२ ॥ हृत् पुषादिः ॥

॥ इति परस्मैपदिनः ॥

षूङ्चैच् प्राणिप्रसवे । १ ॥ सूयते । असविष्टा असोष्ट । सुषुविषे ।
सुषुविषहे । सविता । सोता । दूङ्च् परितापे । २ ॥ दीङ्च्
क्षये । ३ ॥ दीयते ॥

यबकुति ॥ ४ । २ । ७ ॥

विषये दीङ् आत् ॥ अदास्त ॥

दीय् दीङः कुति स्वरे ॥ ४ । ३ । ९३ ॥

अशिति ॥ दिदीये । दाता । धीङ्च् अनादरे । ४ ॥
धीयते । अधेष्ट । दिध्ये । मीङ्च् हिंसायाम् । ५ ॥ रीङ्च् श्रवणे
६ ॥ लीङ्च् श्लेषणे । ७ ॥

लीङ्गलिनोर्वा ॥ ४ । २ । ९ ॥

यपि खलचल्वजितेऽङ्किति च विषये आत् ॥ अलास्त ।
अलेष्ट । लिल्ये । लेता । लाता ॥ डीङ्च् गतौ । ८ ॥ विहायसा
गतावित्यन्ये । व्रीङ्च् वरणे । ९ ॥ अत्रेष्ट । वृत् स्वादिः । तत्फलं तु
क्तयोस्तस्य नचम् । पीङ्च् पाने । १० ॥ ईङ्च् गतौ । ११ ॥
ईयते । अयाञ्चक्रे । प्रीङ्च् प्रीतौ । १२ ॥ युजिच् समाधौ । १३ ॥
अयुक्त । मृजिच् विसर्गे । १४ ॥ अमृष्ट । अमृक्षताम् । सृक्षीष्ट ।
सृष्टा । वृतूचि वरणे । १५ ॥ अवर्षिष्ट । वावृतु इत्यन्ये । पर्दिच्
गतौ । १६ ॥ प्रणिपद्यते ।

ञिच् ते पदस्तलुक् च ॥ ३ । ४ । ६६ ॥

कर्त्तर्यद्यतन्याः ॥ अपादि । अपत्साताम् । पेदे । पत्सीष्ट । विदिच्
सत्तायाम् । १७ ॥ अविच् । खिदिच् दैन्ये । १८ ॥ युधिच्
सम्प्रहारे । १९ ॥ अयुद्ध । युत्सीष्ट । अनो रुधिच् कामे । २० ॥

बुधिं मनिच् ज्ञाने । २१ ॥ अबोधि । अबुद्ध । अभुत्साताम् ।
अनिच् प्राणने । २२ ॥ जनैचि प्रादुर्भावे । २३ ॥

जा ज्ञाजनोऽत्यादौ ॥ ४ । २ । १०४ ॥

शित्यनन्तरे ॥ जायते । अत्यादाविति किम् ? यङ्लुपि जंजन्ति ।
दीपजनेति ञिचि ।

न जनबधः ॥ ४ । ३ । ५४ ॥

औ कृति ठिणति च वृद्धिः॥ अजनि । अजनिष्ट । बधिरश्च बध-
बन्धन इत्ययं गृह्यते । यस्य बीभत्सत इति वैरूप्य एव सन्निष्यतेऽ-
न्यत्र बधते इत्येव । भक्षकश्चेन्नास्ति बधकोऽपि न विद्यते । अन्ये त-
गणपठितं बधिं हिंसार्थं मन्यन्ते, प्रत्युदाहरन्ति च ववाध । जज्ञे ।
जनिता । दीपैचि दीप्तौ । २४ ॥ अदीपि । अदीपिष्ट । तपिच् ऐश्वर्ये
वा । २५ ॥ तपं धूप सन्ताप इत्यस्यै वैश्वर्ये दिवादित्वेयात्मन-
पादित्वं च वा विधीयते । तप्यते । अतस्त । पक्षे ऐश्वर्येऽपि भवादित्वं
परस्मैपादित्वं च । पुरैचि आप्यायने । २६ ॥ अपूरि अपूरिष्ट ।
घूरैङ् ज्वरैचि जरायाम् । २७ ॥ धूरैङ् गूरैचि गतौ । २८ ॥
शूरैचि स्तम्भे । २९ ॥ तूरैचि त्वरायाम् । ३० ॥ घूरादयो
हिंसायां च । ३१ ॥ चूरैचि दाहे । ३२ ॥ क्लिशिच् उपतापे । ३३ ॥
अक्लेशिष्ट । लिशिच् अल्पत्वे । ३४ ॥ काशिच् दीप्तौ । ३५ ॥ वा-
शिच् शब्दे । ३६ ॥

॥ इत्यख्यतप्रकरणम् ॥

शर्कीच् मर्षणे । १ ॥ अशाक्षीत् । अशक्त । शशाक । शेके ।

शृङ्गैच् पूतिभावे । २ ॥ अशोचीत् । अशुचत् । अशोचिष्ट । रठर्जीच्
 रागे । ३ ॥ शर्पीच् आक्रोशे । ४ ॥ मृषीच् तितिक्षायाम् । ५ ॥
 अमर्षीत् । अमर्षिष्ट । गर्हीच् बन्धने । ६ ॥ प्रणहति । प्रणहते ।
 अनात्सीत् । अनद्ध । ननाह । नेहे ॥ इत्युभयपदिनः ॥ दिवादिभर्वा-
 दिवद ह्यदिष्टः, तेन क्षीयते मृग्यति इत्यादि ।

इति श्रीतपोगच्छाचार्यविजयदेवसूरिविजयसिंहसूरिपट्टपरम्पराप्र-
 तिष्ठितगीतार्थत्वादिगुणोपेतवृद्धिचन्द्रापरनामवृद्धिविजयचरणकमलमि-
 लिन्दायमानान्तेवासिसंविग्नशाखीयतपोगच्छाचार्यभट्टारकश्रीविजय-
 नेमिसूरिविरचितायां लघुहेमप्रभाष्यामुत्तरार्द्धे दिवादयः ॥

॥ अथ स्वादिः ॥

शृङ्गट् अभिषवे । १ ॥

स्वादेः श्नुः ॥ ३ । ४ । ७५ ॥

कर्त्तरि विहिते शिति ॥ उश्नोरिति शृणे । सुनेति । सुनुते ॥

वम्यऽविति वा ॥ ४ । २ । ८७ ॥

असंयोगात् परो य उस्तस्य प्रत्ययसम्बन्धिनो लुक् ॥ सुन्वः ।
 सुनुवः । सुन्मः । सुनुमः । सुनु । सुनुतात् । असावीत् । अभिषुणोति ।
 अभ्यषुणोत् । अभिसुषाव ।

सुगः स्यसनि ॥ २ । ३ । ६२ ॥

सः ष् न ॥ अभिसोष्यति । शृङ्गट् बन्धने । २ ॥ शृङ्गट्
 निशातने । ३ ॥ शृङ्गट् प्रक्षेपणे । ४ ॥

मिग्मीगोऽखलचलि ॥ ४ । २ । ८ ॥

यप्यङ्किति च विषये आत् ॥ अमासीत् । अमास्त । ममौ ।
मिम्ये । चिंण्ट् चयने । ५ ॥

चेः किर्वा ॥ ४ । १ । ३६ ॥

सन्परोक्षयोर्द्विच्चे सति पूर्वस्मात्परस्य ॥ चिकाय । चिचाय ।
चिक्ये । चिच्ये । धृगट् कम्पने । ६ ॥ अधावीत् । अधविष्ट ।
अधोष्ट । उदन्तोऽनिट् चायमित्येके । स्तृण्ट् आच्छादने । ७ ॥
अस्ताषीत् ॥

संयोगादृतः ॥ ४ । ४ । ३७ ॥

धातोः परयोरात्मनेपदविषयसिजाशिषोरादिरिङ्वा ॥ अस्तरिष्ट ।
अस्तृत । तस्तार । तस्तरे । स्तर्यात् । स्तरिषीष्ट । स्तृषीष्ट । कृण्ट्
हिसायाम् । ८ ॥ अकार्षीत् । अकृत । वृण्ट् वरणे । ९ ॥ अवारीत् ॥

इट् सिजाशेषोस्तत्माने ॥ ४ । ४ । ३६ ॥

वृत् आदिर्वा ॥ अवरीष्ट । अवरिष्ट । अवृत । ववरिथ ।

ऋवर्णश्च्युर्णुगः कितः ॥ ४ । ४ । ५७ ॥

एकस्वराद्धातोर्विहितस्य कित आदिरिङ्गन् । ववृषे । वरि-
षीष्ट । वृषीष्ट ।

॥ इत्युभयपदिनः ॥

हिट् गतिवृद्धयोः । १ ॥ ग्रहिणोति । जिघाय । श्रुण्ट् श्रवणे ।
२ ॥ गतावित्यन्ये । शृणोति । अश्रौषीत् । शुश्राव । शुश्रुवतुः ।
शुश्रोथ । दुहुण्ट् उपतापे । ३ ॥ पृण्ट् मीतौ । ४ ॥ स्मृण्ट् पालने च ।

५ ॥ स्पृष्ट इत्येके । शक्लृष्ट शक्तौ । ६ ॥ शक्नुवन्ति । शक्नुहि ।
अशक्तत् । तिक तिग षघट् हिंसायाम् । ७ ॥ आधावास्कन्दनेऽपी-
त्येके । सेघतुः । राधं सार्धट् संसिद्धौ । ८ ॥

अवित्परोक्षासेट्थवोरेः ॥ ४ । १ । २३ ॥

रार्धेर्हिंसार्थस्य स्वरस्य न च द्विः ॥ अपरेधतुः । वध इत्येव ।
आरराधतुः । असात्सीत् । अषोपदेशोऽयम् । षोपदेशोऽयमित्येके ।
ऋधूट् वृद्धौ । ९ ॥ आधर्नोत् । आनर्थ । आप्लृट् व्याप्तौ । १० ॥
आपत् । तृपट् प्रीणने । ११ ॥ क्षुभ्नादित्वाण्णत्वाभावे । तृप्नोति ।
भतर्पीत् । दम्भूट् दम्भे । १२ ॥ दम्भोति । ददम्भ ।

दम्भः ॥ ४ । १ । २८ ॥

स्वरस्यावित्परोक्षायामेर्न च द्विः तद्योगे च नो लुक् ॥ देभतुः ।

थे वा ॥ ४ । १ । २९ ॥

दम्भेःस्वरस्यैर्न च द्विः तद्योगे च नो लुक् ॥ देभिथ । ददम्भिथ ।
दभ्यात् । कृबुट् हिंसाकरणयोः । १३ ॥ कृणोति । अकृण्वीत् ।
चकृण्व । धिबुट् गतौ । १४ ॥ धिनोति । अधिन्वीत् । दिधिन्व ।
विधृषाट् प्रागल्भ्ये । १५ ॥

॥ इति परस्मैपदिनः ॥

ष्टिघिट् आस्कन्दने । १ ॥ स्तिघ्नते । अशौटि व्याप्तौ । २ ॥
सङ्गतिऽप्यन्ये । आशिष्ट । आष्ट । आनशे । अशिषीष्ट । असीष्ट ।

॥ इत्यारम्भपर्यन्तम् ॥

इति श्रीतपोगच्छाचार्यविजयदेवसूरिविजयसिंहसूरिपट्टाचार्य-

तिष्ठितगीतार्थत्वादिगुणोपेतश्रीवृद्धिचन्द्रापरनामवृद्धिविजयचरणकम-
लमिलिन्दायमानान्तेवासिसंविग्मशाखीयतपोगच्छाचार्यभट्टारकश्रीवि-
जयनेमिमूरिविरचितायां लघुहमप्रभायां स्वादयः ॥

॥ अथ तुदादयः ॥

तुदीत् व्यथने । १ ॥

तुदादेः शः ॥ ३ । ४ । ८१ ॥

कर्त्तरि षिहिते शिति ॥ तुदति । तुदते । अतौत्सीत् । अतुत्त ।
अस्जीत् पाके । २ ॥

ग्रहव्रश्चम्रस्जप्रच्छः ॥ ४ । १ । ८४ ॥

सस्वरान्तःस्थाः क्किति य्वत् ॥ भृज्जति ।

भृज्जो भर्ज् ॥ ४ । ४ । ६ ॥

अशिति वा ॥ अभाक्षीत् । अभ्राक्षीत् । अभर्ष्ट अभ्रष्ट । बभर्ज ।
बभ्रज्ज । बभर्जिथ । बभर्ष्ट । बभ्रज्जिथ । बभ्रष्ट । परत्वाद्भर्जादेशेऽपि
स्थानिवद्भावात्पूर्वेण स्वरेण सह य्वत् । भृज्यात् । भृज्ज्यात् । क्षिपीत्
प्रेरणे । ३ ॥ अक्षैप्सीत् । अक्षिप्त । दिशीत् अतिसर्जने । ४ ॥
अदिक्षत् । अदिक्षत । कृषीत् विलेखने । ५ ॥ अकाक्षीत् । अक्राक्षीत् ।
अकृक्षत् । अकृष्ट । अकृक्षत । मुच्छृंती मोक्षणे । ६ ॥

मुचादितृफट्फगुफशुभोभः शे ॥ ४ । ४ । ९९ ॥

स्वरान्तोन्तः ॥ मुञ्चति । अमुचत् । अमुक्त । पिर्चीत् क्षरणे ।
७ ॥ सिञ्चति । अभिषिञ्चति । हालिबित्यङि । असिचत् । आसि-

चत । असिक्त । विदलंती लाभे । ८ ॥ विन्दति । अविदत् । अविच ।
 छल्लंती छेदने । ९ ॥ लुम्पति । अलुपत् । अलुप्त । लिपिंत् उपदेहे ।
 १० ॥ लिम्पति । अलिपत् । अलिपत । अलिप्त ॥

॥ इत्युभयपादेः ॥

कृतैत् छेदने । ११ ॥ कृन्तति । अकसीत् । कर्त्सर्यति । कर्त्ति-
 व्यति । खिदंत् परिघाते । १२ ॥ खिन्दति । अखैत्सीत् । पिशत्
 अवयवे । १३ ॥ पिशति । अपेशीत् ।

॥ वृत् ङ्चादेः ॥

रिपिंत् गतौ । १४ ॥ रियति । पियति । धिंत् धारणे । १५ ॥
 धियति । क्षिंत् निवासगत्योः । १६ ॥ शृत् मेरणे । १७ ॥ अभिषु-
 वति । अभ्यषुवत् । अभिसुषाव । सविता । मृत् प्राणत्यागे । १८ ॥

अभ्रयतेरद्यत्तन्याशिषि च ॥ ३ । ३ । ४२ ॥

शिति । कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ रिःशक्येति रित्वे इयादेशे । म्रियते ।
 अमृत । ममार । मृषीष्ट । मरिष्यति । कृत् विक्षेपे । १९ ॥ किरति ।

किरो लवने ॥ ४ । ४ । ९३ ॥

उपाद्विषये स्सडादिः ॥ उपस्कीर्य मद्रका लुनन्ति ।

प्रतेश्च वधे ॥ ४ । ४ । ९४ ॥

उपात् किरतेः स्सडादिः ॥ प्रतिस्किरणं उपस्किरणं वा ह ते
 वृषल भूयात् । प्रतिचस्क्रे नखैः । गृत् निगरणे । २० ॥

नवा स्वरे ॥ २ । ३ । १०२ ॥

प्रः प्रत्यये विहितस्य रोल् स्यात् ॥ गिरति । गिरति । विहित-
 * विशेषणं किम् ? गिरः । लिखत् अक्षरविन्यासे । २१ ॥ कुटादिरय-
 मित्येके । तन्मते लिखनीयम् । जर्च झर्चत् परिभाषणे । २२ ॥
 तर्जनेऽपीत्येके । चादिरयमित्यन्ये । चर्चति । त्वचत् संवरणे । २३ ॥
 रुचत् स्तुतौ । २४ ॥ ओव्रश्चौत् छेदने । २५ ॥ वृश्चति । अव्रश्चौत् ।
 अव्राक्षीत् । वृश्चयात् । ऋच्छत् इन्द्रियमलयमूर्त्तिभावयोः । २६ ॥
 गतावपीत्यन्ये । ऋच्छति । आच्छीत् । आनच्छ । आनच्छतुः ।
 विच्छत् गतौ । २७ ॥ विच्छायति । विच्छतीत्यन्ये । विच्छायां-
 चकार । विविच्छ । उछैत् विवासे । २८ ॥ उच्छांचकार । मिच्छत्
 उत्केशे । २९ ॥ उछुत् उठछे । ३० ॥ उठछांचकार । मच्छत्
 शीप्सायाम् । ३१ ॥ पृच्छति ।

अनुनासिके च च्छवः शूट् ॥ ४ । १ । १०८ ॥

क्वौ धुडादौ च प्रत्यये धातोः ॥ अमाक्षीत् । पमच्छ ।
 पृच्छयात् । उज्जत् आर्जवे । ३२ ॥ सृजत् विसर्गे । ३३ ॥ अस्ना-
 क्षीत् । ससर्जिथ । सस्रष्ट । रुजोत् भङ्गे । ३४ ॥ अरौक्षीत् ।
 भृजोत् कौटिल्ये । ३५ ॥ दुमस्जोत् शृङ्गौ । ३६ ॥ मज्जाति ।

मस्जेः सः ॥ ४ । ४ । ११० ॥

स्वरात्परस्य धुडादौ प्रत्यये न् अन्तः ॥ अमाङ्क्षीत् । मम-
 ज्जिथ । ममङ्क्थ । जर्ज झर्जत् परिभाषणे । ३७ ॥ उज्जत् उत्सर्गे । ३८ ॥
 दोषान्त्यः । जुडत् गतौ । ३९ ॥ पृड मृडत् सुखने । ४० ॥ कडत्-
 मदे । ४१ ॥ भक्षणेऽयमित्यन्ये । कुटादिरयमित्येके । पृणत् मीणने । ४२ ॥
 तुणत् कौटिल्ये । ४३ ॥ मृणत् हिंसायाम् । ४४ ॥ दृणत् गतिकौ-

दिल्ययोश्च । ४५ ॥ पृणत् शुभे । ४६ ॥ मुणत् प्रतिज्ञाने । ४७ ॥
 कुणत् शब्दोपकरणयोः । ४८ ॥ घुण घूर्णत् भ्रमणे । ४९ ॥ चृतैत्
 हिंसाग्रन्थयोः । ५० ॥ चर्त्तिष्यति । चत्स्यति । णुदंत् प्रेरणे
 । ५१ ॥ अयमुभयपदीत्यन्ये । षद्लृत् अवसादने । ५२ ॥ सीदति ।
 असदत् । इहास्य पाठो वान्तादेशार्थः । ज्वलादिपाठस्तु णविकल्पार्थः ।
 विधत् विधाने । ५३ ॥ जुन शुनत् गतौ । ५४ ॥ छुपत् स्पर्शे ।
 ५५ ॥ रिफत् कत्यनयुद्धहिंसादानेषु । ५६ ॥ ऋफदित्येके । तृफ
 तृम्फत् तृप्तौ । ५७ ॥ मुचादितृफेति ने । तृम्फति । नविधानबलान्न-
 लुगभावः । तृम्फेस्तु तृफति । पान्तावेतावित्यन्ये । शे नलुचं च ने-
 च्छन्ति । ऋफ ऋम्फत् हिंसायाम् । ५८ ॥ ऋफति । नलुचं नेच्छ-
 न्त्येके । इकारोपान्त्यो रादिश्चायमित्यन्यः । हफ हम्फत् उत्केशे । ५९ ॥
 गुफ गुम्फत् ग्रन्थने । ६० ॥ उभ उम्भत् पूरणे । ६१ ॥ शुभ
 शुम्भत् शोभार्थे । ६२ ॥ हभैत् ग्रन्थे । ६३ ॥ लुभत् विमोहने ।
 ६४ ॥ लोभिता । लोब्धा । कुरत् शब्दे । ६५ ॥ क्षुरत् विलेखने ।
 ६६ ॥ खुरत् छेदने च । ६७ ॥ घुरत् भीमार्थशब्दयोः । ६८ ॥
 पुरत् अग्रगमने । ६९ ॥ मुरत् संवेष्टने । ७० ॥ मुरत् ऐश्वर्यदीप्तयोः ।
 ७१ ॥ सुसोर । षोपदेशोऽयमित्यन्ये । स्फर स्फलत् स्फुरणे । ७२ ॥
 किलत् श्वैत्यक्रीडनयोः । ७३ ॥ इलत् गतिस्वप्नक्षेपणेषु । ७४ ॥
 हिलत् श्वाकरणे । ७५ ॥ शिल सिलत् उठ्ठे । ७६ ॥ सिसेल ।
 षोपदेशोऽयमित्येके । तिलत् स्नेहने । ७७ ॥ चलत् विलसने । ७८ ॥
 चिलत् वसने । ७९ ॥ विलत् वरणे । ८० ॥ विलत् भेदने । ८१ ॥
 णिलत् गहने । ८२ ॥ प्रणिलति । मिलत् श्लेषणे । ८३ ॥ स्पृशंत्
 संस्पर्शे । ८४ ॥ अस्माक्षीत् । अस्पर्षीत् । अस्पृक्षत् । रुशं रिशंत

हिंसायाम् । ८५ ॥ विशन् प्रवेशने । ८६ ॥ मृशन् आमर्शने ।
८७ ॥ लिशन् रूषेत् गतौ । ८८ ॥ इषत् इच्छायाम् । ८७ ॥ इच्छति ।
एषिता । एष्टा । मिषत् स्पृष्टायाम् । ९० ॥ वृहौत् उग्रमे । ९१ ॥
बर्हिता । बर्हा । वृहौ वृहौ स्तृहौत् स्तृहौत् हिंसायाम् । ९२ ॥ अथ
कुटादिः । कुट् कौटिल्ये । ९३ ॥

कुटादेर्ङित्त्वत् ॥ ४ । ३ । १७ ॥

प्रत्ययः॥ अकुटीत् । आठेणदिति किम् ? चुकोट । गुत् पुरीषोत्सर्गे
। ९४ ॥ गुवति । अगुषीत् । धुन् गतिस्थैर्ययोः । ९५ ॥ णूत् स्तवने । ९६ ॥
अनुवीत् । धूत् विधूने । ९७ ॥ कुचत् संक्कोचने । ९८ । व्यचत्
व्याजीकरणे । ९९ ॥

व्यचोऽनसि ॥ ४ । १ । ८२ ॥

सस्वरान्तःस्था क्किति यट् ॥ विचति । विव्याच । विविचतुः ।
अकृत्प्रत्यये नायं कुटादिरित्यन्ये । गुजत् शब्दे । १०० ॥ घुट् प्रती-
घाते । १०१ ॥ गुडदित्यन्ये । चुट लुट व्रुट् छेदने । १०२ ॥
व्रुट्यति । व्रुटति । तुटत् कलहकर्मणि । १०३ ॥ म्रुट् आक्षेपप्रमर्द-
नयोः । १०४ ॥ स्फुटत् विकसने । १०५ ॥ पुट लुट् संश्लेषणे ।
१०६ ॥ लुड इत्यन्ये । कृडत् घसने । १०७ ॥ घनत् इत्यन्ये ।
कुडत् बाल्ये च । १०८ ॥ गुडत् रक्षायाम् । १०९ ॥ जुडत् बन्धने ।
११० ॥ तुडत् तोडने । १११ ॥ लुड घुड स्थुडत् संवरणे । ११२ ॥
बुडत् उत्सर्गे च । ११३ ॥ भुड भुडत् संघाते । ११४ ॥ संवरणे-
ऽप्यन्ये । दुड दुड व्रुडत् निमज्जने । ११५ ॥ चुणत् छेदने । ११६ ॥
डिपत् क्षेपे । ११७ ॥ छुरत् छेदने । ११८ ॥ कुर्यात् । स्फुरत्

स्फुरणे । ११९ ॥ चलन इत्यन्ये ।

निर्नेः स्फुरस्फुलोः ॥ २ । ३ । ५३ ॥

सः षो वा ॥ निःष्फुरति । निःस्फुरति । निष्फुरति । निस्फुरति ।

वेः ॥ २ । ३ । ५४ ॥

स्फुरस्फुलोः सः षो वा ॥ विष्फुरति । विस्फुरति । स्फुलत् ।
संचये च । १२० ॥

॥ इति परस्मैपदिनः ॥

कुंङ् कृङ्त् शब्दे । १२१ ॥ अकुत । अकुविष्ट । गुरौति उद्यमे ।
१२२ ॥ हृत् कुटादिः ॥ पृङ्त् व्यायामे । १२३ ॥ व्याप्रियते ।
हृङ्त् आदरे । १२४ ॥ आद्रियते । पृङ्त् स्थाने । १२५ ॥ औवि-
जैति भयचलनयोः । १२६ ॥ अयं प्राय उत्पूर्वः ॥

विजेरिट् ॥ ४ । ३ । १८ ॥

ङिद्वत् ॥ उदविजिष्ट । ओलजैङ् औलस्जैति व्रीढायाम् ।
१२७ ॥ ष्वञ्जित् सङ्गे । १२८ ॥

स्वञ्जश्च ॥ २ । ३ । ४५ ॥

उपसर्गस्थान्नाम्यादेः सो द्वित्वे प्यट्यपि ष् स्यात् परोक्षार्था
त्वादेरेव । परिष्वजते । पर्यष्वजत । पर्यस्वजन । नन्वा निर्दिष्टस्या-
नित्यत्वादिति अस्वञ्जिष्ट ।

स्वञ्जेर्नवा ॥ ४ । ३ । २२ ॥

परोक्षा किद्वत् ॥ परिष्वजे । परिष्वञ्जे । स्वङ्क्ता । जुषेति

प्रीतिसेवनयोः । १२९ ॥

॥ इत्यात्मनेपदिनः ॥

इति श्रीतपोगच्छाचार्यविजयदेवसूरिविजयसिंहसूरिपट्टपरम्परा-
प्रतिष्ठितगीतार्थत्वादिगुणोपेतवृद्धिचन्द्रापरनामवृद्धिविजयचरणकम-
लमिलिन्दायमानान्तेवासिसंविग्रशाखीयतपोगच्छाचार्यभट्टारकश्रीषि-
ष्यनेमिसूरिविरचितायां लघुहेमप्रभायान्तुदादयः ॥

रुधंपी आवरणे । १ ॥

रुधां स्वराच्छूनो नलुकू च ॥ ३ । ४ । ८२ ॥

कर्त्तरि शिति ॥ रुणाद्धि । रुन्धः । रुन्धन्ति । अरुधत् । अरौ-
त्सीत् । रुन्धे । अरुद्ध । रिचंपी विरेचने । २ ॥ रिणक्ति । रिङ्क्ते ।
विचंपी पृथग्भावे । ३ ॥ विनक्ति । विङ्क्ते । युजंपी योगे । ४ ॥
युनक्ति । युङ्क्ते । अयुनक् । क्षुदंपी संपेषे । ५ ॥ भिदंपी विदा-
रणे । ६ ॥ छिदंपी द्वैधीकरणे^६ । ७ ॥ उछृदंपी दीप्तिदेवनयोः ।
८ ॥ वमनेऽप्यन्ये^६ । छृणक्ति । छृन्ते । छत्स्यति । छर्दिष्यति । उतृदंपी^६
हिंसानादरयोः । ९ ॥ तृणक्ति । तृन्ते ।

॥ इति उभयपदिनः ॥

पृचैप् सम्पर्के । १० ॥ पृणक्ति । वृचैप् वरणे । ११ ॥
जान्तोऽयमित्यन्ये । जान्तोऽपि वर्जनार्थ इत्येके । तठ्चू तठ्जौप् सङ्को-
चने । १२ ॥ अतनक् ॥ भञ्जौप् आमर्दने । १३ ॥ भृजंप् पालना-
भ्यवहारयोः । १४ ॥

भुनजोऽप्राणे ॥ ३ । ३ । ३७ ॥

कर्त्तरि आत्मनेपदम् ॥ ओदनं भुङ्क्ते । भुनज इति किम् ? ओष्ठौ निर्भुजति । अप्राण इति किम् ? पृथ्वीं भुनक्ति । अन्ये तु उभयपदिनेभ्यो मन्यन्ते ॥ अञ्जौ व्यक्तिभक्षणकान्तिगतिषु । १५ ॥ अनक्ति । अङ्ग्धि । आनक् ।

सिचोऽञ्जेः ॥ ४ । ४ । ८४ ॥

आदिरिट् ॥ आञ्जीत् । अञ्जिता अङ्क्ता । ओविजैप् भयच-
लनयोः । १६ ॥ कृतैप् वेष्टने । १७ ॥ कर्त्तिष्यति । कर्त्स्यति ।
उन्दैप् क्लेदने । १८ ॥ शिष्टृप् विश्लेषणे । १९ ॥ शिण्डि । शिण्डिड ।
पिष्टृप् सठचूर्णने । २० ॥ हिंसु तृह् हिंसायाम् । २१ ॥ हिन-
स्ति । अहिनत् ।

तृहः श्रादीत् ॥ ४ । ३ । ६२ ॥

व्यञ्जनादौ विति ॥ तृणेदि । तृण्डः । तृहन्ति ।

॥ इति परस्मैपदिनः ॥

स्विदिप् दैन्ये । २२ ॥ स्विन्ते । विदिप् विचारणे । २३ ॥
मिङ्घैपि दीप्तौ । २४ ॥ इन्धाश्चक्रे । सम्पूर्वकस्य तु समिन्धा-
श्चक्रे । समीधे ।

॥ इत्यात्मनेपदिनः ॥

इति श्रीतपोगच्छाचार्यविजयदेवसूरिविजयसिंहसूरिपट्टपरम्परा-
प्रतिष्ठितगीतार्थत्वादिगुणोपेतवृद्धिचन्द्रापरनामवृद्धिविजयचरणकमल-
मिलिन्दायमानान्तेवासिसंविप्रशास्त्रीयतपोगच्छाचार्यभट्टारकश्रीविजय-

नेमिसूरिविरचितायां लघुहेमप्रभायां रुधादयः ॥

तनूयी विस्तारे । १ ॥ तनोति । तनुते । तन्वः । तनुवः ।

तनूभ्यो वा तथासि न्णोश्च ॥ ४ । ३ । ६८ ॥

सिचो लुप् न चेद् । अतत । अतनिष्ट । अतथाः । अतनिष्ठाः ।
षणूयी दाने । २ ॥

सनस्तत्रा वा ॥ ४ । ३ । ६९ ॥

सनो लुपि सत्यामा वा ॥ असात । असत । असाथाः । असथाः ।
तत्रेति किम् ! असनिष्ट । क्षणू क्षिणूयी हिंसायाम् । ३ ॥ अक्षणीत् ।
क्षेणोति । उप्रत्ययनिमित्तमुपान्त्यगुणं नेच्छन्त्येके । अमुं न पठन्त्येके ।
ऋणूयी गतौ । ४ ॥ अर्णोति । अर्णुते । आर्त्त । आर्णिष्ट । तृणूयी
अदने । ५ ॥ तर्णोति । घृणूयी दीप्तौ । ६ ॥ घर्णोति । घृणुते ।

॥ इत्युभयपदिनः ॥

वनूयि याचने । १ ॥ वनुते । मनूयि बोधने । २ ॥ मेने ।

॥ इत्यात्मनेपदिनः ॥

इति श्रीतपोगच्छाचार्यविजयदेवसूरिविजयसिंहसूरिपट्टपरम्परा-
प्रतिष्ठितगीतार्थत्वादिगुणोपेतद्विचन्द्रापरनामद्विविजयचरणकमल-
मिलिन्दायमानान्तेवासिसंविग्नशाखीयतपोच्छाचार्यभट्टारकश्रीविजय-
नेमिसूरिविरचितायां लघुहेमप्रभायां तनादयः ॥

इर्क्रांश् द्रव्यविनिमये । १ ॥

ऋधादेः ॥ ३ । ४ । ७९ ॥

कर्तृविहिते शिति भ्राः । क्रीणाति । क्रीणीतः । क्रीणन्ति ।
 क्रीणीयात् । अक्रीषीत् । अक्रेष्ट । पिङ्ग्श् बन्धने । २ ॥ प्रीङ्ग्श् तृप्ति-
 कान्त्योः । ३ ॥ श्रीङ्ग्श् पाके । ४ ॥ मीङ्ग्श् हिंसायाम् । ५ ॥
 प्रमीणाति । अमासीत् । ममौ । युङ्ग्श् बन्धने । ६ ॥ स्कुङ्ग्श्
 आप्रवणे । ७ ॥

स्तम्भूस्तुम्भूस्कम्भूस्कुम्भूस्कोः इना च ॥

३ । ४ । ७८ ॥

कर्तृविहिते शिति श्नुः । स्तम्भ्वादयश्चत्वारः सौत्राः सर्वे रोध-
 नार्थाः । प्रथमतृतीयौ स्तम्भार्थौ, द्वितीयो निष्कोषणार्थः, तुर्यो धारणे
 इत्येके । स्कुनाति । स्कुनोति । स्कुनीते । स्कुनुते ।

अङ्गतिस्तब्धनिस्तब्धे स्तम्भः ॥ २ । ३ । ४१ ॥

उपसर्गस्थान्नाभ्यादेः सो द्वित्वेऽप्यट्यपि ष् स्यात् । विष्ट-
 भ्राति । व्यष्टभत् । व्यष्टम्भीत् । वितष्टम्भ । प्रत्यष्टभ्रात् । ङादि-
 वर्जनं किं ? व्यतस्तम्भत् । प्रतिस्तब्धः । निस्तब्धः ।

अवाच्चाश्रयोजाविदूरे ॥ २ । ३ । ४२ ॥

गम्यमाने स्तम्भः सो द्वित्वेऽप्यट्यपि ष् स्यात् ङविषयश्चेत् स्त-
 म्भिर्न स्यात् । दुर्गमवष्टम्भ्राति । अवतष्टम्भ । अवाष्टभ्नात् । अहो
 वृषभस्य अवष्टम्भः । अवष्टब्धा शरत् । अवष्टब्धा सेना । चकारोऽङ्
 इत्यस्य अनुवृत्त्यर्थः अनुक्तसमुच्चयार्थश्च । तेनोपष्टब्ध इत्यपि ।
 ङपावादित्यकृत्वा चकारेण सूचनमनित्यार्थम् । तेनोपस्तब्ध इत्यपि ।
 अङ् इत्येव । अवातस्तम्भत् ।

स्कम्भः ॥ २ । ३ । ५५ ॥

वेः सः ष् नित्यं स्यात् । विष्कभ्राति । अनुप्रत्यये तु न । विस्कभ्रोति ।

व्यञ्जनाच्छ्रद्देरानः ॥ ३ । ४ । ८० ॥

स्तभान । उत्तभान । विष्कभाण । व्यञ्जनादिति किम् ! लुनीहि ।
श्रोहेरितिकिम् ? अशनाति । उत्तभ्नुहि । कनूगश् शब्दे । ८॥ दूगश्
हिंसायाम् । ९ ॥ गतावित्यन्ये । ग्रहीश् उपादाने । १० ॥

गृहणोऽपरोक्षायां दीर्घः ॥ ४ । ४ । ३४ ॥

विहितस्य इटः ॥ ग्रहीता । अपरोक्षायामिति किम् ? जगृहिव ।
पूगश् पवने । ११ ॥

प्वादेर्ह्रस्वः ॥ ४ । २ । १०५ ॥

शित्यत्यादौ ॥ पुनाति । पुनीते । वृत्करणपर्यन्ताः प्वादयः ।
प्वादेरिति किम् ? व्रीणाति । श्रीणाति । आगणान्तात् प्वादय इत्यन्ये ।
वृत्करणं ल्वादिपरिसमाप्त्यर्थम् । तन्मते त्रिणाति त्रिणाति इत्येव ।
जानातीत्यत्र तु विधानसामर्थ्यान्न ह्रस्वः । लूगश् छेदने । १२ ॥
धूगश् कम्पने । १३ ॥ अधावीत् । अधविष्ट । अधोष्ट । स्तूगश्
आच्छादने । १४ ॥ अस्तरिष्ट । अस्तरिष्ट । अस्तीर्ष्ट । स्तरिषीष्ट ।
स्तीर्षीष्ट । कृगश् हिंसायाम् । १५ ॥ वृगश् वरणे । १६ ॥
अवरिष्ट । अवरिष्ट । अवृष्ट । वूर्यात् । वरिषीष्ट । वूषीष्ट ॥

॥ इति उभयपदिनः ॥

ज्यांश् हानौ । १ ॥ वयोहानावित्येके । ज्याव्यध इति य्बुति ॥

दीर्घमवोऽन्त्यम् ॥ ४ । १ । १०३ ॥

य्बुत् ॥ जिनाति । अज्यासीत् । जिज्यौ । जिज्यतुः । रींश् गतिरे-

षण्योः । १२ ॥ लींश् श्लेषणे । ३ ॥ अलासीत् । अलैषीत् । लिलाय ।
ललौ । लिल्यतुः । ब्लींश् वरणे । ४ ॥ गतावित्यन्ये । प्लींश् गतौ । ५ ॥
कृ मृ शृश् हिंसायाम् । ६ ॥ शृणाति । शृणीहि । विशश्रुतुः । विशशरतुः ।
पृश् पालनपूरणयोः । ७ ॥ पपरतुः । पप्रतुः । वृश् वरणे । भरणेऽपि ।
भृश् भर्जने च । ८ ॥ भर्त्सने इत्यन्ये । दृश् विदारणे । ९ ॥ भय
इत्यन्ये । दद्रुतुः । ददरतुः । जृश् वयोहानौ । १० ॥ नृश् नये । ११ ॥
गृश् शब्दे । १२ ॥ ऋश् गतौ । १३ ॥ अराश्चकार । ईर्यात् ॥

॥ वृत् प्वादित्वादिश्च ॥

ज्ञांश् अवबोधने । १५ ॥ जानाति । जानीतः । अज्ञासीत् ।
क्षिंश् हिंसायाम् । १६ ॥ त्रींश् वरणे । १७ ॥ त्रींश् भरणे । १८ ॥
हेठश् भूतप्रादुर्भावे । १९ ॥ हिठश् इत्यन्ये । हेठ्णाति । हेठान ।
मृडश् सुखने । २० ॥ श्रन्थश् मोचनप्रतिहर्षणयोः । २१ ॥ श्रन्थनाति ।

वा श्रन्थग्रन्थो नलुक् च ॥ ४ । १ । २७ ॥

स्वरस्यावित्परोक्षासेत्थवारेर्न च द्विः ॥ श्रेथतुः । शश्रन्थतुः ।
मन्थश् विलोडने । २२ ॥ मथान । ग्रन्थश् सन्दर्भे । २३ ॥ ग्रेथिथ ।
जग्रन्थिथ । कुन्थश् सङ्केशे । २४ ॥ मृदश् क्षोदे । २५ ॥ गुधश्
रोषे । २६ ॥ बन्धंश् बन्धने । २७ ॥ अभान्त्सीत् । अबान्द्धाम् ।
क्षुभश् सञ्चलने । २८ ॥ क्षुभ्नाति । क्षुभाण । णभ तुभश् हिंसायाम् । २९ ॥
नभ्नाति । प्रणभ्नाति । खवश् भूतप्रादुर्भावे । ३० ॥ खौनाति । खौ-
नीहि । ऊटं नेच्छन्त्येके । तन्मते खव्नाति । चान्तोऽयमित्यन्ये ।
खच्चाति । क्रिशौश् विबाधने । ३१ ॥ अक्लेशीत् । अक्लिषत् ।

अशश् भोजने । ३२ ॥ इपश् आभीक्ष्ये । ३३ ॥ विषश् विप्रयोगे ।
प्रुष प्लुषश् स्नेहसेचनपूरणेषु । ३५ ॥ सुषश् स्तेये । ३६ ॥ पुषश्
पुष्टौ । ३७ ॥ कुषश् निष्कर्षे । ३८ ॥

निष्कुषः ॥ ४ । ४ । ३९ ॥

स्ताद्यशित आदिरिड् वा ॥ निष्कोष्टा । निष्कोशिता । निरकुक्षत् ।
निरकोषीत् । ध्रमुश् उञ्छे । ३९ ॥ उध्रश् इत्येके ।

॥ इति परस्मैपदिनः ॥

वृड्श् सम्भक्तौ । १ ॥ वृणीते । अवरीष्ट । अवरीष्ट । अवृत ।

इति श्रीतपोगच्छाचार्यविजयदेवसूरिविजयसिंहसूरिपट्टपरम्पराप्र-
तिष्ठितगीतार्थन्वादिगुणोपेतवृद्धिचन्द्रापरनामवृद्धिविजयचरणकमलमि-
ल्लिन्दायमानान्तेवासिसंविग्नशास्त्रीयतपोगच्छाचार्यभट्टारकश्रीविजय-
नेमिसूरिविरचितायां लघुहेमप्रभायामुत्तरार्द्धे क्रयादयः ॥

चुरण स्तेये । १ ॥

चुरादिभ्यो णिच् ॥ ३ । ४ । १७ ॥

स्वार्थे ॥ णिचो गित्वाभावात् फलवति कर्त्तर्यात्मनेपदं नास्ति ।
अन्ये तु उभयपदित्वमिच्छन्ति णिज्विकल्पं च । चोरयति । अचू-
चुरत् । इह पचुण्चितुण्प्रभृतीनां सनकारनिर्देशमकृत्वा उदित्करणं
चुरादिणिचोऽनित्यत्वज्ञापकम् । तेन चोरति चिन्तति इत्यादि सिद्धम् ।
घुपेरविशब्दे इत्यत्र विशब्दप्रतिषेधेन ज्ञाप्यतेऽनित्यश्चुरादिणिच् इति ।
उपान्त्यस्येति ॥ ४ । २ । ३५ ॥ सूत्रे लघोर्दीर्घ इति ॥ ४ । १ । ६४ ॥
सूत्रे च णिच्चजात्याश्रयणात् णिजन्तात् णिग्यपि अचूचुरत् । पृण्

पूरण । २ ॥ ऋदन्तोऽयमित्येके । घृण् स्रवणे । ३ ॥ शुल्क बल्कण्
 भाषणे । ४ ॥ नक् धक्कण् नाशने । ५ ॥ चक्क् चुक्कण् व्यथने ।
 ६ ॥ टकुण् बन्धने । ७ ॥ अर्कण् स्तवने । ८ ॥ आर्चिकत् ।
 पिच्चण् कुहने । ९ ॥ पचुण् विस्तारे । १० ॥ प्रपश्चयति । म्लेच्छण्
 म्लेच्छने । ११ ॥ उर्जण् बलप्राणनयोः । १२ ॥ तुजु पिजुण् हिंसा-
 बलदाननिकेतनेषु । १३ ॥ क्षजुण् कृच्छ्रजीवने । १४ ॥ पूजण् पूजा-
 याम् । १५ ॥ गज मार्जण् शब्दे । १६ ॥ मर्चमर्ज्जावप्येकं पठन्ति ।
 तिजण् निशाने । १७ ॥ वज व्रजण् मार्गणसंस्कारगन्योः । १८ ॥
 रुजण् हिंसायाम् । १९ ॥ नटण् अवस्यन्दने । २० ॥ चौरस्य उन्ना-
 दयति । तुट चुट चुटु छुटुण् छेदने । २१ ॥ कुहण् कुत्सने च । २२ ॥
 पुट चुट पुटण् अल्पीभावे । २३ ॥ पुट मुटण् सञ्चूर्णने । २४ ॥
 अट स्मिटण् अनादरे । २५ ॥

न बदनं संयोगादिः ॥ ४ । १ । ५ ॥

स्वरांधर्धातोर्द्वितीयस्यैकस्वरांशस्य द्विः ॥ आट्टित् ॥ अट्ट
 अल्पीभावे इत्यंके । लुण्टण् स्तेये च । २६ ॥ स्निटण् स्नेहने
 । २७ ॥ घट्टण् चलने । २८ ॥ खट्टण् संवरणे । २९ ॥ षट्ट
 स्फिटण् हिंसायाम् । ३० ॥ षट्ट बलदाननिकेतनेष्वपीत्यन्ये ।
 स्फिटण् अनादरे इत्यन्ये । स्फुटण् परिहासे । ३१ ॥ कीटण्
 वर्णने । ३२ ॥ बन्धे इत्यन्ये । वटुण् विभाजने । ३३ ॥ डान्तोऽयमि-
 त्येके । रुटण् रोपे । ३४ ॥ शठ श्वठ श्वटुण् संस्कारगत्योः । ३५ ॥
 श्रुटण् आलस्ये । ३६ ॥ श्रुटुण् शोषणे । ३७ ॥ गुटुण् वेष्टने । ३८ ॥
 लट्टण् उपसेवायाम् । ३९ ॥ लत्वे, उपलालयति । जिहोन्मथने घटा-

दित्वात् णिगि ह्रस्वे लङ्यति । स्फुडुण् परिहासे । ४० ॥ ओलडुण्
उत्क्षेपे । ४१ ॥ ओदिदयमित्यन्ये । पीडण् गहने । ४२ ॥

**भ्राजभासभाषदीपपीडजीवमीलकरणवणभण-
श्रणहेहेठलुटलुपलपां न वा ॥ ४ । २ । ३६ ॥**

ङपरे णौ उपान्त्यस्य ह्रस्वः ॥ अपीपिडत् । अपिपीडत् । बहु-
वचनं शिष्टप्रयोगानुसारेणान्येषामपि परिग्रहार्थम् । तेन अबिभ्रसत् ।
अवभ्रासत् इत्यादि सिद्धम् । तडण् आघाते । ४३ ॥ खड खडुण्
भेदे । ४४ ॥ कडुण् खण्डने च । ४५ ॥ खुडुण् इत्येके । कुडुण्
रक्षणे । ४६ ॥ गुडुण् वेष्टने च । ४७ ॥ चुडुण् छेदने । ४८ ॥
मडुण् भूषायाम् । ४९ ॥ भडुण् कल्याणे । ५० ॥ दान्तोऽयमित्यन्ये ।
पिडुण् सङ्घाते । ५१ ॥ पडुण् इत्येके । ईडण् स्तुतौ । ५२ ॥
चडुण् कोपे । ५३ ॥ जुड चूर्ण वर्णण् प्रेरणे । ५४ ॥ चूणतूणण्
सङ्कोचने । ५५ ॥ श्रणण् दाने । ५६ ॥ अशिश्रणत् । अशश्राणत् । पूणण्
सङ्घाते । चितुण् स्मृत्याम् । ५८ ॥ पुस्त बुस्तण् आदरानादरयोः ।
५९ ॥ मुस्तण् सङ्घाते । ६० ॥ कृतश् संशब्दने । ६१ ॥

कृतः कीर्त्तिः ॥ ४ । ४ । १२२ ॥

कीर्त्तयति ।

ऋट्वर्णस्य ॥ ४ । २ । ३७ ॥

उपान्त्यस्य ङपरे णौ वा ॥ अचीकृतत् । अचिकीर्त्तत् । स्वर्त्त
पथुण् गतौ । ६२ ॥ स्वर्त्त कृच्छ्रजीवनेऽपीत्यन्ये । श्रथण् प्रतिहर्षे ।
६३ ॥ प्रतियत्ने इत्यन्ये । पृथण् प्रक्षेपणे । ६४ ॥ अपीपृथत् । अप-
पर्थत् । पर्थण् इत्येक । पाथण् इत्यन्य । प्रथण् प्रख्याने । ६५ ॥

स्मृदृत्वरप्रथमदस्तृस्पशेरः ॥ ४ । १ । ६५ ॥

असमानलोपे ङपरे णौ द्वित्रे पूर्वस्य ॥ इत्वापवादः । अपप्रथत् ।
छदण् संवरणे । ६६ ॥ चुदण् सञ्चोदने । ६७ ॥ मिदुण् स्नेहने ।
६८ ॥ नायमुदित् इत्येके । गुर्दण् निकेतने । ६९ ॥ पूर्वनिकेतने
इत्येके । गूर्दयति । छर्दण् वमने । ७० ॥ गर्दण्शब्दे इत्येके । बुधुण्
हिंसायाम् । ७१ ॥ ठान्तोऽयमित्यन्ये । वर्धण् छेदनपूरणयोः । ७२ ॥
गर्धण् अभिकाङ्क्षायाम् । ७३ ॥ बन्ध बधण् संयमने । ७४ ॥ छपुण्
गतौ । ७५ ॥ क्षपुण् क्षान्तौ । ७६ ॥ घ्रपण् समुच्छ्राये । ७७ ॥
अपोपदेश इत्यन्ये । उकारो ह्रस्व इत्येके । ङिपण् क्षेपे । ७८ ॥ ह्रपण्
व्यक्तायां वाचि । ७९ ॥ डपु ङिपुण् सङ्घाते । ८० ॥ अभिमर्दन
इत्येके । भान्तावेतावित्यन्ये । शूर्पण् माने । ८१ ॥ श्रुत्वण् सर्जने
च । ८२ ॥ डबु ङिबुण् क्षेपे । ८३ ॥ केचित्तु दभदिभुदभूनपीहा-
धीयते । सम्बण् सम्बन्धे । ८४ ॥ पोपदेशोऽयमित्यन्ये । तालव्या-
दिरयमित्येके । साम्बेत्येके । कुबुण् आच्छादने । ८५ ॥ लुबु तुबुण्
अर्दने । ८६ ॥ तुकुण् इत्यन्यन्ये । पुर्वण् निकेतने । ८७ ॥ यमण्
परिवेषणे । ८८ ॥ यामयत्यतिथीन् । परिवेषणादन्यत्र तु ॥

यमोऽपरिवेषणे णिचि च ॥ ४ । २ । २९ ॥

अणिचि णौ ह्रस्वः जिणम्परे तु वा दीर्घः ॥ यमयति । यमः
परिवेषण इत्यन्ये । तन्मते उदाहरणप्रत्युदाहरणयोर्व्यत्यासः । णाचि-
ति सिद्धेऽस्य णिचि चेति वचनात् अन्येषां णिचि न । स्यामयते । निशा-
मयते । व्ययण् क्षये । ८९ ॥ यत्रुण् सङ्कोचने । ९० ॥ कुद्रण् अनृ-
तभाषणे । ९१ ॥ गादिरयमित्यन्ये ॥ श्वभ्रण् गतौ । ९२ ॥ तिलण्
मेहने । ९३ ॥ जलण् अपवारणे । ९४ ॥ क्षलण् शौचे । ९५ ॥

- ▲ पुलण् समुच्छ्राये । ९६ ॥ बिलण् भेदे । ९७ ॥ भिलेत्येके । तलण् प्रतिष्ठायाम् । ९८ ॥ तुलण् उन्माने । ९९ ॥ तुलयतीति तु तुला- शब्दात् णिञ्बहुलमिति णिचि रूपम् । दुलण् उत्क्षेपे । १०० ॥ बुलण् निमज्जने । १०१ ॥ मुलण् रोहणे । १०२ ॥ कलकिल- पिलण् क्षेपे । १०३ ॥ पलण् रक्षणे । १०४ ॥ इलण् प्रेरणे । १०५ ॥ चलण् भृतौ । १०६ ॥ सान्त्वण् सामप्रयोगे । १०७ ॥ षोपदेशोऽयमित्येके । साम सान्त्वप्रयोगे इत्यन्ये । धूषण् कान्तीकरणे । १०८ ॥ ध्रूषण् इत्यन्ये । धूसण् इत्येके । श्लिषण् श्लेषणे । १०९ ॥ लुषण् हिंसायाम् । ११० ॥ रुषण् रोषे । १११ ॥ व्युषण् उत्सर्गे । ११२ ॥ पमुण् नाशने । ११३ ॥ जमुण् रक्षणे । ११४ ॥ पुंसुण् अभि- मर्दने । ११५ ॥ ब्रुम पिस जस वर्हण् हिंसायाम् । ११६ ॥ णिहण् स्नेहने । ११७ ॥ म्रक्षण् म्लेच्छने । ११८ ॥ भक्षण् अदने । ११९ ॥ पक्षिण् परिग्रहे । १२० ॥ लक्ष्मीण् दर्शनाङ्कनयोः । १२१ ॥ फलवत्कर्त्तर्यात्मनेपदे लक्षयते । अन्यत्र लक्षयति ॥

॥ इतो अर्थविशेषे आलक्षिणः ॥

ज्ञाण् मारणादिनियोजनेषु । १२२ ॥

मारणतोऽप्यादेक्षाने ज्ञश्च ॥ ४ । २ । ३० ॥

णिचि अणिचि च णौ ह्रस्वः ॥ अणिम्परे तु णौ वा दीर्घः
केचित्तु निशामत इच्छन्ति ।

अर्तिरीब्लीहीकनूयिक्षमाय्यातां पुः ॥ ४।२।२१ ॥

णावन्तः ॥ मारणे संज्ञपयति पशुम् । तोषणे विज्ञपयति गुरुम् ।
निशाने प्रज्ञपयति शस्त्रम् । नियोजने आज्ञापयति भृत्यम् । उक्तार्थेभ्यो-
ऽन्यत्र तु क्रादित्वाच्छ्रुता । जानाति । च्युण् सहने । १२३ ॥ भूण् अव-
कल्कने । १२४ ॥ विकल्कने इत्येके । अवकल्पन इत्यन्ये ।

ओर्जान्तःस्थापवर्गेऽवर्णे ॥ ४ । १ । ६० ॥

द्विष्वे पूर्वस्य सनि इः ॥ अवीभवत् ॥ बुक्ण् भषणे । १२५ ॥
भषणे इत्यन्ये । रक् लक् रग लगण् आस्वादेने । १२६ ॥
आद्यावासादेने इत्यन्ये । रागयति । लागयति । णिकि घटा-
दित्वात् ह्रस्वः । लिगुण् चित्रीकरणे । १२७ ॥ चर्चण् अध्ययने ।
१२८ ॥ चर्च परिभाषणे इति केचित् । चर्चति । अंचण् विशेषणे ।
१२९ ॥ मुचण् प्रमोचने । १३० ॥ प्रयोजने इत्यन्ये । अर्जण् प्रति-
यत्ने । १३१ ॥ भजण् विश्राणने । १३२ ॥ चट् स्फुटण् भेदे । १३३ ॥
चाटयति । णिचोऽनित्यत्वात् चटति । घटण् सङ्घाते । १३४ ॥ घाट-
यति । अन्यत्र णिगि घटयति । हन्त्यर्थाश्च येऽन्यत्र हिंसार्थाः पठिताः
तेऽप्यत्र ज्ञेयाः ॥

जिणति घात् ॥ ४ । ३ । १०० ॥

हन्तेः ॥ घातयति । अनेनैवसिद्धेऽन्येषां हिंसार्थानां चुरादौ पाठ
आत्मनेपदादिगत रूपभेदार्थः । कण् निमीलने । १३५ ॥ अचीक-
णत् । अचकाणत् । यतण् निकारोपस्कारयोः । १३६ ॥ निरश्च
प्रतिदाने । १३७ ॥ नियतियेति ऋणम् । शब्दण् उपसर्गात् भाषा-
विष्कारयोः । १३८ ॥ विशब्दयति । योगविभागोऽत्रेति केचित् ।
शब्दण् उपसर्गात् इत्येकः । भाषाविष्कारयोरित्यपरः प्रशब्दयति ।
द्वितीयोऽनुपसर्गार्थः । शब्दयति । घूदण् आश्रवणे । १३९ ॥ क्षरण

इत्येके । आङः क्रन्दण् सातत्ये । १४० ॥ ञ्वदण् आस्वादने । १४१ ॥
 संवरण इत्यन्ये । आस्वदः सकर्मकात् अस्वादयति यवागूम् । मुदण्
 संसर्गे । १४२ ॥ शृधण् प्रसहने । १४३ ॥ अशिशृधत् । अशशर्धत् ।
 कृपण् अवकल्कने । १४४ ॥ कल्पयति । अवकल्पने इत्यन्ये । जभ्रुण्
 नाशने । १४५ ॥ अमण् रोगे । १४६ ॥ चरण् असंशये । १४७ ॥
 संशय इत्यन्ये । पूरण् आप्यायने । १४८ ॥ दलण् विदारणे । १४९ ॥
 णिगि दलयति इत्येके । दिवण् अर्दने । १५० ॥ पश पपण् बन्धने ।
 १५१ ॥ पस् इत्येके । पुषण् धारणे । १५२ ॥ घुषण् विशब्दने ।
 १५३ ॥ अविशब्दनइत्येके । ऋदित्करणं चुरादिणिचोऽनित्यत्वे-
 लिङ्गं । अघुषत् अघोषीत् । जुघुषुः पुष्पमाणवा इत्यादि सिद्धम् । नायं
 ऋदित इत्येके । आङः क्रन्दे । १५४ ॥ सातत्य इत्यन्ये । भूष
 तसुण् अलङ्कारे । १५५ ॥ जसण् ताडने । १५६ ॥ त्रसण् वारणे ।
 १५७ ॥ धारणे इत्यन्ये । ग्रहणे इत्येके । वसण् स्नेहछेदावहरणेषु ।
 १५८ ॥ घ्रसण् उत्क्षेपे । १५९ ॥ उञ्छ इत्येके । उकारादिरय-
 मित्यन्ये । ग्रसण् ग्रहणे । १६० ॥ लसण् शिल्पयोगे । १६१ ॥
 लषण् इत्येके । लश् इत्यन्ये । अर्हण् पूजायाम् । १६२ ॥ आर्जिहत् ।
 मोक्षण् असने । १६३ ॥ लोक् तर्क रघु लघु लोच विच्छ अजु तुजु
 पिजु लजु लजु भजु पट पुट लुट घट घट्ट वृत् पुथ नद वृथ गुप धुप
 कुप चिव दथ कुथ त्रसु पिसु कुसु दसु बर्ह बृहु बल्ह अहु बहु महुण्
 भासार्थाः । १६४ ॥ भासार्थाश्चेति पारायणम् । भाषार्थाश्चेति केचित् ।
 भासयति । दीपयति । इन्धयति । प्रकाशयति । इत्यादि ॥

॥ इति परस्मैपदिनः ॥

युणि जुगुप्सायाम् । १ ॥ यावयते । अन्यत्र यौति । युनाति ।
 युनीते । युजिरयमित्येके ॥ गृणि विज्ञाने । २ ॥ विज्ञापन इत्येके ।
 कृणि इत्यन्ये । वंचिण् प्रलम्भने । ३ ॥ कुटिण् प्रतापने । ४ ॥
 मदिण् तृप्तियोगे । ५ ॥ तृप्तिशोधन इत्येके । विदिण् चेतनाख्यान-
 निवासेषु । ६ ॥ विवादेऽप्यन्ये । मनिण् स्तम्भे । ७ ॥ वलि भलिण्
 आभण्डने । ८ ॥ दिविण् परिकूजने । ९ ॥ वृषिण् शक्तिबन्धे ।
 १० ॥ आवर्षयति ग्रामः । शक्तिं वध्नातीत्यर्थः । शक्तिबन्धः प्रज-
 नासामर्थ्यमित्यन्ये । कुत्सिण् अवक्षेपे । ११ ॥ लक्षिण् अलोचने ।
 १२ ॥ अथार्थान्तरेऽप्यात्मनेपदिनश्रुरादय एवोच्यन्ते । हिष्कि
 किष्किण् हिंसायाम् । १३ ॥ निष्किण् परिमाणे । १४ ॥ तर्जिण्
 सन्तर्जने । १५ ॥ कृटिण् अप्रमादे । १६ ॥ आप्रदान इत्यन्ये । वृटिण्
 छेदने । १७ ॥ डान्तोऽयमित्येके । शठिण् श्लाघायाम् । १८ ॥ शटी-
 त्यन्ये । शलीत्येके । कृणिण् सङ्कोचने । १९ ॥ तूणिण् पूरणे । २० ॥
 तूलेत्यन्ये । भूणिण् आशंसायाम् । २१ ॥ आशङ्कायामित्यन्ये ।
 चितिण् संवेदने । २२ ॥ वस्ति गंधिण् अर्दने । २३ ॥ डपि डिपि
 डंपि डिपि डंभि डिम्भिण् सङ्घाते । २४ ॥ स्यमिण् वितर्के । २५ ॥
 स्यामयते । णिगि स्यमयति । शमिण् आलोचने । २६ ॥
 कुस्मिण् कुस्मयने । २७ ॥ कुस्मेतिनाम्नो णिच् इत्येके । गुरिण् उग्रमे ।
 २८ ॥ तंत्रिण् कुटुम्बधारणे । २९ ॥ कुटुम्बेति धातुरित्यन्ये ।
 मंत्रिण् गुप्तभाषणे । ३० ॥ ललिण् ईप्सायाम् । ३१ ॥ गलिण्
 स्त्रावणे इत्येके । स्पशिण् ग्रहणश्लेषणयोः । ३२ ॥ दंशिण् दशने ।
 ३३ ॥ दाशिण् दाने इत्येके । दंसिण् दर्शने च । ३४ ॥ भर्त्सिण्

सन्तर्जने । ३५ ॥ यक्षिण पूजायाम् । ३६ ॥

॥ इति आत्मनेपदिनः ॥

इतोऽदन्ताः ॥ अदन्तत्वे हि सुखयति रचयतीत्यादावल्लुक्स्था-
निवच्चाद्गुणवृद्धयभावः। अररचत् असुसुग्वत् अत्र समानलोपित्वात्स-
न्वद्भावदीर्घयोरभावः। असुसूचत् अत्रोपान्त्य ह्रस्वाभावः। अङ्कादीनां
त्वत्र पाठः पूर्वाचार्यानुरोधात्। णिजभावे यङ्निवृत्त्यर्थ इत्येके। अन्ये तु
दुःखापयतीत्यादि मन्यन्ते। अङ्कण लक्षणे। १ ॥ अनदन्त एवाय-
मित्येके। अङ्कयति। ओर्जोन्तेति सूत्रे जान्तस्थावर्गग्रहणं ज्ञापयति
णौ यत्कृतं कार्यं तत्सर्वं स्थानिवद् भवतीति तेन आश्रयत्। एतच्च
ज्ञापकमवर्ण एव द्रष्टव्यं तेनाचिकीर्त्तत्। बलेष्कण दर्शने। २ ॥
सुखदुःखण तत्क्रियायाम्। ३ ॥ अङ्गण पदलक्षणयोः। ४ ॥ अघण्
पापकरणे। ५ ॥ रचण् प्रतियत्ने। ६ ॥ सूचण् पैथुन्ये। ७ ॥
असुसूचत्। भाजण् पृथक्कर्मणि। ८ ॥ सभाजण् प्रीतिसेवनयोः।
९ ॥ लज लजुण प्रकाशने। १० ॥ कूटण दाहे। ११ ॥ आम-
न्त्रणेऽपीत्येके। पट वटुण ग्रन्थे। १२ ॥ खेटण् भक्षणे। १३ ॥
खेटित्यन्ये। खोटण् क्षेपे। १४ ॥ डान्तोऽयमित्येके। दान्तोऽय-
मित्यन्ये। पुटण् संसर्गे। १५ ॥ वटुण विभाजने। १६ ॥ वण्टा-
पयतीत्येके। शठश्वठण् सम्यग्भाषणे। १७ ॥ दण्डण् दण्डनिपातने।
१८ ॥ व्रणण् गात्रविचूर्णने। १९ ॥ वर्णण् वर्णक्रियाविस्तारगुणवचनेषु।
२० ॥ पर्णण् हरितभावे। २१ ॥ कर्णण् भेदे। २२ ॥ तूणण्
सङ्कोचे। २३ ॥ गणण् सङ्ख्याने। २४ ॥

ई च गणः ॥ ४ । १ । ६७ ॥

ऊपरे णौ द्वित्वे पूर्वस्याः॥ अजीगणत् । अजगणत् । अदन्तत्वं
 च सुखादीनां णिच्सन्नियोग एवान्ते वक्ष्यते । ततोऽनित्यत्वेन णिज-
 भावे जगणतुः जगणिथ इत्यत्राम् न । अचीकथदिति प्रयोगदर्शना-
 दन्येषामपि यथादर्शनमीत्वमिच्छन्त्येके । कुण गुण केतण् आम-
 न्त्रणे । २५ ॥ केतयति । अयं निश्चावणनिमन्त्रणयोरपीत्येके ।
 पतण् गतौ वा । २६ ॥ वा शब्दो णिजदन्तत्वयोर्युगपद्विकल्पाथः ।
 पतयति । अपपतत् । पक्षे पतति । णिच्सन्नियोगेऽप्यनदन्तोऽय-
 मित्येके, तन्मते पातयति । वातण् गतिमुखसेवनयोः । २७ ॥ मुख-
 सेवनयोरित्येके । वा इत्येके वापयति । कथण् वाक्यप्रबन्धे । २८ ॥
 वाक्यप्रतिबन्धइत्यन्ये । वदन इत्यपरे । अचकथत् । श्रथण् दौर्बल्ये ।
 २९ ॥ श्रथयति । लत्वे श्लथयति । छिदण् द्वैधीकरणे । ३० ॥
 गदण् गर्जे । ३१ ॥ अन्धण् द्रष्टृपसंहारे । ३२ ॥ आन्दधत् । स्तनण्
 गर्जे । ३३ ॥ ध्वनण् शब्दे । ३४ ॥ स्तेनण् चौर्ये । ३५ ॥ अति-
 स्तेनत् । ऊनण् परिहाणे । ३६ ॥ मा भवानूननत् । कृपण् दौर्बल्ये ।
 ३७ ॥ रूपण् रूपक्रियायाम् । ३८ ॥ क्षप लाभण् प्रेरणे । ३९ ॥
 लाभणित्यन्ये । भामण् क्रोधे । ४० ॥ गोमण् उपलेपने । ४१ ॥
 सामण् सान्त्वने । ४२ ॥ श्रामण् आमन्त्रणे । ४३ ॥ स्तोमण्
 श्लाघायाम् । ४४ ॥ व्ययण् वित्तसमुत्सर्गे । ४५ ॥ गतावित्येके ।
 वित्तेति धात्वन्तरमित्येके । मूत्रण् विमोचने । ४६ ॥ मूत्रण् प्रश्रवणे ।
 ४७ ॥ पार तीरण् कर्मसमाप्तौ । ४८ ॥ कत्र गात्रण् शैथिल्ये ।
 ४९ ॥ चित्रण् चित्रक्रियाकदाचिद्दृष्टयोः । ५० ॥ वैचित्र्यकरणा-
 र्थोऽयं न चित्रक्रियार्थ इत्यन्ये । छिदण् भेदे । ५१ ॥ मिश्रण् सम्प-
 र्चने । ५२ ॥ वरण् ईप्सायाम् । ५३ ॥ स्वरण् आक्षेपे । ५४ ॥

शारण् दौर्बल्ये । ५५ ॥ शरैत्येके । कुमारण् क्रीडायाम् ।
 ५६ ॥ लान्तोऽयमित्येके । कलण् सङ्गन्धानगत्योः । ५७ ॥
 कलयति । क्षेपे तु कालयति गाः । शीलण् उपधारणे । ५८ ॥ वेल्
 कालण् उपदेशे । ५९ ॥ वेल्ण् कालोपदेश इत्येके । पल्यूल्ण्
 लवनपवनयोः । ६० ॥ वल्यूलेत्यन्ये । अंशण् समाघाते । ६१ ॥
 अंसेति चन्द्रः । पषण् अनुपसर्गः । ६२ ॥ गवेषण् मार्गणे । ६३ ॥ मृषण्
 क्षान्तौ । ६४ ॥ णिचोऽनित्यत्वे मृषति । रसण् आस्वादनस्नेहनयोः ।
 ६५ ॥ वासण् उपसेवायाम् । ६६ ॥ निवासण् आच्छादने । ६७ ॥
 चहण् कल्कने । ६८ ॥

चहण् शाढ्ये ॥ ४ । २ । ३१ ॥

णिचि णौ च ह्रस्वो णिणम्परे तु वा दीर्घः॥ चहयति । महण्
 पूजायाम् । ६९ ॥ रहण् त्यागे । ७० ॥ रहुण् गतौ । ७१ ॥ रंह-
 यति । रंहापयतीत्यपि । स्पृहण् ईप्सायाम् । ७२ ॥ रूक्षण् पारुष्ये ।
 ७३ ॥ णिजभावेऽप्यदन्तत्वार्योऽस्य पाठस्तेनानेकस्वरत्वाद्यङ्गं भवति ।
 एवं गविप्रभृतीनामपि ।

॥ इत्यदन्ताः परस्मैपदिनः ॥

मृगणि अन्वेषणे । १ ॥ अर्थणि उपयाचने । २ ॥
 पदणि गतौ । ३ ॥ सङ्ग्रामणि युद्धे । ४ ॥ अयं परस्मैपदी-
 त्येके । शूर वीरणि विक्रान्तौ । ५ ॥ सत्रणि सन्दानक्रियायाम् । ६ ॥
 सन्तानक्रियायामित्येके । स्थूलणि परिवृंहणे । ७ ॥ गर्वणि माने । ८ ॥
 गृह्णाणि ग्रहणे । ९ ॥ कुह्णि विस्मापने । १० ॥

॥ इत्यदन्ता आत्मनेपदिनः ॥

युजण सम्पर्चने । १ ॥

युजादेर्नवा ॥ ३ । ४ । १८ ॥

स्वार्थे णिच् ॥ योजयति । योजति । लीण् द्रवीकरणे । २ ॥

लियो नोन्तः स्नेहद्रवे ॥ ४ । २ । १५ ॥

गम्ये णौ वा ॥ घृतं विलीनयति । विलाययति । स्नेहद्रव इति किम् ? अयो विलाययति । लीड् लीनोर्बेति वात्वमस्यापीत्येके तन्मते ।

लोलः ॥ ४ । २ । १६ ॥

लारूपस्य णौ स्नेहद्रवे गम्ये वा ॥ घृतं विलाययति विलाययति वा । स्नेहद्रव इत्येव जटाभिरालापयते । लीड् लीन इति वक्ष्यमाणेनात्मनेपदमात्वञ्चास्याऽपि । णिच्यपीत्येके कस्त्वामुल्लापयते णिजभावे विलयति । मीण् मतौ । ३ ॥ गतावित्यन्ये । प्रीगण् तर्पणे । ४ ॥

धूग्प्रीगोर्नः ॥ ४ । २ । १८ ॥

णौ ॥ प्रीणयति । गित्वं णिजभावे उभयपदार्थम् । प्रयति । प्रयते । यौजादिकयोर्नेच्छन्त्येके तन्मते प्राययति । धूगण् कम्पने । ५ ॥ धूनयति । ननेच्छन्त्येके । धावयति । पक्षे धवति । धवते । अधावीत् । अधाविष्ट अधोष्ट । वृगण् आवरणे । ६ ॥ जृण्वयोहानौ । ७ ॥ चीक शीकण आमर्षणे । ८ ॥ मार्गण् अन्वेषणे । ९ ॥ पृचण् सम्पर्चने । १० ॥ समपीपृचत् । समपपर्चत् । अपर्चीत् । रिचण् वियोजने च । ११ ॥ वचण् भाषणे । १२ ॥ संदेशन इत्येके । वच्यात् । अर्चिण् पूजायाम् । १३ ॥ वृजैण् वर्जने । १४ ॥ मृजौण् शौचालङ्कारयोः । १५ ॥ मार्जयति । मार्जति । अममार्जत् । अमीमृजत् ।

औदित्वाद्वेत् । कठुण् शोके । १६ ॥ श्रन्थ ग्रन्थण सन्दर्भे । १७ ॥
 क्रथ अर्दिण् हिंसायाम् । १८ ॥ अर्दयति । अर्दते । श्रथण् बन्धने
 च । १९ ॥ वदिण् भाषणे । २० ॥ संदेशन इत्येके । वादयति ।
 संवदते । छदण् अपवारणे । २१ ॥ आढः सदण् गतौ । २२ ॥
 आसादयति । आसीदति । आसदतीत्येके । अनुस्वारेदयमित्येके ।
 छृदण् सन्दीपने । २३ ॥ कृतच्छृदेति तु न तृदः साहचर्यादुरुधादेरेव
 छृदस्तत्र ग्रहणात् । शृंधिण् शृद्धौ । २४ ॥ तनूण् श्रद्धाघाते । २५ ॥
 श्रद्धोपकरणयोरित्यन्ये । उपसर्गात् दैर्घ्ये । २६ ॥ मानण् पूजायाम् ।
 २७ ॥ मनण् इत्येके । तपिण् दाहे । २८ ॥ तृपण् प्रीणने । २९ ॥
 संदीपन इत्येके । आप्लृण् लम्भने । ३० ॥ आपिपत् । दृभैण् भये ।
 ३१ ॥ ईरण् क्षेपे । ३२ ॥ गतावित्येके । मृषिण् नितिक्षायाम् । ३३ ॥
 अर्चि, अर्दि, तर्पि, वदि, मृषयः परस्मैपदिन इत्यन्ये । शिषण् अस-
 वोपयोगे । ३४ ॥ विपूर्वो अतिशये । ३५ ॥ जुषण् परितर्कणे । ३६ ॥
 परितर्पण इत्यपरे । धृषण् प्रसहने । ३७ ॥ आदिदयमित्येके । हिमुण्
 हिंसायाम् । ३८ ॥ गर्हण् विनिन्दने । ३९ ॥ षहण् मर्षणे । ४० ॥
 बहुलमेतन्निर्दर्शनम् । यदेतद्भवत्यादिधातुपरिगणनं तद्वाहुल्येन निदर्श-
 नत्वेन ज्ञेयम् । तेनात्रापठिता अपि ऋविप्रभृतयो लौकिकाः स्तम्भूप्रभृतयः
 सौत्राभ्युत्पत्पादयश्च वाक्यकरणीया धातव उदाहार्याः । यद्वा भ्वाद्या-
 दिगणाष्टकोक्ताः स्वार्थानजन्ता अपि बहुलं भवन्ति । चुरादिपा-
 ठस्तु निदर्शनार्थः । यदाहुः ।

॥ निवृत्तप्रेषणाद्धातोः प्राकृतेऽर्थे णिङ्गिभ्यस्ते ॥

रामो राज्यमकारयदकरोदित्यर्थः । प्रयोज्यव्यापारेऽपि प्रयोक्तृ-
 व्यापारानुप्रवेशो णिङ्गं विनापि बुद्धयारोपाद्बहुलं भवति । जजान गर्भं

(१०६)

श्रीलघुहेमप्रभाष्याकरणम्.

मघवा इन्द्रोऽजीजनदित्यर्थः । अथवा णिञ् बहुलमित्येव सिद्धे सूत्र-
मत्र, छिद्रान्धादय उदाहरणार्थास्तेनादन्तेष्वनुक्ता अपि बहुलं द्रष्टव्याः॥

॥ इति वृत् युजादयः परस्मैपदिनः ॥

इति श्रीतपोगच्छाचार्यविजयदेवसूरिविजयसिंहसूरिपट्टपरम्परा-
प्रतिष्ठितगीतार्थत्वादिगुणोपेतवृद्धिचन्द्रापरनामवृद्धिविजयचरणकम-
लमिलिन्दायमानान्तेवासिसंविग्रशास्त्रीयतपोगच्छाचार्यभट्टारकश्रीवि-
जयनेमिसूरिविरचितायां लघुहेमप्रभाषां चुरादयो णितो धातवः ॥

भूङ्ः प्राप्तौ णिङ् ॥ ३ । ४ । १९ ॥

धातोर्वा ॥ भावयते । भवते । प्राप्नोतीत्यर्थः । अन्यत्र भवतीत्येव ।
प्राप्त्यर्थाभावेऽपि कचिदात्मनेपदम् । प्राप्न्यर्थेऽपि परस्मैपदमित्यन्ये ॥

प्रयोक्तृव्यापारे णिग् ॥ ३ । ४ । २० ॥

धातोर्वा ॥ कारयति । वासयति भिक्षा । राजानमागमयति ।
कंसं घातयति । पुत्येण चन्द्रं योजयति । उज्जयिन्याः प्रस्थितो माहि-
ष्मत्यां सूर्यमुद्रमयति । भावयति । भावयते ॥ ओर्जान्तस्थापवर्गेऽ-
वर्णे ॥ अवीभवत् । जुं इति सौत्रो धातुः, अजीजवत् । अयीयवत् ।
अरीरवत् । अलीलवत् । अपीपवत् । अमीमवत् । जान्तस्थापवर्ग
इति किम् ? जुहावयिषति । अवर्णान्त इति किम् ? बुभूषति ॥

श्रुस्तुद्रप्रुप्लुच्योर्वा ॥ ४ । १ । ६१ ॥

सनि द्विष्वे पूर्वस्यातोऽवर्णान्तायामन्तस्थायां परस्यामि ॥ अशि-
श्रवत् । अशृश्रवत् । असिस्रवत् । असुस्रवत् । अदिद्रवत् । अदुद्रवत् ।

अपिप्रवत् । अपुप्रवत् । अपिप्लवत् । अपुप्लवत् । अचिच्यवत् ।
अचुच्यवत् । अशशासत् । अडुडौकत् । अचचकासत् । अचीचकास-
दित्यपरे । राजयति । अरराजत् ॥

घटादेर्ह्रस्वो दीर्घस्तु वा जिणम्परे ॥ ४ । २ । २४ ॥

णौ ॥ घटयति । स्सरयति । असस्सरत् । अददरत् । अतत्वरत् ॥

वा वेष्टचेष्टः ॥ ४ । १ । ६६ ॥

असमानलोपे डपरे णौ द्विच्चे पूर्वस्यात् ॥ अववेष्टत् । अविवेष्टत् ।
अचचेष्टत् । अचिचेष्टत् ॥

कगेवनूजनैजषक्त्रद्धः ॥ ४ । २ । २५ ॥

णौ ह्रस्वः जिणम्परे तु णौ वा दीर्घः ॥ कगयति । उपवनयति ।
जनयति । जरयति । क्रसयति ॥

णौ मृगरमणे ॥ ४ । २ । ५१ ॥

रञ्जेरूपान्त्यनो लुक् । रजयति मृगं व्याधः । मृगरमण इति
किम् ? रञ्जयति रजको वस्त्रम् । केचित्तु ण्णमृच् निरसने इत्यस्या-
पीच्छन्ति ।

अमोऽकम्यमि चमः ॥ ४ । २ । २६ ॥

णौ ह्रस्वः जिणम्परे तु वा णौ दीर्घः ॥ रमयति । गमयति ।
अकम्यमि चम इति किम् ? । कामयते । आमयति । आचामयति ।

पर्यपात्स्वदः ॥ ४ । २ । २७ ॥

णौ ह्रस्वः जिणम्परे तु वा दीर्घः ॥ परिस्वदयति । अपस्वदयति ।
घटादित्वात्सिद्धे नियमार्थं वचनम् । तेन प्रस्वादयति । अन्ये तु

पर्यपपूर्वस्य स्वदेहस्वानिषेधमिच्छन्ति ॥

शमोऽदर्शने ॥ ४ । २ । २८ ॥

णौ ह्रस्वः जिणम्परे तु वा दीर्घः ॥ शमयति रोगम् । अदर्शन इति किम् ? । निशामयति रूपम् । केचिद्दर्शन एवेच्छन्ति ।

ज्वलह्वलह्वलग्लास्नावनूवमनमोऽनुपसर्गस्य वा ॥

४ । २ । ३२ ॥

णौ ह्रस्वः ॥ ज्वलयति । ज्वालयति । ग्लपयति । ग्लापयति । स्तपयति । स्तापयति । अनुपसर्गस्येति किम् ? प्रज्वलयति । नित्यादपि द्विर्वचनात् प्रागेवोपान्त्यह्रस्वः ओणेर्स्टदितकरणाज्ज्ञापकात् । मा भवानटिटत् । मा भवानीदिधत् । मा भवान् प्रेदिधत् । आटिटत् । आशिशत् । भ्राजयति । भ्राज भासेति वा ह्रस्वत्वे अबिभ्रजत् । अबभ्राजत् इत्यादि । अवीद्वतत् । अववर्त्तत् । अमीमृजत् । अममार्जत् । घ्रापयति ॥

जिघ्रतेरिः ॥ ४ । २ । ३८ ॥

उपान्त्यस्य ऊपरे णौ वा ॥ अजिघ्रिपत् । अजिघ्रपत् ॥

तिष्ठतेः ॥ ४ । २ । ३९ ॥

उपान्त्यस्य ऊपरे णौ इः ॥ अतिष्ठिपत् ॥

ऊद् दुषो णौ ॥ ४ । २ । ४० ॥

उपान्त्यस्य ॥ दूषयति ॥

चित्ते वा ॥ ४ । २ । ४१ ॥

चित्तकर्तृकस्य दुषेरुपान्त्यस्य णौ ऊद् वा ॥ मनो दूषयति । मनो

दोषयति मैत्रः । निगूहयति ॥

इवेर्वा ॥ ४ । १ । ८९ ॥

सस्वरान्तस्था डपरे सन्परे च गौ विषये यट् ॥ अशूशवत् ।
अशिञ्चयत् । स्वपेर्यङ्ङेचेति यट्ति अमृषुपत् । अर्त्तिरीति पौ । अ-
र्पयति । आर्पिपत् । रेपयति । ब्लेपयति । ह्रेपयति ॥

य्वोः प्व्यव्यञ्जने लुक् ॥ ४ । ४ । १२१ ॥

वनोपयति । य्वर्जनं किम् ? वनूयते । पुग्रहणमप्रत्ययार्थम् ।
क्ष्मापयति ॥

गौ क्रीजीडः ॥ ४ । २ । १० ॥

आत् ॥ क्रापयति । जापयति । अध्यापयति ॥

गौ सनूडे वा ॥ ४ । ४ । २७ ॥

इङो गाः ॥ अध्यजीगपत् । अध्यापिपत् । गाविति किम् ?
अधिजिगांसते । सनूड इति किम् ? अध्यापयति ॥

सिध्यतेरज्ञाने ॥ ४ । २ । ११ ॥

गौ स्वरस्यात् ॥ मन्त्रं साधयति । अज्ञान इति किम् ? तप-
स्तापसं सेधयति ॥

चिस्फुरोर्नवा ॥ ४ । २ । १२ ॥

गौ स्वरस्यात् ॥ चापयति । चाययति । स्फारयति । स्फो-
रयति ॥

वियः प्रजने ॥ ४ । २ । १३ ॥

गौ वा आत् ॥ पुरो वातो गाः प्रवापयति । प्रवाययति ॥

रुहः पः ॥ ४ । २ । १४ ॥

गौ वा ॥ रोपयति । रोहयति वा तरुम् । लियो नोन्त इति

(११०)

श्रीलघुहेमप्रभाव्याकरणम्.

नागमे घृतं विलीनयति । विलाययति । कृतात्वस्य तु लोल इति
लागमे घृतं विलालयति । विलापयति वा ॥

पातेः ॥ ४ । २ । १७ ॥

णौ लोऽन्तः ॥ पालयति ॥

वो विधूनने जः ॥ ४ । २ । १९ ॥

णावन्तः ॥ पक्षेणोपवाजयति । विधूनन इति किम् ? उच्चैः
केशानावापयति ॥

पाशाच्छासावेव्याह्वो यः ॥ ४ । २ । २० ॥

णावन्तः ॥ वे इत्यनात्वनिर्देशाद्वाक् गतिगन्धनयोः ओर्वै
शोषणे अनयोर्न । कृतात्वानां ग्रहणादिह प्रकरणे लाक्षणिकस्यापि
ग्रहणम् । तेन क्रापयतीत्यादि सिद्धम् । पाययति ॥

डे पिबः पीप्य् ॥ ४ । १ । ३३ ॥

प्यन्तस्य न च द्विः ॥ अपीप्यत् । पं शोषणे इत्यस्य तु अपी-
पयत् । शाययति । अवच्छाययति । अवसाययति । वाययति ।
व्याययति । ह्याययति ॥

णौ ड्सनि ॥ ४ । १ । ८८ ॥

हंगः सस्वरान्तस्था विषये षट् ॥ अजूहवत् । अजुहावत् ॥

स्फायः स्फात्र् ॥ ४ । २ । २२ ॥

णौ ॥ स्फात्रयति ॥

शदेरगतौ शात् ॥ ४ । २ । २३ ॥

णौ ॥ पुष्पाणि शातयति । अगताविति किम् ? । गाः ज्ञादयति ।
साहयति । न्यसीषहत् । पर्यसीषिवत् । व्यतस्तम्भत् । प्राणयति ।

प्राणिणत् । औब्जिजत् । आट्टिटत् । औन्दिदत् । आर्चिचत् ॥

रभोऽपरोक्षाशवि ॥ ४ । ४ । १०२ ॥

स्वरात्परः स्वरादौ प्रत्यये नोन्तः ॥ आरम्भयति । अपरो-
क्षाशवीति किम् ? आरेभे । आरभते ॥

लभः ॥ ४ । ४ । १०३ ॥

प्राग्वत् ॥ लम्भयति । लभेः परस्मैपदस्याप्यभिधानाल्लभन्ती
स्तीति केचित् । ईर्ष्ययति । एर्षिष्यत् । केचित्तु ऐर्ष्ययत् इत्यपि ॥

णावज्ञाने गमुः ॥ ४ । ४ । २४ ॥

इणिकोर्णौ । गमयति । अधिगमयति । ज्ञाने तु प्रत्याययति ॥

॥ इति ण्यन्तप्रक्रिया ॥

तुमर्हादिच्छायां सन्नतत्सनः ॥ ३ । ४ । २१ ॥

यो धातुरिषेः कर्मेषिणैव च समानकर्तृकः सतुमर्हस्तस्मादि-
च्छायामर्थे सन् वा स्यात्, न त्विच्छासन्नतात् ॥ पठितुमिच्छति
पिपठिषति । अपिपठिषीत् । अटिटिषति । जिघत्सति । तुमर्हादिति
किम् ? । यानेनेच्छति । भुक्तिमिच्छति मैत्रस्य । इच्छायामिति
किम् ? भोक्तुं याति । अतत्सन इति किम् ? चिकीर्षितुमिच्छति ।
तदिति किम् ? जुगुप्सिषते । मीमांसिषते ॥

यिः सन्वेर्ष्यः ॥ ४ । १ । ११ ॥

द्विच्वभाजो द्विः ॥ ईर्ष्ययिषति । ईर्ष्यिषिषति ॥

गहगुहश्च सनः ॥ ४ । ४ । ५९ ॥

उवर्णान्ताद्विहितस्यादिरिड न ॥

रुदविदमुषग्रहस्वपप्रच्छः सन् च ॥ ४ । ३ । ३२ ॥

त्वा किद्वत् ॥ जिघृक्षति । जुघुक्षति । बुभूषति । रुरुदिषति ।
विविदिषति । मुमुषिषति । सुषुप्सति । पिपृच्छिषति ॥

नामिनोऽनिट् ॥ ४ । ३ । ३३ ॥

धातोः सन् किद्वत् ॥

स्वरहन्गमोः सनि धुटि ॥ ४ । १ । १०४ ॥

धातोर्दीर्घः॥ चिचीषति । चिकीषति । चिकीर्षति । जिघ्रांसति ।
धुटीति किम् ? यियविषति ॥

सनीडश्च ॥ ४ । ४ । २५ ॥

इणिकोरज्ञानार्थयोर्गमुः ॥

प्राग्वत् ॥ ३ । ३ । ७४ ॥

सनः पूर्वो यो धातुस्तस्मादिव सन्नन्तात् कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ अ-
धिजिगांसते विद्याम् । जिगमिषति ग्रामम् । मातुरधिजिगमिषति ।
शिशयिषते । अश्वेन सञ्चिचरिषते । ज्ञाने तु प्रतीषिषति ॥

वौ व्यञ्जनादेः सन् चाय्वः ॥ ४ । ३ । २५ ॥

उपान्त्ये धातोः त्वा सेटौ किद्वद्वा ॥ दिद्युतिषते । दिद्योतिषते ।
लिङ्गिषति । लिङ्गेषति । अय्व इति किम् ? दिदेविषति ।
विभित्सात् । विवृत्सति विवर्त्तिषते । चिकृत्सति । चिकर्त्तिषति ।
चिचृत्सति चिचर्त्तिषति । निनृत्सति निनर्त्तिषति ॥

इवृधभ्रस्जदम्भश्रियूष्णुभरज्ञपिसनितनिपतिवृद्-

दरिद्रः सनः ॥ ४ । ४ । ४७ ॥

धातोरादिरिड् वा ॥ द्युषति । दिदेविषति । सिस्वूषति ।

सिसेविषति । णिस्तोरेवेति वक्ष्यमाणनियमान्न षः ॥

ऋध ईत् ॥ ४ । १ । १७ ॥

सादौ सनि न चास्य द्विः ॥ ईत्सति । सीत्येव । अदिधिषति । विभक्षति । विभर्जिषति । विभ्रक्षति । विभ्रज्जिषति ॥

दम्भो धिप्धीप् ॥ ४ । १ । १८ ॥

सि सनि न चास्य द्विः ॥ धिप्सति । धीप्सति । सीत्येव । दिदम्भिषति । शिश्रीषति । शिश्रयिषति । युयूषति । यियविषति । प्रोर्णुनूषति । प्रोर्णुनविषति । प्रोर्णुनुविषति । बुभूर्षति । विभरिषति ॥

ज्ञप्यापो ज्ञीपीप् न च द्विः सि सनि ॥ ४ । १ । १९ ॥

एकस्वरोऽशः ॥ ज्ञीप्सति । ईप्सति । सीति किम् ? जिज्ञपयिषति । कृतह्रस्वनिर्देशात् जिज्ञापयिषति ॥

सनि ॥ ४ । २ । ६१ ॥

खनिसनिजनो धुडादौ आः ॥ सिषासति । धुटीत्येव । सिसनिषति ॥

तनो वा ॥ ४ । १ । १०५ ॥

धुडादौ सनि दीर्घः ॥ तितांसति । तितंसति । धुटीत्येव । तितनिषति ॥

रभलभशकपतपदामिः ॥ ४ । १ । २१ ॥

स्वरस्य सिसनि न च द्विः ॥ आरिप्सते । लिप्सते । शिक्षति । पिप्सति । पिप्सते । सीत्येव । पिपतिषति । प्राबुवूर्षति । प्राविवरिषति । प्राविवरीषति । वुवूर्षते । विवरिषते । विवरीषते । तितीर्षति । तितरीषति । तितरिषति । दिदरिद्रासति । दिदरिद्रिषति ॥

ऋस्मिपूडञ्जशौकगटधृप्रच्छः ॥ ४ । ४ । ४८ ॥

सन आदिरिट् ॥ अरिरिषति । सिस्मयिषते । पिपविषते । अञ्जिजिषति । अशिशिषते । चिकरिषति । चिकरीषति । जिगरिषति । जिगरीषति । आदिदरिषते । आदिधरिषते । पिपृच्छिषति । प्रच्छसाहचर्यात् कृष्टृ इत्येते तौदादिका ग्राह्याः, तेन कृणातेश्विकीर्षति । चिकरिषति । चिकरीषति । गृणातेः, जिगीर्षति । जिगरिषति । जिगरीषति । धरतेर्दिधीर्षतीत्येव भवति ॥

मिमीमादामित्स्वरस्य ॥ ४ । १ । २० ॥

सि सनि न च द्विः॥ मित्सति मित्सते शतम् । मित्सते । प्रमित्सति प्रमित्सते शत्रून् । मित्सति । प्रमित्सते भूमिम् । अपमित्सते यवान् । मातेर्नेच्छन्त्येके । प्रदित्सति दानम् । दित्सति पुत्रम् । दित्सति दित्सते वस्त्रम् । दिन्सति दण्डम् । धित्सति स्तनम् । धित्सति धित्सते श्रुतम् । बहुवचनस्य व्याप्यर्थत्वान्निरनुबन्धग्रहणे न सानुबन्धस्येत्यादि नाश्रीयते ॥

अव्याप्यस्य मुचेर्मौगवा ॥ ४ । १ । १९ ॥

सि सनि न चास्य द्विः॥ मोक्षति । मुमुक्षति चैत्रः । अव्याप्यस्येति किम् ? मुमुक्षति वन्सम् ॥

राधेर्वधे ॥ ४ । १ । २२ ॥

सि सनि स्वर्गस्य डः न च द्विः॥ प्रतिरित्सति । वध इति किम् ? आरिरात्सति ॥

दीडः सनि वा ॥ ४ । २ । ६ ॥

आत् ॥ दिदासने दिदीषते । तितृक्षति । तितर्हिषति । जिगीषति । एषिषति । नित्यमपि द्विर्वचनमुपान्त्यगुणेन बाध्यते ।

ओणेर्क्रादित्करणस्य सामान्यापेक्षज्ञापकत्वात् । प्राणिणिषति ।
उचिच्छिषति । उच्छेः च च्छाभ्यां सहितस्यैव द्वित्वम् ।
निमित्ताभावे नैमित्तिकस्याप्यभाव इति त्वनित्यम् । जुहूपति । शु-
शावयिषति । शिश्वाययिषति । जुहावयिषति । पुस्फारयिषति ।
पुस्फोरयिषति पिपावयिषति । लिळावयिषति । आर्जान्तेति इत्वम् ।
सुश्रु इत्यादिना वेत्वम् । शिश्रावयिषति । शुश्रावयिषति ॥

णिस्तोरेवाऽस्वदस्विदसहः षणि ॥ २ । ३ । ३७ ॥

सो नाम्यादेः परस्य ष् स्यात् ॥ सिषेवयिषति । तुष्टपति ।
स्वदादिवर्जनं किम् ? । सिस्वाद्यिषति । सिस्वेद्यिषति । सिसाह-
यिषति । एवेति किम् ? सुसृपति । एवकारो विपरीतनियमनिवृत्त्यर्थः ।
तेन असीपियत् । तुष्टाव । पणीति किम् ? सिषेव । पत्वं किम् ?
तिष्ठासति । सुषुप्सति । कथमधीपिषति प्रतीपिषति, धातोरेव पत्व-
नियमस्योक्तत्वात् इह तु मनो द्विरुक्तत्वान्नियमो न प्राप्नोति । उ-
पसर्गात्सुग् इत्यादिमूत्रे अद्वित्व इत्युक्तेरिह न पत्वम् । अभिसुसृपति ॥

सञ्जेर्वा ॥ २ । ३ । ३८ ॥

नाम्यादेः परस्य सः षणि ष् स्यात् ॥ सिषञ्जयिषति । सिस-
ञ्जयिषति ॥

स्वपो णाबुः ॥ ४ । १ । ६२ ॥

द्वित्वे पूर्वस्य ॥ सुष्णापयिषति । णाविति किम् ? सिष्वापकीयि-
षति । स्वपो णाविति किम् ? स्वापं चिकीर्षति सिष्वापयिषति ।
स्वपो णौ सति द्वित्व इति किम् ? सोषोपयिषति ॥

॥ इति सन्नन्तप्रक्रिया ॥

व्यञ्जनादेरेकस्वराद् भृशाभीक्ष्ण्ये यङ् वा ॥३।४।९॥

धातोः ॥ गुणक्रियाणामधिश्रयणादीनां क्रियान्तराव्यवधानेन साकल्येन सम्पत्तिः फलातिरेको वा भृशत्वं, प्रधानक्रियाया विक्लेदादेः क्रियान्तराव्यवधानेनावृत्तिराभीक्ष्ण्यम् ॥

आगुणावन्यादेः ॥ ४ । १ । ४८ ॥

यङन्तस्य द्वित्रे पूर्वस्य ॥ भृशं पुनः पुनर्वा पचनीति पापच्यते । बोभूयते । लोलूयते । अन्यादिरिति किम् ? वनीवच्यते । जङ्गप्यते । यंगम्यते । पूर्वमूत्रे व्यञ्जनादेरिति किम् ? भृशमीक्षते । एकस्वरादिति किम् ? भृशं चकास्ति । वेति किम् ? लुनीहि लुनीहीत्येवायं लुना-
नीत्यादि यथा स्यात् ॥

योऽशिति ॥ ४ । ३ । ८० ॥

धातोर्व्यञ्जनान्तात् परस्य प्रत्यये लुक् ॥ अपापचिष्ट । पाप-
चाश्रक्रे । तोष्टूयते ॥

अटयत्तिसूत्रिमूत्रिसूच्यशूर्णोः ॥ ३ । ४ । १० ॥

भृशाभीक्ष्ण्ये यङ् ॥ अटयते । अरायते । सोमूच्यते । मोमू-
च्यते । सोमूच्यते । अशाच्यते । प्रोण्णोनूयते ॥

गत्यर्थात् कुटिले ॥ ३ । ४ । ११ ॥

व्यञ्जनादेरेकस्वराद् एवार्थे धातोर्यङ् ॥

मुरतोऽनुनासिकस्य ॥ ४ । १ । ५१ ॥

आत्परो योऽनुनासिकस्तदन्तस्य यङन्तस्य द्वित्रे पूर्वस्य मुरन्तः
स्यात् ॥ चङ्गम्यते । जङ्गम्यते । बम्भण्यते । कुटिल इति किम् ? भृशं
क्रामति । अत्र तपरत्वाद्दीर्घस्य न मोऽन्तः । तेन बाभाम्यते । ये
न वा । जाजायते । जङ्गन्यते ॥

गूलुपसदचरजपजभदशदहो गर्ह्ये ॥ ३ । ४ । १२ ॥

एव यङ् ।

ग्रो यङि ॥ २ । ३ । १०१ ॥

रो ल् ॥ निजेगिल्यते । लोलुप्यते । सास्र्यते ॥

चरफलाम् ॥ ४ । १ । ५३ ॥

यङन्तानां द्वित्वे पूर्वस्य मुरन्तः ॥

ति चोपान्त्यातोऽनोदुः ॥ ४ । १ । ५४ ॥

यङन्तानां चरफलां प्रत्यये ॥ चठ्चर्यते । पम्फुल्यते । अत इति किम् ? चञ्चार्यते । पम्फाल्यते । अनोदिति किम् ? चठ्चर्त्ति । पम्फुल्लि ॥

जपजभदहदशभञ्जपशः ॥ ४ । १ । ५२ ॥

यङन्तस्य द्वित्वे पूर्वस्य मुरन्तः ॥ जञ्जप्यते २ । जञ्जभ्यते २ । दन्दद्यते । दन्दश्यते । बम्भज्यते । पम्पश्यते ॥

ऋमतां रीः ॥ ४ । १ । ५५ ॥

यङन्तानां द्वित्वे पूर्वस्यान्तः ॥

नृतेर्यङि ॥ २ । ३ । ९५ ॥

नो ण् न स्यात् ॥ नरीनृत्यते । यङीति किम् ? हरिणर्त्ता नाम कश्चित् । परीपृच्छ्यते । जरीगृह्यते । चलीकल्प्यते । वरीवृञ्च्यते । बहुवचननिर्देशो लाक्षणिकपरिग्रहार्थः

ईव्यञ्जनेऽपि ॥ ४ । ३ । ९७ ॥

गापास्थामादामाहाकः क्लित्यश्निति ॥ जेगीयते । पेपीयते । इत्यादि ॥

घ्राध्मोर्यडि ॥ ४ । ३ । ९८ ॥

ईः ॥ जेघ्रीयते । देध्रीयते ॥

हनो घ्नीर्वधे ॥ ४ । ३ । ९९ ॥

यडि ॥ जेघ्रीयते । वध इति किम् ? गतौ जङ्घन्यते ॥

क्विति यि शय् ॥ ४ । ३ । १०५ ॥

शीडः ॥ शाशय्यते । क्वितीति किम् ? शयम् ॥

ऋतो रीः ॥ ४ । ३ । १०९ ॥

चित्रयङ्ग्यकंदेषु ऋदन्तस्य ऋतोरीः ॥ चेकीयते । सञ्चेस्कीयते । ऋत इति किम् ? चेकीर्यते । कययङीति गुणे ततो द्विच्चे सास्मर्यते । शोभयते । शेष्वीयते । पेपीयते । मोषुष्यते ।

व्येस्यसो यडि ॥ ४ । १ । ८५ ॥

सस्वरान्तःस्था यट् ॥ वेवीयते । सास्मर्यत ॥

चायः कीः ॥ ४ । १ । ८६ ॥

यडि ॥ चेकीयते । दीर्घनिर्देशो यङ्लुवर्थः । चेकीतः । वावश्यते ॥

वञ्चस्त्रंसध्वंसभ्रंसकसपतपदस्कन्दोऽन्तो नीः ॥ ४ । १ । ५० ॥

यङन्तस्य द्विच्चे पूर्वस्य ॥ वनीवच्यते । सनीसस्यते । दर्नाध्व-
स्यते । इत्यादि ॥

सिचो यडि ॥ २ । ३ । ६० ॥

सः ष् न स्यात् ॥ मेसिच्यते ॥

न कवतेर्यडः ॥ ४ । १ । ४७ ॥

द्विष्वे सति पूर्वस्य कश्चः ॥ कोकूयते खरः । कवतेरिति किम् ? ।
कौतिकुवत्योर्माभूत् । चोक्कूयते । यङ् इति किम् ? चुकुब् ॥

न गृणाशुभरुचः ॥ ३ । ४ । १३ ॥

यङ् ॥ निन्धं गृणाति । भृशं शोभते । भृशं रोचते । इति यङ-
न्तप्रक्रिया ॥

बहुलं लुप् ॥ ३ । ४ । १४ ॥

यङ् ॥ यङ्लुप् चेत्युक्ते यङ्लुबन्तानामदादित्वम् । इङित् इत्य-
नुबन्धनिर्देशायङ्लुबन्तादात्मनेपदत्र । यङ्तुरुस्तेरिति वेडागमे
बोभवीति । बोभोति । बोभूतः । बोभुवति । बोभूयात् । बोभोतु ।
बोभवीतु । बोभूहि । अबोभवीत् । अबोभोत् । अबोभूताम् । अबोभवुः ।
पिबैतिदेति सिज्लुपि । अबोभोत् । अबोभूवीत् । अबोभोताम् ।
अबोभूवन । अबोभवुः इति केचित् । बोभवाश्चकार । बोभूयात् ।
बोभविता । बहुलवचनान् कचिन्न । लोल्या । पोपूया । तथा चाह
“ कचित्प्रवृत्तः कचिदप्रवृत्तिः कचिद्विभाषा कचिदन्यदेव । विधे-
र्विधानं बहुधा समीक्ष्य चतुर्विधं बाहुल्यकं वदन्ति ॥ १ ॥ ” इति,
नानात्ति । नानार्थीति । नानात्तः । पास्पद्धीति । पास्पर्थि । पास्पद्धः ।
पास्पद्धति । पास्पत्सि । द्वेर्थिः । पास्पर्थि । अपास्पत् । अपास्पद् ।
सिवि । अपास्पा इत्यपि । जागाद्धि । जागाधीति । जागात्सि ।
अजागात् । अजागाः । दादधीति । दादद्धि । दादद्धः । दाधत्सि ।
अदाधत् । अदादधीत् । अदादाधीत् । अदादधीत् । चोस्कुन्दीति ।
चोस्कुन्ति । अचोस्कुन् । मोमुदीति । मोमोत्ति । अमोमुदीत् । अमो-
भोत् । अमोमुदीः । अमोमोः । अमोमोत् । अमोमोदीत् । चोक्कृदीति ।
चोक्कृत्ति । अचोक्कृदीत् । अचोक्कृत् । सिवि । अचोक्कृत् । अचोक्कः ।
वनीवश्चीति । वनीवद्धि । वनीवक्तः । वनीवचति । अवनीवश्चीत् ।
अवनीवन् । जङ्गभीति । जङ्गन्ति । जङ्गतः । जङ्गति । जङ्गन्मि ।
जङ्गन्वः । जङ्गहि । एकस्वरग्रहणाच्चेह इङनिषेधः । अजङ्गमीत् । जङ्ग-

नीति । जङ्गन्ति । जङ्गतः । जङ्गति । जङ्गहि । अजङ्गनीत् । अव-
धीत् । वध्यात् । अत्र सकृत्प्रवृत्तत्वाद्वादेशस्य द्विष्वन्न । आङ्पूर्वस्य
तु । आजङ्गत इत्यादि । चङ्गनीति ॥

आः खनिसनिजनः ॥ ४ । २ । ६० ॥

धुडादौ क्लिति ॥ चङ्गातः । चङ्गन्ति । चठचृत्ति । चठचु-
रीति । अचठचुरीत् । अचठचृः । योयवीति । योयोति । अयोयोत् ।
अयोयवीत् । अयोयावीत् ॥

न हाको लुपि ॥ ४ । १ । ४९ ॥

द्विच्चे पूर्वस्य यङ् आ न स्यात् ॥ जहाति । जहेति । जाहाती-
त्याद्यन्ये । जहीतः । अत्रेन्वादिकन्न, तिवा शवेति निषेधात् ।
जहति । जहीहि । अजहेत् । अजहात् । अजहीताम् । अजहासीत् ।
जहायात् । अजहिष्यत् । मोषुपीति । मोषोप्ति । अन्यमते तु सा-
स्वपीति । सास्वप्ति । सास्वप्नः । सामुष्यात् । अमास्वपीत् ।
अमास्वप् । अमास्वपीत् । अमास्वापीत् ॥

रिगौ च लुपि ॥ ४ । १ । ५६ ॥

क्रमतां यङो द्विच्चे पूर्वस्य रीरन्तः ॥ चरिर्कन्ति । चर्कन्ति
चरीकर्त्ति । चरिकरीति । चर्करीति । चरीकरीति । चरिकृतः
चर्कृतः । चरीकृतः । चरिक्रति । चर्कति । चरीक्रति । चर्कभि
बहुलग्रहणान्नेत् । अचर्करीत् । अचरिकरीत् । अचरीकरीत् । अचर्कः
३ । अचर्करीत् ३ । चर्करामास ३ । चर्क्रियात् ३ । चर्करिता ३
चर्करिष्यति ३ । वर्वर्त्ति ३ । अत्र बहुलग्रहणान्नेत् । अवर्वर्त्तीत् ३
अवरिवर्त् । ३ । अवर्वाः ३ गणनिर्दिष्टत्वादङ्गन । अवर्वर्त्तीत् । एवं
नर्ननीति ३ । जर्गधीति ३ । जर्गधि ३ । अजर्गर्त् ३ । अजरिगु-

द्धाम् । अजर्घाः । जर्गृहीति ३ । जर्गर्हि ३ । जरिगृढः । जरिगृहति ।
जरिगृहीषि । जरिगर्धि । अजर्घर्त् । तिवा श्वेत्यस्यानित्यत्वाद् गश्च-
तुर्थः । जरिगर्हिता । परिपृच्छीति । परिपृष्टि । परिपृष्टः । परिपृ-
च्छति । परिपृष्ठवः । अत्र यङ्निमित्तो यट् । लुप्ययट्छेनदित्यत्र
यट्द्वर्जनान्न स्थानिवद्भावनिषेधः । मरीमृजीति ३ । मरिमाष्टि ३ ।
मरीमृजन्ति । मरीमार्जन्ति । अरर्त्ति । अरियर्त्ति । अररीति । अरि-
यरीति । अर्कृतः । अरियृतः । आरति । अरियूति । अर्कृयात् ।
अरियृयात् । अरर्तु । अरियर्तु । अररीतु । अरियरीतु । अर्कृतात् ।
अरियृतात् । आरतु । अरियृतु । आरः । आरियः । आररीत् ।
आरियरीत् । आर्कृताम् । आरियृताम् । आररुः । आरियरुः ।
आरः । आरियः । आररीः । आरियरीः । आरारीत् । आरिया-
रीत् । अरगंचकार । अरियांचकार । आरियात् । अरियृयात् ।
अररिता । अरियरिता । आररिष्यत् । आरियरिष्यत् । क्रमतामि-
त्यत्र ह्रस्वस्यैव ग्रहणादिह न । तातरीति । तानर्त्ति । तानीर्त्तः ।
तातिरति । तानीर्हि । तातराणि । अतातरीत् । अनातः । अताता-
रीत् । एवं चाकरीति । जरिगृहीति ३ । जरिगर्हि ३ । जरिगर्हिता ।
इटो दीर्घस्तु न । तत्र लुप्ततिव्निर्देशात् । जाहयीति । जाहति ।
जाहतः । जाहयति । जाहामि । जाहयीति । जाहर्त्ति । जाहर्त्तः ।
जाहर्थति । जाहर्हि । अजाहः । अजाहर्त्ताम् । अजाहर्युः ॥

मव्यविश्रिविज्वरित्वरेरुपान्ते न ॥ ४ । १ । १०९ ॥

अनुनासिकादौ कौ धुडादौ च प्रत्यये वस्योऽट् ॥ मामवीति ।
मामोति । मामूतः । मामवति । मामावः । मामूमः । मामोतु ।
मामूतात् । मामूहि । मामवानि । अमामवीत् । अमामोत् । शेभ्रिवीति ।
शेभ्रोति । जाजूर्त्ति । जाजूर्त्तः । तातूर्त्ति । तातूर्त्तः । मव्य बन्धने ।

अनुनासिके चेत्युटि । मामोति । मामव्यीति । तेतेवीति । तेतयोति ।
देदिवीति । देयोति । सेषिवीति । सेष्योति । अन्ये तु द्वित्येवोट-
मिच्छन्तो देदेति सेषेतीत्येवमिच्छन्ति । केचित्तु यकारवकारान्ताना-
मूङ्भाविनां यङ्लुपोऽभावमिच्छन्ति ।

यङ्लुक् ॥ ४ । १ । ११० ॥

परयोश्चवोरनुनासिकादौ कौ धुडादौ च प्रत्यये ॥ मोमोर्त्ति ।
मोमूर्त्तः । मोमूर्च्छति । जोहोर्त्ति । तोतूर्वीति । तोतोर्त्ति । तोतूर्वति
तोथोर्त्ति । दोदोर्त्ति । दोधोर्त्ति । वेवेति । वेवयीति । अत्र यङ्लु-
प्यपि तद्विषयोऽस्म्येव यथाऽवात्तामित्यत्र सिचः । यङ्लुपि तद्विषया-
भावेन वीभावस्याप्रवृत्तेरजेर्यङ्लुब् नास्तीति केचित् । चोकवीति ।
चोहोति । वेवयीति । वेवेति । सेसिमीति । सेसिन्ति । शोशवीति ।
शेश्वयीति । आपेपेति । चेकयीति । चेकेति ॥

॥ इति यङ्लुबन्तप्रक्रिया ॥

द्वितीयायाः काम्यः ॥ ३ । ४ । २२ ॥

नाम्न इच्छायां वा ॥ पुत्रकाम्यति । इदंकाम्यति । यशस्काम्य-
ति । किंकाम्यति । स्वःकाम्यति । उच्चैःकाम्यति । काम्येनैव
कर्मण उक्तत्वात् कर्मणि नास्य प्रयोगः । द्वितीयाया इति किम् ?
इष्टः पुत्रः । भ्रातृपुत्रमिच्छतीत्यादौ तु न, सापेक्षत्वात् । आत्मीय-
तायां गम्यमानायां तु भ्रातृपुत्रकाम्यतीति भवत्येव ॥

अमाव्ययात्क्यन् च ॥ ३ । ४ । २३ ॥

द्वितीयान्तान्नाम्न इच्छायां काम्यो वा ॥

क्यनि ॥ ४ । ३ । ११२ ॥

अवर्णन्तस्य ईः ॥ पुत्रीयति । पुत्रकाम्यति । मालीयति ।
अमाव्ययादिति किम् ? किमिच्छति । उच्चैरिच्छति । इदमिच्छति ।
स्वरिच्छति ॥

नं क्ये ॥ १ । १ । २२ ॥

नाम पठम् ॥ क्य इति क्यन्-क्यङ्-क्यङ्पां ग्रहणम् । राजी-
यति । अहर्यति । गव्यति । नाव्यति । सन्निपातपरिभाषया यस्य
लोपो न । गव्यिता । वाच्यति ॥

क्यो वा ॥ ४ । ३ । ८१ ॥

धातोर्व्यञ्जनात् परस्याशिति लुक् ॥ वाचिता । वाच्यता । समि-
ध्यति । अदस्यति । त्वद्यति । मद्यति । प्रकृत्यर्थस्यैकत्वाभावे तु
युष्मद्यति । अस्मद्यति । गीर्यति । पूर्यति । अभ्वादित्याञ् दीर्घः,
दिव्यति । गार्गीयति । कर्त्रीयति । पित्रीयति । कवीयति ॥

आधाराच्चोपमानादाचारे ॥ ३ । ४ । २४ ॥

मन्ताव्ययवर्जान्नाम्नः क्यन् वा ॥ पुत्रीयति छात्रम् । प्रासा-
दीयति कुट्याम् । न प्रादिरप्रत्ययः, प्रासादीयत् ॥

धुत्तृङ्गर्द्धेऽशनायोदन्यधनायम् ॥ ४ । ३ । ११३ ॥

निपात्यते ॥ अशनायति । उदन्यति । धनायति । क्षुदादावि-
ति किम् ? अशनीयति । उदकीयति । धनीयति दानाय ॥

वृषाश्चान् मैथुने स्सोऽन्तः ॥ ४ । ३ । ११४ ॥

क्यनि ॥ वृषस्यति गौः । अभ्स्यति वडवा । मैथुन इति
किम् ? वृषीयति । अभ्वीयति । स्स इति द्विसकारनिर्देशः षत्वनिषे-
धार्थः, तेनोत्तरत्र दधिस्यति । मधुस्यति ।

अस् च लौल्ये ॥ ४ । ३ । ११५ ॥

गम्ये क्यनि नास्नः स्तोऽन्तः ॥ दधिस्यति । दध्यस्यति । मधु-
स्यति । मध्वस्यति । लौल्य इति किम् ? क्षीरीयति दातुम् ॥

कर्तुः क्तिप् गल्भक्रीबहोडात्तु डित् ॥ ३ । ४ । २५ ॥

उपमानान्नाम्न आचारे वा ॥ अश्वति । दधयति । रायति । गवति ।
राजनति । पथेनति । इदमति । अत्रोपान्त्यस्य दीर्घ इत्यन्ये । अइवा-
चरति । अति । अ । अतुः । उः । स्वति । सस्व । सस्वावित्यन्ये ।
मालाति । अमालासीत् । कवयति । वयति । श्रयति । पिरति ।
भवति । ऋभुक्षेणति । घवति । कति । अहनति । अनडोहति । गे-
रति । पोरति । गल्भते । क्रीबते । होडते ॥

क्यङ् ॥ ३ । ४ । २६ ॥

कर्तुरूपमानादाचारे वा ॥ हंसायते वक्रः । पण्डितायते मूर्खः ।
एतायते । गार्गायते । वान्सायते । युवायते । तरुणायते । पाचिका-
यते । पञ्चमीयते । माहेश्वरीयते । चारुकेशीयते । ब्राह्मणीयते । वान-
रीयते । कायते । कायाश्चक्रे ॥

सो वा लुक् च ॥ ३ । ४ । २७ ॥

सन्तात् कर्तुरूपमानादाचारेऽर्थे क्यङ् वा स्यादन्तस्य ॥ पया-
यते । पयम्यते तक्रम् ॥

ओजोऽप्सरसः ॥ ३ । ४ । २८ ॥

कर्तुरूपमानादाचारे क्यङ् वा सश्च लुक् ॥ ओजायते । अप्स-
रायते । अन्ये त्रोजशब्दे सलोपविकल्पमिच्छन्ति ॥

छयर्थे भृशादेः स्तोः ॥ ३ । ४ । २९ ॥

कर्तुः क्यङ् वा यथासम्भवं लुक् च ॥ अभृशो भृशो भवति
भृशायते । उन्मनायते । न प्रादिरप्रत्ययः । उदमनायत ।

सुमनायते । स्वमनायत । अप्रत्यय इत्युक्तेः औत्सुकायत । वेहा-
यते । कर्तुर्गित्येव । अभृशं भृशं करोति । च्व्यर्थ इति किम् ? भृशो
भवति ॥

डाञ्जलोहितादिभ्यः षित् ॥ ३ । ४ । ३० ॥

कर्तृभ्यश्चव्यर्थे क्यङ् ॥

क्यङ्पो न वा ॥ ३ । ३ । ४३ ॥

धातोः कर्तर्यात्मनेपदम् ॥ पटपटायति । पटपटायते । लोहि-
तायति । लोहितायते । कर्तुर्गित्येव । अपटत् पटत् करोति । च्व्यर्थ
इत्येव । लोहितो भवति । बहुवचनमाकृतिगणार्थम् । धूमादीनां स्वत-
न्त्रार्थवृत्तीनां प्रकृतिविकारभावाप्रतीतिश्चव्यर्थो नास्तीति तद्वद्वृत्तिभ्यः
प्रत्ययः । अभूमवान् धूमवान् भवति धूमायति । धूमायते ॥

कष्टकक्षकृच्छ्रसत्रगहनाय पापे क्रमणे ॥३।४।३१॥

एभ्यश्चतुर्थ्यन्तेभ्यः पापवृत्तिभ्यः क्रमणेऽर्थे क्यङ् ॥ कष्टायते ।
कक्षायते । कृच्छ्रायते । सत्रायते । गहनायते । चतुर्थीनिर्देशः किम् ?
रिपुः कष्टं क्रामति । पाप इति किम् ? कष्टाय तपसे क्रामति ॥

रोमन्थाद् व्याप्यादुच्चर्वणे ॥ ३ । ४ । ३२ ॥

क्यङ् वा ॥ रोमन्थायते गौः । उच्चर्वण इति किम् ? कीटो
रोमन्थं वर्त्तयति ॥

फेनोष्मबाष्पधूमादुद्गमने ॥ ३ । ४ । ३३ ॥

क्यङ् वा ॥ फेनायते । ऊष्मायते । बाष्पायते । धूमायते ॥

सुखादेरनुभवे । ३ । ४ । ३४ ॥

कर्मणः क्यङ् वा ॥ सुखायते । दुःखायते ॥

शब्दादेः कृतौ वा ॥ ३ । ४ । ३५ ॥

कर्मणः क्यङ् ॥ शब्दायते । वैरायते । कलहायते । पक्षे णिच् ।
शब्दयति । वैरयति ॥

तपसः क्यन् ॥ ३ । ४ । ३६ ॥

कर्मणः कृतौ वा ॥ तपस्यति ॥

नमस्तेभ्यस्तेवश्चित्रडोऽर्चासेवाश्चर्ये ॥ ३ । ४ । ३७ ॥

कर्मणः क्यन् वा ॥ नमस्यति देवान् । वरिवस्याति । चित्रीयते ॥

अङ्गान्निरसने णिङ् ॥ ३ । ४ । ३८ ॥

कर्मणो वा ॥ हस्तयते । पादयते । कर्मण इति किम् ? हस्तेन निरस्यति । निरसन इति किम् ? हस्तं करोति हस्तयति ॥

पुच्छादुत्परिव्यसने ॥ ३ । ४ । ३९ ॥

पुच्छात्कर्मण उदसने पर्यसने व्यसनेऽसने चार्थे णिङ् वा ॥
उत्पुच्छयते । परिपुच्छयते । विपुच्छयते । पुच्छयते ॥

भाण्डात्समाचितौ ॥ ३ । ४ । ४० ॥

कर्मणो णिङ् वा ॥ सम्भाण्डयते । परिभाण्डयते ॥

चीवरात्परिधानार्जने ॥ ३ । ४ । ४१ ॥

कर्मणो णिङ् वा ॥ परिचीवरयते । संचीवरयते ॥

णिज् बहुलं नाम्नः कृगादिषु ॥ ३ । ४ । ४२ ॥

बहुलग्रहणं प्रयोगानुसरणार्थम् ॥ तेन यस्मान्नाम्नो यद्विभक्त्यन्ताद्यस्मिन् धात्वर्थे दृश्यते तस्मात्तद्विभक्त्यन्तात्तद्भात्वर्थे एव भवतीति नियमो लभ्यते । मुण्डङ्करोति मुण्डयतिच्छात्रम् । पटुमाचष्टे पटयति । वृक्षं रोपयति वृक्षयति । कृतं गृह्णाति कृतयति । रूपं निध्यायति निरूपयति । लोमान्यनुमार्ष्टि अनुलोमयति । हस्तिनाऽतिक्रामति अतिहस्तयति । वर्मणा सन्नहति संबर्मयति । वीणयोपगायति उपवीणयति । सेनयाभिधायति अभिषेणयति । वास्याच्छिनत्ति वासयति । वाससोन्मोचयति उद्वासयति । श्लोकैरुपस्तौति उपश्लोकयति । हस्तेनापक्षिपति । अपहस्तयति । छन्दसोपचरति उपमन्त्रयते वा उपच्छन्दयति । पाशेन संयच्छति संपाशयति । पाशं पाशाद्वा विमोचयति

विपाशयति । शूरो भवति शूरयति । वीर उत्सहते वीरयति । पुत्रं
सूते पुत्रयति । स्रग्विणमाचष्टे स्रजयति । पयस्विनीं पयसयति ।
पययतीत्यप्येके । त्वग्वन्तं त्वचयति । अल्पं युवानं वा कनयति ।
पक्षे अल्पयति । यवयति । स्थवयति । दवयति । हसयति । क्षेपयति ।
क्षोदयति । श्रयति । ज्ययति । साधयति । नेदयति । प्रापयति ।
स्थापयति । स्फापयति । वरयति । गरयति । बंहयति । त्रपयति ।
द्राघयति । वर्षयति । वृन्दयति । प्रथयति । म्रदयति । भ्रसयति ।
क्रशयति । द्रढयति । परिव्रढयति । भूययति । ऊढिमाचष्टे ऊढयति ।
औजिढत् । केचिन्तु औडिढत् इतीच्छन्ति । ऊढमाख्यत् औजढत् ।
स्वयति । त्वां मां वाऽऽचष्टे त्वदयति मदयति । त्वादयति मादयती
न्यन्ये । त्वापयति मापयतिन्यपरे । युवामावां वा आचष्टे युष्मयति
अस्मयति । विद्वांसं विद्वयति । विदावयतीत्यन्ये । विदयतीत्यपरे ।
श्वानं श्वनयति । शावयतीत्यन्ये । शुनयतीत्यपरे । उदञ्चमाचष्टे
उदयति । उदीचयतीत्यन्ये । प्रत्यञ्चं प्रत्ययति । दध्यञ्चं दध्ययति ।
हलिं कलिं वा गृह्णाति हलयति कलयति । अजहलत् । भ्रुवमा-
चष्टे भावयति । अबीभवत् । भ्रुवं भावयति अबुभ्रवत् । श्रियम्
अशिश्रयत् । गाम् अजृगवत् । रायम् अरीरयत् । नावम् अनूनवत् ।
कर्त्तारमाचष्टे, करयति । दरदं दारदयति । एनीम् एतयति । ऐततत् ॥

व्रताद्भुजितग्वृत्त्योः । ३ । ४ । ४३ ॥

कृगादिष्वर्थेषु णिज्बहुलम् ॥ व्रतं शास्त्रविहितो नियमः । पयो व्रत-
यति । सावयान्नं व्रतयति ॥

सत्यार्थवेदस्याः ॥ ३ । ४ । ४४ ॥

णिच्सन्नियोगे ॥ सत्यापयति । अर्थापयति । वेदापयति ॥

श्वेताश्वाश्चरत्त्वात्त्रोडेताह्वरकस्याश्चतरेतकलुक्

॥ ३ । ४ । ४५ ॥

णिच्संनियोगे ॥ श्वेतयति । अश्वयति । गालोडयति । आहरयति ॥

इति नामधातुप्रक्रिया ॥

धातोः कण्ड्वादेर्यक् ॥ ३ । ४ । ८ ॥

स्वार्थे ॥ द्विविधाः कण्ड्वादयः धातवो नामानि च । कण्ड्वाद् गात्रवि
घर्षणे । १ ॥ कण्ड्वयति । कण्ड्वयते । धातोरिति किम् ? कण्ड्वः ।
महीङ् वृद्धौ पूजायाञ्च । २ ॥ महीयते । हृणीङ् रोषलज्जयोः । ३ ॥
हृणीयते । वेङ् लाङ् धौर्त्ये पूर्वभावे स्वप्ने च । ४ ॥ मन्तु रोषवै-
मनस्ययोः । ५ ॥ अपराध इत्येके । मन्तूयति । वल्गु माधुर्यपूजयोः
। ६ ॥ अमु मानसोपतापे । ७ ॥ अम् अमूग् इत्येके । अन्ये तु अमूङ्
दोषाविष्कृतौ रोगे चेत्याहुः । वेट् लाट् वेङ् वत । ८ ॥ लाट् जी-
वन इत्येके । वेट् लाट् इत्यन्ये । लिट् अल्पार्थे कुन्सायां च । ९ ॥
लोट् दीप्तौ । १० ॥ लेट् लोट् धौर्त्ये पूर्वभावे स्वप्ने चेत्येके । लेला
दीप्तावित्यपि केचित् । उरस् ऐश्वर्ये । ११ ॥ उपस् प्रभातीभावे ।
१२ ॥ इरस् इर्ण्यायाम् । १३ ॥ इरञ् इग्ग इत्यपि केचित् । तिरस्
अन्तर्द्धौ । १४ ॥ इयस् इमस् अस् पयस् प्रतुतौ । १५ ॥
संभूयस् प्रभूतभावे । १६ ॥ दुवस् परितापपरिचरणयोः । १७ ॥
दुरञ् भिषञ् चिकित्सायाम् । १८ ॥ भिष्णुक् उपसेवायाम् । १९ ॥
रेखा श्लाघासादनयोः । २० ॥ लेखा विलासस्खलनयोः । २१ ॥
अदन्तोऽयमित्यपरं । एला वेला केला खेला विलासे । २२ ॥ इलेत्य-
न्ये । खल इत्येके । गोधा मेधा आशुग्रहणे । २३ ॥ मगध परिवे-
ष्टने । २४ ॥ नीचदास्य इत्यन्ये ॥ इरध इषुध शरधारणे । २५ ॥
कुषुध क्षेपे । २६ ॥ मुख दुःख तत्क्रियायाम् । २७ ॥ अगदनीरोगत्वे ।
२८ ॥ गद्गद वाक्स्खलने । २९ ॥ गद्गदङित्येके । तरण वरण गतौ ।
३० ॥ उरण तुरण त्वरायाम् । ३१ ॥ पुरण गतौ । ३२ ॥ भुरण
धारणपोषणयुद्धेषु । ३३ ॥ चुरण मतिचौर्ययोः । ३४ ॥ भरण प्रसि-
द्धार्थः । ३५ ॥ तपुस तम्पस दुःस्वार्थौ । ३६ ॥ तन्तस पम्पस इत्य-

न्यत्र ॥ अरर आराकर्मणि । ३७ ॥ सपर पूजायाम् । ३८ ॥ समर युद्धे । ३९ ॥

॥ इति कण्ड्वादयः ॥

नाम्नो द्वितीयाद्यथेष्टम् ॥ ४ । १ । ७ ॥

स्वरादेर्नामधातोर्द्विच्वभाजो द्वितीयादारभ्यैकस्वरांशो यथेष्टं द्विः।
अशिञ्चीयिषति । अञ्चीयिषति । अञ्चीयिषति ॥

अन्यस्य ॥ ४ । १ । ८ ॥

स्वरादेरन्यस्य नामधातोर्द्विच्वभाज एकस्वरांशो यथेष्टं प्रथमा-
दिर्द्विः ॥ पुपुत्रीयिषति । पुतित्रीयिषति । पुत्रीयिषति । पुत्रीयि-
षति ॥

कण्ड्वादेस्तृतीयः ॥ ४ । १ । ९ ॥

कण्ड्वादेर्द्विच्वभाज एकस्वरोऽशस्तृतीय एव द्विः ॥ कण्ड्वायिषि-
षति । अमूयिषति ॥

पुनरेकेषाम् ॥ ४ । १ । १० ॥

मते द्विच्वे कृते द्विच्वम् ॥ सुसोषुपिषते । एकेषामिति किम् ? सोषु-
पिषते । सन्नन्ताणिगि बुभूषयति । यङन्ताणिगि । बोभूषयति ।
यङ्लुबन्ताणिगि, बोभावयति । णिगन्ताणिगि । भावयति ।
ण्यन्तात्सनि विभावयिषति । यङ् सन् ण्यन्तात् सन् । बोभूयिषयि-
षति । यङ् णिग् सन्नन्ताणिग् बोभूययिषयतीत्यादि ॥

॥ इति प्रत्ययमाला ॥

शङ्कितः कर्त्तरि । एध्रते । आस्ते । शेते ॥

क्रियाव्यतिहारेऽगतिर्हिंसाशब्दार्थहसो ह्रवहश्चा-
नन्योन्यार्थे ॥ ३ । ३ । २३ ॥

कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ व्यतिलुनते । व्यतिहरन्ते । व्यतिवहन्ते भारम् ।
 क्रियेति किम् ? द्रव्यव्यतिहारे मा भूत् । चैत्रस्य धान्यं व्यतिलुनन्ति ।
 गत्यर्थादिवर्जनं किम् ? व्यतिसर्पन्ति । व्यतिहिसन्ति । व्यति
 जल्पन्ति । व्यतिहसन्ति । अनन्योन्यार्थ इति किम् ? परस्परस्य
 व्यतिलुनन्ति । कर्त्तरीत्येव । तेन भावकर्मणोः पूर्वगैव गत्यर्थादिभ्योऽपि
 स्यात् । व्यतिगम्यन्ते ग्रामाः । असक् भुवि । व्यतिस्ते । व्यतिपाते ।
 व्यतिषते । व्यतिसे । व्यतिध्वे । व्यतिहे । व्यतिपीत । व्यत्यसै ।
 व्यत्यास्त । व्यतिराते ३ । व्यतिभाते ३ । व्यतिवभे ॥

निविशः ॥ ३ । ३ । २४ ॥

कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ निविशते ॥

उपसर्गादस्योहो वा ॥ ३ । ३ । २५ ॥

कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ विपर्यस्यते । विपर्यस्यति । समूहते । समूहति ॥

उपसर्गादूहो ह्रस्वः ॥ ४ । ३ । १० ६ ॥

ङ्ङिति यादौ ॥ समुद्यते । समुद्यत् । उपसर्गादिति किम् ? ऊह्यते ।
 यीत्येव । समूहितम् । ऊ ऊह इति प्रश्नेपात् । आ ऊह्यते ओह्यते ।
 समोद्यते ॥

उत्स्वराद्युजेरयज्ञतत्पात्रे ॥ ३ । ३ । २६ ॥

उपसर्गात् कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ उद्युह्क्ते । उपयुह्क्ते । उत्स्वरा-
 दिति किम् ? संयुनक्ति । अयज्ञतत्पात्र इति किम् ? । द्वन्द्वं यज्ञपा-
 त्राणि प्रयुनक्ति ॥

परिव्यवात्क्रियः ॥ ३ । ३ । २७ ॥

उपसर्गात् कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ परिक्रीणीते । विक्रीणीते । अव-
 क्रीणीते । उपसर्गादित्येव । उपरि क्रीणाति ॥

परावेर्जेः ॥ ३ । ३ । २८ ॥

कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ पराजयते । विजयते । उपसर्गादित्येव ।

बहुवि जयति वनम् ॥

समः क्षणोः ॥ ३ । ३ । २९ ॥

कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ संक्षणुते शस्त्रम् । समइति किम् ? क्षणौति ।
उपसर्गादित्येव । आयसं क्षणौति ॥

अपाच्चतुष्पात्पक्षिशुनिहृष्टान्नाश्रयार्थे ॥ ४ । ४ । ९५ ॥

किरतेः कर्त्तरि स्सडादिः ॥

अपस्किरः ॥ ३ । ३ । ३० ॥

कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ अपस्किरते वृषभो हृष्टः । कुक्कुटो भक्षयार्थी ।
आश्रयार्थी वा श्वा । सम्सट्कनिर्देशः किम् ? अपाकिरति । अपेति
किम् । उपस्किरति ॥

उदश्चरः साप्यात् ॥ ३ । ३ । ३१ ॥

कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ मार्गमुच्चरते । साप्यादिति किम् ? धूम
उच्चरति ॥

समस्तृतीयया ॥ ३ । ३ । ३२ ॥

चरैर्योगे कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ अश्वेन सञ्चरते । तृतीययेति किम् ?
उभौ लोकौ सञ्चरामि ॥

क्रीडोऽकूजने ॥ ३ । ३ । ३३ ॥

सम्पूर्वात्कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ सङ्क्रीडते । सम इत्येव । क्रीडति ।
अकूजन इति किम् ? सङ्क्रीडन्त्यनांसि ॥

अन्वाङ्परः ॥ ३ । ३ । ३४ ॥

क्रीडेः कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ अनुक्रीडते । आक्रीडते । परिक्रीडते ॥

शप उपलम्भने ॥ ३ । ३ । ३५ ॥

कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ उपलम्भनं प्रकाशनं शपथो वा । मैत्राय
शपते । उपलम्भन इति किम् ? मैत्रं शपति ॥

हृगो गतताच्छील्ये ॥ ३ । ३ । ३६ ॥

कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ गतं सादृश्यम् । पैतृकमन्त्रा अनुहरन्ते ।
पितुरनुहरन्ते । गतेति किम् ? पितुर्हरति । ताच्छीत्य इति किम् ?
नटो राममनुहरति ॥

पूजाचार्यकभृत्युत्क्षेपज्ञानविगणनव्यये नियः ॥

३ । ३ । ३९ ॥

गम्ये कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ नयते विद्वान् स्याद्वादे । माणवकमुप-
नयते । कर्मकरानुपनयते । शिशुमुदानयते । नयते तत्त्वार्थे । मद्राः
कारं विनयन्ते । शतं विनयते । पूजेत्यादि किम् ? अजां नयति ग्रामम् ॥

कर्तृस्थामूर्त्ताप्यात् ॥ ३ । ३ । ४० ॥

नियः कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ श्रमं विनयते । कर्तृस्थेति किम् ?
चैत्रो मैत्रस्य मन्थुं विनयति । अमूर्त्तेति किम् ? गङ्गं विनयति । आप्येति
किम् ? बुद्ध्या विनयति ॥

क्रमोऽनुपसर्गात् ॥ ३ । ३ । ४७ ॥

कर्त्तर्यात्मनेपदं वा ॥ क्रमते । क्रामति । अनुपसर्गादिति
किम् ! अनुक्रामति ॥

वृत्तिसर्गतायने ॥ ३ । ३ । ४८ ॥

क्रमेः कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ वृत्तिरप्रतिबन्धः । सर्ग उत्साहः ।
तायनं स्फीतता । शास्त्रेऽस्य क्रमते बुद्धिः । सूत्राय क्रमते । क्रम-
न्तेऽस्मिन् योगाः ॥

परोपात् ॥ ३ । ३ । ४९ ॥

आभ्यामेव क्रमेर्दृष्ट्याद्यर्थात् कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ पराक्रमते । उप-
क्रमते । परोपादिति किम् ? अनुक्रामति । दृष्ट्यादावित्येव । परा-
क्रमति ॥

वेः स्वार्थे ॥ ३ । ३ । ५० ॥

क्रमेः कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ साधु विक्रमते गजः । स्वार्थ इति

किम् ? गजेन विक्रामति ॥

प्रोपादारम्भे ॥ ३ । ३ । ५१ ॥

क्रमेः कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ प्रक्रमते उपक्रमते भोक्तुम् । आरम्भ इति किम् ? प्रक्रामति याचीत्यर्थः ॥

आङो ज्योतिरुद्गमे ॥ ३ । ३ । ५२ ॥

क्रमेः कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ आक्रमते चन्द्रः सूर्यो वा । ज्योतिरुद्गम इति किम् । आक्रामति बटुः कुतुपम् । धूम आक्रामति ॥

दागोऽस्वास्यप्रसारविकाशे ॥ ३ । ३ । ५३ ॥

आङः कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ विद्यामादत्ते । स्वास्यादिवर्जनं किम् ? उष्ट्रो मुखं व्याददाति । कूलं व्याददाति ॥

नुप्रच्छः ॥ ३ । ३ । ५४ ॥

आङः कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ आनुते शृगालः । आपृच्छते गुरुन् ॥

गमेः क्षान्तौ ॥ ३ । ३ । ५५ ॥

आङः कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ आगमयते गुरुम् । कञ्चित्कालं प्रतीक्षते । क्षान्ताविति किम् ? आगमयति विद्याम् ॥

हः स्पृष्टे ॥ ३ । ३ । ५६ ॥

आङो गम्ये कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ मल्लो मल्लमाहयते । स्पृष्ट इति किम् ? । गामाहयति ॥

सन्निवेः ॥ ३ । ३ । ५७ ॥

हयतेः कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ संहयते । निहयते । विहयते ॥

उपात् ॥ ३ । ३ । ५८ ॥

हयतेः कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ उपहयते ॥

यमः स्वीकारे ॥ ३ । ३ । ५९ ॥

उपात् कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ कन्यामुपयच्छते । च्विनिर्देशः
किम् ? शाटकानुपयच्छति ।

वा स्वौकृतौ ॥ ४ । ३ । ४० ॥

यमेरात्मनेपदविषयः सिच् किद्वत् ॥ उपायत । उपायंस्त महा-
स्त्राणि । स्वीकृताविनि किम् ? आयंस्त पाणिम् ॥

देवार्चामैत्रीसङ्गमपथिकर्तृकमन्त्रकरणे स्थः ॥ ३ । ३ । ६० ॥

उपात्कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ जिनेन्द्रमुपतिष्ठते । रथिकानुपतिष्ठते ।
यमुना गङ्गामुपतिष्ठते । सुग्रमुपतिष्ठते पन्थाः । ऐन्द्रया गार्हपत्यमुपतिष्ठते ॥

वा लिप्सायाम् ॥ ३ । ३ । ६१ ॥

उपात्स्थः कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ भिक्षुर्दातृकुलमुपतिष्ठते । उप-
तिष्ठति वा ॥

उदोऽनूर्ध्वेहे ॥ ३ । ३ । ६२ ॥

स्थः कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ मुक्तावुत्तिष्ठते । अनूर्ध्वेति किम् ? आ-
सनादुत्तिष्ठति । ईहेति किम् ? ग्रामाच्छतमुत्तिष्ठति ॥

संविप्रावात् ॥ ३ । ३ । ६३ ॥

स्थः कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ सन्तिष्ठते । विनिष्ठते । प्रतिष्ठते ।
अवतिष्ठते ॥

ज्ञीप्सास्थेये ॥ ३ । ३ । ६४ ॥

स्थः कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ ज्ञीप्सा आत्मप्रकाशनम् । स्थेयः स-
भ्यः । तिष्ठते कन्या छात्रेभ्यः । त्वीय तिष्ठते विवादः ॥

प्रतिज्ञायाम् ॥ ३ । ३ । ६५ ॥

स्थः कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ नित्यं शब्दमातिष्ठते ॥

समो गिरः ॥ ३ । २ । ६६ ॥

प्रतिज्ञार्थात् कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ स्याद्वादं सङ्गिरते ॥

अवात् ॥ ३ । ३ । ६७ ॥

गिरः कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ अवगिरते ॥

निह्वे ज्ञः ॥ ३ । ३ । ६८ ॥

कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ शतमपजानीते ॥

सम्प्रतेरस्मृतौ ॥ ३ । ३ । ६९ ॥

ज्ञः कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ शतं सजानीते । प्रतिजानीते । अस्मृताविति किम् ? मातुः सजानाति ॥

अननोः सनः ॥ ३ । ३ । ७० ॥

ज्ञः कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ धर्मं जिज्ञासते । अननोरिति किम् ? धर्ममनुजिज्ञासति ॥

श्रुवोऽनाङ्प्रतेः ॥ ३ । ३ । ७१ ॥

सन्नन्तात्कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ श्रुश्रूषते गुरुन् । अनाङ्प्रतेरिति किम् ? आश्रुश्रूषति । प्रतिश्रुश्रूषति ॥

स्मृदृशः । ३ । ३ । ७२ ॥

सन्नन्तात् कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ स्मृस्मूर्षते । दिदृक्षते ॥

शको जिज्ञासायाम् ॥ ३ । ३ । ७३ ॥

सन्नन्तात् कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ विद्यां शिक्षते । जिज्ञासायामिति किम् ? शिक्षति ॥

गन्धनावक्षेपसेवासाहसप्रतियत्नप्रकथनोपयोगे

॥ ३ । ३ । ७६ ॥

कृगः कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ गन्धनं द्रोहेण परदोषोद्घाटनम् । उत्कुरुते । अवक्षेपः कुत्सनम् । दुर्वृत्तानवकुरुते । रेखास्तुष्टाः । महा-
मात्रानुपकुरुते । साहसमविमृश्य प्रवृत्तिः । परदारान् प्रकुरुते । प्रति

यत्नो गुणान्तराधानम् । एधोदकस्योपस्कृते । प्रकथनं कथनप्रारम्भः
प्रकर्षेण कथनं वा । जनापवादान् प्रकुस्ते । उपयोगो धर्मादौ विनि-
योगः ? शतं प्रकुस्ते ॥

अधेः प्रसहने ॥ ३ । ३ । ७७ ॥

ऋगः कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ प्रसहनं पराभिभवः, परेणापराजयो
वा । तं हाधिचक्रे । प्रसहन इति किम् ? तमधिकरोति ॥

दीप्तिज्ञानयत्नविमत्युपसम्भाषोपमन्त्रणे वदः

॥ ३ । ३ । ७८ ॥

गम्ये कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ वदते विद्वान् स्याद्वादे । ज्ञाने । वदते
धीमांस्तस्वार्थे । यत्ने । तपसि वदते । नम्रा मतिर्विमतिः । धर्मे
विवदन्ते । उपसम्भाष उपसान्त्वनम् । कर्मकरानुपवदते । उपमन्त्रणं
रहस्युपच्छन्दनम् । कुलभार्यामुपवदते ॥

व्यक्तवाचां सहोक्तौ ॥ ३ । ३ । ७९ ॥

व्यक्तवाचो रूढ्या मनुष्यादयस्तेषां सम्भूयोच्चारणार्थाद्वदः क-
र्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ सम्प्रवदन्ते ग्राम्याः । व्यक्तवाचामिति किम् ?
सम्प्रवदन्ति शुकाः । सहोक्ताविति किम् ? चैत्रेणोक्ते मैत्रो वदति ॥

विवादे वा ॥ ३ । ३ । ८० ॥

व्यक्तवाचां सहोक्तौ वदः कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ विप्रवदन्ते ।
विप्रवदन्ति वा मौहूर्त्ताः । विवाद इति किम् ? सम्प्रवदन्ते वैयाक-
रणाः । सहोक्तावित्येव । मौहूर्त्तो मौहूर्त्तेन क्रमाद्विप्रवदति ॥

अनोः कर्मण्यसति ॥ ३ । ३ । ८१ ॥

व्यक्तवाचामर्थे वदः कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ अनुवदते चैत्रो मैत्रस्य ।
कर्मण्यसतीति किम् ? उक्तमनुवदति । व्यक्तवाचामित्येव ॥ अनु-
वदति वीणा ॥

ज्ञः ॥ ३ । ३ । ८२ ॥

कर्मण्यसति कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ सर्पिषो जानीते । कर्मण्यसती-
त्येव । तैलं सर्पिषो जानाति ॥

उपात्स्थः । ३ । ३ । ८३ ॥

कर्मण्यसति कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ योगे योगे उपतिष्ठते । कर्मण्य-
सतीत्येव । राजानमुपतिष्ठति ॥

समो गमृच्छिप्रच्छिश्रुविस्वरत्यर्त्तिदृशः ॥३॥३॥८४॥
कर्मण्यसति कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ सङ्गच्छते ॥

गमो वा ॥ ४ । ३ । ३७ ॥

आत्मनेपदविषयौ मिजाशिषौ किद्वत् ॥ समगत । समगस्त ।
संगसीष्ट । संगंसीष्ट । समृच्छिप्यते । समृच्छते । संश्रृणुते । नित्यपर-
स्मैपदिभिः साहचर्यान्ज्ञानार्थस्यैव विदेर्ग्रहणम् । संवित्ते ॥

वेत्तेर्न वा ॥ ४ । २ । ११६ ॥

परस्यात्मनेपदस्थस्यान्तो रत् ॥ संविद्रते । संविदते । संस्वरते ।
अर्त्तीति भ्वादिरदादिश्च गृह्यते । समृच्छते । समिष्टते । समारत ।
समार्त्त । संपश्यते । कर्मण्यसतीत्येव । सङ्गच्छति मैत्रम् ॥

वेः कृगः शब्दे चानाशे ॥ ३ । ३ । ८५ ॥

कर्मण्यसति कर्मणि कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ विकुर्वते सैन्धवाः ।
क्रोष्टा विकुरुते स्वरान् । शब्दे चेति किम् ? विकरोति मृदम् । अ-
नाश इति किम् ? विकरोत्यध्यायम् ॥

आडो यमहनः स्वेऽङ्गे च । ३ । ३ । ८६ ॥

कर्मण्यसति कर्त्तुः कर्मणि कर्त्तर्यात्मनेपदः ॥ आयच्छते । आ-
हते । आयच्छते आहते वा पादम् । स्वेऽङ्गे चेति किम् ? आय-

च्छति रज्जुम् ॥

यमः सूचने ॥ ४ । ३ । ३९ ॥

आत्मनेपदविषयः सिच् किञ्चत् ॥ उदायत । सूचन इति किम् ?
आयंस्त रज्जुम् ॥ आवधिष्ठ ।

हनः सिच् ॥ ४ ३ । ३८ ॥

आत्मनेपदविषयः किञ्चत् ॥ आहत ॥

व्युदस्तपः ॥ ३ । ३ । ८७ ॥

कर्मण्यसति स्वेङ्गे च कर्मणि कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ वितपते उत्त-
पते रविः । वितपते उत्तपते पाणिम् ॥

अणिक्कर्मणिकर्तृकाणिगोऽस्मृतौ ॥ ३ । ३ । ८८ ॥

अणिगवस्थायां यत्कर्म तदेव णिगवस्थायां कर्त्ता यस्य तस्मा
णिगन्तादस्मृत्यर्थात्कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ आरोहयते हस्ती हस्तिपका-
न् । अणिगिति किम् ? आरोहयति हस्तिपकान् महामात्रः । आरो-
हयन्ति महामात्रेण हस्तिपकाः । गित्किम् ? गणयते गणो गोपालक-
म् । कर्त्तेति किम् ? दर्शयति प्रदीपो भृत्यान् । णिगिति किम् ?
लुनाति केदारं चैत्रः । लृयते केदारः स्वयमेव, तं प्रयुङ्क्ते लावयति
केदारं चैत्रः । कर्त्तेति किम् ? आरोहन्ति हस्तिनं हस्तिपकाः । ताना-
रोहयति महामात्रः । णिग इति किम् ? आरोहन्ति हस्तिनं हस्तिप-
काः । तानारोहयते हस्तीत्यणिगि माभूत् । अस्मृताविति किम् ?
स्मरयति वनगुल्मः कोकिलम् ॥

प्रलम्भे गृधिवञ्चेः ॥ ३ । ३ । ८९ ॥

णिगन्तात्प्रलम्भेऽर्थे कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ बटुं गर्डयते, वञ्चयते
वा । प्रलम्भ इति किम् ? श्वानं गर्डयति ॥

लीङ्लिनोऽर्चाभिभवे चाच्चाकर्त्तर्यपि ॥ ३ । ३ । ९० ॥

णिगन्तात्प्रलम्भेऽर्थे कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ जटाभिरालापयते ।
अ्येनो वर्त्तिकामपलापयते । कस्मत्त्वामुल्लापयते । अकर्त्तर्यपीति किम् ?
जटाभिरालाप्यते जटिलेन ॥

स्मिडः प्रयोक्तुः स्वार्थे ॥ ३ । ३ । ९१ ॥

णिगन्तादात्मनेपदमाच्चास्याकर्त्तर्यपि ॥ जटिलो विस्मापयते ।
प्रयोक्तुः स्वार्थे इति किम् ? रूपेण विस्मापयति । अकर्त्तर्यपीत्येव ।
विस्मापनम् ॥

विभेतेर्भीष् च ॥ ३ । ३ । ९२ ॥ ॥

प्रयोक्तुः स्वार्थे ण्यन्तात् कर्त्तर्यात्मनेपदम्, पक्षे आच्चाकर्त्त-
र्यपि ॥ मुण्डो भीषयते । भाषयते वा । प्रयोक्तुः स्वार्थे इत्येव ।
कुञ्चिकया भाषयति । अकर्त्तर्यपीत्येव । भीषा । भाषनम् ॥

मिथ्याकृगोऽभ्यासे ॥ ३ । ३ । ९३ ॥

ण्यन्तात्कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ पदं मिथ्या कारयते । मिथ्येति
किम् ? पदं साधु कारयति । अभ्यास इति किम् ? सकृत्पदं
मिथ्या कारयति ॥

परिमुहायमायसपाट्धेवदवसदमादरुचनृतः फल-
वति ॥ ३ । ३ । ९४ ॥

प्रधानफलवति कर्त्तरि णिगन्तादात्मनेपदम् ॥ परिमोहयते चै-
त्रम् । आयमयते सर्पम् । आयासयते मैत्रम् । पाययते बटुम् । धा-
पयते शिशुम् । वादयते बटुम् । वासयते पान्थम् । दमयते अश्वम् ।
आदयते चैत्रेण । रोचयते मैत्रम् । नर्त्तयते नटम् ।

ज्ञोऽनुपसर्गात् । ३ । ३ । ९६ ॥

फलवति कर्त्तर्यात्मनेपदम् । गां जानीते । फलवतीत्येष । परस्य
गां जानाति ॥

वदोऽपात् ॥ ३ । ३ । ९७ ॥

फलवति कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ एकान्तमपवदते । फलवतीत्येव ।
अपवदति परं स्वभावात् ॥

समुदाहो यमेरग्रन्थे ॥ ३ । ३ । ९८ ॥

फलवति कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ संयच्छते ब्रीहीन् । उद्यच्छते भारम् ।
आयच्छते भारम् । अग्रन्थइति किम् ? चिकित्सामुद्यच्छति । फल-
वतीत्येव । संयच्छति ॥

पदान्तरगम्ये वा ॥ ३ । ३ । ९९ ॥

प्रकान्तसूत्रपञ्चके यदात्मनेपदमुक्तं तत्फलवत्कर्त्तरि ॥ स्वं शत्रुं
परिमोहयते, परिमोहयति वा । स्वं यज्ञं यजते, यजति वा । स्वान्
ब्रीहीन् संयच्छते, संयच्छति वा ॥

॥ इत्यात्मनेपदप्रक्रिया ॥

परानोः कृगः ॥ ३ । ३ । १०१ ॥

कर्त्तर्यात्मनेपदम् ॥ पराकरोति । अनुकरोति ॥

प्रत्यभ्यतेः क्षिपः । ३ । ३ । १०२ ॥

कर्त्तरि परस्मैपदम् ॥ प्रतिक्षिपति । अभिक्षिपति । अतिक्षिपति ॥

प्राहहः ॥ ३ । ३ । १०३ ॥

कर्त्तरि परस्मैपदम् ॥ प्रवहति ॥

परेर्मृषश्च । ३ । ३ । १०४ ॥

बहेः कर्त्तरि परस्मैपदम् ॥ परिमृष्यति । परिवहति ॥

व्याङ्परि रमः ॥ ३ । ३ । १०५ ॥

कर्त्तरि परस्मैपदम् ॥ विरमति । आरमति । परिमति ॥

वोपात् ॥ ३ । ३ । १०६ ॥

कर्त्तरि परस्मैपदम् ॥ भार्यापुपरमति उपरमते वा ॥

अणिगि प्राणिकर्तृकानाप्याणिगः ॥ ३ । ३ । १०७ ॥

धातोः कर्त्तरि परस्मैपदम् ॥ आसयति चैत्रम् । अणिगीति किम् ? । स्वयमेवारोहयमाणं गजं प्रयुङ्क्ते आरोहयते । अणिगीति गकारः किम् ? । चेतयमानं प्रयुङ्क्ते चेतयति । प्राणिकर्तृकादिति किम् ? । शोषयते व्रीहीनातपः । अनाप्यादिति किम् ? । कटं कारयते ॥

चल्याहार्येङ्बुधयुधप्रुद्रुस्नुनशजनः ॥ ३ । ३ । १०८ ॥

णिगन्तात्कर्त्तरि परस्मैपदम् ॥ चलयति । कम्पयति । भोजयति । आशयति चैत्रभन्त्रम् । सूत्रमध्यापयति शिष्यम् । बोधयति पद्मं रविः । योधयति काष्ठानि । प्रावयति राज्यम् । द्रावयत्ययः । स्रावयति तैलम् । नाशयति पापम् । जनयति पुण्यम् ॥

॥ इति परस्मैपदप्रक्रिया ॥

अथ भावकर्मणोर्विभक्तयः । तत्साप्यानाप्यादित्यात्मनेपदम् ।

क्यः शिति ॥ ३ । ४ । ७० ॥

सर्वस्माद्धातोर्भावकर्मविहिते ॥ त्वया मया अन्वैश्च भूयते । अभूयत ॥

भावकर्मणोः ॥ ३ । ४ । ६८ ॥

धातोर्विहितेऽद्यतन्यास्ते जिच् तलुक् च ॥ अभावि ॥

स्वग्रहदृशहन्भ्यः स्यसिजाशीःस्वस्तन्यां जिङ् वा । ३ । ४ । ६९ ॥

विहितायां भावकर्मजायाम् ॥ अभाविषाताम् । अभविषाताम् । भाविषीष्ट २ । भाविता २ । भाविष्यते २ । अभविष्यत २ । अनुभूयते आनन्दश्चैत्रेण । अनुभूयेते । अनुभूयन्ते । त्वमनुभूयसे । अहमनुभूये ।

अन्वभावि । भाव्यते । भावयाञ्चक्रे । भावयांबभूवे । भावयामाहे ।
भाविता । भावयिता । बुभूष्यते । बुभूष्येत । बुभूषांचक्रे । बुभूषिता ।
बोभूष्यते । यङ्लुबन्तात्तु, बोभूयते । अबोभावि । बोभवांचक्रे ।
बोभाविता २ । स्तूयते । अस्तावि । अर्यते । स्मर्यते । आरिता २ ।
स्मारिता २ । संस्क्रियते । दीयते । धीयते । स्थीयते ॥

आत ऐः कृञ्जौ ॥ ४ । ३ । ५३ ॥

धातोर्जिणिति ॥ अदायि । अदायिषाताम् २ । कृदिति किम् ? ।
ददौ । ददे । दायिषीष्ट २ । ग्लायते । जग्ले । शय्यते । अशायि ।
हन्यते । अघानि । अवधि । अघानिषाताम् । अवधिषाताम् । अहसा-
ताम् । घानिषीष्ट । वधिषीष्ट । गृह्यते । अग्राहि । अग्राहिषाताम् ।
अग्रहीषाताम् । जगृहे । दृश्यते । अदर्शि । अदर्शिषाताम् । अदृक्षाताम् ।
गीर्यते । ध्वमि चतुरधिकं शतम् । तथाहि, जिति अगारिध्वम् । इति
वा दीर्घः । अगरीध्वम् । अगरीध्वम् । त्रयाणां लृत्वं ढृत्वं द्वित्वत्रय-
ञ्चति पञ्च वैकल्पिकानि । इत्थं षण्णवतिः । इहभावे अगीर्ध्वम् ।
ढवमानां द्वित्वविकल्पे अष्टौ । उवतषण्णवत्या सह संकलने उवता
सङ्ख्येति ।

“ इहदीर्घश्च जित् लृत्वं ढृत्वं द्वित्वत्रयं तथा ।

इत्यष्टानां विकल्पेन चतुर्भिरधिकं शतम् ॥ १ ॥ ”

एवं मलोपाभावपक्षेऽपि मधकारवर्जानि पूर्ववद्रूपाणि । नलोपः ।
स्रस्यते । उदित्वा नलोपो न । नन्यते । गृत् । इज्यते ॥

तनः क्ये ॥ ४ । २ । ६३ ॥

आ वा ॥ तायते । तन्यते । क्य इति किम् ? । तन्तन्यते । जायते । जन्यते ॥

तपः कर्त्रनुतापे च ॥ ३ । ४ । ९१ ॥

कर्मकर्तरि जिच् न ॥ अतस्तपसांसा साधुः । अन्वतप्त चैत्रेण । अ-
न्ववातप्त पापः स्वकर्मणा । कर्त्रनुतापे चेति किम् ? । अतापि पृथिवी

राज्ञा ॥ णिगन्तात्कर्मणि प्रत्ययः । घट्यते । घटादेर्वा ह्रस्व इत्यादिना
वा दीर्घः । अघाटि । अघटि । अघाटिषाताम् । अघटिषाताम् । अघट-
यिषाताम् । शमोऽदर्शने । अशामि २ । अशामिषाताम् ३ । यङन्ताद्यङ्लु-
बन्ताच्च णौ । अशंशामि २ । अशंशामिषाताम् ३ । ण्यन्तत्वाभावे तु ॥

मोऽकमियमिरमिनमिगमिवमाचमः ॥ ४ । ३ । ५५ ॥

धातोर्जिणति कृति औ च वृद्धिर्न ॥ अशमि । कम्यादिवर्जनं
किम् ? । अकामि । अयामि । अरामि । अनामि । अगामि । अवापि ॥
आचामि । न जनवधः । अवधि ।

विश्रमेर्वा ॥ ४ । ३ । ५६ ॥

जिणति कृति औ च वृद्धिः ॥ व्यश्रामि । व्यश्रमि । जागुर्वि-
णवि । अजागारि ॥

भञ्जेर्जौ वा ॥ ४ । २ । ४८ ॥

उपान्त्यनो लुक् ॥ अभाजि । अभञ्जि ॥

जिखणमोर्वा ॥ ४ । ४ । १०६ ॥

लभेः स्वरात्परो नोऽन्तः ॥ अलाभि । अलम्भि ॥

उपसर्गात् खलघञोश्च ॥ ४ । ४ । १०७ ॥

लभेः स्वरात्परो जिखणमोश्च नोऽन्तः ॥ प्रालम्भि । उपसर्गा-
दिति किम् ? । लाभः । जिखणमोर्नित्यार्थं खलघञोस्तूपसर्गादेव
खलघञोरिति नियमार्थं वचनम् ॥

न स्सः ॥ २ । ३ । ५९ ॥

षः ॥ सुपिस्स्यते । गौर्दुह्यते पयः । अजा ग्रामं नीयते । बोध्यते
माणवकं धर्मः । माणवको धर्ममिति वा । ग्रामं गम्यते मैत्रश्चैत्रेण ।
कालाध्वादीनां कर्मसंज्ञाया अकर्मत्वस्य च विधानात्तद्योगे कर्मणि
भावे चात्मनेपदादीनि । मासो मासं वा आस्यते चैत्रेण । णिग-

न्नात्तु प्रयोज्ये । मासमास्यते मैत्रः ॥

॥ इति भावकर्मप्रक्रिया ॥

सौकर्यादविवक्षिते कर्तृव्यापारे कारकान्तराप्यपि कर्तृसंज्ञानि भवन्ति ॥ साध्वसिच्छिनत्ति । स्थाली पचति । कर्मणः कर्तृत्वविवक्षायान्तु प्राक्सकर्मका अपि प्रायेणाकर्मकाः, तेभ्यो भावे कर्त्तरि च प्रत्ययः । भिद्यते कुशूलेन । कर्त्तरि तु ॥

एकधातौ कर्मक्रिययैकाकर्मक्रिये ॥ ३ । ४ । ८६ ॥

एकस्मिन् धातौ कर्मस्थक्रियया पूर्वदृष्ट्या एका अभिन्ना सम्प्रत्ययकर्मिका क्रिया यस्य तस्मिन् कर्त्तरि कर्मकर्तृरूपे धातोर्विक्रियात्मनेपदानि स्युः ॥ क्रियते, अकारि, करिष्यते वा कटः स्वयमेव । एवं भिद्यते कुशूलः स्वयमेव । एकधाताविति किम् ? । पचत्योदनञ्चैत्रः । सिध्यत्योदनः स्वयमेव । कर्मक्रियेति किम् ? । साध्वसिच्छिनत्ति । एकक्रिय इति किम् ? । स्रवत्युदकं कुण्डिका । स्रवत्युदकं कुण्डिकायाः । अकर्मक्रिय इति किम् ? । भिद्यमानः कुशूलः पात्राणि भिनत्ति ॥

सृजः श्राद्धे जिव्यात्मने तथा ॥ ३ । ४ । ८४ ॥

कर्त्तरि यथा पूर्वं विहितानि ॥ सृज्यते, असर्जि, स्रक्ष्यते वा मालां धार्मिकः । श्राद्ध इति किम् ? । व्यत्यसृष्ट माले स्थितम् ॥

तपेस्तपःकर्मकात् ॥ ३ । ४ । ८५ ॥

कर्त्तरि जिव्यात्मनेपदानि तथा ॥ तप्यते, तेपे वा तपः साधुः । जिव् तु न । अतप्त । तप इति किम् ? । उत्तपति स्वर्णं स्वर्णकारः । कर्मेति किम् ? । तपः साधुं तपति ॥

पचिदुहेः ॥ ३ । ४ । ८७ ॥

एकधातौ कर्मस्थक्रियया पूर्वदृष्ट्या अकर्मिकया सकर्मिकया वा एकक्रिये कर्त्तरि कर्मकर्तृरूपे जिव्यात्मनेपदानि स्युः ॥ पच्यते, अ-

पाचि, पक्ष्यते वा ओदनः स्वयमेव । दुग्धे अदोहि, धोक्ष्यते वा गौः स्वयमेव । उदुम्बरः फलं पच्यते, अपक्त वा स्वयमेव । दुग्धे, अदुग्ध धोक्ष्यते वा पयो गौः स्वयमेव ॥

न कर्मणा जिच् ॥ ३ । ४ । ८८ ॥

पचिदुहेर्योगे अनन्तरोक्ते कर्त्तरि ॥ अपक्तोदुम्बरः फलं स्वयमेव । अदुग्ध गौः पयः स्वयमेव । कर्मणेति किम् ? । अपाच्योदनः स्वयमेव । अनन्तरोक्ते कर्त्तरीत्येव । अपाच्युदुम्बरः फलं वायुना ॥

रुधः ॥ ३ । ४ । ८९ ॥

अनन्तरोक्ते कर्त्तरि जिच् न ॥ अरुद्ध गौः स्वयमेव ॥

स्वरदुहो वा ॥ ३ । ४ । ९० ॥

अनन्तरोक्ते कर्त्तरि जिच् न ॥ अकृत, अकारि वा कटः स्वयमेव । अदुग्ध, अदोहि वा गौः स्वयमेव ॥

णिस्नुश्र्यात्मनेपदाकर्मकात् ॥ ३ । ४ । ९२ ॥

कर्मकर्त्तरि जिच् न ॥ अपीपचदोदनं चैत्रेण मैत्रः । अपीपचतौदनः स्वयमेव । प्रास्नोष्ट्र गौः स्वयमेव ॥

स्त्रोः ॥ ४ । ४ । ९२ ॥

स्ताद्यशितोऽनात्मनेपदे आदिरिट् ॥ प्रस्नविष्यति । अनात्मन इत्येव । प्रास्नोष्ट्र । उदशिश्रियत दण्डः स्वयमेव । व्यकृत सैन्धवः स्वयमेव । जिच्प्रतिषेधात् जिट् भवत्येव । पाचितौदनः स्वयमेव ॥

भूषार्थसन्किरादिभ्यश्च जिक्थ्यौ ॥ ३ । ४ । ९३ ॥

प्यादिभ्यः कर्मकर्त्तरि न ॥ अलंकुरुते कन्या स्वयमेव । अलमकृत कन्या स्वयमेव । चिकीर्षते, अचिकीर्षिष्ट वा कटः स्वयमेव । किरते, अकीर्ष्ट वा पांशुः स्वयमेव । गिरते, अगीर्ष्ट वा ग्रासः स्वयमेव । कारयते कटः स्वयमेव । चोरयते गौः स्वयमेव । प्रस्नुते गौः स्वय-

मेव । उच्छ्रयते दण्डः स्वयमेव । विकुर्वते सैन्धवाः स्वयमेव ॥

करणक्रियया क्वचित् ॥ ३ । ४ । ९४ ॥

एकधातौ पूर्वदृष्ट्या एककर्तृक्रिये कर्तरि विख्यात्मनेपदानि ॥
परिवारयन्ते कण्टका वृक्षं स्वयमेव । क्वचिदिति किम् ? साध्वसि-
च्छिनत्ति ॥

कुषिरञ्जेव्याप्ये वा परस्मै च ॥ ३ । ४ । ७४ ॥

कर्तरि शिद्धिपये तद्योगे ड्यः ॥ कुप्यति, कुप्यते वा पादः
स्वयमेव । रज्यति, रज्यते वा वस्त्रं स्वयमेव । व्याप्ये कर्त्तरीति किम् ?
कुष्णाति पादं रोगः । शिनीत्येव । अकोषि ॥

॥ इति कर्मकर्तृप्रक्रिया ॥

श्रुसदवस्भ्यः परोक्षा वा ॥ ५ । २ । १ ॥

भूते ॥ उपशुश्राव । उपसस्राद । अनूवास । पक्षे उपाश्रौषीत् ।
उपाशृणोत् । उपासदत् । उपासीदत् । अन्ववात्सीत् । अन्ववसत् ॥

विशेषाविवक्षाव्यामिश्रे ॥ ५ । २ । ५ ॥

भूतार्थाद्भातोरद्यतनी ॥ रामो वनमगमत् । अद्य ह्यो वाऽभुक्षमहि ।

रात्रौ वसोऽन्त्ययामास्वप्तर्यद्य ॥ ५ । २ । ६ ॥

रात्रौ भूतार्थवृत्तेर्वसतेरद्यतनी स चेदर्थो यस्यां रात्रौ भूतरतस्या
एवान्त्ययार्थं व्याप्यास्वप्तरि कर्तरि स्यात्, अद्य तेनैवान्त्ययार्थेना-
वच्छिन्ने अद्यतने चेत्प्रयोगोऽस्ति नाद्यतनान्तरे ॥ अमुत्रावात्सम् ।
गद्यन्तयामे तु मुहूर्त्तमपि स्वापेऽमुत्रावसमिति ॥

ख्याते दृश्ये ॥ ५ । २ । ८ ॥

भूतानद्यतनेऽर्थे धातोर्हस्तनी ॥ अरुणत्सिद्धराजोऽवन्तीम् ।
ख्यात इति किम् ? । चकार कटम् । दृश्य इति किम् ? । जघान कंसं

किल वासुदेवः ॥

अयदि स्मृत्यर्थे भविष्यन्ती ॥ ५ । २ । ९ ॥

धातावुपपदे भूतानद्यतनार्थवृत्तेर्धातोः ॥ स्मरसि साधो स्वर्गे
स्थास्यामः । अयदीति किम् ? अभिजानासि मित्र यत्कलिङ्गेष्वसाम ॥

वाऽऽकाङ्क्षायाम् ॥ ५ । २ । १० ॥

स्मृत्यर्थे धातावुपपदे प्रयोक्तुः क्रियान्तराकाङ्क्षायां सत्यां
भूतानद्यतनार्थाद्धातोर्भविष्यन्ती वा स्यात् ॥ स्मरसि मित्र कदमीरेषु
वन्स्यामोऽवसाण वा, तत्रौदनं भोक्ष्यामहे, अभुञ्जमहि वा ॥

कृतास्मरणातिनिह्वये परोक्षा ॥ ५ । २ । ११ ॥

गम्ये भूतानद्यतनार्थाद्धातोः ॥ सुप्तोऽहं किल विललाप ।
कलिङ्गेषु ब्राह्मणो हतस्त्वया ? नाहं कलिङ्गान जगाम ॥

हशश्वद्युगान्तःप्रच्छये ह्यस्तनी च ॥ ५ । २ । १३ ॥

हे शश्वति च प्रयुक्ते पञ्चवर्षमध्यप्रच्छये च भूतानद्यतने परो-
क्षेऽर्थे वर्त्तमानाद्धातोर्ह्यस्तनीपरोक्षे ॥ इतिहाकरोत् । इतिह चकार ।
शश्वदकरोत् । शश्वच्चकार । किमगच्छन्त्वं मथुराम् । किं जगन्थ त्वं
मथुराम् ॥

अविवक्षिते ॥ ५ । २ । १४ ॥

भूतानद्यतने परोक्षे परोक्षत्वेनाविवक्षितेऽर्थे वर्त्तमानाद्धातोर्ह्य-
स्तनी ॥ अहन् कंसं किल वासुदेवः ॥

वाऽद्यतनी पुरादौ ॥ ५ । २ । १५ ॥

भूतानद्यतने परोक्षे परोक्षत्वेनाविवक्षितेऽर्थे वर्त्तमानाद्धातोर्ह्य-
पपदे ॥ अवात्सुरिह पुरा छात्राः । पक्षे अवसन् । ऊषुर्वा । तदाऽभा-
षिष्ठ राघवः । पक्षे, अभाषत । बभाषे वा ॥

स्मे च वर्त्तमाना ॥ ५ । २ । १६ ॥

भूतानद्यतनेऽर्थे वर्त्तमानाद्धातोः पुरादावुपपदे ॥ पृच्छति स्म
पुरोधसम् । वसन्तीह पुरा छात्राः । अथाह वर्णी ॥

ननौ पृष्टौक्तौ सद्वत् ॥ ५ । २ । १७ ॥

उपपदे भूतार्थाद्धातोर्वर्त्तमाना ॥ किमकार्षीः कटं चैत्र ? ।
ननु करोमि भोः । ननु कुर्वन्तं मां पश्य ॥

नन्वोर्वा ॥ ५ । २ । १८ ॥

उपपदयोः पृष्टोक्तौ भूतेऽर्थे वर्त्तमानाद्धातोर्वर्त्तमाना सा च
सद्वत् ॥ किमकार्षीः कटं चैत्र ? । न करोमि भोः । न कुर्वन्तं मां पश्य ।
नाकार्षम् । नु करोमि भोः । नु कुर्वाणि मां पश्य । न्वकार्षम् ॥

परिदेवने ॥ ५ । ३ । ६ ॥

गम्ये वत्स्यर्थाद्धातोः श्वस्तनी ॥ इयं तु कदा गन्ता येवं
पादौ निधत्ते ॥

पुरायावतोर्वर्त्तमाना ॥ ५ । ३ । ७ ॥

उपपदयोर्वत्स्यर्थाद्धातोः ॥ पुरा भुङ्क्ते । यावद्भुङ्क्ते ॥

क्त्वाहोर्नि वा ॥ ५ । ३ । ८ ॥

उपपदयोर्वत्स्यर्थाद्धातोर्वर्त्तमाना ॥ कदा भुङ्क्ते, भोक्ष्यते,
भोक्ता वा । कर्हि भुङ्क्ते, भोक्ष्यते, भोक्ता वा ॥

किंवृत्ते लिप्सायाम् ॥ ५ । ३ । ९ ॥

उपपदे प्रष्टुर्गम्यमानायां वत्स्यर्थाद्धातोर्वर्त्तमाना वा ॥ विभ-
क्तिङतरङतमान्तस्य किमो वृत्तं किंवृत्तम् । को भवतां भिक्षां ददाति;
दास्यति, दाता वा । एवं कतरः कतमः । किंवृत्त इति किम् ? ।
भिक्षां दास्यति । लिप्सायामिति किम् ? । कः पुरं यास्यति ॥

लिप्स्यसिद्धौ ॥ ५ । ३ । १० ॥

गम्यायां वत्स्यर्थाद्धातोर्वर्त्तमाना वा ॥ यो भिक्षां ददाति,

दास्यति, दाता वा, स स्वर्गलोकं याति, यास्यति, याता वा ॥

पञ्चम्यर्थहेतौ ॥ ५ । ३ । ११ ॥

वत्स्यति वर्त्तमानाद्धातोर्वर्त्तमाना वा ॥ पञ्चम्यर्थः प्रेषादि-
स्तस्य हेतुरुपाध्यायागमनादिः । उपाध्यायश्चेदागच्छति, अ गमिष्यति,
आगन्ता वा, अथ त्वं सूत्रमधीष्व ॥

सप्तमी चोर्ध्वमौहूर्तिके ॥ ५ । ३ । १२ ॥

पञ्चम्यर्थहेतौ वत्स्यत्यर्थे वर्त्तमानाद्धातोर्वर्त्तमाना वा ॥ ऊर्ध्वं मु-
हूर्त्ताद् भव और्ध्वमौहूर्त्तिकः । ऊर्ध्वं मुहूर्त्तादुपाध्यायश्चेदागच्छेत् ।
आगच्छति, आगन्ता वा, अथ त्वं तर्कमधीष्व ॥

क्रियायां क्रियार्थायां तुम् णकच् भविष्यन्ती ॥

५ । ३ । १३ ॥

उपपदे वत्स्यदर्थद्धातोः ॥ यस्माद्धातोस्तुमादिविधिस्तद्वाच्या
क्रियाऽर्थः प्रयोजनं यस्याः सा क्रियार्था । कर्तुम्, कारकः, करि-
ष्यामीति वा याति । क्रियायामिति किम् ? भिक्षिष्ये इत्यस्य जटाः ।
क्रियार्थायामिति किम् ? धावतस्ते पतिष्यति वासः ॥

सत्सामीप्ये सद्वद्वा ॥ ५ । ४ । १ ॥

भूते भविष्यति चार्थे वर्त्तमानाद्धातोः प्रत्ययाः ॥ कदा चैत्रा-
गतोऽसि । अयमागच्छामि । आगच्छन्तमेव मां विद्धि । पक्षे, अय-
मागमम् । एषोऽस्म्यागतः । कदा चैत्र गमिष्यसि । एष गच्छामि ।
गच्छन्तमेव मां विद्धि । पक्षे, एष गमिष्यामि, गन्तास्मि, गमिष्य-
न्तमेव मां विद्धि ॥

भूतवच्चाशंस्ये वा ॥ ५ । ४ । २ ॥

धातोः सद्भूत प्रत्ययाः ॥ अनागतस्यार्थस्य प्राप्तुमिच्छा आ-
शंसा तद्विषय आशंस्यः । उपाध्यायश्चेदागमत्, एते तर्कमध्यगी-

प्सहि । उपाध्यायश्चेदागच्छति, एते तर्कमधीमहे । पक्षे, उपाध्यायश्चे-
दागमिष्यत्यागन्ता वा एते तर्कमध्येष्यामहे, अध्येतास्महे वा । आशंस्य
इति किम् ? उपाध्याय आगमिष्यति, तर्कमध्येष्यते मैत्रः ॥

क्षिप्राशंसार्थयोर्भविष्यन्तीसप्तम्यौ ॥ ५ । ४ । ३ ॥

उपपदयोराशंस्यार्थाद्धातोर्यथासङ्ख्यम् ॥ उपाध्यायश्चेदाग-
च्छति, आगमत्; आगमिष्यति, आगन्ता वा, क्षिप्रमाशु एते सि-
द्धान्तमध्येष्यामहे । उपाध्यायश्चेदागच्छति, आगमत्, आगमिष्यति,
आगन्ता वा, आशंसे संभावये युक्तोऽधीयीय ॥

सम्भावने सिद्धवत् ॥ ५ । ४ । ४ ॥

असिद्धेऽपि वस्तुनि प्रत्ययाः ॥ हेतोः शक्तिश्रद्धानं सम्भाव-
नम् । समये चेत्प्रयत्नोऽभूदुदभूवन् विभूतयः ॥

नानद्यतनः प्रबन्धासत्त्योः ॥ ५ । ४ । ५ ॥

गम्ययोर्धातोः प्रत्ययः ॥ यावज्जीवं भृशमन्नमदात्, दास्यति
वा । येयं पौर्णमास्यतिक्रान्ता एतस्यां जिनमहः प्रावर्त्तिष्ठ । येयं
पौर्णमास्यागामिन्येतस्यां जिनमहः प्रवर्त्तिष्यते ॥

एष्यत्यवधौ देशस्यावर्गभागे ॥ ५ । ४ । ६ ॥

देशस्य योऽवधिस्तद्वाचिन्युपपदे देशस्यैवावर्गभागे य एष्यन्नर्थ-
स्तद्गृत्तेर्धातोरनद्यतनविहितः प्रत्ययो न स्यात् ॥ योऽयमध्वा गन्तव्य
आ शत्रुञ्जयात्तस्य यदवरं बलभ्यास्तत्र द्विरोदनं भोक्ष्यामहे । एष्य-
तीति किम् ? योऽयमध्वा अतिक्रान्त आ शत्रुञ्जयात्तस्य यदवरं बल-
भ्यास्तत्र युक्ता द्विरध्वैमहि । अवधाविति किम् ? योऽयमध्वा
निरवधिको गन्तव्यस्तस्य यदवरं बलभ्यास्तत्र द्विरोदनं भोक्तास्महे ।
अवर्गभाग इति किम् ? योऽयमध्वा गन्तव्य आ शत्रुञ्जयात्तस्य यत्परं
बलभ्यास्तत्र द्विरोदनं भोक्तास्महे ॥

कालस्यानहोरात्राणाम् ॥ ५ । ४ । ७ ॥

कालस्य योऽवधिस्तद्वाचिन्युपपदे कालस्यैवार्वाग्भागे य एष्य-
न्नर्थस्तद्वृत्तेर्धातोरनद्यतनविहितः प्रत्ययो न, न चेत्सोऽर्वाग्भागोऽहो-
रात्राम् ॥ योऽयमागामी संवत्सरः तस्य यद्वरमाग्रहायण्यास्तत्र जि-
नपूजां करिष्यामः । अनहोरात्राणामिति किम् ? । योऽयं मास आ-
गामी तस्य योऽवरः पञ्चदशरात्रस्तत्र युक्ता द्विरध्येताम्मे ॥

परे वा ॥ ५ । ४ । ८ ॥

कालस्य योऽवधिस्तद्वाचिन्युपपदे कालस्यैव भागेऽनहोरात्रस-
म्वन्धिनि य एष्यन्नर्थस्तद्वृत्तेर्धातोरनद्यतनविहितः प्रत्ययो न ॥
आगामिनो वत्सरम्याग्रहायण्याः परस्तात् द्विः सूत्रमध्येष्यामहे ।
अध्येताम्मे वा ॥

भूते ॥ ५ । ४ । १० ॥

धातोः क्रियातिपत्तौ सत्यां सप्तम्यर्थे क्रियातिपत्तिः ॥ दृष्टो
मया तव पुत्रोऽन्नार्थी चङ्क्रम्यमाणः, अपरश्चातिथ्यर्थी, यदि स तेन
दृष्टोऽभविष्यदुताभोक्ष्यत, अप्यभोक्ष्यत ॥

वोतात्प्राक् ॥ ५ । ४ । ११ ॥

सप्तम्युताप्योर्वाद् इत्यत्र यदुतशब्दसङ्कीर्तनं ततः प्राक् सप्त-
म्यर्थे क्रियातिपत्तौ भूतार्थाद्धातोर्वा क्रियातिपत्तिः ॥ कथं नाम सं-
यतः सन्ननागादे तत्रभवानाधायकृतमसेविष्यत, धिगर्हामहे । पक्षे
कथं सेवेत, कथं सेवते, धिगर्हामहे । उतात्प्रागिति किम् । कालो
यदभोक्ष्यत भवान् ॥

क्षेपेऽपिजात्वोर्वर्त्तमाना ॥ ५ । ४ । १२ ॥

गम्ये उपपदयोर्धातोः ॥ अपि तत्रभवान् जन्तून् हिनस्ति । जातु
तत्रभवान् भूतानि हिनस्ति, धिगर्हामहे ॥

कथमि सप्तमी च वा ॥ ५ । ४ । १३ ॥

उपपदे क्षेपे गम्ये धातोर्वर्त्तमाना ॥ कथं नाम तत्र भवान् मांसं भक्षयेत्, भक्षयति वा, गर्हामहे, अन्याय्यमेतत्, पक्षे अबभक्षत्, भक्षयांचकार । भक्षयिता । भक्षयिष्यति । अत्र सप्तमीनिमित्तमस्तीति भूते क्रियातिपतने वा क्रियातिपत्तिः । कथं नाम तत्रभवान् मांसम-क्षयिष्यत् । पक्षे यथाप्राप्तम् । भविष्यति तु क्रियातिपतने नित्यमेव सा । कथं नाम तत्रभवान् मांसमभक्षयिष्यत् ॥

किं वृत्ते सप्तमीभविष्यन्त्यौ ॥ ५ । ४ । १४ ॥

उपपदे क्षेपे गम्ये धातोः ॥ किं तत्रभवाननृतं ब्रूयाद् वक्ष्यति वा । कः कतरः कतमो वा नाम यस्मै तत्रभवाननृतं ब्रूयात् वक्ष्यति वा ॥

अश्रद्धामर्षेऽन्यत्रापि ॥ ५ । ४ । १५ ॥

उपपदे गम्ये सप्तमीभविष्यन्त्यौ ॥ न श्रद्धे न सम्भावयामि तत्र भवान्नामादत्तं गृह्णीयात् । ग्रहीष्यति वा । न श्रद्धे किं तत्र भवानदत्तमाददीत । आदास्यते वा । न मर्षयामि न क्षमे तत्रभवान्नामादत्तं गृह्णीयात् । ग्रहीष्यति वा ॥

किंकिलास्त्यर्थयोर्भविष्यन्ती ॥ ५ । ४ । १६ ॥

उपपदयोरश्रद्धामर्षयोर्गम्ययोः ॥ न श्रद्धे न मर्षयामि किंकिल नाम तत्रभवान् परदारानुपकरिष्यते । न श्रद्धे न मर्षयामि अस्ति नाम भवति नाम तत्रभवान् परदारानुपकरिष्यते ॥

जातुयद्यदायदौ सप्तमी ॥ ५ । ४ । १७ ॥

उपपदेऽश्रद्धामर्षयोर्गम्ययोः ॥ न श्रद्धे न क्षमे जातु तत्रभवान् सुरां पिबेत् । एवं यत् यदा यदि सुरां पिबेत् ॥

क्षेपे च यच्चयत्रे ॥ ५ । ४ । १८ ॥

उपपदेऽश्रद्धामर्षयोर्गम्ययोः सप्तमी ॥ धिगर्हामहे यच्च यत्र वा

तत्रभवानस्मानाक्रोशेत् । न श्रद्दधे न क्षमे यच्च यत्र वा तत्रभवान्
परिवादं कथयेत् ॥

चित्रे ॥ ५ । ४ । १९ ॥

गम्ये यच्चयत्रयोरुपपदयोः सप्तमी ॥ चित्रमाश्चर्यं यच्च यत्र वा
तत्रभवानकल्प्यं सेवेत ॥

शेषे भविष्यन्त्ययदौ ॥ ५ । ४ । २० ॥

उपपदे चित्रे गम्ये ॥ चित्रमाश्चर्यमन्धो नाम गिरिमारोक्ष्यति ।
शेष इति किम् ? । यच्चयत्रयोः पूर्व्वेण सप्तम्येव । अयदाविति किम् ? ।
चित्रं यदि स भुञ्जीत ॥

सप्तम्युतापोर्वाढे ॥ ५ । ४ । २१ ॥

उपपदयोः ॥ उतापि वा कुर्यात् । वाढ इति किम् ? । उत दण्डः
पतिष्यति । अपिधास्यति द्वारम् ॥

सम्भावनेऽलमर्थे तदर्थानुक्तौ ॥ ५ । ४ । २२ ॥

गम्ये सप्तमी ॥ अपि मासमुपवसेत् । अलमर्थ इति किम् ? । निदे-
शस्थायी मे चैत्रः प्रायेण यास्यति । तदर्थानुक्ताविति किम् ? । शक्त-
श्चैत्रो धर्मं त्रिष्यति ॥

अयदि श्रद्धाधातौ नवा ॥ ५ । ४ । २३ ॥

उपपदेऽलमर्थविषये सम्भावने गम्ये सप्तमी ॥ श्रद्धा सम्भावना ।
श्रद्दधे सम्भावयामि भुञ्जीत भवान् । पक्षे, भोक्ष्यते, अभुङ्क्त, अभुक्त
वा । अयदीति किम् ? । अपि शिरसा पर्वतं भिन्द्यात् ॥

सतीच्छार्थात् ॥ ५ । ४ । २४ ॥

सप्तमी वा ॥ इच्छेत् । इच्छति ॥

वत्स्यति हेतुफले ॥ ५ । ४ । २५ ॥

वर्त्तमानात् सप्तमी वा ॥ यदि गुरुनुपासीत, शास्त्रान्तं गच्छेत् ।

यदि गुरुनुपासिष्यते, शास्त्रान्तं गमिष्यति । वत्स्येतीति किम् ? ।
दक्षिणेन चेद्याति न शकटं पर्याभवति ॥

कामोक्तावकच्चिति ॥ ५ । ४ । २६ ॥

गम्यायां सप्तमी ॥ कामो मे भुञ्जीत भवान् । अकच्चितीति किम् ? ।
कच्चिज्जीवति मे माता ॥

इच्छार्थे सप्तमीपञ्चम्यौ ॥ ५ । ४ । २७ ॥

धातावुपपदे कामोक्तौ गम्यायाम् ॥ इच्छामि भुञ्जीत, भुङ्क्तां वा भवान् ।

इच्छार्थे कर्मणः सप्तमी ॥ ५ । ४ । २९ ॥

धातावुपपदे तुल्यकर्तृकार्याद्धातोः ॥ भुञ्जीयेतीच्छति । इच्छार्थे
इति किम् ? । भोजको याति । कर्मण इति किम् ? । इच्छन् करोति ॥

सप्तमी चोर्ध्वमौहूर्तिके ॥ ५ । ४ । ३० ॥

प्रैषादिषु गम्येषु वर्तमानाद्धातोः कृत्यपञ्चम्यौ ॥ ऊर्ध्वं मुहूर्-
त्कर्त्तुं कुर्याद् भवान् । भवता कटः कार्यः । कटं करोतु भवान् ।
भवान् हि प्रेषितोऽनुज्ञातः । भवतोऽवसरः कटकरणे ॥

स्मे पञ्चमी ॥ ५ । ४ । ३१ ॥

उपपदे प्रैषादिषु गम्येषु ऊर्ध्वमौहूर्त्तिकार्थाद्धातोः ॥ ऊर्ध्वं मुहूर्-
त्कर्त्तुं भवान् कटं करोतु स्म । भवान् हि प्रेषितोऽनुज्ञातो भवतोऽव-
सरः कटकरणे ॥

अधीष्टौ ॥ ५ । ४ । ३२ ॥

स्मे उपदे गम्यायां पञ्चमी ॥ अङ्गं स्म विद्वन्नणुव्रतानि रक्ष ॥

सप्तमी यदि ॥ ५ । ४ । ३४ ॥

कालवेलासमयेषूपपदेषु ॥ कालो यदधीयीत भवान् । वेला यद्
भुञ्जीत । समयो यच्छयीत ।

शक्ताहं कृत्याश्च ॥ ५ । ४ । ३५ ॥

कर्तरि गम्ये सप्तमी ॥

भवता खलु भारो वाह्यः । उद्येत । भवान् भारं वहेत् । भवान् हि शक्तः । भवता खलु कन्या वोढव्या । उद्येत । भवान् खलु कन्यां वहेत् । भवानेतदर्हति ॥

धातोः सम्बन्धे प्रत्ययाः ॥ ५ । ४ । ४१ ॥

अयथाकालमपि साधयः ॥ विश्वदृश्वाऽस्य पुत्रो भविता । भावि कृत्यमासीत् । गोमानासीत् ॥

भृशाभीक्ष्ण्ये हिस्वौ यथाविधि तध्वमौ च तद्यु-
ष्मादि ॥ ५ । ४ । ४२ ॥

भृशाभीक्ष्ण्यविशिष्टे सर्वकालेऽर्थं वर्तमानाद्धातोः सर्वविभक्तिव-
चनविषये हिस्वौ पञ्चमीसम्बन्धिनौ भवतः, यथाविधि धातोः स
म्बन्धे, यत एव धातोर्यास्मिन्नेव कारके हिस्वौ तस्यैव धातोस्तक्ता-
रकविशिष्टस्यैव सम्बन्धेऽनुप्रयोगे सति, तथा पञ्चम्या एव तध्वमौ
तयोः सम्बन्धनि बहुत्वविशिष्टे युष्मद्यर्थे हिस्वौ च स्याताम्, यथा-
विधि धातोः सम्बन्धे ॥

भृशाभीक्ष्ण्याविच्छेदे द्विः प्राक्तमवादेः ॥ ७।४।७३ ॥

द्योत्ये पदं वाक्यं वा ॥ क्रियाया अवयवक्रियाणां कात्स्न्यं
भृशार्थः । पौनःपुन्यमाभीक्ष्ण्यम् । क्रियाम्तराव्यवधानमविच्छेदः ।
लुनीहि लुनीहीत्येवायं लुनातीत्यादि । अधीष्वाधीष्वेत्येवायमधीते
इत्यादि । लुनीत लुनीतेत्येवं यूयं लुनीथ । लुनीहि लुनीहीत्येवं यूयं
लुनीथ । अधीध्वमधीध्वमित्येव यूयमधीध्वे । अधीष्वाधीष्वेत्येवं
यूयमधीध्वे । यथाविधीति किम् ? । लुनीहि लुनीहीत्येवायं लुनाति,
छिनत्ति लूयते वेति धातोः सम्बन्धे माभूत् ॥

प्रचये नवा सामान्यार्थस्य ॥ ५ । ४ । ४३ ॥

धात्वर्थानां गम्ये धातोः सम्बन्धे सति धातोः परौ हिस्वौ

तध्वमौ च तद्युष्मदि । ब्रीहीन् वप लुनीहि पुनीहि इत्येवं यतते यत्यते वा । पक्षे, ब्रीहीन् वपति लुनाति पुनाति इत्येवं यतते यत्यते वा । सूत्रमधीष्व निर्युक्तिमधीष्व भाष्यमधीष्वेत्येवमधीते पठ्यते वा । पक्षे, सूत्रमधीते निर्युक्तिमधीते भाष्यमधीते इत्येवमधीते पठ्यते वा । ब्रीहीन् वपत लुनीत पुनीतेत्येवं चेष्टध्वे । ब्रीहीन् वप लुनीहि पुनीहि इत्येवं चेष्टध्वे । पक्षे, ब्रीहीन् वपथ लुनीथ पुनीथेत्येवं यतध्वे । सूत्रमधीध्वं निर्युक्तिमधीध्वं भाष्यमधीध्वमित्येवमधीध्वे । सूत्रमधीष्व निर्युक्तिमधीष्व भाष्यमधीष्वेत्येवमधीध्वे । पक्षे, सूत्रमधीध्वे निर्युक्तिमधीध्वे भाष्यमधीध्वे इत्येवमधीध्वे । सामान्यार्थस्यीति किम् ? । ब्रीहीन् वप लुनीहि पुनीहि इत्येवं वपति लुनाति पुनातीति मा भूत् ॥

इति श्रीतपोगच्छाचार्याविजयदेवसूरिविजयसिंहसूरिपट्टपरम्पराप्रतिष्ठितगीतार्थत्वादिगुणोपेतवृद्धिचन्द्रापरनामवृद्धिविजयचरणकमलमिलिन्दायमानान्तेवासिसंविग्नशाखीयतपोगच्छाचार्यभट्टारकश्रीविजयनेमिसूगिविरचितायां लघुहेमप्रभायामुत्तरार्द्धे त्यागार्थप्रक्रिया ॥

॥ अथ कृदन्तप्रक्रिया ॥

आतुमोऽत्यादिः कृत् ॥ ५ । १ । १ ॥

धातोर्विधीयमानो वक्ष्यमाणः प्रत्ययः ॥ घनघात्यः । अत्यादिरिति किम् ? । प्रणिंस्ते ॥

बहुलम् ॥ ५ । १ । २ ॥

अधिकारोऽयम् ॥ कृन्निर्दिष्टादार्थादन्यत्रापि । पादहारकः । मोहनीयं कर्म । सम्प्रदानम् ॥

कर्त्तरि ॥ ५ । १ । ३ ॥

कृदर्थविशेषोक्तिं विना ॥ कर्ता ॥

व्याप्ये घुरकेलिमकृष्टपच्यम् ॥ ५ । १ । ४ ॥

कर्त्तरि ॥ भङ्गुरं काष्ठम् । पचेलिमा माषाः । कृष्टपच्याः शालयः ॥

सङ्गन्तेऽजर्यम् ॥ ५ । १ । ५ ॥

कर्त्तरि निपात्यते ॥ अजर्यमार्यसङ्गतम् ॥

रुच्याव्यथ्यवास्तव्यम् ॥ ५ । १ । ६ ॥

कर्त्तरि निपात्यते ॥ रुच्यो मोदको मैत्राय । अव्यथ्यो मुनिः । वास्तव्यः ॥

भव्यगेयजन्यरम्यापात्याप्लाव्यं नवा ॥ ५ । १ । ७ ॥

कर्त्तरि निपात्यते ॥ भव्यः । गेयः साम्नाम् । जन्यः । रम्यः । आपात्यः । आप्लाव्यः । पक्षे, भव्यम् । गेयानि सामानि । जन्यम् । रम्यम् । आपात्यम् । आप्लाव्यम् ॥

प्रवचनीयादयः ॥ ५ । १ । ८ ॥

कर्त्तरि वा निपात्यन्ते ॥ प्रवचनीयो गुरुः शास्त्रस्य । प्रवचनीयं गुरुणा शास्त्रम् । उपस्थानीयः शिष्यो गुरोः । उपस्थनीयः शिष्येण गुरुः ।

असरूपोऽपवादे वोत्सर्गः प्राक् क्तेः ॥ ५ । १ । १६ ॥

अवश्यलाव्यम् । अवश्यलवितव्यम् । असरूप इति किम् ? । द्यणि यो न स्यात् । कार्यम् । प्राक् क्तेरिति किम् ? । कृतिः । चिकीर्षा ॥

ते कृत्याः ॥ ५ । १ । ४७ ॥

द्यण्तव्यानीययक्यप्प्रत्ययाः ॥

ऋवर्णव्यञ्जनाद् द्यण् ॥ ५ । १ । १७ ॥

धातोः ॥ कार्यम् ॥

क्तेऽनिटश्चजोः कर्गौ घिति ॥ ४ । १ । १११ ॥

धातोर्यथासङ्ख्यम् ॥ भोग्यम् । क्तेऽनित इति किम् ? । सङ्कोचः ।

पाणिसमवाभ्यां सृजः ॥ ५ । १ । १८ ॥

ध्यण् ॥ पाणिसर्ग्या, समवसर्ग्या रज्जुः ॥

उवर्णादावश्यके ॥ ५ । १ । ११९ ॥

द्योत्ये धातोर्ध्यण् ॥ लाव्यम् । अवश्यलाव्यम् ॥

आसुयुवपिरपिलपित्रपिडिपिदभिचम्यानमः ॥

५ । १ । २० ॥

ध्यण् ॥ आसाव्यम् । याव्यम् । वाप्यम् । राप्यम् । लाप्यम् ।
अपत्राप्यम् । डेप् । दाभ्यम् । आचाम्यम् । आनाम्यम् ॥

वाधारेऽमावस्या ॥ ५ । १ । २१ ॥

अमापूर्वाद्धसतेराधारे ध्यण् धातोर्वा ह्रस्वश्च निपात्यते ॥ अमा-
वस्या । अमावास्या ॥

न्यङ्कूटमेघादयः ॥ ४ । १ । ११२ ॥

यथासङ्ख्यं कृतकत्वाः कृतगत्वाः कृतघत्वा निपात्यन्ते ॥ न्यङ्कुः
शोकः । उद्गः । न्युद्गः । मेघः । ओघः ॥

न वञ्चेर्गतौ ॥ ४ । १ । ११३ ॥

कत्वम् ॥ वञ्च्यम् । गताविति किम् ? । वङ्ख्यं काष्ठम् ॥

यजेर्यज्ञाङ्गे ॥ ४ । १ । ११४ ॥

गत्वं न ॥ पञ्च प्रयाजाः । यज्ञाङ्ग इति किम् ? । प्रयागः ॥

ध्यण्यावश्यके ॥ ४ । १ । ११५ ॥

चजोः कर्गौ न ॥ अवश्यपाच्यम् । अवश्यरञ्ज्यम् । आवश्यक
इति किम् ? । पाक्यम् ॥

निगद्यजः शक्ये ॥ ४ । १ । ११६ ॥

गम्ये ध्यणि गो न ॥ नियोज्यः । प्रयोज्यः ॥

भुजो भक्ष्ये ॥ ४ । १ । ११७ ॥

ध्याणि गो न ॥ भोज्यं पयः । भक्ष्य इति किम् ? । भोग्या भूः ॥

त्यज्यजप्रवचः ॥ ४ । १ । ११८ ॥

ध्यणि कर्गो न ॥ त्याज्यम् । याज्यम् । प्रवाच्यः ॥

वचोऽशब्दनाम्नि ॥ ४ । १ । ११९ ॥

ध्यणि को न ॥ वाच्यम् । अशब्दनाम्नीति किम् ? । वाक्यम् ॥

भुजन्युब्जं पाणिरोगे ॥ ४ । १ । १२० ॥

निपात्यते ॥ भुजः पाणिः । न्युब्जो रोगविशेषः ॥

वीरुन्न्यग्रोधौ ॥ ४ । १ । १२१ ॥

विपूर्वस्य स्तेः क्विपि न्यक्पूर्वस्थ चाचि वीरुन्न्यग्रोधौ धान्तौ
निपात्येते ॥ वीरुत् । न्यग्रोधः ॥

संचाय्यकुण्डपाय्यराजसूयं क्रतौ ॥ ५ । १ । २२ ॥

ध्यणन्तं निपात्यते ॥ संचाय्यः । कुण्डपाय्यः । राजसूयः क्रतुः ॥

प्रणाय्यो निष्कामासंमते ॥ ५ । १ । २३ ॥

प्राप्तियो ध्यणायादेशौ निष्कामेऽसंमते चार्थे ॥ प्रणाय्यः
शिष्यश्चौरो वा ॥

धाय्यापाय्यसान्नाय्यनिकाय्यमृद्धमानहविर्नि-
वासे ॥ ५ । १ । २४ ॥

ध्यणन्तं निपात्यते ॥ धाय्या ऋक् ॥ पाय्यं मानम् । सान्नाय्यं
हविः । निकाय्यो निवासः ॥

परिचाय्योपचाय्यानाय्यसमूह्यचित्यमग्नौ ॥ ५ । १ । २५ ॥

निपात्यते ॥ परिचाय्यः । उपचाय्यः । आनाय्यः । समूहः ।

चिनोते: क्यपि,

ह्रस्वस्य तः पितृकृति ॥ ४ । ४ । ११३ ॥

धातोरन्तः ॥ चित्योऽग्निः ॥

याज्या दानर्चि ॥ ५ । १ । २६ ॥

यजे: करणे दानर्चि ध्यण ॥ याज्या ॥

तव्यानीयौ ॥ ५ । १ । २७ ॥

धातोः ॥ शयितव्यम् । शयनीयम् ॥

निंसनिक्षनिन्दः कृति वा ॥ २ । ३ । ८४ ॥

अदुरुपसर्गान्तःस्थाद्रादेः परस्य नो णः ॥ प्रणिंसितव्यम् ।
प्रनिंसितव्यम् । प्रणिक्षितव्यम् । प्रनिक्षितव्यम् । प्रणिन्दितव्यम् ।
प्रनिन्दितव्यम् ॥

स्वरात् ॥ २ । ३ । ८५ ॥

अदुरुपसर्गान्तःस्थाद्रादेः कृतो नो णः ॥ प्रयाणीयम् ।

नाम्यादेरेव ने ॥ २ । ३ । ८६ ॥

अदुरुपसर्गान्तःस्थाद्रादेः परस्य धातोः परस्य स्वरादुत्तरस्य कृतो
नो ण् ॥ प्रेहणीयम् । नाम्यादेरिति किम् ? । प्रमङ्गनम् ॥

व्यञ्जनादेर्नाम्युपान्त्याद्वा ॥ २ । ३ । ८७ ॥

अदुरुपसर्गान्तःस्थाद्रादेः परस्य कृतः स्वरात्परस्य नो ण् ॥
प्रमेहणीयम् । प्रमेहनीयम् । व्यञ्जनादेरिति किम् ? । प्रोहणम् । ना-
म्युपान्त्यादिति किम् ? । प्रवपणम् । प्रवहणम् । स्वरादित्येव ।
प्रभुग्नः । अदुरित्येव । दुर्मोहनः ॥

णेर्वा ॥ २ । ३ । ८८ ॥

अदुरुपसर्गान्तःस्थाद्रादेः परस्य धातोर्विहितस्य कृतः स्वरा-
त्परस्य नो ण् ॥ प्रमङ्गणीयम् । विहितेति किम् ? ।

प्रयाप्यमाणः २ ॥

निर्विण्णः ॥ २ । ३ । ८९ ॥

निर्विदः सत्तालाभविचारणार्थात्परस्य क्तस्य नो णत्वम् । निर्विण्णः ॥

न ख्यापूग्भूभाकमगमप्यायवेपो णेश्च ॥२।३।९०॥

अदुरूपसर्गान्तःस्थाद्वादेः परात् परस्य कृतो नो ण् ॥ प्रख्या-
नीयम् । प्रख्यापनीयम् । प्रपवनीयम् । प्रपावनीयम् । प्रभवनीयम् ।
प्रभावनीयम् । प्रभायमानम् । प्रभापना । प्रकामिनौ । प्रकामना ।
अप्रगमनिः । प्रगमना । प्रप्यानः । प्रप्यायना । प्रवेपनीयम् । प्रवेपना ॥

देशोऽन्तरोऽयनहनः ॥ २ । ३ । ९१ ॥

नो ण् न । अन्तरयनः, अन्तर्हननो वा देशः ॥

षात्पदे ॥ २ । ३ । ९२ ॥

परस्य नो ण् न ॥ सर्पिष्पानम् । पद इति किम् ? । पुष्पाति । सर्पिष्केण ॥

पदेऽन्तरेऽनाङ्ग्यतद्धिते ॥ २ । ३ । ९३ ॥

निमित्तकार्यिणोर्नो ण् न ॥ प्रावनद्धम् । रोषभीममुखेन ।
माषकुम्भवापेन । अनाङ्गीति किम् ? । प्राणद्धम् । अवद्धित इति
किम् ? । आर्द्रगोमयेण ॥

य एच्चातः ॥ ५ । १ । २८ ॥

स्वरान्ताद्धातोः ॥ चेयम् । नेयम् । देयम् । धेयम् ॥

शकितकिचितियतिशसिसहियजिभजिपवर्गात् ॥

५ । १ । २९ ॥

यः ॥ शक्यम् । तक्यम् । चत्यम् । यत्यम् । शस्यम् । सङ्गम् ।
यज्यम् । भज्यम् । तप्यम् । गम्यम् ॥

आङो यि ॥ ४ । ४ । १०४ ॥

लभः स्वरात्परः प्रत्यये नोऽन्तः ॥ आलम्भ्या गौः । यीति किम् ? ।

आलब्धाः ॥

उपास्तुतौ ॥ ४ । ४ । १०५ ॥

लभः स्वरात्परो यादौ प्रत्यये गम्ययां नोऽन्तः ॥ उपलभ्या
विद्या । स्तुताविति किम् ? । उपलभ्या वार्त्ता ॥

यमिमदिगदोऽनुपसर्गात् ॥ ५ । १ । ३० ॥

यः ॥ यम्यम् । मद्यम् । गद्यम् । अनुपसर्गादिति किम् ? । आयाम्यम् ॥

चरेराडस्त्वगुरौ ॥ ५ । १ । ३१ ॥

अनुपसर्गात् यः ॥ चर्यम् । आचर्यो देशः । अगुराविति
किम् ? । आचार्यः ॥

वर्योपसर्थावद्यपण्यमुपेयर्तुमतीगर्ह्यविक्रेये ॥ ५ । १ । ३२ ॥

निपात्यते ॥ वर्या कन्या । उपसर्गा गौः । अवयं पापम् ।
पण्यः कम्बलः ॥

स्वामिवैश्येऽर्यः ॥ ५ । १ । ३३ ॥

अर्यः स्वामी वैश्यो वा ॥ आर्योऽन्यः ॥

वह्मं करणे ॥ ५ । १ । ३४ ॥

वह्मं शकटम् ॥

नाम्नो वदः क्यप् च ॥ ५ । १ । ३५ ॥

अनुपसर्गात् यः ॥ ब्रह्मोद्यम् । नाम्न इति किम् ? । वाद्यम् ।
अनुपसर्गादित्येव । प्रवाद्यम् ॥

हत्याभूयं भावे ॥ ५ । १ । ३६ ॥

अनुपसर्गाभ्याम्नः क्यवन्तं साधु ॥ ब्रह्महत्या । ब्रह्मभूयम् ।
भाव इति किम् ? । श्वघात्या सा ॥

अग्निचित्या ॥ ५ । १ । ३७ ॥

अग्नेः पराच्चेः स्त्रीभावे क्यप् ॥ अग्निचित्या ॥

खेयमृषोद्ये ॥ ५ । १ । ३८ ॥

निखेयम् । मृषोद्यम् ॥

कुप्यभिद्योद्धथसिध्यतिष्यपुष्ययुग्याज्यसूर्यं नान्नि

॥ ५ । १ । ३९ ॥

क्यवन्तं संज्ञायां निपात्यते ॥ कुप्यं धनम् । भिद्यः । उद्धथो नदः ।
सिध्यः । तिष्यः । पुष्यः । युग्यं वाहनम् । आज्यं घृतम् । सूर्यो रविः ॥

दृवृग्स्तुजुषेतिशासः ॥ ५ । १ । ४० ॥

क्यप् ॥ आदृत्यः । प्रादृत्यः । अवश्यस्तुत्यः । जुष्यः । इत्यः । शिष्यः ॥

ऋदुपान्त्यादकृपिचृहचः ॥ ५ । १ । ४१ ॥

धातोः क्यप् ॥ दृत्यम् । अकृपिचृहच इति किम् ? । क-
ल्यम् । चर्त्यम् । अर्च्यम् ॥

कृवृषिमृजिशंसिगुहिदुहिजपो वा ॥ ५ । १ । ४२ ॥

क्यप् ॥ कृत्यम् । कार्यम् । वृष्यम् । वर्ण्यम् । मृज्यम् । मार्ग्यम् ।
शम्यम् । शंस्यम् । गुह्यम् । गोह्यम् । दुह्यम् । दोह्यम् । जप्यम् । जाप्यम् ॥

जिविपून्यो हलिमुञ्जकल्के ॥ ५ । १ । ४३ ॥

कर्मणि क्यप् ॥ जित्यो हलिः । विपूयो मुञ्जः । विनीयः कल्कः ॥

पदास्वैरिवाह्यापक्ष्ये ग्रहः ॥ ५ । १ । ४४ ॥

क्यप् ॥ प्रगृह्यं पदम् । गृह्याः परतन्त्राः । ग्रामगृह्याः । गुणगृह्याः ॥

भृगोऽसंज्ञायाम् ॥ ५ । १ । ४५ ॥

क्यप् ॥ भृत्यः । असंज्ञायामिति किम् ? । भार्या ॥

समो वा ॥ ५ । १ । ४६ ॥

भृगः क्यप् ॥ सभृत्यः । सम्भार्यः । प्रैवानुज्ञावसरे कृत्यपञ्चम्यौ ।
वता कटः कार्यः । भवान् द्वि तेलिन्

टकरणे । शक्ताह्ने कृत्याश्च । भवता खलु भारो वाह्यः ॥

॥ इति कृत्यप्रत्ययाः ॥

णकतृचौ ॥ ५ । १ । ४८ ॥

धातोः कर्त्तरि ॥ पाचकः । पक्ता ॥

अर्हे तृच् ॥ ५ । ४ । ३७ ॥

कर्त्तरि वाच्ये ॥ भवान् कन्याया वोढा ॥

तुः ॥ ४ । ४ । ५४ ॥

अनात्मनेपदविषयात् क्रमः परस्य स्ताद्यशित आदिरिट् ॥ क्र-
मिना ॥ अनात्मन इत्येव । प्रक्रन्ता ॥

त्रने वा ॥ ४ । ४ । ३ ॥

विषयभूतेर्जेर्वी ॥ प्रवेता । प्राजिना । प्रवयणः प्राजनो दण्डः ।
अनो बक्ष्यते ॥

अच् ॥ ५ । १ । ४९ ॥

धातोः ॥ करः । हरः ॥

अचि ॥ ३ । ४ । १५ ॥

यङो लुप् ॥ वेच्यः । नेन्यः ॥

नोतः ॥ ३ । ४ । १६ ॥

विहितस्य यङोचि परे लुप् ॥ योयूयः । रोहूयः ॥

लिहादिभ्यः ॥ ५ । १ । ५० ॥

अव् ॥ लेहः । शेषः । बहुवचनमाकृतिगणार्थम् ॥

सयसितस्य ॥ २ । ३ । ४७ ॥

परिनिवेः सस्य षः ॥ परिषयः । निषयः । विषयः । परि-
षितः । निषितः । विषितः ॥

निर्दुःसुवेः समसूतेः ॥ २ । ३ । ५६ ॥

सस्य षः ॥ निःषमः । दुःषमः । सुषमः । विषमः । निःषूतिः ।
दुःषूति ॥ सुषूतिः । विषूतिः ॥

वेः स्वन्दोऽकृतयोः ॥ २ । ३ । ५१ ॥

सस्य षो वा ॥ विष्कन्ता । विस्कन्ता । न चेत् क्तवत्
स्यातामिति किम् । विस्कन्नः । विस्कन्नवान् ॥

परेः ॥ २ । ३ । ५२ ॥

स्कन्दः सस्य षो वा ॥ परिष्कन्ता । परिस्कन्ता । परिष्कण्णः ।
परिस्कन्नः ॥

चराचरचलाचलपतापतवदावदघनाघनपाटूपटं
वा ॥ ४ । १ । १३ ॥

अचि कृतद्विष्वदि निपात्यते ॥ चराचरः । चलाचलः । प-
तापतः । वदावदः । घनाघनः । पाटूपटः । पक्षे, चरः । चलः इत्यादि ॥

चिह्निदचक्रसम् ॥ ४ । १ । १४ ॥

केऽचि च कृतद्विष्वं निपात्यते ॥ चिह्निदः । चक्रनसः ॥

ब्रुवः ॥ ५ । १ । ५१ ॥

ब्रूगोऽचि ॥ ब्राह्मणब्रुवः ॥

नन्यादिभ्योऽनः ॥ ५ । १ । ५२ ॥

नामगणद्वेभ्यः ॥ नन्दनः । वासनः । सहनः । संक्रन्दनः ।
सर्वदमनः । नर्दनः ॥

ग्रहादिभ्यो णिन् ॥ ५ । १ । ५३ ॥

ग्राही । स्थायी ॥

नाभ्रपान्त्यप्रांकृगृज्ञः कः ॥ ५ । १ । ५४ ॥

विक्षिपः ॥ प्रियः । किरः । गिरः । झः ॥

वौ विष्करो वा । ४ । ४ । ९६ ॥

वाच्ये निपात्यते । विष्किरः, विकिरो वा पक्षी ॥

गेहे ग्रहः ॥ ५ । १ । ५५ ॥

कः ॥ गृहम् । गृहाः ॥

उपसर्गादातो डोऽश्च्यः ॥ ५ । १ । ५६ ॥

धातोः ॥ आहः । उपसर्गादिति किम् ? । दायः । अश्च्य इति किम् ? । अवश्यायः ॥

व्याघ्राघ्रे प्राणिनसोः ॥ ५ । १ । ५७ ॥

निपात्यते । व्याघ्रः प्राणी ॥ आघ्रा नासिका ॥

घ्राध्मापाट्धेट्शः शः ॥ ५ । १ । ५८ ॥

जिघ्रः । उद्धमः । पिबः । उद्धयः । उत्पश्यः ॥

साहिसातिवेद्युदेजिधारिपारिचेतेरनुपसर्गात् ॥ ५ । १ । ५९ ॥

ष्यन्ताच्छः ॥ साहयः । सातयः । वेदयः । उदेजयः । धारयः । पारयः । चेतयः । अनुपसर्गादिति किम् ? । प्रसाहयिता ॥

लिम्पविन्दः ॥ ५ । १ । ६० ॥

अनुपसर्गाच्छः ॥ लिम्पः । विन्दः ॥

निगवादेर्नाम्नि ॥ ५ । १ । ६१ ॥

यथासङ्ख्यं लिम्पविन्दः शः ॥ निलिम्पा देवाः । गोविन्दः । कुविन्दः । नाम्नीति किम् ? । निलिपः ।

वा ज्वलादिदुनीभूग्रहास्तोर्णः ॥ ५ । १ । ६२ ॥

अनुपसर्गात् ॥ ज्वलः । ज्वालः । चलः । चालः । दवः । दावः । नयः । नायः । भवः । भावः । व्यवस्थितविभाषेयम् ।

तेन ग्राहो मकरादिः । ग्रहः सूर्यादिः । आस्तवः । आस्तावः । अनु-
पसर्गादिति किम् ? । प्रज्वलः ॥

अवहृसासंस्त्रोः ॥ ५ । १ । ६३ ॥

णः ॥ अवहारः । अवसायः । संस्त्रावः ॥

तन्व्यधीण्श्वसातः ॥ ५ । १ । ६४ ॥

धातोर्णः ॥ तानः । व्यधः । प्रत्यायः । श्वासः । अवश्यायः ॥

नृत्खनृज्जः शिल्पिन्यकट् ॥ ५ । १ । ६५ ॥

कर्त्तरि ॥ नर्त्तकः । नर्त्तकी । खनकः । अकड्घिनोरिति न-
लुक । रजकः । शिल्पिनीति किम् ? । नर्त्तिका ॥

गस्थकः ॥ ५ । १ । ६६ ॥

शिल्पिनि कर्त्तरि ॥ गायकः ॥

टनण् ॥ ५ । १ । ६७ ॥

गः शिल्पिनि ॥ गायनः । गायनी ॥

हः कालब्रीह्योः ॥ ५ । १ । ६८ ॥

टनण् ॥ हायनः संवत्सरः । हायना ब्रीहयः ॥

प्रसृत्वोऽकः साधौ ॥ ५ । १ । ६९ ॥

प्रवकः ॥ सरकः । लवकः । साधाविति किम् ? । प्रावकः ॥

आशिष्यकन् ॥ ५ । १ । ७० ॥

गम्यायां धातोः ॥ जीवकः । आशिषीति किम् ? । जीविका ॥

तिक्कृतौ नास्ति ॥ ५ । १ । ७१ ॥

आशीर्विषये धातोः ॥

अहन्पञ्चमस्य क्विक्किडिति ॥ ४ । १ । १०७ ॥

धुडादौ दीर्घः ॥ शान्तिः ॥

तौ सनस्तिकि ॥ ४ । २ । ६४ ॥

लुगातौ वा ॥ सतिः । सातिः । सन्तिः ॥

न तिकि दीर्घश्च ॥ ४ । २ । ५९ ॥

यमिरम्यादीनां तनादीनां लृक् ॥ यन्तिः । रन्तिः । नन्तिः ।
गन्तिः । हन्तिः । मन्तिः । वन्तिः । तन्तिः । वीरभूः । वर्द्धमानः ॥

कर्मणोऽण् ॥ ५ । १ । ७२ ॥

निर्वर्च्यविकार्यप्राप्यरूपाद् धातोः ॥ कुम्भकारः । काण्डलावः ।
वेदाध्यायः ॥

शीलिकामिभक्ष्याचरीक्षिक्षमो णः ॥ ५ । १ । ७३ ॥

कर्मणः ॥ धर्मशीला । धर्मकामा । वायुभक्षा । कल्याणाचारा ।
सुखप्रतीक्षा । बहुक्षमा ॥

गायोऽनुपसर्गाट्टक् ॥ ५ । १ । ७४ ॥

कर्मणः ॥ वक्रगी । अनुपसर्गादिति किम् ? । खरसंगावः ॥

सुरासीधोः पिबः ॥ ५ । १ । ७५ ॥

कर्मणः परादनुपसर्गाट्टक् ॥ सुरापी । सीधुपी ॥

आतो डोऽह्वावामः ॥ ५ । १ । ७६ ॥

कर्मणः पगाड्धातोः ॥ गोदः । अह्वावाम इति किम् ? । स्वर्ग-
ह्वायः । तन्तुवायः । धान्यमायः ॥

समः ख्यः ॥ ५ । १ । ७७ ॥

कर्मणो डः ॥ गोसङ्ख्यः ॥

दश्चाडः ॥ ५ । १ । ७८ ॥

कर्मणः ख्यो डः ॥ दायादः । स्याख्यः ॥

प्राज्ज्ञश्च ॥ ५ । १ । ७९ ॥

कर्मणो दो डः ॥ पथिप्रज्ञः । प्रपाप्रदः ॥

आशिषि हनः ॥ ५ । १ । ८० ॥

कर्मणो डः ॥ शत्रुहः ॥

क्लेशादिभ्योऽपात् ॥ ५ । १ । ८१ ॥

कर्मभ्यो हन्तेर्डः ॥ क्लेशापहः । तमोपहः । बहुवचनादन्येभ्योऽपि ॥

कुमारशीर्षाणिण् ॥ ५ । १ । ८२ ॥

कर्मणो हन्तेः ॥ कुमारघाती । शीर्षघाती ॥

अचित्ते टक् ॥ ५ । १ । ८३ ॥

कर्मणः पराङ्मन्तेः कर्त्तरि ॥ वातघ्नं तैलम् । अचित्त इति किम् ? । पापघातो यतिः ॥

जायापतेश्चिह्नवति ॥ ५ । १ । ८४ ॥

कर्मणः पराङ्मन्तेः कर्त्तरि टक् ॥ जायाघ्नो ब्राह्मणः । पतिघ्नी कन्या ॥

ब्रह्मादिभ्यः ॥ ५ । १ । ८५ ॥

कर्मभ्यः पराङ्मन्तेष्टक् ॥ ब्रह्मघ्नः । गोघ्नः ॥

हस्तिबाहुकपाटाच्छक्तौ ॥ ५ । १ । ८६ ॥

कर्मणः पराङ्मन्तेर्गम्यायां टक् ॥ हस्तिघ्नः । बाहुघ्नः । कपाटघ्नः । शक्ताविनि किम् ? । हस्तिघातो विषदः ॥

नगरादगजे ॥ ५ । १ । ८७ ॥

कर्मणः पराङ्मन्तेः कर्त्तरि टक् ॥ नगरघ्नो व्याघ्रः । अगज इति किम् ? । नगरघातो हस्ती ॥

राजघः ॥ ५ । १ । ८८ ॥

राज्ञः कर्मणः पराङ्मन्तेष्टक् घादेश्च निपात्यते ॥ राजघः ॥

पाणिघन्ताडघौ शिल्पिनि ॥ ५ । १ । ८९ ॥

टगन्तौ निपात्येते ॥ पाणिघः । ताडघः ॥

कुक्ष्यात्मोदरात् भृगः खिः ॥ ५ । १ । ९० ॥

कर्मणः ॥ कुक्षिम्भरिः । आत्मम्भरिः । उदरम्भरिः ॥

अर्होऽच् ॥ ५ । १ । ९१ ॥

कर्मणः ॥ पूजार्हा साध्वी ॥

धनुर्दण्डत्सरुलाङ्गलाङ्कुशर्ष्टियष्टिशक्तितोमरघ-

टाद् ग्रहः ॥ ५ । १ । ९२ ॥

कर्मणोऽच् ॥ धनुर्ग्रहः । दण्डग्रह इत्यादि ॥

सूत्राद्धारणे ॥ ५ । १ । ९३ ॥

कर्मणो ग्रहेरच् ॥ सूत्रग्रहः । धारण इति किम् ? । सूत्रग्राहः ॥

आयुध्मदिभ्यो धृगोऽदण्डादेः ॥ ५ । १ । ९४ ॥

कर्मभ्योऽच् ॥ धनुर्धरः । धृवरः । अदण्डादेरिति किम् ? ।
दण्डधारः । कुण्डधारः ॥

हृगो वयोऽनुद्यमे ॥ ५ । १ । ९५ ॥

कर्मणो गम्येऽच् ॥ अस्थिहरः स्वशिशुः । अनुद्यमे, अंशहरो
दायादः । मनोहरा माला । वयोऽनुद्यम इति किम् ? । भारहारः ॥

आङः ज्ञीले ॥ ५ । १ । ९६ ॥

कर्मणः पराङ्मृगो गम्येऽच् ॥ पुष्पाहरः । शील इति किम् ? ।
पुष्पाहारः ॥

दृतिनाथात् पशाविः ॥ ५ । १ । ९७ ॥

कर्मणः पराङ्मृगः कर्त्तरि ॥ दृतिहरिः श्वा । नाथहरिः सिंहः ॥

रजःफलेमलाद् ग्रहः ॥ ५ । १ । ९८ ॥

कर्मण इः ॥ रजोग्रहिः । फलेग्रहिः । मलग्रहिः ॥

देववातादापः ॥ ५ । १ । ९९ ॥

कर्मण इः ॥ देवापिः । वातापिः ॥

सकृत्स्तम्बाद्वत्सव्रीहौ कृगः ॥ ५ । १ । १०० ॥

कर्मणः कर्त्तरि इः ॥ सकृत्कर्त्तिवत्सः । स्तम्बकर्त्तिव्रीहिः ॥

कियत्तद्वहोरः ॥ ५ । १ । १०१ ॥

कर्मणः परात्कृगः ॥ किकरा । यत्करा । तत्करा । बहुकरा ॥

सङ्ख्याऽहर्दिवाविभानिशाप्रभाभाश्चित्रकर्त्रा-
द्यन्तानन्तकारबाह्वरुधनुर्नान्दीलिपिलिविलिभक्ति-
क्षेत्रजङ्घाक्षपाक्षणदारजनिदोषादिनदिवसाष्टः ॥ ५ ।
१ । १०२ ॥

कर्मणः परात्कृगः ॥ सङ्ख्याकरः । द्विकरः । अहस्करः । दिवा-
करः । विभाकरः । निशाकरः । प्रभाकरः । भास्करः । चित्रकरः ।
कर्त्तृकरः । आदिकरः । अन्तकरः । अनन्तकरः । कारकरः । बाहु-
करः । अरुष्करः । धनुष्करः । नान्दीकरः । लिपिकरः । लिवि-
करः । बलिकरः । भक्तिकरः । क्षेत्रकरः । जङ्घाकरः । क्षपाकरः ।
क्षणदाकरः । रजनिकरः । दोषाकरः । दिनकरः । दिवसकरः ॥

हेतुतच्छीलानुकूलेऽशब्दश्लोककलहगाथावैर-
चाटुसूत्रमञ्जपदात् ॥ ५ । १ । १०३ ॥

कर्त्तरि कर्मणः परात्कृगष्टः ॥ यशस्करी विद्या । श्राद्धकरः ।
प्रेषणकरः । शब्दादिवर्जनं किम् ? । शब्दकार इत्यादि ॥

भृतौ कर्मणः ॥ ५ । १ । १०४ ॥

कर्मणः परात्कृगो गम्यायां टः ॥ कर्मकरी दासी ॥

क्षेमप्रियमद्रभद्रात् खाऽण् ॥ ५ । १ । १०५ ॥

कर्मणः परात्कृगः ॥ क्षेमङ्करः । क्षेमकारः । प्रियङ्करः । प्रिय-
कारः । मद्रङ्करः । मद्रकारः । भद्रङ्करः । भद्रकारः । कथं योगक्षेम-
करी लोकस्येति, उपपदविधिषु तदन्तविधेरनाश्रयणात् । अत एव
सङ्ख्यादिसूत्रेऽन्तग्रहणेऽप्यनन्तग्रहणम् ॥

मेघर्त्तिभयाभयात्खः ॥ ५ । १ । १०६ ॥

कर्मणः परात्कृगः ॥ मेघङ्करः । ऋतिङ्करः । भयङ्करः । अभयङ्करः ॥

प्रियवशाद्वदः ॥ ५ । १ । १०७ ॥

कर्मणः खः ॥ प्रियम्बदः । वशम्बदः ॥

द्विषन्तपपरन्तपौ ॥ ५ । १ । १०८ ॥

द्विषन्पराभ्यां कर्मभ्यां परात् प्यन्तात्तपेः खो ह्रस्वो द्विषतोऽ-
च्च निपात्यते ॥ द्विषन्तपः । परन्तः ॥

परिमाणार्थमितनखात्पचः ॥ ५ । १ । १०९ ॥

कर्मणः खः ॥ प्रस्थम्पचः । मितम्पचः । नखम्पचः ॥

कूलाभ्रकरीषात्कषः ॥ ५ । १ । ११० ॥

कर्मणः खः ॥ कूलङ्कषा । अभ्रङ्कषा । करीषङ्कषा ॥

सर्वात्सहश्च ॥ ५ । १ । १११ ॥

कर्मणः कवेः खः ॥ सर्वसहः । सर्वङ्कषः ॥

भृवृजितृतपदमेश्च नाम्नि ॥ ५ । १ । ११२ ॥

कर्मणः महेः खः ॥ विश्वम्भरा भूः । पतिम्बरा कन्या । शत्रु-
अयोऽद्रिः । रथन्तरं साम । शत्रुन्तपो राजा । बलिन्दमः कृष्णः ।
शत्रुंसहो राजा । नाम्नीति किम् । कुटुम्बभारः ॥

धारेर्धर्च ॥ ५ । १ । ११३ ॥

कर्मणः संज्ञायां खः ॥ वसुन्धरा भूः ॥

पुरन्दरभगन्दरौ ॥ ५ । १ । ११४ ॥

संज्ञायां खान्तौ निपात्येते । पुरन्दरः शक्रः । भगन्दरो व्याधिः ॥

वाचंयमो व्रते ॥ ५ । १ । ११५ ॥

वाचंयमो व्रती ॥

मन्याणिणन् ॥ ५ । १ । ११६ ॥

कर्मणः ॥ पण्डितमानी बन्धोः ॥

कर्तुः खश् ॥ ५ । १ । ११७ ॥

प्रत्ययार्थात्कर्मणः परान्मन्यते ॥ पण्डितम्मन्यः । कर्तुरिति
किम् ? । पटुमानी चैत्रस्य ॥

एजेः ॥ ५ । १ । ११८ ॥

कर्मणः खश् ॥ अरिमेजयः ॥

शुनीस्तनमुञ्जकूलास्यपुष्पात् दूधेः ॥ ५ । १ । ११९ ॥

कर्मणः खश् ॥ शुनिन्धयः । स्तनन्धयः । मुञ्जन्धयः । कूल-
न्धयः । आस्यन्धयः । पुष्पन्धयः ॥

नाडीघटीखरीमुष्टिनासिकावाताद् ध्मश्च ॥ ५ । १ । १२० ॥

कर्मणः दूधेः खश् ॥ नाडिन्धमः । नाडिन्धयः । घटिन्धमः ।
घटिन्धयः । खरिन्धमः । खरिन्धयः । मुष्टिन्धमः । मुष्टिन्धयः । ना-
सिकन्धमः । नासिकन्धयः । वातन्धमः । वातन्धयः ॥

पाणिकरात् ॥ ५ । १ । १२१ ॥

कर्मणो ध्मः खश् ॥ पाणिन्धमः । करन्धमः ॥

कूलाद्द्रुजोद्वहः ॥ ५ । १ । १२२ ॥

कर्मणः खश् ॥ कूलद्रुजः । कूलद्रुद्वहः ॥

वहाभ्राल्लिहः ॥ ५ । १ । १२३ ॥

कर्मणः खश् ॥ वहंलिहः । अभ्रंलिहः ॥

बहुविध्वरुस्तिलात्तुदः ॥ ५ । १ । १२४ ॥

कर्मणः खश् ॥ बहुन्तुदः । विधुन्तुदः । अरुन्तुदः । तिलन्तुदः ॥

ललाटवातशर्द्धात्तपाजहाकः ॥ ५ । १ । १२५ ॥

कर्मणः खश् ॥ ललाटन्तपः । वातमजः । शर्द्धअहः ॥

असूर्योग्राद् दृशः ॥ ५ । १ । १२६ ॥

कर्मणः खश् ॥ असूर्यम्पश्या राजदाराः । दृशिना संबद्धस्य-
नत्रः सूर्येण सहासामर्थ्येऽपि गमकत्वात्समासः । उग्रम्पश्यः ॥

इरम्मदः ॥ ५ । १ । १२७ ॥

इरापूर्वान्मदेः खश् श्याभावश्च निपात्यते ॥ इरंमदः ॥

नग्नपलितप्रियान्धस्थूलसुभगाढ्यतदन्ताच्छ्वय-
र्थेऽच्चेर्भुवः खिष्णुखुकजौ ॥ ५ । १ । १२८ ॥

नग्नम्भविष्णुः ॥ नग्नम्भावुकः । पलितम्भविष्णुः । पलितम्भा-
वुकः । प्रियम्भविष्णुः । प्रियम्भावुकः । अन्धम्भविष्णुः । अन्धम्भा-
वुकः । स्थूलम्भविष्णुः । स्थूलम्भावुकः । सुगमम्भविष्णुः । सुगम-
म्भावुकः । आढ्यम्भविष्णुः । आढ्यभावुकः । तदन्तात् । सुनग्नम्भ-
विष्णुः । सुनग्नम्भावुक इत्यादि । अच्चेरिति किम् ? । आढ्यीभविता ॥

कृगः खनट् करणे ॥ ५ । १ । १२९ ॥

नग्रादिभ्योऽच्च्यन्तेभ्यश्च्यर्थवृत्तिभ्यः ॥ नग्नङ्करणं द्यूतम् ।
पलितङ्करणम् । प्रियङ्करणम् । अन्धङ्करणम् । स्थूलङ्करणम् । सुभग-
ङ्करणम् । आढ्यङ्करणम् । सुनग्नङ्करणम् । च्यर्थ इति किम् ? ।
नग्नङ्करोति द्यूतेन ॥

भावे चाशिताद्भुवः खः ॥ ५ । १ । १३० ॥

करणे ॥ आशितम्भवस्ते । आशितम्भव ओदनः

नाम्नो गमः खड्डौ च विहायसस्तु विहः ॥ ५ । १ । १३१ ॥

खः ॥ तुरङ्गः । तुरगः । विहङ्गः । विहगः । तुरङ्गमः । विह-
ङ्गमः । सुतङ्गमो मुनिः ॥

सुगदुर्गमाधारे ॥ ५ । १ । १३२ ॥

डान्तं निपात्यते ॥ सुगः । दुर्गः पन्थाः ॥

निर्गो देशे ॥ ५ । १ । १३३ ॥

आधारे डान्तो निपात्यते ॥ निर्गो देशः ॥

शमो नाम्न्यः ॥ ५ । १ । १३४ ॥

नाम्नः पराङ्मातोः ॥ शम्भवोऽर्हन् । नञ्नीति किम् ? । शङ्करी दीक्षा ॥

पार्श्वादिभ्यः शीडः ॥ ५ । १ । १३५ ॥

नामभ्यः अः प्रत्ययः ॥ पार्श्वशयः । पृष्ठशयः । बहुवचनाद्यथादर्शन-
मन्यत्रापि ॥

ऊर्ध्वादिभ्यः कर्तुः ॥ ५ । १ । १३६ ॥

शीङोऽः ॥ ऊर्ध्वशयः । उत्तानशयः ॥

आधारात् ॥ ५ । १ । १३७ ॥

नाम्नः शीडोऽः ॥ खशयः ॥

चरेष्टः ॥ ५ । १ । १३८ ॥

आधारात् ॥ कुलचरी ॥

भिक्षासेनादायात् ॥ ५ । १ । १३९ ॥

चरेष्टः ॥ भिक्षाचरी । सेनाचरः । आदायचरः ॥

पुरोऽग्रतोऽग्रे सत्तेः ॥ ५ । १ । १४० ॥

(१७६)

श्रीलघुहोमप्रभाव्याकरणम्.

टः ॥ पुरःसरी । अग्रतःसरः । अग्रेसरः ॥

पूर्वात्कर्तुः ॥ ५ । १ । १४१ ॥

सर्त्तेष्टः ॥ पूर्वसरः । कर्तुरिति किम् ? । पूर्वसारः ॥

स्थापास्नात्रः कः ॥ ५ । १ । १४२ ॥

नाम्नः ॥ समस्थः ॥ कच्छपः । नदीणः । धर्मत्रयम् ॥

शोकापनुदतुन्दपरिमृजस्तम्बेरमकर्णेजपं प्रिया-
लसहस्तिसूचके ॥ ५ । १ । १४३ ॥

कान्तं निपात्यते ॥ शोकापनुदः प्रियः । तुन्दपरिमृजोऽलसः ।
स्तम्बेरमो हस्ती । कर्णेजपोऽनिखलः । प्रियेत्यादि किम् ? । शोका-
पनोदो धर्माचार्यः ॥

मूलविभुजादयः ॥ ५ । १ । १४४ ॥

कान्ता यथादर्शनं निपात्यन्ते ॥ मूलविभुजो रथः । कुमुदं कैरवम् ॥

दुहेर्दुघः ॥ ५ । १ । १४५ ॥

नाम्नः ॥ कामदुघा ॥

भजो विण् ॥ ५ । १ । १४६ ॥

नाम्नः ॥ अर्द्धभाक् ॥

मन्वन्क्वनिप्विच् क्वचित् ॥ ५ । १ । १४७ ॥

नाम्नः पराङ्गतोः ॥ इन्द्रशर्मा ॥

वन्याद् पञ्चमस्य ॥ ४ । २ । ६५ ॥

धानोः ॥ विजावा । सुधीश । शुभंयाः ॥

किप् ॥ ५ । १ । १४८ ॥

नाम्नः पराङ्गतोर्यथालक्ष्यम् ॥ उखाभ्रत् । बहाभ्रत् । घञ्यु-
पसर्गस्येति दीर्घः ॥

छदेरिस्मभट्कौ ॥ ४ । २ । ३३ ॥

णौ ह्रस्वः ॥ उपच्छत् ॥

क्वौ ॥ ४ । ४ । ११९ ॥

शास आस इस् ॥ मित्रशीः । आङ् इतीसि, आशीः ॥

गमां क्वौ ॥ ४ । २ । ५८ ॥

गमादीनां यथादर्शनं किङ्ति लृक् ॥ जनगत् । संयत् । परीतत् ॥

स्पृशोऽनुदकात् ॥ ५ । १ । १४९ ॥

नाम्नः क्तिप् ॥ घृतस्पृक् । अनुदकादिति किम् ? । उदकस्पर्शः ॥

अदोऽनन्नात् ॥ ५ । १ । १५० ॥

नाम्नः क्तिप् ॥ आमात् । अनन्नादिति किम् ? । अन्नादः ॥

क्रव्यात्क्रव्यादावामपक्वादौ ॥ ५ । १ । १५१ ॥

क्विष्णान्तौ साधू ॥ क्रव्यात् आममांसभक्षः । क्रव्यादः पक्षमांसभक्षः ॥

त्यदाद्यन्यसमानादुपमानाद्व्याप्ये दृशष्टक्सकौ

च ॥ ५ । १ । १५२ ॥

व्याप्यादेव क्तिप् ॥ त्यादृशः । त्यादृक्षः । त्यादृक् । अन्यादृशः । अन्यादृक्षः । अन्यादृक् । सदृशः । सदृक्षः । सदृक् । व्याप्यादिति किम् ? । तेनेव दृश्यते ॥

कर्तुर्णिन् ॥ ५ । १ । १५३ ॥

उपमानात्पराद्धातोः ॥ उष्ट्रकोशी ॥

अजातेः शीले ॥ ५ । १ । १५४ ॥

नाम्नः पराद्धातोर्णिन् ॥ उष्णभोजी । प्रस्थायी । अजातेरिति किम् ? । शालीन् भोक्ता । शील इति किम् ? । उष्णभोजो मन्दः ॥

साधौ ॥ ५ । १ । १५५ ॥

नाम्नः पराद्धातोर्णिन् ॥ साधुकारी ॥

ब्रह्मणो वदः ॥ ५ । १ । १५६ ॥

णिन् ॥ ब्रह्मवादी ॥

व्रताभीक्ष्ण्ये ॥ ५ । १ । १५७ ॥

गम्ये नाम्नः पराद्धातोर्णिन् ॥ स्थण्डिलशायी । क्षीरपायिण
उशीनराः ॥

करणाद्यजो भूते ॥ ५ । १ । १५८ ॥

नाम्नो णिन् ॥ अनिष्टोमयाजी ॥

निन्द्ये व्याप्यादिन्विक्रियः ॥ ५ । १ । १५९ ॥

नाम्नः पराद् भूतार्थात् कर्त्तरि ॥ सोमविक्रयी । निन्द्य इति
किम् ? । धान्यविक्रायः ॥

हनो णिन् ॥ ५ । १ । १६० ॥

व्याप्यात्पराद् भूतार्थान्निन्द्ये कर्त्तरि ॥ पितृघाती । निन्द्य इति
किम् ? । शत्रुघातः ॥

ब्रह्मभ्रूणवृत्रात् क्विप् ॥ ५ । १ । १६१ ॥

कर्मणः पराद् भूतार्थाद्धन्तेः ॥ ब्रह्महा । भ्रूणहा । वृत्रहा । निय-
मार्थं वचनम् ॥

कृगः सुपुण्यपापकर्ममन्त्रपदात् ॥ ५ । १ । १६२ ॥

कर्मणो भूते क्विप् ॥ सुकृत् । पुण्यकृत् । पापकृत् । कर्मकृत् ।
मन्त्रकृत् । पदकृत् । इदमपि नियमार्थम् ॥

सोमात्सुगः ॥ ५ । १ । १६३ ॥

व्याप्याद् भूते क्विप् ॥ सोमसुत् । अत्रापि नियमः । एतदुत्तरत्र ॥

अग्नेश्चेः ॥ ५ । १ । १६४ ॥

व्याप्याद् भूते क्तिप् ॥ अग्निचित् ॥

कर्मण्यग्न्यर्थे ॥ ५ । १ । १६५ ॥

कर्मणः पराद् भूतार्थाच्चिः क्तिप् ॥ श्येनचित् ॥

दृशः क्वनिप् ॥ ५ । १ । १६६ ॥

व्याप्याद् भूते ॥ बहुदृश्वा । भूते प्रत्यायन्तरबाधनार्थं वचनम् ॥

सहराजभ्यां कृग्युधेः ॥ ५ । १ । १६७ ॥

भूते क्निप् ॥ सहकृत्वा । सहयुध्वा । राजकृत्वा । राजयुध्वा ॥

अनोर्जनेर्ङः ॥ ५ । १ । १६८ ॥

कर्मणो भूते ॥ पुमनुजः ॥

सप्तम्याः ॥ ५ । १ । १६९ ॥

भूतार्थाज्जिनेर्ङः ॥ मन्दुरजः ॥

अजातेः पञ्चम्याः ॥ ५ । १ । १७० ॥

भूतार्थाज्जिनेर्ङः ॥ बुद्धिजः । अजातेरिति किम् ? । गजाज्जातः ॥

क्वचित् ॥ ५ । १ । १७१ ॥

उक्तादन्यत्रापि यथालक्ष्यं ङः ॥ किञ्जः । अनुजः । अजः ।
स्त्रीजः । ब्रह्मज्यः । वराहः । आखः ॥

सुयजो ड्वनिप् ॥ ५ । १ । १७२ ॥

भूतार्थात् ॥ सुत्वानौ । यज्वा ॥

जृषोऽतृः ॥ ५ । १ । १७३ ॥

भूतार्थात् ॥ जरती ॥

क्तवतू ॥ ५ । १ । १७४ ॥

भूतार्थाद्धातोः ॥ कृतः । कृतवान् ॥

श्लिषशीङ्स्थासवसजनरुहजभजेः क्तः ॥ ५ । १ । ९ ॥

भूतादौ विहितः कर्तरि वा ॥ आश्लिष्टः कान्तां चैत्रः । आ-
श्लिष्टा कान्ता चैत्रेण । आश्लिष्टं चैत्रेण । अतिशयिता गुरुं शिष्याः ।
अतिशयितो गुरुः शिष्यैः । उपस्थिता गुरुं शिष्याः । उपस्थितो
गुरुः शिष्यैः । उपासिता गुरुं ते । उपासितो गुरुस्तैः । अनूषिता
गुरुं ते । अनूषितो गुरुस्तैः । अनुजातास्तां ते । अनुजाता सा तैः ।
आरूढोऽश्वः सः । आरूढोऽश्वस्तैः । अनुजीर्णास्तां ते । अनुजीर्णा
सा तैः । विभक्ताः स्वं ते । विभक्तं स्वं तैः ॥

आरम्भे ॥ ५ । १ । १० ॥

भानोभूतादौ यः क्तो विहितः स कर्तरि वा ॥ प्रकृताः कटं ते ।
प्रकृतः कटस्तैः ॥

गत्यर्थाकर्मकपिबभुजेः ॥ ५ । १ । ११ ॥

कर्तरि क्तो वा ॥ गतोऽसौ ग्रामम् । गतो ग्रामस्तेत । आसि-
तोऽसौ । आसितं तेन । पीताः पयः । पीतं पयः । भुक्तास्ते ।
भुक्तं तैः ॥

अद्यर्थाच्चाधारे ॥ ५ । १ । १२ ॥

गत्यर्थाकर्मकपिबभुजेः क्तो वा ॥ इदमेषां जग्धम्, यातम्,
शयितम्, पीतम्, भुक्तं वा । पक्षे कर्तृकर्मभावेषु ॥

ह्लादो ह्लाद् कयोश्च ॥ ४ । २ । ६७ ॥

क्तौ ॥

रदादमूर्च्छमदः क्तयोर्दस्य च ॥ ४ । २ । ६९ ॥

तो धातोर्नः ॥ हसः । हसवान् । पूर्णः । पूर्णवान् । अमूर्च्छ-
मद इति किम् ? । मूर्त्तः । मत्तः । रदात्त इति किम् ? । चरितम् ।
मुदितम् ॥

कृत्वादेरेषां तो नोऽप्रः ॥ ४ । २ । ६८ ॥

क्तिक्तवतूनाम् ॥ तीर्णिः । तीर्णः । तीर्णवान् । लूनिः ।
लूनः । लूनवान् । धूनिः । धूनः । धूनवान् । अप्र इति किम् ? ।
पूर्तिः । पूर्त्तः । पूर्त्तवान् ॥

सूयत्याद्योदितः ॥ ४ । २ । ७० ॥

क्तयोस्तो नः ॥ सूनः । सूनवान् । दूनः । दूनवान् । लग्नः । लग्नवान् ॥

व्यञ्जनान्तस्थातोऽख्याध्यः ॥ ४ । २ । ७१ ॥

धातोः परस्य क्तयोस्तो नः ॥ स्त्यानः । स्त्यानवान् । व्यञ्जनेति
किम् ? । यातः । अन्तस्थेति किम् ? । स्नातः । आत इति किम् ? ।
च्युतः । धातोर्व्यञ्जनेति किम् ? । निर्यातः । आख्याध्यइति किम् ? ।
ख्यातः । ध्यातः । आतः परस्येति किम् ? । दरिद्रितः ॥

पूदिव्यञ्जेनाशाद्यूतानपादाने ॥ ४ । २ । ७२ ॥

परस्य क्तयोस्तो नः ॥ पूना यवाः । आशूनः ॥

वेटोऽपतः ॥ ४ । ४ । ६२ ॥

धातोरेकस्वरात् क्तयोरादिरिङ् न ॥ समक्रः । अपत इति किम् ? ।
पतितः । पूर्वमूत्रे नाशाद्यूतानपादान इति किम् ? । पूतम् । शूतम् ।
उदक्तं जलम् ॥

सेर्ग्रासे कर्मकर्त्तरि ॥ ४ । २ । ७३ ॥

क्तयोस्तो नः ॥ सिनो ग्रासः स्वयमेव । कर्मकर्त्तरीति किम् ? ।
सितो ग्रासो मैत्रेण ॥

क्षेः क्षी चाध्यार्थे ॥ ४ । २ । ७४ ॥

क्तयोस्तो नः ॥ क्षीणः । क्षीणवान् मैत्रः । अध्यार्थ इति
किम् ? । क्षितमस्य ॥

वाऽऽक्रोशदैन्ये ॥ ४ । २ । ७५ ॥

गम्ये क्षेः परस्याध्यार्थे क्तयोस्तो नस्तद्योगे क्षीश्च ॥ क्षीणायुः
क्षितापूर्वा जाल्मः । क्षीणकः क्षितको वा तपस्वी ॥

ऋहीघ्राघ्रात्रोन्दनुदविन्तेर्वा ॥ ४ । २ । ७६ ॥

क्तयोस्तो नः ॥ ऋणम् । ऋतः । ह्रीणः । ह्रीतः । ह्रीणवान् ।
ह्रीतवान् । घ्राणः २ । घ्राणवान् २ । ध्राणः २ । ध्राणवान् २ ।
त्राणः २ । त्राणवान् २ ॥

डीयड्वयैदितः क्तयोः ॥ ४ । ४ । ६१ ॥

धातोरादिर्ङि न ॥ समुन्नः २ । समुन्नवान् २ । डीनः । डीन-
वान् । शूनः । शूनवान् । त्रस्तः । त्रस्तवान् । नुन्नः २ । नुन्नवान् २ ।
विन्नः २ । विन्नवान् २ । प्रथमाभ्यामप्राप्ते घ्रादिभ्यस्तु प्राप्ते विक-
ल्पः । तेन दान्तानां पूर्वेषु दस्यापि नत्वम् । तकारनत्वाभावपक्षे च
सन्धियोगशिष्टत्वादस्यापि न ॥

दुगोरू च ॥ ४ । २ । ७७ ॥

क्तयोस्तो नः ॥ दूनः । दूनवान् । गूनः । गूनवान् ॥

क्षैशुषिपचो मकवम् ॥ ४ । २ । ७८ ॥

क्तयोस्तः ॥ क्षामः । क्षामवान् । शुष्कः । शुष्कवान् । पक्कः । पक्कवान् ॥

निर्वाणमवाते ॥ ४ । २ । ७९ ॥

कर्तरि क्तयोस्तो नो निपात्यते ॥ निर्वाणो मुनिः । अवात
इति किम् ? । निर्वातो वातः ॥

अनुपसर्गाः क्षीबोल्लाघकृशपरिकृशफुल्लोत्फुल्लसं-
फुल्लाः ॥ ४ । २ । ८० ॥

क्तान्ता निपात्यन्ते ॥ क्षीबः । उल्लाघः । कृशः । परिकृशः ।
फुल्लः । उत्फुल्लः । सम्फुल्लः । अनुपसर्गा इति किम् ? । प्रक्षीवितः ॥

भित्तं शकलम् ॥ ४ । २ । ८१ ॥

भिदेः परस्य क्तस्य नो न, शकलपर्यायश्चेत् ॥ भित्तम् । भिन्नमन्यत् ॥

वित्तं धनप्रतीतम् ॥ ४ । २ । ८२ ॥

विन्दतेः परस्य क्तस्य नो न, धनप्रतीतयोः पर्यायश्चेत् ॥ वित्तं धनम् । वित्तः प्रतीतः । धनप्रतीतमिति किम् ? । विन्नः ॥

आदितः ॥ ४ । ४ । ७१ ॥

क्तयोरादिरिङ् न ॥ ति चोपान्त्येत्युन्वम् । फुल्लः ॥

क्तयोरनुपसर्गस्य ॥ ४ । १ । ९२ ॥

प्यायः पीः ॥ पीनम् । पीनवत् । अनुपसर्गस्येति किम् ? । प्राप्यानो मेघः ॥

आङोऽन्धूधसोः ॥ ४ । १ । ९३ ॥

प्यायः क्तयोः परतः पीः ॥ अपीनोऽन्धुः । आपीनमूधः । अन्धूधसोरिति किम् ? । आप्यानश्चन्द्रः । आङ् एवेति नियमात् प्राप्यानमूधः ॥

स्फायः स्फीर्वा ॥ ४ । १ । ९४ ॥

क्तयोः ॥ स्फीतः । स्फीतवान् । स्फातः । स्फातवान् ॥

प्रसमः स्तयः स्तीः ॥ ४ । १ । ९५ ॥

क्तयोः ॥ प्रसंस्तीतः । प्रसंस्तीतवान् । प्रसम इति किम् ? । सम्प्रस्त्यानः ॥

प्रात्तश्च मो वा ॥ ४ । १ । ९६ ॥

स्तयः क्तयोः परयोः स्तीः क्तयोस्तः ॥ प्रस्तीतः । प्रस्तीतवान् । प्रस्तीमः । प्रस्तीमवान् ॥

श्यः शीर्द्रवमूर्तिस्पर्शे नश्चास्पर्शे ॥ ४ । १ । ९७ ॥

(१८४)

श्रीलघुहेमप्र. व्याकरणम्.

क्तयोः परयोस्तद्योगे च क्तयोस्तः॥मूर्त्तिः काठिन्यम् । शीनम् ।
शीनबद्धृतम् । शीतं वर्त्तते । शीतो वायुः ॥

प्रतेः ॥ ४ । १ । ९८ ॥

इयः क्तयोः परयोः शीः, तद्योगे क्तयोस्तो नश्च ॥ प्रतिशीनः ।
प्रतिशीनवान् ॥

वाभ्यवाभ्याम् ॥ ४ । १ । ९९ ॥

इयः क्तयोः परयोः शीः तद्योगे च क्तयोस्तोऽस्पर्शे नश्च ॥
अभिशीनः । अभिशीनवान् । अभिश्यानः । अभिश्यानवान् ।
अवशीनः । अवशीनवान् । अवश्यानः । अवश्यानवान् । अभि-
शीनं घृतम् । अभिश्यानं घृतम् । अवशीनम्, अवश्यानं वा हिमम् ।
अभिशीतो वायुः । अवशीतो वायुः । अभिश्यानो वायुः ।
अवश्यानो वायुः ॥

श्रः शृतं हविःक्षीरे ॥ ४ । १ । १०० ॥

निपात्यते ॥ शृतं हविः । शृतं क्षीरं स्वयमेव । हविःक्षीर इति
किम् ? । श्राणा यवागूः ॥

श्रपेः प्रयोक्त्रैक्ये ॥ ४ । १ । १०१ ॥

क्ते हविःक्षीरयोः शृर्निपात्यते ॥ शृतं हविः क्षीरं वा चैत्रेण ।
हविःक्षीर इत्येव । श्रपिता यवागूः । प्रयोक्त्रैक्य इति किम् ? ।
श्रपितं हविश्चैत्रेण मैत्रेण ॥

लङ्गिकम्प्योरुपतापाङ्गविकृत्योः ॥ ४ । २ । ४७ ॥

उपान्त्य नः विडति लुक् । विलगितः । विकपितः । उपतापाङ्ग-
विकृत्योरिति किम् ? । विलङ्गितः । विकम्पितः ॥

उति शवर्हाद्भ्यः कौ भावारम्भे ॥ ४ । ३ । २६ ॥

उपान्त्ये सेटौ वा किद्वत् ॥ कुचितम् । कोचितमनेन । प्रकु-
चितः । प्रकोचितः । रुदितम् २ । प्ररुदितः २ । उतीति किम् ? ।
श्वितितमेभिः । शवर्हाञ्जय इति किम् ? । प्रगुधितः । भावारम्भ
इति किम् ? । रुचितः ॥

न डीड्शीड्पूड्धृषिक्विदिस्विदिमिदः ॥ ४ । ३ । २७ ॥

सेटौ क्तवत् किद्वत् ॥ डयितः । डयितवान् । शयितः ।
शयितवान् ॥

पूड्क्विलशिभ्यो नवा ॥ ४ । ४ । ४५ ॥

क्तवत्तुक्त्वामादिरिट् ॥ पवितः । पृतः । पवितवान् । पृत-
वान् । पवित्वा । पूत्वा । क्लिशितः । क्लिष्टः । क्लिशितवान् । क्लिष्ट-
वान् । क्लिशित्वा । क्लिष्ट्वा । प्रधर्षितः । प्रधर्षितवान् । प्रक्ष्वेदितः ।
प्रक्ष्वेदितवान् । प्रस्वेदितः । प्रस्वेदितवान् । प्रमेदितः । प्रमेदितवान् ।
सेटावित्त्वेव । डीनः । डीनवान् ॥

मृषः क्षान्तौ ॥ ४ । ३ । २८ ॥

सेटौ क्तवत् किद्वन्न ॥ मर्षितः । मर्षितवान् । क्षान्ताविति
किम् ? । अपमृषितं वाक्यम् ॥

सेट्कृतयोः ॥ ४ । ३ । ८४ ॥

णेरुक् । कारितः । कारितवान् ॥

प्रादागस्त आरम्भे के ॥ ४ । ४ । ७ ॥

वा ॥ प्रत्तः । प्रदत्तः । प्रादिति किम् ? । परीत्तम् ॥

निविस्वन्ववात् ॥ ४ । ४ । ८ ॥

दागः के तो वा । नीत्तम् । निदत्तम् । वीत्तम् २ । मूत्तम् २ ।
अनूत्तम् २ । अवत्तम् २ ।

स्वरादुपसर्गाद्वस्ति कित्यधः ॥ ४ । ४ । ९ ॥

तो नित्यम् ॥ प्रत्तः । परीत्रिमम् । उपसर्गादिति किम् ? ।
 दधि दत्तम् । स्वरात्किम् ? । निर्दत्तम् । दासंज्ञकस्येति किम् ? ।
 प्रदाता व्रीहयः । तीति किम् ? । प्रदाय । अध इति किम् ? । निधीतः ॥

दत् ॥ ४ । ४ । १० ॥

अधो दासंज्ञस्य तादौ किति ॥ दत्तः । दत्तिः । अध इत्येव । धीतः ॥

दोसोमास्थ इः ॥ ४ । ४ । ११ ॥

तादौ किति ॥ निर्दितः । सित्वा । पितिः । स्थितवान् ॥

छाशोर्वा ॥ ४ । ४ । १२ ॥

तादौ किति इः ॥ अवच्छितः । अवच्छातः । निशितः । निशातः ॥

शो व्रते ॥ ४ । ४ । १३ ॥

क्ते प्रयोगे नित्यमिः ॥ संशितं व्रतम् । संशितः साधुः ॥

धागः ॥ ४ । ४ । १५ ॥

तादौ किति हिः ॥ विहितः ॥

यपि चादो जग्ध् ॥ ४ । ४ । १६ ॥

तादौ किति ॥ जग्धः । जग्धवान् ॥

क्तयोः ॥ ४ । ४ । ४० ॥

निष्कुषः परयोरादिरिङ् नित्यम् ॥ निष्कुषितः । निष्कुषितवान् ॥

क्षुधवसस्तेषाम् ॥ ४ । ४ । ४३ ॥

क्तवतुक्त्वामादिरिङ् ॥ क्षुधितः । क्षुधितवान् । उषितः ।
 उषितवान् ॥

लुभ्यञ्चेर्विमोहार्चे ॥ ४ । ४ । ४४ ॥

क्तवतुक्त्वामादिरिङ् ॥ विलुभितः । विलुभितवान् । अ-
 श्रितः । अश्रितवान् । विमोहार्च इति किम् ? । लुब्धो जाल्मः ।
 उदक्तं जलम् ॥

सन्निवेरदः ॥ ४ । ४ । ६३ ॥

क्तयोरादिरिङ् न ॥ समर्णः । समर्णवान् । न्यर्णः । न्यर्णवान्
व्यर्णः । व्यर्णवान् । सन्निवेरिति किम् ? । अर्दितः ॥

अविदूरेऽभेः ॥ ४ । ४ । ६४ ॥

अर्देः परयोः क्तयोरादिरिङ् न ॥ अभ्यर्णः । अभ्यर्णवान् । अवि
दूर इति किम् ? । अभ्यर्दितो दीनः शीतेन ॥

वर्त्तेवृत्तं ग्रन्थे ॥ ४ । ४ । ६५ ॥

क्तं निपात्यते ॥ वृत्तो गुणश्चात्रेण । ग्रन्थ इति किम् ? ।
वर्त्तितं कुङ्कुमम् ॥

धृषशसः प्रगल्भे ॥ ४ । ४ । ६६ ॥

क्तयोरादिरिङ् न ॥ धृष्टः । विशस्तः । प्रगल्भ इति किम् ? ।
धर्षितः । विशसितः ॥

कषः कृच्छ्रगहने ॥ ४ । ४ । ६७ ॥

क्तयोरादिरिङ् न ॥ कष्टं दुःखम् । कष्टं वनम् । कृच्छ्रगहन इति
किम् ? । कषितं स्वर्णम् ॥

घुषेरविशब्दे ॥ ४ । ४ । ६८ ॥

क्तयोरादिरिङ् न ॥ घुष्टा रज्जुः । घुष्टवान् । अविशब्द इति
किम् ? । अवघुषितं वाक्यम् ॥

बलिस्थूले दृढः ॥ ४ । ४ । ६९ ॥

दृढेर्दृढेर्वाऽयं निपात्यते ॥ दृढः । बलिस्थूल इति किम् ? । दृढि-
तम् । दंढितम् ॥

क्षुब्धविरिब्धस्वान्तध्वान्तलग्नः स्निष्टफाण्टबाढ
परिवृढं मन्थस्वरमनस्तमःसक्तास्पष्टानायासभृशप्र-

भौ ॥ ४ । ४ । ७० ॥

ध्रुब्धः समुद्रः ॥ ध्रुब्धं वल्लवैः । विरिब्धः स्वरः । स्वान्तं मनः ।
ध्वान्तं तमः । लज्जं सकतम् । म्लिष्ठमस्पष्टम् । फाण्टमनायाससाध्यम् ।
बाढं भृशम् । परिवृढः प्रभुः ॥

नवा भावारम्भे ॥ ४ । ४ । ७२ ॥

आदितो धातोः क्तयोरादिरिट् । मिन्नम् । मेदितम् । प्रमिन्नः ।
प्रमिन्नवान् । प्रमेदितः । प्रमेदितवान् ॥

शकेः कर्मणि ॥ ४ । ४ । ७३ ॥

क्तयोरादिरिट् नवा ॥ शक्तः, शकितो वा घटः कर्तुम् ॥

णौ दान्तशान्तपूर्णदस्तस्पष्टच्छन्नज्ञसम् ॥ ४ । ४ । ७४ ॥

दमादीनां वा निपात्यते ॥ दान्तः । दमितः । शान्तः । श-
मितः । पूर्णः । पूरितः । दस्तः । दासितः । स्पष्टः । स्पाशितः ।
छन्नः । छादितः । ज्ञसः । ज्ञापितः ॥

इवसजपवमरुषत्वरसंधुषास्वनामः ॥ ४ । ४ । ७५ ॥

क्तयोरादिरिट् वा न ॥ श्वन्तः । श्वसितः । विश्वस्तवान् २ ।
जप्तः २ । जप्तवान् २ । वान्तः २ । वान्तवान् २ । रुष्टः २ । रुष्टवान् २ ।
तूर्णः २ । तूर्णवान् २ । संवुष्टः २ । संवुष्टवान् २ । आस्वान्तः २ ।
आस्वान्तवान् २ । अभ्यान्तः २ । अभ्यान्तवान् २ ॥

हृषेः केशलामविस्मयप्रतिघाते ॥ ४ । ४ । ७६ ॥

क्तयोरादिरिट् वा न ॥ हृष्टा हृषिता वा केशाः । हृष्टं हृषितं
वा लोमभिः । हृष्टो हृषितश्चैत्रः । हृष्टा हृषिता दन्ताः ॥

अपचितः ॥ ४ । ४ । ७७ ॥

अपाच्चायेः क्तान्तस्य इडभावश्चिश्च निपात्यते वा ॥ अपचितः ।

अपचायितः ॥

तत्र क्वसुकोनो तद्वत् ॥ ५ । २ । २ ॥

परोक्षामात्रविषये धातोः परौ कसुकानौ तौ च परोक्षेव ॥
तत्र कसुः परस्मैपदत्वात्कर्तरि । कानस्त्वात्मपदत्वाद्भावकर्मणोरपि ।
शुश्रुवान् ॥

घसेकस्वरातः क्वसोः ॥ ४ । ४ । ८२ ॥

धातोः परस्य परोक्षाया आदिरिट् ॥ जक्षिवान् । आदिवान् ।
सेदिवान् । ऊषिवान् । पेचिवान् । ययिवान् । पेचानः ॥

गमहनविद्लविशदृशो वा ॥ ४ । ४ । ८३ ॥

कसोरादिरिट् ॥ जग्मिवान् । जगन्वान् । जग्मिवान् । जघ-
न्वान् । विविदिवान् । विविद्वान् । विविशिवान् । विविश्वान् । दृ-
शिवान् । दृश्वान् ॥

वेयिवदनाश्वदनूचानम् ॥ ५ । २ । ३ ॥

भूते कसुकानान्तं कर्तरि निपात्यते ॥ ईयिवान् । समीयिवान् ।
अनाश्वान् । अनूचानः । पक्षेऽद्यतनादिः ॥

दाश्वत्साहन्मीद्वत् ॥ ४ । १ । १५ ॥

एते ह्रस्वाद्द्वेच्चादयो निपात्यन्ते ॥ दाश्वान् । दाश्वान्सौ ।
साह्वान् । मीद्वान् ॥

शत्रानशावेष्यति तु सस्यौ ॥ ५ । २ । २० ॥

सदर्थान्धातोः ॥ यान् । शयानः । यास्यन् ॥

अतो म आने ॥ ४ । ४ । ११४ ॥

शयिष्यमाणः ॥

आसीनः ॥ ४ । ४ । ११ ॥

आस्तेः परस्यानस्यादेरीर्निपात्यते ॥ आसीनः । उदासीनः ॥

तौ माडयाक्रोशेषु ॥ ५ । २ । २१ ॥

उपपदे गम्येषु शत्रानशोवव ॥ मा पचन् वृषलो ज्ञास्यति ।
मा पचमानोऽसौ मर्तुकामः ॥

वा वेत्तेः क्वसुः ॥ ५ । १ । २२ ॥

सदर्यात् ॥ तत्त्वं विद्वान् । विदन् ॥

पूड्यजः शानः ॥ ५ । २ । २३ ॥

सदर्यात् ॥ पवमानः । यजमानः ॥

वयःशक्तिशीले ॥ ५ । २ । २४ ॥

गम्ये सदर्याद्वातोः शानः ॥ स्त्रियं गच्छमानाः । समनानाः ।
पराब्रिन्दमानाः ॥

धारीडोऽकृच्छेऽतृश् ॥ ५ । २ । २५ ॥

धारयन्नाचाराङ्गम् ॥ अधीयन्दृमपुष्पीयम् ॥

सुगृद्विषार्हः सत्रिशत्रुस्तुत्ये ॥ ५ । २ । २६ ॥

सदर्यादतृश् ॥ सर्वे मुन्वन्तः । चौरं द्विषन् । पूजामर्हन् । एष्विति
किम् ? । मुरां मुनोति ॥

तृन् शीलधर्मसाधुषु ॥ ५ । २ । २७ ॥

सदर्याद्वातोः ॥ कर्ता कटम् । वधूमूढां मुण्डयितारः श्राविष्ठा-
यनाः । गन्ता खेलः ॥

आज्यलङ्कृग्निराकृग्भूसहिरुचिवृतिवृधिच-
रिप्रजनापत्रप इष्णुः ॥ ५ । २ । २८ ॥

शीलादिसदर्यात् ॥ आजिष्णुः । अलङ्कृणिष्णुः । निराकरिष्णुः ।
भविष्णुः । सहिष्णुः । रोचिष्णुः । वर्त्तिष्णुः । वर्द्धिष्णुः । चरिष्णुः ।

प्रजनिष्णुः । अपत्रपिष्णुः ॥

उदः पचिपतिपदिमदेः ॥ ५ । २ । २९ ॥

शीलादिसदर्यादिष्णुः ॥ उत्पचिष्णुः । उत्पतिष्णुः । उत्पदि-
ष्णुः । उन्मदिष्णुः ॥

भूजेः ण्णुक् ॥ ५ । २ । ३० ॥

शीलादिसदर्यात् ॥ भूष्णुः । जिष्णुः ॥

स्थाग्लाम्लापचिपरिमृजिक्षेः स्नुः ॥ ५ । २ । ३१ ॥

शीलादिसदर्यात् ॥ स्थास्नुः । ग्लास्नुः । म्लास्नुः । पक्ष्णुः ।
परिमाक्ष्णुः । क्षेष्णुः ॥

त्रसिगृधिधृषिक्षिपः वनुः ॥ ५ । २ । ३२ ॥

शीलादिसदर्यात् ॥ त्रस्नुः । गृध्नुः । धृष्णुः । क्षिष्णुः ॥

सनभिक्षाशंसेरुः ॥ ५ । २ । ३३ ॥

चिकीर्षुः ॥ भिक्षुः । आशंसुः ॥

विन्दिचलू ॥ ५ । २ । ३४ ॥

विन्दुः ॥ इच्छुः ॥

शृवन्देरारुः ॥ ५ । २ । ३५ ॥

विशरारुः ॥ वन्दारुः ।

दाधेसिशदसदो रुः ॥ ५ । २ । ३६ ॥

दारुः ॥ धारुः । सेरुः । शद्रुः । सद्रुः ॥

शीङ्श्रद्धानिद्रातन्द्रादयिपतिगृहिस्पृहेरालुः ॥

५ । २ । ३७ ॥

शीलादिसदर्यात् ॥ शयालुः । श्रद्धालुः । निद्रालुः । तन्द्रालुः ।
निपातनात्तदो दस्य नः । दयालुः । पतिगृहिस्पृहयोऽदन्ताश्चौरा-

दिकाः । पतयालुः । गृहयालुः । स्पृहयालुः ॥

डौ सासहिवावहिचाच ल्लेण पति ॥ ५ । २ । ३८ ॥

शीलादौ सत्यर्थे निपात्यते । सासहिः । वावहिः । चाचलिः । पापतिः ॥

सस्त्रिचक्रिदधियज्ञिनेमि ॥ ५ । २ । ३९ ॥

एते शीलादौ सत्यर्थे कृतद्विर्वचना डिप्रत्ययान्ता निपात्यन्ते ।
सस्त्रिः । चक्रिः । दधिः । जज्ञिः । नेमिः ॥

शृकमगमहनवृषभूस्थ उकण् ॥ ५ । २ । ४० ॥

शीलादिसदर्थान्तात् ॥ शाकुकः । कामुकः । आगामुकः । घातुकः ।
वर्षुकः । भावुकः । स्थायुकः ॥

लषपतपदः ॥ ५ । २ । ४१ ॥

शीलादिसदर्थान्तदुक्त ॥ अभिलाषुकः । प्रपातुकः । उपपातुकः ॥

भूषाक्रोधार्थजुष्टगृधिज्वलशुचश्चानः ॥ ५ । २ । ४२ ॥

लषपतपदः शीलादिसदर्थान्तात् ॥ भूषणः । क्रोधनः । कोपनः । जवनः ।
सरणः । गर्हणः । ज्वलनः । शोचनः । अभिलषणः । पतनः ।
अर्थस्य पदनः ॥

चलशब्दार्थादकर्मकात् ॥ ५ । २ । ४३ ॥

धातोश्शीलादिसदर्थकादनः ॥ चलनः । खणः । अकर्मका-
दिति किम् ? । पठिता विद्याम् ॥

इडितो व्यञ्जनाद्यन्तात् ॥ ५ । २ । ४४ ॥

धातोश्शीलादिसदर्थान्तान्तात् ॥ स्पन्दनः । वर्त्तनः । व्यञ्जनाद्य-
न्तादिति किम् ? । एधिता । शयिता । अकर्मकादित्येव । वसिता वस्त्रम् ॥

न णिङ्यसूददीपदीक्षः ॥ ५ । २ । ४५ ॥

शीलादिसदर्थान्तान्तात् ॥ भावयिता । क्षमायिता । सूदयिता ।

दीपिता । दीक्षिता ॥

द्रमक्रमो यङः ॥ ५ । २ । ४६ ॥

शीलादिसदर्थादनः । दन्द्रमणः । चङ्क्रमणः ॥

यजिजपिदंशिवदादूकः ॥ ५ । २ । ४७ ॥

यङन्ताच्छीलादिसदर्थात् ॥ यायजूकः । जञ्जपूकः । दन्द-
शूकः । वावदूकः ॥

जागुः ॥ ५ । २ । ४८ ॥

शीलादिसदर्थादूकः ॥ जागरूकः ॥

शमष्टकाद् घिनण् ॥ ५ । २ । ४९ ॥

शीलादिसदर्थात् ॥ शमी । दमी । तमी । श्रमी । भ्रमी । क्षमी ।
प्रमादी । क्लमी ॥

युजभुजभजत्यजरञ्जद्विषदुषद्रुहदुहाभ्याहनः ॥ ५ । २ । ५० ॥

शीलादिसदर्थाद्विनण् ॥ योगी । भोगी । भागी । त्यागी ।
रागी । द्वेषी । दोषी । द्रोही । दोही । अभ्याघाती । अकर्मकादित्येव ।
गां दोग्धा ॥

आङः क्रीडमुषः ॥ ५ । २ । ५१ ॥

शीलादिसर्थाद् घिनण् ॥ आक्रीडी । आमोषी ॥

प्राञ्च यमयसः ॥ ५ । २ । ५२ ॥

शीलादिसदर्थादाङो घिनण् ॥ प्रयामी । आयामी । प्रयासी । आयासी ॥

मथलपः ॥ ५ । २ । ५३ ॥

शीलादिसदर्थात् प्राद्विनण् ॥ प्रमाथी । प्रलापी ॥

वेश्व द्रोः ॥ ५ । २ । ५४ ॥

शीलादिसदर्थात्प्राद् घिनण् ॥ विद्रावी । प्रद्रावी ॥

विपरिप्रात्सर्तेः ॥ ५ । २ । ५५ ॥

शीलादिसदर्याद् घिनण् ॥ विसारी । परिसारी । प्रसारी ॥

समः पृचैप्ज्वरेः ॥ ५ । २ । ५६ ॥

शीलादिसदर्याद् घिनण् ॥ सम्पर्की । सञ्ज्वरी ॥

संवेः स्तृजः ॥ ५ । २ । ५७ ॥

शीलादिसदर्याद् घिनण् ॥ संसर्गी । विसर्गी ॥

संपरिव्यनुप्राद्वदः ॥ ५ । २ । ५८ ॥

शीलादिसदर्याद् घिनण् ॥ संवादी । परिवादी । विवादी ।
अनुवादी । प्रवादी ॥

वेर्विचकत्थस्त्रम्भकषकसलसहनः ॥ ५ । २ । ५९ ॥

शीलादिसदर्याद् घिनण् ॥ विवेकी । विकल्पी । विस्त्रम्भी ।
विकापी । विकासी । विलासी । विघाती ॥

व्यपाभेर्लषः ॥ ५ । २ । ६० ॥

शीलादिसदर्याद् घिनण् ॥ विलापी । अपलापी । अभिलापी ॥

सम्प्राद्वसात् ॥ ५ । २ । ६१ ॥

शीलादिसदर्यात् घिनण् ॥ संवासी । प्रवासी ॥

समत्यपाभिव्यभेश्वरः ॥ ५ । २ । ६२ ॥

शीलादिसदर्याद् घिनण् ॥ सञ्चारी । अतिचारी । अपचारी ।
अभिचारी । व्यभिचारी ॥

समनुव्यवादुधः ॥ ५ । २ । ६३ ॥

शीलादिसदर्याद् घिनण् ॥ संरोधी । अनुरोधी । विरोधी । अवरोधी ॥

वेर्दहः ॥ ५ । २ । ६४ ॥

शीलादिसदर्याद् घिनण् ॥ विदाही ॥

परेर्देविमुहश्च ॥ ५ । २ । ६५ ॥

शीलादिसदर्थार्द्धहेर्घिनण् ॥ परिदेवी । परिमोही । परिदाढी ॥

क्षिपरटः ॥ ५ । २ । ६६ ॥

परिपूर्वाच्छीलादिसदर्थार्द्ध घिनण् ॥ परिक्षेपी । परिराटी ॥

वादेश्च णकः ॥ ५ । २ । ६७ ॥

परिपूर्वाच्छीलादौ क्षिपरटः ॥ परिवादकः । परिक्षेपकः ।

परिराटकः ॥

निन्दहिंसक्लिशखादविनाशिव्याभाषासूयानेक-
स्वरात् ॥ ५ । २ । ६८ ॥

शीलादिसदर्थार्णकः ॥ निन्दकः । हिंसकः । क्लेशकः । खादकः ।
विनाशकः । व्याभाषकः । असूयकः । चकासकः ॥

उपसर्गादेवृदेविक्रुशः ॥ ५ । २ । ६९ ॥

शीलादिसदर्थार्णकः ॥ आदेवकः । परिदेवकः । आक्रोशकः ॥

वृङ्भिक्षिलुण्टिजल्पिकुहादाकः ॥ ५ । २ । ७० ॥

शीलादिसदर्थार्त् ॥ वराकी । भिक्षाकः । लुण्टाकः । जल्पाकः । कुहाकः ॥

प्रात्सूजोरिन् ॥ ५ । २ । ७१ ॥

शीलादिसदर्थार्त् ॥ प्रसवी । प्रजवी ॥

जीण्टक्षिविश्रिपरिभूवमाभ्यमाव्यथः ॥ ५ । २ । ७२ ॥

शीलादिसदर्थार्दिन् ॥ जयी । अत्ययी । आदरी । क्षयी ।
विश्रयी । परिभवी । वमी । अभ्यमी । अव्यथी ॥

सृघस्यदो मरक् ॥ ५ । २ । ७३ ॥

शीलादिसदर्थार्त् ॥ सृमरः । घस्मरः । अदूमरः ॥

भञ्जिभासिमिदो घुरः ॥ ५ । २ । ७४ ॥

शीलादिसदर्यात् ॥ भङ्गुरम् । भासुरम् । मेदुरम् ॥

वेत्तिच्छिदभिदः कित् ॥ ५ । २ । ७५ ॥

शीलादिसदर्याद् घुरः ॥ विदुरः । छिदुरः । भिदुरः ॥

भियो रुरुकलुकम् ॥ ५ । २ । ७६ ॥

शीलादिसदर्यात्कित् ॥ भीरुः । भीरुकः । भीलुकः ॥

सृजीण्णशष्ट्वरप् ॥ ५ । २ । ७७ ॥

शीलादिसदर्यात्कित् ॥ सृत्वरी । जित्वरी । इत्वरः । नःवरः ॥

गत्वरः ॥ ५ । २ । ७८ ॥

गमेध्वरप् मश्च त् निपात्यते ॥ गत्वरी ॥

स्मयजसहिंसदीपकम्पकमनमो रः ॥ ५ । २ । ७९ ॥

शीलादिसदर्यात् ॥ स्मेरम् । अजस्रम् । हिंसः । दीपः । क-
म्पः । कम्पः । नम्पः ॥

तृषिधृषिस्वपो नजिङ् ॥ ५ । २ । ८० ॥

शीलादिसदर्यात् ॥ तृष्णक् । धृष्णक् । स्वप्नजौ ॥

स्थेशभासपिसकसो वरः ॥ ५ । २ । ८१ ॥

शीलादिसदर्यात् ॥ स्थावरः । ईश्वरः । भास्वरः । पेस्वरः । विकस्वरः ॥

यायावरः ॥ ५ । २ । ८२ ॥

निपात्यते ॥ यायवरः ॥

दिद्युद्दृज्जगज्जुहूवाक्प्राङ्धीश्रीद्रूस्त्रुज्वायतस्तूक-
टप्रूपरित्राङ्भ्राजादयः किप् ॥ ५ । २ । ८३ ॥

शीलादौ सत्यर्थे निपात्यन्ते ॥ दिद्युत् । दद्युत् । जगत् । जुहः ।

वाक् । तच्चप्राट् । धीः । श्रीः । शतदूः । सूः । जूः । आयतस्तूः ।
कटपूः । परित्राट् । विभ्राट् । भाः ॥

शंसंस्वयंविप्राट् भुवो डुः ॥ ५ । २ । ८४ ॥

सदर्थान् ॥ शम्भुः । सम्भुः । स्वयम्भुः । विभुः । प्रभुः ॥

पुव इत्रो दैवते ॥ ५ । २ । ८५ ॥

सदर्थान्कर्त्तरि ॥ पवित्रोऽर्हन् ॥

ऋषिनाम्नोः करणे ॥ ५ । २ । ८६ ॥

सदर्थान्पुव इत्रः ॥ पवित्रोऽयमृषिः । दर्भः पवित्रः ॥

लूधूसूखनिचरसहार्त्तेः ॥ ५ । २ । ८७ ॥

सदर्थान्करणे इत्रः ॥ लवित्रम् । धवित्रम् । सवित्रम् । खनि-
त्रम् । चरित्रम् । सहित्रम् । अरित्रम् ॥

नीदांश्शसूयूजस्तुतुदसिसिचिः हपतपान-

हस्त्रट् ॥ ५ । २ । ८८ ॥

सदर्थान्करणे ॥ नेत्रम् । दात्रम् । शस्त्रम् । योत्रम् । योक्त्रम् ।
स्तोत्रम् । तोत्रम् । सेत्रम् । सेकत्रम् । मेद्रम् । पत्रम् । पात्री । नप्री ॥

हलक्रोडास्ये पुवः ॥ ५ । २ । ८९ ॥

सदर्थान्करणे ऋट् ॥ पोत्रम् ॥

दंशेस्त्रः ॥ ५ । २ । ९० ॥

सदर्थान्करणे ॥ दंष्ट्रा ॥

धात्री ॥ ५ । २ । ९१ ॥

द्वेधाङ्गो वा कर्मणि ऋट् ॥ धात्री ॥

ज्ञानेच्छार्चार्थआच्छीलादिभ्यः क्तः ॥ ५ । २ । ९२ ॥

(१९८)

श्रीलघुहेमप्रः व्याकरणम्.

सन्यर्थे ॥ राज्ञां ज्ञातः, इष्टः, पूजितः । भिन्नः । शीलितः । रक्षितः ॥

॥ इति पूर्वकृदन्तम् ॥

उणादयः ॥ ५ । २ । ९३ ॥

सदर्थान्धातोर्बहुलम् ॥ संज्ञासु धातुरूपाणि प्रत्ययाश्च ततः परे ।
कार्यानुबन्धोपपदं विज्ञातव्यमुणादिषु ॥ १ ॥

भीमादयोऽपादाने ॥ ५ । १ । १४ ॥

भीमः ॥ भयानकः । भीष्मः ॥

सम्प्रदानाच्चान्यत्रोणादयः ॥ ५ । १ । १५ ॥

अपादानात् ॥ कारुः । कषिः ॥

॥ अथोणादिविवृतिः ॥

कृवापाजिस्वदिसाध्यशौटस्त्रासनिजानिरहीण-

भ्य उण् ॥ १ ॥

सदर्थेभ्यः सम्प्रदानापादानाभ्यामन्यत्र कारके भावे च संज्ञायां
बहुलम् ॥ करोति कृणोति वा कारुः । वायुः । पायुः । जायुः ।
स्वादुः । साधुः । आशु । आशुः । दारुः । स्त्रायुः । सानु । जानी-
त्याकारनिर्देशान्न जनवध इति वृद्धिप्रतिषेधो न । जानु । राहुः ।
आयुः ॥

अः ॥ २ ॥

धातोः ॥ भवः । तरः ॥

नञः क्रमिगमिशमिखन्याकमिभ्यो ङित् ॥ ४ ॥

अः । नकः । नगः । नशः । नखः । नाकः ॥

तुदादिविषिगुहिभ्यः कित् ॥ ५ ॥

अः ॥ तुदः । नुदः । मुरः । विषम् । गुहः ॥

भीण्शलिवलिकल्यतिमर्च्यर्चिमृजिकुतुस्तुदा-
धारात्राकापानिहानञ्शुभ्यः कः ॥ २१ ॥

भेकः ॥ एकः । शल्कम् । वल्कः । कल्कः । अत्कः । मर्कः ।
अर्कः । मार्कः । कोकः । तोकम् । स्तोकम् । दाकः । धाकः । राकः ।
त्राकः । काकः । पाकः । निहाकः । निहाका । अशोकः ॥

कृगो वा ॥ २३ ॥

कित् कः ॥ कर्कः । कृकः ॥

निष्कतुरुष्कोदर्कालर्कशुल्कश्चफल् ~~वृक्षच्छेककेकायस्कादयः~~ ल्कोल्का-
वृक्षच्छेककेकायस्कादयः ॥ २६ ॥

कान्ता निपात्यन्ते ॥ निष्कः । तुरुष्क इत्यादि । आदिग्रहणात्
ढकास्पृकादयः ॥

दृकनृस्त्रृधृवृमृस्तुकुक्षुलङ्घिचरिचटिकटिकण्टि-
चणिचषिफलिवमितम्यविदेविवन्धिकनिजनिमशिक्षा-
रिकूरिवृतिवल्लिमल्लिसल्ल्यलिभ्योऽकः ॥ २७ ॥

दरकः ॥ करकः । नरकः । इत्यादि ॥

कीचकपेचकमेचकमेनकार्भकधमकवधकलघक-
जहकैरकैडकाश्मकलमकक्षुल्लकवट्ठकाढकादयः ॥ ३३ ॥

निपात्यन्ते ॥ कीचकः । पेचकः । मेचकः । इत्यादि ॥

शल्लिबलिपतिवृतिनभिपटितटितडिगडिभन्दिब-

न्दिमन्दिनमिकुदुपूमनिखजिभ्य आकः ॥ ३४ ॥

शलाका ॥ बलाका । पताका । वर्त्ताका ॥

पिषेः पिन्पिण्यौ च ॥ ३६ ॥

पिनाकम् । पिण्याकः ॥

क्रीकल्यलिदलिस्फटिदूषिभ्य इकः ॥ ३८ ॥

क्रयिकः ॥ अलिकम् । दलिकम् । स्फटिकः । दूषिका ॥

स्यमिकषिदूष्यनिमनिमलिवल्यलिप्राहेकणिभ्य
ईकः ॥ ४६ ॥

स्यमीकः ॥ कपीका । दूषीका । अनीकम् । मनीकः । मली-
कम् । व्यलीकः । अलीकम् । पालीकम् । कणीकः ॥

मिवमिकटिभल्लिकुहेरुकः ॥ ५१ ॥

मयुकः ॥ वमुकः । कदुकः । भल्लुकः । कुहुकम् ॥

शल्यणेर्णित् ॥ ५९ ॥

ऊकः ॥ शालूकम् । आणूकम् ॥

शम्बूकशाम्बूकवृधूकमधूकोलूकोरुवूकवरूका-
दयः ॥ ६१ ॥

ऊकान्ता निपात्यन्ते शमेर्वोऽन्तो दीर्घश्च वा ॥ शम्बूकः । शा-
म्बूकः । वृशो वृध् । वृधूकः । मदेर्धः । मधूकः । अलेरुदुपान्त्यस्य ।
उलूकः । उरूपूर्वाद्वातेः कित् ॥ उरूवूकः । वृधेलोपः । वरूकः । आदि
ग्रहणादनूकादयः ॥

जीवेरातृको जैव् च ॥ ६७ ॥

जैवातृकः ॥

वृतेस्तिकः ॥ ७५ ॥

वर्सिका ॥

इष्यशिमसिभ्यस्तकक् ॥ ७७ ॥

इष्टका । अष्टका । मस्तकः ॥

शमिमनिभ्यां खः ॥ ८४ ॥

शङ्खः । मङ्खः ॥

इयतेरिच्च वा ॥ ८५ ॥

खः ॥ शिखा । विशिखा । विशिखः । शाखा । विशाखा । विशाखः ॥

पूमुहोः पुन्मूरौ च ॥ ८६ ॥

खः ॥ पुङ्खः । मूर्खः ॥

अशेडित् ॥ ८७ ॥

खः ॥ खम् । नास्य खमस्ति नखः । शोभनानि खानि
अस्मिन् सुखम् । दुष्टानि खान्यस्मिन् दुःखम् ॥

महेरुच्चास्य वा ॥ ८९ ॥

खः कित् अन्तलुक् ॥ सुखम् । मखः ॥

मयेधिभ्यामूखेखौ ॥ ९१ ॥

मयूखः ॥ एधिखः ॥

गम्यमिरम्यजिगद्यदिच्छागडिखडिगमृवृस्वृम्यो

गः ॥ ९२ ॥

गङ्गा ॥ अङ्गम् । अङ्गः समुद्रादिः । अङ्गा जनपदः । रङ्गः ।
वेगः । गद्गः । अद्गः । छागः । गङ्गः । खङ्गः । गर्गः । भर्गः ।
वर्गः । स्वर्गः ॥

पूमुदिभ्यां कित् ॥ ९३ ॥

गः ॥ पूगः । मुद्गः ॥

भृवृभ्यां नोऽन्तश्च ॥ ९४ ॥

किद् गः ॥ भृङ्गः । वृङ्गः ॥

शङ्गशार्ङ्गादयः ॥ ९६ ॥

शृणातेर्ह्रस्वो नोऽन्तश्च ॥ शृङ्गम् । वृद्धिः । शार्ङ्गम् । आदिग्र-
हणात् ह्रं हरणे, हार्गः ॥

तडेरगः ॥ ९७ ॥

तडागम् ॥

पतितमितृपकशल्वादेरङ्गः ॥ ९८ ॥

पतङ्गः ॥ तमङ्गः । तरङ्गः । परङ्गः । करङ्गः । शरङ्गः । लवङ्गः ।
आदिग्रहणादन्येभ्योऽपि ॥

विडिविलिकुरिमृदिपिशिम्यः कित् ॥ १०१ ॥

भङ्गः । विटङ्गः । विलङ्गः । कुरङ्गः । मृदङ्गः । पिशङ्गः ॥

स्थार्तिजनिभ्यो घः ॥ १०९ ॥

स्थाघः ॥ अघः । जङ्घा ॥

कूपूसमिण्भ्यश्चट् दीर्घश्च ॥ ११२ ॥

कूचः ॥ कूची । पूचः । समीचः ॥

दिव्यविश्रुकुर्विशकिकङ्किकृपिचपिचमिकम्ये-
धिकर्किमार्किकक्खितकसृभृवृभ्योऽटः ॥ १४२ ॥

देवटः ॥ अवटः । श्रवटः । कवटः । कर्वटम् । शकटम् । कङ्कटः ।
कर्पटम् । चपटः । चमटः । कमटः । एधटः । कर्कटः । मर्कटः ।
ककूखटः । तरटः । करटः । सरटः । भरटः । वरटः ॥

तृकृपिकम्पिकृषिभ्यः कीटः ॥ १५१ ॥

तिरीटम् । किरीटम् । कृपीटम् । कम्पीटम् । कृषीटम् ॥

गजदवभभ्य उट उडश्च ॥ १५३ ॥
६६ ६ ६ ६

गरुटः ॥ गरुडः । जरुटः । जरुडः । दरुटः । दरुडः । बरुटः ।
वरुडः । भरुटः । भरुडः ॥

वनिकणिकाश्रुषिभ्यष्ठः ॥ १६२ ॥

वण्टः ॥ कण्टः । काष्ठम् । ओष्ठः ॥

पीविशिकुणिपृषिभ्यः कित् ॥ १६३ ॥

पीठम् ॥ विष्टा । कुण्टः । पृष्ठः ॥

कुषेर्वा ॥ १६४ ॥

ठः स च वा कित् ॥ कुष्ठम् । कोष्ठः ॥

मृजशकभ्यमिरमिरपिभ्योऽठः ॥ १६७ ॥
६ ६

मरठः ॥ जरठः । शरठः । कमठः । अमठः । रमठः । रपठः ॥

पञ्चमात् ङः ॥ १६८ ॥

धातोः ॥ षण्डः । बाहुलकात्सत्वाभावः । चण्डः । पण्डः । मण्डः ।
शण्डः । दण्डः । रण्डः ॥

कण्यणिखनिभ्यो णिद्वा ॥ १६९ ॥

ङः ॥ काण्डम् । कण्डः । आण्डः । अण्डः । स्वाण्डः । खण्डः ॥

शमिषणिभ्यां ढः ॥ १७९ ॥

शण्डः ॥ षण्डः । बाहुलकात्सत्वाभावः ॥

घृवीह्वाशुष्युषितृषिकृष्यतिभ्यः कित् ॥ १८३ ॥

णः ॥ घृणा । वीणा । हृणः । शुष्णः । उष्णः । तृष्णा ।
कृष्णः । ऋणम् ॥

स्थाश्रुतोरूच्च ॥ १८५ ॥

णः ॥ स्थूणा । क्षूणम् । तूणः ॥

अणतृणगुणकाकर्णतीक्ष्णइलक्षणाभीक्ष्णादयः॥१८६॥

एते णान्ता निपात्यन्ते ॥ भृगो भू च । भ्रूणः । तरतेर्ह्रस्वश्च ।
तृणम् । गायतेर्मेर्गुणातेर्वा गुभावश्च । गुणः । कृगो वृद्धिः कोऽन्तश्च ।
कार्कणः । तिजेर्दीर्घः सश्च परादिः । तीक्ष्णम् । इलषेः सोऽन्तो-
ऽच्चेतः । इलक्ष्णम् । अभिपूर्वादिषेः किञ्च सोऽन्तः । अभीक्ष्णम् ।
आदिग्रहणादन्येऽपि ॥

कृणपकृपिवृषिभ्यः कित् ॥ १८८ ॥

अणः ॥ किरणः । गिरणः । पुरणः । कृपणः । वृषणः ॥

धृषिवहेरिञ्चोपान्त्यस्य ॥ १८९ ॥

किदणः ॥ धिषणः । धिषणा । विहणः ॥

चिक्रणकुक्रणकृकणऋणत्रवणोल्बणोरणलवण-

वङ्क्षणादयः ॥ १९० ॥

एते किदणान्ता निपात्यन्ते । चिनोतेश्चिक च ॥ चिक्रणः ।
कुकिःकृगोः कोन्तश्च । कुक्रणः । कृकणः । कुकेःस्वरान्नोऽन्तश्च । कु-
क्रणाः । त्रपेर्वश्च । त्रवणः । वलेर्वस्योत् वोऽन्तश्च । उल्बणः । अर्ते-
रु च । उरणः । लीयतेः क्लियतेः स्वदतेर्वा लवादेशश्च । लवणम् ।
वञ्चेः सः परादिर्नलोपाभावश्च । वङ्क्षणः । आदिशब्दाज्ज्योति-
रिङ्गणादयः ॥

द्रुहृबृहिदक्षिभ्यः इणः ॥ १९४ ॥

द्रविणम् ॥ हरिणः । बर्हिणः । दक्षिणः ॥

ऋद्रुहेः कित् ॥ १९५ ॥

इणः ॥ इरिणम् । द्रुहिणम् ॥

पुतपित्तनिमित्तोतशुक्तित्तलित्सूरतमुहूर्तादयः॥२०४॥

एते कित्प्रत्ययान्ता निपात्यन्ते ॥ पूङो ह्रस्वश्च । पुतः । पी-
ङस्तोऽन्तो ह्रस्वश्च । पित्तम् । निपूर्वाङ्मिनोतेर्मित् च । निमित्तम् ।
उभेलुक् च । उत । शकेः शुचेर्वा शुक्भावश्च । शुक्तं कल्कजातिः ।
ताडयते स्तकतेस्तिजेर्वा तिक् च । तिक्तः । लीयतेः पोऽन्तो ह्रस्वश्च ।
लित्तम् । सूपूर्वाङ्मिनेः सोर्दीर्घश्च । सूरतः । हुच्छेः मुश्च धात्वादिः ।
मुहूर्तः । आदिग्रहणादयुतादयः ॥

दृष्टभृमृशीयजिखलिवलिपर्विपच्यमिनमितमिह-
शिहार्यिकङ्गिभ्योऽतः ॥ २०७ ॥

दरतः ॥ परतः । भरतः । मरतः । शयतः । यजनतः । खलतः ।
वलतः । पर्वतः । पचतः । अमतः । नमतः । तमतः । दर्शतः ।
हर्यतः । कङ्कतः ॥

पृषिरञ्जिसिकिकालावृभ्यः कित् ॥ २०८ ॥

अतः ॥ पृषतः । रजतम् । सिकताः । कतः । लता । व्रतम् ॥

हृदयारुहिशोणिपलिभ्य इतः ॥ २१० ॥

हसितः ॥ श्येतः । रोहितः । लत्वे, लोहितः । लोहितम् । शो-
णितम् । पलितम् ॥

ऋशिपिशिपृषिकुषिकुस्युचिभ्यः कित् ॥ ११२ ॥

इतः ॥ ऋशितम् । पिशितम् । पृषितम् । कुषितम् । कुसितम् । उचितम् ॥

कबेरोतः प् च ॥ ११७ ॥

कपोतः ॥

तृजिभूवदिवहिवसिभास्यदिसाधिमदिगडिग-
ण्डिमण्डिनन्दिरेविभ्यः ॥ २२१ ॥

दिदन्तः ॥ आशिषीत्येके । तरन्तः । तरन्ती । जयन्तः । भव-
न्तः । वदन्तः । वहन्तः । वसन्तः । भासन्तः । ण्यन्तादपि । भास-
यन्तः । अदन्तः । साधन्तः । साधयन्तः । मदयन्तः । गडन्तः ।
गडयन्तः । गण्डयन्तः । मण्डयन्तः । नन्दयन्तः । रेवन्तः ॥

सीमन्तहेमन्तभदन्तदुष्यन्तादयः ॥ २२२ ॥

अन्तप्रत्ययान्ता निपात्यन्ते ॥ सिनोतेः सीम् च । सीमन्तः ।
हन्तेर्हिनोतेर्वा हेम् च । हेमन्तः । भन्दतेर्नलुक् च । भदन्तः । दुषे-
र्योऽन्तश्च । दुष्यन्तः । आदिग्रहणादन्येऽपि ॥

शकेरुन्तः ॥ २२३ ॥

शकुन्तः ॥

कमिप्रुगार्तिभ्यस्थः ॥ २२५ ॥

कन्या । प्रोथः ॥ गाथा । अर्थः ॥

नीनूरमित्तुदिवचिरिचिसिचिद्विहनिपागोपा-
वोद्गाभ्यः कित् ॥ २२७ ॥

थः ॥ नीथम् । सुनीथः । नूथम् । रथः । तीर्थम् । तुत्यम् ।
उक्थम् । रिक्थम् । सिक्थम् । शूथः । हथः । पीथम् । पीथः ।
गोपीथः । अवगीथम् । उद्गीथः ॥

न्युद्भ्यां शीङः ॥ २२८ ॥

कित् थः ॥ निशीथः । उच्छीथः ॥

अवभृतिर्ऋसमिण्भ्यः : ॥ २२९ ॥

कित् थः ॥ अवभृथः । निर्ऋथः । समिथः ॥

सर्तेर्णित् ॥ २३० ॥

थः ॥ सार्थः ॥

पथयूथगूथकुथतिथनिथसूरथादयः ॥ २३१ ॥

थान्ता निपात्यन्ते ॥ पलतेर्लो लृक्च । पथः । यौतेर्गुवतेश्च
दीर्घः । यूथम् । गूथम् । किरतेः करोतेर्वा कुश्च । कुथः । तनोतेस्ति-
ष्ठतेर्वा तिश्च । तिथः । निम्यतेस्तिथः प्रावृत्कालः । नयतेर्ह्रस्वश्च ।
निथः । सुपूर्वाद्रमेः सोर्दीर्घश्च कित् च । मूरथः । आदिग्रहणान्निरू-
थादयः । रौतेर्दीर्घन्वं निपातनात् ॥

भृशीशपिशमिगमिरमिवन्दिवञ्चिजीविप्राणि-
भ्योऽथः ॥ २३२ ॥

भरथः ॥ शयथः । शपथः । शमथः । गमथः । रमथः । वन्दथः ।
वञ्चथः । जीवथः । प्राणथः ॥

उपसर्गाद्वसः ॥ २३३ ॥

अथः ॥ आवसथः । उपवसथः । संवसथः । मुवसथः । निवसथः ॥

शाशपिमनिकनिभ्यो दः ॥ २३७ ॥

शादः ॥ शब्दः । मन्दः । कन्दः ॥

आपोऽप्च ॥ २३८ ॥

दः ॥ अब्दम् ॥

वृत्तुकुसुभ्यो नोऽन्तश्च ॥ २४० ॥

कित् दः ॥ वृन्दम् । तुन्दम् । कुन्दः । सुन्दः ॥

कुसेरिदेदौ ॥ २४१ ॥

कितौ ॥ कुसिदम् । कुसीदम् ॥

कल्यलिपुलिकुरिकुणिमणिभ्य इन्दक् ॥ २४६ ॥

कलिन्दः ॥ अलिन्दः । पुलिन्दः । कुरिन्दः । कुणिन्दः । मणिन्दः ॥

कुपेर्व च वा ॥ २४७ ॥

इन्दक् ॥ कुपिन्दः । कुविन्दः ॥

प्याधापन्यनिस्वदिस्वपिवस्यज्यतिसिविभ्यो नः ॥ २५८ ॥

प्यानः ॥ धाना । पन्नम् । अन्नम् । स्वन्नम् । स्वप्नः । वस्त्रम् ।
धेनः । अत्नः । स्योनम् ॥

षसेर्णित् ॥ २५९ ॥

नः ॥ सास्त्रा ॥

रसेर्वा ॥ २६० ॥

नो णित् ॥ रास्त्रा । रस्त्रम् । रस्त्रा । रस्त्रः ॥

जीण्शीदीबुध्यविमीभ्यः कित् ॥ २६१ ॥

नः ॥ जिनः । इनः । शीनः । दीनः । बुघ्नः । ऊनम् । मीनः ॥

दिननग्नफेनचिह्नब्रधधेनस्तेनच्यौक्नादयः ॥ २६८ ॥

नप्रत्ययान्ता निपात्यन्ते ॥ दीव्यतेः किल्लुक् च । दिनम् ।
नञ्पूर्वाद्धिसेर्गोऽन्तो धातोर्लुक् च । नघ्नः । फणेः फलेः स्फायेर्वा
फेभावश्च । फेनः । चहंरिचोपान्त्यस्य । चिह्नम् । वन्धेर्ब्रध् च । ब्रध्नः ।
धयतेरेत्वं च । धेनः । धेना । स्त्यायेःस्ते च । स्तेनः । च्यवतेर्दृष्टिः
कोऽन्तश्च । च्यौक्त्तम् । आदिशब्दादन्येपि ॥

य्वसिरसिरुचिजिमस्जिदेविस्यन्दिचन्दिमन्दिम-
ण्डिमदिदहिवह्यादेरनः ॥ २६९ ॥

यवनाः ॥ यवनम् । असनः । रसना । रोचना । रोचनः ।
विरोचनः । जयनम् । मज्जनम् । देवनः । स्यन्दनः । चन्दनम् ।
मन्दनम् । मण्डनम् । मदनः । दहनः । वहनम् । आदिग्रहणात् पचनः
पवनः इत्यादयो भवन्ति ॥

अशो रश्वादौ ॥ २७० ॥

अनः ॥ रशना ॥

उन्देर्नलुक् च ॥ २७१ ॥

अनः ॥ ओदनः ॥

हन्तेर्घतजघौ च ॥ २७२ ॥

अनः ॥ घतनः । जघनम् ॥

श्याकठिखलिनल्यविकुण्डिभ्य इनः ॥ २८२ ॥

श्येनः ॥ कठिनम् । खलिनम् । नलिनम् । अविनम् । कुण्डि-
नः । कुण्डिनम् ॥

विपिनाजिनादयः ॥ २८४ ॥

किदिनान्ता निपात्यन्ते । वपेर्वेपेर्वा इच्चोपान्त्यस्य । विपिनम् ।
अजेर्वीभावाभावश्च । अजिनम् । आदिग्रहणादन्येऽपि ॥

यम्यजिशक्यर्जिशीयजितभ्य उनः ॥ २८८ ॥

यमुना । वयुनम् । वयुनः । शकुनः । अर्जुनः । अर्जुनी ।
अर्जुनम् । शयुनः । यजुना । तरुणः । लत्वे, तलुनः ॥

कृत्यशौभ्यां लक् ॥ २९४ ॥

कृत्तम् ॥ अक्ष्णम् ॥

भापाचणिचमिविषिसृपतशोतल्यलिशमिरमिव-
पिभ्यः पः ॥ २९६ ॥

भापः ॥ पापम् । चणा । चम्पा । वेष्पः । निवेष्पः । सर्पः ।
पर्पः । तर्पः । शेषः । तल्पम् । अल्पम् । शम्पा । रम्पा । वप्पः ॥

पुसुकुरुतुच्युस्त्वादेरूच्च ॥ २९७ ॥

पः ॥ यूपः । सूपः । कूपः । रूपम् । तूपः । च्यूपः । स्तूपः ।
आदिशब्दादन्येऽपि ॥

कशस्त्रभ्य ऊर् चान्तस्य ॥ २९८ ॥

पः ॥ कर्पम् । शूर्पः । सूर्पः ॥

शदिवाधिखनिहनेः ष च ॥ २९९ ॥

पः ॥ शष्पम् । बाष्पः । खष्पः । खष्पम् । दृष्पः ॥

पम्पाशिल्पादयः ॥ ३०० ॥

पान्ता निपात्यन्ते । पातेर्मोऽन्तो ह्रस्वश्च । पम्पा । शीलयतेः
शलतेः शेतेर्वा शिलादेशश्च । शिल्पम् । आदिशब्दादन्येऽपि ॥

नियो वा ॥ ३०२ ॥

पः कित् ॥ नीपः । नेपः ॥

भुजिकुतिकुटिविटिकुणिकुण्युषिभ्यः कित् ॥ ३०५ ॥

अपः ॥ भुजपः । कुतपः । कुटपः । विटपः । कुणपः । कुषपः । उषपः ॥

विष्टपोलपवातपादयः ॥ ३०७ ॥

किदपप्रत्ययान्ता निपात्यन्ते ॥ विष्टेस्तोऽन्तश्च । विष्टपम् । बले-
कृत् च । उलपम् । वातेस्तोऽन्तश्च । वातपः । आदिशब्दादन्येऽपि ॥

कलिगलेरस्योच्च ॥ ३१५ ॥

फः ॥ कुल्फः । गुल्फः ॥

शम्भमेर्णिहा ॥ ३१८ ॥

बः ॥ शम्भः । शम्भः । अम्बा । आम्बः ॥

शल्यलेरुवातः ॥ ३१९ ॥

बः ॥ शुल्बम् । उल्बम् ॥

तुम्बस्तम्बादयः ॥ ३२० ॥

ताम्यतेरत उत्वं च ॥ तुम्बः । स्तम्भेर्लुक् च । स्तम्बः ।
आदिशब्दादन्येऽपि ॥

गृदृमिहनिजन्यर्तिदलिभ्यो भः ॥ ३२७ ॥

गर्भः ॥ दर्भः । रम्भा । हम्भा । जम्भः । जम्भा । अर्भः । दल्भः ॥

कशगशलिकलिकडिगर्दिरासिरमिवडिवल्लेरभः ॥ ३२९ ॥

करभः ॥ शरभः । गरभः । शलभः । कलभः । कडभः । गर्दभः ।
रासभः । रमभः । वडभी । लत्वे, वलभी । वल्लभः ॥

लुडिल्लिसिभ्यः कित् ॥ ३३१ ॥

अभः ॥ ऋषभः । वृषभः । लुमिः सौत्रः । लुसभः ॥

काकुसिभ्यां कुम्भः ॥ ३३७ ॥

कै शब्दे ॥ कुम्भः । कुसुम्भम् ॥

अर्तोस्तिस्तुसुहृस्त्वृधृशृक्षियक्षिभावाव्याधापा-
यावलिपदिनीभ्यो मः ॥ ३३८ ॥

अर्मः ॥ ईर्मम् । स्तोमः । सोमः । होमः । सर्मः । सर्वम् । घर्मः ।
धर्मः । शर्मम् । क्षेमम् । यक्ष्मः । भामः । भामा । वामः । व्यामः ।
धामम् । पामा । यामः । वल्मः । पन्नम् । नेमः ॥

ग्रसिहाग्भ्यां ग्राजिहौ च ॥ ३३९ ॥

मः ॥ ग्रामः । जिह्वः ॥

विलिभिलिसिधीन्धिधूसूइयाध्यारुसिविशुषिमु-
षीषिसुहियुधिदसिभ्यः कित् ॥ ३४० ॥

मः ॥ विल्मम् । भिल्मम् । सिध्मम् । इध्मम् । धूमः । सूयः ।

स्रमम् । श्यामः । ध्यामः । रुमा । स्यूमः । स्युमम् । शुष्मम् । शुष्मः ।
ईष्मः । सुष्माः । युष्मः । दस्मः ॥

क्षुहिभ्यां वा ॥ ३४१ ॥

मः स च कित् ॥ क्षुमा । क्षोमम् । हिमम् । हेमम् ॥

सेरी च वा ॥ ३४३ ॥

किन्मः ॥ सीमः । सिमः ॥

भियः षोऽन्तश्च वा ॥ ३४४ ॥

किन्मः ॥ भीष्मः । भीमः ॥

तिजियुजेर्च् च ॥ ३४५ ॥

किन्मः ॥ तिग्मम् । युग्मम् ॥

रुक्मग्रीष्मकूर्मसूर्मजाल्मगुल्मघ्रोमपरिस्तोमसू-

क्ष्मादयः ॥ ३४६ ॥

निषान्यन्ते ॥ रोचतेः क च । रुक्मम् । ग्रसेर्ग्रीष् च । ग्रीष्मः ।
कुरतेदीर्घश्च । कूर्मः । षूत् प्रेरणे इत्यस्मादोऽन्तश्च । सूर्मी । जल
घात्ये, दीर्घश्च । जाल्मः । गुपच् व्याकुलत्वे लश्च । गुल्मः । गुल्मम् ।
जिघ्रतेरोत्वं च । घ्रोमः । परिपूवात् स्तौतेः षत्वाभावो गुणश्च । परि-
स्तोमः । सूचयतेः कत्वं षोऽन्तश्च । सूक्ष्मः ॥

सृपप्रथिचरिकडिकर्देरमः ॥ ३४७ ॥

सरमा । परमः । प्रथमः । चरमः । कडमः । लत्वे, कलमः । कर्दमः ॥

अवेर्ध् च वा ॥ ३४८ ॥

अमः ॥ अधमः । अवमः ॥

उदटिकुल्यलिकुथिकुरिकुटिकुल्लिङ्गसेभ्यःकुमः ॥ ३४९ ॥

उद्दुमः ॥ कुलुमः । अलुमः । कुयुमः । कुयुमम् । कुरुमः । कुदुमः ।

कुडुमा । कुसुमम् ॥

कुथिगुधेरूमः ॥ ३५३ ॥

कोधूमः ॥ गोधूमः ॥

स्थाछामासासूमन्यनिकनिषसिपलिकलिशलि-
शकीर्ष्यसहिबन्धिभ्यो यः ॥ ३५७ ॥

स्थायः ॥ स्थाया । छाया । माया । सायम् । सव्यः । मन्यः ।
अन्यः । कन्या । सस्यम् । पन्यः । कल्यः । शल्यम् । शक्यम् ।
ईर्ष्या । सह्यः । बन्ध्या ॥

ऋशिजनिपुणिकृतिभ्यः कित् ॥ ३६१ ॥

यः ॥ ऋश् गतौ स्तुतौ वा । ऋश्यः । जन्यम् । जाया । ये न-
वा इत्यात्वम् । पुण्यम् । कृत्या ॥

शिक्यास्याढ्यमध्यविन्ध्यधिष्ण्याघ्न्यहर्म्यसत्यनि-
त्यादयः ॥ ३६४ ॥

श्यतेरिक्श्चान्तः ॥ शिक्यम् । अस्यतेर्दीर्घश्च । आस्यम् । आ-
ङ्पूर्वाद् ढौकतेर्ङिच्च । आढ्यः । मव् बन्धने ध् च । मध्यम् । विधतेः
स्वरान्नोऽन्तश्च । विन्ध्यः । धिवेणोऽन्तो धिष् च । धिष्ण्यम् । धि-
ष्ण्या । नञ्पूर्वाङ्गन्तेरुपान्त्यलोपश्च । अघ्न्यः । हरतेर्मोऽन्तश्च ।
हर्म्यम् । अस्तेः सत् च । सत्यम् । निपूर्वाद्यमेस्तोऽन्तो धातुलुक् च ।
नित्यम् । आदिशब्दादन्येऽपि ॥

कुगुवलिमलिकणितन्याम्यक्षेरयः ॥ ३६५ ॥

कवयः ॥ गवयः । वलयः । मलयः । कणयः । तनयः । अम-
यः । अक्षयः ॥

श्रुदक्षिगृहिस्पृहिमहेरायः ॥ ३७३ ॥

श्रवाय्यः ॥ दक्षाय्यः । गृह्याय्यः । स्पृह्याय्यः । मह्याय्यः ॥

धाग्राजिशूरमियाज्यर्तेरन्यः ॥ ३७९ ॥

धान्यम् ॥ राजन्यः । शरण्यः । रमण्यम् । याजन्यः । अरण्यम् ॥

हिरण्यपर्जन्यादयः ॥ ३८० ॥

निपात्यन्ते ॥ हरतेरिच्चातः । हिरण्यम् । परिपूर्वस्य पृषू सेचने
इत्यस्योपसर्गान्तलोपो धातोश्च जः समस्तादेशः । गर्जतेर्वा गस्य पः
पर्जन्यः । आदिग्रहणादन्येऽपि ॥

वदिसहिभ्यामान्यः ॥ ३८१ ॥

वदान्यः ॥ सहान्यः ॥

वृडः एण्यः ॥ ३८२ ॥

वरेण्यः ॥

मदेः स्यः ॥ ३८३ ॥

मत्स्यः ॥

भीवृधिरुधिवज्यगिरमिवमिवपिजपिशकिस्फा-
यिवन्दीन्दिपदिमदिमन्दिचन्दिदसिघसिनसिहस्यसि-
वासिदहिसहिभ्यो रः ॥ ३८७ ॥

भेरः ॥ लत्वे, भेलः । वर्ध्नः । रोध्नः । वज्रम् । अग्रः । रम्रः ।
वम्रः । वप्रः । जप्रः । शक्रः । स्फारम् । वन्द्रः । वन्द्रम् । इन्द्रः ।
पद्रम् । मद्राः । मद्रम् । मन्द्रम् । चन्द्रः । दस्रः । घस्रः । नस्रः ।
हस्रः । हस्रम् । सहस्रम् । अस्रम् । वास्रः । वास्रा । दह्रः । सह्रः ॥

ऋज्यजितश्चिवश्चिरिपिस्तृपितृपिटृपिपिक्षिपिक्षु-
पिक्षुदिमुदिरुदिच्छिदिभिदिखिद्युन्दिदम्भिभ्युभ्युम्भि-
दंशिचिसिवहिविसिवसिभ्युचिसिधिग्रधिवीन्धिद्विति-

वृतिनीशीसुसूभ्यः कित् ॥ ३८८ ॥

रः ॥ ऋज्रः । वीरः । तक्रम् । वक्रम् । न्यङ्वादित्वात्कत्वम् ।
रिप्रम् । स्रप्रम् । स्रप्ता । त्रप्रम् । द्रप्रम् । चुप्रः । सिप्रम् । क्षुपि सादने,
सौत्रः । क्षुप्रम् । क्षुद्रम् । क्षुद्रा । क्षुद्रः । मुद्रा । रुद्रः । छिद्रम् ।
भिद्रम् । श्विद्रम् । उद्रः ॥ समुन्दन्ति आर्दीभवन्ति वेलाकाले नद्यो-
ऽस्मादिति समुद्रः । भीमादित्वादपादाने । दभ्रः । शुभ्रः । उभ्रः । दभ्रः ।
चिरम् । सिरा । उह्रः । विस्रम् । उस्त्रः । बाहुलकात्पत्वं न । उस्त्रा ।
शुकः । शुकम् । लत्वे, शुकः । न्यङ्कादित्वात्कत्वम् । सिध्रः । गृध्रः ।
वीध्रः । श्वित्रम् । वृत्रः । वृत्रम् । नीरम् । शीरः । सुरः । मुरा । मूरः ॥

चिजिशुसिमितम्यम्यर्देर्दीर्घश्च ॥ ३९२ ॥

रः ॥ चीरम् । जीरः । जीरम् । लत्वे, जीलः । शूरः । सीरम् ।
मीरः । ताम्रः । आम्रः । आर्द्रम् ॥

कृतेः कूकृच्छौ च ॥ ३९५ ॥

रः ॥ कूरम् । कृच्छम् ॥

खुरक्षुरदूरगौरविप्रकुप्रश्वभ्राभ्रधूम्रान्ध्ररन्ध्रशि-
लिन्धौड्रपुण्ड्रतीव्रनीव्रशीघ्रोद्यतुप्रभुग्रनिद्रातन्द्रासान्द्र-
गुन्द्रारिज्जादयः ॥ ३९६ ॥

खुरक्षुरो रलोपो गुणाभावश्च ॥ खुरः । क्षुरः । दूरपूर्वादिणो
लृक् च । दूरम् । गवतेर्दृडिश्च । गौरः । विपूर्वात्पातेर्लृक् च ।
विप्रः । गुपेरादेः कत्वं च । कुप्रम् । श्वयतेरकारो भोऽन्तश्च
श्वभ्रम् । आम्रोतेरभादेशश्च । अभ्रम् । धूग्शो मोऽन्तश्च । धूम्रः ।
अबुङ् गतौ धश्च । अन्ध्रः । रधेः स्वराभोऽन्तश्च । रन्ध्रम् ।
इन्धेः शिलश्चादिः । शिलिन्ध्रम् । ओणेर्दश्च । ओड्रः । पुणेः स्वराभो-

ऽन्तो डश्च । पुण्ड्रः । पुण्डेर्वा रूपम् । तिजेर्बो दीर्घश्च । तीवतेर्वा । तीव्रः । नियो वोऽन्तश्च । नीवतेर्वा । नीव्रम् । श्यैङ् ईत्वं यलोपो
 वश्चान्तः । शीघ्रः । उचेरुषेर्वा गः किञ्च । उग्रः । तुदेर्गः किञ्च ।
 तुग्रम् । भुजेर्गः किञ्च । भुग्रः । निन्देः किन्नलोपश्च । निद्रा । ताम्यत्तै-
 र्दोऽन्तश्च । तन्द्रा । सीदतेः स्वराब्जोऽन्तो वृद्धिश्च । सान्द्रम् । गुदेः
 स्वरोब्जोऽन्तश्च । गुन्द्रा । राजेरञ्जेर्वा किदुपान्त्यस्येच्च । रिज्जः । आदि-
 शब्दादन्येऽपि ॥

ऋच्छिचटिवटिकुटिकठिवठिमव्यडिशीकृशीभृ-
 क्कदिवदिकन्दिमन्दिमुन्दिमन्थिमञ्जिपञ्जिपिञ्जिकमिस-
 मिचमिवमिभ्रम्यमिदेविवासिकास्यतिजीविबर्बिकुशु-
 दोररः ॥ ३९७ ॥

ऋच्छरः ॥ ऋच्छरा । चटरः । वटरः । कोटरम् । बाहुलकाद्
 मुणः । कटरः । वटरः । मटरः । अडरः । शीकरः । शीभरः । कदिः
 सौत्रः । कदरः । बदरी । कन्दरः । मन्दरः । सुन्दिः सौत्रः शोभायाम् ।
 सुन्दरः । मन्थरः । मञ्जिपञ्जी सौत्रौ । मञ्जरी । गौरादित्वान्ङीः ।
 पञ्जरः । पिञ्जरः । कमरः । समरः । चमरः । भ्रमरः । अमरः ।
 देवरः । वासरः । कासरः । अररः । जीवरः । बर्वरः । बर्वरी ।
 कवरः । कवरी । शवरः । दवरः ॥

मृद्युन्दिपिठिकुरिकुहिभ्यः कित् ॥ ३९९ ॥
 मृदरः ॥ उदरम् । पिठरम् । कुररः । कुहरम् ॥

अग्यङ्गिमदिमन्दिक्कडिकसिकासिमृजिकञ्जिक-
 लिमलिकचिभ्य आरः ॥ ४०५ ॥

अगारम् ॥ अङ्गारः । मदारः । मन्दारः । कडारः । कसारः ।
 कासारः । मार्जारः । कञ्जारः । कलारः । मलारः । कचारः ॥

कमेरत उच्च ॥ ४०९ ॥

आरः ॥ कुमारः ॥

द्वारशृङ्गारभृङ्गारकह्लारकान्तारकेदारखारडाद-
यः ॥ ४११ ॥

उम्भेर्द्धदेशश्च ॥ द्वारम् । श्रयतेः शृङ्गश्च । भृङ्गारः । भृगो भृङ्ग-
च । भृङ्गारः । कलेर्हश्च स्वरात्परः । कह्लारः । कमेस्तोऽन्तो दीर्घश्च ।
कान्तारम् । कदेः सौत्रस्यात एच्च । केदारः । खनेर्डिच्च । खारी ।
टो ड्यर्थः । आदिशब्दादन्येपि ॥

मदिमन्दिचन्दिपदिखदिसहिवहिकुसृभ्य इरः ॥ ४१२ ॥

मदिरा ॥ मन्दिरम् । चन्दिरः । चन्दिरम् । पदिरः । खदिरः ।
सहिरः । वहिरः । कविरः । सरिरम् । लत्वे, सलिलम् ॥

शवशशेरिच्चातः ॥ ४१३ ॥

इरः ॥ शिबिरम् । शिशिरम् ॥

श्रन्थेः शिथ् च ॥ ४१४ ॥

इरः ॥ शिथिरम् । लत्वे, शिथिलम् ॥

शुषीषिवन्धिरुधिरुचिमुचिमुहिमिहिमितिमिमुदि-
खिदिच्छिदिभिदिस्थाभ्यः कित् ॥ ४१६ ॥

इरः ॥ शुषिरम् । इषिरम् । इषिरः । बधिरः । रुधिरम् ।
रुचिरः । मुचिरः । मुहिरः । मुहिरम् । मिहिरः । मिहिरम् । निमिरम् ।
मुदिरः । खिदिरः । छिदिरः । छिदिरम् । भिदिरः । स्थिरः ॥

स्थविरपिठिरस्फिराजिरादयः ॥ ११७ ॥

तिष्ठतेर्वोऽन्तो ह्रस्वश्च ॥ स्थविरः । पचेरत इत्वम् ठश्च । पिठरम् ।
पिठेर्वा रूपम् । स्फायतेर्डिच्च । स्फिरः । अजेर्वोभावाभावश्च । अजि-

रम् । आदिग्रहणादन्येऽपि ॥

कशपपूग्मञ्जिकुटिकटिपटिकण्डिशौण्डिहिंसि-
भ्य ईरः ॥ ४१८ ॥

करीरः ॥ शरीरम् । परीरम् । पवीरम् । मञ्जीरम् । कुटीरम् ।
कोटीरम् । बाहुलकात्पक्षे गुणः । कटीरम् । पटीरः । पटीरम् ।
कण्डीरम् । शौण्डीरः । हिंसीरः ॥

घसिवशिपुटिकुरिकुलिकाभ्यः कित् ॥ ४१९ ॥
ईरः ॥ क्षीरम् । उशीरम् । पुटीरः । कुरीरम् । कुरीरः । कुलीरः । कीरः ॥

वाश्यसिवासिमसिः श्युन्दिमन्दिचतिचङ्कथङ्कि-
कर्बिचकिबन्धिभ्य उरः ॥ ४२३ ॥

वाशुरः ॥ वाशुरा । असुरः । वासुरा । मसुरा । मथुरा ।
ऊन्दुरः । मन्दुरा । चतुरः । चङ्कुरः । अङ्कुरः । बहुलवचनाद् घञ्यु-
पसर्गस्येति दीर्घे । अङ्कूरः । कबुरः । चकुरः । बन्धुरः ॥

इवशुरकुकुन्दुरदर्दुरनिचुरप्रचुरचिकुरकुङ्कुरकुङ्कुर-
कुर्कुरशकुरनूपुरनिष्ठुरविथुरमङ्गुरवागुरादयः ॥ ४२६ ॥

आशुपूर्वात् शृपूर्वाद्वा अश्नातेरश्नोतेर्वाऽऽकारलोपश्च । इवशुरः ।
कुपूर्वात्कुन्देः सलुक् च । कुकुन्दुरः । दृणातेर्दोऽन्तश्च । दर्दुरः । निपू-
र्वात्प्रपूर्वाच्चरतेश्चिनोतेर्वा हिच्च । निचुरः । लत्वे, निचुलः । प्रचु-
रम् । चकेरिच्चास्य । चिकुरम् । चिकुरः । कुकेः कोऽन्तो वा । कुकुरः ।
कुक्कुरः । किरः कुर कोन्तश्च । कुर्कुरः । गृशो गुणः कोऽन्तश्च ।
शर्कुरः । णू स्तवने पोऽन्तश्च । नूपुरः । निपूर्वात् तिष्ठतेः, निष्ठुरः ।
व्यथेर्विथ् च । विथुरः । अपादाने उरः । मदिवात्योर्गोन्तश्च ।
मङ्गुरः । वागुरा । आदिग्रहणान्मन्यतेर्धश्च । मधुरः इत्यादि ॥

मीमसिपशिखटिखडिखार्जिकार्जिसर्जिकृपिवल्लि-
मण्डिभ्य उरः ॥ ४२७ ॥

मयूरः ॥ मसूरः । पशूरः । खटूरः । खडूरः । खर्जूरः । कर्जूरः ।
सर्जूरः । कर्पूरः । वल्लूरः । मण्डूरः ॥

सिन्दूरकर्चूरपत्तूरधुत्तूरादयः ॥ ४३० ॥

स्यन्देः सिन्द् च ॥ सिन्दूरम् । करोतेश्चोऽन्तश्च । कर्चूरः ।
पतेस्तोऽन्तश्च । पत्तूरम् । धुवो द्विरुक्तस्तोऽन्तो द्वस्वश्च । धुत्तूरः ।
आदिशब्दादन्येऽपि ॥

कुगुपतिकथिकुथिकठिकुठिकुटिगडिगुडेगुटिगु-
लिदंशिभ्यः केरः ॥ ४३१ ॥

कुवेरः ॥ गुवेरम् । पतेरः । कथेरः । कुथेरः । कठेरः । कुठेरः ।
कुटेरः । गडेरः । गुडेरः । मुदेरः । मूलेरः । मूलेरम् । दशेरः ॥

कठिचकिसहिभ्य ओरः ॥ ४३३ ॥

कठोरः ॥ चकोरः । सहोरः ॥

कोरचोरमोरकिशोरघोरहोरादोरादयः ॥ ४३४ ॥

कारयतेश्चरतेर्घ्नियतेश्च डित् ॥ कोरः । चोरः । मोरः । कुशेरिचो-
पान्त्यस्य । किशोरः । हन्तेर्डित् घश्च । घोरम् । हरतेश्च डित् । होरा ।
ददातेर्घतेर्वा, दोरः । आदिग्रहणादन्येऽपि ॥

किशवृभ्यः करः ॥ ४३५ ॥

किःसौत्रः । केकरः । शर्करा । वर्करः ॥

सूपुषिभ्यां कित् ॥ ४३६ ॥

करः ॥ सूकरः । पुष्करम् ॥

नीमीकुतुचेदीर्घश्च ॥ ४४३ ॥

वरट् ॥ नीवरः । मीवरः । कूवरः । नूवरः । चीवरः ॥

तीवरधीवरपीवरछित्त्वरछत्वरगह्वरोपह्वरसंयद्वरो-
दुम्बरादयः ॥ ४४४ ॥

तिम्यतेस्ती च, तीवतेर्वाऽरे तीवरम् । ध्यायतेर्धी च । धीवरः ।
प्यायः प्यैङो वा पी च, पीवतेर्वाऽरः । पीवरः । छिनत्तेस्तः किञ्च ।
छित्त्वरः । छादेर्णिलुकि ह्रस्वश्च । छत्वरः । छत्वरम् । गुहेरच्चोतः ।
गह्वरम् । उपपूर्वात् ह्यो वादेर्लुक् च । उपह्वरम् । संपूर्वाद्यमेर्दश्च ।
संयद्वरः । उन्देः किदुम् चान्तः । उदुम्बरः । आदिशब्दादन्येऽपि ॥

त्रट् ॥ ४४६ ॥

सर्वधातुभ्यः ॥ छादयतीति छत्रम् । छत्री । पात्रम् ॥

सूमूखन्युषिभ्यः कित् ॥ ४४९ ॥

त्रट् ॥ सूत्रम् । मूत्रम् । खात्रम् । उष्ट्रः ॥

स्त्री ॥ ४५० ॥

स्यतेः सूतेः स्त्यायतेः स्तृणातेर्वा त्रट् ङिञ्च । स्त्री ॥

चिमिदिशंसिभ्यः कित् ॥ ४५४ ॥

त्रः ॥ चित्रम् । मित्रम् । अमित्रः । मित्रः । शस्त्रम् ॥

पुत्रादयः ॥ ४५५ ॥

पुनाति पवते वा पितृपूतिमिति पुत्रः ॥ आदिग्रहणादन्येऽपि ॥

वृग्न्क्षिपचिवच्यमिनमिवग्निवपिबाधेयजिपति-
कडिभ्योऽत्रः ॥ ४५६ ॥

वरत्रा ॥ नक्षत्रम् । पचत्रम् । वचत्रम् । अमत्रम् । नमत्रम् ।

वमत्रम् । पवत्रम् । बधत्रम् । यजत्रः । पतत्रम् । कडत्रम् । लत्वे,
कलत्रम् ॥

बन्धिवहिकटथश्यादिभ्य इत्रः ॥ ४५९ ॥

बन्धित्रम् । वहित्रम् । कटित्रम् । अशित्रम् । आदिपदात् लवि-
त्रम् अमित्र इत्यादि सिद्धम् ॥

भृगृवदिचरिभ्यो णित् ॥ ४६० ॥

इत्रः ॥ भावित्रम् । गारित्रम् । वादित्रम् । चारित्रम् ॥

शामाश्याशक्यम्ब्यमिभ्यो लः ॥ ४६२ ॥

शाला ॥ माला । श्यालः । शक्रः । अम्बलः । अमलः ॥

शुकशीमृभ्यः कित् ॥ ४६३ ॥

शुक्रः ॥ शीलम् । मूलम् ॥

मृदिकन्दिकुण्डिमण्डिमङ्गिपट्टिणादेशकिकेवृदे-
वृकमियमिशलिकलिपलिगुध्वश्चिचश्चिचपिवहिदिहि-
कुहितृष्टपिशितुसिकुस्यनिद्रमेरलः ॥ ४६५ ॥

मर्दलः । कन्दलः । कुण्डलम् । मण्डलम् । मङ्गलम् । पटलम् ।
पाटलः । शकलम् । केवलम् । देवलः । कमलम् । यमलम् । शललम् ।
कललम् । पललम् । गवलः । धवलः । अञ्चलः । चञ्चलः । चपलः । वह-
लम् । देहली । कोहलः । बाहुलकाद् गुणः । तरलः । सरलः । पेशलः ।
तोसलाः । कोसलाः । अनलः । द्रमलम् ॥

नहिलङ्गेर्दार्घश्च ॥ ४६६ ॥

नाहलः ॥ लाङ्गलम् ॥

तृपिवपिकृपिकुशिकुटिवृषिमुसिभ्यः कित् ॥ ४६८ ॥

अलः ॥ तृपला । तृपलम् । उपलः । कुपलः । कुशलः । कुशलम् । कुटलः । वृषलः । मुसलम् ॥

शमेर्व च वा ॥ ४७० ॥

अलः ॥ शवलः । शमलम् ॥

छो डग्गादिर्वा ॥ ४७१ ॥

किदलः ॥ छगलः । छागलः । छलम् ॥

मृजिखन्याहनिभ्यो डित् ॥ ४७२ ॥

अलः ॥ मलम् । खलः । खलम् । आहलः ॥

मुरलोरलविरलकेरलकपिञ्जलकज्जलेज्जलकोमल-
भृमलसिंहलकाहलशूकलपाकलयुगलभगलविदलकु-
न्तलोत्पलादयः ॥ ४७४ ॥

मुव्युर्व्योर्विलोपः किञ्च ॥ मुरलाः । उरलः । विपूर्वाद्रमेर्दिञ्च ।
विरलः । किरः केर् च । केरलाः । कम्पेरिञ्जोऽन्तो नलोपश्च । कपि-
ञ्जलः । कपीषोर्जोऽन्तो जश्च । कज्जलम् । इज्जलः । कमेरत ओच्च ।
कोमलम् । भ्रमेर्भृम च । भृमलः । भृमलम् । हिंसेराद्यन्तविपर्ययश्च ।
सिंहलाः । कगेर्हो दीर्घश्च । काहलः । काहला । शकेरूच्चास्य ।
शूकलः । पञ्चेः पाक च । पाकलः । युजेः किद् ग् च । युगलम् ।
भातेर्गोऽन्तो ह्रस्वश्च । भगलः । विन्देर्नलोपश्च । विदलम् । कनेरत
उत् तोऽन्तश्च । कुन्तलाः । कुन्तलः । उत्पूर्वात्पिबतेर्ह्रस्वश्च । उत्पलम् ।
आदिशब्दादयेऽपि ॥

ऋकृमृवृतनितमिचविचपिकपिकीलिपलिबलिप-
श्चिमङ्गिगण्डिमण्डिचण्डितण्डिपिण्डिनन्दिनदिशकिभ्य-
आलः ॥ ४७५ ॥

अरालम् । करालम् । मरालः । वरालः । तनालम् । तमालः ।
चपालम् । चपालम् । कपिः सौत्रः । कपालम् । कीलालम् । पला-
लम् । बलालः । पञ्चालः । पञ्चालाः । मङ्गालः । गण्डालः । मण्डालः ।
चण्डालः । तण्डालः । पिण्डालः । नन्दालः । नदालः । शकालाः ॥

कुलिपिलिविशिविडिः । निकुणिपीप्रीभ्यः कित् ॥ ४७६ ॥

आलः ॥ कुलालः । पिलालम् । विशालम् । बिडालः । लत्वे,
विलालः । मृणालम् । कुणालः । कुणालम् । पियालः । पिया-
लम् । प्रियालः ॥

पतिकृलुभ्यो णित् ॥ ४७९ ॥

आलः ॥ पातालम् । कारालम् । लावालः ॥

चात्वालकङ्कालहिन्तालवेतालजम्बालशब्दाल-
ममाप्तालादयः ॥ ४८० ॥

चतेर्वोऽन्तो दीर्घश्च ॥ चात्वालः । कवेः स्वराब्धोऽन्तः कश्च ।
कङ्कालः । हिंसेस्त च । हिन्तालः । वियस्तोऽन्तो गुणश्च । वेतालः ।
जनेर्वोऽन्तश्च । जम्बालः । शमेर्ऋषेर्वा शब्दभावश्च । शब्दालः
मवेर्बलोपो मात्रश्चान्तः । ममाप्तालः । आदिशब्दादन्येऽपि ॥

कल्यनिमहिद्रमिजटिभटिकुटिचण्डिण्डितु-
ण्डिपिण्डिभूकुकिभ्य इलः ॥ ४८१ ॥

कलिलम् ॥ अनिलः । महिला । द्रमिलाः । जटिलः । भ-
टिलः । कुटिलम् । चण्डिलः । शण्डिलः । तुण्डिलः । पिण्डिलः ।
भविलः । कोकिलः ॥

स्थण्डिलकपिलविचकिलादयः ॥ ४८४ ॥

स्थलेः स्थण्डि च । स्थण्डिलम् । कवेः प च । कपिलः । विचेर-

कोऽन्तश्च । विचकिलः । आदिशब्दादन्येऽपि ॥

हृषिवृतिचटिपटिशकिशङ्कितण्डिमङ्गयुत्कण्ठ-
भ्य उलः ॥ ४८५ ॥

हर्षुलः । वर्तुलः । चटुलः । पटुलः । शकुलः । शङ्कुला ।
तण्डुलः । मङ्गुलम् । उत्कण्डुलः ॥

कुलिपुलिकुशिभ्यः कित् ॥ ४९० ॥

ऊलः ॥ कुलूलः । पुलूलः । कुशूलः ॥

कटिपटिकण्डिगण्डिशकिकपिचहिभ्य ओलः ॥ ४९३ ॥

कटोलः । कटोला । पटोला । कण्डोलः । गण्डोलः । शकोलः ।
कपिः सौत्रः । कपोलः । चटोलः ॥

शमिकमिपलिभ्यो बलः ॥ ४९९ ॥

शम्बलम् । कम्बलः । पल्लवम् ॥

शीडस्तलकूपालवालण्वलण्वलाः ॥ ५०१ ॥

शीतलम् । शेपालम् । जपादित्वात् पस्य वत्वे, शेवालम् ।
शैवालम् । शैवलम् । शेवलम् ॥

रुचिकुटिकुषिकशिशालिद्रुभ्यो मलक् ॥ ५०२ ॥

रुक्मलम् । न्यङ्क्वादित्वात्कत्वम् । कुट्मलम् । कुष्मलम् ।
कश्मलम् । शाल्मलः । द्रुमलम् ॥

लटिखटिखलिनलिकण्यशौस्तृशकगदृपशपिश्र-
शालापदिहसिण्भ्यो वः ॥ ५०५ ॥

लट्वा ॥ खट्वा । खल्वम् । खल्वा । नल्वः । कण्वः । कण्वम् ।
अश्वः । सर्वः । शर्वः । कर्वः । गर्वः । दर्वाः । दर्बः । पर्वः । शप्वः ।

१ श्यावः । शावः । लावः । पद्वः । ह्रस्वः । एवः । एव ॥

निघृषीष्युषिस्तुप्रुषिकिणिविशिविल्यविपृभ्यः कि-
त ॥ ५११ ॥

वः ॥ निघृष्वः । इष्वः । इष्वा । ऋष्वः । सुवः । मुष्वा । कि-
ष्वम् । विष्वम् । बिल्वः । अवेत्यव्ययम् । पूर्वः ॥

लिहेर्जिह च ॥ ५१३ ॥

वः ॥ जिह्वा ॥

प्रह्वाऽऽह्वायह्वास्वच्छेवाग्रीवामीवाऽवादयः ॥ ५१४ ॥

प्रपूर्वस्य ह्यतेर्वादिर्लोपो यततेर्वा हादेशश्च ॥ प्रह्वः । आह्वयते-
राह च । आह्वा कण्ठः । यमेर्यसेर्वा हश्च । यह्वा । अस्यते रलोपश्च ।
स्वः । छयतेऽछिदेर्वा छेभावश्च । छेवा । ग्रन्थतेर्गिरतेर्वा ग्रीभावश्च ।
ग्रीवा । अमेरीचान्तो दीर्घश्च वा । अमीवा । आमीवा । मिनोते-
दीर्घश्च । मीवा । तदेतन्नयमपि तन्त्रेणावृत्त्या वा निर्दिष्टम् । अवतेर्व-
लोपाभावश्च । अवा । आदिशब्दादन्येऽपि ॥

प्रथेरिवट् पृथ् च ॥ ५२१ ॥

पृथिवी ॥

क्लिशः के च ॥ ५३० ॥

शः ॥ केशाः ॥

कनेरीश्चातः ॥ ५३४ ॥

आशः ॥ कीनाशः ॥

मस्ज्यङ्किभ्यामुशः ॥ ५३८ ॥

न्यङ्कूहेति गः ॥ मङ्गुशः । अङ्कुशः ॥

महाविभ्यां टित् ॥ ५४७ ॥

(२२६)

श्रीलघुहममभाष्यकरणम्.

इषः ॥ महिषः । महिषी । अविषः । अविषी ॥

अमिमभ्यां णित् ॥ ५४८ ॥

इषः ॥ आमिषम् । मारिषः ॥

कलेः किल्ब च ॥ ५५१ ॥

दिदिषः ॥ किल्बषम् । किल्बिषी ॥

कतभ्यामीषः ॥ ५५२ ॥

करीषः । तरीषः ॥

ऋजिषभ्यः कित् ॥ ५५४ ॥

ईषः ॥ ऋजीषम् । ऋजीषः । शिरीषः । पुरीषम् ॥

अमेर्वरादिः ॥ ५५५ ॥

ईषः ॥ अम्बरीषम् । अम्बरीषः ॥

ऋपनहिहनिकलिचलिचपिवपिकृपिहयिभ्य उषः

॥ ५५७ ॥

अरुषः ॥ परुषः । नहुषः । हनुषः । कलुषम् । चलुषः । चपुषः ।
वपुषः । कलपुषः । हयुषा ॥

विदिषभ्यां कित् ॥ ५५८ ॥

उषः ॥ विदुषः । पुरुषः ॥

खलिफलिवृषकजलम्बिमञ्जिपीविहन्यङ्गिमङ्गिग-
ण्ड्यतिभ्य उषः ॥ ५६० ॥

खलूषः ॥ फलूषः । वरूषः । परूषः । करूषाः । जरूषः । म-
ञ्जूषा । पीयूषम् । हनूषः । अङ्गूषः । मङ्गूषः । गण्डूषः । अरूषः ॥

मावावद्यमिकमिहनिमानिकश्यशिपचिमुचिय-

जिवतृभ्यः सः ॥ ५६४ ॥

मासः । वासः । वत्सः । अंसः । कंसः । हंसः । मांसम् ।
कक्षः । अक्षाः । अक्षाणि । पक्षः । मोक्षः । यक्षः । वर्मः । तर्सः ।
अनयोर्बाहुलकान्न पत्वम् ॥

दिवादिरभिलभ्युरिभ्यः कित् ॥ ५७२ ॥

असः ॥ दिवसः । नृतसः । रभसः । लभसः । उरसः ॥

कृकुरिभ्यां पासः ॥ ५८३ ॥

कर्पासः । कृर्पासः ॥

डित् ॥ ६०५ ॥

धातोर्वहुलमाः ॥ मर्निच ज्ञाने । मा निषेधे । षौच् अन्तक-
र्षणि । सा अवसानम् । भांक् दीप्तौ । भा कान्तिः । सभा परिषत् ।
नाम्नीनि सहस्य सः ॥

स्वरेभ्य इः ॥ ६०६ ॥

जयिः । हयिः । रविः । कविः । पविः । अरिः । हरिः ।
तरिः । ण्यन्तात्, मारिः । वारि ॥

पदिपठिपचिस्थलिहलिकलिलबलिलवलिल्लिपल्लिकटि-
चटिवटिवधिगाध्यर्चिवन्दिनन्द्यविवशिवाशिकाशिच्छ-
र्दितन्निमन्निखण्डिमण्डिचण्डित्यञ्जिमस्यसिवनिध्व-
निसनिगमितमिग्रन्थिथ्रन्थिजनिमण्यादिभ्यः ॥ ६०७ ॥

इः ॥ पदिः । पठिः । पचिः । स्थलिः । हलिः । कलिः ।
बलिः । वलिः । वल्लिः । पल्लिः । कटिः । चटिः । वटिः । बधिः ।
गाधिः । अर्चिः । वन्दिः । नन्दिः । अत्रिः । वशिः । वाशिः ।

काशयः । छर्दिः । तन्त्रिः । मन्त्रिः । खण्डिः । मण्डिः । चण्डिः ।
 यतिः । अञ्जिः । समञ्जिः । मसिः । असिः । वनिः । ध्वनिः ।
 सनिः । गमिः । तमिः । ग्रन्थिः । श्रन्थिः । जनिः । मणिः ।
 आदेशब्दात् अन्येऽपि ॥

नाम्युपान्त्यकगशपूङ्भ्यः कित् ॥ ६०९ ॥

इः ॥ लिखिः । शुचिः । रुचिः । द्युतिः । लिपिः । तुर त्वरणे
 सौत्रः । तुरिः । किरिः । गिरिः । शिरिः । पुरिः । पुविः ॥

विदिवृतेर्वा ॥ ६१० ॥

इः कित् ॥ विदिः । वेदिः । वृतिः । निर्वृतिः । वर्त्तिः ॥

मनेरुदेतौ चास्य वा ॥ ६१२ ॥

इः ॥ मुनिः । मेनिः । मनिः ॥

क्रमितमिस्तम्भेरिच्च नमेस्तु वा ॥ ६१३ ॥

किदिः ॥ क्रिमिः । तिमिः । स्तिभिः । निमिः । नमिः ॥

अम्भिकुण्ठिकम्प्यंहिभ्यो नलुक् च ॥ ६१४ ॥

इः ॥ अभिः । कुठिः । कपिः । अहिः ॥

उभेर्द्वौ च ॥ ६१५ ॥

इः ॥ द्वौ । त्रयः ॥

नीवीप्रहृभ्यो डित् ॥ ६१६ ॥

इः ॥ निवसति । विः । प्रहिः ॥

कमिवमिजमिघसिशलिफलितलितडिवजिवजि-
 ध्वजिराजिपणिवणिवदिसदिहदिहनिसहिघतिपिवपि-
 भटिकश्चिसंपतिभ्यो णित् ॥ ६१८ ॥

इः ॥ कामिः । वामिः । जामिः । घासिः । शालिः । फालिः ।
तालिः । ताडिः । वाजिः । ब्राजिः । ध्वाजिः । राजिः । पाणिः ।
वाणिः । ड्याम्, वाणी । वादिः । सादिः । हादिः । घातिः । बाहु-
लकान् णिस्त्विकल्पे, हनिः । साहिः । वाहिः । तापिः । वापिः ।
भाटिः । काञ्चिः । णित्करणादनुपान्त्यस्यापि वृद्धिः । संपातिः ॥

पादाच्चात्यजिभ्याम् ॥ ६२० ॥

णिदिः ॥ पदातिः । पदाजिः । आतिः । स्वातिः । आजिः ॥

नहेर्भ च ॥ ६२१ ॥

णिदिः ॥ नाभिः ॥

अशो रश्चादिः ॥ ६२२ ॥

णिदिः ॥ राशिः ॥

सनेर्ङखिः ॥ ६२५ ॥

सखा ॥

मृश्विकण्यणिदध्यविभ्य ईचिः ॥ ६२७ ॥

मरीचिः । श्वयीचिः । कणीचिः । अणीचिः । दधीचिः । अवीचिः ॥

कावावीक्रीश्रिश्रुक्षुज्वरितूरिचूरिपूरिभ्यो णिः ॥ ६३४ ॥

काणिः । वाणिः । वेणिः । क्रेणिः । श्रेणिः । निश्रेणिः । श्रोणिः ।
क्षोणिः । जृणिः । तूणिः । चूणिः । पूणिः ॥

ऋद्घृस्त्कुवृषिभ्यः कित् ॥ ६३५ ॥

णिः ॥ शीणिः । स्तीणिः । घृणिः । सृणिः । कुणिः । वृष्णिः ॥

पृषिहृषिभ्यां वृद्धिश्च ॥ ६३६ ॥

णिः ॥ पार्णिः । हार्णिः ॥

ऋहृस्मृधृभृकृतृग्रहेरणिः ॥ ६३८ ॥

अरणिः । हरणिः । सरणिः । मरणिः । धरणिः । भरणिः ।
करणिः । तरणिः । वैतरणी । ग्रहणिः ॥

प्लुज्ञायजिषपिपदिवसिवित्सिभ्यस्तिः ॥ ६४६ ॥

प्लोतिः । ज्ञातिः । यष्टिः । सप्तिः । पत्तिः । वस्तिः । वितस्तिः ॥

दृमुषिकृषिरिषिविषिशोशुच्यशिषूयीण्प्रभृभ्यः

कित् ॥ ६५१ ॥

तिः ॥ दृतिः । मुष्टिः । कृष्टिः । रिष्टिः । विष्टिः । शितिः ।
शुक्तिः । अष्टिः । पूतिः । इति । प्रभृतिः ॥

हन्तेरंह च ॥ ६५४ ॥

अतिः ॥ अंहतिः ॥

पातेर्वा ॥ ६५९ ॥

अतिः स च कित् ॥ पतिः । पातिः ॥

अगिविलिपुलिक्षिपेरस्तिक् ॥ ६६० ॥

अगस्तिः । विलिस्तिः । पुलिस्तिः । क्षिपस्तिः ॥

शकेरुन्तिः ॥ ६६६ ॥

शकुन्तिः ॥

वीसञ्ज्यसिभ्यस्थिक् ॥ ६६९ ॥

वीथिः । सक्थि । अस्थि ॥

सारेरथिः ॥ ६७० ॥

सारथिः ॥

अतेरिथिः ॥ ६७३ ॥

अतिथिः ॥

वीयुसुवह्यगिभ्यो निः ॥ ६७७ ॥

वेनिः । योनिः । सोनिः । वह्निः । अग्निः ॥

सदिवृत्यमिधम्यश्यटिकव्यवेरनिः ॥ ६८० ॥

सदनिः । वर्त्तनिः । अमनिः । धमनिः । अशनिः । अटनिः ।
कटनिः । अवनिः ॥

शकेरुनिः ॥ ६८४ ॥

शकुनिः ॥

नीसावृयुश्वलिदलिभ्यो मिः ॥ ६८७ ॥

नेमिः । सामि । वर्मिः । योमिः । शर्मिः । वल्मिः । दल्मिः ॥

अशो रश्वादिः ॥ ६८८ ॥

मिः ॥ रश्मिः ॥

स्वर्तेरूच्चातः ॥ ६८९ ॥

मिः ॥ सूर्मिः । ऊर्मिः ॥

कृभूभ्यां कित् ॥ ६९० ॥

मिः ॥ कृमिः । भूमिः ॥

तङ्गिवङ्गयङ्गिमङ्गयंहिशयदिसयशौवपिवशिभ्यो
रिः ॥ ६९२ ॥

तङ्गिः । वङ्गिः । अङ्गिः । मङ्गिः । अंहिः । अङ्गेरप्येके ।
अङ्गिघः । शङ्गिः । अद्रिः । सद्रिः । अश्रिः । वप्तिः । वश्रिः ॥

भूसूकुशिविशिशुभिभ्यः कित् ॥ ६९३ ॥

रिः ॥ भूरिः । सूरिः । कुश्रिः । विश्रिः । शुश्रिः ॥

रक्षत्रिः । रक्षत्रिः । रक्षत्रिः । रक्षत्रिः ॥ ६९६ ॥

रात्रिः । शत्रिः । शत्रिः । कत्रिः । अत्रिः ॥

पतेरत्रिः ॥ ६९७ ॥

पतत्रिः ॥

मस्यसिघसिजस्यङ्गिसहिभ्य उरिः ॥ ६९९ ॥

मसुरिः । असुरिः । वसुरिः । जसुरिः । अङ्गुरिः । लत्वे,
अङ्गुलिः । सहुरिः ॥

पाट्यञ्जिभ्यामलिः ॥ ७०२ ॥

पाटलिः । अञ्जलिः ॥

दपवभ्यो विः ॥ ७०४ ॥

दर्विः । पर्विः । बर्विः ॥

जृशस्तृजागृकृनीघृषिभ्यो ङित् ॥ ७०५ ॥

विः ॥ जीर्विः । शीर्विः । स्तीर्विः । जागृविः । कृविः । नीविः । घृष्विः ॥

प्रुषिप्लुषिशुषिकुष्यसिभ्यः सिक् ॥ ७०७ ॥

प्रुषिः । प्लुषिः । शुषिः । कुषिः । अषिः ॥

तृस्ततन्द्रितन्व्यविभ्य ईः ॥ ७११ ॥

तरीः । स्तरीः । तन्द्रीः । तन्त्रीः । अवीः ॥

वातात् प्रमः कित् ॥ ७१३ ॥

ईः ॥ वातप्रमीः ॥

यापाभ्यां हे च ॥ ७१४ ॥

किदीः ॥ ययीः । पपीः ॥

लक्ष्मेर्मोऽन्तश्च ॥ ७१५ ॥

किदीः ॥ लक्ष्मीः ॥

भृमृतत्सरितनिधन्यनिमनिमस्जिशीवटिकटिप-
टिगडिचञ्च्यसिवसित्रपिशस्वृस्निहिक्लिदिकन्दीन्दि-
विन्द्यन्धिबन्ध्यणिलोष्टिकुन्धिभ्य उः ॥ ७१६ ॥

भरुः । मरुः । तरुः । त्सरुः । तनुः । धनुः । अनुः । मनुः ।
मद्गुः । शयुः । वटुः । कटुः । पटुः । गटुः । चञ्चुः । असवः ।
वसु । वसुः । त्रपु । शरुः । स्वरुः । स्नेहुः । क्लेदुः । कन्दुः । इन्दुः ।
विन्दुः । अन्धुः । बन्धुः । वन्धु । अणुः । लोण्डुः । कुन्धुः ॥

पंसेर्दीर्घश्च ॥ ७१८ ॥

उः ॥ पांसुः ॥

अशेरान्नोऽन्तश्च ॥ ७१९ ॥

उः ॥ अंशुः ॥

नमेर्नाक् च ॥ ७२० ॥

उः ॥ नाकुः ॥

नेरञ्चेः ॥ ७२४ ॥

उः ॥ न्कुः ॥

किमः श्रो णित् ॥ ७२५ ॥

उः ॥ किंशरुः ॥

मिवहिचरिचटिभ्यो वा ॥ ७२६ ॥

उः स च णित् ॥ मायुः । गोमायुः । मयुः । बाबुलकादात्वा-
भावः । बाहुः । बहु । चारु । चरुः । चाटु । चटु ॥

ऋतृशमृभ्रादिभ्यो रो लश्च ॥ ७२७ ॥

णिदुः ॥ आलुः । तालुः । शालुः । मालुः । भालुः । आदि-
ग्रहणादन्येऽपि ॥

कृकस्थूराद्वचः क च ॥ ७२८ ॥

णिदुः ॥ कृकवाकुः । स्थूरवाकुः ॥

षकाहृषिधृषीषिकुहिभिदिविदिमृदिव्यधिगृभ्या-
दिभ्यः कित् ॥ ७२९ ॥

उः ॥ पुरुः । कुः । हृषुः । धृषुः । इषुः । कुहुः । भिदुः । विदुः ।
मृदुः । विधुः । गृधुः । आदिशब्दात् पूरुः इत्यादि ॥

स्पशिभ्रस्जेः स्लुक् च ॥ ७३१ ॥

किदुः ॥ स्पशिःसौत्रः । पशुः । भृगुः । न्यङ्कादित्वाद् गत्वम् ॥

हनियाकृभृपतत्रो द्वे च ॥ ७३३ ॥

किदुः ॥ जघ्नुः । ययुः । चक्रुः । बभ्रुः । पुपुरुः । तितिरुः । तभ्रुः ॥

कप्र ऋत उर् च ॥ ७३४ ॥

किदुः ॥ कुरुः । गुरुः ॥

रङ्गिलङ्घिलिङ्गेर्नलुक् च ॥ ७४० ॥

उः ॥ रघुः । लघुः । लिगुः ॥

पीमृगमित्रदेवकुमारलोकधर्मविश्वसुम्नाश्मावे-
भ्यो युः ॥ ७४१ ॥

पीप्रभृतिभ्यः पराद्यातेः किदुः ॥ पीयुः । मृगयुः । मित्रयुः ।
देवयुः । कुमारयुः । लोकयुः । धर्मयुः । विश्वयुः । सुम्नायुः । अ-

अयुः । अवयुः ॥

पराङ्भ्यां शखनिभ्यां डित् ॥ ७४२ ॥

उः ॥ परशुः । आखुः ॥

हरिपीतमितशतविकृद्भ्यो द्रुवः ॥ ७४५ ॥

डिदुः ॥ हरिदुः । पीतदुः । मितदुः । शतदुः । विदुः । कुदुः । कद्दुः ॥

केवयुभुरण्यवध्वर्यादयः ॥ ७४६ ॥

डिदुप्रत्ययान्ता निपात्यन्ते ॥ केवलपूर्वाद्यातेर्ललोपश्च । केवयुः । भूपूर्वाद्यातेर्भुरण् चादौ । भुरण्युः । अध्वरपूर्वाद्यातेः पूर्वपदान्तलोपश्च । अध्वर्युः । आदिग्रहणात् चरन् याति चरण्युः ॥

शः सन्वच्च ॥ ७४७ ॥

डिदुः ॥ शिशुः ॥

तनेर्डुः ॥ ७४८ ॥

स च सन्वत् ॥ तितुः ॥

कैशीशमिरमिभ्यः कुः ॥ ७४९ ॥

काकुः । शेकुः । शङ्कुः । रङ्कुः ॥

फलिवल्यमेर्गुः ॥ ७५० ॥

फल्गु । वल्गु । बल्गुः । अङ्गुः ॥

प्रीकैपैनीलेरङ्गुक् ॥ ७६१ ॥

प्रियङ्गुः । कङ्गुः । पङ्गुः । नीलङ्गुः ॥

अव्यर्त्तिगभ्याऽदुः ॥ ७६२ ॥

अवदुः । अरदुः । गरदुः ॥

अजिस्थावृरीभ्यो णुः ॥ ७६८ ॥

वेणुः । स्थाणुः । वर्णुः । रेणुः ॥

विषेः कित् ॥ ७६९ ॥

णुः ॥ विष्णुः ॥

कृसिकम्यमिगमितनिमनिजन्यसिमसिसच्यवि-
भाधागाग्लाम्लाहनिहायाहिकृशिपूभ्यस्तुन् ॥ ७७३ ॥

कर्तुः । सेतुः । कन्तुः । अन्तुः । गन्तुः । आगन्तुः । तन्तुः ।
मन्तुः । जन्तुः । अस्तुः । बाहुलकाद् भूभावाभावः । मस्तु । सक्तुः ।
ओतुः । भातुः । धातुः । गातुः । ग्लातुः । म्लातुः । हन्तुः । हातुः ।
यातुः । हेतुः । क्रोष्टा । पोतुः ॥

वसेर्णिढा ॥ ७७४ ॥

तुः ॥ वास्तु । वस्तु ॥

दाभाभ्यां नुः ॥ ७८६ ॥

दानुः । भानुः । चित्रभानुः । स्वर्भानुः । विश्वभानुः ॥

धेः शित् ॥ ७८७ ॥

नुः ॥ शिच्वादाच्चं न । धेनुः ॥

सूडः कित् ॥ ७८८ ॥

नुः ॥ सूनुः ॥

कृशेरानुक् ॥ ७९४ ॥

कृशानुः ॥

अभ्रेरमुः ॥ ८०० ॥

अभ्रमुः ॥

यजिशुन्धिदहिदसिजनिमनिभ्यो युः ॥ ८०१ ॥

यज्युः । शुन्ध्युः । दह्युः । दस्युः । जन्युः । मन्युः ॥

सर्त्तेरयवन्यू ॥ ८०३ ॥

सरयुः । दीर्घान्तमिमिच्छन्त्येके । सरयूः । श्लिष्टनिर्देशात्त-
दपि संगृहीतम् । सरण्युः ॥

चिनीपीम्यशिभ्यो रुः ॥ ८०६ ॥

चेरुः । नेरुः । पेरुः । मेरुः । अश्रु ॥

रूपूभ्यां कित् ॥ ८०७ ॥

रुः ॥ रुरुः । पूरुः ॥

खनो लृक् च ॥ ८०८ ॥

रुः ॥ खरुः ॥

जनिहनिशद्यर्तेस्त च ॥ ८०९ ॥

रुः ॥ जत्रुः । हत्रुः । शत्रुः । बाहुलकात्तादेशविकल्पे । शद्रुः । अर्श्रुः ॥

श्मनः शीडो डित् ॥ ८१० ॥

रुः ॥ श्मश्रु ॥

प्रः शुः ॥ ८२५ ॥

पश्रुः ॥

मस्जीण्यशिभ्यः सुक् ॥ ८२६ ॥

महश्रुः । इश्रुः । अश्रुः ॥

कृषिचमितनिधन्यन्दिसार्जिखर्जिभर्जिलस्जीर्ष्यि-
भ्य ऊः ॥ ८२९ ॥

कर्षूः । चमूः । तनूः । धनूः । अन्दूः । सज्जूः । खज्जूः ।

(२३८)

भीलघुहेमप्रभाव्याकरणम्.

भर्जूः । लज्जूः । ईर्ण्यूः ॥

कषेण्डच्छौ च षः ॥ ८३१ ॥

ऊः ॥ कण्डूः । कच्छूः ॥

वहेर्ध च ॥ ८३२ ॥

ऊः ॥ बधूः ॥

कसिपद्यर्त्यादिभ्यो णित् ॥ ८३५ ॥

ऊः ॥ कामूः । पादूः । आरूः । आदिग्रहणात् कानूः
शालूः इत्यादयोऽपि ॥

टभिचपेः स्वरान्नोऽन्तश्च ॥ ८४१ ॥

ऊः ॥ दन्धूः । बाहुलकान्नस्य यो न । चम्पूः ॥

धृषेर्दिधिषदिधीषौ च ॥ ८४२ ॥

ऊः ॥ दिधिषूः । दिधीषूः ॥

शकेरन्धूः ॥ ८४८ ॥

शकन्धूः ॥

कृगः कादिः ॥ ८४९ ॥

कर्कन्धूः ॥

काच्छीडो डेरूः ॥ ८५१ ॥

कशेरूः ॥

दिव ऋः ॥ ८५२ ॥

देवा ॥

सोरसेः ॥ ८५३ ॥

ऋः ॥ स्वसा ॥

नियो डित् ॥ ८५४ ॥

ना ॥

यतिननन्दिभ्यां दीर्घश्च ॥ ८५६ ॥

याता । ननान्दा । नन्नादित्वाभ्रञोऽभ्र ॥

पातेरिच्च ॥ ८५८ ॥

तुः ॥ पिता ॥

मानिभ्राजेर्लुक् च ॥ ८५९ ॥

तुः ॥ माता । भ्राता ॥

जाया मिगः ॥ ८६० ॥

तुः ॥ जामाता ॥

नमेः प च ॥ ८६२ ॥

तुः ॥ नप्ता ॥

हुपूगूगोत्रीप्रस्तुप्रतिहृप्रतिप्रस्थाभ्य ऋत्विजि ॥ ८६३ ॥

तुः ॥ होता । पोता । उद्गाता । उन्नेता । प्रस्तोता । प्रति-
हर्ता । प्रतिप्रस्थाता ॥

नियः पादिः ॥ ८६४ ॥

ऋत्विजि तुः ॥ नेष्टा ॥

त्वष्टृक्षत्तृदुहित्रादयः ॥ ८६५ ॥

तृप्रत्ययान्ता निपात्यन्ते ॥ त्विषेरितोच्च । त्वष्टा । क्षद खद-
ने सौत्रः । क्षत्ता । दुहेरिट् किच्च । दुहिता आदिग्रहणादन्येऽपि ॥

रातेर्डेः ॥ ८६६ ॥

राः । रायौ । रायः ॥

युगमिभ्यां डोः ॥ ८६७ ॥

घौः । गौः ॥

ग्लानुदिभ्यां डौः ॥ ८६८ ॥

ग्लौः । नौः ॥

तोः किक् ॥ ८६९ ॥

ककारः कित्कार्यार्थः । इकार उच्चारणार्थः । तुक् ॥

द्रागादयः ॥ ८७० ॥

किक्प्रत्ययान्ता निपात्यन्ते ॥ द्रवतेरा च । द्राक् । इयर्तेरर्वा
देशश्च । अर्वाक् । आदिग्रहणादन्येऽपि ॥

तनेर्डूवच् ॥ ८७२ ॥

त्वक् ॥

पारेरञ्ज् ॥ ८७३ ॥

पारक् ॥

ऋधिपृथिभिषिभ्यः कित् ॥ ८७४ ॥

अञ् ॥ ऋधक् । पृथक् । निर्देशादेव खट् । मिष् सौत्रः । मिषक् ॥

दुहिवृहिमहिपृषिभ्यः कट् ॥ ८८४ ॥

दुहन् । वृहन् । वृहती । महान् । महती । पृषत् । पृषती ॥

गमेडिड् डे च ॥ ८८५ ॥

कट् ॥ जगत् । जगती ॥

भातेर्डवतुः ॥ ८८६ ॥

भवान् । भवन्तौ । भवन्तः ॥

ह्रस्वरुहियुषितडिभ्य इत् ॥ ८८७ ॥

हरित् । सरित् । रोहित् । योषित् । तडित् ॥

उदकाच्छ्वेडित् ॥ ८८८ ॥

इत् ॥ उदम्बित् ॥

अ उत् ॥ ८८९ ॥

मरुत् ॥

ग्रो मादिर्वा ॥ ८९० ॥

उत् ॥ गर्भुत् । गर्भुत् ॥

शुद्धभस्मेरद् ॥ ८९४ ॥

शरत् । दरत् । दरदः । भसत् ॥

तनित्यजियजिभ्यो डद् ॥ ८९५ ॥

तद्, सः । त्यद्, स्यः । यद्, यः ॥

इणस्तद् ॥ ८९६ ॥

एतद्, एषः ॥

प्रः सद् ॥ ८९७ ॥

पर्षत् ॥

द्रो ह्रस्वश्च ॥ ८९८ ॥

सद् ॥ दृषत् ॥

युष्यसिभ्यां क्रमद् ८९९ ॥

युषिः सौत्रः । युष्मद्, यूयम् । अस्मद्, वयम् ॥

उक्षितक्ष्यश्चिदिगिजिधन्विपञ्चिः पिक्लिदिक्लिहि-

नुमस्जेरन् ॥ ९०० ॥

उक्षा । तक्षा । अक्षा । ईशा । राजा । धन्वा । पञ्च । पूषा ।

क्वेदा । स्नेहा । नव । मज्जा ॥

लूप्युवृषिदंशिद्युदिविप्रतिदिविभ्यः कित् ॥ ९०१ ॥

लुवा । पुवा । युवा । वृषा । दश । द्युवा । दिवा । प्रतिदिवा ॥

श्वन्मातरिश्वन्मूर्धन्प्लीहन्नर्यमन्विश्वप्सन्परि-
ज्वन्महन्नहन्मघवन्नथर्वन्निति ॥ ९०२ ॥

श्वयतेर्लुक् च । श्वा । मातरि अन्तरिक्षे श्वयति मातरिश्वा ।
तत्पुरुषे कृतीति सप्तम्या अलुप् । इकारलोपश्च पूर्ववत् । मूर्द्धे च ।
मूर्धा । प्लीहेर्दीर्घश्च । प्लीहा । अरिपूर्वादमेर्ष्यन्तादनि, अर्यमा ।
विश्वपूर्वात् प्मातेः कित् । विश्वप्सा । परिपूर्वाज्जलतेर्डिच् ।
परिज्वा । महीयतेरीयलोपश्च । महा । अहर्नलोपश्च । अहः ।
मङ्घर्नलोपोऽव् चान्तः । मघवा । नञ्पूर्वात् खर्वेः खस्थश्च । अ-
थर्वा । इतिकरणादन्येऽपि भवन्ति ॥

पप्यशौभ्यां तन् ॥ ९०३ ॥

सप्त । अष्ट ॥

स्नामदिपयत्तिपशकिभ्यो वन् ॥ ९०४ ॥

स्नावा । मद्रा । मद्ररी । बाहुलकात् डीर्वनोरश्च । पद्वा । अर्वा ।
पर्वा । शक्वा । शक्करी ॥

सृजेः स्रज्सृकौ च ॥ ९०७ ॥

कनिप् ॥ स्रक्वा । स्रक्कणी ॥

ध्याप्योर्धी पी च ॥ ९०८ ॥

किनिप् ॥ धीवा । पीवा ॥

अतेर्ध च ॥ ९०९ ॥

कनिष् ॥ अश्वा ॥

मन् ॥ ९११ ॥

सर्वधातुभ्यो बहुलम् ॥ कर्म । वर्म । वर्म । चर्म । जन्म ।
श्लेष्मा । इत्यादि ॥

वृहेर्नोऽच्च ॥ ९१३ ॥

मन् ॥ ब्रह्म । ब्रह्मा ॥

व्येग एदोतौ च वा ॥ ९१४ ॥ ॥

मन् ॥ व्येम । व्येमा । व्योम । व्याम ॥

स्पतेरी च वा ॥ ९१५ ॥

मन् ॥ सीमा । साम ॥

सात्मन्नात्मन्वेमन्रोमन्क्लोमन्ललामन्नामन्पा-
प्मन्पक्षमन्यक्षमन्निति ॥ ९१६ ॥

एते मन्त्रान्ता निपात्यन्ते ॥ स्यतेस्तोऽन्तश्च । सात्म । अते-
र्दीर्घश्च । आत्मा । वेग आत्वाभावश्च । वेम । स्हेर्लृक् च । रोम ।
लन्ते, लोम । क्लमेरोच्च । क्लोम । लातेर्द्वित्वं च । लालम । नमेरा च ।
नाम । पातयतेस्तः प् च । पाप्मा । पञ्चेः कः षोऽन्तो नलो-
पश्च । पक्ष्म । यस्यतेर्यक्ष्, इणो वा । यक्ष्मा । इतिकरणात् तोक्-
मरूक्मादयः ॥

गमेरिन् ॥ ९१९ ॥

गमिष्यतीति गमी जिगमिषुः ॥

आडश्च णित् ॥ ९२० ॥

गमेरिन् ॥ आगामी । गामी ॥

भुवो वा ॥ ९२२ ॥

(२४४)

श्रीलघुहोमप्रत्याख्याकरणम्.

इन् स च णित् ॥ भावी । भवी ॥

परमात् कित् ॥ ९२५ ॥

स्थ इन् ॥ परमेष्ठी । भीरुष्टत्वात् षत्वम्, सप्तम्या अलुप् च ॥

पथिमन्थिभ्याम् ॥ ९२६ ॥

किदिन् ॥ पन्थाः । मन्थाः ॥

अर्तेर्भुक्षिनक् ॥ ९२८ ॥

ऋभुक्षाः ॥

पतेरत्रिन् ॥ ९३० ॥

पतत्री ॥

आपः किप् ह्रस्वश्च ॥ ९३१ ॥

आपः । स्वभावाद्बहुत्वम् ॥

ककुप्त्रिष्टुबन्तुमः ॥ ९३२ ॥

क्विवन्ता निपात्यन्ते ॥ कुपर्वात् स्कुभ्रातेः सलोपश्च । ककुभः ।
ककुप् । व्यनुपूर्वात् स्तुभ्रातेः सः षश्च । त्रिष्टुप् । अनुष्टुप् । बहु-
वचनाभिजिविजिविषां किप् शित् । नेनिक् । वेविक् । वेविट् ॥

इणो दमक् ॥ ९३८ ॥

इदम् ॥

कोर्डिम् ॥ ९३९ ॥

किम् ॥

तूषेरीम् णोऽन्तश्च ॥ ९४० ॥

तूष्णीम् ॥

गृपृदुर्विधुर्विभ्यः किप् ॥ ९४३ ॥

गीः । पूः । दूः । धूः ॥

वाढारौ ॥ ९४४ ॥

क्विन्तौ निपात्येते ॥ वृणातेवृद्धिश्च । वाः । कर्मणि दध्
धात्वादिः । वृण्वन्ति तामिति द्वाः । दूवृ वरणे इत्यस्य च णिग-
न्तस्य रूपम् ॥

सहेः षष् च ॥ ९५१ ॥

किप् ॥ षट् ॥

अस् ॥ ९५२ ॥

धातुभ्यो बहुलम् ॥ तपः । नमः । तमः । नभः । सरः । तेजः ॥

पाहाकृभ्यां पयह्यौ च ॥ ९५३ ॥

अस् ॥ पयः । ह्यः ॥

छदिवहिभ्यां छन्दोधौ च ॥ ९५४ ॥

अस् ॥ छन्दः । ऊधः ॥

अशेर्यश्चादिः ॥ ९५८ ॥

अस् ॥ यशः ॥

उषेर्ज च ॥ ९५९ ॥

अस् ॥ ओजः ॥

स्कन्देर्ध च ॥ ९६० ॥

अस् ॥ स्कन्धः ॥

अवेर्वा ॥ ९६१ ॥

अस् तद्योगे धश्च ॥ अधः । अवः ॥

अमेर्भहौ चान्तौ ॥ ९६२ ॥

अस् ॥ अम्भः । अंहः ॥

अदेरन्ध च वा ॥ ९६३ ॥

अस् ॥ अन्धः । अदः ॥

आपोऽपाप्ताप्सराब्जाश्च ॥ ९६४ ॥

अस् ॥ अपः । अप्तः । अप्सरसः । अब्जः ॥

उच्यञ्जेः क च ॥ ९६५ ॥

अस् ॥ ओकः । अङ्कः ॥

अर्त्तेरुशौ च ॥ ९६७ ॥

अस् ॥ उरः । अर्शसि ॥

वस्त्यगिभ्यां णित् ॥ ९७० ॥

अस् ॥ वासः । आगः ॥

मिथि^{६६६}रुज्यु^{६६६}रेतू^{६६६}भूवष्टिभ्यः कित् ॥ ९७१ ॥

अस् ॥ मिथः । रजः । उषाः । तिरस्करोति । पुरः । शिरः ।
भुवः । उशाः ॥

विधेर्वा ॥ ९७२ ॥

अस् कित् । वेधाः । विधाः ॥

नञ ईहेरेहेधौ च ॥ ९७५ ॥

अस् ॥ अनेहा । अनेधाः ॥

विहायस्सुमनस्पुरदंशस्पुरुरवोऽङ्गिरसः ॥ ९७६ ॥

अस्प्रत्ययान्ता निपात्यन्ते ॥ विपूर्वाज्जहातेर्जिहीतेर्वा योऽन्तश्च ।
विहायः । विहायाः । सुपूर्वान्मानेऽस्वश्च । सुमनसः । पुरुदंश । पुरु-
पूर्वादौतेर्दीर्घश्च । पुरुरवाः । अङ्गेरिरोऽन्तश्च । अङ्गिराः ॥

पातेर्जस्थसौ ॥ ९७७ ॥

पाजः । पाथः ॥

स्त्रुरीभ्यां तस् ॥ ९७८ ॥

स्रोतः । रेतः ॥

अर्तीण्भ्यां नस् ॥ ९७९ ॥

अर्णः । एनः ॥

पचिवचिभ्यां सस् ॥ ९८३ ॥

पक्षः । वक्षः ॥

वष्टेः कनस् ॥ ९८५ ॥

उशना ॥

चन्दो रमस् ॥ ९८६ ॥

चन्द्रमाः ॥

दमेरुनसूनसौ ॥ ९८७ ॥

दमुनाः । दमूनाः ॥

रुच्यर्चिश्च । चेहुस्त्वपिछादिछृदिभ्य इस् ॥ ९८९ ॥

रोचिः । अर्चिः । शोचिः । हविः । सर्पिः । छदिः । छदेरिस्-
मनत्रट्क्विति ह्रस्वः । छदिः । बाहुलकाद् दीर्घत्वे, छादिः । छर्दिः ॥

बंहिवृंहेर्नलुक् च ॥ ९९० ॥

इस् ॥ बहिः । बर्हिः ॥

युतेरादेश्च जः ॥ ९९१ ॥

इस् ॥ ज्योतिः ॥

नियो डित् ॥ ९९४ ॥

इस् ॥ निश्चिनोति ॥

अवेर्णित् ॥ ९९५ ॥

इस् ॥ आविष्करोति ॥

रुद्यर्त्तिजनितनिधनिमनिग्रन्थिपृतपित्रपिवपिय-
जिप्रादिवेपिभ्य उस् ॥ ९९७ ॥

रोदुः । अरुः । जनुः । तनुः । धनुः । मनुः । ग्रन्थुः । परुः ।
तपुः । त्रपुः । वपुः । यजुः । प्रादुर्भवति । वेपुः ॥

इणो णित् ॥ ९९८ ॥

उस् ॥ आयुः ॥

दुषेर्डित् ॥ ९९९ ॥

उस् ॥ दुष्पुरुषः ॥

मुहिमिथ्यादेः कित् ॥ १००० ॥

उस् ॥ मुहुः । मिथुः । आदिग्रहणादन्येऽपि ॥

चक्षेः शिडा ॥ १००१ ॥

किदुस् ॥ चक्षुः । अवचक्षुः । अवक्ष्युः ॥

पातेर्डुमसुः ॥ १००२ ॥

पुमान् ॥

न्युन्नयामञ्चेः ककाकैसष्टावच्च ॥ १००३ ॥

नीचम् । उच्चम् । नीचा । उच्चा । नीचैः । उच्चैः ॥

शमो नियो डैस् मलुक् च ॥ १००४ ॥

शनैः ॥

यमिदमिभ्यां डोस् ॥ १००५ ॥

योः । दोः ॥

अनसो वहेः क्प् सश्च डः ॥ १००६ ॥

अनड्वान् ॥

इति श्रीतपोगच्छाचार्यविजयदेवमूरिविजयसिंहमूरिपट्टपरम्पराप्र-
तिष्ठितगीतार्थत्वादिगुणोपेतवृद्धिचन्द्रापरनामवृद्धिविजयचरणकमलामि-
ल्लिन्दायमानान्तेवासिसंविग्नशास्त्रीयतपोगच्छाचार्यभट्टारकश्रीविजय-
नेमिसूरिविरचितायां लघुहेमप्रभायामुत्तरार्द्धे उणादिविवृतिः ॥

॥ अथोत्तरकृदन्तप्रक्रिया ॥

वत्स्यति गम्यादिः ॥ ५ । ३ । १ ॥

इन्नाद्यन्तः साधुः ॥ गमी ग्रामम् । आगामी ॥

वा हेतुसिद्धौ क्तः ॥ ५ । ३ । २ ॥

वत्स्यदर्थान्धातोः ॥ मेघश्चेद्वृष्टः सम्पन्नाः सम्पत्स्यन्ते वा शलयः ॥

कषोऽनिटः ॥ ५ । ३ । ३ ॥

वत्स्यदर्थान् क्तः ॥ कष्टम् । कष्टा दिशस्तमसा । अनिट इति
किम् ? । कषिताः शत्रवः । क्रियायां क्रियार्थायां तुम् णकच्
भविष्यन्ती ॥

क्त्वातुमम् भावे ॥ ९ । १ । १३ ॥

कर्तुं व्रजति ॥ कारको व्रतति ॥

कालवेलासमये तुम्वाऽवसरे ॥ ५ । ४ । ३३ ॥

उपपदे गम्ये धातोः ॥ कालो भोक्तुम् । वेला भोक्तुम् । समयो
भोक्तुम् । पक्षे, कालो भोक्तव्यस्य । अवसर इति किम् ? । कलः

पचति भूतानि ॥

शकधृषज्ञारभलभसहार्हग्लाघटः । त्तिस्तः ॥ ५ । ४ । ९० ॥

शक्याद्यर्थेषु इच्छार्थेषु च धातुषु समर्थार्थेषु च नामसूपपदेषु कर्म-
भूताद्धातोस्तुम् ॥ शक्नोति पारयति वा भोक्तुम् । एवं धृणोति
जानाति आरभते लभते सहते अर्हति ग्लायति घटते अस्ति समर्थ
इच्छति वा भोक्तुम् ॥

कर्मणोऽण् ॥ ५ । ३ । १४ ॥

क्रियायां क्रियार्थायामुपपदे वत्स्यर्थाद्धातोः ॥ कुम्भकारो याति ॥

भाववचनाः ॥ ५ । ३ । १५ ॥

क्रियायां क्रियार्थायामुपपदे वत्स्यर्थाद्धातोर्घञ्त्तयादयः ॥
पाकाय, पक्तये, पचनाय वा यति ॥

पदरुजविशस्पृशो घञ् ॥ ५ । ३ । १६ ॥

पादः । रोगः । वेशः । स्पर्शः ॥

सर्तेः स्थिरव्याधिबलमत्स्ये ॥ ५ । ३ । १७ ॥

कर्तरि घञ् ॥ सारः स्थिरः । अतीसरो व्याधिः । सारो बलम् ।
विसारो मत्स्यः ॥

भावाकर्त्राः ॥ ५ । ३ । १८ ॥

धातोर्घञ् ॥ पाकः । प्राकारः । दायो दत्तः ॥

स्फुरस्फुलोर्घञि ॥ ४ । २ । ४ ॥

सन्ध्यक्षरस्यात् ॥ विस्फारः । विस्फालः ॥

घञि भावकरणे ॥ ४ । २ । ५२ ॥

रञ्जैरुपान्त्यनो लुक् ॥ रागः । भावकरणइति किम् ? । आधारे रङ्गः ॥

स्यदो जवे ॥ ४ । २ । ५३ ॥

स्यन्देर्घञि नलुग्वृद्ध्यभावौ निपात्यते वेगेऽर्थे ॥ गोस्यदः ।
जव इति किम् ? । घृतस्यन्दः ॥

दशनावोदैधौदमप्रश्रथहिमश्रथम् ॥ ४ । २ ५४ ॥

देशेनटि अवपूर्वस्योन्देः इन्धेश्च घञि नलोपः प्रहिमपूर्वस्य श्र-
न्धेर्घञि वृद्ध्यभावश्च निपात्यते । दशनम् । अवोदः । एधः । ओद्घः ।
प्रश्रथः । हिमश्रथः । मोऽकमियमीति वृद्धिनिषेधः । शमः । दमः ।
विश्रमेर्वा । विश्रमः । विश्रामः ॥

उद्यमोपरमौ ॥ ४ । ३ । ५७ ॥

अत्र घञि वृद्ध्यभावो निपात्यते ॥ उद्यमः । उपरमः ॥

इङोऽपादाने तु टिद्वा ॥ ५ । ३ । १९ ॥

भावाकर्त्रोर्घञ् ॥ अध्यायः । उपाध्यायी । उपाध्यायः ॥

श्रो वायुवर्णनिवृत्ते ॥ ५ । ३ । २० ॥

भावाकर्त्रोर्घञ् ॥ शारो वायुः वर्णो वा । नीशारः प्रावरणम् ॥

निरभेः पृल्वः ॥ ५ । ३ । २१ ॥

भावाकर्त्रोर्घञ् ॥ निष्पावः । अभिलावः ॥

रोरुपसर्गात् ॥ ५ । ३ । २२ ॥

भावाकर्त्रोर्घञ् ॥ संरावः ॥

भूश्र्यदोऽल्ल् ॥ ५ । ३ । २३ ॥

उपसर्गपूर्वाद्भावाकर्त्रोः ॥ प्रभवः । संश्रयः । विघसः । उपस-
र्गादित्येव । भावः ॥

न्यादो नवा ॥ ५ । ३ । २४ ॥

निपूर्वस्यादेः अलि घस्लभावोऽतो दीर्घश्च वा ॥ न्यादः । निघसः ॥

सानेवृपाद्यमः ॥ ५ । ३ । २५ ॥

भावाकर्त्रोरिल् वा ॥ संयमः । संयामः । नियमः । नियामः ।
वियमः । वियामः । उपयमः । उपयामः ॥

नेर्नदगदपठस्वनकणः ॥ ५ । ३ । २६ ॥

भावाकर्त्रोरिल् वा ॥ निनदः २ । निगदः २ । निपठः २ ।
निश्वनः २ । निक्वणः २ ॥

वैणे क्वणः ॥ ५ । ३ । २७ ॥

उपसर्गाद् भावाकर्त्रोरिल् वा । प्रक्कणः, प्रक्काणो वा वीणायाः ।
वैण इति किम् ? । प्रक्काणः शृङ्खलस्य ॥

युवर्णवृहवशरणगमद्ग्रहः ॥ ५ । ३ । २८ ॥

भावाकर्त्रोरिल् ॥ चयः । क्रयः । खः । लवः । वरः । आदरः ।
वशः । रणः । गमः । करः । ग्रहः ॥

वर्षादयः क्लीबे ॥ ५ । ३ । २९ ॥

अलन्ता यथादर्शनं भावाकर्त्रोर्निपात्यन्ते ॥ नपुंसकक्तानङ्निवृ-
त्त्यर्थं वचनम् । वर्षम् । भयम् ॥

समुदोऽजः पशौ ॥ ५ । ३ । ३० ॥

भावाकर्त्रोरिल् ॥ समजः पशूनाम् । उदजः पशूनाम् । पशा
विति किम् ! । समाजो नृणाम् ॥

सृग्लहः प्रजनाक्षे ॥ ५ । ३ । ३१ ॥

भावाकर्त्रोरिल् । गवाक्षुपसरः । अक्षाणां ग्लहः । प्रजनाक्ष इति

किम् ? । उपसारो भृत्यै राज्ञाम् ॥

पणेर्माने ॥ ५ । ३ । ३२ ॥

भावाकर्त्रोरल् ॥ मूलकपणः । मान इति किम् ? । पाणः ॥

सम्मदप्रमदौ हर्षे ॥ ५ । ३ । ३३ ॥

भावाकर्त्रोरलन्तौ स्याताम् ॥ सम्मदः प्रमदो वा स्त्रीणाम् । हर्ष इति किम् ? । सम्मादः ॥

हनोन्तर्घनान्तर्घणौ देशे ॥ ५ । ३ । ३४ ॥

निपात्येते ॥ अन्तर्घनः, अन्तर्घणो वा देशः । अन्तर्घातोऽन्यः ॥

प्रघणप्रघाणौ गृहांशे ॥ ५ । ३ । ३५ ॥

निपात्येते ॥ प्रघणः, प्रघाणो वा द्वारालिन्दकः । प्रघातोऽन्यः ॥

निघोद्धसङ्घोद्धनापघनोपघ्नं निमितप्रशस्तग-

णात्याधानाङ्गासन्नम् ॥ ५ । ३ । ३६ ॥

हन्तेः कृतघत्वाद्यलन्तं निपात्येते ॥ समन्ततो मितं निमितम् । निघा वृक्षाः । उद्धः प्रशस्तः । सङ्घः प्राणिसमूहः । अत्याधीयन्ते छेदनार्थं कुहनार्थं वा काष्ठादीनि यत्र तदत्याधानम् । उद्धनः । अपघनः शरीरावयवः । उपघ्न आसन्नः ॥

मूर्त्तिनिचिताभ्रे घनः ॥ ५ । ३ । ३७ ॥

हन्तेर्निपात्येते ॥ मूर्त्तिः काठिन्यम् । अभ्रस्य घनः । निचितं निरन्तरम् । घनाः केशाः । अभ्रं मेघः । घनः ॥

व्ययोद्रोः करणे ॥ ५ । ३ । ३८ ॥

हन्तेरल् घनादेशश्च ॥ विघनः । अयोघनः । द्रुघनः ॥

स्तम्बाद् घ्नश्च ॥ ५ । ३ । ३९ ॥

न्तेरल् घनः करणे ॥ स्तम्बघ्नो दण्डः । स्तम्बघनो यष्टिः ॥

परेर्घः ॥ ५ । ३ । ४० ॥

हन्तेरल् करणे ॥ परिघोऽर्गला ॥

परेर्घाङ्कयोगे ॥ २ । ३ । १०३ ॥

रो ल् वा ॥ पलिघः । परिघः । पल्यङ्कः । पर्यङ्कः । पलियोगः ।
परियोगः ॥

ऋफिडादीनां डश्च लः ॥ २ । ३ । १०४ ॥

ऋर लृलौ वा । ऋफिडः । लृफिलः । ऋतकः । लृतकः ।
कपरिका । कपलिका ॥

जपादीनां पो वः ॥ २ । ३ । १०५ ॥

वा ॥ जवा । जपा । पारावतः । पारापतः ॥

हः समाह्वयाह्वयौ द्यूतनाम्नोः ॥ ५ । ३ । ४१ ॥

निपात्येते ॥ समाह्वयः प्राणित्यूतम् । आह्वयः संज्ञा ॥

न्यभ्युपवेर्वाश्चोत् ॥ ५ । ३ । ४२ ॥

हो भावाकर्त्रोरल् ॥ निहवः । अभिहवः । उपहवः । विहवः ॥

आडो युद्धे ॥ ५ । ३ । ४३ ॥

हो भावाकर्त्रोरल् वा उश्च ॥ आहवो युद्धम् । युद्ध इति कि-
म् ? । आह्वायः ॥

आहावो निपानम् ॥ ५ । ३ । ४४ ॥

निपानेर्धे आङ्पूर्वात् हो भावाकर्त्रोरल् आहावादेशश्च निपा-
त्यते । आहावो वीनाम् ॥

भावेऽनुपसर्गात् ॥ ५ । ३ । ४५ ॥

होऽल् वा उश्च ॥ हवः । भाव इति किम् ? । व्याप्ये ह्वायः ।
अनुपसर्गादिति किम् ? । आह्वायः ।

हना वा वध् च ॥ ५ । ३ । ४६ ॥

अनुपसर्गाद् भावेऽल् ॥ वधः । घातः ॥

व्यधजपमद्भ्यः ॥ ५ । ३ । ४७ ॥

अनुपसर्गेभ्यो भावाकर्त्रोरल् ॥ व्यधः । जपः । मदः ॥

नवा क्वणयमहसस्वनः ॥ ५ । ३ । ४८ ॥

अनुपसर्गाद् भावाकर्त्रोरल् ॥ कणः । क्राणः । यमः । यामः ।
हसः । हासः । स्वनः । स्वानः ॥

आडो रुप्लोः ॥ ५ । ३ । ४९ ॥

भावाकर्त्रोरल् वा ॥ आरवः । आरावः । आप्लवः । आप्लावः ॥

वर्षविघ्नेऽवाद् ग्रहः ॥ ५ । ३ । ५० ॥

भावाकर्त्रोरल् वा ॥ अवग्रहः । अवग्राहः । वर्षविघ्न इति किम् ? ।
अवग्रहोऽर्थस्य ॥

प्राद्रश्मितुलासूत्रे ॥ ५ । ३ । ५१ ॥

ग्रहेर्भावाकर्त्रोरल् वा ॥ प्रग्रहः । प्रग्राहः ॥

वृगो वस्त्रे ॥ ५ । ३ । ५२ ॥

प्राद्धावाकर्त्रोरल् वा ॥ प्रवरः । प्रावारः । वस्त्र इति किम् ? ।
प्रवरो यतिः ॥

उदः श्रेः ॥ ५ । ३ । ५३ ॥

भावाकर्त्रोरल् वा ॥ उच्छ्रयः । उच्छ्रायः ॥

युपुद्रोर्घञ् ॥ ५ । ३ । ५४ ॥

उदो भावाकर्त्रोर्घञ् ॥ उद्यावः । उत्पावः उद्द्रावः ॥

ग्रहः ॥ ५ । ३ । ५५ ॥

उदो भावाकर्त्रोर्घञ् । उद्ग्राहः ॥

न्यवाच्छापे ॥ ५ । ३ । ५६ ॥

ग्रहेर्गम्ये भावाकर्त्रोर्घञ् ॥ निग्राहः, अवग्राहो वा ते जाल्म
भूयात् । शाप इति किम् ? । निग्रहश्चौरस्य ॥

प्रालिप्सायाम् ॥ ५ । ३ । ५७ ॥

ग्रहेर्गम्यायां भावाकर्त्रोर्घञ् ॥ पात्रप्रग्राहेण चरति पिण्डपातार्थो
भिक्षुः । लिप्सायामिति किम् ? । सुवस्य प्रग्रहः ॥

समो मुष्टौ ॥ ५ । ३ । ५८ ॥

ग्रहेर्भावाकर्त्रोर्घञ् ॥ सङ्ग्राहो मल्लस्य । मुष्टाविति किम् ? ।
संग्रहः शिष्यस्य ॥

युदुद्रोः ॥ ५ । ३ । ५९ ॥

सम्पूर्वाद्भावाकर्त्रोर्घञ् ॥ संयावः । संदावः । सन्द्रावः ॥

नियश्चानुपसर्गाद्वा ॥ ५ । ३ । ६० ॥

युदुद्रोर्भावाकर्त्रोर्घञ् ॥ नायः । नयः । यावः २ । दावः २ ।
द्रावः २ । अनुपसर्गादिति किम् ? । प्रणयः ।

वोदः ॥ ५ । ३ । ६१ ॥

नियो भावाकर्त्रोर्घञ् । उन्नायः । उन्नयः ।

अवात् ॥ ५ । ३ । ६२ ॥

नयतेर्भावाकर्त्रोर्घञ् ॥ अवनायः ॥

परेर्घृते ॥ ५ । ३ । ६३ ॥

नयतेर्भावाकर्त्रोर्घञ् ॥ परिणयेन शारीन् हन्ति । द्यूत इति किम् ? । परिणयोऽस्याः ॥

भुवोऽवज्ञाने वा ॥ ५ । ३ । ६४ ॥

परेर्भावाकर्त्रोर्घञ् ॥ परिभावः । परिभवः । अवज्ञान इति किम् ? । समन्ताद् भूतिः परिभवः ॥

यज्ञे ग्रहः ॥ ५ । ३ । ६५ ॥

परेर्भावाकर्त्रोर्घञ् ॥ पूर्वपरिग्राहः । यज्ञ इति किम् ? । परिग्रहोऽर्थस्य ॥

संस्तोः ॥ ५ । ३ । ६६ ॥

यज्ञविषये भावाकर्त्रोर्घञ् ॥ संस्तावश्छन्दोगानाम् ॥

प्रात्स्त्रुद्रुस्तोः ॥ ५ । ३ । ६७ ॥

भावाकर्त्रोर्घञ् । प्रस्तावः । प्रद्रावः । प्रस्तावः ॥

अयज्ञे स्त्रः ॥ ५ । ३ । ६८ ॥

प्राज्ञावाकर्त्रोर्घञ् । प्रस्तारः । अयज्ञ इति किम् ? । बर्हिष्प्रस्तरः ।

वेशब्दे प्रथने ॥ ५ । ३ । ६९ ॥

स्त्रो घञ् ॥ विस्तारः पटस्य । प्रथन इति किम् ? । तृणस्य विस्तरः । अशब्द इति किम् ? । वाक्यविस्तरः ॥

छन्दोनाम्नि ॥ ५ । ३ । ७० ॥

वेः स्त्रो भावाकर्त्रोर्घञ् । विष्टारपङ्क्तिश्छन्दः ॥

क्षुश्रोः ॥ ५ । ३ । ७१ ॥

वेर्भावाकर्त्रोर्घञ् ॥ विक्षावः । विश्रावः ॥

न्युदो ग्रः ॥ ५ । ३ । ७२ ॥

भावाकर्त्रोर्घञ् ॥ निगारः । उद्गारः ॥

किरो धान्ये ॥ ५ । ३ । ७३ ॥

न्युदो भावाकर्त्रोर्घञ् । निकारः, उत्कारो धान्यस्य । धान्य इति किम् ? । फलनिकरः ॥

नेवुः ॥ ५ । ३ । ७४ ॥

धान्यविशेषे भावाकर्त्रोर्घञ् ॥ नीवारा व्रीहयः ॥

इणोऽभ्रेषे ॥ ५ । ३ । ७५ ॥

नेर्भावाकर्त्रोर्घञ् । स्थितेरचलनमभ्रेषः । न्यायः । अभ्रेष इति किम् ? । न्ययं गतश्चौरः ॥

परेः क्रमे ॥ ५ । ३ । ७६ ॥

इणो भावाकर्त्रोर्घञ् ॥ क्रमः परिपाटिः । तव पर्यायो भोक्तुम् । क्रम इति किम् ? । पर्यायो गुरोः ॥

व्युपाच्छीडः ॥ ५ । ३ । ७७ ॥

क्रमे भावाकर्त्रोर्घञ् ॥ तव राजविशायः । मम राजोपशायः । क्रम इति किम् ? । विशयः ।

हस्तप्रा ये चेरस्तेये ॥ ५ । ३ । ७८ ॥

भावाकर्त्रोर्घञ् । पुण्यप्रचायः । हस्तप्राप्य इति किम् ? । पुण्यप्रचयं करोति वृक्षाग्रे । अस्तेय इति किम् ? । स्तेयेन पुण्यप्रचयं करोति ॥

चितिदेहावासोपसमाधाने कश्चादेः ॥ ५ । ३ । ७९ ॥

चेर्भावाकर्त्रोर्घञ् । चितिः यज्ञेऽग्निविशेषः तदाधारो वा । आकायमग्निं चिन्वीत । कायो देहः । ऋषिनिकायः । उपसमाधानमुपर्युपरि राशीकरणम् । गोमयनिकायः ॥

सङ्घेऽनूर्ध्वे ॥ ५ । ३ । ८० ॥

चेर्भावाकर्त्रोर्ध्व आदेः कश्च । तार्किकनिकायः । सङ्घ इति
किम् ? । सारसमुच्चयः । अनूर्ध्व इति किम् ? । शूकरनिचयः ॥

माने ॥ ५ । ३ । ८१ ॥

गम्ये धातोर्भावाकर्त्रोर्ध्व । एको निष्पावः । समित्सङ्काहः । मान
इति किम् ? । निश्चयः ॥

स्थादिभ्यः कः ॥ ५ । ३ । ८२ ॥

भावाकर्त्रोः ॥ आसूत्यः । प्रस्थः । प्रपा ॥

द्विवतोऽथुः ॥ ५ । ३ । ८३ ॥

धातोर्भावाकर्त्रोः ॥ वेपथुः ।

ड्वितस्त्रिमक्तकृतम् ॥ ५ । ३ । ८४ ॥

धातोर्भावाकर्त्रोः । पक्त्रिमम् ॥

यजिस्वपिरक्षियतिप्रच्छो नः ॥ ५ । ३ । ८५ ॥

भावाकर्त्रोः । यज्ञः । स्वप्नः । रक्षणः । यत्नः । प्रश्नः ॥

विच्छो नङ् ॥ ५ । ३ । ८६ ॥

भावाकर्त्रोः । विश्नः ॥

उपसर्गाद् किः ॥ ५ । ३ । ८७ ॥

भावाकर्त्रोः ॥ आदिः । निधिः ॥

व्याप्यादाधारे ॥ ५ । ३ । ८८ ॥

दो भावाकर्त्रोः किः ॥ जलधिः ॥

अन्तर्धिः ॥ ५ । ३ । ८९ ॥

(२६०)

श्रोलघुहेमप्रभाव्याकरणम्.

अन्तःपूर्वाङ्गागो भावाकर्त्रोः किः ॥ अन्तर्द्धिः ॥

अभिव्याप्तौ भावेऽनजिन् ॥ ५ । ३ । ९० ॥

गाम्यायां धातोः ॥ संरवणम् । सांराविणम् । अभिव्याप्तौ
किम् ? । संरावः ॥

स्त्रियां क्तिः ॥ ५ । ३ । ९१ ॥

धातोर्भावाकर्त्रोः ॥ घञोऽपवादः । कृतिः । स्त्रियामिति
किम् ? । कारः ॥

तेर्ग्रहादिभ्यः ॥ ४ । ४ । ३३ ॥

एभ्य एव स्ताद्यशित आदिरिट् । निगृहीतिः । अपस्त्रिद्वितिः ।
ग्रहादिभ्य एवेति नियमादन्यत्र न । शान्तिः ॥

अपाच्चायश्चिः क्तौ ॥ ४ । २ ॥ ६६ ॥

अपचितिः । इत्तिः । तीर्णिः । लृनिः । धूनिः ॥

श्रव्यादिभ्यः ॥ ५ । ३ । ९२ ॥

धातुभ्यो भावाकर्त्रोः स्त्रियां क्तिः ॥ वक्ष्यमाणैः क्तिवादिभिः
सह समावेशार्थं वचनम् । श्रुतिः । प्रतिश्रुत् । सम्पत्तिः । सम्पत् ॥

समिणासुगः ॥ ५ । ३ । ९३ ॥

भावाकर्त्रोः स्त्रियां क्तिः । समितिः । आसुतिः ॥

सातिहेतियूतिजूतिज्ञप्तिकीर्ति ॥ ५ । ३ । ९४ ॥

भावाकर्त्रोर्निपात्यते ॥ सातिः । हेतिः । यूतिः । जूतिः ।
ज्ञप्तिः । कीर्त्तिः ॥

गापापचो भावे ॥ ५ । ३ । ९५ ॥

स्त्रियां क्तिः । सङ्गीतिः । प्रपीतिः । पक्तिः ॥

स्थो वा ॥ ५ । ३ । ९६ ॥

भावे स्त्रियां क्तिः ॥ प्रस्थितिः । आस्था ॥

आस्यटिब्रज्यजः क्यप् ॥ ५ । ३ । ९७ ॥

भावे स्त्रियाम् । आस्या । अट्या । ब्रज्या । इज्या ॥

भृगो नाम्नि ॥ ५ । ३ । ९८ ॥

भावे स्त्रियां क्यप् ॥ भृत्या । नाम्नीति किम् ? । भृतिः ।

समजनिपन्निषद्शीङ्सुग्विदिचरिमनीणः ॥ ५ । ३ । ९९ ॥

भावाकर्त्रोः स्त्रियां नाम्नि क्यप् ॥ समज्या । निपत्या । नि-
पद्या । शय्या । सुत्या । विद्या । चर्या । मन्या । इत्या । नाम्नी-
त्येव । संवीनिः ॥

कृगः श च वा ॥ ५ । ३ । १०० ॥

भावाकर्त्रोः स्त्रियां क्यप् ॥ क्रिया । कृत्या । कृतिः ॥

मृगयेच्छायाच्चातृष्णाकृपाभाश्रद्धान्तर्द्धा ॥

५ । ३ । १०१ ॥

एते स्त्रियां निपात्यन्ते । मृगया । इच्छा । इत्यादि ।

परेः सृचरेर्यः ॥ ५ । ३ । १०२ ॥

भावाकर्त्रोः स्त्रियाम् ॥ परिसर्या । परिचर्या ॥

वाऽटाट्यात् ॥ ५ । ३ । १०३ ॥

स्त्रियां भावाकर्त्रोर्यः ॥ अटाट्या । अटाटा ॥

जागुरश्च ॥ ५ । ३ । १०४ ॥

स्त्रियां भावाकर्त्रोर्यः ॥ जागरा । जागर्या ॥

शंसिप्रत्ययात् ॥ ५ । ३ । १०५ ॥

भावाकर्त्रोः स्त्रियामः ॥ प्रशंसा । गोपाया ॥

क्तेटो गुरोर्व्यञ्जनात् ॥ ५ । ३ । १०६ ॥

भावाकर्त्रोः स्त्रियामः ॥ ईहा । क्तेट इति किम् ? । स्रस्तिः ।
गुरोरिति किम् ? । स्फूर्तिः । व्यञ्जनादिति किम् ? । संशीतिः ।

षितोऽङ् ॥ ५ । ३ । १०७ ॥

धातोर्भावाकर्त्रोः स्त्रियाम् ॥ पचा ॥

भिदादयः ॥ ५ । ३ । १०८ ॥

स्त्रियां भावाकर्त्रोर्निपात्यन्ते ॥ भिदा । छिदा ॥

भीषिभूषिचिन्तिपूजिकथिकुम्बिचर्चिस्पृहितो-
लिदोलिभ्यः ॥ ५ । ३ । १०९ ॥

प्यन्तेभ्यः स्त्रियां भावाकर्त्रोरङ् ॥ भीषा । भूषा । चिन्ता ।
पूजा । कथा । कुम्बा । चर्चा । स्पृहा । तोला । दोला ॥

उपसर्गादातः ॥ ५ । ३ । ११० ॥

स्त्रियां भावाकर्त्रोरङ् ॥ उपदा । उपसर्गादिति किम् ? । दत्तिः ॥

णिवेत्य-सश्रन्थघट्टवन्देरनः ॥ ५ । ३ । १११ ॥

स्त्रियां भावाकर्त्रोः । कारणा । वेदना । आसना । श्रन्थना ।
घट्टना । वन्दना ॥

इषोऽनिच्छायाम् ॥ ५ । ३ । ११२ ॥

स्त्रियां भावाकर्त्रोरनः ॥ अन्वेषणा । अनिच्छायामिति किम् ? । इष्टिः ॥

पर्यधेर्वा ॥ ५ । ३ । ११३ ॥

अनिच्छार्थादिभेः स्त्रियां भावाकर्त्रोरनः । यर्येषणा । परीष्टिः ।
अध्येषणा । अधीष्टिः ॥

कुत्सम्पदादिभ्यः क्विप् ॥ ५ । ३ । ११४ ॥

स्त्रियां भावाकर्त्रोः ॥ कुत् । युत् । सम्पत् । विपत् ॥

भ्यादिभ्यो वा ॥ ५ । ३ । ११५ ॥

स्त्रियां भावाकर्त्रोः क्विप् ॥ भीः । भीतिः । ह्रीः । ह्रीतिः ॥

व्यतिहारेऽनीहादिभ्यो जः ॥ ५ । ३ । ११६ ॥

धातुभ्यः स्त्रियां बाहुलकाद्भावे ॥ नित्यं वजिनोऽण् ।

नजोऽनिः शापे ॥ ५ । ३ । ११७ ॥

धातोर्गम्ये भावाकर्त्रोः स्त्रियाम् ॥ अजननिस्ते वृषल भूयात् ।
शाप इति किम् ? । अकृतिः पटस्य ॥

ग्लाहाज्यः ॥ ५ । ३ । ११८ ॥

स्त्रियां भावाकर्त्रोरनिः ॥ ग्लानिः । हानिः । ज्यानिः ॥

प्रश्नाख्याने वेञ् ॥ ५ । ३ । ११९ ॥

गम्ये स्त्रियां भावाकर्त्रोः । कां, कारिं, कारिकां, क्रियां, कृत्यां,
कृतिं, वा अकार्षीः । सर्वां, कारिं, कारिकां क्रियां, कृत्यां, कृतिं,
वा अकार्षम् ॥

पर्यायार्हणोत्पत्तौ च णकः ॥ ५ । ३ । १२० ॥

प्रश्नाख्याने गम्ये स्त्रियां भावाकर्त्रोः ॥ भवत आसिका ।
भवतः शायिका । अर्हसि त्वमिक्षुभक्षिकाम् । इक्षुभक्षिकां मे धार-
यसि । इक्षुभक्षिका उदपादि । कां कारिकामकार्षीः । सर्वां का-
रिकामकार्षम् ।

नास्ति पुंसि च ॥ ५ । ३ । १२१ ॥

धातोः परो भावाकर्त्रोः स्त्रियां णकः ॥ प्रच्छर्दिका । शालभ-
जिका । अरोचकः ॥

भावे ॥ ५ । ३ । १२२ ॥

धात्वर्थनिर्देशे स्त्रियां धातोर्णकः ॥ शायिका ॥

ह्रीवे क्तः ॥ ५ । ३ । १२३ ॥

भावे धातोः ॥ हसितं छात्रस्य । ह्रीव इति किम् ? । हसः । हासः ॥

अनट् ॥ ५ । ३ । १२४ ॥

ह्रीवे भावे धातोः ॥ गमनम् ॥

प्रिवसिवोऽनटि वा ॥ ४ । २ । ११२ ॥

दीर्घः ॥ निष्ठीवनम् । निष्ठेवनम् । सीवनम् । सेवनम् ॥

यत्कर्मस्पर्शात्कर्त्रङ्गमुखं ततः ॥ ५ । ३ । १२५ ॥

धातोः ह्रीवे भावेऽनट् ॥ पयःपानं मुखम् । कर्मति किम् ?
तूलिकाया उत्थानं मुखम् । स्पर्शादिति किम् ? । अग्निकुण्डस्योपा-
सनं मुखम् । कर्त्रिति किम् ? । शिष्येण गुरोः स्नापनं मुखम् ।
अङ्गेति किम् ? । पुत्रस्य परिष्वङ्गं मुखम् । मुखमिति किम् ? ।
कण्टकानां मर्दनम् । नित्यसमासार्थमिदम् ॥

रम्यादिभ्यः कर्त्तरि ॥ ५ । ३ । १२६ ॥

अनट् । रमणी । कम्पनी ।

कारणम् ॥ ५ । ३ । १२७ ॥

कृगः कर्त्तर्यनट् वृद्धिश्च ॥ कारणम् ॥

भुजिपत्यादिभ्यः कर्मापादाने ॥ ५ । ३ । १२८ ॥

अनट् ॥ भोजनम् । निरदनम् । प्रपतनः । अपादानम् ॥

करणाधारे ॥ ५ । ३ । १२९ ॥

अनट् । एषणी । सक्तुधानी ॥

पुन्नास्त्रि घः । ५ । ३ । १३० ॥

गम्ये करणाधारयोः ॥

एकोपसर्गस्य च घे ॥ ४ । २ । ३४ ॥

अनुपसर्गस्य छंदेर्णौ ह्रस्वः । दन्तच्छदः । प्रच्छदः । आकरः ।
पुमिति किम् ? । विचयनी । नाम्नीति किम् ? । प्रहरणो दण्डः ॥

गोचरसंचरवहव्रजव्यजखलापणनिगमवकभग-
कषाकषनिकषम् ॥ ५ । ३ । १३१ ॥

करणाधारयोः पुन्नास्त्रि घान्तं निपात्यते ॥ गोचरः । सञ्चरः ।
वहः । व्रजः । व्यजः । खलः । आपणः । निगमः । वकः । भगः ।
बाहुलकाद् भगम् । कषः । आकषः । निकषः ॥

व्यञ्जनाद् घञ् ॥ ५ । ३ । १३२ ॥

धातोः पुन्नास्त्रि करणाधारयोः । वेदः ।

अवात्तस्तृभ्याम् ॥ ५ । ३ । १३३ ॥

करणाधारयोः पुन्नास्त्रि घञ् ॥ अवतारः । अवस्तारः ॥

न्यायावायाध्यायोद्यावसंहारावहाराधारदारजार-
म् ॥ ५ । ३ । १३४ ॥

पुन्नास्त्रि करणाधारयोर्ध्वान्तं निपात्यते ॥ न्यायः । अवायः ।
अध्यायः । उद्यावः । संहारः । अवहारः । आधारः । दाराः । जारः ॥

उदङ्गोऽतोये ॥ ५ । ३ । १३५ ॥

पुनान्नि करणाधारयोर्घञ् ॥ तैलोदङ्कः । अतोय इति किम् ? ।
उदकोदञ्चनः । व्यञ्जनादिति सिद्धे तोये प्रतिषेधार्थं वचनम् ॥

आनायो जालम् ॥ ५ । ३ । १३६ ॥

आनायो मत्स्यानाम् ॥

खनो डडरेकेकवकघं च ॥ ५ । ३ । १३७ ॥

पुनान्नि करणाधारयोर्घञ् । आखः । आखरः । आखनिकः ।
आखनिकवकः । आखनः । आखानः ॥

इकिञ्चित् स्वरूपार्थे ॥ ५ । ३ । १३८ ॥

भञ्जिः । क्रुधिः । वेत्तिः । अर्थे, यजिः । भुजिः । पचतिः ॥

दुःस्वीषतः कृच्छ्राकृच्छ्रार्थात्खल ॥ ५ । ३ । १३९ ॥

दुःशयम् । दुष्करः । सुशयम् । सुकरः । ईषच्छयम् । ईषत्करः ।
कृच्छ्राकृच्छ्रार्थे इति किम् ? । ईषलभ्यं धनम् ॥

सुदुर्भ्यः ॥ ४ । ४ १०८ ॥

समस्ताभ्यां व्यस्ताभ्यां चोपसर्गात्पराभ्यां सुदुर्भ्यां लभः
स्वरात्परः खल्वजोर्नोऽन्तः ॥ अतिसुलम्भम् । अतिदुर्लम्भम् । अति-
सुलम्भः । अतिदुर्लम्भः । अतिसुदुर्लम्भः । उपसर्गादेव सुदुर्भ्य
इति नियमार्थं वचनम् ॥

च्यर्थे कर्त्राप्याद् भूकृगः ॥ ५ । ३ । १४० ॥

कृच्छ्राकृच्छ्रार्थेभ्यो दुःस्वीषद्वयः परात् खल ॥ दुराढ्यंभवम् ।
स्वाढ्यंभवम् । इषदाढ्यंभवं भवता । दुराढ्यंकरः । स्वाढ्यंकरः ।
ईषदाढ्यंकरश्चैत्रस्त्वया । च्यर्थ इति किम् ? । दुराढ्येन भूयते ।

शासूयुधिदृशिधृषिमृषातोऽनः ॥ ५ । ३ । १४१ ॥

कृच्छ्राकृच्छ्रार्थदुःस्वीषत्पूर्वात् । दुःशासनः । सुशासनः । ईष-
च्छासनः । दुर्योधनः । मुयोधनः । ईषद्योधनः । दुर्धर्षणः । दुर्मर्षणः ।
दुस्त्यानम् ॥

णिन् चावश्यकाधमण्ये ॥ ५ । ४ । ३६ ॥

गम्ये कर्त्तरि वाच्ये कृत्याः ॥ अवश्यं कारी । अवश्यं हारी ।
अवश्यं गेयो गीतस्य । शतं दायी । गेयो गाथानाम् ॥

निषेधेऽलंखत्वोः क्त्वा ॥ ५ । ४ । ४४ ॥

उपपदयोर्धातोर्वा । अलंकृत्वा । खलुकृत्वा । पक्षे अलं रुदितेन ।
परावरे ॥ ५ । ४ । ४५ ॥

गम्ये क्त्वा वा ।

अनञः क्त्वो यप् ॥ ३ । २ । १५४ ॥

अव्ययात्परस्योत्तरपदस्य । अतिक्रम्य नदीं गिरिः । अप्राप्य
नदीं गिरिः । अनञ इति किम् ? । अकृत्वा । परमकृत्वा ॥

निमील्यादिमेडस्तुल्यकर्तृके ॥ ५ । ४ । ४६ ॥

धातोः सम्बन्धे क्त्वा वा ॥ अक्षिणी निमील्य हसति । मुखं
व्यादाय स्वपिति ॥

मेडो वा मित् ॥ ४ । ३ । ८८ ॥

यपि । अपमित्य याचते । पक्षे, अपमातुं याचते । तुल्यकर्तृक
इति किम् ? । चैत्रस्याक्षिनिमीलने मैत्रो हसति ॥

प्राक्काले ॥ ५ । ४ । ४७ ॥

परकालेन धात्वर्थेन तुल्यकर्तृके वर्त्तमानाद्धातोः सम्बन्धे क्त्वा
वा । आसित्वा भुङ्क्ते । पक्षे । आस्यते भोक्तुम् । प्राक्काल इति
किम् ? । भुज्यते पीयते वा ॥

जनशो न्युपान्त्ये तादिः क्त्वा ॥ ४ । ३ । २३ ॥

किद्वद्वा । रक्त्वा । रङ्क्त्वा । नष्ट्वा । नंष्ट्वा । नीति किम् ? ।
भुक्त्वा । उपान्त्य इति किम् ? । निक्त्वा । तादिरिति किम् ? ।
विभज्य ॥

ऋत्तृषन् षकृशवञ्चलुञ्चथफः सेट् ॥ ४ । ३ । २४ ॥

न्युपान्त्ये सति क्त्वा वा किद्वत् । ऋत्तित्वा । अर्त्तित्वा । तृ-
षित्वा । तर्षित्वा । मृषित्वा । मर्षित्वा । कृषित्वा । कर्षित्वा । वचि-
त्वा । वञ्चित्वा । लुचित्वा । लुञ्चित्वा । अथित्वा । अन्थित्वा । गु-
फित्वा । गुम्फित्वा । न्युपान्त्य इति किम् ? । कोथित्वा । रेफित्वा ।
सेडिति किम् ? । वक्त्वा । वौ व्यञ्जनादेरिति क्त्वे । द्युतित्वा ।
द्योतित्वा । लिखित्वा । लेखित्वा ॥

क्त्वा ॥ ४ । ३ । २९ ॥

सेट् किद्वन्न ॥ देवित्वा । सेडित्येव । कृत्वा ॥

स्कन्दस्यन्दः ॥ ४ । ३ । ३० ॥

क्त्वा किद्वन्न । स्कन्त्वा । स्यन्त्वा ।

क्षुधक्लिशकुषगुधमृडमृदवदवसः ॥ ४ । ३ । ३१ ॥

क्त्वा सेट् किद्वत् । क्षुधित्वा । क्लिशित्वा । कुषित्वा । गुधित्वा ।
मृडित्वा । मृदित्वा । उदित्वा । उषित्वा । रुदविदेति क्त्वे, रुदि-
त्वा । विदित्वा । मुषित्वा । गृहीत्वा । मुप्त्वा । पृष्ट्वा । आत्वे । खा-
त्वा । पक्षे, खनित्वा । इप्त्वे, दित्वा । सित्वा । मित्वा । स्थित्वा ।
दधातेर्हिः । हित्वा ॥

हाको हिः क्तिव ॥ ४ । ४ । १४ ॥

तादौ किति ॥ हित्वा । क्तीति किम् ? । हीनः । तीत्येव । प्रहाय ॥

जवश्चः त्वः ॥ ४ । ४ । ४१ ॥

आदिरिट् । जरित्वा २ । ब्रश्चित्वा ॥

ऊदितो वा ॥ ४ । ४ । ४२ ॥

परस्य त्व आदिरिट् । दान्त्वा । दमित्वा ॥

क्रमः त्वि वा ॥ ४ । १ । १०६ ॥

धुडादी दीर्घः । क्रान्त्वा । क्रन्त्वा । धुटीत्येव । क्रमित्वा ।
क्षुधवस इतीट् । क्षुधित्वा । उषित्वा । लुभ्यश्चेरितिट् । लुभित्वा । अ-
श्रित्वा । पूङ्ग्लिशिभ्यो नवा । पूत्वा । पवित्वा । क्लिष्ट्वा । क्लिशित्वा ॥

ज्यश्च यपि ॥ ४ । १ । ७६ ॥

वेगो ऋन् । प्रज्याय । प्रजाय ।

व्यः ॥ ४ । १ । ७७ ॥

यपि ऋन् । प्रन्याय ।

संपरेर्वा ॥ ४ । १ । ७८ ॥

व्यो यपि ऋन् । संव्याय । संवीय । परिव्याय । परिवीय ।

यपि ॥ ४ । २ । ५६ ॥

यमिरमिनमिगमिहनिमनिवनतितनादेर्लुक् ॥ प्रहत्य । प्रमत्य ।
प्रतत्य । प्रसत्य ।

वा मः ॥ ४ । २ । ५७ ॥

यम्यादीनां मान्तानां यपि वा लुक् ॥ प्रयत्य । प्रयम्य ।
विरत्य । विरम्य । प्रणत्य । प्रणम्य । अगात्य । आगम्य ॥

लघोर्यपि ॥ ४ । ३ । ८६ ॥

णेरय् ॥ प्रशमय्य । लघोरिति किम् ? । प्रतिपाद्य ॥

वाऽऽप्नोः ॥ ४ । ३ । ८७ ॥

णेर्यप्यय् । प्रापय्य । प्राप्य । आप्नोरिति किम् ? । अध्याप्य ।

क्षेः क्षीः ॥ ४ । ३ । ८९ ॥

यपि । प्रक्षीय ॥

रुणम् चाभीक्ष्ण्ये ॥ ५ । ४ । ४८ ॥

परकालेन तुल्यकर्तृके प्राक्कालेऽर्थे धातोः सम्बन्धे त्त्वा ॥ भोजं
भोजं याति । भुत्त्वा भुत्त्वा याति ।

वाऽपगुरो णमि ॥ ४ । २ । ५ ॥

संध्यक्षरस्यात् । अपगारमपगारम् । अपगोरमपगोरम् ॥

पूर्वाग्रेप्रथमे ॥ ५ । ४ । ४९ ॥

उपपदे परकालेन तुल्यकर्तृके प्राक्कालेऽर्थे धातोः सम्बन्धे रुणम्
वा । अनाभीक्ष्ण्यार्थं वचनम् । पूर्वभोजं याति, पूर्वं भुत्त्वा । अग्रे-
भोजम् । अग्रे भुत्त्वा । प्रथमंभोजम् । प्रथमं भुत्त्वा ।

अन्यथैवंकथमित्थमः कृगोऽनर्थकात् ॥ ५ । ४ । ५० ॥

तुल्यकर्तृकेऽर्थे रुणम् वा । अन्यथाकारम्, एवङ्कारम्, कथङ्का-
रम्, इत्यङ्कारं भुङ्क्ते । पक्षे त्वैव । अनर्थकादिति किम् !
अन्यथा कृत्वा शिरो भुङ्क्ते ।

यथातथादीर्घ्योत्तरे ॥ ५ । ४ । ५१ ॥

तुल्यकर्तृकार्थादनर्थकात्कृगो धातोः सम्बन्धे रुणम् वा । कथं त्वं
भोक्ष्यस इति पृष्ठोऽस्म्यया तम्प्रत्याह, यथाकारमहं भोक्ष्ये तथाकार-
महं भोक्ष्ये किं तवानेन । ईर्ष्योत्तर इति किम् ? । यथा कृत्वाऽहं
भोक्ष्ये तथा द्रक्ष्यसि ॥

शापे व्याप्यात् ॥ ५ । ४ । ५२ ॥

गम्ये तुल्यकर्तृकार्यात् कृगो धातोः सम्बन्धे खणम् वा ॥ चोर-
ङ्कारमाक्रोशति । शाप इति किम् ? । चौरं कृत्वा हेतुभिः कथयति ।

स्वाद्वर्थाददीर्घात् ॥ ५ । ४ । ५३ ॥

व्याप्यात्परात्तुल्यकर्तृकार्यात्करोतेर्धातोः सम्बन्धे खणम् वा ॥
स्वादुङ्कारं भुङ्क्ते । मिष्टङ्कारं भुङ्क्ते । पक्षे, स्वादुं कृत्वा । अदीर्घा-
दिति किम् ? । स्वाद्वीं कृत्वा यवागूं भुङ्क्ते ॥

विद्वद्गम्यः कात्स्न्ये णम् ॥ ५ । ४ । ५४ ॥

कात्स्न्यवतो व्याप्यात् तुल्यकर्तृके प्राक्कालेऽर्थे धातोः सम्बन्धे
वा ॥ अतिथिवेदं भोजयति । कन्यादर्शं वरयति । कात्स्न्य इति
किम् ? । अतिथिं विदित्वा भोजयति ।

यावतो विन्दजीवः ॥ ५ । ४ । ५५ ॥

कात्स्न्यवतो व्याप्यात् तुल्यकर्तृकात् धातोः सम्बन्धे णम्वा ।
यावद्वेदं भुङ्क्ते । यावज्जीवममधीते ॥

चर्मोदरात्पूरेः ॥ ५ । ४ । ५६ ॥

व्याप्यात्तुल्यकर्तृकार्याद्धातोः सम्बन्धे णम्वा । चर्मपूरमास्ते ।
उदरपूरं शेते ॥

वृष्टिमाने ऊलुक् चास्य वा ॥ ५ । ४ । ५७ ॥

व्याप्यात्पूरयतेर्णम्वा समुदायेन गम्ये धातोः सम्बन्धे ॥ गोष्प-
दप्रम्, गोष्पदं वृष्टो देवः ।

चेलार्थात्वनोपेः ॥ ५ । ४ । ५८ ॥

व्याप्यात्तुल्यकर्तृकार्याद्वृष्टिमाने गम्ये धातोः सम्बन्धे णम्वा ॥

बेलक्रोपं वृष्टो मेघः ॥

गात्रपुरुषात्तः ॥ ५ । ४ । ५९ ॥

तुल्यकर्तृकार्याद्गुणैरादे गम्ये धातोः सम्बन्धे णम्बा ॥ गात्रज्ञाथं
वृष्टः । पुरुषस्नायं वृष्टः ॥

रूपकचूर्णरूक्षात्पिषस्तस्यैव ॥ ५ । ४ । ६० ॥

व्याप्याण्णम्बा धातोः सम्बन्धे ॥ शुष्कपेषं पिनष्टि । एवं चूर्ण-
पेषम् । रूक्षपेषम् ॥

कृग्रहोऽकृतजीवात् ॥ ५ । ४ । ६१ ॥

व्याप्यात्तस्यैव धातोः सम्बन्धे णम्बा ॥ अकृतकारं करोति ।
जीवग्राहं गृह्णाति ॥

निमूलालातः ॥ ५ । ४ । ६२ ॥

व्याप्यात्तस्यैव सम्बन्धे णम्बा ॥ निमूलकार्षं कषति ।

हनश्च समूलात् ॥ ५ । ४ । ६३ ॥

व्याप्यात्कषेस्तस्यैव सम्बन्धे णम्बा ॥ समूलघातं हन्ति । समू-
लकार्षं कषति ।

करणेभ्यः ॥ ५ । ४ । ६४ ॥

इन्तेस्तस्यैव सम्बन्धे णम्बा ॥ पाणिघातं कुड्यमाहन्ति ॥

स्वस्नेहनार्थात्पुष्पिः ॥ ५ । ४ । ६५ ॥

करणार्थात्तस्यैव सम्बन्धे णम्बा ॥ स्वपोषं पुष्पाति । एवमा-
त्मपोषम् । उदपेषं पिनष्टि । एवं क्षीरपेषम् ॥

हस्ताधाद् ग्रहवर्त्तिवृत्तः ॥ ५ । ४ । ६६ ॥

करणवाचिनस्तस्यैव सम्बन्धे णम्बा ॥ हस्तग्राहं गृह्णाति । एवं

करग्राहम् । हस्तवर्त्तं वर्तयति । करवर्त्तं वर्त्तते ॥

बन्धेर्नाम्नि ॥ ५ । ४ । ६७ ॥

बन्धेरिति प्रकृतिर्नामिषिशेषणं च, बन्धेर्बन्धनस्य यन्नाम संज्ञा तद्विषयत्वरूपार्थत्वाद् बन्धेस्तस्यैव सम्बन्धे णम्वा । क्रौञ्च-
बन्धम्बद्धः ।

आधारात् ॥ ५ । ४ । ६८ ॥

बन्धेस्तस्यैव सम्बन्धे णम्वा ॥ चारकबन्धम्बद्धः ॥

कर्तुर्जीवपुरुषान्नश्चहः ॥ ५ । ४ । ६९ ॥

यथासङ्ख्यं तस्यैव सम्बन्धे णम्वा ॥ जीवपुरुषान्नश्चहः इति । पुरु-
षवाहं वहति । कर्तुरिति किम् ? । जीवेन नश्यति ॥

ऊर्ध्वात्पूःशुषः ॥ ५ । ४ । ७० ॥

कर्तुस्तस्यैव सम्बन्धे णम्वा ॥ ऊर्ध्वपूरं पूर्यते । ऊर्ध्वशोषं शुष्यति ॥

व्याप्याच्चेवात् ॥ ५ । ४ । ७१ ॥

कर्तुर्धातोस्तस्यैव सम्बन्धे णम्वा ॥ सुवर्णनिधायं निहितः ।
काकनाशं नष्टः ॥

उपात्किरो लवने ॥ ५ । ४ । ७२ ॥

धातोस्सम्बन्धे णम्वा ॥ लवन इति वचनात्तस्यैवेति निवृत्तम् ।
उपस्कारं मद्रका लुनन्ति । लवन इति किम् ? । उपकीर्य याति ॥

दंशेस्तृतीयया ॥ ५ । ४ । ७३ ॥

योगे तुल्यकर्तृकार्यादुपपूर्वाद्धातोः सम्बन्धे णम्वा ॥ मूलकेनो
पदंशं भुङ्क्ते । मूलकोपदंशं भुङ्क्ते । मूलकेनोपदंशं भुङ्क्ते ॥

हिंसार्थादेकाप्यात् ॥ ५ । ४ । ७४ ॥

धातोर्धात्वन्तरेण तुल्यकर्तृकार्थाच्चृतीयान्तेन योगे णम्वा ॥
दण्डेनोपघातं दण्डोपघातं, दण्डेनोपहृत्य च गाः सादयति । एकाप्या-
दिति किम् ? ॥ दण्डेनोपहृत्य चौरं गोपालको गाः खेदयति ॥

उपपाङ्गधकर्षस्तत्सप्तम्या ॥ ५ । ४ । ७५ ॥

योगे तुल्यकर्तृकार्थाद्धातोस्सम्बन्धे णम्वा ॥ पार्श्वभ्यामुपपीडं,
पार्श्वोपपीडं शेते । पार्श्वयोरुपपीडं, पार्श्वोपपीडं शेते । ब्रजेनोपरोधं,
ब्रजोपरोधं, ब्रजे उपरोधं, ब्रजोपरोधं गाः स्थापयति । पाणिनोपकर्षं
पाण्युपकर्षं, पाणावुपकर्षं, पाण्युपकर्षं गृह्णाति ॥

प्रमाणसमासत्योः ॥ ५ । ४ । ७६ ॥

गम्ययोस्तृतीयान्तेन सप्तम्यन्तेन च योगे तुल्यकर्तृकार्थाद्धातोः
सम्बन्धे णम्वा ॥ आयाममानं प्रमाणम् । समासत्तिः संरम्भपूर्वकः
सन्निकर्षः । द्व्यङ्गुलेनोत्कर्षं द्व्यङ्गुलोत्कर्षं, द्व्यङ्गुले उत्कर्षं द्व्य-
ङ्गुलोत्कर्षं गण्डिकाच्छिनत्ति । केशैर्ग्राहं केशग्राहं, केशेषु ग्राहं,
केशग्राहं युध्यन्ते । पक्षे, द्व्यङ्गुलेनोत्कृष्य गण्डिकाच्छिनत्ति ।

पञ्चम्या त्वरायाम् ॥ ५ । ४ । ७७ ॥

गम्यायां तुल्यकर्तृकार्थाद्धातोः सम्बन्धे णम्वा ॥ शय्याया
उत्थायम्, शय्योत्थायं धावति । पक्षे, शय्याया उत्थाय धावति ।
त्वरायामिति किम् ? । आसनादुत्थाय याति ॥

द्वितीयया ॥ ५ । ४ । ७८ ॥

योगे त्वरायां गम्यायां तुल्यकर्तृकार्थाद्धातोः सम्बन्धे णम्वा ॥
लोष्ठान्ग्राहं, लोष्ठग्राहं युध्यन्ते ॥

स्वाङ्गेनाध्रुवेण ॥ ५ । ४ । ७९ ॥

द्वितीयान्तेन योगे तुल्यकर्तृकार्थाद्धातोः सम्बन्धे णम्वा ॥
यस्मिन्नङ्गे छिन्ने भिन्ने वा प्राणी न म्रियते तदध्रुवम् । ध्रुवो विक्षेपं

भ्रूविक्षेपं भ्रुवौ विक्षिप्य वा जल्पति । स्वाङ्गेनेति किम् ? । कफमुन्मूल्य जल्पति । अध्रुवेणेति किम् ? । शिर उन्क्षिप्य वक्ति ॥

परिकलेश्येन ॥ ५ । ४ । ८० ॥

स्वाङ्गेन द्वितीयान्तेन योगे तुल्यकर्तृकार्थाद्धातोः सम्बन्धे णम्वा ॥ उरांसि प्रतिपेषम्, उरःप्रतिपेषम्, उरांसि प्रतिपेष्य वा युध्यन्ते ॥

विशपतपदस्कन्दो वीप्साभीक्ष्ण्ये ॥ ५ । ४ । ८१ ॥

द्वितीयान्तेन योगे तुल्यकर्तृकार्थाद् गम्ये धातोः सम्बन्धे णम्वा ॥ गेहं गेहमनुप्रवेशं, गेहानुप्रवेशमास्ते । गेहमनुप्रवेशमनुप्रवेशं, गेहानुप्रवेशमास्ते । गेहं गेहमनुप्रपातं, गेहानुप्रपातमास्ते । गेहमनुप्रपातमनुप्रपातं, गेहानुप्रपातमास्ते । एवं गेहानुप्रपादम् ३ । गेहानुस्कन्दम् ३ ॥

कालेन तृष्यस्वः क्रियान्तरे ॥ ५ । ४ । ८२ ॥

द्वितीयान्तेन योगे धातोः सम्बन्धे णम्वा । द्व्यहंतर्ष, द्व्यहंतर्ष गावः पिबन्ति । द्व्यहमत्यासं द्व्यहात्यासं गावः पिबन्ति ॥

नाम्ना ग्रहादिशः ॥ ५ । ४ । ८३ ॥

द्वितीयान्तेन योगे तुल्यकर्तृकार्थाद्धातोः सम्बन्धे णम्वा । नामनि ग्राहं, नामग्राहमाह्वयति । नामान्यादेशं, नामादेशं दत्ते । पक्षे, नाम गृहीत्वा दत्ते ॥

कृगोऽव्ययेनानिष्टोक्तौ त्वाणमौ ॥ ५ । ४ । ८४ ॥

योगे तुल्यकर्तृकार्थाद् गम्यायां धातोः सम्बन्धे । ब्राह्मण ! पुत्रस्ते जातः, वृषल ! किं तर्हि नीचैःकृत्य, नीचैःकारं कथयसि, उच्चैर्नाम प्रियमाख्येयम् । अनिष्टोक्ताविति किम् ? । उच्चैः कृत्वाऽऽचष्टे, ब्राह्मण ! पुत्रस्ते जात इति । अव्ययेनति किम् ? । ब्राह्मण ! पुत्रस्ते जातः,

किं तर्हि वृषल ! मन्दं कृत्वा कथयसि ॥

तिर्यचाऽपवर्गे ॥ ५ । ४ । ८५ ॥

गम्येऽव्ययेन योगे तुल्यकर्तृकार्थात् कृगो धातोः सम्बन्धे
त्त्वाणमौ । अपवर्गः क्रियासमाप्तिः । तिर्यक्कृत्य, तिर्यक्कारमास्ते ।
अपवर्ग इति किम् ? । तिर्यक्कृत्वा काष्ठं गतः ॥

स्वाङ्गतश्च्यर्थे नानाविनाधार्थेन भुवश्च ॥ ५ । ४ । ८६ ॥

योगे तुल्यकर्तृकार्थात्कृगो धातोः सम्बन्धे त्त्वाणमौ । मुखतो
भूत्वा, मुखतोभूय, मुखतोभावमास्ते । नाना भूत्वा, नानाभूय, नाना-
भावं गतः । विना भूत्वा, विनाभूय, विनाभावं गतः । द्विधा भूत्वा,
द्विधाभूय, द्विधाभावमास्ते । एवं पार्श्वतः कृत्वा, पार्श्वतःकृत्य,
पार्श्वतःकारं शेते इत्यादि । च्यर्थ इति किम् ? । नाना कृत्वा
भक्ष्याणि भुङ्क्ते ॥

तूष्णीमा ॥ ५ । ४ । ८७ ॥

योगे तुल्यकर्तृकार्थाद् भुवो धातोः सम्बन्धे त्त्वाणमौ । तूष्णीं
भूत्वा । तूष्णींभूय । तूष्णींभावमास्ते ॥

आनुलोम्येऽन्वचा ॥ ५ । ४ । ८८ ॥

अव्ययेन योगे गम्ये तुल्यकर्तृकार्थाद्भुवो धातोः सम्बन्धे त्त्वा-
णमौ । अन्वग्भूत्वा, अन्वग्भूय, अन्वग्भावमास्ते । आनुलोम्य इति
किम् ? । अन्वग्भूत्वा विजयते ॥

इति श्रीतपोगच्छाचार्यविजयदेवसूरिविजयसिंहसूरिपट्टपरम्पराप्र-
तिष्ठितगीतार्थत्वादिगुणोपेतवृद्धिचन्द्रापरनामवृद्धिविजयचरणकमलामि-
ल्लिन्दायमानान्तेवासिसंविग्नशास्त्रीयतपोगच्छाचार्यभट्टारकश्रीविजय-
नेमिसूरिविरचितायां लघुहेमप्रभायामुत्तरार्द्धे २७६ ॥

प्रशस्तेः ॥

त्रालम्बनमात्रगापे तनुते चित्रां मतिं कुत्रचित्
सन्धौ न प्रथिमानमेति नियतैर्लिङ्गैः पुनर्भासते ॥
याख्याताऽव्ययधातुभिः सह समासेऽभीष्टकृत्यत्यये
लघ्वी कारकप्रत्यये भवतु सा हेमप्रभैषा मुदे ॥ १ ॥

येषां नार्थविशेषसङ्ग्रहविधौ सामर्थ्यमस्त्युद्भटं
वाञ्छा साधुपदप्रयोगविषयाऽस्त्यर्थे प्रसिद्धेऽखिले ॥
आत्मीयत्वः पागताऽतिमहता यत्नेन तेषां मुदं
लघ्वीयं तनुते परीक्षितपदा हेमप्रभा सर्वतः ॥ २ ॥

छास्येषु सदा स्वलङ्घनातेतया दोषप्रबन्धान्वये
नो हास्यास्पदमत्र दोषघटनायां स्यामहं धीमताम् ॥
नो प्राध्याः कृतिनो निसर्गगरिमावासा मया शोभने
तेषां दोषगणप्रमार्जनविधिस्स्वाभाविकोऽयं यतः ॥ ३ ॥

श्रीवीरस्य समस्ततत्त्वविदुषो निर्लमुन्मूलत-
स्वान्तध्वान्तगणस्य पूज्यचरणद्वन्द्वस्य शब्ददिभिः ॥
अन्याऽबाध्यपरीक्षितागमसंल्लाप्यधीर्ज्ञेयोः
पटं भव्यकदम्बपूज्यममलं विद्योतते सर्वदा ॥ ४ ॥

तत्राप्तो गणभृन्मणिः सुप्रथितार्हर्षचिन्तामणिः
सान्देष्टुममार्गधरणिर्भव्याम्बुजाशामणिः ॥
निर्ग्रन्थाभिघनच्छमच्छमसः सूरिः सुधर्माभिघः
गुणगणारामं सुमान्यं सताम् ॥ ५ ॥

सूरिः सुस्थितसंज्ञको जेनमतम गल्भ्यकान्ताल्लयो
वादिवातमतार्थसार्थदलनाच्छोऽसङ्गप्रथः ॥

तत्रा-प्रवृत्तर को द्वात्रिंशद्व्येयं द्वितीयं महो-
ल्लासं गच्छमतुच्छमानममलाचारप्रचारोज्ज्वलम् ॥ ६ ॥

चन्द्रस्तत्र जिनागोलधिप्रहावृद्धयेकहेतूदयः
सूरिश्चन्द्रपदाभिधेयममलं गच्छं तृतीयं व्यधात् ॥
उत्कृष्टं वनवासिगच्छमतनोत्सामन्तभद्राभिधः
सूरिस्तुष्टुभ्यन्तु प्रकृष्टतपसाऽवासप्रभावस्ततः ॥ ७ ॥

तत्रैवानु मतिप्रकर्षविहितानेकान्ततत्त्वयः
सङ्ख्यातीतरुणैकसद्म नयविच्छेदीसर्वदेवाभिधः ॥
सूरिः पञ्चममिष्टपद्धतिगतं गच्छं वटाख्यं व्यधात्
सच्छायं भवतापखिन्नजनताशान्त्यद्वितीयास्पदम् ॥ ८ ॥

तत्रानुज्झितपूर्वपद्धतिरिति स्याद्वादवृद्धयेकभूः
श्रद्धाराधितवीरदर्शितपथानुत्क्रान्तकल्पव्रजः ॥
सूरिः षष्ठमतुच्छमक्षरपदं गच्छं तपाख्यं जग-
चन्द्राख्योऽनु ततान भव्यजनतामोदप्रदं निर्मलम् ॥ ९ ॥

गच्छे कल्पतरुवनल्पविबुधमागलभ्यलब्धोदये
सुस्फीतामृतसारकम्रफलके सत्पञ्चकल्पप्रथे ॥
भव्यालिप्रकरम्बिते सुमनसारम्मादियोमोज्ज्वले
तत्रानेकदलान्वितागपथे सुश्लिष्टशाखोत्करे ॥ १० ॥

श्रोहीरेण नयागमार्थमननावीरेण वीरिर्चिना-
सारेणासगुणोत्करेण महिमाधारेण मुक्त्यर्थिना ॥
भव्याम्भोजोद्भावेण गमिते काष्ठं परां सूरिणा
सद्योगादिविधिव्रजेन विबुधाराभ्येन सत्कीर्त्तिना ॥ ११ ॥

देवेनात्मभक्त्यनेन्द्यधिगतानर्थार्थिचिन्तामणि-
प्रद्योतेन रणप्रकर्षवसाते रम्यां गतेनार्थिताम् ॥

सत्कल्पाभ्युदयैकतानमतिना सूर्याद्यभिरव्यावता
तीर्थोन्नत्यवभासकेन प्रथिते भव्येषु सङ्गव्यावता ॥ १२ ॥

सिंहेनापरतः सिन्धुरगणोत्सर्पन्मदध्वंसिना
सङ्गव्यावनतन्यरेण लसताऽत्यन्तात्मवीर्याश्रयात् ॥
प्रौढिं कामपि प्रापितेऽतिगहनागम्याद्वितीयस्थितिं
रुद्राष्टपक्षेतां विदलितैकान्तप्रचारोद्यमाम् ॥ १३ ॥

सन्तत्यान्वयिनि श्रुताभितथियो नीलैकतानात्मनो
निर्व्याजामलजैनधर्मघटनाभूतेरभूत्यर्थिनः ॥
सर्वैः साधुगुणैर्दिङ्मोहादिधियेवाराधितस्याभितः
श्रीवृद्धेर्विजयोत्तरस्य सुगुणैर्दिङ्मोहादिधियेवाराधितस्याभितः ॥ १४ ॥

विध्युल्लासिविबाधयोगकरणप्राप्त्ययोगोत्तेः
सिद्धान्तापरतद्बुद्धिकालेताशेषान्यनीत्यभ्युधेः ॥
सूरेर्नेम्यभिधस्य युक्तरचना जातप्रथेयं सता-
माकल्पं कृतिरातनोतु विदुषां मोदं समुदीक्षिता ॥ १५ ॥

इति श्रीतपोगच्छाचार्यभट्टारकश्रीवज्रियनेमिःरिविरचितं

श्रीलघुहेमप्रभा-व्याकरणं सम्पूर्णम्

॥ श्रीलघुहेमप्रभाव्याकरणोत्तरार्ध- सूत्राणां सूची ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
३१	अः सृजिदृशोऽकिति	४ । ४ । १११ ॥
८	अकस्वाद्य-वा	२ । ३ । ८० ॥
४६	अकट्घिनोश्च रञ्जः	४ । २ । ५० ॥
१६२	अग्निचित्या	५ । १ । ३७ ॥
१७९	अग्नेश्चैः	५ । १ । १६४ ॥
२१	अघञ्व्यबल-वी	४ । ४ । २ ॥
१४	अघोषे शिटः	४ । १ । ४५ ॥
९०	अङ्प्रतिस्त-म्बः	२ । ३ । ४१ ॥
६३	अङ्गे हिह्नो-वात्	४ । १ । ३४ ॥
१२६	अङ्गाभिरसने णिङ्	३ । ४ । ३८ ॥
१६४	अच्	५ । १ । ४९ ॥
१६४	अचि	३ । ४ । १५ ॥
१६९	अचित्ते टक्	५ । १ । ८३ ॥
१७९	अजातेः पञ्चम्याः	५ । १ । १७० ॥
१७७	अजातेः शीले	५ । १ । १५४ ॥
११६	अट्यर्तिसू-र्णोः	३ । ४ । १० ॥
६	अङ्धातोरा-ङा	४ । ४ । २९ ॥
१३८	अणिकर्माणिक-तौ	३ । ३ । ८८ ॥
१४१	अणिगि प्राणिक-गः	३ । ३ । १०७ ॥
२५	अतः	४ । ३ । ८२ ॥

पत्रम्	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः॥
५	अतः प्रत्ययाल्लुक्	४ । २ । ८५ ॥
४४	अतः शित्युत्	४ । २ । ८९ ॥
१८९	अतो म आने	४ । ४ । ११४ ॥
५६	अदश्वाट्	४ । ४ । ९० ॥
८	अदुह्यसर्गा-नेः	२ । ३ । ७७ ॥
१७७	अदोऽनन्नात्	५ । १ । १५० ॥
६	अद्यतनी	५ । २ । ४ ॥
२	अद्यतनी-महि	३ । ३ । ११ ॥
६२	अद्यतन्यां वा-ने	४ । ४ । २२ ॥
१८०	अद्यर्थाच्चायारे	५ । १ । १२ ॥
२६	अद्यश्चतुर्थात्तथोर्थः	२ । १ । ७९ ॥
१५४	अधीष्टौ	५ । ४ । ३२ ॥
१३६	अधेः प्रसहने	३ । ३ । ७७ ॥
२६७	अनञः क्तवो यप्	३ । २ । १५४ ॥
२६४	अनट्	५ । ३ । १२४ ॥
३४	अनतोऽन्तोदात्मने	४ । २ । ११४ ॥
७	अनद्यतने श्वस्तनी	५ । ३ । ५ ॥
६	अनद्यतने ह्यस्तनी	५ । २ । ७ ॥
१३५	अननोः सनः	३ । ३ । ७० ॥
२०	अनातो नथान्त-स्य	४ । १ । ६९ ॥
१९	अनादेशादे-तः	४ । १ । २४ ॥
८३	अनुनासिके च-ट्	४ । १ । १०८ ॥
१८२	अनुपमर्गाः क्षीवो-ह्लाः	४ । २ । ८० ॥
१३६	अनोः कर्ण्यसति	३ । ३ । ८१ ॥
१७९	अनोर्जनेर्दः	५ । १ । १६८ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
२५९	अन्तर्धिः	५ । ३ । ८९ ॥
२७०	अन्यथैवंकथ-कात्	५ । ४ । ५० ॥
१२९	अन्यस्य	४ । १ । ८ ॥
१३१	अन्वाङ्परः	३ । ३ । ३४ ॥
१८८	अपचितः	४ । ४ । ७७ ॥
१३१	अपस्किरः	३ । ३ । ३० ॥
१३१	अपाञ्चतुष्पा-र्थे	४ । ४ । ९५ ॥
२६०	अपाञ्चायश्चिःक्तौ	४ । २ । ६६ ॥
२६०	अभिख्याप्तौ-अिन्	५ । ३ । ९० ॥
१२२	अमाव्ययातृक्यन् च	३ । ४ । २३ ॥
१०७	अमोऽकम्यमिचमः	४ । २ । २६ ॥
२५७	अयज्ञेस्त्रः	५ । ३ । ६८ ॥
१५३	अयदि श्रद्धा-नबा	५ । ४ । २३ ॥
१४७	अयदि स्मृ-न्तो	५ । २ । ९ ॥
६७	अयि रः	४ । १ । ६ ॥
९७	अर्तिरीन्लीही-पुः	४ । २ । २१ ॥
१६४	अर्हे तृच्	५ । ४ । ३७ ॥
१७०	अर्होऽच्	५ । १ । ९१ ॥
५९	अवः स्वपः	२ । ३ । ५७ ॥
१६७	अवहृसासंस्तोः	५ । १ । ६३ ॥
९०	अवाच्चाश्रयो-रे	२ । ३ । ४२ ॥
१३५	अवात्	३ । ३ । ६७ ॥
२५६	अवात्	५ । ३ । ६२ ॥
२६५	अवात्स्तृभ्यां	५ । ३ । १३३ ॥
५२	अविति वा	४ । १ । ७५ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
८०	अवित्परोक्षा रेः	४ । १ । २३ ॥
१८७	अविदूरेऽभेः	४ । ४ । ६४ ॥
१४७	अविवक्षिते	५ । २ । १४ ॥
१४	अत्रौ दाघौ दा	३ । ३ । ५ ॥
११४	अव्याप्यस्य मुचेर्मोर्गवा	४ । १ । १९ ॥
२६	अशवि ते वा	३ । ४ । ४ ॥
६०	अशित्यस्सन् टि	४ । ३ । ७७ ॥
१५२	अश्रद्धामर्षे-पि	५ । ४ । १५ ॥
४५	असंयोगादोः	४ । २ । ८६ ॥
४१	असमानलोपे-ङे	४ । १ । ६३ ॥
१५७	असरूपोप-क्तेः	५ । १ । १६ ॥
१७४	असूर्योग्राद् दृशः	५ । १ । १२६ ॥
४२	असोढसिबू-टाम	२ । ३ । ४८ ॥
१२३	अस् च लौल्ये	४ । ३ । ११५ ॥
६३	अस्तिब्रुवोर्भूवचावशिति	४ । ४ । १ ॥
६३	अस्तेः सि-ति	४ । ३ । ७३ ॥
१७	अस्यादेराः परोक्षायाम्	४ । १ । ६८ ॥
१६७	अहन्पञ्चमस्य-ति	४ । १ । १०७ ॥
१२०	आः खनिसनिजनः	४ । २ । ६० ॥
११६	आगुणावन्यादेहेः	४ । १ । ४८ ॥
६५	आङः	४ । ४ । १२० ॥
१९३	आङः क्रीडमुषः	५ । २ । ५१ ॥
१७०	आङः शीले	५ । १ । ९६ ॥
१३३	आङो ज्योतिरुद्गमे	३ । ३ । ५२ ॥
१८३	आङोऽन्ध्रसोः	४ । १ । ९३ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
१३७	आङो यमहनः--च	३ । ३ । ८६ ॥
१६१	आङो यि	४ । ४ । १०४ ॥
२५४	आङोयुद्धे	५ । ३ । ४३ ॥
२५५	आङोरुप्लोः	५ । ३ । ४९ ॥
६९	आ च ही	४ । २ । १०१ ॥
१४२	आत ऐः कृष्णौ	४ । ३ । ५३ ॥
३५	आतामतिआथा-दिः	४ । २ । १२१ ॥
१५६	आ तुमोऽत्या--त्	५ । १ । १ ॥
१६८	आतो ङोऽह्वावामः	५ । १ । ७६ ॥
१०	आतो णव औः	४ । २ । १२० ॥
१८	आत्संध्यक्षरस्य	४ । २ । १ ॥
१८	आदितः	४ । ४ । ७१ ॥
४१	आर्घोऽश एकस्वरः	४ । १ । २ ॥
१२३	आधाराच्चोप-रे	३ । ४ । २४ ॥
१७५	आधारात्	५ । १ । १३७ ॥
२७३	आधारात्	५ । ४ । ६८ ॥
२६६	आनायो जालम्	५ । ३ । १३६ ॥
२७६	आनुलोम्येऽन्वचा	५ । ४ । ८८ ॥
२०	आमः कुगः	३ । ३ । ७५ ॥
४१	आमन्ताल्वाय्येत्नाव्य	४ । ३ । ८५ ॥
१७०	आयुधादिभ्यो-देः	५ । १ । ९४ ॥
१८०	आरम्भे	५ । १ । १० ॥
५	आशिषि तु-तङ्	४ । २ । ११९ ॥
३८	आशिषि नाथः	३ । ३ । ३६ ॥
१६९	आशिषि हनः	५ । १ । ८० ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः
५७	आशिषीणः	४ । ३ । १०७ ॥
१६७	आशिष्यकन्	५ । १ । ७० ॥
५	आशिष्याशीः पञ्चम्यौ	५ । ४ । ३८ ॥
२	आशीः क्वात्—सीमहि	३ । ३ । १३ ॥
१८९	आसीनः	४ । ४ । ११५ ॥
१५८	आसुयु—मः	५ । १ । २० ॥
२६१	आस्यटिब्रज्यजः क्यप्	५ । ३ । ९७ ॥
२५४	आहावो निपानम्	५ । ३ । ४४ ॥
इ		
२६६	इकिञ्चित् स्वरूपार्थे	५ । ३ । १३८ ॥
५७	इको वा	४ । ३ । १६ ॥
३	इङितः कर्त्तरि	३ । ३ । २२ ॥
१९२	इङितो व्यञ्जना—त्	५ । २ । ४४ ॥
२५१	इङोऽपादाने—द्वा	५ । ३ । १९ ॥
१५४	इच्छार्थे कर्मणः सप्तमी	५ । ४ । २९ ॥
१५४	इच्छार्थे सप्तमीपञ्चम्यौ	५ । ४ । २७ ॥
१३	इट् इति	४ । ३ । ७१ ॥
७९	इट् सिजाशिषो—ने	४ । ४ । ३६ ॥
१०	इडेत्पुसि—लुक्	४ । ३ । ९४ ॥
५७	इणः	२ । १ । ५१ ॥
५७	इणिकोर्गाः	५ । ४ । २३ ॥
२५८	इणोऽभ्रेषे	४ । ३ । ७५ ॥
११	इन्ध्यसंयोगा—द्वत्	४ । ३ । २१ ॥
१७४	इरंमदः	५ । १ । १२७ ॥
५९	इर्दरिद्रः	४ । २ । ९८ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
११२	इवृध-सनः	४ । ४ । ४७ ॥
३६	इश्च स्यादः	४ । ३ । ४१ ॥
२६२	इषोऽदेव्यञ्जने	५ । ३ । ११२ ॥
६१	इसासः शासोऽव्यञ्जने	४ । ४ । ११८ ॥
३	ईगितः	३ । ३ । ९५ ॥
१०१	ई च गणः	४ । १ । ६७ ॥
११७	ईर्व्यञ्जनेऽयपि	४ । ३ । ९७ ॥
६५	ईशीढः-मो	४ । ४ । ८७ ॥
	उ	
१९८	उणादयः	५ । २ । ९३ ॥
५८	उत और्विति व्यञ्जनेऽद्वेः	४ । ३ । ५९ ॥
१८४	उति शवर्हा-भे	४ । ३ । २६ ॥
१३०	उत्स्वराद्य-त्रे	३ । ३ । २६ ॥
१९१	उदः पचि-रेः	५ । २ । २९ ॥
२५५	उदः श्रे	५ । ३ । ५३ ॥
२६५	उदङ्कोऽतोये	५ । ३ । १३५ ॥
१३१	उदश्चरः साप्यात्	३ । ३ । ३१ ॥
१९	उदितः स्वराञ्जोन्तः	४ । ४ । ९८ ॥
१३४	उदोऽनुर्ध्वेहे	३ । ३ । ६२ ॥
२५१	उद्यमोपरमौ	४ । ३ । ५७ ॥
२७४	उपपीडरुध-म्या	५ । ४ । ७५ ॥
४१	उपसर्गस्यायौ	२ । ३ । १०० ॥
१४३	उपसर्गात् खल्घञोश्च	४ । ४ । १०७ ॥
६७	उपसर्गात् सुग्-त्वे	२ । ३ । ३९ ॥

पत्रम्	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः॥
१३०	उपसर्गादस्योहो वा	३।३।२५ ॥
२६२	उपसर्गादातः	५।३।११० ॥
१६६	उपसर्गादातो-इयः	५।१।५६ ॥
१३०	उपसर्गादूहो ह्रस्वः	४।३।१०६ ॥
२५९	उपसर्गाद् किः	५।३।८७ ॥
१९५	उपसर्गाद्देव-शः	५।२।६९ ॥
१३३	उपात्	३।३।५८ ॥
२७३	उपात् किरो लवने	५।४।७२ ॥
१६२	उपात् स्तुतौ	४।४।१०५ ॥
१३७	उपान्स्थः	३।३।८३ ॥
४५	उपाभ्दूषासमवाय-रे	४।४।९२ ॥
४०	उपान्त्यस्यासमा-हे	४।२।३५ ॥
२५	उपान्त्ये	४।३।३४ ॥
६५	उत्तर्णात्	४।४।५८ ॥
१५८	उत्तर्णादावश्यके	५।१।११९ ॥
३३	उश्रोः	४।३।२ ॥
ऊ		
२६९	ऊदितो वा	४।४।४२ ॥
१०८	ऊहृषो णौ	४।२।४० ॥
२७३	ऊर्ध्वात् पूःशुषः	५।४।७० ॥
१७५	ऊर्ध्वादिभ्यः कर्तुः	५।१।१३६ ॥
ऋ		
७०	ऋः शदप्रः	४।४।२० ॥
१६	ऋतः	४।४।७९ ॥
६१	ऋतः स्वरे वा	४।३।४३ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
२५	ऋतेर्डीयः	३ । ४ । ३ ॥
१६	ऋतोऽत्	४ । १ । ३८ ॥
११८	ऋतो रीः	४ । ३ । १०९ ॥
२६८	ऋ दृषमृषकृश-सेट्	४ । ३ । २४ ॥
१६३	ऋदुपान्त्याद-चः	५ । १ । ४१ ॥
९५	ऋद्वर्णस्य	४ । २ । ३७ ॥
११३	ऋध ईर्त्	४ । १ । १७ ॥
२५४	ऋफिडादीनां दश्च लः	२ । ३ । १०४ ॥
११७	ऋमतां रीः	४ । १ । ५५ ॥
४९	ऋर लृलं-षु	२ । ३ । ९९ ॥
१७	ऋवर्णदशोऽङि	४ । ३ । ७ ॥
१५७	ऋवर्णव्यञ्ज-ध्यण्	५ । १ । १७ ॥
७९	ऋवर्णश्र्यूर्णगः कितः	४ । ४ । ५७ ॥
३६	ऋवर्णात्	४ । ३ । ३६ ॥
१७	ऋवृव्येद इट्	४ । ४ । ८० ॥
१९७	ऋषीनाम्नोः करणे	५ । २ । ८६ ॥
११४	ऋस्मिपूङ्गञ्जशौ-च्छः	४ । ४ । ४८ ॥
१८२	ऋहीघ्राघ्रा-र्वा	४ । २ । ७६ ॥
ऋ		
१८	ऋतां किङ्तीर्	४ । ४ । ११६ ॥
२१	ऋदिच्छिस्तम्भू-वा	३ । ४ । ६५ ॥
१८१	ऋल्वादेरे-मः	४ । २ । ६८ ॥
लृ		
२८	लृदिदृश्यादि-स्मै	३ । ४ । ६४ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
ए		
४	एकधातौ कर्म-ये	३ । ३ । १८ ॥
१४४	एकस्वरादनु-तः	३ । ४ । ८६ ॥
११	एकोपसर्गस्य च घे	४ । ४ । ५६ ॥
२६५	एजेः	४ । २ । ३४ ॥
१७३	एताः शितः	५ । १ । ११८ ॥
२	एत्यास्तेर्द्विः	३ । ३ । १० ॥
५७	एषामीर्व्यञ्जनेऽदः	४ । ४ । ३० ॥
६९	एष्यत्यवधौ-गे	४ । २ । ९७ ॥
१५०		५ । ४ । ६ ॥
ओ		
१२४	ओजोऽप्सरसः	३ । ४ । २८ ॥
७२	ओतः श्ये	४ । २ । १०३ ॥
९८	ओर्जान्तिस्था-र्णे	४ । १ । ६० ॥
६९	ओष्ठयादुर्	४ । ४ । ११७ ॥
क		
१०७	कगेवनूजनै-रञः	४ । २ । २५ ॥
१५	कङ्क्ष्व्	४ । १ । ४६ ॥
१२९	कण्डवादेस्तृतीयः	४ । १ । ९ ॥
१५२	कथमि सप्तमी च वा	५ । ४ । १३ ॥
१४८	कदाकर्णोर्नवा	५ । ३ । ८ ॥
४०	कमेणिङ्	३ । ४ । २ ॥
१४६	करणक्रियया कचित्	३ । ४ । ९४ ॥
१७८	करणाद्यजो भूते	५ । १ । १५८ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
२६५	करणाधारे	५ । ३ । १२९ ॥
२७२	करणेभ्यः	५ । ४ । ६४ ॥
१५६	कर्तरि	५ । १ । ३ ॥
४	कर्तर्यनङ्ग्यः शब्	३ । ४ । ७१ ॥
१२४	कर्तुः क्तिप्-ङित्	३ । ४ । २५ ॥
१७३	कर्तुः खश्	५ । १ । ११७ ॥
२७३	कर्तुर्जीविपुरुषा-इः	५ । ४ । ६९ ॥
१७७	कर्तुर्णिन्	५ । १ । १५३ ॥
१३२	कर्तृस्थामूर्ताप्यात्	३ । ३ । ४० ॥
१६८	कर्मणोऽण्	५ । १ । ७२ ॥
२५०	कर्मणोऽण्	५ । ३ । १४ ॥
१७९	कर्मण्यग्न्यर्थे	५ । १ । १६५ ॥
१८७	कषः कृच्छ्रगहने	४ । ४ । ६७ ॥
२४९	कषोऽनिटः	५ । ३ । ३ ॥
१२५	कष्टकक्षकृच्छ्र-णे	३ । ४ । ३१ ॥
१५४	कामोक्तावकञ्चिति	५ । ४ । २६ ॥
२६४	कारणम्	५ । ३ । १२७ ॥
२४९	कालवेलासमये-रे	५ । ४ । ३३ ॥
१५१	कालस्यानहोरात्राणाम्	५ । ४ । ७ ॥
२७५	कालेन तृष्य-रे	५ । ४ । ८२ ॥
१४८	किंवृत्ते लिप्सायाम्	५ । ३ । ९ ॥
१५२	किंवृत्ते सप्तमी-न्त्यौ	५ । ४ । १४ ॥
१७१	किञ्चिदुक्तेः	५ । १ । १०१ ॥
१५२	किंकिलास्त्यर्थ-न्ती	५ । ४ । १६ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
२४	कितः संशयप्रतीकारे	३ । ४ । ६ ॥
२५८	किरो धान्ये	५ । ३ । ७३ ॥
८२	किरो लवने	४ । ४ । ९३ ॥
१७०	कुक्ष्यात्मोदरा-खिः	५ । १ । ९० ॥
८५	कुटादेर्द्विद्वज्जित्	४ । ३ । १७ ॥
१६३	कुप्यभिद्यो-न्नि	५ । १ । ३९ ॥
१६९	कुमारशीर्षाणिन्	५ । १ । ८२ ॥
४५	कुरुलुरः	२ । १ । ६६ ॥
१४६	कुषिरञ्जेन्याप्ये-च	३ । ४ । ७४ ॥
१७३	कूलादुद्रुजोद्वहः	५ । १ । १२२ ॥
१७२	कूलाभ्रकरी-षः	५ । १ । ११० ॥
१७४	कृगः खनट्-णे	५ । १ । १२९ ॥
२६१	कृगः श च वा	५ । ३ । १०० ॥
१७८	कृगः सुपुण्य-त्	५ । १ । १६२ ॥
४५	कृगो यि च	४ । २ । ८८ ॥
२७५	कृगोऽव्ययेना-मौ	५ । ४ । ८४ ॥
२७२	कृगग्रहो-चात्	५ । ४ । ६१ ॥
४४	कृगतनादेरुः	३ । ४ । ८३ ॥
७२	कृतचृतनृत-र्वा	४ । ४ । ५० ॥
१४७	कृतास्मरणा-क्षा	५ । २ । ११ ॥
४९	कृपः श्वस्तन्याम	३ । ३ । ४६ ॥
१६३	कृष्टपिमृजि-वा	५ । १ । ४२ ॥
९५	कृतः कीर्तिः	४ । ४ । १२३ ॥
११८	किञ्चति यि श्य	४ । ३ । १०५ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
१७९	क्तवत्	५ । १ । १७४ ॥
१८६	क्तयोः	४ । ४ । ४० ॥
१८३	क्तयोरनुपसर्गस्य	४ । १ । ९२ ॥
२६२	क्तो गुरोर्व्यञ्जनात्	५ । ३ । १०६ ॥
१५७	क्तेऽनित्यजोः-ति	४ । १ । १११ ॥
२६८	क्त्वा	४ । ३ । २९ ॥
२४९	क्त्वातुमप्र-वे	५ । १ । १३ ॥
१४१	क्यः शिति	३ । ४ । ७० ॥
१२४	क्यङ्	३ । ४ । २६ ॥
१२५	क्यङ्ङो नवा	३ । ३ । ४३ ॥
१२२	क्यनि	४ । ३ । ११२ ॥
१६	क्ययङाक्षीर्ये	४ । ३ । १० ॥
१२३	क्यो वा	४ । ३ । ८१ ॥
२९	क्रमः	४ । ४ । ५४ ॥
२६९	क्रमः क्तिव वा	४ । १ । १०६ ॥
२९	क्रमो दीर्घः परस्मै	४ । २ । १०९ ॥
१३२	क्रमोऽनुपसर्गात्	३ । ३ । ४७ ॥
१७७	क्रव्याक्रव्या-दौ	५ । १ । १५१ ॥
३	क्रियातिपत्तिः-महि	३ । ३ । १६ ॥
१४९	क्रियायां क्रियार्था-न्ती	५ । ३ । १३ ॥
१२९	क्रियान्यतिहा-र्थे	३ । ३ । २३ ॥
१३१	क्रीडोऽकूजने	३ । ३ । ३३ ॥
२६३	कृतसंपदादिभ्यः क्तिप्	५ । ३ । ११४ ॥
८९	क्रयादेः	३ । ४ । ७९ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः
२६४	क्लीबे क्तः	५ । ३ । १२३ ॥
१६९	क्लेशादिभ्योऽपात्	५ । १ । ८१ ॥
१७९	कचित्	५ । १ । १७१ ॥
१७६	क्लिप्	५ । १ । १४८ ॥
१७७	कौ	४ । ४ । ११९ ॥
१९५	क्षिपरटः	५ । २ । ६६ ॥
१५०	क्षिप्राशंसार्थ-भ्यौ	५ । ४ । ३ ॥
१२३	क्षुत्तङ्गर्धेऽशना-यम्	४ । ३ । ११३ ॥
२६८	क्षुधक्लिशकुष-सः	४ । ३ । ३१ ॥
१८६	क्षुधवसस्तेषाम्	४ । ४ । ४३ ॥
१८७	क्षुब्धविरिब्ध-बौ	४ । ४ । ७१ ॥
२५७	क्षुश्रोः	५ । ३ । ७१ ॥
२७०	क्षे क्षी	४ । ३ । ८९ ॥
१८१	क्षेः क्षी चाध्यर्थे	४ । २ । ७४ ॥
१५२	क्षेपे च यच्चयन्ने	५ । ४ । १८ ॥
१५१	क्षेपेऽपिजात्वो-ना	५ । ४ । १२ ॥
१७२	क्षेमप्रिय स्वाण्	५ । १ । १०५ ॥
१८२	क्षैशुषिपचो-वम्	४ । २ । ७८ ॥

स्व

२६६	स्वनो ङडरेकेकवकयं च	५ । ३ । १३७ ॥
१६३	स्वेयमृषोऽग्रे	५ । १ । ३८ ॥
२७०	स्वणम् चाभिक्षण्ये	५ । ४ । ४८ ॥
१४६	ख्याते दृश्ये	५ । २ । ८ ॥

ग

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
२६	गतौ सेधः	२ । ३ । ६१ ॥
१८०	गल्लुपसध-जेः	५ । १ । ११ ॥
११६	गत्यर्थात्कुटिले	३ । ४ । ११ ॥
१९६	गत्वरः	५ । २ । ७८ ॥
१३५	गन्धनावक्षे-गे	३ । ३ । ७६ ॥
२९	गमहनजन-लुक्	४ । २ । ४४ ॥
१८९	गमहनविद्ल-वा	४ । ४ । ८३ ॥
१७७	गमां कौ	४ । २ । ५८ ॥
२९	गमिषद्यमश्छः	४ । २ । १०६ ॥
१३३	गमेः क्षान्तौ	३ । ३ । ५५ ॥
२९	गमोऽनात्मने	४ । ४ । ५१ ॥
१३७	गमो वा	४ । ३ । ३७ ॥
१६७	गस्थकः	५ । १ । ६६ ॥
१३	गहोर्जः	४ । १ । ४० ॥
६४	गाः परोक्षायाम्	४ । ४ । २६ ॥
२७२	गात्रपुरुषात्स्नः	५ । ४ । ५९ ॥
२६०	गापापचो भावे	५ । ३ । ९५ ॥
११	गापास्थासादा-कः	४ । ३ । ९६ ॥
१६८	गायोऽनुपसर्गाट्ठक्	५ । १ । ७४ ॥
२७	गुपीधूपवि-यः	३ । ४ । १ ॥
३७	गुपतिजो-सन्	३ । ४ । ५ ॥
२०	गुरुनाम्यादे-र्णो	३ । ४ । ४८ ॥
९१	गृह्णोऽपरोक्षयां दीर्घः	४ । ४ । ३४ ॥
११७	गृह्णुपसध-गर्हो	३ । ४ । १२ ॥

पत्रम् ।	सूक्तम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
१६६	गोहे ग्रहः	५ । १ । ५५ ॥
२६५	गोचरसंचस्-षम	५ । ३ । १३१ ॥
४७	गोहः स्वरे	४ । २ । ४२ ॥
२५६	ग्रहः	५ । ३ । ५५ ॥
१११	ग्रहशुद्ध सनः	४ । ४ । ५९ ॥
८१	ग्रहग्रथभ्रस्जप्रच्छः	४ । १ । ८४ ॥
१६५	ग्रहादिभ्यो णिन्	५ । १ । ५३ ॥
११७	ग्रो यङि	२ । ३ । १०१ ॥
२६३	ग्लाहाज्यः	५ । ३ । ११८ ॥
घ		
२५०	घञि भावकरणे	४ । २ । ५२ ॥
१०७	घटादेर्हस्वो-रे	४ । २ । २४ ॥
१८९	घसेकस्वरा-सोः	४ । ४ । ८२ ॥
५६	घस्लृ सन- लि	४ । ४ । १७ ॥
३२	घसूक्सः	२ । ३ । ३६ ॥
१८७	घुपेरविशब्दे	४ । ४ । ६८ ॥
१६६	घ्राध्मापाट्घे-शः	५ । १ । ५८ ॥
११८	घ्राध्मोर्यङि	४ । ३ । ९८ ॥
१५८	घ्यण्यावश्यके	४ । १ । ११५ ॥
ङ		
११०	ङेः पिबः पीप्य्	४ । १ । ३३ ॥
१९२	ङौ सासहिवाव-ति	५ । २ । ३८ ॥
च		
६६	चक्षो वाचि-ख्यांग्	४ । ४ । ४ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
११७	चरफलाम्	४ । १ । ५३ ॥
१६५	च । चरचला-चा	४ । १ । १३ ॥
१६२	चरेराहस्त्वगुरी	५ । १ । ३१ ॥
१७५	चरेष्टः	५ । १ । १३८ ॥
२७१	चर्मोदरात्पूरेः	५ । ४ । ५६ ॥
१९२	चलशब्दार्था-त्	५ । २ । ४३ ॥
१४१	चलयाहारार्थे-नः	३ । ३ । १०८ ॥
१०३	चहणः श्लाठये	४ । २ । ३१ ॥
११८	चायः कीः	४ । १ । ८६ ॥
१६५	चिच्छिन्ना-देः	४ । १ । १४ ॥
२५८	चित्तिदेहा-देः	५ । ३ । ७९ ॥
१०८	चित्ते वा	४ । २ । ४१ ॥
१५३	चित्रे	५ । ४ । १९ ॥
१०९	चिस्फुरोर्नवा	४ । २ । १२ ॥
१२६	चीवरात्परीधार्जने	३ । ४ । ४१ ॥
९३	चुरादिभ्यो णिच्	३ । ४ । १७ ॥
७९	चेः किर्वा	४ । १ । ३६ ॥
२७१	चेलाथार्ति कनोपेः	५ । ४ । ५८ ॥
२६६	च्यर्थे कर्त्राप्या-गः	५ । ३ । १४० ॥
१२४	च्यर्थे भञ्जादेः स्तोः	३ । ४ । २९ ॥
छ		
१७७	छदेरिस्मन्त्रट् कौ	४ । २ । ३३ ॥
२५७	छन्दोनाम्नि	५ । ३ । ७० ॥
१८६	छासोर्वा	४ । ४ । १२ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
ज		
२६८	जनशो न्युपान्त्ये-क्त्वा	४ । ३ । २३ ॥
११७	जपजभदहदश-शः	४ । १ । ५२ ॥
२५४	जपादीनां पो वः	२ । ३ । १०५ ॥
२८	जभः स्वरे	४ । ४ । १०० ॥
१९३	जागुः	५ । २ । ४८ ॥
६१	जागुः किति	४ । ३ । ६ ॥
२६१	जागुरश्च	५ । ३ । १०४ ॥
६०	जागुर्जिणवि	४ । ३ । ५२ ॥
३२	जाग्रुपसमिन्धेर्नवा	३ । ४ । ४९ ॥
७७	जा ज्ञाजनोऽत्यादौ	४ । २ । १०४ ॥
१५२	जातुयद्यदायदौ सप्तमी	५ । ४ । ११७ ॥
१६९	जायापतेश्चि-ति	५ । १ । ८४ ॥
१०८	जिघ्रतेरिः	४ । २ । ३८ ॥
१६३	जिविपून्यो-ल्के	५ । १ । ४३ ॥
१९५	जीण्दक्षि-थः	५ । २ । ७२ ॥
२७	जभ्रमवम-वा	४ । १ । २६ ॥
२६९	ज्वत्रथःक्त्वः	४ । ४ । ४१ ॥
१७९	जृषोऽतृः	५ । १ । १३७ ॥
१५	जेर्जिः सन्परोक्षयोः	४ । १ । ३५ ॥
१३७	ज्ञः	३ । ३ । ८२ ॥
११३	ज्ञप्यापो ज्ञीपीप् सनि	४ । १ । १६ ॥
१९७	ज्ञानेच्छार्चार्थबी-क्तः	५ । २ । ९२ ॥
१३४	ज्ञीप्सास्थये	३ । ३ । ६४ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
१३९	ज्ञोऽनुपसर्गात्	३ । ३ । ९६ ॥
२६९	ज्यश्च यपि	४ । १ । ७६ ॥
७३	ज्याव्यधः विदति	४ । १ । ८१ ॥
५२	ज्याव्येव्यधिव्यचि-रिः	४ । १ । ७१ ॥
१०८	ज्वलहललल-वा	४ । २ । ३२ ॥
अ		
१४३	जिरण्णमोर्वा	४ । ४ । १०६ ॥
७६	जिच् ते पद-च	३ । ४ । ६६ ॥
६३	जिणवि घन्	४ । ३ । १०१ ॥
१९	जिगिति	४ । ३ । ५० ॥
९८	जिगिति घात्	४ । ३ । १०० ॥
ट		
१६७	टनण्	५ । १ । ६७ ॥
१२	ट्थेघ्राशाछासो वा	४ । ३ । ६७ ॥
१८	ट्थेश्वर्वा	३ । ४ । ५९ ॥
२५९	ट्वितोऽथुः	५ । ३ । ८३ ॥
ड		
१२५	डाच्लोहिता-षित्	३ । ४ । ६० ॥
१८२	डीयश्चैदितः कयोः	४ । ४ । ६१ ॥
२५९	ड्वितस्त्रिमक्-तम्	५ । ३ । ८४ ॥
ण		
१६४	णकतृचौ	४ । १ । ४८ ॥
१११	णावज्ञाने गमुः	४ । ४ । २४ ॥
१२६	णिज् बहुलं-षु	३ । ४ । ४२ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
१५	णिद्वान्त्यो णव्	४ । ३ । ५८ ॥
२६७	णिन् चावश्य-र्षे	५ । ४ । ३६ ॥
२६२	णिवेत्त्यास-नः	५ । ३ । १११ ॥
१५	णिश्रिद्रुसुकपः-ङ	३ । ४ । ५८ ॥
११५	णिस्तोरेवाऽ-णि	२ । ३ । ३७ ॥
१४५	णिस्नुश्रयात्मने-त्	३ । ४ । ९२ ॥
४०	णेरनिटि	४ । ३ । ८३ ॥
१६०	णैर्वा	२ । ३ । ८८ ॥
१०९	णौ क्रीजीङः	४ । २ । १० ॥
११०	णौ ङ्सनि	४ । १ । ८८ ॥
१८८	णौ दान्तशान्त-प्तम्	४ । ४ । ७४ ॥
१०७	णौ मृगरमणे	४ । २ । ५१ ॥
१०९	णौ सन्ङे वा	४ । ४ । २७ ॥

त

३३	तसः स्वार्थे वा	३ । ४ । ७७ ॥
१८९	तत्र कष्टुकानौ-त्	५ । २ । २ ॥
३	तत्ताप्यार्नप्या-श्च	३ । ३ । २१ ॥
१४२	तनः क्ये	४ । २ । ६३ ॥
११३	तनो वा	४ । १ । १०५ ॥
८९	तन्भ्यो वा-श्च	४ । ३ । ६८ ॥
१६७	तन्व्यधीण-तः	५ । १ । ६४ ॥
१४२	तपः कर्त्रनुतापे च	३ । ४ । ९१ ॥
१२६	तपसः क्यन्	३ । ४ । ३६ ॥
१४४	तपेस्तपःकर्मकात्	३ । ४ । ८५ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
१६०	तव्यानीयौ	५ । १ । २७ ॥
१६७	तिवकृतौ नाम्नि	५ । १ । ७१ ॥
११७	ति चोषान्त्या-दुः	४ । १ । ५४ ॥
२७६	तिर्यचापवर्गे	५ । ४ । ८५ ॥
३०	तिर्वा ष्विः	४ । १ । ४३ ॥
६२	तिर्वा णवः परस्मै	४ । २ । ११७ ॥
१०८	तिष्ठतेः	४ । २ । ३९ ॥
१६४	तुः	४ । ४ । ५४ ॥
८१	तुदादेः शः	३ । ४ । ८१ ॥
१११	तुमर्हादिच्छाया-नः	३ । ४ । २१ ॥
२७६	तूष्णीमा	५ । ४ । ८७ ॥
१९०	तृन् शीलधर्मसाधुषु	५ । २ । २७ ॥
१९६	तृषिधृषिस्वपो नजिङ्	५ । २ । ८० ॥
८८	तृहः श्नादीत्	४ । ३ । ६२ ॥
१८	त्राफलभजाम्	४ । १ । २५ ॥
१५७	ते कृत्याः	५ । १ । ४७ ॥
२६०	तेर्ग्रहादिभ्यः	४ । ४ । ३३ ॥
१९०	तौ माङ्ग्याक्रोशेषु	५ । २ । २१ ॥
१६८	तौ सनस्तिकि	४ । २ । ६४ ॥
१५९	त्यजयजप्रवचः	४ । १ । ११८ ॥
१७७	त्यदाद्यन्यसमा-च	५ । १ । १५२ ॥
१६४	त्रने वा	४ । ४ । ३ ॥
१९१	त्रसिगृधि-वनुः	५ । २ । ३२ ॥
४	त्रीणि त्रीण्यन्य-दि	३ । ३ । १७ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
	य	
८०	ये वा	४ । १ । २९ ॥
	द	
२२	दंशसञ्जः शविः	४ । २ । ४९ ॥
२७३	दंशेस्तृतीयया	५ । ४ । ७३ ॥
१९७	दंशेस्त्रः	५ । २ । ९० ॥
१८६	दत्	४ । ४ । १० ॥
८०	दम्भः	४ । १ । २८ ॥
११३	दम्भो धिष्णीप्	४ । १ । १८ ॥
४१	दयायास्कासः	३ । ४ । ४७ ॥
५९	दरिद्रोऽद्यतन्यां वा	४ । ३ । ७६ ॥
२५१	दशनावोदै -थम्	४ । २ । ५४ ॥
१६८	दश्वाकः	५ । १ । ७८ ॥
१३३	दागोऽस् तस्यमसारावकासे	३ । ३ । ५३ ॥
१९१	दाधेसिन्नद-रुः	५ । ३ । ३६ ॥
१८९	दाभत्साह्वन्मीद् वत्	४ । १ । १५ ॥
१९६	दिशुद्दृज्ज-पः	५ । २ । ८३ ॥
७२	दिवादेः श्यः	३ । ४ । ७२ ॥
५८	दिस्योरीद्	४ । ४ । ७९ ॥
११४	दीकः सनि वा	४ । २ । ६ ॥
४१	दीपजनमुध-वा	३ । ४ । ६७ ॥
१३६	दीप्तिज्ञानयत्न-दः	३ । ३ । ७८ ॥
७६	दीय दीढ -रे	४ । ३ । ९३ ॥
९१	दीर्घमवोऽन्त्यम्	४ । १ । १०३ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
२६६	दुःस्वीषतः-खलु	५ । ३ । १३९ ॥
१८२	दुगोरु च	४ । २ । ७७ ॥
४७	दुहदिहलिह-कः	४ । ३ । ७४ ॥
१७६	दुहेर्दुधः	५ । १ । १४५ ॥
१७०	दतिनायात्यशाविः	५ । १ । ९७ ॥
१६३	दृष्टगस्तुजुषे-सः	५ । १ । ४० ॥
१७९	दृशः कनिष्	५ । १ । १६६ ॥
३६	देदिगिः परोक्षायाम्	४ । १ । ३२ ॥
१७१	देववातादापः	५ । १ । ९९ ॥
१३४	देवर्चाभैत्री-स्थः	३ । ३ । ६० ॥
१६१	देशेऽन्तरो-नः	२ । ३ । ९१ ॥
१८६	दोसोमास्य इः	४ । १ । ११ ॥
४८	द्युतेरिः	४ । १ । ४१ ॥
४८	द्युद्ध्योऽद्यतन्याम्	३ । ३ । ४४ ॥
१९३	द्रमक्रमो यरुः	५ । २ । ४६ ॥
७	द्वितीयतुर्य-चै	४ । १ । ४२ ॥
२७४	द्वितीयया	५ । ४ । ७८ ॥
१२२	द्वितीयायाः काम्यः	३ । ४ । २२ ॥
५९	द्वित्वेऽप्यन्ते-बा	२ । ३ । ८१ ॥
५३	द्वित्वे हः	४ । १ । ८७ ॥
७	द्विर्धातुः परोक्षादे-धेः	४ । १ । १ ॥
१७२	द्विषन्तपपरन्तपौ	५ । १ । १०८ ॥
५९	द्व्युक्तजक्षपञ्चतः	४ । २ । ९३ ॥
७१	द्व्युक्तोपान्त्यस्य-रे	४ । ३ । १४ ॥

पञ्चम ।

सूत्रम् ॥

अ० पा० सूत्रांकः ॥

ध

१७०	धनुर्दण्डत्सरु-हः	५ । १ । ९२ ॥
१८६	धागः	४ । ४ । १५ ॥
७०	धागस्तथोश्च	२ । १ । ७८ ॥
१२८	धातोः कण्ड्वादेर्यक्	३ । ४ । ८ ॥
१५५	धातोः सम्बन्धे प्रत्ययाः	५ । ४ । ४१ ॥
२५	धातोरनेकस्वरादाम्-न्तम्	३ । ४ । ४६ ॥
१९७	धात्री	५ । २ । ९१ ॥
१५९	धाव्यापाव्यसा-से	५ । १ । २४ ॥
१९०	धारीङोऽकृच्छ्रं वृश्	५ । २ । २५ ॥
१७२	धारैर्धृ च	५ । १ । ११३ ॥
२२	धुइह्रस्वा-थोः	४ । ३ । ७० ॥
१६	धूर्गौदितः	४ । ४ । ३८ ॥
१०४	धूर्गभीगीर्नः	४ । २ । १८ ॥
६७	धूर्गसुस्तीः परस्मै	४ । ४ । ८५ ॥
१८७	धृषशसः प्रगल्भे	४ । ४ । ६६ ॥

न

१२३	नं वये	१ । १ । २२ ॥
१४५	न कर्मणा विच्	३ । ४ । ८८ ॥
११८	न कवतेर्यङः	४ । १ । ४७ ॥
१६१	न ख्यापूग्-श्च	२ । ३ । ९० ॥
१६९	नगरादगजे	५ । १ । ८७ ॥
११९	न गृणाशुभरुचः	३ । ४ । १३ ॥
१७४	नप्रपलिन-कञौ	५ । १ । १२८ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
७७	न जनवधः	४ । ३ । ५४ ॥
२६३	नबोऽनिः श्रापे	५ । ३ । ११७ ॥
१८५	न डीड्डीह्-दः	४ । ३ । २७ ॥
१९२	न णिङ्ग्यसूद-क्षः	५ । २ । ४५ ॥
१६८	न तिकि दीर्घश्च	४ । २ । ५९ ॥
६६	न दिस्योः	४ । ३ । ६१ ॥
१४८	ननौ पृष्ठोक्तौ-त्	५ । २ । १७ ॥
१६५	नन्धादिभ्योऽनः	५ । १ । ५२ ॥
१४८	नन्वोर्वा	५ । २ । १८ ॥
९४	न बदनं संयोगादिः	४ । १ । ५ ॥
१२६	नमोवरिवश्चित्रङो-र्ये	३ । ४ । ३७ ॥
१५८	न वञ्चैर्गतौ	४ । १ । ११३ ॥
५२	न वयो य्	४ । १ । ७३ ॥
२५५	नवा कणयमहस न्ननः	५ । ३ । ४८ ॥
३	नवाद्यानि श्वतृ-दम्	३ । ३ । १९ ॥
६६	नवा परोक्षायाम्	४ । ४ । ५ ॥
१८८	नवा भावारम्भे	४ । ४ । ७२ ॥
८२	नवा स्वरे	२ । ३ । १०२ ॥
३६	न वृद्धिश्चा-पे	४ । ३ । ११ ॥
४८	न वृद्धयः	४ । ४ । ५५ ॥
७४	नञः शः	२ । ३ । ७८ ॥
२०	न शसदद-नः	४ । १ । ३० ॥
१८	न शिति	४ । २ । २ ॥
७४	नशेर्नेश् वाकि	४ । ३ । १०२ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
७४	नशो धुटि	४ । ४ । १०९ ।
२३	न भिजागृशस-तः	४ । ३ । ४९ ॥
१४३	न स्सः	२ । ३ । ५९ ॥
१२०	न हाको लुपि	४ । १ । ४९ ॥
१७३	नाडीघटीखरी-श्च	५ । १ । १२० ॥
१५०	नानद्यतन-त्योः	५ । ४ । ५ ॥
७	नामिनोऽकलिहलेः	४ । ३ । ५१ ॥
४	नामिनो गुणो-ति	४ । ३ । १ ॥
११२	नामिनोऽनिट्	४ । ३ । ३३ ॥
२७५	नाम्ना ग्रहादिशः	५ । ४ । ८३ ॥
२६४	नाम्नि पुंसि च	५ । ३ । १२१ ॥
१७५	नाम्नो गमः-हः	५ । १ । १३१ ॥
१२९	नाम्नो द्विती-ष्टम्	४ । १ । ७ ॥
१६२	नाम्नो वदः क्यप् च	५ । १ । ३५ ॥
१६०	नाम्यादेरेव ने	२ । ३ । ८६ ॥
१६५	नाम्युषान्त्य-कः	५ । १ । ५४ ॥
७५	नासत्वाश्छेषे	३ । ४ । ५७ ॥
१६०	निसनिक्ष-वा	२ । ३ । ८४ ॥
१६६	निगवादेर्नाम्नि	५ । १ । ६१ ॥
२५३	निषोद्वयसंघो-न्नय	५ । ३ । ३६ ॥
७१	निर्जा शित्येत्	४ । १ । ५७ ॥
१९५	निन्दर्हिस-रात्	५ । २ । ६८ ॥
१७८	निन्द्ये व्याप्या-यः	५ । १ । १५९ ॥
१५८	निप्राशुजः शक्ये	४ । १ । ११६ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
२६७	निमील्यादिमेङ-के	५ । ४ । ४६ ॥
२७२	निमूलात्कषः	५ । ४ । ६२ ॥
२५६	नियथानुपसर्गाद्वा	५ । ३ । ६० ॥
२५१	निरभेः पूत्वः	५ । ३ । २१ ॥
४९	निरभ्यनोश्च-नि	२ । ३ । ५० ॥
१७५	निर्गो देशे	५ । १ । १३३ ॥
१६५	निर्दुःसुवेः-तेः	२ । ३ । ५६ ॥
८६	निर्नेः स्फुरस्फुलोः	२ । ३ । ५३ ॥
१८२	निर्वाणमवाते	४ । २ । ७९ ॥
१६१	निर्विण्णः	२ । ३ । ८९ ॥
१३०	निविशः	३ । ३ । २४ ॥
१८५	निविस्वन्ववात्	४ । ४ । ८ ॥
२६७	निषेधेऽलंखल्वोः क्त्वा	५ । ४ । ४४ ॥
९३	निष्कुषः	४ । ४ । ३९ ॥
२७	निसस्तपेऽनासेवायाम्	२ । ३ । ३५ ॥
१३५	निहवे झः	३ । ३ । ६८ ॥
१९७	नीदावश्चस्-सद्	५ । २ । ८८ ॥
१३३	नुप्रच्छः	३ । ३ । ५४ ॥
११७	नृतेर्यङि	२ । ३ । ९५ ॥
१६७	नृत्तखन्रभः-इ	५ । १ । ६९ ॥
१४	नेर्ङमादापत-ग्धौ	५ । ३ । ७९ ॥
२५२	नेर्नदगदपठ-णः	५ । ३ । २६ ॥
२५८	नेर्बुः	५ । ३ । ७४ ॥
१६४	नोतः	३ । ४ । १६ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
२०	नो व्यञ्जनस्या--तः	४ । २ । ४५ ॥
१५८	न्यङ्कूट--यः	४ । १ । ११२ ॥
२५४	न्यभ्युपवेर्वाश्चोत्	५ । ३ । ४२ ॥
२५६	न्यवाच्छापे	५ । ३ । ५६ ॥
२५२	न्यादो नवा	५ । ३ । २४ ॥
२६५	न्यायावाया--रम्	५ । ३ । १३४ ॥
२५७	न्युदो ग्रः	५ । ३ । ७२ ॥
प		
१४४	पचिदुहेः	३ । ४ । ८७ ॥
१	पञ्चमी--आमहैव	३ । ३ । ८ ॥
१४९	पञ्चम्यथहेतौ	५ । ३ । ११ ॥
६२	पञ्चम्याः कृग्	३ । ४ । ५२ ॥
२७४	पञ्चम्यात्वरायाम्	५ । ४ । ७७ ॥
२५३	पणेर्यानि	५ । ३ । ३२ ॥
२५०	पदरुजविज्ञ--घञ्	५ । ३ । १६ ॥
१४०	पदान्तरगम्ये वा	३ । ३ । ९९ ॥
१६३	पदास्वैरिवा--हः	५ । १ । ४४ ॥
१६१	पदेऽन्तरेऽना--ते	२ । ३ । ९३ ॥
३	पराणी कानान--दम्	३ । ३ । २० ॥
१४०	परानोः कृगः	३ । ३ । १०१ ॥
२६७	परावरे	५ । ४ । ४५ ॥
१३०	परावेर्जेः	३ । ३ । २८ ॥
२७५	परिक्लेश्येन	५ । ४ । ८० ॥
१५९	परिचार्योप--ग्नौ	५ । १ । २५ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
१४८	परिदेवने	५ । ३ । ६ ॥
४२	परिनिवेः सेवः	२ । ३ । ४६ ॥
१७२	परिमाणार्थ-चः	५ । १ । १०९ ॥
१३९	परिमुहायमा-ति	३ । ३ । ९४ ॥
१३०	परिव्यवात् क्रियः	३ । ३ । २७ ॥
१६५	परेः	२ । ३ । ५२ ॥
२५८	परेः क्रमे	५ । ३ । ७६ ॥
२६१	परेः सूचरेर्यः	५ । ३ । १०२ ॥
२५४	परेर्घः	५ । ३ । ४० ॥
२५४	परेर्घाङ्कयोगे	२ । ३ । १०३ ॥
१९५	परेर्देविमुहश्च	५ । २ । ६५ ॥
२५६	परेर्घूते	५ । ३ । ६३ ॥
१४०	परेर्मृषश्च	३ । ३ । १०४ ॥
१५१	परे वा	५ । ४ । ८ ॥
२	परोक्षा-महे	३ । ३ । १२ ॥
५६	परोक्षायां नवा	४ । ४ । १८ ॥
६	परोक्षे	५ । २ । १२ ॥
१३२	परोपात्	३ । ३ । ४९ ॥
२६२	पर्यधेर्वा	५ । ३ । ११३ ॥
१०७	पर्यपात् स्वदः	४ । २ । २७ ॥
२६३	पर्यायाहणोत्पत्तौ च णकः	५ । ३ । १२० ॥
२३	पाठे धात्वादेर्णो नः	२ । ३ । ९७ ॥
१७३	पाणिकरात्	५ । १ । १२१ ॥
१६९	पाणिघताढ्यो-नि	५ । १ । ८९ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
१५८	पाणेतम-गभ्यां सृजः	५ । १ । १८ ॥
११०	पातेः	४ । २ । १७ ॥
१७५	पार्श्वादिभ्यः-ङः	५ । १ । १६५ ॥
११०	पाशाच्छास-यः	४ । २ । २० ॥
६	पिवैतिदाभूस्थः-ट	४ । ३ । ६६ ॥
२६५	पुंनान्नि घः	५ । ३ । १३० ॥
१२६	पुच्छादुत्परिव्यसने	३ । ४ । ३९ ॥
१२९	पुनरेकेषाम्	४ । १ । १० ॥
१७३	पुरंदरभंगदरौ	५ । १ । ११४ ॥
१४८	पुरायावतोर्वर्त्तमाना	५ । ३ । ७ ॥
१७५	पुरोऽग्रतोऽग्रे सतेः	५ । १ । १४० ॥
१०७	पुव इत्रो दैवते	५ । २ । ८५ ॥
६०	पुस्पर्षी	४ । ३ । ३ ॥
१८५	पूङ्क्लिशिभ्यो नवा	४ । ४ । ४५ ॥
१९०	पूङ्ग्यजेः शानः	५ । २ । २३ ॥
१३२	पूजाचार्यक-यः	३ । ३ । ३९ ॥
१८१	पूदिव्यश्चेर्ना-ने	४ । २ । ७२ ॥
१५	पूर्वस्याऽस्वे स्वरे योरियुव	४ । १ । ३७ ॥
२७०	पूर्वाग्निप्रथमे	५ । ४ । ४९ ॥
१७६	पूर्वात्कर्तुः	५ । १ । १४१ ॥
६९	पृथ्माहाङामिः	४ । १ । ५८ ॥
४२	प्यायः पीः	४ । १ । ९१ ॥
२५३	प्रघणप्रघाणौ गृहांसे	५ । ३ । ३५ ॥
१५९	प्रचये नवा-स्य	५ । ४ । ४३ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
१५९ *	प्रणार्यो नि-ते	५ । १ । २३ ॥
१३४	प्रतिज्ञायाम्	३ । ३ । ६५ ॥
१८४	प्रतेः	४ । १ । ९८ ॥
८२	प्रतेश्च वधे	४ । ४ । ९४ ॥
१४०	प्रत्यभ्यतेः क्षिपः	३ । ३ । १०२ ॥
२७४	प्रमाणसमासस्योः	५ । ४ । ७६ ॥
१०६	प्रयोक्तृव्यापारे णिग्	३ । ४ । २० ॥
१३८	प्रलम्भे प्रविवञ्चेः	३ । ३ । ८९ ॥
१५७	प्रवचनीयादयः	५ । १ । ८ ॥
२६३	प्रभ्राख्याने वेष्	५ । ३ । ११९ ॥
१८३	प्रसमः स्त्यः स्तीः	४ । १ । ९५ ॥
२६७	प्राक्काले	५ । ४ । ४७ ॥
११२	प्राग्वत्	३ । ३ । ७४ ॥
१९३	प्राञ्च यमयसः	५ । २ । ५२ ॥
१६८	प्राज्ज्ञश्च	५ । १ । ७९ ॥
१८३	प्राप्तश्च मो वा	४ । १ । ९६ ॥
२८	प्राप्तुम्पतेर्गवि	४ । ४ । ९७ ॥
१९५	प्रात्सूजोरिन्	५ । २ । ७१ ॥
२५७	प्रात् सुद्रुस्त्वोः	५ । ३ । ६७ ॥
६३	प्रादुरूपसर्गा-स्तेः	२ । ३ । ५८ ॥
१८५	प्राद्भागस्त आ-क्त	४ । ४ । ७ ।
२५५	प्राद्रस्मितुलामुत्रे	५ । ३ । ५१ ॥
१४०	प्राद्ग्रहः	३ । ३ । १०३ ॥
२५६	प्राष्टिप्सायाम्	५ । ३ । ५७ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ।
१७२	मियवशाददः	५ । १ । १०७ ॥
१६७	मुसुत्वोऽकः सार्धौ	५ । १ । ६९ ॥
५	मैषानुज्ञावसरे-म्यो	५ । ४ । २९ ॥
१३३	प्रोपादारम्भे	३ । ३ । ५१ ॥
९१	प्रादेर्ह्रस्वः	४ । २ । १०५ ॥
फ		
१२५	फेनोष्मवाष्प-ने	३ । ४ । ३३ ॥
व		
२७३	वन्धेर्नाग्नि	५ । ४ । ६७ ॥
१८७	बलिस्थूले दृढः	४ । ४ । ६९ ॥
११९	बहुलं लुप्	३ । ४ । १४ ॥
१५६	बहुलम्	५ । १ । २ ॥
१७४	बहुविध्वरु-दः	५ । १ । १२४ ॥
१३९	विभेतेर्भीष् च	३ । ३ । ९२ ॥
१७८	ब्रह्मणो वदः	५ । १ । १५६ ॥
१७८	ब्रह्मभ्रणष्ट-प्	५ । १ । १६१ ॥
१६९	ब्रह्मादिभ्यः	५ । १ । ८५ ॥
१६५	ब्रुवः	५ । १ । ५१ ॥
६७	ब्रूगः पञ्चानां-श्च	४ । २ । ११८ ॥
६७	ब्रूतः परादिः	४ । ३ । ६३ ॥
भ		
१७६	भजो विष्	५ । १ । १४६ ॥
१९६	भञ्जिभासिमिदो घुरः	५ । २ । ७४ ॥
१४३	भञ्जेर्वा वा	४ । २ । ४८ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
६	भवतेः सिज्जुपि	४ । ३ । १२ ॥
७	भविष्यन्ती	५ । ३ । ४ ॥
३	भविष्यन्ती-हे	३ । ३ । १५ ॥
१५७	व्ययेयजन्य-नवा	५ । १ । ७ ॥
१२६	ण्डात्समाचेतो	३ । ४ । ४० ॥
१४१	भावकर्मणोः	३ । ४ । ६८ ॥
२५०	भाववचनाः	५ । ३ । १५ ॥
२५०	भावाकर्त्रोः	५ । ३ । १८ ॥
२६४	भावे	५ । ३ । १२२ ॥
१७५	भावे चाशि-खः	५ । १ । १३० ॥
२५४	भावेऽनुपसर्गात्	५ । ३ । ४५ ॥
१७५	भिक्षासेनादायात्	५ । १ । १३९ ॥
१८३	भित्तं शकलम्	४ । २ । ८१ ॥
२६२	भिदादयः	५ । ३ । १०८ ॥
६९	भियो नवा	४ । २ । ९९ ॥
१९६	भियोरुक्कलुकम्	५ । २ । ७६ ॥
१९८	भीमादयोऽपादाने	५ । १ । १४ ॥
२६२	भीषिभूषि-भ्यः	५ । ३ । १०९ ॥
६८	भीहीभृहोस्तिव्वत्	३ । ४ । ५० ॥
१५९	भुजन्युजं-गे	४ । १ । १२० ॥
२६४	भुजिपत्या-ने	५ । ३ । १२८ ॥
१५९	भुजो भक्ष्ये	४ । १ । ११७ ॥
८८	भुनजोऽत्राणे	३ । ३ । ३७ ॥
६	भुवो वः-न्योः	४ । २ । ४३ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
२५७	भुवोऽवज्ञाने वा	५ । ३ । ६४ ॥
१०६	भूढः प्राप्नो णिङ्	३ । ४ । १९ ॥
१९१	भूजेः ण्यक्	५ । २ । ३० ॥
१४९	भूतवच्चाशंस्ये वा	५ । ४ । २ ॥
१५१	भूते	५ । ४ । १० ॥
२५१	भू३ यदोऽल्	५ । ३ । २३ ॥
१९२	भूषाक्रोधार्थे-नः	५ । २ । ४२ ॥
१४५	भूषार्थसन्-क्यौ	३ । ४ । ९३ ॥
७	भूस्वपोरदुतौ	४ । १ । ७० ॥
२६१	भृगो नाम्नि	५ । ३ । ९८ ॥
१६३	भृगोऽसंज्ञायाम्	५ । १ । ४५ ॥
८१	भृजो भर्ज्	४ । ४ । ६ ॥
१७१	भृतौ कर्मगः	५ । १ । १०४ ॥
१७२	भृवृजिदृ-म्नि	५ । १ । ११२ ॥
१५५	भृशाभीक्ष्ण्ये हि-दि	५ । ४ । ४२ ॥
९५	भ्राजभासभाष-नवा	४ । २ । ३६ ॥
१९०	भ्राज्यलंकृग्-ण्युः	५ । २ । २८ ॥
२९	भ्रासभ्लास भ्रम-र्वा	३ । ४ । ७३ ॥
२६३	भ्वादिभ्यो वा	५ । ३ । ११५ ॥
म		
१९३	मथलपः	५ । २ । ५३ ॥
१७३	मन्याण्णिन्	५ । १ । ११६ ॥
१७६	मनवन्क्वनि-चित्	५ । १ । १४७ ॥
१२१	मव्यि-विदि-न	४ । १ । १०९ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः
५	मव्यस्याः	४ । २ । ११३ ॥
८३	दस्तेः सः	४ । ४ । ११० ॥
८	माडयद्यतनी	५ । ४ । ३९ ॥
२५९	माने	५ । ३ । ८१ ॥
९७	मारणतोषण-ज्ञश्च	४ । २ । ३० ॥
७९	मिग्मीगोऽवलचलि	४ । २ । ८ ॥
१३९	मिथ्याकृगोऽभ्यासे	३ । ३ । ९३ ॥
७३	मिदः श्ये	४ । ३ । ५ ॥
११४	मिमीमादामित्स्वरस्य	४ । १ । २० ॥
८१	मुखाक्षेफद्व-शे	४ । ४ । ९९ ॥
११६	मुरतोऽनुनासिकस्य	४ । १ । ५१ ॥
२५३	मूर्तिनिचिताभ्रे घनः	५ । ३ । ३७ ॥
१७६	मूलविभुजादयः	५ । १ । १४४ ॥
२६१	मृगयेच्छा याच्वा-र्द्धा	५ । ३ । १०१ ॥
६१	मृजोऽस्य वृद्धिः	४ । ३ । ४२ ॥
१८५	मृषः क्षान्तौ	४ । ३ । २८ ॥
१७२	मेघर्तिभया-खः	५ । १ । १०६ ॥
२६७	मेळो वा मित्	४ । ३ । ८८ ॥
१४३	मोऽकमियमिरमि-मः	४ । ३ । ५५ ॥
८२	म्रियतेरद्यत-च	३ । ३ । ४२ ॥
य		
१६१	य एष्वातः	५ । १ । २८ ॥
५	यः सप्तम्याः	४ । २ । १२२ ॥
५८	यङ्गुरुस्तोर्बहुलम्	४ । ३ । ६४ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
५१	यजादिवचेः किति	४ । १ । ७९ ॥
५१	यजादिवश्-वृत्	४ । १ । ७२ ॥
१९३	यजिजपिदंशि-कः	५ । २ । ४७ ॥
२५९	यजिस्वपिरक्षि-नः	५ । ३ । ८५ ॥
१५८	यजेर्यज्ञाङ्गे	४ । १ । ११४ ॥
२८७	यज्ञे ग्रहः	५ । ३ । ६५ ॥
२६४	यत्कर्मस्पर्शात्-तः	५ । ३ । १२९ ॥
२७०	यथातथादीर्घ्योत्तरे	५ । ४ । ५१ ॥
२६९	यपि	४ । २ । ५६ ॥
१८६	यपि चादो जग्ध्	४ । ४ । १६ ॥
७६	यवक्किङ्कति	४ । २ । ७ ॥
१३८	यमः सूचने	४ । ३ । ३९ ॥
१३३	यमः स्वीकारे	३ । ३ । ५९ ॥
१६२	यममदगदोऽनुपसर्गात्	५ । १ । ३० ॥
६२	यमिरमिनमिगमि-ति	४ । २ । ५५ ॥
१३	यमिरमिनम्या-श्च	४ । ४ । ८६ ॥
९६	यमोऽपरिवे-च	४ । २ । २९ ॥
१६०	याज्यादानर्चि	५ । १ । २६ ॥
५	याम्युसोरियमियुसौ	४ । २ । १२३ ॥
१९६	यायावरः	५ । २ । ८२ ॥
२७१	यावतो विन्दजीवः	५ । ४ । ५५ ॥
१११	यिः सन्वेर्ष्यः	४ । १ । ११ ॥
६९	यि लुक्	४ । २ । १०२ ॥
१९३	युज्युजभज-नः	५ । २ । ५० ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
१०४	युवादेर्नवा	३ । ४ । १८ ॥
२५६	युद्धोः	५ । ३ । ५९ ॥
२५५	युष्मदोर्घम्	५ । ३ । ५४ ॥
२५२	युवर्णदृष्टवश-हः	५ । ३ । २८ ॥
२७	ये नवा	४ । २ । ६२ ॥
११६	योऽशिति	४ । ३ । ८० ॥
५२	य्वत् सकृत्	४ । १ । १०२ ॥
१०९	य्वः प्वय्व्यञ्जने लुक्	४ । ४ । १२१ ॥
र		
१७०	रजःफलेमलाग्रहः	५ । १ । ९८ ॥
१८०	रदादमूर्च्छम्-च	४ । २ । ६९ ॥
७४	रधः इटि तु-व	४ । ४ । १०१ ॥
११३	रभलभञ्जक-मिः	४ । १ । २१ ॥
१११	रभोऽपरोक्षासवि	४ । ४ । १०२ ॥
२६४	रम्यादिभ्यः-रि	५ । ३ । १२६ ॥
१६९	राजघः	५ । १ । ८८ ॥
१४६	रात्रौ वसो-थ	५ । २ । ६ ॥
११४	राधेर्वधे	४ । १ । २२ ॥
१२२	राल्लुक्	४ । १ । ११० ॥
१६	रिः शक्याशीर्ये	४ । ३ । ११० ॥
१२०	रिरी च लुपि	४ । १ । ५६ ॥
१५७	रुच्याव्यध्यवास्तव्यम्	५ । १ । ६ ॥
५८	रुत्यञ्चकाच्छिदयः	४ । ४ । ८८ ॥
११२	रुदविदमुष-च	४ । ३ । ३२ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
१४५	रुधः	३ । ४ । ८९ ॥
८७	रुदां स्वराच्छनो-च	३ । ४ । ८२ ॥
१०९	रुहः पः	४ । २ । १४ ॥
१२५	रोमन्थाद्याप्या-णे	३ । ४ । ३२ ॥
२३१	रोरूपसर्गात्	५ । ३ । २२ ॥
३५	रन्मिन्तात् -टः	२ । १ । ८० ॥
ल		
४१	लघोर्दीर्घोऽस्वरादेः	४ । १ । ६४ ॥
१०	लघोरूपान्त्यस्य	४ । ३ । ४ ॥
२६९	लघोर्यपि	४ । ३ । ८६ ॥
१८४	लङ्गिकम्प्यो-त्याः	४ । २ । ४७ ॥
१११	लभः	४ । ४ । १०३ ॥
१७४	ललाटवात-कः	५ । १ । १२५ ॥
१९२	लषपतपदः	५ । २ । ४१ ॥
१४८	लिप्स्यसिद्धौ	५ । ३ । १० ॥
१६६	लिम्पविन्दः	५ । १ । ६० ॥
१०४	लियो नोऽन्तः-वे	४ । २ । १५ ॥
१६४	लिहादिभ्यः	५ । १ । ५० ॥
१३८	लीङ्लिनो-पि	३ । ३ । ९० ॥
७६	लीङ्लिनोर्वा	४ । २ । ९ ॥
१८६	लुभ्यश्चेर्विमोहाच्च	४ । ४ । ४४ ॥
१९७	लृधूस्र-तः	५ । २ । ८७ ॥
१०४	लो लः	४ । २ । १६ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः
१५९	वचोऽशब्दनाम्नि	४ । १ । ११९ ॥
११८	वञ्चस्त्रसध्वंस-नी	४ । १ । ५० ॥
२१	वदव्रजलः	४ । ३ । ४८ ॥
१४०	वदोऽपात्	३ । ३ । ९७ ॥
१७६	वन्यारूपश्चमस्य	४ । २ । ६५ ॥
६२	वमि वा	२ । ३ । ८३ ॥
७८	वम्यविति वा	४ । २ । ८७ ॥
१९०	वयःशक्तिशीले	५ । २ । २४ ॥
१	वर्तमाना-महे	३ । ३ । ६ ॥
१८७	वर्तेर्हृत्तं ग्रन्थे	४ । ४ । ६५ ॥
२४९	वत्स्यति गम्यादिः	५ । ३ । १ ॥
१५३	वत्स्यति-ले	५ । ४ । २५ ॥
१६०	वर्योपसर्या-ये	५ । १ । ३२ ॥
२५५	वर्षविघ्नेऽवाद्ग्रहः	५ । ३ । ५० ॥
२०२	वर्षादयः क्लवे	५ । ३ । २९ ॥
६३	वशेरयङि	४ । १ । ८३ ॥
१७४	वहाभ्राल्लिहः	५ । १ । १२३ ॥
१६२	वह्मं करणे	५ । १ । ३४ ॥
१४७	वाकाङ्क्षायाम्	५ । २ । १० ॥
१८२	वाक्रोशदैर्न्ये	४ । २ । ७५ ॥
३३	वाक्षः	३ । ४ । ७६ ॥
१७३	वाचंयमो व्रते	५ । १ । ११५ ॥
१६६	वा ज्वालादि-र्णः	५ । १ । ६२ ॥
२६१	वाटाट्यात्	५ । ३ । १०३ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
५२	वात्मने	३ । ४ । ६३ ॥
१९५	वादेश्च णकः	५ । २ । ६७ ॥
६४	वाद्यतनीक्रिया-गीङ्	४ । ४ । २८ ॥
१४७	वाद्यतनी पुरादौ	५ । २ । १५ ॥
५६	वा द्विषातोऽनः पुस्	४ । २ । ९१ ॥
१५८	वाधारेऽमावास्या	५ । १ । २१ ॥
२७०	वापुगुरो णमि	४ । २ । ५० ॥
५३	वा परोक्षायङि	४ । १ । ९० ॥
२७०	वाप्नोः	४ । ३ । ८७ ॥
१८४	वाऽभ्यवाभ्याम्	४ । १ । ९९ ॥
२६९	वामः	४ । २ । ५७ ॥
१३४	वा लिप्सायाम्	३ । ३ । ६१ ॥
११०	वा वेत्ते क्वसुः	५ । २ । २२ ॥
१०७	वा वेष्ट्वेष्टः	४ । १ । ६६ ॥
१३४	वा स्वीकृतौ	४ । ३ । ४० ॥
२४९	वा हेतुसिद्धौ क्तः	५ । ३ । २ ॥
२५०	विच्छो नङ्	५ । ३ । ८६ ॥
८६	विजेरिट्	४ । ३ । १८ ॥
१८३	वित्तंथनप्रतीतम्	४ । २ । ८२ ॥
२७१	विद्दृग्भ्यः-णम्	५ । ४ । ५४ ॥
५	विधिनिमन्त्रणा-ने	५ । ४ । २८ ॥
१९१	विन्द्रिच्छ	५ । २ । ३४ ॥
१९४	विपरिधात्सर्तः	५ । २ । ५५ ॥
१०९	वियः प्रजने	४ । २ । १३ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
१३६	विवादे वा	३ । ३ । ८० ॥
२७५	विशेषादि-क्षणे	५ । ४ । ८१ ॥
१४६	विशेषादिव-श्रे	५ । २ । ५ ॥
१४३	विश्रमेर्वा	४ । ३ । ५६ ॥
१५९	वीरुन्त्यगोधौ	४ । १ । १२१ ॥
२५५	वृगो वस्त्रे	५ । ३ । ५२ ॥
१३२	वृत्तिसर्गतायने	३ । ३ । ४८ ॥
१९५	वृद्धिर्लुण्टि-कः	५ । २ । ७० ॥
४८	वृद्धयः स्यसनोः	३ । ३ । ४५ ॥
१२३	वृषाश्वान्मैथुने स्सोन्तः	४ । ३ । ११४ ॥
२७१	वृष्टिमान-वा	५ । ४ । ५७ ॥
१८	वृत्तो नवाऽना-च	४ । ४ । ३५ ॥
८६	वेः	२ । ३ । ५४ ॥
१३७	वेः कृगः-शे	३ । ३ । ८५ ॥
१६५	वेः स्कन्दोऽक्तयोः	२ । ३ । ५१ ॥
१३२	वेः स्वार्थे	३ । ३ । ५० ॥
१७	वेगे सत्तेर्धाव्	४ । २ । १०७ ॥
१८१	वेटोऽपतः	४ । ४ । ६२ ॥
१९६	वेत्तिच्छिदभिदः कित्	५ । २ । ७५ ॥
६२	वेत्तेः कित्	३ । ४ । ५१ ॥
१३७	वेत्तेर्नवा	४ । २ । ११६ ॥
१८९	वेयिवदनाश्व-नम्	५ । २ । ३ ॥
५२	वेरयः	४ । १ । ७४ ॥
२५७	वेरशब्दे प्रथने	५ । ३ । ६९ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
१९४	वेर्दहः	५ । २ । ६४ ॥
५१	वेर्वय्	४ । ४ । १९ ॥
१९४	वेर्विचकत्य-नः	५ । २ । ५९ ॥
१९३	वेश्च द्रोः	५ । २ । ५४ ॥
२५२	वैणे क्वणः	५ । ३ । २७ ॥
१५१	वोतात् प्राक्	५ । ४ । ११ ॥
२५६	वोदः	५ । ३ । ६१ ॥
१४०	वोपात्	३ । ३ । १०६ ॥
६६	वोर्णुगः सेटि	४ । ३ । ४६ ॥
६६	वोर्णोः	४ । ३ । १९ ॥
६६	वोर्णोः	४ । ३ । ६० ॥
११०	वो विधूनने जः	४ । २ । १९ ॥
१६६	वौ विष्करो वा	४ । ४ । ९६ ॥
११२	वौ व्यञ्जनादेः-खः	४ । ३ । २५ ॥
२६९	व्यः	४ । १ । ७७ ॥
१३६	व्यक्तवाचां सहोक्तौ	३ । ३ । ७९ ॥
८५	व्यचोऽनसि	४ । १ । ८२ ॥
१३	व्यञ्जनस्या-लुक्	४ । १ । ४४ ॥
९१	व्यञ्जनाच्छनाहेरानः	३ । ४ । ८० ॥
११६	व्यञ्जनादेरेक-वा	३ । ४ । ९ ॥
१६०	व्यञ्जनादेर्नाम्युपान्त्याद्धा	२ । ३ । ८७ ॥
१९	व्यञ्जनादेर्वो-तः	४ । ३ । ४७ ॥
२६९	व्यञ्जनाद् घञ्	५ । ३ । १३२ ॥
६०	व्यञ्जनाद्देः सश्च दः	४ । ३ । ७८ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः
२२	व्यञ्जनानामनिटि	४ । ३ । ४५ ॥
१८१	व्यञ्जनान्तस्था-ध्यः	४ । २ । ७१ ॥
२६३	व्यतिहारेऽनीहा-अः	५ । ३ । ११६ ॥
२५५	व्यधजपमद्भ्यः	५ । ३ । ४७ ॥
१९४	व्यपाभेर्लषः	५ । २ । ६० ॥
२५३	व्ययोद्रोः करणे	५ । ३ । ३८ ॥
२७	व्यवात्स्वनोऽशने	२ । ३ । ४३ ॥
५२	व्यस्थवृणवि	४ । २ । ३ ॥
१६६	व्याघ्राघ्र प्रा-सोः	५ । १ । ५७ ॥
१४०	व्याङ्परि रमः	३ । ३ । १०५ ॥
२७३	व्याप्याच्चेवात्	५ । ४ । ७१ ॥
२५९	व्याप्यादाधारे	५ । ३ । ८८ ॥
१५७	व्याप्ये घुरके-च्यम्	५ । १ । ४ ॥
१३८	व्युदस्तपः	३ । ३ । ८७ ॥
२५८	व्युपाच्छीङः	५ । ३ । ७७ ॥
११८	व्येस्यमोर्यङि	४ । १ । ८५ ॥
१२७	व्रताभुजितभिदृश्योः	३ । ४ । ४३ ॥
१७८	व्रता भीक्ष्ये	५ । १ । १५७ ॥
श		
१९७	शंसंस्वर्य-डुः	५ । २ । ८४ ॥
२६२	शंसिप्रत्ययात्	५ । ३ । १०५ ॥
१८८	शकः कर्मणि	४ । ४ । ७३ ॥
२५०	शकधृषज्ञारभ-तुम्	५ । ४ । ९० ॥
१६१	शक्तिक्चिति-त्	५ । १ । २९ ॥

पत्रम् ।

सूत्रम् ॥

अ० प० सूत्रांकः ॥

१३५	शकोऽजिज्ञासायाम्	३ । ३ । ७३ ॥
१५४	शक्ताहं कृत्याश्च	५ । ४ । ३५ ॥
१८९	शत्रानशाधे-स्यौ	५ । २ । २० ॥
११०	शदिरगतौ-शात्	४ । २ । २३ ॥
५०	शदेः शिति	३ । ३ । ४१ ॥
१३१	शप उपलम्भने	३ । ३ । ३५ ॥
१२५	शब्दादेः कृतौ वा	३ । ४ । ३५ ॥
१९३	शमष्टकात्-ण्	५ । २ । ४९ ॥
१०८	शमो दर्शने	४ । २ । २८ ॥
१७५	शमो नाम्न्यः	५ । १ । १३४ ॥
७५	शमसप्तकस्य श्ये	४ । २ । १११ ॥
३९	शान्दान्मान्बधा-तः	३ । ४ । ७ ॥
२७१	शापे व्याप्यात्	५ । ४ । ५२ ॥
६१	शाससूहनः-हि	४ । २ । ८४ ॥
२६६	शामूयुषिदृशि-नः	५ । ३ । १४१ ॥
५६	शास्त्यसूवक्ति-रङ्	३ । ४ । ६० ॥
५	शान्ति	४ । ३ । २० ॥
६४	शीङ् एः शिति	४ । ३ । १०४ ॥
६४	शीङो रत्	४ । २ । ११५ ॥
१९१	शीङ्शब्दानिद्रा-लुः	५ । २ । ३७ ॥
१६८	शीलिकामि-णः	५ । १ । ७३ ॥
१७३	शुनीस्तन-द्देः	५ । ३ । ११९ ॥
२७२	शुष्कपूर्ण-व	५ । ४ । ६० ॥
१९२	शकमगम-कण्	५ । २ । ४० ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
१९१	भृवन्देराहः	५ । २ । ३५ ॥
३	शेषात्परस्मै	३ । ३ । १०० ॥
१५३	शेषे भावव्यञ्जयदौ	५ । ४ । २० ॥
१७६	शोकापनुद-के	५ । १ । १४३ ॥
१८६	शो व्रते	४ । ४ । १३ ॥
५९	अथातः	४ । २ । ९६ ॥
६३	आस्त्योर्लुङ्	४ । २ । ९० ॥
१८३	इयः श्रीर्द्रवमूर्ति-श्ले	४ । १ । ९७ ॥
१८४	अः शृतं हविः क्षीरे	४ । १ । १०० ॥
९२	अन्यग्रन्थो नलुक्-च	४ । १ । २७ ॥
१८४	अपेः प्रथोत्रैक्ये	४ । १ । १०१ ॥
१३५	अवोऽनारूपतेः	३ । ३ । ७१ ॥
४६	असदवस्म्यः-वा	५ । २ । १ ॥
१०६	असुद्रुमु-र्वा	४ । १ । ६१ ॥
२५१	ओ वायुवर्णनिष्ठते	५ । ३ । २० ॥
१०	ओतिकुबुधिवु-दम्	४ । २ । १०८ ॥
२६०	अन्यादिभ्यः	५ । ३ । ९२ ॥
७४	श्लिषः	३ । ४ । ५६ ॥
१८०	श्लिषशीङ्-क्तः	५ । १ । ९ ॥
४९	अयत्य-वच-सप्	४ । ३ । १०३ ॥
१८८	असजपवम-मः	४ । ४ । ७५ ॥
२	अस्वनी ता-तास्महे	३ । ३ । १४ ॥
१२७	अवेताश्वाश्चतर-लुक्	३ । ४ । ४५ ॥
१०९	अवेर्वा	४ । १ । ८९ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
ष		
१३	षः सोऽष्ट्यै-ष्कः	२ । ३ । ९८ ॥
३१	षढोः कः सि	२ । १ । ६२ ॥
१६१	षात्पदे	२ । ३ । ९२ ॥
२६२	षितोऽङ्	५ । ३ । १०७ ॥
२८	ष्ठिवृल्लम्बाचमः	४ । २ । ११० ॥
२६४	ष्ठिव्सिवोऽ-वा	४ । २ । ११२ ॥
स		
१७१	संख्याहर्दिवा-टः	५ । १ । १०२ ॥
१५७	संगतेऽजर्यम्	५ । १ । ५ ॥
२५९	संघेऽनूर्ध्वे	५ । ३ । ८० ॥
१५९	संचाय्यकुण्ड-ती	५ । १ । २२ ॥
२५२	संनिव्युपाद्यमः	५ । ३ । २५ ॥
१९४	संपरिव्यनुप्राद्धदः	५ । २ । ५८ ॥
४५	संपरेः कृगः स्सट्	४ । ४ । ९१ ॥
२६९	संपरेर्वा	४ । १ । ७८ ॥
१३५	संपतेरस्मृती	३ । ३ । ६९ ॥
१९८	संपदानाच्चान्य-यः	५ । १ । १५ ॥
१९४	संप्राद्धसात्	५ । २ । ६१ ॥
१५३	संभावनेलमर्थे-क्ती	५ । ४ । २२ ॥
१५०	संभावने सिद्धवत्	५ । ४ । ४ ॥
२५३	संमदप्रमदौ हर्षे	५ । ३ । ३३ ॥
७९	संयोगादृतः	४ । ४ । ३७ ॥
१६	संयोगादृतेः	४ । ३ । ९ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः
१३	संयोगोर्वा-ष्येः	४ । ३ । ९५ ॥
१३४	संविभावात्	३ । ३ । ६३ ॥
१९४	संवेः सृजः	५ । २ । ५७ ॥
२५७	संस्तोः	५ । ३ । ६६ ॥
१२	सः सिजस्तोर्दिस्योः	४ । ३ । ६५ ॥
१७१	सकृत्स्तम्बाद्वत्स-गः	५ । १ । १०० ॥
११५	सञ्जेर्वा	२ । ३ । ३८ ॥
४	सति	५ । २ । १९ ॥
१५३	सतीच्छार्वा	५ । ४ । २४ ॥
१२७	सत्यार्थवेदस्याः	३ । ४ । ४४ ॥
१४९	सत्सामीप्ये सद्बद्धा	५ । ४ । १ ॥
५०	सदोऽप्रतेः-देः	२ । ३ । ४४ ॥
८९	सनस्तत्रा वा	४ । ३ । ६९ ॥
११३	सनि	४ । २ । ६१ ॥
१३३	सन्निवेः	३ । ३ । ५७ ॥
१८७	सन्निवेर्दः	४ । ४ । ६३ ॥
११२	सनीडश्च	४ । ४ । २५ ॥
१९१	सन्निभसान्नसेरुः	५ । २ । ३३ ॥
२५	सन्यडश्च	४ । १ । ३ ॥
३९	सन्यस्य	४ । १ । ५९ ॥
१	सप्तमी-ईमहि	३ । ३ । ७ ॥
१४९	सप्तमीचोर्ध्व-के	५ । ३ । १२ ॥
१५४	सप्तमीचो-के	५ । ४ । ३० ॥
१५४	सप्तमीयदि	५ । ४ । ३४ ॥

पञ्चम ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
८	सप्तम्यर्थेऽङ्गि-सिः	५ । ४ । ९ ॥
१७९	सप्तम्याः	५ । १ । १६९ ॥
१५३	सप्तम्युताप्योर्वादे	५ । ४ । २१ ॥
१३१	सप्तमः क्षणोः	३ । ३ । २९ ॥
१६८	सप्तमः कृत्यः	५ । १ । ७७ ॥
१९४	सप्तमः पृथैपञ्चरेः	५ । २ । ५६ ॥
२६१	सप्तम्यान्वपिषदः-णः	५ । ३ । ९९ ॥
१९४	सप्तम्यपाभिरः	५ । २ । ६२ ॥
१९४	सप्तम्यनुव्यवाद्बुधः	५ । २ । ६३ ॥
१३१	सप्तमस्तृतीयया	३ । ३ । ३२ ॥
२६०	सप्तमिणा सुगः	५ । ३ । ९३ ॥
१४०	सप्तम्याङ्गोयमेरग्रन्ये	३ । ३ । ९८ ॥
२५२	सप्तम्योऽङ्गः पञ्चो	५ । ३ । ३० ॥
१३७	सप्तमोगमृ-शः	३ । ३ । ८४ ॥
१३४	सप्तमोगिरः	३ । ३ । ६६ ॥
२५६	सप्तमो मृष्टौ	५ । ३ । ५८ ॥
१६३	सप्तमोवा	५ । १ । ४६ ॥
१६४	सप्तमसितस्य	२ । ३ । ४७ ॥
२५०	सप्तमैः स्थिर-त्स्ये	५ । ३ । १७ ॥
१७	सप्तमैर्चेर्वा	३ । ४ । ६१ ॥
१७२	सप्तमैर्वात्सह	५ । १ । १११ ॥
३३	सप्तमः सि	४ । ३ । ९२ ॥
८	सप्तम्ये वास्तनीच	५ । ४ । ४० ॥
१९२	सप्तमि चक्रिदधि-मि	५ । २ । ३९ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः
१७९	सहराजभ्यां-धेः	५ । १ । १६७ ॥
३२	सहलुमेच्छ-देः	४ । ४ । ४६ ॥
५१	सहिवहे-स्य	१ । ३ । ४३ ॥
२६०	सातिहेतियूति--तिं	५ । ३ । ९४ ॥
१७८	साधौ	५ । १ । १५५ ॥
१६६	साहिसातिवे-त्	५ । १ । ५९ ॥
१४	सिचि-परस्मै--ति	४ । ३ । ४४ ॥
८८	सिचोऽञ्जेः	४ । ४ । ८४ ॥
११८	सिचो यङि	२ । ३ । ६० ॥
६	सिजद्यतन्याम्	३ । ४ । ५३ ॥
४३	सिजाशिषावात्मने	४ । ३ । ३५ ॥
१०	सिज्विदोऽध्रुवः	४ । २ । ९२ ॥
१०९	सिध्यतेरज्ञाने	४ । २ । ११ ॥
१२५	सुखादेरनुभवे	३ । ४ । ३४ ॥
१७५	सुगदुर्गमाधारे	५ । १ । १३२ ॥
७८	सुगः स्यसनि	२ । ३ । ६२ ॥
१९०	सुग् द्विषार्हहः--त्ये	५ । २ । २६ ॥
२६६	सुदुर्भ्यः	४ । ४ । १०८ ॥
१७९	सुयजोर्द्धनिप्	५ । १ । १७२ ॥
१६८	सुरा शीघोः पिबः	५ । १ । ७५ ॥
६५	सूतेः पञ्चम्याम्	४ । ३ । १३ ॥
१७०	सूत्राब्धारणे	५ । १ । ९३ ॥
१८१	स्यत्याद्योदतः	४ । २ । ७० ॥
२५२	सुगलहः प्रजनाक्षे	५ । ३ । ३१ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
१९५	सृष्टस्यदोमरक्	५ । २ । ७३ ॥
१४४	सृजः श्राद्धे-तथा	३ । ४ । ८४ ॥
११	सृजिदृशिस्कृ-वः	४ । ४ । ७८ ॥
१९६	सृजीणनशङ्खरूप	५ । २ । ७७ ॥
६०	सेः स्ङ्हांचरुर्वा	४ । ३ । ७९ ॥
१८५	सेट् क्तयोः	४ । ३ । ८४ ॥
१८१	सेर्ग्रासे कर्मकर्तरि	४ । २ । ७३ ॥
३५	सोधिवा	४ । ३ । ७२ ॥
१७८	सोमात् सुगः	५ । १ । १६३ ॥
१२४	सोवालुक्च	३ । ४ । २७ ॥
२६८	स्कन्द स्यन्दः	४ । ३ । ३० ॥
९०	स्कम्नः	२ । ३ । ५५ ॥
१७	स्कृच्छृतो-याम्	४ । ३ । ८ ॥
७	स्कृष्टवृष्ट-याः	४ । ४ । ८१ ॥
२५३	स्तम्बाद् घ्नश्च	५ । ३ । ३९ ॥
९०	स्तम्भू स्तुम्भू-च	३ । ४ । ७८ ॥
७	स्ताद्यशितो-रिट्	४ । ४ । ३२ ॥
५१	स्तुस्वञ्जश्वा-वा	२ । ३ । ४९ ॥
२६०	स्त्रियार्क्तिः	५ । ३ । ९१ ॥
१९१	स्थाग्लाम्लापचि-स्तुः	५ । २ । ३१ ॥
२५९	स्थादिभ्यः कः	५ । ३ । ८२ ॥
१७६	स्थापास्नात्रः कः	५ । १ । १४२ ॥
१४	स्थासेनीसेध-पि	२ । ३ । ४० ॥
१९६	स्थेशभास-रः	५ । २ । ८१ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
२६१	स्थोवा	५ । ३ । ९६ ॥
१४५	स्नोः	४ । ४ । ५२ ॥
३२	स्पृश मृश कृष-वा	३ । ४ । ५४ ॥
२८	स्पृशादि सृपो वा	४ । ४ । ११२ ॥
१७७	स्पृशोऽनुदकात्	५ । १ । १४९ ॥
११०	स्फाय् स्फाव्	४ । २ । २२ ॥
१८३	स्फायः स्फीवा	४ । १ । ९४ ॥
२५०	स्फुर स्फुलोर्घभि	४ । २ । ४ ॥
१३९	स्मिङ्गः प्रयोक्तुः स्वार्थे	३ । ३ । ०१ ॥
९६	स्मृदत्वरप्रथ-रः	४ । १ । ६५ ॥
१३५	स्मृदशः	३ । ३ । ७२ ॥
१४७	स्मेच वर्त्तमाना	५ । २ । १६ ॥
१५४	स्मे पञ्चमी	५ । ४ । ३१ ॥
१९६	स्म्यजसर्हिस-रः	५ । २ । ७९ ॥
२५१	स्यदोजवे	४ । २ । ५३ ॥
८६	स्वञ्जश्च	२ । ३ । ४५ ॥
८६	स्वञ्जेर्नवा	४ । ३ । २२ ॥
५९	स्वपेर्यचङ्कु	४ । १ । ८० ॥
११५	स्वपोणावुः	४ । १ । ६२ ॥
१४१	स्वर ग्रह दश-वा	३ । ४ । ६९ ॥
१४५	स्वर दुहो वा	३ । ४ । ९० ॥
११२	स्वरहनगमोः-टि	४ । १ । १०४ ॥
१६०	स्वरात्	२ । ३ । ८५ ॥
१८५	स्वरादुपसर्गात्-धः	४ । ४ । ९ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
६७	स्वरादेर्द्वितीयः	४ । १ । ४ ॥
१५	स्वरादेस्तासु	४ । ४ । ३१ ॥
४३	स्वरेऽतः	४ । ३ । ७५ ॥
२७२	स्वस्नेहनार्था--षः	५ । ४ । ६५ ॥
२७६	स्वाङ्गतश्च्यर्थ--श्च	५ । ४ । ८६ ॥
२७४	स्वाङ्गेनाध्रुवेण	५ । ४ । ७९ ॥
७८	स्वादेः श्नुः	३ । ४ । ७५ ॥
२७१	स्वाह्यर्थादिदीर्घात्	५ । ४ । ५३ ॥
१६२	स्वामि वैश्येऽर्यः	५ । १ । ३३ ॥
२५	स्वार्थे	४ । ४ । ६० ॥

ह

१६७	हः काल व्रीहोः	५ । १ । ६८ ॥
१६२	हत्या भूयं भावे	५ । १ । ३६ ॥
६२	हनः	२ । ३ । ८२ ॥
१३८	हनः सिच्	४ । ३ । ३८ ॥
२७२	हनश्च समूलात्	५ । ४ । ६३ ॥
१६	हनृतः स्यस्य	४ । ४ । ४९ ॥
११८	हनो घ्नीर्वधे	४ । ३ । ९९ ॥
१७८	हनो णिन्	५ । १ । १६० ॥
२५३	हनोऽन्तर्घना--देशे	५ । ३ । ३४ ॥
६३	हनो वध आ--औ	४ । ४ । २१ ॥
२५५	हनो वा वध् च	५ । ३ । ४६ ॥
१९७	हलक्रोडास्ये वः	५ । २ । ८९ ॥
६८	हवः शिति	४ । १ । १२ ॥

पत्रम् ।	सूत्रम् ॥	अ० पा० सूत्रांकः ॥
१४७	हशश्चद्युगान्तः--च	५ । २ । १३ ॥
३२	हृषोप्येजाह--क्	३ । ४ । ५५ ॥
२५८	हस्तप्राप्ये चेरस्तेये	५ । ३ । ७८ ॥
२७२	हस्तार्थाद्वग्रह--तः	५ । ४ । ६६ ॥
१६९	हस्तिबाहुकपा--क्ता	५ । १ । ८६ ॥
६८	हाकः	४ । २ । १०० ॥
२६८	हाको हिः क्त्वि	४ । ४ । १४ ॥
३५	हान्तस्थान् श्रीद्भ्यां वा	२ । १ । ८१ ॥
२७३	हिंसार्थादिकाप्यात्	५ । ४ । ७४ ॥
५५	हुधुटो हेधिः	४ । २ । ८३ ॥
१३१	हृगो गतताच्छील्ये	३ । ३ । ३८ ॥
१७०	हृगो वयोऽनुद्यमे	५ । १ । ९५ ॥
१८८	हृषेः केशलोम--ते	४ । ४ । ७६ ॥
१७१	हेतुताच्छील्य्या--त्	५ । १ । १०३ ॥
७०	ह्री दः	४ । १ । ३१ ॥
१०	ह्रस्वः	४ । १ । ३९ ॥
१६०	ह्रस्वस्य तः पितृकृति	४ । ४ । ११३ ॥
२	ह्रस्तनी--महि	३ । ३ । ९ ॥
१८०	हादो हृद्--श्च	४ । २ । ६७ ॥
२५४	ह्रःसमाह्वया--म्नोः	५ । ३ । ४१ ॥
१३३	ह्रः स्पर्धे	३ । ३ । ५६ ॥
५२	ह्रालिप् सिचः	३ । ४ । ६२
५७	ह्रिणोरप्विति व्यो	४ । ३ । १५ ॥

॥ श्रीलघुहेमप्रभाव्याकरणगतधातूनां

सूची. ॥

धातृत्वकः ।	नाम ।	अर्थः ।	पत्रम् ॥
१	भू	सत्तायाम्	४
२	पां	पाने	९
३	घ्रां	गन्धोपादाने	१२
४	ध्मां	शब्दाग्निसंयोगयोः	१३
५	ष्टां	गतिनिवृत्तौ	१३
६	झां	अभ्यासे	१४
७	दाप्	दाने	१४
८	जि जि	अग्निपेवे	१४
९	क्षि क्षि	सये	१५
१०	इं इं इं इं	गतीं	१५
११	शुं	स्पर्शे च	१५

धातृत्वकः ।	नाम ।	अर्थः ।	पत्रम् ॥
१२	सुं	प्रसवैश्वर्ययोः	१५
१३	स्मं	चिन्तायाम्	१६
१४	शुं श्रुं	सेवने	१६
१५	औं स्मृं	शब्दोपतापयोः	१६
१६	दं दं	वरणे	१७
१७	ध्वं	कौटिल्ये	१७
१८	सं	गतीं	१७
१९	कं	प्रापणे च	१७
२०	तं तं	पुननतरणयोः	१७
२१	दं दं	पाने	१८
२२	दं दं	शोधने	१८
२३	धं धं	चिन्तायाम्	१८
२४	मं मं	हर्षक्षये	१८
२५	मं मं	गात्रविनासे	१८
२६	यं यं	न्यकरणे	१८

२७	अक्षे	स्वप्ने	१८	४२	शाखु श्छाग्वृ	व्याप्तौ	२०
२८	अक्षे	तुल्यौ	१८	४३	कक्ख	हसने	२०
२९	अक्षे	अब्दे	१९	४४	उख नख णख वाख		
३०	अक्षे	सङ्घाते च	१९		मख रख लख मखु रखु		
३१	अक्षे	खदने	१९		लखु रिखु इख इखु ईखु		
३२	अक्षे	सये	१९		वल्ग रगु लगु तगु श्रगु		
३३	अक्षे	पाके	१९		श्छगु अगु वगु मगु स्वगु		
३४	अक्षे	शोषणे	१९		इगु उगु रिगु लिगु	गतौ	२०
३५	अक्षे	वेष्टने	१९	४५	त्वगु	कम्पने च	२०
३६	अक्षे	नीचैर्गती	१९	४६	युगु जुगु वुगु	वर्जने	२०
३७	अक्षे	हसने	१९	४७	गग्य	हसने	२०
३८	अक्षे	कुञ्जीबिने	१९	४८	दद्यु	पालने	२०
३९	अक्षे	गती	१९	४९	शिषु	आघ्राणे	२०
४०	अक्षे	भाषणे	१९	५०	मधु	मण्डने	२०
४१	अक्षे	उख राखु लाखु द्राखु ध्राखु	१९	५१	लधु	शोषणे	२०
		शोषणालम्भयोः		५२	भुव	श्लोके	२०

५३	कुच	शब्दे तारे	२०	मृछा	मोहसमुद्राययोः	२१
५४	कुञ्च	गती	२०	स्फूर्छा स्मृछा	विस्मृतौ	२१
५५	कुञ्च च	कौटिल्याल्पीभावयोः	२०	मुछ	प्रमादे	२१
५६	कुञ्च	अपनयने	२०	धृज धृजु ध्वज ध्वजु		
५७	अञ्च	पूजायाम्	२१	ध्रज ध्रजु व्रज व्रज	गती	२१
५८	अञ्चू	गती च	२१	अज	क्षेपणे च	२१
५९	वञ्चू वञ्चू तञ्चू त्वञ्चू मञ्चू			कुञ्चू खुञ्चू	स्तेये	२२
	मुञ्चू मुञ्चू मुञ्चू मुञ्चू	गती	२१	अज्ज सज्ज	अर्जने	२२
	मञ्चू मञ्चू	स्तेये	२१	कज्ज	व्ययने	२२
६०	म्लेच्छ	अव्यक्तायामवाचि	२१	खज्ज	मार्जने च	२२
६१	लछ लछु	लक्षणे	२१	खज्ज	मन्ये	२२
६२	वाछ	इच्छायाम्	२१	खज्ज	मतिवैकल्ये	२२
६३	आछ	आयामे	२१	एज्ज	कम्पने	२२
६४	हीछ	लजायाम्	२१	मोस्फूर्जा	वज्रनिर्घोषि	२२
६५	हृछा	कौटिल्ये	२१	क्षीज क्षीज गुज गुजु	अव्यक्ते शब्दे	२२
६६			२१	लज लजु तज	भर्त्सने	२२

८२	लाज काजु	भर्जने च	२२	९६	पिट	शब्दे च	२३
८३	जज जजु	युजे	२२	९७	भट	भृती	२३
८४	तुज	हिसायाय	२२	९८	तट	उछाये	२३
८५	तुजु	बलने च	२२	९९	सट	कांसे	२३
८६	गर्ज गजु गज गजु गजु गजु	गर्जने च	२२	१००	णट	नृत्तौ	२३
८७	गज	शब्दे	२२	१०१	हट	दीप्तौ	२३
८८	त्यजं	मदने च	२२	१०२	कट	अवयवे	२३
८९	पंजं	शानौ	२२	१०३	खट	विलोटने	२३
९०	कटे	समे	२२	१०४	चिट	ग्रेष्ये	२३
९१	वट	वर्षवर्णयोः	२३	१०५	विट	शब्दे	२३
		रुजविस्तरणगत्य-		१०६	हेट	विवाधायाय	२३
९२	वट	वसादनेषु	२३	१०७	अट पट इट कट कटै गतौ	कट कटै गतौ	२३
९३	कटि खिट	केटने	२३	१०८	कुटु	वैकल्ये	२३
९४	खिट पिट	उत्रासे	२३	१०९	मुट	प्रमर्दने	२३
९५	जह ऋट	अनादरे	२३	११०	चुट चुटु	अल्पीभावे	२३
		सङ्गति	२३	१११	वटु	विभाजने	२३

११२	रुड् लुङ्	स्तेये	२३	१२८	पुड्	प्रमर्दने	२४
११३	स्फुट स्फुट्	विशरणे	२३	१२९	सुड्	खण्डने च	२४
११४	लट्	बाल्ये	२३	१३०	मड्	भूषायाम्	२४
११५	रट् रथ च	परिभाषणे	२३	१३१	गड्	वदन्तकदेशे	२४
११६	पठ्	व्यक्तायाम् वाचि	२३	१३२	शौङ्	गर्वे	२४
११७	वठ्	स्त्र्यल्ये	२३	१३३	यौङ्	सम्बन्धे	२४
११८	मठ्	मदनिवासयोश्च	२३	१३४	मेङ्	अनादरे	२४
११९	कठ्	कुलजीवने	२३	१३५	रोङ्	विहारे	२४
१२०	हठ्	बलात्कारे	२३	१३६	कीङ्	तोडने	२४
१२१	उठ् रुठ् लुठ्	उपधाते	२३	१३७	तुङ्	गती	२४
१२२	पिठ्	हिंसासंज्ञशयोः	२४	१३८	हुङ्	प्रतिघाते	२४
१२३	मठ्	कैतवे च	२४	१३९	खोङ्	आक्रोशे	२४
१२४	शुठ्	गतिप्रतिधाते	२४	१४०	विङ्	उद्यमे	२४
१२५	कुठ् लुठ्	आलस्ये च	२४	१४१	अङ्	विलासे	२४
१२६	शुठ्	शोषणे	२४	१४२	लङ्	मदे	२४
१२७	अठ् रुठ्	गती	२४	१४३	कङ्		२४

१४४	कडु	कार्कश्ये	२४	१५८	कित	निवासे	२४
१४५	अडु	अभियोगे	२४	१५९	कृत	दृष्टागतिस्पष्टेषु	२५
१४६	बुडु	हावकरणे	२४	१६०	कुयु पुयु लुयु मयु मन्य मान्य	हिंसासंक्लेशयोः	२६
१४७	अण रण वण व्रण भण भ्रण	वण भण व्रण भण भ्रण		१६१	खाट	भक्षणे	२६
	मण धण ध्वण कण क्वण	शब्दे		१६२	वद	स्थेये	२६
	चण	अपनयने	२४	१६३	खद	हिंसायाम् च	२६
१४८	ओण	वर्णगत्योः	२४	१६४	गद	व्यक्तायां वाचि	२६
१४९	शोण	संघाते	२४	१६५	रद	त्रिलेखने	२६
१५०	श्रोण	गतिप्रेरणश्लेषणेषु	२४	१६६	णद	अव्यक्ते शब्दे	२६
१५१	पेण	संज्ञाने	२४	१६७	अर्द	गतियाचनयोः	२६
१५२	चित्ते	सातत्यगमने	२४	१६८	नर्द	शब्दे	२६
१५३	अत	आसेचने	२४	१६९	तर्द	हिंसायाम्	२६
१५४	च्युतु	क्षरणे	२४	१७०	कर्द	कुत्सिते शब्दे	२६
१५५	उतु श्रुतु इच्युतु	भासने	२४	१७१	खर्द	दशने	२६
१५६	उतु	बन्धने	२४	१७२	अडु	बन्धने	२६
१५७	अतु						

१७३	इदु	परमैश्वर्ये	२६	१८८	गुणौ	रक्षणौ	२७
१७४	बिदु	अवयवे	२६	१८९	तर्प, -धुप,	सन्तापे	२७
१७५	णिदु	कुत्सायाम्	२६	१९०	रप लप जल्प	व्यक्ते वचने	२७
१७६	डुनदु	स्मृद्धौ	२६	१९१	जप	मानसे च	२७
१७७	चदु	दीप्त्याह्लादनयोः	२६	१९२	चप	सान्त्वने	२७
१७८	ऋदु	चैष्टायाम्	२६	१९३	षप	समवाये	२७
१७९	कदु ऋदु लृदु	रोदनाह्लादनयोः	२६	१९४	सृष्टं	गती	२७
१८०	क्लिदु	परिदेवने	२६	१९५	जुप	मन्दायाम्	२८
१८१	स्कृदु	गतिबोधनयोः	२६	१९६	तुप तुम्प जुप जुम्प तुफ तुस्फ जुफ	हिंसायाम्	२८
१८२	षिदु	गत्याम्	२६	१९७	जुस्फ	वर्ष रफ रफु अर्ष कर्ष स्वर्गर्ष	
१८३	षिर्वी	आह्वयान्नस्ययोः	२६		चर्ष तर्ष नर्ष पर्ष वर्ष शर्ष षर्ष		
१८४	शुन्ध	शुद्धौ	२७		सर्व रिबु रबु	गती	२८
१८५	स्तान वन ध्वन चन स्वन वन	मन्धे	२७	१९८	कृबु	आच्छादने	२८
१८६	वन वन	संभक्तौ	२७	१९९	लृबु लृबु	अर्दने	२८
१८७	कनै	दीप्तिकान्तिगतिषु	२७	२००	जुबु	वक्तृसंयोगे	२८

२०१	सम्बु सम्बु सिम्बु सिम्बु भयं	२८	२१५	शुच्ये चुच्ये	३०	अभिषवे	३०
२०२	शुम्भ	२८	२१६	त्सर	३०	छद्मगतौ	३०
२०३	ययं जय	२८	२१७	वसर	३०	हृङ्ने	३०
२०४	चम्बु छम्बु जम्बु क्षम्बु		२१८	अभ्र वभ्र यभ्र	३०	गतौ	३०
	अदने	२८	२१९	वर	३०	भसणे च	३०
२०५	क्रमू	२८	२२०	धोर्क	३०	गतिचातुर्ये	३०
२०६	ययू	२८	२२१	खोर्क	३०	प्रतिघाते	३०
२०७	स्यसू	२९	२२२	दल विफला	३०	विशरणे	३०
२०८	णयं	२९	२२३	मील स्मील स्मील स्मील	३०	मील स्मील स्मील स्मील	३०
२०९	यम छम	२९		पील	३०	निमेषणे	३०
२१०	अम	२९	२२४	पील	३०	प्रतिष्ठम्भे	३०
२११	अम द्रम इमम्बु मिम्बु गम्बु गतौ	२९	२२५	णील	३०	वरणे	३०
२१२	हय हय	३०	२२६	क्षील	३०	समाधौ	३०
२१३	मव्य	३०	२२७	कील	३०	बन्धे	३०
२१४	सूर्य इक्षर्य इण्य इत्यर्षिः	३०	२२८	कुल	३०	आवरणे	३०
			२२९	शूल	३०	रुजायाय	३०

२३०	तूल	निष्कर्षे	३०	२४४	ऋर्व खर्व्व गर्व्व	३०
२३१	पूल	संघाते	३०	२४५	ष्टिवृ सिवृ	३०
२३२	मूल	प्रतिष्ठापाम्	३०	२४६	जीव	३१
२३३	फल	निष्पत्तौ	३०	२४७	पीव मीव तीव नीव स्थौल्ये	३१
२३४	फुल्ल	विकसने	३०	२४८	उर्व्वे तुर्व्वे धुर्व्वे जुर्व्वे	
२३५	जुल्ल	हावकरणे	३०		अर्व्व भर्व्व शर्व्व हिंसायाम्	
२३६	चिल्ल	शैथिल्ये च	३०	२४९	मुर्व्वे मव	३१
२३७	प्रेलु फेलु शेलु वेलु वेहलु सल		३०	२५०	गुर्व्वे व	३१
	विल विल्ल पल्ल वेल्ल गतौ		३०	२५१	पिबु मिबु निबु सेचने	३१
२३८	वेलु वेलु कैलु क्वेलु खेलु सल्ल		३०	२५२	हिबु दिबु जिबु प्रीणने	३१
	खल्ल	चलने	३०	२५३	इबु	३१
२३९	खल शल्ल	सञ्चये च	३०	२५४	अव	
२४०	गल चर्व्व	आशुगती	३०		रक्षणगतिकान्ति-	
२४१	पूर्व्व पूर्व्व	अदने	३०		प्रीतिरुत्पयवगमनप्रवेशश्रवणस्वा-	
२४२	पूर्व्व पूर्व्व मर्व्व	पूरणे	३०		म्यर्थयाचनक्रियेच्छादीप्त्यवाप्त्या-	
२४३	गर्व्व विबु शव गतौ		३०		लिङ्गनर्हिसादहनभाववृद्धिषु	३१
			३०	२५५	काव	३१
					सब्दे	

२५६	मिश मश	रोषे च	३१	२७१	दृष	संघाते च	३२
२५७	शश	प्लुतिगतौ	३१	२७२	भष	भर्त्सने	३२
२५८	णिश	समाधौ	३१	२७३	जिषु विषु मिषु निषु पृषु छषु	सेवने	३२
२५९	दंशु	प्रेक्षणे	३१	२७४	यषु	सहने च	३२
२६०	दंशं	दशने	३१	२७५	उषु त्रिषु क्षिषु मुषु प्लुषु	दाहे	३२
२६१	घुषु	शब्दे	३१	२७६	घषु	सङ्घर्षे	३२
२६२	चूष	पाने	३१	२७७	हृषु	अलीके	३२
२६३	तूष	तुष्टौ	३१	२७८	पुष	पुष्टौ	३२
२६४	पूष	दृष्टौ	३१	२७९	भूष तसु	अलङ्कारे	३२
२६५	लूष मूष	स्तेये	३१	२८०	तुस हस हस रस	शब्दे	३२
२६६	वूष	प्रसवे	३१	२८१	लस	श्लेषणक्रीडनयोः	३२
२६७	ऊष	रुजायाम्	३१	२८२	वस्लुं	अदने	३२
२६८	ईष	उष्ठे	३१	२८३	हस्ते	हसने	३३
२६९	कृषं	विलेखने	३१	२८४	पिप्पि पेषु वेसु	गतीं	३३
२७०	कष क्षिष जष झष वष मष शुष	रुष रिष यूष जूष झप चप हिंसायाम्	३२	२८५	शसु	हिंसायाम्	३३

२८६	संसृ	स्तुतौ च	३३	३०२	तृक्ष स्तृक्ष णक्ष गती	३४
२८७	मिहं	सेचने	३३	३०३	वक्ष रोषे	३४
२८८	दहं	भस्मीकरणे	३३	३०४	त्वक्ष त्वचने	३४
२८९	चह	कल्कने	३३	३०५	मूर्क्ष्य अनादरे	३४
२९०	रह	त्यागे	३३	३०६	काक्षु वाक्षु माक्षु कांक्षायाम्	३४
२९१	रहु	गती	३३	३०७	द्राक्षु ध्राक्षु ध्वाक्षु घोरवासिते च	३४
२९२	दह दहु बृह	वृद्धौ	३३			
२९३	बुहु बुहु	शब्दे च	३३		इति परस्मैभाषाः ।	
२९४	उहु तुहु दुः	अर्दने	३३			
२९५	अहु मह	पूजायाम्	३३			
२९६	उक्ष	सेचने	३३	१	गाह् गती	३४
२९७	रक्ष	पालने	३३	२	बिह् ईषद्धस्ते	३५
२९८	मक्ष युक्ष	सङ्गते	३३	३	डीह् विहायसां गतो	३६
२९९	अक्षौ	व्याप्तौ च	३३	४	उह् कुंङ् गुंङ् घुंङ् कुंङ् शब्दे	३६
३००	तक्षौ त्वक्षौ	तत्करणे	३३	५	उयुङ् उयुङ् उंङ् मुङ् लु	
३०१	णिक्ष	चुम्बने	३४		गती	३६

६	रंङ्	रेषणे च	३६	२२	ककि	लौल्ये	३७
७	पूङ्	पवने	३६	२३	कुकि वृकि	आदाने	३७
८	मूङ्	बन्धने	३६	२४	चकि	तुषिप्रतीघातयोः	३७
९	घूङ्	अवध्वंसने	३६	२५	ककुङ् भृकुङ् त्रकुङ् श्रकुङ् श्लकुङ्		
१०	मूङ्	प्रतिदाने	३६		दौकुङ् त्रौकुङ् ष्वकि वस्कि		
११	देङ् ञेङ्	पालने	३६		मस्कि तिक्कि टिक्कि दीकुङ् सेकुङ्		
१२	येङ्	गती	३६		सेकुङ् रघुङ् लघुङ् गती	३७	
१३	ऐङ्	वृद्धौ	३६	२६	अघुङ् वघुङ्	गत्याक्षेपे	३७
१४	वकुङ्	कौटिल्ये	३६	२७	मघुङ्	कैतवे च	३७
१५	मकुङ्	मण्डने	३६	२८	राघुङ् लाघुङ्	सामर्थ्ये	३७
१६	अकुङ्	लक्षणे	३६	२९	द्राघुङ्	आयासे च	३७
१७	शीकुङ्	सेचने	३६	३०	श्लाघुङ्	कत्यने	३७
१८	लोकुङ्	दशने	३६	३१	लोचुङ्	दशने	३७
१९	श्लोकुङ्	सङ्घाते	३६	३२	षचि	सेचने	३७
२०	देकुङ् धेकुङ्	शब्दोत्साहे	३७	३३	शचि	व्यक्तायाम् वाचि	३७
२१	रेकुङ् सकुङ्	सङ्कायाम्	३७	३४	कचि	बन्धने	३७

३५	कञुङ्	दीप्तौ च	३७	५०	जेष्टि	३७	विष्टायाम्	३७
३६	श्चवि श्चुङ्	गतौ	३७	५१	गोष्टि लोष्टि	३७	सङ्गते	३७
३७	ववि	दीप्तौ	३७	५२	वेष्टि	३७	वेष्टने	३७
३८	मवि मुञुङ्	कल्कने	३७	५३	अष्टि	३७	हिंसातिक्रमयोः	३७
३९	मञुङ्	धारणोत्थायपूजनेषु च	३७	५४	एष्टि हेष्टि	३८	विवाधायाम्	३८
४०	पञुङ्	व्यक्तीकरणे	३७	५५	मठुङ् कठुङ्	३८	शोके	३८
४१	पुडुवि	प्रसादे	३७	५६	मुठुङ्	३८	पलायने	३८
४२	पञङ् भ्रञङ् भ्रजि दीप्तौ		३७	५७	वठुङ्	३८	एकचर्यायाम्	३८
४३	इञुङ्	गतौ	३७	५८	अठुङ् पठुङ्	३८	गती	३८
४४	ईजि	कुत्सने च	३७	५९	हुङुङ् पिडुङ्	३८	सङ्गति	३८
४५	ऋजि	गतिस्थानार्जे-	३७	६०	शुङुङ्	३८	रुजायाम् च	३८
		नोपार्जनेषु	३७	६१	तडुङ्	३८	तारने	३८
		भर्जने	३७	६२	कडुङ्	३८	मदे	३८
४६	ऋजुङ् शृजङ्	क्षमानिश्चानयोः	३७	६३	खडुङ्	३८	मन्ये	३८
४७	तिभि	चलने	३७	६४	सुडुङ्	३८	गतिवैकल्ये	३८
४८	यष्टि	विकसने	३७	६५	कुडुङ्	३८	दाहे	३८
४९	रुद्रि		३७					

६६	वडुङ् मडुङ्	वेष्टने	३८	विथुङ् वेथुङ्	याचने	३८
६७	भडुङ्	परिभाषणे	३८	नाथुङ्	उपतापेभ्यर्थासीषु च	३८
६८	मुडुङ्	मार्जने	३८	अथुङ्	क्षीयित्वे	३८
६९	तुडुङ्	तोडने	३८	ग्रथुङ्	क्षीयित्वे	३८
७०	सुडुङ्	वरणे	३८	कत्थि	श्लाघायाम्	३८
७१	चडुङ्	कोपे	३८	स्विडुङ्	क्षेत्ये	३९
७२	द्राडुङ् द्राडुङ्	विक्षरणे	३८	वडुङ्	स्तुत्यभिवादनयोः	३९
७३	शाडुङ्	श्लाघायाम्	३८	भडुङ्	मुखकल्याणयोः	३९
७४	वाडुङ्	आप्लाव्ये	३८	मडुङ्	स्तुतिमोदमदस्वप्नगतिषु	३९
७५	हेडुङ् होडुङ्	अनादरे	३८	स्पडुङ्	किञ्चिच्चलने	३९
७६	हिडुङ्	गती च	३८	क्लिडुङ्	परिदेवने	३९
७७	घिणुङ् घुणुङ् घृणुङ् घृणुङ्	ग्रहणे	३८	मुदि	हर्षे	३९
७८	घुणि घृणि	भ्रमणे	३८	ददि	दाने	३९
७९	पणि	व्यवहारस्तुत्योः	३८	हदि	पुरीषोत्सर्गे	३९
८०	यत्तुङ्	प्रयत्ने	३८	ष्वदि	स्वादि आस्वादाने	३९
८१	युतुङ् जुतुङ्	भासने	३८	लुदि	मानकीदयोश्च	३९

९८	कुर्दि गुर्दि मुदि	क्रीडायाप्त	३९	११४	तेपृङ्	कम्पने च	३४
९९	पृदि	क्षरणे	३९	११५	दुवेपृङ् केपृङ् गेपृङ् कपृङ् चलने		४०
१००	ह्रदि	शब्दे	३९	११६	ग्लेपृङ्	दैन्ये च	४०
१०१	ढादिङ्	मुखे च	३९	११७	मेपृङ् रेपृङ् लेपृङ्	गती	४०
१०२	पदि	कुत्सिते शब्दे	३९	११८	त्रपौषि	लज्जायाम्	४०
१०३	सुदुङ्	आप्तवणे	३९	११९	गुपि	गोपनकुत्सनयोः	४०
१०४	एधि	दृढौ	३९	१२०	अबुङ् खुङ्	शब्दे	४०
१०५	स्पडि	सङ्घर्षे	३९	१२१	लबुङ्	अवसंसने च	४०
१०६	गाथृङ्	प्रतिष्ठा लिप्ताग्रन्थेषु	३९	१२२	कबुङ्	वर्णे	४०
१०७	वाथृङ्	रोटने	३९	१२३	कीबुङ्	अधाष्टये	४०
१०८	दधि	धारणे	३९	१२४	क्षीबुङ्	मदे	४०
१०९	बधि	बन्धने	३९	१२५	शीथृङ् चीथृङ् शलिम् कत्यने		४०
११०	नाथृङ्	नाथृङ्मत्	४०	१२६	वलिम्	भोजने	४०
१११	पनि	स्तुती	४१	१२७	गलिम्	धाष्टये	४०
११२	मानि	पूजायाम्	४२	१२८	रेथृङ् अथृङ् रथृङ् लथृङ् शब्दे		४०
११३	तिपृङ्	प्रिपृङ् ऐपृङ् क्षरणे	४३	१२९	एथृङ् स्कथृङ् एथृङ् स्तम्भे		४०

१३०	जमुङ्	जमैङ्	जमुङ्	गात्रविनामे	४०	१४६	श्लि	चलने च	४२
१३१	रमि	राथस्ये	राथस्ये	राथस्ये	४०	१४७	मलि मलि	धारणे	४०
१३२	हुलमि	प्राप्ती	प्राप्ती	प्राप्ती	४०	१४८	मलि मलि	परिभाषणहिंसादानेषु	४०
१३३	भामि	क्रोधे	क्रोधे	क्रोधे	४०	१४९	कलि	शब्दसंख्यानयोः	४०
१३४	समीषि	सहने	सहने	सहने	४०	१५०	कलि	अशब्दे	४०
१३५	कपुङ्	कान्ती	कान्ती	कान्ती	४०	१५१	तेष्टुङ्	देवने	४०
१३६	अयि वयि पयि मयि नयि चयि रयि गती	अयि वयि पयि मयि नयि चयि रयि गती	अयि वयि पयि मयि नयि चयि रयि गती	अयि वयि पयि मयि नयि चयि रयि गती	४१	१५२	पेष्टुङ्	सेष्टुङ्	४२
१३७	तयि णयि	रसगे च	रसगे च	रसगे च	४१		मेष्टुङ्	मेष्टुङ्	४२
१३८	दयि	दानगतिहिंसा	दानगतिहिंसा	दानगतिहिंसा	४१	१५३	रेष्टुङ्	पवि	४२
१३९	छाईङ्	तनुसन्ताने	तनुसन्ताने	तनुसन्ताने	४१	१५४	काष्टुङ्	दीप्ती	४२
१४०	पयैङ्	दुर्गन्धविशरणयोः	दुर्गन्धविशरणयोः	दुर्गन्धविशरणयोः	४१	१५५	केशि	विवायने	४२
१४१	वर्तुङ्	शब्दोद्दययोः	शब्दोद्दययोः	शब्दोद्दययोः	४१	१५६	भाषि च	व्यक्तायाववाचि	४२
१४२	स्पर्गङ्	विधूने	विधूने	विधूने	४१	१५७	ईषि	गतिहिंसादर्शनेषु	४२
१४३	स्फाईङ्	ओप्यायैङ्	ओप्यायैङ्	ओप्यायैङ्	४१	१५८	गेषुङ्	अन्विच्छायाप	४२
१४४	तायुङ्	सन्तानपावनयोः	सन्तानपावनयोः	सन्तानपावनयोः	४२	१५९	येषुङ्	प्रयत्ने	४२
१४५	बलि बलि	संवरणे	संवरणे	संवरणे	४२	१६०	जेषुङ्	पेषुङ्	४२

१६१	रेवृग् रेवृग्	अव्यक्तशब्दे	४२	१७७	वर्हि वालिह परिभाषणहिंसाछादनेषु	४३
१६२	पषि	स्नहन	४२	१७८	वेहृग् जेहृग् वाहृग् प्रयत्ने	४३
१६३	घुषुग्	कान्तीकरणे	४२	१७९	द्राहृग् निक्षेपे	४३
१६४	संसृग्	प्रमादे	४२	१८०	ऊहि तर्के	४३
१६५	कासृग्	शब्दकुत्सायाम्	४२	१८१	गाहृग् विलोढने	४३
१६६	भासि दुभ्रासि	दुभ्लासृग् दीप्तौ	४२	१८२	ग्लाहृग् ग्रहणे	४३
१६७	रासृग् णासृग्	शब्दे	४३	१८३	बहुग् महृग् वृद्धौ	४३
१६८	जसि	कौटिल्ये	४३	१८४	दक्षि शैष्ट्ये च	४३
१६९	भ्यसि	भये	४३	१८५	धुक्षि सन्दीपनक्षिन्नजीवनेषु	४३
१७०	आग् शसृग्	इच्छायाम्	४३	१८६	हृक्षि वरणे	४३
१७१	श्रसृग् ःलसृग्	अदने	४३	१८७	क्षिप्ति विद्योपादाने	४३
१७२	घसृग्	करणे	४३	१८८	भिक्षि याश्चयाम्	४३
१७३	ईहि	वेष्टायाम्	४३	१८९	दीक्षि मौण्ड्येज्योपनयननियमव्रतादेशेषु	४३
१७४	अटुग् स्लिहि,	गतौ	४३	१९०	ईक्षि दर्शने	४४
१७५	गर्हि गलिह	कुत्सने	४३	इति आत्मनेभाषाः ।		
१७६	वर्हि वालिह	प्राधान्ये	४३			

१	श्रुग	सेवायाम्	४२	१६	चतेग	याचने	४६
२	णीग	प्रापणे	४२	१७	प्रोथुग	पर्याप्तौ	४६
३	हृग	हृगो	४४	१८	मिथृग	मेधाहिसयोः	४६
४	सृग	भरणे	४४	१९	मेथृग	सङ्गमे च	४६
५	धृग	धारणे	४४	२०	चदेग	याचने	४६
६	डुहृग	कारणे	४४	२१	ओबुदग	निगमने	४६
७	हिक्की	अव्यक्ते शब्दे	४६	२२	णिहृग	कुत्सासन्निकषयोः	४५
८	अब्जृग	गतीं च	४६	२३	मिहृग	मेधग	४६
९	डुयांग	याश्चायाम्	४६	२४	मेथग	सङ्गमे च	४६
१०	डुगनीष	पाके	४६	२५	शृधृग	उन्दे	४६
११	रात्रंग	दीप्तौ	४६	२६	बुधग	बोधन	४६
१२	भजीं	सेवायाम्	४६	२७	खनृग	अवधारणे	४६
१३	रक्षीं	रागे	४६	२८	दानी	अवखण्डने	४६
१४	रेटृग	परिभाषणयाचनयोः	४६	२९	ज्ञानी	तेजने	४६
१५	केणृग	गतिज्ञानचिन्तानिश्चा		३०	क्षपीं	आक्रोशे	४७
		मनवादित्रग्रहणेषु	४६	३१	चायुग	पूजानिश्चासनयोः	४७

३२	व्ययी	गतौ	४७	४८	गुह्यम्	संक्षेपे	४८
३३	अली	भूषणपर्याप्तिवारणेषु	४७	४९	भलसी	भरणे	४८
३४	धावून्	गतिशुद्धयोः	४७		इति उभवतोभाषस		
३५	चीट्गु	ऋषीवत्	४७				
३६	दाशङ्	दाने	४७				
३७	ऋषी	आदानसंस्मरणयोः	४७	१	दुति	दीप्ती	४८
३८	भेषून्	भये	४७	२	रुचि	अभिप्रीत्यां च	४८
३९	भेषून्	चलने च	४७	३	पुटि	परिषर्जने	४८
४०	पषी	बाधनस्पृक्षणयोः	४७	४	रुचि लुटि लुटि	प्रतिषर्जने	४८
४१	रुषी	कान्तौ	४७	५	विताड्	वर्णे	४८
४२	वषी	भरणे	४७	६	विपिदाङ्	देहे	४८
४३	छषी	हिंसायाश्च	४७	७	विपिदाङ्	विपिदाङ् गोचने च	४८
४४	त्विषी	दीप्ती	४८	८	शुभि	दीप्तौ	४८
४५	अषी असी	गत्यादानयोश्च	४८	९	शुभि	सञ्चलने	४८
४६	दीष्टुन्	दाने	४८	१०	गभि तुभि	हिंसायाश्च	४८
४७	माहङ्	पानि	४८	११	संषुङ्	विभासे	४८

१२	अंग्यं संसृज्	अवसंसने	४८	७	सद्दलं	ज्ञातने	५०
१३	अंग्यं संसृज्	गतीं च	४८	८	बुध	अवगमने	५०
	१४	वर्तने	४८	९	दुव्यू	उद्गिरणे	५०
	१५	अवणे	४८	१०	अप्र	चलने	५०
	१६	हृत्	४९	११	क्षर	सञ्चलने	५०
	१७	मृधू	सम्बद्धसायाम् ४९	१२	चल	कम्पने	५०
	१८	कर्मो	सामर्थ्ये ४९	१३	जल	यात्ये	५०
	एतद्युतादयः ।			१४	दल दल	वैकुल्ये	५०
				१५	ध्रुल	स्थाने	५०
				१६	हल	विलेखने	५०
				१७	गल	गन्धे	५०
१	ज्वल	दीप्तौ	४९	१८	बल	प्राणनान्यावरोधयोः	५०
२	कुच	सम्पर्जनकौटिल्यप्रतिष्ठप्रविलेखनेषु ४९		१९	पुल	महत्वे	५०
३	पल्ल	पथिगती	४९	२०	कुल	व्यसंभत्यानयोः	५०
४	क्वथे	निष्पात्रे	४९	२१	पल फल	सन्तो	५०
५	मथे	विमोदने	५०	२२	हुल	हिसामंवरणयोश्च	५०
६	षट्पलं	विसरणत्ववसादनेषु	५०				

२९	फण कण रण	गती	५४
३०	चण	हिंसादानयोश्च	५४
३१	शण श्रण	दाने	५४
३२	स्नथ वनथ क्रथ कृथ	हिंसार्था	५४
३३	छद्	उज्जने	५५
३४	मदै	हर्षलपनयोः	५५
३५	धुन स्तन ध्वन	शब्दे	५५
३६	स्वन	अवतंसने	५५
३७	चन	हिंमायाय	५५
३८	ज्वर	रोगे	५५
३९	चञ	कम्पने	५५
४०	हञ हल	चञने	५५
४१	ज्वल	दीप्तौ च	५५

इव यदादिः

इति भ्रातृयो निनुबन्धा धातवः समाप्ताः॥

१३	स्मृ	आध्याने	५४
१४	इ	भये	५४
१५	उ	नये	५४
१६	एक स्तक	प्रतिधाते	५४
१७	चक	तृप्ता च	५४
१८	अक कुटिलायाय	गती	५४
१९	कले	हसने	५४
२०	अग	अकवत्	५४
२१	रगे	शङ्कायाय	५४
२२	लगे	सङ्गे	५४
२३	हगे हगे षगे सगे हगे स्थगे संवरणे		५४
२४	घट भट	परिभाषणे	५४
२५	णट	नृती	५४
२६	गट	संचने	५४
२७	हेड	धेष्ट	५४
२८	लड	जिह्वानमथने	५४

१	अं प्सांक्	भक्षणो	५५	१७	वीक्	प्रजनकान्त्यसनखादने च	५८
२	भांक्	दीप्तौ	५५	१८	द्युक्	अभिगमे	५८
३	यांक्	प्रापणे	५६	१९	पुक्	प्रसवैश्वर्ययोः	५८
४	बांक्	गतिगन्धनयोः	५६	२०	तुक्	वृत्तिर्हिंसापूरेणुषु	५८
५	ष्णांक्	ओचे	५६	२१	युक्	विश्रयो	५८
६	भांक्	पाके	५६	२२	णुक्	स्तुतौ	५८
७	द्रांक् कुत्सित्	गतौ	५६	२३	क्षणुक्	तेजने	५८
८	पांक्	रक्षणो	५६	२४	स्तुक्	प्रसवने	५८
९	लांक्	आदाने	५६	२५	दुष्टु खंक्	शब्दे	५८
१०	रांक्	दाने	५६	२६	रुद्रक्	अश्रुविषयोचने	५८
११	दांक्	लवने	५६	२७	विज्विपंक्	क्षये	५९
१२	ख्यांक्	प्रकथने	५६	२८	अन भक्	प्राणने	५९
१३	प्रांक्	पूरणे	५६	२२	जसक्	यसहसनयोः	५९
१४	भांक्	माने	५६	३०	दरिद्राक्	दुर्गतौ	५९
१५	इंक्	स्मरणे	५६	३१	जा हू	निद्राक्षये	६०
१६	इंक्	गतौ	५७	३२	चकायुक्	दिप्तौ	६१

३३	साधक	अनुशिष्टौ	६१	पृथक्	प्राणिगर्भविमोचने	६४
३४	वचक	भाषणे	६१	पृथक्	पृथक् पृथक् पित्रि	६५
३५	गुणीक	शुद्धौ	६१	द्वैक	वर्जने	६५
३६	सस्तुक	स्वप्ने	६१	गिज्जि	विशुद्धौ	६५
३७	विदक	ज्ञाने	६२	मिज्जि	अव्यक्ते शब्दे	६५
३८	हन्क	हिंसाप्रत्ययोः	६२	इडिक्	स्तुतौ	६५
३९	वशक	कान्तौ	६३	ईरिक्	गतिकंपनयोः	६५
४०	असक	भुवि	६३	ईसिक्	ऐश्वर्ये	६५
४१	वसक	स्वप्ने	६४	वसिक्	आच्छादने	६५
४२	यङ्लुप्	च	६४	आह्वासादि	इच्छायाम्	६५
		इति परस्मैभाषाः ।		आसिक्	उपवेशने	६५
				कसुकि	गतिसातयोः	६५
१	इङ्क्	अध्ययने	६४	गिमुकि	चुंबने	६५
२	शीङ्क्	स्वप्ने	६४	वसिक्	व्यक्त्यायाम् वाचि	६५
३	इङ्गुङ्क्	अपनयने	६४		इति आत्मनेभाषाः ।	

१	उच्युङ्क्	अपञ्चद्वते	६६
२	पुङ्क्	स्तुती	६७
३	हुङ्क्	व्यक्तायाम् वाचि	६७
४	विर्षीक्	अपीप्ती	६७
५	दुर्हीक्	सरणे	६८
६	दिर्हीक्	लेभे	६८
७	लिर्हीक्	आस्वादाने	६८
	इति उभयतोभाषाः ।		
१	हुङ्क्	दानादनयोः	६८
२	ओर्षाङ्क्	त्यागे	६८
३	विर्षीक्	भये	६९
४	ह्रीक्	लज्जायाम्	६९
५	पुङ्क्	पालनपूरणयोः	६९
६	कङ्क्	गतौ	७०
<hr/>			
१	ओर्षाङ्क्	इति परस्मैभाषाः	७०
२	माङ्क्	मतीः	७०
	इति आत्मनेभाषाः ।		
१	हुदाङ्क्	दाने	७०
२	हुभाङ्क्	धातवे च	७०
३	उहुभाङ्क्	पोषणे च	७१
४	णिङ्क्	सौख्ये च	७१
५	विङ्क्	पृथग्भाषे	७१
६	विट्क्	व्याख्यौ	७१
	इति उभयतोभाषाः ।		
	द्वयह्नादयः		
	इति अदादयः कितोभे धातवः		

१ दिव् च क्रीडाजयेच्छापणीयुतिस्तुतिगतिषु ७२	तृष् क्षुष्च्	जरसि	७२
२ क्षुष्च्	क्षुष्च्	तक्षणे	७२
३ क्षुष्च्	क्षुष्च्	छेदने	७२
४ क्षुष्च्	क्षुष्च्	अन्तर्कर्मणि	७२
५ क्षुष्च्	क्षुष्च्	लज्जायाम्	७२
६ क्षुष्च्	क्षुष्च्	नर्तने	७२
७ क्षुष्च्	क्षुष्च्	पूतिभावे	७२
८ क्षुष्च्	क्षुष्च्	हिसायाय	७३
९ क्षुष्च्	क्षुष्च्	परिवेष्टने	७३
१० क्षुष्च्	क्षुष्च्	हृद्धौ	७३
११ क्षुष्च्	क्षुष्च्	ताहने	७३
१२ क्षुष्च्	क्षुष्च्	प्ररणे	७३
१३ क्षुष्च्	क्षुष्च्	विक्रसने	७३
१४ क्षुष्च्	क्षुष्च्	आर्द्रभावे	७३
१५ क्षुष्च्	क्षुष्च्	उत्तौ	७३
१६ क्षुष्च्	क्षुष्च्	उत्तौ	७३

१७ शिवृच्	१७	शिवृच्	१७
१८ शिवृच्	१८	शिवृच्	१८
१९ शिवृच्	१९	शिवृच्	१९
२० शिवृच्	२०	शिवृच्	२०
२१ शिवृच्	२१	शिवृच्	२१
२२ शिवृच्	२२	शिवृच्	२२
२३ शिवृच्	२३	शिवृच्	२३
२४ शिवृच्	२४	शिवृच्	२४
२५ शिवृच्	२५	शिवृच्	२५
२६ शिवृच्	२६	शिवृच्	२६
२७ शिवृच्	२७	शिवृच्	२७
२८ शिवृच्	२८	शिवृच्	२८
२९ शिवृच्	२९	शिवृच्	२९
३० शिवृच्	३०	शिवृच्	३०
३१ शिवृच्	३१	शिवृच्	३१

मतिशोषणयोः
निरसने
मती
निरसने
वृत्तिदीप्त्योः
भये
दाहे
मत्तौ
पुष्टौ
समवाये
विलोष्टने
गात्रप्रक्षरणे
आर्द्रभावे
स्नेहने
पोचने च

६४	अयूच्	क्षेपणे	७५
६५	ययूच्	प्रयत्ने	७५
६६	जयूच्	मोक्षणे	७५
६७	तयू दयूच्	उक्षणे	७५
६८	वयूच्	स्तम्भे	७५
६९	वुसूच्	उत्सर्गे	७५
७०	मुसूच्	स्फुटने	७५
७१	मसूच्	परिणामे	७५
७२	शयू दयूच्	उपश्रमे	७५
७३	तयूच्	कांक्षायां	७५
७४	अयूच्	खेदतपसोः	७५
७५	अयूच्	अनवस्थाने	७५
७६	क्षयूच्	सहने	७५
७७	मदैच्	हर्षे	७५
७८	क्षयूच्	ग्लानौ	७५
७९	मुरौच्	वैचित्ये	७५
८०	दुहौच्	जियांसायाम्	७६
८१	ष्णुहौच्	उद्गिरणे	७६
८२	ष्णिहौच्	प्रीतौ	७६
		द्वत्पुषादिः ।	
		इति परस्मैभाषाः ।	
१	पूङ्गौच्	प्राणिप्रसवे	७६
२	दूङ्गौच्	परितापे	७६
३	दीङ्गौच्	क्षये	७६
४	घीङ्गौच्	अनादरे	७६
५	मीङ्गौच्	हिंसायाम्	७६
६	रीङ्गौच्	अवणे	७६
७	लीङ्गौच्	श्लेषणे	७६
८	दीङ्गौच्	मर्तौ	७६
९	त्रीङ्गौच्	वरणे	७६

१०	पीठ्च्	पाने	७६	दीपिचि	दीप्तौ	७७
११	ईठ्च्	गती	७६	तपिचि	ऐष्ये वा	७७
१२	प्रीठ्च्	प्रीती	७६	पुरैचि	आप्यायने	७७
१३	युजिच्	समाधी	७६	घूरैङ्	जरायाम्	७७
१४	युजिच्	विसर्गे	७६	घूरैङ्	गती	७७
१५	वृत्ति	वरणे	७६	भूरैचि	स्तम्भे	७७
१६	पदिच्	गती	७६	तुरैचि	त्वरायाम्	७७
१७	विदिच्	सत्तायाम्	७६	घूरादयो	हिंसायाम् च	७७
१८	विदिच्	दैन्ये	७६	भूरैचि	दाहे	७७
१९	युधिच्	सम्पदारे	७६	क्लिशिच्	उपतापे	७७
२०	अनोरुषिच्	कामे	७६	लिशिच्	अत्यत्वे	७७
२१	बुधि मनिच्	ज्ञाने	७६	काशिच्	दीप्तौ	७७
२२	अनिच्	प्राणने	७७	वासिच्	झन्दे	७७
२३	जनेचि	प्रादुर्भावि	७७	इति आत्यन्तेभाषाः ।		
				सक्रीच्	मर्षणे	७७

२	भुचैगच्	पूतिभावे	७८	९	दृगट्	वरणे	७९
३	रर्षीच्	रागे	७८	१	हिट्	इति उभयतोभाषाः ।	७९
४	शर्षीच्	आक्रोशे	७८	२	श्रुट्	गतिवृद्धयोः	७९
५	शर्षीच्	तितिसायाय	७८	३	दुहुट्	अवणे	७९
६	णर्षीच्	बन्धने	७८	४	पुट्	उपतापे	७९
		उभयतोभाषाः ।		५	स्युट्	प्रीती	७९
	इति दिवाद्यधिकृतो धातवः ।			६	श्वकलुट्	पालने च	७९
१	पुंगट्	अभिषवे	७८	७	तिक तिग षवट्	शक्तौ	८०
२	पिगट्	बन्धने	७८	८	राधं साधट्	हिसायाय	८०
३	सिगट्	निश्वातने	७८	९	रुधूट्	संसिद्धौ	८०
४	दुभिगट्	प्रक्षेपणे	७८	१०	आप्लुट्	दृढौ	८०
५	चिगट्	चयने	७९	११	तृपट्	व्याप्तौ	८०
६	धृगट्	कम्पने	७९	१२	दम्भट्	प्रीणने	८०
७	स्तेगट्	आच्छादने	७९	१३	कृवट्	दम्भे	८०
८	कुंगट्	हिसायाय	७९			हिसाकरणयोः	८०

१४	विबुद्ध	सती	८०	८	विद्वलंती	८२	छाये
१५	विद्युषाट्	प्रागल्भ्ये	८०	९	लुल्लंती	८२	छेदने
		इति परस्मैभाषाः ।		१०	छिपीत्	८२	उपदेहे
							इति उभयनोभाषाः ।
१	द्विषिट्	आस्रुन्दने	८०	११	कृतैव	८२	छेदने
२	अर्षीटि	न्यासी	८०	१२	स्त्रिदंत्	८२	परिघाते
		इति आत्मनेभाषाः ।		१३	पिसव्	८२	अवयवे
		इति स्वादयष्टितो धातवः ।					द्वयष्टुचादिः ।
१	दुर्दीत्	व्ययने	८१	१४	रिषीत्	८२	गतौ
२	अस्नीत्	पाके	८१	१५	षित्	८२	धारणे
३	क्षिपीत्	प्रेरणे	८१	१६	क्षित्	८२	निवासगत्योः
४	दिर्दीत्	अतिसर्जने	८१	१७	ष्टव्	८२	प्रेरणे
५	कृषीत्	विलेखने	८१	१८	मृव्	८२	प्राणत्यागे
६	मुर्ध्वंती	मोक्षणे	८१	१९	कृव्	८२	विक्षेपे
७	षिर्षीत्	क्षरणे	८१				

२०	गुत्	निगस्थे	८२	दुमस्जोत्	शुद्धौ	८३
२१	ल्लिखत्	अक्षरविन्यासे	८३	जर्ज झर्जत्	परिभाषणे	८३
२२	जर्ज झर्जत्	परिभाषणे	८३	उज्ज्वत्	उत्सर्गे	८३
२३	त्वचत्	संवरणे	८३	जुडत्	गती	८३
२४	ऋचत्	स्तुतौ	८३	पृढ धृढत्	सुखने	८३
२५	ओत्रधचौत्	छेदने	८३	कडत्	मदे	८३
२६	ऋछत्	इन्द्रियमलयमूर्तिभावयोः	८३	पृणत्	प्रीणने	८३
२७	विछत्	गती	८३	सुणत्	कौटिल्ये	८३
२८	उछित्	विवासे	८३	शृणत्	हिंसायाश्च	८३
२९	मिछत्	उत्कलेओ	८३	द्रुणत्	गतिकौटिल्ययोश्च	८३
३०	उछुत्	उज्ज्वे	८३	पुणत्	शुभे	८४
३१	मछत्	क्षीप्सायाश्च	८३	मुणत्	प्रतिज्ञाने	८४
३२	उज्जत्	आर्जवे	८३	कुणत्	शब्दोपकरणयोः	८४
३३	सृजत्	विसर्गे	८३	घुण घूर्णत्	अमणे	८४
३४	रुजोत्	भङ्गे	८३	चूर्तित्	हिंसाग्रन्थयोः	८४
३५	शुजोत्	कौटिल्ये	८३	पुदंत्	प्रेरणे	८४

५२	षड्लृत्	अवसादने	८४
५३	विधत्	विधाने	८४
५४	जुन शुनत्	गती	८४
५५	लुपत्	स्पर्श	८४
५६	रिफत्	कथनयुद्धिंसादानेषु	८४
५७	तृफ तृफत्	तृप्ती	८४
५८	ऋफ रिफत्	हिंसायाम्	८४
५९	हृफ हृफत्	उत्क्षेपे	८४
६०	गुफ गुंफत्	ग्रन्थने	८४
६१	उभ उंभत्	पूरणे	८४
६२	शुभ शुंभत्	शोभार्थे	८४
६३	भैत्	ग्रंथे	८४
६४	लुभत्	विमोहने	८४
६५	कुरत्	शब्दे	८४
६६	कुरत्	विलेखने	८४
६७	सुरत्	छेदने च	८४
८४	धुत्	भीमार्थशब्दयोः	८४
८४	पुत्	अग्रगमने	८४
८४	सुत्	संवेष्टने	८४
८४	सुत्	ऐश्वर्यदीप्त्योः	८४
८४	स्फुरणे	स्फुरणे	८४
८४	क्षित्	क्षैत्यक्रीडनयोः	८४
८४	इलत्	गतिस्वप्नक्षेपणेषु	८४
८४	हिलत्	हावकरणे	८४
८४	शिल सिलत्	उञ्छे	८४
८४	तिलत्	स्नेहने	८४
८४	चलत्	विलसने	८४
८४	चिलत्	वसने	८४
८४	विलत्	वरणे	८४
८४	बिलत्	भेदने	८४
८४	णिलत्	गहने	८४
८४	मिलत्	म्लेषणे	८४

८४	सृष्टंत्	संस्पृशे	८४	व्यचत्	९९	व्याजीकरणे	९५
८५	रुशं रिशंत्	हिंसायाम्	८४	गुजत्	१००	शब्दे	८५
८६	विशंत्	प्रवेक्षने	८५	पुटत्	१०१	प्रतिघाते	८५
८७	युशंत्	आपक्षने	८५	बुट् लुट् झुट्	१०२	छेदने	८५
८८	लिशं रुषंत्	गती	८५	तुट्	१०३	कलहकर्मणि	८५
८९	इषत्	इच्छायाम्	८५	मुट्	१०४	आक्षेपप्रसर्दनयोः	८५
९०	मिषत्	स्पृष्टायाम्	८५	स्फुटत्	१०५	विकसने	८५
९१	वृहीत्	उद्यमे	८५	पुट् लुट्	१०६	संश्लेषणे	८५
९२	वृहीं तृहीं स्तृहीं	हिंसायाम्	८५	कुडत्	१०७	घसने	८५
				कुडत्	१०८	बाल्ये च	८५
९३	कुटत्	कौटिल्ये	८५	गुडत्	१०९	रक्षायाम्	८५
९४	गुंत्	पुरिसोत्सर्गे	८५	जुडत्	११०	बंधने	८५
९५	धुंत्	गतिस्थैर्ययोः	८५	तुडत्	१११	तोडने	८५
९६	णूत्	स्त्वने	८५	लुड् घुड् स्थुडत्	११२	संवरणे	८५
९७	धूत्	विधूने	८५	बुडत्	११३	उत्सर्गे च	८५
९८	कुचत्	संकोचने	८५	बुड् भुडत्	११४	संघाते	८५

११५	दुह दुह दुहत्	निमज्जने	८५	१२९	जुषेति	प्रीतिसेवनयोः	८६
११६	चुणत्	छेदने	८५		इति आत्मनेभाषाः		
११७	दिपत्	क्षेपे	८५		॥ इति हुदादयस्तिता यातवः ॥		
११८	छरत्	छेदने	८५	१	रुध्ंपी	आवरणे	८७
११९	स्फुरत्	स्फुरणे	८५	२	रिध्ंपी	विरेचने	८७
१२०	स्फुलत्	संचये च	८६	३	विध्ंपी	पृथग्भावे	८७
	॥ इति परस्मैभाषाः ॥			४	युध्ंपी	योगे	८७
१२१	कुंङ् कुंङ्त्	शब्दे	८६	५	खुध्ंपी	संपेषे	८७
१२२	गुरैति	उद्यये	८६	६	भिध्ंपी	विदारणे	८७
	॥ दृक्कुटादिः ॥			७	छिध्ंपी	द्वैधीकरणे	८७
१२३	पुंङ्त्	व्यापामे	८६	८	ऊळुद्रुपी	दीप्तिसेवनयोः	८७
१२४	दुंङ्त्	आदरे	८६	९	ऊतुद्रुपी	हिंसानादरयोः	८७
१२५	धुंङ्त्	स्थाने	८६		इति उभयतो भाषाः ।		
१२६	ओविजैति	भयचलनयोः	८६	१०	पृक्षेप्	संपर्के	८७
१२७	ओलजैङ्	ओलस्त्रैति व्रीडे	८६	११	दृक्षेप्	वरणे	८७
१२८	ज्वजित्	सङ्गे	८६	१२	तंचू तंजौप्	संकोचने	८७

१३	भञ्जौप्	आमर्दने	८७	२	षण्णूयी	दाने	८९
१४	भुञ्जप्	पालनाभ्यवहारयोः	८७	३	सण् क्षिण्णूयी	हिंसायाम्	८९
१५	अञ्जौप्	व्यक्तिभक्षणान्तिगतिषु	८८	४	ऋण्णूयी	गत्तौ	८९
१६	भोविजैप्	भयचलनयोः	८८	५	तृण्णूयी	अदने	८९
१७	कृतैप्	संवष्टने	८८	६	घृण्णूयी	दीप्तौ	८९
१८	उदैप्	क्लेदने	८८	॥ इति उभयतो भाषाः ॥			
१९	क्षिण्णैप्	विशेषणे	८८	१	वन्वयि	याचने	८९
२०	पिण्णैप्	संचूर्णने	८८	२	मन्वयि	बोधने	८९
२१	हिष्ठ वृहप्	हिंसायाम्	८८	॥ इति आत्मनभाषाः ॥			
	॥ इति परस्मैभाषाः ॥			इति तनादयो पितोधातवः			
२२	स्विदिप्	दैन्ये	८८	१	डुक्कीगञ्	द्रव्यविनिमये	८९
२३	विदिप्	विचारणे	८८	२	पिगञ्	बन्धने	८९
२४	विइधैपि	दीप्तौ	८८	३	प्रीगञ्	तृप्तिकान्त्योः	९०
	॥ इति आत्मनेभाषा ॥			४	श्रीगञ्	पाके	९०
	इति रुधादयः पितोधातवः			५	प्रीगञ्	हिंसायाम्	९०
१	तन्वयी	विस्तारे	८९	६	युगञ्	बन्धने	९०

७	स्कुग्श	आप्रवणे	९०	५	ल्लीश	गती	१२
८	क्वग्श	शब्दे	९१	६	क म श्	हिंसायाम्	१२
९	द्रग्श	हिंसायाम्	९१	७	पश्	पालनपूरणयोः	१२
१०	ग्रहीश	उपादाने	९१	८	वृश्	भरणे	१२
११	पुग्श	पवने	९१	९	भृश्	भजने च	१२
१२	क्वग्श	छेदने	९१	१०	दृश्	विदारणे	१२
१३	धृग्श	कम्पने	९१	११	शृश्	वयोहानी	१२
१४	स्तुग्श	आच्छादने	९१	१२	नृश्	नये	१२
१५	कृग्श	हिंसायाम्	९१	१३	गृश्	शब्दे	१२
१६	वृग्श	वरणे	९१	१४	ऋश्	गती	१२
		॥ इति उभतोभाषाः ॥				वृत्त्वादिः ॥ वृत्त्वादिः	
१	ज्यांश्	हानी	९१	१५	झांश्	अवबोधने	१२
२	रींश्	गतिरेषणयोः	९१	१६	क्षिप्श्	हिंसायाम्	१२
३	लींश्	श्लेषणे	९२	१७	त्रींश्	वरणे	१२
४	ल्लींश्	वरणे	९२	१८	भींश्	भरणे	१२
				१९	हेठश्	भूतप्रादुर्भावे	१२

२०	सुदृश	सुखने	१२	सुषश्	स्तेये	१३
२१	अन्यश्	विमोचनप्रतिहरणयोः १२	१२	पुषश्	पुष्टौ	१३
२२	मन्थश्	विलोहने	१२	कुषश्	निष्कर्षे	१३
२३	ग्रन्थश्	संदर्भे	१२	ध्रुषश्	उज्ज्वले	१३
२४	कुन्थश्	संक्षेपे	१२	इति परस्मैभाषाः ।		
२५	सुदृश्	क्षोदे	१२	—		
२६	गुधश्	रोषे	१२	दृङ्श्	सम्भक्तौ	१३
२७	बन्धश्	बन्धने	१२	इति आत्मनेभाषाः ।		
२८	क्षुभश्	संचलने	१२	इति क्रयादयः शितोभातवः		
२९	णभ सुभश्	हिंसायाम्	१२	—		
३०	खवश्	वट्	१२	चुरण्	स्तेये	१३
३१	विलशौश्	विवाधने	१२	पृण्	पूरणे	१३
३२	अशश्	भोजने	१३	घृण्	स्रवणे	१४
३३	इषश्	आभीक्ष्ये	१३	शुल्कं	वल्कण् भाषणे	१४
३४	विशश्	विप्रयोगे	१३	नक्कं	यक्कं, नाशने	१४
३५	पुष प्लुशश्	स्नेहोचनपूरणेषु	१३	चक्	चुकण् व्यथने	१४

७	दकुण्	वन्यने	१४	२३	पुह् पुट्ट् पुट्टण्	अल्पीभावे	१४
८	अर्कण्	स्तवने	१४	२४	पुट् पुटण्	संवर्णने	१४
९	पिबण्	कुहने	१४	२५	अट् स्मितण्	अनादरे	१४
१०	पचुण्	विस्तारे	१४	२६	लुण्ठण्	संशये च	१४
११	म्लेछण्	म्लेछने	१४	२७	स्निटण्	स्नेहने	१४
१२	उर्जण्	बलप्राप्तये	१४	२८	घट्टण्	चलने	१४
१३	युज् पिजुण्	हिसाबलदाननिकेतनेषु	१४	२९	खट्टण्	संवरणे	१४
१४	धुजुण्	कृच्छ्रजीवने	१४	३०	षट् स्फिट्टण्	हिसायाय	१४
१५	पूजण्	पूजायाय	१४	३१	स्फुटण्	परिहासे	१४
१६	गज् भार्जण्	शब्दे	१४	३२	कीटण्	वर्णने	१४
१७	तिजण्	निशाने	१४	३३	वटुण्	विभाजने	१४
१८	वज् व्रजण्	मार्गणसंस्कारगत्योः	१४	३४	रटण्	रोषे	१४
१९	रजण्	हिसायाय	१४	३५	शठ् श्ठुण्	संस्कारगत्योः	१४
२०	नटण्	अवस्यन्दने	१४	३६	शुठण्	आलस्ये	१४
२१	तुट् पुट् पुट्ट्	छेदने	१४	३७	भुटुण्	शोषणे	१४
२२	कृष्टण्	कुत्सने च	१४	३८	मुटुण्	वेष्टने	१४

३९	लट्	उपसेवायाम्	९४	५६	अण्	दाने	९५
४०	रुड्	परिहासे	९५	५७	पूण्	संघाते	९५
४१	ओळडुण्	उत्सेपे	९५	५८	चितुण्	स्मृत्याम्	९५
४२	पीडण्	गहने	९५	५९	पुस्तं तुस्तण्	आदरानादरयोः	९५
४३	तट्	आघाते	९५	६०	मुस्तण्	संघाते	९५
४४	खट्	खडुण्	९५	६१	कृताण्	संज्ञदने	९५
४५	कडुण्	खण्डने च	९५	६२	स्वर्ते पथुण्	गती	९५
४६	कुडुण्	रक्षणे	९५	६३	अथण्	प्रतिहर्षे	९५
४७	गुडुण्	वेष्टने च	९५	६४	पृथुण्	प्रक्षेपणे	९५
४८	बुडुण्	छेदने	९५	६५	प्रथण्	प्रख्याने	९५
४९	मडुण्	भूषायाम्	९५	६६	छदण्	संवरणे	९६
५०	भडुण्	कल्याणे	९५	६७	चुदण्	संचोदने	९६
५१	फिडुण्	सङ्घाते	९५	६८	मिदुण्	स्नेहने	९६
५२	ईदण्	स्तुती	९५	६९	गुर्दण्	निकेतने	९६
५३	चडुण्	कोपे	९५	७०	छदण्	वयने	९६
५४	जुह चूर्ण वर्णण् प्रेरणे		९५	७१	बुधण्	हिंसायाम्	९६
५५	चूर्ण तृणण् संकोचने		९५	७२	वर्धण्	छेदनपूरणयोः	९६

७३	गर्घण्	अभिकांशायाम्	०६	यत्रुण्	संकोचने	०६
७४	बन्ध वधण्	संयमने	०६	कुट्टण्	अनृतभाषणे	०६
७५	छपुण्	गतीं	०६	भ्रम्रण्	गतीं	०६
७६	क्षपुण्	क्षान्तीं	०६	विलण्	स्नेहने	०६
७७	पट्टपण्	समुच्छ्राये	०६	जलण्	अपवारणे	०६
७८	दिपण्	क्षेपे	०६	क्षलण्	शौचे	०७
७९	हपण्	व्यक्तायां वाचि	०६	पुलण्	समुच्छ्राये	०७
८०	दपु दिपुण्	संघाते	०६	विलण्	भेदे	०७
८१	श्रपण्	माने	०६	तलण्	प्रतिष्ठायााम्	०७
८२	शुल्वण्	सर्जने च	०६	तुलण्	उन्माने	०७
८३	डबु दिबुण्	क्षेपे	०६	दुलण्	उत्क्षेपे	०७
८४	सम्बण्	सम्बन्धे	०६	बुलण्	निमज्जने	०७
८५	कुबुण्	आच्छादने	०६	मुलण्	रोहणे	०७
८६	खुबु तुबुण्	अर्दने	०६	कल किल	पिलण् क्षेपे	०७
८७	पुर्वण्	निकेतने	०६	पलण्	रक्षणे	०७
८८	यमण्	परिवेषणे	०६	इलण्	प्रेरणे	०७
८९	व्ययण्	क्षये	०६	चलण्	भृती	०७

१०७	सांत्वण्	सामप्रयोगे	१७	१२३	च्युण्	सहने	१७
१०८	धूषण्	कान्तीकरणे	१७	१२४	भूण्	अवकल्कने	१८
१०९	श्लिषण्	श्लेषणे	१७	१२५	बुकण्	भषणे	१८
११०	लुषण्	हिंसायाम्	१७	१२६	रक लक रग लगण्	आस्वादाने	१८
१११	रुषण्	रोषे	१७	१२७	लिगुण्	चित्रीकरणे	१८
११२	प्युषण्	उत्सर्गे	१७	१२८	चर्वण्	अध्ययने	१८
११३	पसुण्	नाशने	१७	१२९	अंचण्	विशेषणे	१८
११४	जसुण्	रक्षणे	१७	१३०	सुचण्	प्रमोचने	१८
११५	पुंसुण्	अभिपदिने	१७	१३१	अजण्	प्रतियत्ने	१८
११६	बुस पिस	जस वर्हण् हिंसायाम्	१७	१३२	भजण्	विश्रानने	१८
११७	क्लिहण्	स्नेहने	१७	१३३	चट् स्फुटण् भेदे		१८
११८	म्रक्षण्	म्लेच्छने	१७	१३४	घटण्	संघाते हन्तर्याश्च	१८
११९	भक्षण्	अदने	१७	१३५	कणण्	निमीलने	१८
१२०	पक्षिण्	परिग्रहे	१७	१३६	यतण्	निकारोपस्कारयोः	१८
१२१	लसीण्	दर्शनांकयोः	१७	१३७	निरश्च	प्रतिदाने	१८
	इतो अर्थविशेषे	आलक्षिणः ।		१३८	शब्दण्	उत्सर्गात् भाषाविष्कारयोः	१८
१२२	ज्ञाण्	मारणादिनियोजनेषु	१७	१३९	वृदण्	आश्रवणे	१८

१४०	आङः	क्रंदण् सातत्ये	०८	१५७	त्रसण्	वारणे	१९
१४१	ष्वदण्	आस्वादिने	०९	१५८	वसण्	स्नेहलेदावहरणेषु	२९
१४२	सुदण्	संसर्गे	०९	१५९	ध्रसण्	उत्क्षेपे	०९
१४३	शृधण्	प्रसङ्गे	०९	१६०	ग्रसण्	ग्रहणे	२९
१४४	कृपण्	अवकलकने	०९	१६१	लसण्	शिल्ययोने	०९
१४५	जशृण्	नाशने	०९	१६२	अर्हण्	पूजायाम्	१९
१४६	अमण्	रोगे	०९	१६३	मोक्षण्	असने	०९
१४७	चरण्	असंशये	०९	१६४	लांकृ, तर्क, रघु, लघु, लोचु,		
१४८	पूरण्	आप्यायने	०९		विच्छ' अञ्ज, तुञ्ज, पिञ्ज, लञ्ज,		
१४९	दलण्	विदारणे	०९		लुञ्ज, भञ्ज पट, पुट, छट, घट,		
१५०	दिवण्	अर्दने	०९		घट्ट, दृढ, पुष्य, नद, दध, गुप		
१५१	पश पषण्	बन्धने	०९		धूप, कुप, चिब, दश, कुश,		
१५२	पुषण्	धारणे	०९		त्रसु, पिमु, कुसु, दसु, बह, वृहु,		
१५३	सुषुण्	विशब्दने	०९		वलह, अहु, बहु महुण, भाषार्थाः		१९
१५४	आङः	क्रन्दे	०९		इति परस्मैभाषाः ।		
१५५	भृष तसुण्	अलंकारे	०९	१	युणि	जुगुप्सायाम्	१००
१५६	जसण्	ताडने	०९	२	गणि	विज्ञाने	१००

३	वञ्चिण्	प्रलम्भने	१००	२०	दुणिण्	पूरणे	१००
४	कुटिण्	प्रतापने	१००	२१	घुणिण्	आशंसायाम्	१००
५	मदिण्	दृष्टियांगे	१००	२२	चितिण्	संवेदने	१००
६	विदिण्	वेतनाख्याननिवासेषु	१००	२३	वस्ति गंघिण्	अर्जने	१००
७	मनिण्	स्तम्भे	१००	२४	दपि हिपि दंभि	दंभि	१००
८	बलि भकिण्	आपण्डने	१००	२५	दिभिण्	संघाते	१००
९	दिविण्	परिकुजने	१००	२६	स्यमिण्	वितर्के	१००
१०	दुषिण्	शक्तिबन्धे	१००	२७	शमिण्	आलोचने	१००
११	कुत्सिण्	अवक्षेपे	१००	२८	कुस्मिण्	कुस्मयने	१००
१२	लसिण्	आलोचने	१००	२९	गुरिण्	उद्यमे	१००
१३	हिक्कि	किक्कि हिसायाय	१००	३०	तंत्रिण्	कुटुंबधारेण	१००
१४	निक्किण्	परिमा	१००	३१	मंत्रिण्	गुप्तभाषणे	१००
१५	तज्जिण्	संतर्जने	१००	३२	ललिण्	ईप्सायाम्	१००
१६	कूटिण्	अप्रमादे	१००	३३	स्पशिण्	ग्रहणश्लेषणयोः	१००
१७	त्रुटिण्	छेदने	१००	३४	दंशिण्	दंशने	१००
१८	शठिण्	श्लाघायाश्च	१००	३५	दसिण्	दर्शने च	१००
१९	कूणिण्	संकोचने	१००		भत्तिमण्	संतर्जने	१००

३६	यसिष्णुं पूजायाम् इति आत्मनेभाषाः इतोऽदन्ताः ।	१०१	पुटण्	संसर्गे	१०१
१	अङ्गणं लक्षणं	१०१	वटुण्	विभाजने	१०१
२	ब्लेष्कणं दर्शने	१०१	शठ श्वठण्	सम्यग्भाषणे	१०१
३	सुख दुःखणं तत्प्रक्रियायाम्	१०१	दण्डण्	दण्डनिपातने	१०१
४	अङ्गणं पदलक्षणयोः	१०१	व्रणण्	गात्रविचूर्णने	१०१
५	अघणं पापकरणे	१०१	वर्णण्	वर्णक्रियाविस्तारगुणवचनेषु	१०१
६	रचणं प्रतियत्ने	१०१	पर्णण्	हरितभावे	१०१
७	सूचणं पेशुन्ये	१०१	कर्णण्	भेदे	१०१
८	भाजणं पृथक्कर्मणि	१०१	तृणण्	संकोचने	१०१
९	सभाजणं प्रीतिसेवनयोः	१०१	गणण्	सङ्ख्याने	१०१
१०	लज लजुणं प्रकाशने	१०१	कुण गुण	कृतं आमन्त्रणे	१०२
११	कूटणं दाहे	१०१	पतण्	गतीं वा	१०२
१२	पट वटुण् ग्रन्थे	१०१	वातण्	गतिमुखसेवनयोः	१०२
१३	खेटणं भक्षणे	१०१	कथण्	वाक्यप्रबन्धे	१०२
१४	खोटणं क्षेपे	१०१	श्रवण्	दीर्घल्ये	१०२
			छेदण्	द्विधीकरणे	१०२
			गदण	गजे	१०२

३२	अन्धण्	छटुपसंहारे	१०२	४९	कत्र गात्रण्	शैथिल्ये	१०२
३३	स्तनण्	गर्जे	१०२	५०	चित्रण्	चित्रक्रियाकदाचिदृष्टयोः	१०२
३४	ध्वनण्	सन्दे	१०२	५१	छिद्रण्	भेदे	१०२
३५	स्तनण्	चीर्ये	१०२	५२	मिश्रण्	संपर्चने	१०२
३६	उनण्	परिहाणे	१०२	५३	वरण्	ईप्सायाम्	१०२
३७	कुपण्	दौर्बल्ये	१०२	५४	स्वरण्	आक्षेपे	१०२
३८	रूपण्	रूपक्रियायाम्	१०२	५५	झारण्	दौर्बल्ये	१०३
३९	क्षप लाभण्	प्रेरणे	१०२	५६	कुमारण्	क्रीडायाम्	१०३
४०	भामण्	क्रोधे	१०२	५७	कलण्	संख्यानगत्योः	१०३
४१	गोमण्	उपलेपने	१०२	५८	झीलण्	उपधारणे	१०३
४२	सामण्	सान्त्वने	१०२	५९	वेल कालिण्	उपदेशे	१०३
४३	आमण्	आमन्त्रणे	१०२	६०	पल पूलण्	लवनपवनयोः	१०३
४४	स्तोमण्	स्त्राघायाम्	१०२	६१	अंशण्	समाधाते	१०३
४५	व्ययण्	वित्तसमुत्सर्गे	१०२	६२	पषण्	अनुपसर्गः	१०३
४६	सूत्रण्	विमोचने	१००	६३	गवेषण्	मार्गणे	१०३
४७	सूत्रण्	प्रसवणे	१०२	६४	सृषण्	क्षान्ती	१०३
४८	पार तीरण्	कर्तृसमाप्ती	१०२	६५	रसण्	आस्वादनस्नेहनयोः	१०३

६६	वासण्	उपसेवायाय	१०३	१	गृहिण	ग्रहणे	१०३
६७	निवासण्	आच्छादने	१०३	१०	गृहिणि	विस्मापने	१०३
६८	चहण्	कत्कने	१०३		इति आत्मने भाषाः ।		
६९	महण्	पूजायाय	१०३	१	युजण्	संपर्चने	१०४
७०	रहण्	त्यागे	१०३	२	लीण्	द्वीकरणे	१०४
७१	रहुण्	गती	१०३	३	मीण्	मती	१०४
७२	स्पृहण्	ईप्सायाय	१०३	४	मीगण्	तर्पणे	१०४
७३	रुसण्	पारुष्ये	१०३	५	धृगण्	कम्पने	१०४
		इति परस्मैभाषाः ।		६	हुगण्	आवरणे	१०४
१	गृगणि	अन्वेषणे	१०३	७	जण्	वयोहानी	१०४
२	अर्थणि	उपयाचने	१०३	८	जृक्	आमर्षणे	१०४
३	पदणि	गती	१०३	९	चीक शीकण्	अन्वेषणे	१०४
४	संग्रायणि	युद्धे	१०३		मार्गण्	संपर्चने	१०४
५	शूर वीरणि	विक्रान्तौ	१०३	१०	पृचण्	वियोजने	१०४
६	सत्रणि	सन्दानक्रियायाय	१०३	११	रिचण्	भाषणे	१०४
७	स्पृहणि	परिहृणे	१०३	१२	वचण्	पूजायाय	१०४
८	गर्वणि	माने	१०३	१३	अर्विज्	वर्जने	१०४
				१४	हृजैज्		१०४

१५	शृजौण्	शौचालङ्कारयोः	१०४	आप्तृण्	लम्बने	१०५
१६	कटुण्	शोके	१०५	दृभेण्	भये	१०५
१७	अन्य ग्रन्थेण्	सन्दर्भे	१०५	ईरण्	क्षेपे	१०५
१८	क्रय अदिण्	हिंसायाय्	१०५	शृषिण्	तितिक्षायाय्	१०५
१९	अथेण्	बन्धने च	१०५	श्लिषण्	असर्वोपयोगे	१०५
२०	विदण्	भाषणे	१०५	विपूवो	अतिक्षये	१०५
२१	छदण्	अपवारणे	१०५	जुषण्	परितर्कणे	१०५
२२	आढः सदण्	गतौ	१०५	धृषण्	प्रसहने	१०५
२३	हृदण्	संदीपने	१०५	हिसृण्	हिंसायाय्	१०५
२४	शृंविण्	शुद्धौ	१०५	गर्हण्	विनिन्दने	१०५
२५	तद्गण्	श्रद्धाघाते	१०५	षहण्	मर्षणे	१०५
२६	उपसर्गात्	दैर्घ्ये	१०५			
२७	मानण्	पूजायाय्	१०५			
२८	तपिण्	दाहे	१०५			
२९	तृपण्	पृणने	१०५			

बहुलभेतन्निदर्शनम् । द्रव्यजुनादिः परस्मैभाषाः
इत्याचार्यहेमचन्द्रानुस्यूता चुरादयो-
णितो धातवः ।

॥ इति धातुपाठः अर्थपृष्ठाङ्कविभूषितः ॥

॥ श्रीलघुहेमप्रभाव्याकरणस्थधानुनामकाराद्यक्षरानुपूर्व्या सूची ॥

अक	अकुङ्	असौ	अग	अगद	अगु	अघण	अघुङ्	अङ्गण	अङ्गण	अज	अजु	अञ्जण	अञ्चू
५४	३६	३३	५४	१२८	२०	१०१	३७	१०१	१०१	२१	११	१८	२१
अ													
अञ्चू	अञ्जौप	अट	अट्ट	अट्टि	अट	अटुङ्	अट	अण	अत	अतु	अं	अटु	अन
४६	८८	२३	१४	३७	२४	३८	२४	२४	२४	२४	५५	२६	५९
अतिच	अन्धण	अबुङ्	अबुङ्	अत्र	अम	अम	अमण	अयि	अरर	अकण	अच	अचिण	अज
७७	१०२	४०	४०	३०	२९	२९	११	१२८	१२८	१४	२१	१०४	२२
अर्थिण	अर्द	अर्दिण	अर्व	अर्व	अर्ह	अर्हण	अली	अव	अवाग	अंशण	असौटि	अपी	अम्
१०३	२६	१०५	२८	३१	३३	९९	४७	३१	९३	१०३	८०	४७	१२८
असी	असु	अम्	अमग	अमच	अहु	अहुङ्	आ	आङ्	आङ्गः	आछु	आल्लुग	आल्लुट	आसिक्
४७	१२८	१२८	१२८	७५	९९	४३	आ	४३	१०५	२१	१०५	८०	६५
इ	इङ्	इर्व	इवु	इगु	इङ्क	इजुङ्	इट	इङ्क	इद्	इन्धिपि	इमस्	इयस्	इरग
१५	५६	२०	२०	२०	६४	३७	२३	५७	२६	८८	१२८	१२८	१२८

इष्य	१२८	इष्टेण	९५	उच्छेत्	८३	ऊन	१०२	इच	७३	ओलदि	१६
इरस्	१२८	इष्टिक	६५	उज्झत्	८३	उर्येह	४१	ऋष्ट	८०	क	३७
इलण	९७	इरण	१०५	उठ	२३	ऊर्जेण	९४	ऋफ	८४	ककि	३७
इलत्	८४	इरि	६५	उध्रसस्	९३	ऊर्णुक्	६६	ऋम्फ	८४	ककुह	३७
इवु	३१	इसिक	६५	उन्दैप्	८८	ऊर्दि	३९	ऋषी	४७	ककव	२०
इषच्	७३	इष	३१	उज्जत्	८३	ऊष	३१	ऋश	९२	कवे	५४
इपत्	८५	इषि	४२	उम	८४	ऊहि	४३	प		कवि	३७
इषस्	९३	इष्य	३०	उम्प	८४	कं	१७	एतु	२६	ककुह	३७
इषुय	१२८	इहि	४३	उरण	१२८	कंक्	७०	एति	३८	कः	२३
		उ	३३	उरस्	१२८	कचत्	८३	पयि	३९	कडु	२३
ईक्	५८	उस	२०	उर्दि	३९	कच्छत्	८३	पला	१२८	कटे	२३
ईसि	४४	उत	२०	उर्वै	३१	कमि	३७	एषट्	४२	कटै	२३
ईक्ष्य	३०	उगु	२०	उषस्	१२८	कजि	३७	ओ		कठ	२३
ईसु	२०	उह	३६	उष	३२	कजुह	३७	ओस्व	१९	कठुह	३८
ईह्व	७६	उवच्	७३	उह	३३	कणयी	८९	ओण	२४	कठुण	१०५
ईजि	३७	उछुत्	८३	उ		कत	२५			कडत्	८३

कडु	२४	कर्ज	२२	काशृङ्	४२	कुङ्	८६	कुत्तिणः१००	१२८
कडुण	९५	कर्णण	१०१	काशृङ्	४२	कुच	२०	कुयच्	७५
कंडुग	१२८	कदै	२६	किक्	७१	कुच	४९	कुयु	९९
कडु	२४	कव	२८	किट	२३	कुचत्	८५	कुदुण	९०
कण	२४	कव	३०	किट	२३	कुज	२२	कुन्यञ्	१०३
कण	५४	कलण	१०३	कित	२४	कुञ्	२०	कुप	८६
कणण	९८	कलण	९७	कितक्	७१	कुट्टिण	१००	कुपच्	२२
कत्र	१०२	कलि	४२	किलण	९७	कुट्ट	८५	कुव	१०१
कयण	१०२	कलि	४२	किलत्	८४	कुडु	२३	कुवण	१००
कत्थि	३८	कस	३१	किष्किण	१००	कुट्टण	९४	कुमारण	१००
कडु	२६	कष	३२	कीटण	९४	कुट	२४	कुत्	३०
कडुङ्	५४	कस	५०	कीट्	२४	कुटत्	८५	कुदि	४३
कनै	२७	कसुकि	६५	कील	३०	कुडुङ्	३८	कुल	७९
कयु	४०	काष्ठ	३४	कील	३०	कुडुण	९५	कुशच्	८५
कवृङ्	४०	कालण	१०३	कुकि	३७	कुणत्	८४	कुय	८२
कमृङ्	४०	काशिय	७७	कुङ्	५८	कुण	१०२	कुयच्	८८

कृपाङ्	४९	केटुङ्	४२	कुञ्ज	२०	केटु	३०	सिबूच	७३	स्विदाङ्	४८
कृपण्	९९	कै	१९	कुपञ्च	७३	सजुङ्	५४	क्षीज	२२	स्विदाच	७३
कृपण्	१०२	क्रय	५४	कुसं	५०	क्षण्	८९	क्षीबुङ्	४०	ख	
कृपुट	८०	क्रसूच	७३	क्रय	५४	क्षप	१०२	क्षु	५८	खज	२२
कृञ्च	७४	कृगम्	९१	क्रुदु	२६	क्षपुण्	९३	क्षुजुण्	९४	खजु	२२
कृञ्	३१	कृयङ्	४१	क्रुदुङ्	५४	क्षमौच	७५	क्षुद्वी	८७	खट	२३
कृपीत्	८१	कृपर	३०	क्रुञ्च	७५	क्षमौषि	४०	क्षुञ्च	७३	खट्	९४
कृत्	९२	क्रय	५४	क्रुदु	२६	क्षर	५०	क्षुपञ्च	७४	खट	९५
कृगम्	९१	क्रय	१०५	क्रिदु	३९	क्षलण्	९६	क्षुपञ्	९२	खड्डुङ्	३८
कृणि	१००	क्रदु	२६	क्रिदुङ्	७३	क्षि	५५	क्षुभि	४८	खड्डुण्	९५
कृत्	८२	क्रदुङ्	५४	क्रिसिच	७७	क्षिणू	८९	क्षुगत्	८४	खद	२६
कृतण्	९५	क्रन्दण्	९९	क्रिशोश्	९२	क्षित्	८२	क्षे	१९	खनूण्	४६
कृतण्	१०२	क्रपि	५४	क्रिवृङ्	४०	क्षिपुण्	९२	क्षणु	५८	खन	२२
कृपृ	४०	क्रमू	२८	क्रेशि	४२	क्षिञ्च	७३	क्षमिङ्	४१	खद	२६
कृञा	१२८	क्रोग्	८९	क्रण	२४	क्षिपीत्	८१	क्षमाल	३०	खव	२८
कृट्	३०	क्रीडु	२४	कये	४९	क्षियू	३०	क्षिदा	२६	खव	३०

गलाहाङ्क	४३	विणुङ्क	३८	पुङ्क	७१	चटुङ्क	३८	चैव	२८	चिजण	१०२
गुलुचू	२१	कुङ्क	१६	पुङ्ग	९४	चडुङ्क	३८	चैव	३०	चिलव	८४
गुलुचू	२१	पुङ्ग	४८	पुङ्ग	८९	चडुङ्ग	९५	चैव	५०	चिल	१०
गुलुङ्क	४०	पुङ्ग	८५	पुङ्ग	१२	चैव	२४	चैव	५५	चिव	९९
गुलुपू	४०	पुङ्ग	८५	पुङ्ग	१२	चैव	५४	चैव	८४	चिक	१०४
गुलुङ्क	४२	पुङ्ग	८४	पुङ्ग	१८	चैव	२६	चैव	९७	चीयङ्क	४०
गुलुङ्क	१८	पुङ्ग	३८	पुङ्ग	३६	चैव	४६	चैव	३२	चीयङ्क	४७
घट	९९	पुङ्ग	८४	पुङ्ग	१६	चैव	२७	चैव	४७	चुकण	९४
घट	९८	पुङ्ग	४३	च	५४	चैव	५५	चैव	३३	चुक्यै	३०
घटिङ्क	५३	पुङ्ग	३१	च	३७	चैव	२७	चैव	१०३	चुट	२३
घटण	९४	पुङ्ग	९९	च	९४	चैव	३८	चैव	७९	चुट	९४
घटि	३७	पुङ्ग	८४	च	६१	चैव	४१	चैव	२३	चुट	८५
घट	९९	पुङ्ग	३८	च	६५	चैव	३०	चैव	१००	चुट	९४
घट	४३	पुङ्ग	७७	च	२१	चैव	९९	चैव	९५	चुट	२३
घट	३२	पुङ्ग	१६	च	९८	चैव	९८	चैव	२४	चुट	९५

श्रव	८३	द्विपत्	८५	णट	५४	णिदु	२६	तञ्चू	२१	तयि	४१
श्रष	३२	द्विपण्	९६	णद	२६	णिलत्	८४	तञ्चू	८७	तरण	१२८
श्रषच्	७२	द्विपि	१००	णम	७४	णिश	३१	तञ्चौण्	८७	तर्क	९९
		द्विपच्	७४	णमि	९२	णिसुकि	६५	तट	२३	तर्ज	२२
		द्विपुण्	९६	णमि	४८	णीग	४३	तठण्	९५	तर्जिण्	१००
		द्विपुण्	९६	णमं	२९	णील	३०	तड्डु	३८	तर्द	२६
		द्विपि	१००	णयि	४१	णुक	५८	तनूयी	८९	तर्ब	२८
		द्विपि	१००	णर्द	२६	णुदंत्	८४	तनूण	१०५	तलण्	९७
		दीक्	३६	णल	५०	णूत्	८५	तन्तस	१२८	तसु	३२
		दीक्च	७६	णसि	४३	णेहण्	४६	तन्त्रिण्	१००	तसुण्	९९
				णर्हीच	७८	णेष्कृ	४२	तपं	२७	तस्र	७५
				णासृक्	४३	तक	१९	तविण्	१०५	तायुक्	४२
				णिस	३४	तकु	१९	तर्विच्	७७	तिक	८०
				णिजुकि	६५	तसौ	३३	तपुस्	१२८	तिगि	३७
				णिजंकी	७१	तगु	२०	तमूच्	७५	तिग	८०
				णिदिग	४६			तम्पस्	१२८	तिजण्	९४

तिजि	३७	तुटव्	८५	तुरण	१२८	तुपट्	८०	त्रसण्	१९	त्वञ्चू	२१
तिपृङ्	३९	तुटव्	८५	तुवै	३१	तुपण्	१०५	त्रसु	१९	त्वस्मि	५४
तिम	७३	तुडङ्	३८	तुलण्	९७	तुपिण्	१०५	त्रसञ्	७३	त्विवी	४७
तिरस	१२८	तुह्	२४	तुषं	७५	तुगौञ्	७४	तुटव्	८५	त्सर	३०
तिल	३०	तुणव्	८३	तुस	३२	तुषञ्	७५	तुटिण्	१००	थ	३१
तिलण्	९६	तुरीव्	८१	तुह	३३	तुहण्	८८	तुडव्	८५	थुवै	३१
तिलव्	८४	तुप	२८	तुह	२४	तुही	८५	तुप	८	द	५४
तिष्ठ	३०	तुडु	२८	तूणण्	१०१	तुही	८५	तुम्प	२८	दक्षि	४३
तीम	७३	तुडुण	९६	तूणण्	९५	तुहृ	१७	तुफ	२८	दक्षि	२०
तीरण्	१०२	तुमि	४८	तूणिण्	१००	तुहृ	४०	तुम्फ	३६	दक्षि	१०१
तीव	३१	तुमञ्	७४	तूरेचि	७७	तुहृ	४२	त्रैङ्	३७	दक्षि	३९
तुङ्क	५८	तुमञ्	९२	तुल	६०	तुहृ	२४	त्रौकृङ्	३७	दक्षि	३९
तुज	२२	तुम्प	२८	तुष	३१	तुहृ	२२	त्वक्ष	३४	दसूच	७५
तुजु	२२	तुफ	२८	तुक्ष	३४	तुहृ	३७	त्वक्षी	३३	दसूट	८०
तुजु	९९	तुम्फ	२८	तुण्यी	८२	त्रकुङ्	२६	त्वचव्	८३	दसूट	४१
तुट	९४	तुर्द	७१	तुदपी	८७	त्रदु	४०	त्वचव्	२०	दसि	४१

धृङ्	८६	धाहङ्	३८	नल	२०	नृतेव्	७२	पथुण्	९५	पल्ल	३०
धृज	२१	धुं	१५	नटण्	९४	न	५४	पथे	४९	पवि	४२
धृजु	२१	धुंत्	८५	नद्	९९	नश्व्	९२	पदणि	१०३	पशण्	९९
धृषण्	१०५	ध्रुङ्	३७	नटु	२६	प		पदिच्	७६	पषण्	९९
धृषाट्	८०	ध्रु	१८	नयि	४१	पसिण्	९७	पनि	३९	पषी	१०३
ध्रु	१८	ध्रुज	२१	नद्	२६	पविष्	४६	पयस	१२८	पसुण्	४७
धोर्क	३०	ध्रुजु	२१	नव	२८	पत्तुण्	९४	पयि	४१	पां	९७
ध्मां	१३	ध्रुण	२४	नश्वि	७४	पत्तुङ्	३७	पयस्	१२८	पांक्	९
ध्यै	१८	ध्रुण	२७	नाथृङ्	३८	पट	२३	पर्णण्	१०१	पार	५६
ध्रज	२१	ध्रुण	५५	नाधृङ्	१९	पट	९९	पदि	३९	पिञ्चण्	१०२
ध्रजु	२१	ध्रुनण्	१०२	निरध्र	९८	पट	१०१	पर्व	२८	पिञ्ज	९४
ध्रण	२४	ध्रुङ्	४८	निवासण्	१०३	पटुङ्	२३	पर्व	३०	पिञ्ज	९९
ध्रसण	९९	ध्रुङ्	३४	निवु	३१	पणि	३८	पर्वि	४२	पिञ्ज	९४
ध्रसण्	९३	ध्रु	१७	निष्किण्	१००	पतण्	३८	पल	५०	पिञ्जि	६५
ध्राशु	३४	न		निष्	३२	पल्ल	४९	पल	१०३	पिट	२३
ध्रासु	१९	नक	९४	नीव	३१			पल	९७	पिट	२४

फेष्ट	३०	बहुक्	४३	बुहु	११	मडुण्	१५	भावि	४२	मृङ्क	७१
वण	२४	बाधुक्	३१	बुह	३३	भण	२४	भासि	४२	मृङ्कु	३७
वर	२६	त्रिदु	२६	बुड	८५	भण	३९	भिमि	४३	मृग	७४
वधण्	१३	विलत्	८४	बुस	१७	भण	१२८	भिम्पो	८७	भग	१२
वधि	३१	विलण्	१७	बुग	६७	भम्	२८	भिषज्	१२८	भेतुक्	३७
वन्धस्	१६	बुक्	१९	बुङ्ग	१२	भवं	३१	भिण्णुक्	१२८	भेषण्	७
वन्धस्	१२	बुक्कण्	१८	बुङ्कण्	१०१	भस्तिण्	१००	भीक्	६१	भ्यभि	४३
वर्ष	२८	बुटव्	८५	भ	भ	भलि	४२	भुजण्	८७	भ्रण	६४
वर्ह	११	बुध	५०	भस्रग	१७	भलिण्	१००	भुजोव्	८३	भ्रम्	५०
वर्हण्	१०	बुधि	७७	भजी	१८	भलि	४२	भुङ्कु	३८	भ्रमृच	७५
वर्हि	४३	बुधग	४६	भजु	१९	भष	३२	भुरण	१२८	भ्रस्त्रीव्	८
वल	५०	बुद्ग	४६	भजोप्	८७	भसंक्	७१	भृ	४	भ्रंश्व	७४
वलि	१००	बुद्ग	१७	भट	२३	भाजण्	१०१	भृण्	१८	भ्रंसुक्	४८
वलिह	४३	बुलण्	१५	भट	५४	भामि	४०	भृष	३२	भ्राजि	३७
वसि	१००	बुस्तण्	३३	भडुक्	३८	भामण	१००	भृष	१९	भ्राजी	४६
		बुहु						भृग्	४३	भ्रासि	४२

श्रींश्	१२	मकुङ्	३७	मन्निङ्	१००	मस्की	३७	मिङ्गट्	७८	मीङ्ङ्	७६
शुद्धत्	८५	मज	२२	मन्वी	८९	मस्जौत्	८३	मिच्छत्	८३	मीङ्	१०४
अणिङ्	१००	मञ्ज्व	२१	मन्त्रिङ्	१००	मह	३३	मिथृङ्	४६	मील	३०
अणुङ्	४७	मट	२३	मन्तु	१२८	महण्	१०३	मिदाङ्	४८	मीव	३१
अक्षी	४७	मटङ्	३८	मन्थ	२६	महीङ्	१२८	मिदाच्	७३	मुक्ष	३३
अस्मद्	४२	मड	२४	मन्थङ्	९२	महुङ्	४३	मिदुङ्	९६	मुक्षङ्	३७
प		मडङ्	३८	मन्त्र	३०	महुङ्	९९	मिदुङ्	४६	मुच्छती	८१
मकुङ्	३६	मण	९५	मयि	४	माक्षु	३५	मिदुङ्	२९	मुचण	९८
मक्ष	३३	मथु	२४	मयि	३०	माङ्क	५६	मिदु	८४	मुज	२२
मख	२०	मथे	२६	मयि	४२	मागण्	१०४	मिदु	३१	मुजु	२२
मखु	२०	मथे	५०	मयि	४२	माङ्क	७०	मिदु	३१	मुञ्चू	३१
मगथ	१२८	मदिङ्	१००	मयि	३१	मान्थ	२६	मिदु	१०२	मुट	२३
मगु	२०	मदुङ्	३९	मयि	३०	मान्थ	१०५	मिदु	८५	मुटङ्	९३
मधु	२०	मदै	५५	मयि	३१	मान्थ	३९	मिदु	३२	मुट्	८५
मधुङ्	३७	मदैच्	७५	मयि	३२	मान्थ	९४	मिदु	३३	मुडु	२४
मधि	३७	मनिच्	७७	मयि	७५	मान्थ	४७	मिदु	९०	मुणत्	८४

रद	रधौच्	रप	रफ	रफु	रबु	रबुङ्	रभिङ्	रभुङ्	रभि	रयि	रस	रसण्	रभ	रहण्	रहु
२६	७३	२७	२८	२८	३८	४०	४०	४०	५०	४१	३२	१०३	३३	१०३	३३
रिञिन्त्	रिष	रीङ्च्	रीञ्च्	र	रंङ्	रुचि	रुजण्	रुर्जोत्	रुटि	रुडु	रुठ	रुठु	रुट्टक्	रुथिच्	रुथिपि
१०३	५६	१९	३७	४६	८०	७३	४३	२०	२०	१०४	८७	८२	८४	८४	२८
रहुण्	राङ्	रावु	राघृङ्	राजृण्	राथं	राथंङ्	रासृङ्	रिसु	रिगु	रिचण्	रिचंपी	रिपीत्	रिफत्	रिफत्	रिबु
२६	७३	२७	२८	२८	३८	४०	४०	४०	५०	४१	३२	१०३	३३	१०३	३३
रुप	रुशं	रुप	रुषण्	रुषंच्	रुषैत्	रुषं	रुषण्	रुषुङ्	रुषा	रुषा	रुष	रुष	रुषुङ्	रुषुङ्	रुषुङ्
७४	८४	३२	९७	७५	८५	५०	१०३	१०२	३७	१२८	४६	४०	४०	४२	४२
रु	रौट्ट	रौट्ट	ल	लक	लसिण्	लसीण्	लख	लखु	लगाण्	लगु	लगे	लघु	लघु	लघुङ्	लक
१९	२४	२४		९८	१००	९७	२०	२०	९८	२०	५४	३०	९९	३७	२१
लज	लज	लजु	लजु	लजुण्	लजैङ्	लट	लट	लट	लटण्	लटुण्	लप	लपुङ्	लभिष	लपुङ्	ललिण्
२२	१०१	२२	९९	१०१	८६	२३	२४	५४	९४	९५	२७	४०	४०	४०	१००

लषी	४७	लिपीत्	८२	लुटि	४८	लेपु	४०	वचणे	१०४	वदुह्	३९
लस	३२	लिङ्	८४	लुठु	२४	लोकृ	९२	वचक्	६१	वन	२७
लमण्	९९	लिङिच्	७७	लुढ	८५	लोकृह्	३६	वज	२१	वन	२७
लाङ्	५६	लिङीक्	६८	लुणट्	९४	लोचु	९९	वज	०४	वनयी	८९
लावृ	१९	लीण्	१०४	लुथु	२६	लोचुह्	३७	वञिच्	१००	वर्पी	५३
लाघृह्	३७	लीङ्च्	७६	लुपच	७४	लोट्	१२८	वञ्वृ	२१	वञ्	३०
लाङ्	१२८	लीङ्	९२	लुलंती	८२	लोट्	१२८	वट	२३	वम्	५०
लाङु	२१	लुजु	९९	लुडु	९६	लोहृ	२४	वट	५४	वयि	४१
लाज	२२	लुञ्च	२०	लुडु	२८	लोष्टि	३७	वडु	१०१	वरण	१२८
लाजु	२२	लुट	२३	लुभच्	७४	लोहृ	२४	वडु	१०१	वरण	१०२
लाट्	१२८	लुट	९९	लुभत्	८४	व	व	वडु	२३	वचि	३७
लाभण्	१०२	लुटच्	७३	लुगन्	९१	वकुह्	३६	वटुण्	९४	वर्णण्	९५
लितवृ	८३	लुटि	४८	लुष	३१	वक्ष	३४	वठ	२३	वर्णण्	१०१
लिगु	२०	लुडु	२३	लुषण्	९७	वत्	२०	वठ	३८	वर्धण्	९६
लिगुण्	९८	लुट	२३	लेखा	१२८	वगु	२०	वण	२४	वर्फ	२८
लिट्	१२८	लुटवृ	८५	लेट	१२८	वघुह्	३७	वद	५३	वहि	५३

वलि	४२	वहु	९९	विट	२४	वीक	५८	हुदण	१०५	वेपुङ्	४०
वल्कण्	९४	वाङ्	५६	विद्युक्	३८	वीरणि	१०३	दृष	९९	वेल्ण	१०३
वला	२०	वाञ्छु	३४	विदक्	६२	वुगु	२०	दृषक्	४९	वेला	१२८
वरागु	१२८	वाछु	२१	विदण	१०५	वुसब्	७५	दृषच्	७४	वेल्	३०
वलिभ	४०	वाङ्क्	३८	विदिण	१००	दृकि	३७	दृष	३२	वेल्ल	३०
वलि	४२	वातण	१०२	विदिच्	७६	दृमि	४३	दृषिण्	१००	वेष्टि	३७
वलह	९९	वासण	१०३	विदिप	८८	दृमैण	१०४	दृषु	३२	वेसु	३३
वलिह	४३	वासिष्	७७	विदु	२६	दृमैकि	६५	दृह	३३	वेह्णुक्	४३
वशक्	६३	वाहक्	४३	विदुलंती	८२	दृगञ्	९१	दृहोत्	८५	वेह्लु	३०
वष	३२	विचुंपी	८७	विधत्	८४	दृगञ्	९३	दृगञ्	११	वे	१९
वंसं	५३	विच्छ	९९	विलत्	८४	दृगट्	७९	दृगञ्	९२	व्यचत्	८५
वसण	९९	विच्छत्	८३	विशत्	८५	दृगण्	१०४	दृगञ्	५१	व्ययीष्	५४
वसिक्	६५	विजुकी	७१	विषञ्	९३	दृवैप्	८७	वेक्	१२८	व्यवंच्	७३
वस्कि	३७	विजैति	८६	विषु	३२	दृत्	९९	वेट्	१२८	व्यपण	९६
वसञ्	७५	विजैप्	८८	विप्लंकी	७१	दृतूक्	४८	वेणुग	४६	व्ययण	१०२
वहीं	५३	विट	२३	विसञ्	७५	दृतुचि	७६	वेयुक्	३८	व्ययी	४७

अथु	२०	श्रीगङ्	९०	श्वचि	३७	षट्	१४	विचिती	८१	षुष	३१
अण	५४	श्रुट्	७९	श्वचुङ्	३७	षण	२७	षिट्	२३	षेष्ट	३०
अणण्	९५	श्रुचच्	७३	श्वठण्	१०१	षण्णी	८९	षिष्	२६	षेष्टुक्	४२
अथण्	९५	श्रुचि	७७	श्वठुण्	१४	षट्ठलं	५०	षिष्च	७३	षे	१९
अथण्	१०२	श्रु	१९	श्वभ्रण्	२६	षट्ठलं	८४	षिषी	२६	षोच	७२
अथण्	१०५	श्रीण	२४	श्वल	३०	षप	२७	षिम्भू	२८	षुक	५४
अथुङ्	३८	श्रुकुङ्	३७	श्वल्ल	३०	षम	२९	षिवृच्	७३	षुगे	५४
अन्य	१०५	श्रुगु	२०	श्वसक्	५९	षम	२८	षुङ्	५८	षुन	५५
अन्यग	९२	श्रुगु	२०	श्वि	५३	षम	२८	षुगट्	७८	षुष्टुक्	४०
अमृच्	७५	श्रुगु	३७	श्विताङ्	४८	षम	२१	षुट्	९४	षुम	२९
आं	५४	श्रिषण्	९७	ष	५	षम	२१	षुहच्	७३	षिषिट्	८०
आङ्	५६	श्रिगु	७४	षगे	५४	षम	७३	षुन	८२	षिषुङ्	३९
आमण्	१०२	श्रिगु	३२	षगट्	८०	षम	१०५	षुनौक्	६४	षिम	७३
आगु	४४	श्रिगु	३३	षचि	३७	षम	५१	षुनौच्	७६	षिमहण्	९७
अवृच्	७३	श्रिगु	२४	षञ्ज	२२	षम	७८	षुन	९८	षिमच	७३
अवृ	३२	श्वकुङ्	३७	षट्	२३	षम	९०	षुदि	३९	षुगुङ्	६७

(१२२)

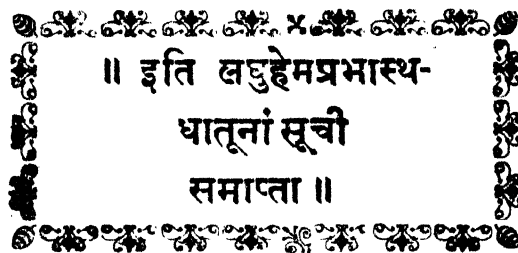
॥ अकाराद्यनुक्रमेण धातुसूची ॥

पुटि	३७	खजित्	८६	संग्रामिणि	१०३	सूक्ष्म	३४	स्तम्भ	१०	स्ये	१९
पुप	७४	खदण्	९९	संभूषस्	१२८	स्वदिक्	१७	स्वदिक्	५४	स्थगे	५४
पुष्ट	४०	खदि	३९	सर्ज	२२	सुजित्	७१	स्वल्	३०	स्थुडत्	८५
पुष्टप	९६	खपंक्	५९	सर्व	३८	सुजिक्	८३	स्तक	५४	स्थूलणि	१०३
पुष्टपुक्	३९	खपि	३७	सल	३०	सुजिक्	७६	स्तन	२७	स्तनय	५४
पुष्टै	१९	खिदाक्	४८	साधत्	८०	सुजिक्	२७	स्तन	५५	स्तिटण्	९४
पुल	५०	खिदाक्	७३	सान्त्वण्	९७	सुभू	२८	स्तनण्	१०२	स्तुक्	५८
पुां	१३	स	स	सामण्	१०२	सुभू	८	स्तम्भ	९०	स्पदुक्	३९
पुिव	३०	सगे	५४	सिलत्	८४	सेकृक्	३७	स्तम्भ	९०	स्पदि	३९
पुिव	७३	सत्रणि	१०३	सुं	१५	से	३०	स्वस्	३४	स्पणि	१००
पुणयुक्	७३	सदण्	१०५	सुख	१०१	सेहृक्	४२	स्वंगट्	७९	सुखंत्	८४
पुणाक्	५६	सपर	१२८	सुख	१२८	स्कन्द	२६	स्वहौत्	८५	सृहण्	१०३
पुणिहौक्	७५	समाजण्	१०१	सुरत्	८४	स्कथुक्	४०	स्वहौत्	८५	स्फायेक्	४१
पुणहौक्	७५	समर	१२८	सूचण्	१०१	स्कम्भ	९०	स्तगश्	९१	स्फिटण्	९४
पुणै	१९	सम्बण्	९६	सूत्रण्	१०२	सुंगण्	९०	स्तेनण्	१०२	स्फुट	२३
पुिक्	३५	सस्तुक्	६१	सूक्ष्म	३०	स्तुदुक्	३९	स्तोमण्	१०२	स्फुटण्	९४

स्फुटत्	८५	स्यन्दौक्	४८	स्वर्त	९५	हांडक्	७०	हृद्	२४	हृत्तुक्	४४
स्फुटण्	९८	स्यमिण्	१००	स्वादि	३९	हिकि	५६	हृक्	७१	मल	५५
स्फुटि	३७	स्यसू	२९	स्विदुक्	३९	हिंद्	७१	हृग	४३	इमे	५४
स्फुट	२३	सम्भूक्	४८	सृ	१६	हिडुक्	३८	हृणीक्	१२८	इदि	३९
स्फुडण्	९५	सस्तुक्	४८	हृ	२३	हिलत्	८४	हृषक्	७५	इीक्	६९
स्फुरत्	८५	संसृक्	४२	हृट	२३	हिवु	३१	हृष	३२	इीच्छ	२१
स्फुच्छी	२१	सिभू	२८	हृट	२३	हिल्कि	१००	हृस	३२	इदु	२४
स्फुच्छी	२१	ल	१५	हृदि	३९	हिसु	८८	हृट	२३	हेयुक्	४४
स्फुलत्	८६	सेकृक्	३७	हनक्	६२	हिसुण्	१०५	हेतव्	९२	इगे	२४
स्फुर्जा	२२	ल	१९	हम्स	२९	हुंक्	६८	हेटि	१८	इपण्	२४
स्मितण्	९४	स्वडुक्	३८	हय	१०	हुट	८५	हंट	५४	इस	३२
स्मोल	३०	स्विदि	३९	हय	३०	हुडुक्	३८	हेदुक्	३८	कौदैक्	३१
संभुं	१६	स्वन	२७	हल	५०	हुहृ	२४	हेषक्	४२	कुल	५५
संभुं	५४	स्वन	५५	होसे	३३	हुच्छी	२१	होदुक्	३८	हृं	१७
संभुं	७९	स्वरण	१०२	हांक्	६९	हुल	५०	ह्रीडु	२३	हृं	५२

(१२४)

॥ अकाराद्यनुक्रमेण धातुसूची ॥

॥ इति लघुहेमप्रभास्थ-
धातूनां सूची
समाप्ता ॥

॥ श्रीजैनग्रन्थप्रकाशकसभाया अद्यावधि
मुद्रिता ग्रन्थाः ॥

१	संक्षेपप्रकरण	मूल्य.	१-८-०
२	न्यायालोकटीका (तत्त्वप्रभा)	मूल्य.	८-०-०
३	श्रीलघुहेमप्रभाव्याकरणम्		मेड.
४	स्याद्वादविन्दु.	"	२-०-०
५	जैनतत्त्वपरीक्षा (प्रथमो वर्गः)		०-६-०
६	स्तोत्रभानु		०-२-०
७	जैनस्तवनचोवीशी		०-२-०

॥ मुद्रयमाण ग्रन्थाः ॥

- ८ षडशीतिप्रकाशः (चतुर्थकर्मग्रन्थटीका)
- ९ नवतत्त्वविस्तारार्थः.
- १० नवतत्त्वपरिशिष्टम्.

प्राप्तिस्थानम्

श्रीजैनग्रन्थप्रकाशकसभा

शेठ प्रतापसिंह मोहल्लालभाइ
ठे. घीकांटावाडी-अमदावाद.

लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय प्रशासन अकादमी, पुस्तकालय
L.B.S. National Academy of Administration, Library

मुससूरी

MUSSOORIE

यह पुस्तक निम्नांकित तारीख तक वापिस करनी है ।

This book is to be returned on the date last stamped

दिनांक Date	उधारकर्ता की संख्या Borrower's No.	दिनांक Date	उधारकर्ता की संख्या Borrower's No.

QL SANS 491.25
VIJ

Sam
491.25
विजय

अवधि सं० ~~14208~~

ACC. No.....

वर्ग सं.

पुस्तक सं.

Class No.....

Book No.....

लेखक

Author.....

विजय शस्त्री

491.25

~~14208~~

विजय

LIBRARY

LAL BAHADUR SHASTRI

National Academy of Administration

MUSSOORIE

Accession No. 125463

1. Books are issued for 15 days only but may have to be recalled earlier if urgently required.
2. An over-due charge of 25 Paise per day per volume will be charged.
3. Books may be renewed on request, at the discretion of the Librarian.
4. Periodicals, Rare and Reference books may not be issued and may be consulted only in the Library.
5. Books lost, defaced or injured in any way shall have to be replaced or its double price shall be paid by the borrower.